TESTAMENT

NEWYDD

EIN

HARGLWYDD A'N HIACHAWDWR

IESU GRIST.

Nid oes arnaf gywilydd o efengyl Crist: oblegid gallu Duw yw hi er iachawdwriaeth, i bob un a'r sydd yn credu. Rhuf. i. 16.





LLUNDAIN:

ARGRAPHEDIG GAN G. E. EYRE A W. SPOTTISWOODE,

ARGRAPHWYR I ARDDERCHOCCAF FAWRHYDI Y FRENHINES;

TROS Y BIBL GYMDEITHAS FRYTANAIDD A THRAMOR,

A sefydlwyd yn Llundain yn y Flwyddyn 1804;

Ac ar werth, i Danysgrifwyr yn unig, yn Ystordy y Gymdeithas, Queen Victoria Street, Blackfriars, Llundain.

Smallpica 8vo. M.DCCC.LXXIX.

ENWAU A THREFN

LLYFRAU Y TESTAMENT NEWYDD,

A

RHIFEDI PENNODAU POB LLYFR.

YR EFENGYL YN OL

SANT MATTHEW.

PENNOD I.

1 *Achau Crist o Abraham i Joseph.* 18 *Ei genhedlu ef o'r Yspryd Glân, a'i eni o Fair forwyn, wedi ei dyweddïo hi â Joseph.* 19 *Yr angel yn boddloni cam-dybus feddyliau Joseph, ac yn dehongli enwau Crist.*

LLYFR cenhedliad Iesu Grist,
fab Dafydd, fab Abraham.
2 Abraham a genhedlodd Isaac;
ac Isaac a genhedlodd Jacob; a
Jacob a genhedlodd Judas a'i
frodyr;
3 A Judas a genhedlodd Phares
a Zara o Thamar; a Phares a gen-
hedlodd Esrom; ac Esrom a gen-
hedlodd Aram;
4 Ac Aram a genhedlodd Amina-
dab; ac Aminadab a genhedlodd
Naasson; a Naasson a genhedlodd
Salmon;
5 A Salmon a genhedlodd Booz
o Rachab; a Booz a genhedlodd
Obed o Ruth; ac Obed a genhedl-
odd Jesse;
6 A Jesse a genhedlodd Dafydd
frenhin; a Dafydd frenhin a gen-
hedlodd Solomon o'r hon *a fuasai
wraig* Urïas;
7 A Solomon a genhedlodd Ro-
boam; a Roboam a genhedlodd
Abïa; ac Abïa a genhedlodd Asa;
8 Ac Asa a genhedlodd Josaphat;
a Josaphat a genhedlodd Joram; a
Joram a genhedlodd Ozïas;
9 Ac Ozïas a genhedlodd Joatham;
a Joatham a genhedlodd Achaz;
ac Achaz a genhedlodd Ezecïas;
10 Ac Ezecïas a genhedlodd Ma-
nasses; a Manasses a genhedlodd
Amon; ac Amon a genhedlodd Jo-
sïas;
11 A Josïas a genhedlodd Jecho-
nïas a'i frodyr, ynghylch amser y
symmudiad i Babilon:
12 Ac wedi y symmudiad i Ba-
bilon, Jechonïas a genhedlodd Sa-
lathiel; a Salathiel a genhedlodd
Zorobabel;
13 A Zorobabel a genhedlodd
Abïud; ac Abïud a genhedlodd
Elïacim; ac Elïacim a genhedlodd
Azor;
14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc;
a Sadoc a genhedlodd Achim; ac
Achim a genhedlodd Elïud;
15 Ac Elïud a genhedlodd Eleazar;
ac Eleazar a genhedlodd Matthan;
a Matthan a genhedlodd Jacob;
16 A Jacob a genhedlodd Joseph,
gwr Mair, o'r hon y ganed Iesu, yr
hwn a elwir Crist.
17 Felly yr holl genhedlaethau o
Abraham hyd Dafydd, *sydd* bedair
cenhedlaeth ar ddeg; ac o Dafydd
hyd y symmudiad i Babilon, pedair
cenhedlaeth ar ddeg; ac o'r sym-
mudiad i Babilon hyd Grist, pedair
cenhedlaeth ar ddeg.
18 ¶ A genedigaeth yr Iesu Grist
oedd fel hyn: Wedi dyweddïo Mair
ei fam ef â Joseph, cyn eu dyfod
hwy ynghyd, hi a gafwyd yn feich-
iog o'r Yspryd Glân.
19 A Joseph ei gwr hi, gan ei fod
yn gyfiawn, ac heb chwennych ei
gwneuthur hi yn siampl, a ewyllys-
iodd ei rhoi hi ymaith yn ddirgel.
20 Ac efe yn meddwl y pethau
hyn, wele, angel yr Arglwydd a
ymddangosodd iddo mewn breudd-
wyd, gan ddywedyd, Joseph, mab
Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair
dy wraig: oblegid yr hyn a gen-
hedlwyd ynddi sydd o'r Yspryd
Glân.
21 A hi a esgor ar fab, a thi a
elwi ei enw ef IESU: oblegid efe
a wared ei bobl oddi wrth eu pech-
odau.
22 (A hyn oll a wnaethpwyd, fel
y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd
gan yr Arglwydd trwy y prophwyd,
gan ddywedyd,
23 Wele, morwyn a fydd feichiog,
ac a esgor ar fab; a hwy a alwant
ei enw ef Emmanuel; yr hyn o'i
gyfieithu yw, Duw gyd â ni.)
24 A Joseph, pan ddeffroes o
gwsg, a wnaeth megis y gorchy-

mynasai angel yr Arglwydd iddo,
ac a gymmerodd ei wraig:
25 Ac nid adnabu efe hi hyd oni
esgorodd hi ar ei mab cyntaf-anedig.
A galwodd ei enw ef IESU.

PENNOD II.

1 Y doethion yn cael eu cyfarwyddo at Grist trwy weinidogaeth seren: 11 yn ei addoli ef, ac yn cyflwyno eu hanrhegion. 14 Joseph yn ffoi i'r Aipht, efe, a'r Iesu a'i fam. 16 Herod yn lladd y plant; 20 ac yn marw. 23 Dwyn Crist yn ei ol i Galilea i Nazareth.

AC wedi geni yr Iesu yn Bethle-
hem Judea, yn nyddiau Herod
frenhin, wele, doethion a ddaethant
o'r dwyrain i Jerusalem,
2 Gan ddywedyd, Pa le y mae
yr hwn a anwyd yn Frenhin yr
Iuddewon? canys gwelsom ei seren
ef yn y dwyrain, a daethom i'w
addoli ef.
3 Ond pan glybu Herod frenhin,
efe a gyffröwyd, a holl Jerusalem
gyd âg ef.
4 A chwedi dwyn ynghyd yr holl
arch-offeiriaid ac ysgrifenyddion y
bobl, efe a ymofynodd â hwynt pa
le y genid Crist.
5 A hwy a ddywedasant wrtho,
Yn Bethlehem Judea: canys felly
yr ysgrifenwyd trwy y prophwyd:
6 A thithau, Bethlehem, tir Juda,
nid lleiaf wyt ym mhlith tywysog-
ion Juda: canys o honot ti y daw
Tywysog, yr hwn a fugeilia fy mhobl
Israel.
7 Yna Herod, wedi galw y doeth-
ion yn ddirgel, a'u holodd hwynt
yn fanwl am yr amser yr ymddang-
osasai y seren.
8 Ac wedi eu danfon hwy i Beth-
lehem, efe a ddywedodd, Ewch, ac
ymofynwch yn fanwl am y mab
bychan; a phan gaffoch *ef*, myneg-
wch i mi, fel y gallwyf finnau ddy-
fod a'i addoli ef.
9 Hwythau, wedi clywed y bren-
hin, a aethant; ac wele, y seren a
welsent yn y dwyrain a aeth o'u
blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a
sefyll goruwch y lle yr oedd y mab
bychan.
10 A phan welsant y seren, lla-
wenychasant â llawenydd mawr
dros ben.
11 ¶ A phan ddaethant i'r tŷ, hwy
a welsant y mab bychan gyd â Mair
ei fam; a hwy a syrthiasant i lawr,
ac a'i haddolasant ef: ac wedi agor-
yd eu trysorau, a offrymmasant iddo
anrhegion; aur, a thus, a myrr.
12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan
Dduw trwy freuddwyd, na ddychwel-
ent at Herod, hwy a aethant dra-
chefn i'w gwlad ar hyd ffordd arall.
13 Ac wedi iddynt ymadaw, wele
angel yr Arglwydd yn ymddangos i
Joseph mewn breuddwyd, gan ddy-
wedyd, Cyfod, cymmer y mab bych-
an a'i fam, a ffo i'r Aipht, a bydd
yno hyd oni ddywedwyf i ti: canys
ceisio a wna Herod y mab bychan
i'w ddifetha ef.
14 *Ac* yntau pan gyfododd, a
gymmerth y mab bychan a'i fam o
hyd nos, ac a giliodd i'r Aipht;
15 Ac a fu yno hyd farwolaeth
Herod: fel y cyflawnid yr hyn a
ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy
y prophwyd, gan ddywedyd, O'r
Aipht y gelwais fy mab.
16 ¶ Yna Herod, pan weles ei
siommi gan y doethion, a ffrom-
modd yn aruthr, ac a ddanfonodd,
ac a laddodd yr holl fechgyn oedd
yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffin-
iau, o ddwy-flwydd oed a than hyn-
ny, wrth yr amser yr ymofynasai
efe yn fanwl â'r doethion.
17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a
ddywedasid gan Jeremïas y pro-
phwyd, gan ddywedyd,
18 Llef a glybuwyd yn Rama, galar,
ac wylofain, ac ochain mawr, Ra-
chel yn wylo *am* ei phlant; ac ni
fynnai ei chysuro, am nad oeddynt.
19 ¶ Ond wedi marw Herod, wele
angel yr Arglwydd mewn breudd-
wyd yn ymddangos i Joseph yn yr
Aipht,
20 Gan ddywedyd, Cyfod, a chym-
mer y mab bychan a'i fam, a dos i
dir Israel: canys y rhai oedd yn
ceisio einioes y mab bychan a fu-
ant feirw.
21 Ac wedi ei gyfodi, efe a gym-
merth y mab bychan a'i fam, ac a
ddaeth i dir Israel.
22 Eithr pan glybu efe fod Ar-
chelaus yn teyrnasu ar Judea yn lle
ei dad Herod, efe a ofnodd fyned

yno. Ac wedi ei rybuddio gan Dduw mewn breuddwyd, efe a giliodd i barthau Galilea.
23 A phan ddaeth, efe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy y prophwydi, Y gelwid ef yn Nazaread.

PENNOD III.

1 *Pregeth Ioan, a'i swydd, a'i fuchedd, a'i fedydd;* 7 *y mae yn ceryddu y Phariseaid,* 13 *ac yn bedyddio Crist yn yr Iorddonen.*

AC yn y dyddiau hynny y daeth Ioan Fedyddiwr, gan bregethu yn niffaethwch Judea,
2 A dywedyd, Edifarhêwch: canys nesaodd teyrnas nefoedd.
3 Oblegid hwn yw efe yr hwn y dywedwyd am dano gan Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, Llef un yn llefain yn y diffaethwch, Parottôwch ffordd yr Arglwydd; gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.
4 A'r Ioan hwnnw oedd a'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen ynghylch ei lwynau: a'i fwyd oedd locustiaid a mêl gwŷllt.
5 Yna yr aeth allan atto ef Jerusalem a holl Judea, a'r holl wlad o amgylch yr Iorddonen:
6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.
7 ¶ A phan welodd efe lawer o'r Phariseaid ac o'r Saduceaid yn dyfod i'w fedydd ef, efe a ddywedodd wrthynt hwy, O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhag-rybuddiodd i ffoi rhag y llid a fydd?
8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.
9 Ac na feddyliwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dad *i ni:* canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw, ïe, o'r meini hyn, gyfodi plant i Abraham.
10 Ac yr awrhon hefyd y mae y fwyell wedi ei gosod ar wreiddyn y prennau: pob pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân.
11 Myfi yn ddïau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn sydd yn dyfod ar fy ol i, sydd gryfach na myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei esgidiau: efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân, ac â thân.
12 Yr hwn *y mae* ei wyntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawrdyrnu, ac a gasgl ei wenith i'w ysgubor; eithr yr us a lysg efe â thân anniffoddadwy.
13 ¶ Yna y daeth yr Iesu o Galilea i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo.
14 Eithr Ioan a warafunodd iddo ef, gan ddywedyd, Y mae arnaf fi eisieu fy medyddio gennyt ti, ac a ddeui di attaf fi?
15 Ond yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awrhon; canys fel hyn y mae yn weddus i ni gyflawni pob cyfiawnder. Yna efe a adawodd iddo.
16 A'r Iesu, wedi ei fedyddio, a aeth yn y fan i fynu o'r dwfr: ac wele, y nefoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd Yspryd Duw yn disgyn fel colommen, ac yn dyfod arno ef.
17 Ac wele lef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

PENNOD IV.

1 *Ymprydd Crist, a'i demtiad.* 11 *Yr angelion yn gweini iddo.* 13 *Efe yn trigo yn Capernaum,* 17 *yn dechreu pregethu,* 18 *yn galw Petr ac Andreas,* 21 *Iago ac Ioan;* 23 *ac yn iachâu yr holl gleifion.*

YNA yr Iesu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr yspryd, i'w demtio gan ddiafol.
2 Ac wedi iddo ymprydio ddeugain niwrnod a deugain nos, ar ol hynny efe a newynodd.
3 A'r temtiwr pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mab Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fod yn fara.
4 Ac yntau a attebodd ac a ddywedodd, Ysgrifenwyd, Nid trwy fara yn unig y bydd byw dyn, ond trwy bob gair a ddaw allan o enau Duw.
5 Yna y cymmerth diafol ef i'r ddinas sanctaidd, ac a'i gosododd ef ar binacl y deml;
6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw wyt ti, bwrw dy hun i lawr; canys ysgrifenwyd, Y rhydd efe

orchymyn i'w angelion am danat; a
hwy a'th ddygant yn *eu* dwylaw,
rhag taro o honot un amser dy
droed wrth garreg.
7 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Ysgrifenwyd drachefn, Na themtia
yr Arglwydd dy Dduw.
8 Trachefn y cymmerth diafol ef i
fynydd tra uchel, ac a ddangosodd
iddo holl deyrnasoedd y byd, a'u
gogoniant;
9 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn
oll a roddaf i ti, os syrthi i lawr a'm
haddoli i.
10 Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Ymaith, Satan; canys ysgrifenwyd,
Yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac
ef yn unig a wasanaethi.
11 Yna y gadawodd diafol ef: ac
wele, angelion a ddaethant, ac a
weiniasant iddo.
12 ¶ A phan glybu yr Iesu dra-
ddodi Ioan, efe a aeth i Galilea.
13 A chan adaw Nazareth, efe a
aeth ac a arhosodd yn Capernaum,
yr hon sydd wrth y môr, y'nghy-
ffiniau Zabulon a Nephthali:
14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddy-
wedwyd trwy Esaias y prophwyd,
gan ddywedyd,
15 Tir Zabulon, a thir Nephthali,
wrth ffordd y môr, tu hwnt i'r
Iorddonen, Galilea y Cenhedl-
oedd:
16 Y bobl oedd yn eistedd mewn
tywyllwch, a welodd oleuni mawr;
ac i'r rhai a eisteddent ym mro a
chysgod angau, y cyfododd goleuni
iddynt.
17 ¶ O'r pryd hwnnw y dechreu-
odd yr Iesu bregethu, a dywedyd,
Edifarhêwch: canys nesaodd teyrn-
as nefoedd.
18 ¶ A'r Iesu yn rhodio wrth fôr
Galilea, efe a ganfu ddau frodyr,
Simon, *yr hwn* a elwir Petr, ac
Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd
i'r môr; canys pysgodwyr oeddynt:
19 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Deuwch ar fy ol i, a mi a'ch gwnaf
yn bysgodwyr dynion.
20 A hwy yn y fan, gan adael y
rhwydau, a'i canlynasant ef.
21 Ac wedi myned rhagddo oddi
yno, efe a welodd ddau frodyr eraill,
Iago *fab* Zebedëus, ac Ioan ei frawd,
mewn llong gyd â Zebedëus eu tad,
yn cyweirio eu rhwydau; ac a'u
galwodd hwy.
22 Hwythau yn ebrwydd, gan
adael y llong a'u tad, a'i canlynas-
ant ef.
23 ¶ A'r Iesu a aeth o amgylch
holl Galilea, gan ddysgu yn eu
synagogau, a phregethu efengyl y
deyrnas, a iachâu pob clefyd a phob
afiechyd ym mhlith y bobl.
24 Ac aeth sôn am dano ef trwy
holl Syria; a hwy a ddygasant atto
yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai
yr oedd amryw glefydau a chno-
feydd yn eu dala, a'r rhai cythreulig,
a'r rhai lloerig, a'r sawl oedd a'r
parlys arnynt; ac efe a'u hiacha-
odd hwynt.
25 A thorfeydd lawer a'i canlyn-
asant ef o Galilea, a Decapolis, a
Jerusalem, a Judea, ac *o'r* tu hwnt
i'r Iorddonen.

PENNOD V.

1 *Crist yn dechreu ei bregeth ar y mynydd;* 3 *ac yn dangos pwy sydd ddedwydd,* 13 *pwy yw halen y ddaear,* 14 *goleuni y byd, dinas ar fryn,* 15 *y ganwyll:* 17 *ei ddyfod ef i gyflawni y gyfraith.* 21 *Beth yw lladd,* 27 *a godinebu,* 33 *a thyngu.* 38 *Y mae yn annog i ddïoddef cam,* 43 *i garu, ïe, ein gelynion,* 48 *ac i ymegnïo at berffeith-rwydd.*

A PHAN welodd *yr Iesu* y tyrfa-
oedd, efe a esgynodd i'r myn-
ydd: ac wedi iddo eistedd, ei ddis-
gyblion a ddaethant atto.
2 Ac efe a agorodd ei enau, ac a'u
dysgodd hwynt, gan ddywedyd,
3 Gwŷn eu byd y tlodion yn yr
yspryd: canys eiddynt yw teyrnas
nefoedd.
4 Gwŷn eu byd y rhai sydd yn
galaru: canys hwy a ddiddenir.
5 Gwŷn eu byd y rhai addfwyn;
canys hwy a etifeddant y ddaear.
6 Gwŷn eu byd y rhai sydd arnynt
newyn a syched am gyfiawnder;
canys hwy a ddiwellir.
7 Gwŷn eu byd y rhai trugarog-
ion: canys hwy a gânt drugaredd.
8 Gwŷn eu byd y rhai pur o galon:
canys hwy a welant Dduw.
9 Gwŷn eu byd y tangnefedd-
wyr: canys hwy a elwir yn blant
i Dduw.
10 Gwŷn eu byd y rhai a erlidir o

achos cyfiawnder: canys eiddynt
yw teyrnas nefoedd.
11 Gwỳn eich byd pan y'ch gwar-
adwyddant, ac *y'ch* erlidiant, ac y
dywedant bob drygair yn eich erbyn
er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog.
12 Byddwch lawen a hyfryd: canys
mawr *yw* eich gwobr yn y nefoedd:
oblegid felly yr erlidiasant hwy y
prophwydi a fu o'ch blaen chwi.
13 ¶ Chwi yw halen y ddaear:
eithr o diflasodd yr halen, â pha
beth yr helltir ef? ni thâl efe mwy
ddim ond i'w fwrw allan, a'i sathru
gan ddynion.
14 Chwi yw goleuni y byd. Din-
as a osodir ar fryn, ni ellir ei
chuddio.
15 Ac ni oleuant ganwyll, a'i dodi
dan lestr, ond mewn canhwyllbren;
a hi a oleua i bawb sydd yn y tŷ.
16 Llewyrched felly eich goleuni
ger bron dynion, fel y gwelont eich
gweithredoedd da chwi, ac y gogon-
eddont eich Tad yr hwn sydd yn y
nefoedd.
17 ¶ Na thybiwch fy nyfod i dor-
ri y gyfraith, neu y prophwydi: ni
ddeuthum i dorri, ond i gyflawni.
18 Canys yn wir meddaf i chwi,
Hyd onid êl y nef a'r ddaear heibio,
nid â un iod nac un tippyn o'r gyf-
raith heibio, hyd oni chwblhâer oll.
19 Pwy bynnag gan hynny a dorro
un o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac
a ddysgo i ddynion felly, lleiaf y
gelwir ef yn nheyrnas nefoedd:
ond pwy bynnag a'*u* gwnelo, ac a'*u*
dysgo *i eraill*, hwn a elwir yn fawr
yn nheyrnas nefoedd.
20 Canys meddaf i chwi, Oni
bydd eich cyfiawnder yn helaethach
na *chyfiawnder* yr ysgrifenyddion
a'r Phariseaid, nid ewch i mewn i
deyrnas nefoedd.
21 ¶ Clywsoch ddywedyd gan y
rhai gynt, Na ladd; a phwy bynnag
a laddo, euog fydd o farn:
22 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd
i chwi, Pob un a ddigio wrth ei
frawd heb ystyr, a fydd euog o farn:
a phwy bynnag a ddywedo wrth ei
frawd, Raca, a fydd euog o gynghor:
a phwy bynnag a ddywedo, O ynfyd,
a fydd euog o dân uffern.
23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r
allor, ac yno dyfod i'th gôf fod gan
dy frawd ddim yn dy erbyn;
24 Gâd yno dy rodd ger bron yr
allor, a dos ymaith: yn gyntaf cym-
moder di â'th frawd, ac yna tyred
ac offrwm dy rodd.
25 Cyttuna â'th wrthwynebwr ar
frys, tra fyddech ar y ffordd gyd âg
ef; rhag un amser i'th wrthwyneb-
wr dy roddi di yn llaw y barnwr, ac
i'r barnwr dy roddi at y swyddog,
a'th daflu y'ngharchar.
26 Yn wir meddaf i ti, Ni ddeui
di allan oddi yno, hyd oni thalech
y ffyrling eithaf.
27 ¶ Clywsoch ddywedyd gan y
rhai gynt, Na wna odineb:
28 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i
chwi, fod pob un a'r sydd yn edrych
ar wraig i'w chwennychu hi, wedi
gwneuthur eisoes odineb â hi yn ei
galon.
29 Ac os dy lygad dehau a'th
rwystra, tỳn ef allan, a thafl oddi
wrthyt: canys da i ti golli un o'th
aelodau, ac na thafler dy holl gorph
i uffern.
30 Ac os dy law ddehau a'th
rwystra, torr hi ymaith, a thafl oddi
wrthyt: canys da i ti golli un o'th
aelodau, ac na thafler dy holl gorph
i uffern.
31 A dywedwyd, Pwy bynnag a
ollyngo ymaith ei wraig, rhoed iddi
lythyr ysgar:
32 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd i
chwi, fod pwy bynnag a ollyngo
ymaith ei wraig, ond o achos god-
ineb, yn peri iddi wneuthur godin-
eb: a phwy bynnag a brïodo yr
hon a ysgarwyd, y mae efe yn
gwneuthur godineb.
33 ¶ Trachefn, clywsoch ddywedyd
gan y rhai gynt, Na thwng anudon;
eithr tâl dy lwon i'r Arglwydd:
34 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd
wrthych chwi, Na thwng ddim:
nac i'r nef; canys gorseddfa Duw
ydyw:
35 Nac i'r ddaear; canys troed-
faingc ei draed ydyw: nac i Jeru-
salem; canys dinas y brenhin mawr
ydyw.
36 Ac na thwng i'th ben; am na

elli wneuthur un blewyn yn wŷn,
neu yn ddu.
37 Eithr bydded eich ymadrodd
chwi, Ië, ïe; Nag ê, nag ê; oblegid
beth bynnag *sydd* dros ben hyn,
o'r drwg y mae.
38 ¶ Clywsoch ddywedyd, Llygad
am lygad, a dant am ddant:
39 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd
wrthych chwi, Na wrthwynebwch
ddrwg: ond pwy bynnag a'th dar-
awo ar dy rudd ddehau, tro y llall
iddo hefyd.
40 Ac i'r neb a fynno ymgyfreithio
â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo *dy*
gochl hefyd.
41 A phwy bynnag a'th gymhello
un filltir, dos gyd âg ef ddwy.
42 Dyro i'r hwn a ofyno gennyt;
ac na thro oddi wrth yr hwn sydd
yn ewyllysio echwyna gennyt.
43 ¶ Clywsoch ddywedyd, Câr dy
gymmydog, a chasâ dy elyn:
44 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd
wrthych chwi, Cerwch eich gelynion,
bendithiwch y rhai a'ch melldith-
iant, gwnewch dda i'r sawl a'ch cas-
ânt, a gweddïwch dros y rhai a wnel
niwed i chwi, ac a'ch erlidiant;
45 Fel y byddoch blant i'ch Tad
yr hwn *sydd* yn y nefoedd: canys
y mae efe yn peri i'w haul godi ar
y drwg a'r da, ac yn gwlawio ar y
cyfiawn a'r anghyfiawn.
46 Oblegid os cerwch y sawl a'ch
caro, pa wobr sydd i chwi? oni wna
y publicanod hefyd yr un peth?
47 Ac os cyferchwch well i'ch brod-
yr yn unig, pa ragoriaeth yr ydych
chwi yn ei wneuthur? onid ydyw
y publicanod hefyd yn gwneuthur
felly?
48 Byddwch chwi gan hynny yn
berffaith, fel y mae eich Tad yr hwn
sydd yn y nefoedd yn berffaith.

PENNOD VI.

1 *Crist yn myned rhagddo yn ei bregeth ar y mynydd; gan draethu am elusen,* 5 *a gweddi,* 14 *maddeu i'n brodyr,* 16 *ac ympryd;* 19 *pa le y mae i ni roddi ein trysor i gadw;* 24 *ynghylch gwasanaethu Duw a mammon:* 25 *yn annog na bydder gofalus am bethau bydol;* 33 *ond am geisio teyrnas Dduw.*

GOCHELWCH rhag gwneuth-
ur eich elusen y'ngŵydd dyn-
ion, er mwyn cael eich gweled
ganddynt: os amgen, ni chewch
dâl gan eich Tad yr hwn sydd yn y
nefoedd.
2 Am hynny pan wnelych elusen,
na udgana o'th flaen, fel y gwna y
rhagrithwyr yn y synagogau, ac ar
yr heolydd, fel y molianner hwy gan
ddynion. Yn wir, meddaf i chwi,
Y maent yn derbyn eu gwobr.
3 Eithr pan wnelych di elusen, na
wyped dy *law* aswy pa beth a wna
dy *law* ddehau;
4 Fel y byddo dy elusen yn y dir-
gel: a'th Dad yr hwn a wêl yn y
dirgel, efe a dâl i ti yn yr amlwg.
5 ¶ A phan weddïech, na fydd fel
y rhagrithwyr: canys hwy a garant
weddïo yn sefyll yn y synagogau,
ac y'nghonglau yr heolydd, fel yr
ymddangosont i ddynion. Yn wir
meddaf i chwi, Y maent yn derbyn
eu gwobr.
6 Ond tydi, pan weddïech, dos
i'th ystafell; ac wedi cau dy ddrws,
gweddïa ar dy Dad yr hwn *sydd* yn
y dirgel; a'th Dad yr hwn a wêl yn
y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.
7 A phan weddïoch, na fyddwch
siaradus, fel y cenhedloedd: canys
y maent hwy yn tybied y cânt eu
gwrandaw am eu haml eiriau.
8 Na fyddwch gan hynny debyg
iddynt hwy: canys gŵyr eich Tad
pa bethau sydd arnoch eu heisieu,
cyn gofyn o honoch ganddo.
9 Am hynny gweddïwch chwi fel
hyn: Ein Tad, yr hwn *wyt* yn y
nefoedd, Sancteiddier dy enw.
10 Deled dy deyrnas. Gwneler
dy ewyllys, megis yn y nef, *felly* ar
y ddaear hefyd.
11 Dyro i ni heddyw ein bara
beunyddiol.
12 A maddeu i ni ein dyledion, fel
y maddeuwn ninnau i'n dyledwyr.
13 Ac nac arwain ni i brofedigaeth;
eithr gwared ni rhag drwg. Canys
eiddot ti yw y deyrnas, a'r nerth, a'r
gogoniant, yn oes oesoedd. Amen.
14 Oblegid os maddeuwch i ddyn-
ion eu camweddau, eich Tad nefol
a faddeu hefyd i chwithau:
15 Eithr oni faddeuwch i ddynion
eu camweddau, ni faddeu eich Tad
eich camweddau chwithau.

16 ¶ Hefyd, pan ymprydioch, na
fyddwch fel y rhagrithwyr, yn wyn-
eb-drist: canys anffurfio eu hwyn-
ebau y maent, fel yr ymddangosont
i ddynion eu bod yn ymprydio. Yn
wir meddaf i chwi, Y maent yn
derbyn eu gwobr.
17 Eithr pan ymprydiech di, en-
neinia dy ben, a golch dy wyneb;
18 Fel nad ymddangosech i ddyn-
ion dy fod yn ymprydio, ond i'th
Dad yr hwn sydd yn y dirgel: a'th
Dad yr hwn sydd yn gweled yn y
dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.
19 ¶ Na thrysorwch i chwi drysor-
au ar y ddaear, lle y mae gwyfyn a
rhwd yn llygru, a lle y mae lladron
yn cloddio trwodd ac yn lladratta;
20 Eithr trysorwch i chwi drys-
orau yn y nef, lle nid oes na gwyfyn
na rhwd yn llygru, a lle nis cloddia
lladron trwodd ac nis lladrattânt.
21 Canys lle y mae eich trysor,
yno y bydd eich calon hefyd.
22 Canwyll y corph yw y llygad:
am hynny o bydd dy lygad yn syml,
dy holl gorph fydd yn oleu.
23 Eithr os bydd dy lygad yn
ddrwg, dy holl gorph fydd yn dy-
wyll. Am hynny os bydd y goleuni
sydd ynot yn dywyllwch, pa faint
fydd y tywyllwch!
24 ¶ Ni ddichon neb wasanaethu
dau arglwydd; canys naill ai efe a
gasâ y naill, ac a gâr y llall; ai efe
a ymlŷn wrth y naill, ac a esgeulusa
y llall. Ni ellwch wasanaethu Duw
a mammon.
25 Am hynny meddaf i chwi, Na
ofelwch am eich bywyd, pa beth a
fwyttâoch, neu pa beth a yfoch; neu
am eich corph, pa beth a wisgoch.
Onid yw y bywyd yn fwy na'r bwyd,
a'r corph *yn fwy* na'r dillad?
26 Edrychwch ar adar y nefoedd:
oblegid nid ydynt yn hau, nac yn
medi, nac yn cywain i ysguboriau;
ac y mae eich Tad nefol yn eu
porthi hwy. Onid ydych chwi yn
rhagori llawer arnynt hwy?
27 A phwy o honoch gan ofalu, a
ddichon chwanegu un cufydd at ei
faintioli?
28 A phaham yr ydych chwi yn
gofalu am ddillad? Ystyriwch lili y
maes, pa fodd y maent yn tyfu; nid
ydynt nac yn llafurio nac yn nyddu:
29 Eithr yr wyf yn dywedyd i
chwi, na wisgwyd Solomon yn ei
holl ogoniant fel un o'r rhai hyn.
30 Am hynny os dillada Duw felly
lysieuyn y maes, yr hwn sydd hedd-
yw, ac y fory a fwrir i'r ffwrn, oni
ddillada efe chwi yn hytrach o
lawer, O chwi o ychydig ffydd?
31 Am hynny na ofelwch, gan
ddywedyd, Beth a fwyttâwn? neu,
Beth a yfwn? neu, A pha beth yr
ymddilladwn?
32 (Cânys yr holl bethau hyn y
mae y Cenhedloedd yn eu ceisio;)
oblegid gŵyr eich Tad nefol fod ar-
noch eisieu yr holl bethau hyn.
33 Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrn-
as Dduw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl
bethau hyn a roddir i chwi yn
ychwaneg.
34 Na ofelwch gan hynny dros
drannoeth: canys trannoeth a ofala
am ei bethau ei hun. Digon i'r
diwrnod ei ddrwg ei hun.

PENNOD VII.

1 *Crist yn gorphen ei bregeth ar y mynydd; yn gwahardd barn ehud,* 6 *a bwrw pethau sanctaidd i gwn:* 7 *yn annog i weddïo,* 13 *i fyned i mewn trwy y porth cyfyng,* 15 *i ymgadw rhag gau-brophwydi;* 21 *na byddom wrandawyr yn unig, ond gwneuthurwyr y gair,* 24 *a chyffelyb i dai wedi eu hadeiladu ar y graig,* 26 *ac nid ar y tywod.*

NA fernwch, fel na'ch barner:
2 Canys â pha farn y barnoch,
y'ch bernir; ac â pha fesur y mes-
uroch, yr adfesurir i chwithau.
3 A phaham yr wyt yn edrych
ar y brycheuyn sydd yn llygad dy
frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y
trawst sydd yn dy lygad dy hun?
4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy
frawd, Gâd i mi fwrw allan y brych-
euyn o'th lygad; ac wele drawst yn
dy lygad dy hun?
5 O ragrithiwr, bwrw allan yn
gyntaf y trawst o'th lygad dy hun;
ac yna y gweli yn eglur fwrw y
brycheuyn allan o lygad dy frawd.
6 ¶ Na roddwch y peth *sydd*
sanctaidd i'r cwn, ac na theflwch
eich gemmau o flaen y moch; rhag
iddynt eu sathru dan eu traed, a
throi a'ch rhwygo chwi.
7 ¶ Gofynwch, a rhoddir i chwi;

ceisiwch, a chwi a gewch; curwch,
ac fe agorir i chwi:
8 Canys pob un sydd yn gofyn,
sydd yn derbyn; a'r neb sydd yn
ceisio, sydd yn cael; ac i'r hwn
sydd yn curo, yr agorir.
9 Neu a oes un dyn o honoch, yr
hwn os gofyn ei fab iddo fara, a
rydd iddo garreg?
10 Ac os gofyn efe bysgodyn, a
ddyry efe sarph iddo?
11 Os chwychwi gan hynny, a
chwi yn ddrwg, a fedrwch roddi
rhoddion da i'ch plant, pa faint
mwy y rhydd eich Tad yr hwn sydd
yn y nefoedd bethau da i'r rhai a
ofynant iddo?
12 Am hynny pa bethau bynnag
oll a ewyllysioch eu gwneuthur o
ddynion i chwi, felly gwnewch chwi-
thau iddynt hwy: canys hyn yw y
gyfraith a'r prophwydi.
13 ¶ Ewch i mewn trwy y porth
cyfyng: canys ehang *yw* y porth, a
llydan *yw* y ffordd, sydd yn arwain
i ddistryw; a llawer yw y rhai sydd
yn myned i mewn trwyddi:
14 Oblegid cyfyng *yw* y porth, a
chul *yw* y ffordd, sydd yn arwain
i'r bywyd; ac ychydig yw y rhai
sydd yn ei chael hi.
15 ¶ Ymogelwch rhag gau-bro-
phwydi, y rhai a ddeuant attoch yng
ngwisgoedd defaid, ond oddi mewn
bleiddiaid rheibus ydynt hwy.
16 Wrth eu ffrwythau yr adnab-
yddwch hwynt. A gasgl rhai rawn-
win oddi ar ddrain, neu ffigys oddi
ar ysgall?
17 Felly pob pren da sydd yn
dwyn ffrwythau da; ond y pren
drwg sydd yn dwyn ffrwythau drwg.
18 Ni ddichon pren da ddwyn
ffrwythau drwg, na phren drwg
ddwyn ffrwythau da.
19 Pob pren heb ddwyn ffrwyth da,
a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân.
20 O herwydd paham, wrth eu
ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.
21 ¶ Nid pob un a'r sydd yn dy-
wedyd wrthyf, Arglwydd, Arglwydd,
a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd;
ond yr hwn sydd yn gwneuthur
ewyllys fy Nhad yr hwn sydd yn y
nefoedd.
22 Llawer a ddywedant wrthyf
yn y dydd hwnnw, Arglwydd, Ar-
glwydd, oni phrophwydasom yn
dy enw di? ac oni fwriasom allan
gythreuliaid yn dy enw di? ac oni
wnaethom wyrthiau lawer yn dy
enw di?
23 Ac yna yr addefaf wrthynt, Nis
adnabûm chwi erioed: ewch ym-
aith oddi wrthyf, chwi weithredwyr
anwiredd.
24 ¶ Gan hynny pwy bynnag sydd
yn gwrandaw fy ngeiriau hyn, ac
yn eu gwneuthur, mi a'i cyffelybaf
ef i wr doeth, yr hwn a adeiladodd
ei dŷ ar y graig:
25 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r
llifeiriaint a ddaethant, a'r gwynt-
oedd a chwythasant, ac a ruthrasant
ar y tŷ hwnnw; ac ni syrthiodd:
oblegid sylfaenesid ef ar y graig.
26 A phob un a'r sydd yn gwran-
daw fy ngeiriau hyn, ac heb eu
gwneuthur, a gyffelybir i wr ffol,
yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y
tywod:
27 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r llif-
ddyfroedd a ddaethant, a'r gwynt-
oedd a chwythasant, ac a gurasant
ar y tŷ hwnnw; ac efe a syrthiodd,
a'i gwymp a fu fawr.
28 A bu, wedi i'r Iesu orphen y
geiriau hyn, y torfeydd a synnasant
wrth ei ddysgeidiaeth ef:
29 Canys yr oedd efe yn eu dysgu
hwynt fel *un* ag awdurdod ganddo,
ac nid fel yr ysgrifenyddion.

PENNOD VIII.

2 Crist yn glanhâu y gwahan-glwyfus; 5 yn iach-âu gwas y canwriad, 14 a mam gwraig Petr, 16 a llawer o rai clwyfus eraill: 19 yn dangos pa fodd y mae ei ddilyn ef: 23 yn gostegu y dymmestl ar y môr: 28 yn gyrru cythreuliaid allan o ddau gythreulig; 31 ac yn caniadu idd-ynt fyned i'r moch.

AC wedi ei ddyfod ef i waered
o'r mynydd, torfeydd lawer
a'i canlynasant ef.
2 Ac wele, *un* gwahan-glwyfus a
ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan
ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti
a elli fy nglanhâu i.
3 A'r Iesu a estynodd *ei* law, ac a
gyffyrddodd âg ef, gan ddywedyd,
Mynnaf, glanhâer di. Ac yn y fan
ei wahan-glwyf ef a lanhâwyd.

4 A dywedodd yr Iesu wrtho, Gwel na ddywedych wrth neb; eithr dos, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma y rhodd a orchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt.

5 ¶ Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernaum, daeth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwas yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddirfawr.

7 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf, ac a'i hiachâf ef.

8 A'r canwriad a attebodd ac a ddywedodd, Arglwydd, nid ydwyf fi deilwng i ddyfod o honot dan fy nghronglwyd: eithr yn unig dywed y gair, a'm gwas a iachêir.

9 Canys dyn ydwyf finnau dan awdurdod, a chennyf filwyr danaf: a dywedaf wrth hwn, Cerdda, ac efe a â; ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'*i* gwna.

10 A'r Iesu pan glybu, a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chwi, Ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eisteddant gyd âg Abraham ac Isaac a Jacob yn nheyrnas nefoedd;

12 Ond plant y deyrnas a deflir i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

13 A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, Dos ymaith; ac megis y credaist, bydded i ti. A'i was a iachâwyd yn yr awr honno.

14 ¶ A phan ddaeth yr Iesu i dŷ Petr, efe a welodd ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf o'r cryd.

15 Ac efe a gyffyrddodd â'i llaw hi; a'r cryd a'i gadawodd hi: a hi a gododd, ac a wasanaethodd arnynt.

16 ¶ Ac wedi ei hwyrhâu hi, hwy a ddygasant atto lawer o rai cythreulig: ac efe a fwriodd allan yr ysprydion â'*i* air, ac a iachaodd yr holl gleifion;

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, Efe a gymmerodd ein gwendid ni, ac a ddug *ein* clefydau.

18 ¶ A'r Iesu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynodd fyned drosodd i'r làn arall.

19 A rhyw ysgrifenydd a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athraw, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

20 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae ffauau gan y llwynogod, a chan ehediaid y nefoedd nythod; ond gan Fab y dyn nid oes le i roddi *ei* ben *i lawr*.

21 Ac un arall o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

22 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Canlyn fi; a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.

23 ¶ Ac wedi iddo fyned i'r llong, ei ddisgyblion a'i canlynasant ef.

24 Ac wele, bu cynnwrf mawr yn y môr, hyd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cysgu.

25 A'i ddisgyblion a ddaethant *atto*, ac a'i deffroasant, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw ni: darfu am danom.

26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ofnus, O chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwyntoedd a'r môr; a bu dawelwch mawr.

27 A'r dynion a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa ryw un yw hwn, gan fod y gwyntoedd hefyd a'r môr yn ufuddhâu iddo!

28 ¶ Ac wedi ei ddyfod ef i'r làn arall, i wlad y Gergesiaid, dau ddieflig a gyfarfuant âg ef, y rhai a ddeuent o'r beddau, yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.

29 Ac wele, hwy a lefasant, gan ddywedyd, Iesu, Fab Duw, beth sydd i ni *a wnelom* â thi? a ddaethost ti yma i'n poeni ni cyn yr amser?

30 Ac yr oedd ym mhell oddi wrthynt genfaint o foch lawer, yn pori.

31 A'r cythreuliaid a ddeisyfasant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniattâ i ni fyned ymaith i'r genfaint foch.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint foch: ac wele, yr holl genfaint foch a ruthrodd

dros y dibyn i'r môr, ac a fuant
feirw yn y dyfroedd.
33 A'r meichiaid a ffoisant: ac
wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy
a fynegasant bob peth; a pha beth
a ddarfuasai i'r rhai dieflig.
34 Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth
allan i gyfarfod â'r Iesu: a phan ei
gwelsant, attolygasant iddo ymad-
ael o'u cyffiniau hwynt.

PENNOD IX.

2 *Crist yn iachâu un claf o'r parlys,* 9 *yn galw Matthew o'r dollfa,* 10 *yn bwytta gyd â phublicanod a phechaduriaid,* 14 *yn amddiffyn ei ddisgyblion am nad ymprydient,* 20 *yn iachâu y diferlif gwaed,* 23 *yn cyfodi merch Jairus o farw,* 27 *yn rhoddi eu golwg i ddau ddyn dall,* 32 *yn iachâu mudan cythreulig,* 36 *ac yn tosturio wrth y dyrfa.*

AC efe a aeth i mewn i'r llong,
ac a aeth trosodd, ac a ddaeth
i'w ddinas ei hun.
2 Ac wele, hwy a ddygasant atto
wr claf o'r parlys, yn gorwedd
mewn gwely: a'r Iesu yn gweled eu
ffydd hwy, a ddywedodd wrth y claf
o'r parlys, *Ha* fab, cymmer gysur;
maddeuwyd i ti dy bechodau.
3 Ac wele, rhai o'r ysgrifenyddion
a ddywedasant ynddynt eu hunain,
Y mae hwn yn cablu.
4 A phan welodd yr Iesu eu medd-
yliau, efe a ddywedodd, Paham y
meddyliwch ddrwg yn eich calon-
nau?
5 Canys pa un hawsaf ai dywedyd,
Maddeuwyd i ti dy bechodau; ai
dywedyd, Cyfod, a rhodia?
6 Eithr fel y gwypoch fod awdur-
dod gan Fab y dyn ar y ddaear i
faddeu pechodau, (yna y dywedodd
efe wrth y claf o'r parlys,) Cyfod,
cymmer dy wely i fynu, a dos i'th dŷ.
7 Ac efe a gyfododd, ac a aeth
ymaith i'w dŷ ei hun.
8 A'r torfeydd pan welsant, rhyf-
eddu a wnaethant, a gogoneddu
Duw, yr hwn a roisai gyfryw awd-
urdod i ddynion.
9 ¶ Ac fel yr oedd yr Iesu yn myned
oddi yno, efe a ganfu wr yn eistedd
wrth y dollfa, a elwid Matthew, ac a
ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe
a gyfododd, ac a'i canlynodd ef.
10 ¶ A bu, ac efe yn eistedd i
fwytta yn y tŷ, wele hefyd, public-
anod lawer a phechaduriaid a
ddaethant ac a eisteddasant gyd â'r
Iesu a'i ddisgyblion.
11 A phan welodd y Phariseaid,
hwy a ddywedasant wrth ei ddis-
gyblion ef, Paham y bwytty eich
Athraw chwi gyd â'r publicanod
a'r pechaduriaid?
12 A phan glybu yr Iesu, efe a
ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r
rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai
cleifion.
13 Ond ewch, a dysgwch pa beth
yw *hyn,* Trugaredd yr ydwyf yn ei
ewyllysio, ac nid aberth: canys ni
ddeuthum i alw rhai cyfiawn, ond
pechaduriaid, i edifeirwch.
14 ¶ Yna y daeth disgyblion Ioan
atto, gan ddywedyd, Paham yr ydym
ni a'r Phariseaid yn ymprydio yn
fynych, ond dy ddisgyblion di nid
ydynt yn ymprydio?
15 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
A all plant yr ystafell brïodas alaru
tra fo y prïod-fab gyd â hwynt?
ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger
y prïod-fab oddi arnynt, ac yna yr
ymprydiant.
16 *Hefyd,* ni ddyd neb lain o freth-
yn newydd at hen ddilledyn: canys y
cyflawniad a dŷn oddi wrth y dilled-
yn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.
17 Ac ni ddodant win newydd
mewn costrelau hen: os amgen, y
costrelau a dyrr, a'r gwin a red allan,
a'r costrelau a gollir: eithr gwin
newydd a ddodant mewn costrelau
newyddion, ac *felly* y cedwir y ddau.
18 ¶ Tra yr oedd efe yn dywedyd
hyn wrthynt, wele, daeth rhyw ben-
naeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddy-
wedyd, Bu farw fy merch yr awr
hon: eithr tyred, a gosod dy law
arni, a byw fydd hi.
19 A'r Iesu a gyfododd, ac a'i can-
lynodd ef, a'i ddisgyblion.
20 ¶ (Ac wele, gwraig y buasai
gwaedlif arni ddeuddeng mlynedd,
a ddaeth o'r tu cefn *iddo,* ac a gyff-
yrddodd âg ymyl ei wisg ef:
21 Canys hi a ddywedasai ynddi
ei hun, Os câf yn unig gyffwrdd â'i
wisg ef, iach fyddaf.
22 Yna yr Iesu a drodd; a phan
ei gwelodd hi, efe a ddywedodd, *Ha*
ferch, bydd gysurus; dy ffydd a'th

iachaodd. A'r wraig a iachâwyd o'r awr honno.)

23 A phan ddaeth yr Iesu i dŷ y pennaeth, a gweled y cerddorion a'r dyrfa yn terfysgu,

24 Efe a ddywedodd wrthynt, Ciliwch; canys ni bu farw y llangces, ond cysgu y mae hi. A hwy a'i gwatwarasant ef.

25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i mewn, ac a ymaflodd yn ei llaw hi; a'r llangces a gyfododd.

26 A'r gair o hyn a aeth dros yr holl wlad honno.

27 ¶ A phan oedd yr Iesu yn myned oddi yno, dau ddeillion a'i canlynasant ef, gan lefain a dywedyd, Mab Dafydd, trugarhâ wrthym.

28 Ac wedi iddo ddyfod i'r tŷ, y deillion a ddaethant atto: a'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A ydych chwi yn credu y gallaf fi wneuthur hyn? Hwy a ddywedasant wrtho, Ydym, Arglwydd.

29 Yna y cyffyrddodd efe â'u llygaid hwy, gan ddywedyd, Yn ol eich ffydd bydded i chwi.

30 A'u llygaid a agorwyd: a'r Iesu a orchymynodd iddynt trwy fygwth, gan ddywedyd, Gwelwch nas gwypo neb.

31 Ond wedi iddynt ymadaw, hwy a'i clodforasant ef trwy yr holl wlad honno.

32 ¶ Ac a hwy yn myned allan, wele, rhai a ddygasant atto ddyn mud, cythreulig.

33 Ac wedi bwrw y cythraul allan, llefarodd y mudan: a'r torfeydd a ryfeddasant, gan ddywedyd, Ni welwyd y cyffelyb erioed yn Israel.

34 Ond y Phariseaid a ddywedasant, Trwy bennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

35 A'r Iesu a aeth o amgylch yr holl ddinasoedd a'r trefydd, gan ddysgu yn eu synagogau hwynt, a chan bregethu efengyl y deyrnas, a iachâu pob clefyd a phob afiechyd ym mhlith y bobl.

36 ¶ A phan welodd efe y torfeydd, efe a dosturiodd wrthynt, am eu bod wedi blino, a'u gwasgaru, fel defaid heb ganddynt fugail.

37 Yna y dywedodd efe wrth ei ddisgyblion, Y cynhauaf yn ddïau *sydd* fawr, ond y gweithwyr yn anaml:

38 Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhauaf, anfon gweithwyr i'w gynhauaf.

PENNOD X.

1 Crist yn anfon ei ddeuddeg apostol, gan roddi gallu iddynt i wneuthur rhyfeddodau: 5 yn rhoddi gorchymyn iddynt, ac yn eu dysgu, 16 ac yn eu cysuro yn erbyn erlidiau, 40 ac yn addaw bendith i'r rhai a'u derbynio hwynt.

AC wedi galw ei ddeuddeg disgybl atto, efe a roddes iddynt awdurdod *yn erbyn* ysprydion aflan, i'w bwrw hwynt allan, ac i iachâu pob clefyd a phob afiechyd.

2 Ac enwau y deuddeg apostolion yw y rhai hyn: Y cyntaf, Simon, yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei frawd; Iago *mab* Zebedëus, ac Ioan ei frawd;

3 Phylip, a Bartholomëus; Thomas, a Matthew y publican; Iago *mab* Alphëus, a Lebbëus, yr hwn a gyfenwid Thadëus;

4 Simon y Canaanead, a Judas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef.

5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Iesu, ac a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Nac ewch i ffordd y Cenhedloedd, ac i ddinas y Samariaid nac ewch i mewn:

6 Eithr ewch yn hytrach at gyfrgolledig ddefaid tŷ Israel.

7 Ac wrth fyned, pregethwch, gan ddywedyd, Fod teyrnas nefoedd yn nesâu.

8 Iachêwch y cleifion, glanhêwch y rhai gwahan-glwyfus, cyfodwch y meirw, bwriwch allan gythreuliaid: derbyniasoch yn rhad, rhoddwch yn rhad.

9 Na feddwch aur, nac arian, nac efydd i'ch pyrsau;

10 Nac ysgrepan i'r daith, na dwy bais, nac esgidiau, na ffon: canys teilwng i'r gweithiwr ei fwyd.

11 Ac i ba ddinas bynnag neu dref yr eloch, ymofynwch pwy sydd deilwng ynddi; ac yno trigwch hyd onid eloch ymaith.

12 A phan ddeloch i dŷ, cyferchwch well iddo.

13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng,
deued eich tangnefedd arno: ac oni
bydd yn deilwng, dychweled eich
tangnefedd attoch.
14 A phwy bynnag ni'ch derbynio
chwi, ac ni wrandawo eich geiriau,
pan ymadawoch o'r tŷ hwnnw, neu
o'r ddinas honno, ysgydwch y llwch
oddi wrth eich traed.
15 Yn wir meddaf i chwi, Es-
mwythach fydd i dir y Sodomiaid
a'r Gomorriaid yn nydd y farn, nag
i'r ddinas honno.
16 ¶ Wele, yr ydwyf fi yn eich
danfon fel defaid y'nghanol bleidd-
iaid; byddwch chwithau gall fel y
seirph, a diniwed fel y colommenod.
17 Eithr ymogelwch rhag dynion;
canys hwy a'ch rhoddant chwi i fynu
i'r cynghorau, ac a'ch ffrewyllant
chwi yn eu synagogau.
18 A chwi a ddygir at lywiawdwyr
a brenhinoedd o'm hachos i, er tyst-
iolaeth iddynt hwy ac i'r Cenhedl-
oedd.
19 Eithr pan y'ch rhoddant chwi
i fynu, na ofelwch pa fodd neu pa
beth a lefaroch: canys rhoddir i
chwi yn yr awr honno pa beth a
lefaroch.
20 Canys nid chwychwi yw y rhai
sydd yn llefaru, ond Yspryd eich
Tad yr hwn sydd yn llefaru ynoch.
21 A brawd a rydd frawd i fynu i
farwolaeth, a thad ei blentyn: a
phlant a godant i fynu yn erbyn
eu rhïeni, ac a barant eu marwol-
aeth hwynt.
22 A chas fyddwch gan bawb er
mwyn fy enw i: ond yr hwn a bar-
haohyd y diwedd, efe fydd cadwedig.
23 A phan y'ch erlidiant yn y ddin-
as hon, ffowch i un arall: canys yn
wir y dywedaf wrthych, Na orphen-
wch ddinasoedd Israel, nes dyfod
Mab y dyn.
24 Nid yw y disgybl yn uwch na'*i*
athraw, na'r gwas yn uwch na'i ar-
glwydd.
25 Digon i'r disgybl fod fel ei
athraw, a'r gwas fel ei arglwydd.
Os galwasant berchen y tŷ yn Beel-
zebub, pa faint mwy ei dylwyth ef?
26 Am hynny nac ofnwch hwynt:
oblegid nid oes dim cuddiedig, a'r
nas datguddir; na dirgel, a'r nas
gwybyddir.
27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywed-
yd wrthych chwi yn y tywyllwch,
dywedwch yn y goleuni: a'r hyn a
glywch yn y glust, pregethwch ar
bennau y tai.
28 Ac nac ofnwch rhag y rhai a
laddant y corph, ac nid allant ladd
yr enaid; eithr yn hytrach ofnwch
yr hwn a ddichon ddistrywio enaid
a chorph yn uffern.
29 Oni werthir dau aderyn y tô er
ffyrling? ac ni syrth un o honynt ar
y ddaear heb eich Tad chwi.
30 Ac y mae, ïe, holl wallt eich
pen wedi eu cyfrif.
31 Nac ofnwch gan hynny: chwi
a delwch fwy na llawer o adar y tô.
32 Pwy bynnag gan hynny a'm
cyffeso i y'ngŵydd dynion, minnau
a'i cyffesaf yntau y'ngŵydd fy Nhad
yr hwn sydd yn y nefoedd:
33 A phwy bynnag a'm gwado i
y'ngŵydd dynion, minnau a'i gwadaf
yntau y'ngŵydd fy Nhad yr hwn
sydd yn y nefoedd.
34 Na thybygwch fy nyfod i ddan-
fon tangnefedd ar y ddaear: ni
ddeuthum i ddanfon tangnefedd,
ond cleddyf.
35 Canys mi a ddeuthum i osod
dyn i ymrafaelio yn erbyn ei dad,
a'r ferch yn erbyn ei mam, a'r waudd
yn erbyn ei chwegr.
36 A gelynion dyn *fydd* tylwyth
ei dŷ ei hun.
37 Yr hwn sydd yn caru tad neu
fam yn fwy na myfi, nid yw deilwng
o honof fi: a'r neb sydd yn caru
mab neu ferch yn fwy na myfi, nid
yw deilwng o honof fi.
38 A'r hwn nid yw yn cymmeryd
ei groes, ac yn canlyn ar fy ol i, nid
yw deilwng o honof fi.
39 Y neb sydd yn cael ei einioes,
a'i cyll: a'r neb a gollo ei einioes
o'm plegid i, a'i caiff hi.
40 ¶ Y neb sydd yn eich derbyn
chwi, sydd yn fy nerbyn i; a'r neb
sydd yn fy nerbyn i, sydd yn derbyn
yr hwn a'm danfonodd i.
41 Y neb sydd yn derbyn pro-
phwyd yn enw prophwyd, a dderbyn
wobr prophwyd; a'r neb sydd yn

derbyn *un* cyfiawn yn enw *un* cyf-
iawn, a dderbyn wobr *un* cyfiawn.
42 A phwy bynnag a roddo i'w
yfed i un o'r rhai bychain hyn,
phïolaid o *ddwfr* oer yn unig yn
enw disgybl, yn wir meddaf i chwi,
Ni chyll efe ei wobr.

PENNOD XI.

2 Ioan yn anfon ei ddisgyblion at Grist. 7 Tystiolaeth Crist am Ioan. 18 Tyb y bobl am Ioan, a Christ. 20 Crist yn dannod annïolchgarwch a diedifeirwch Chorazin, Bethsaida, a Chapernaum: 25 a chan foliannu doethineb ei Dad, yn egluro yr efengyl i'r rhai bychain; 28 yn galw atto y rhai sydd yn teimlo baich eu pechodau.

A BU, pan orphenodd yr Iesu
orchymyn i'w ddeuddeg dis-
gybl, efe a aeth oddi yno i ddysgu
ac i bregethu yn eu dinasoedd hwy.
2 A Ioan, pan glybu yn y carchar
weithredoedd Crist, wedi danfon
dau o'i ddisgyblion,
3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw
yr hwn sydd yn dyfod, ai un arall yr
ydym yn ei ddisgwyl?
4 A'r Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Ewch, a mynegwch i
Ioan y pethau a glywch ac a wel-
wch:
5 Y mae y deillion yn gweled eil-
waith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleif-
ion gwahanol wedi eu glanhâu, a'r
byddariaid yn clywed; y mae y
meirw yn cyfodi, a'r tlodion yn cael
pregethu yr efengyl iddynt.
6 A dedwydd yw yr *hwn* ni rwystr-
ir ynof fi.
7 ¶ Ac a hwy yn myned ymaith,
yr Iesu a ddechreuodd ddywedyd
wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth
yr aethoch allan i'r anialwch i edrych
am dano? ai corsen yn ysgwyd gan
wynt?
8 Eithr pa beth yr aethoch allan
i'w weled? ai dyn wedi ei wisgo â
dillad esmwyth? wele, y rhai sydd
yn gwisgo *dillad* esmwyth, mewn
tai brenhinoedd y maent.
9 Eithr pa beth yr aethoch allan
i'w weled? ai prophwyd? ïe, medd-
af i chwi, a mwy na phrophwyd:
10 Canys hwn ydyw *efe* am yr hwn
yr ysgrifenwyd, Wele, yr ydwyf fi
yn anfon fy nghennad o flaen dy
wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd
o'th flaen.
11 Yn wir meddaf i chwi, Ym
mhlith plant gwragedd, ni chododd
neb mwy nag Ioan Fedyddiwr: er
hynny yr hwn sydd leiaf yn nheyrn-
as nefoedd, sydd fwy nag ef.
12 Ac o ddyddiau Ioan Fedydd-
iwr hyd yn awr, yr ydys yn treisio
teyrnas nefoedd, a threiswyr sydd
yn ei chipio hi.
13 Canys yr holl brophwydi a'r
gyfraith a brophwydasant hyd Ioan.
14 Ac os ewyllysiwch *ei* dderbyn,
efe yw Elïas, yr hwn oedd ar ddyfod.
15 Y neb sydd ganddo glustiau i
wrandaw, gwrandawed.
16 ¶ Eithr i ba beth y cyffelybaf fi
y genhedlaeth hon? Cyffelyb yw i
blant yn eistedd yn y marchnad-
oedd, ac yn llefain wrth eu cyfeill-
ion,
17 Ac yn dywedyd, Canasom bib-
ell i chwi, ac ni ddawnsiasoch; can-
asom alarnad i chwi, ac ni chwyn-
fanasoch.
18 Canys daeth Ioan heb na bwytta
nac yfed; ac meddant, Y mae cy-
thraul ganddo.
19 Daeth Mab y dyn yn bwytta ac
yn yfed; ac meddant, Wele ddyn
glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publican-
od a phechaduriaid. A doethineb a
gyfiawnhâwyd gan ei phlant ei hun.
20 ¶ Yna y dechreuodd efe edliw
i'r dinasoedd yn y rhai y gwnaeth-
id y rhan fwyaf o'i weithredoedd
nerthol ef, am nad edifarhasent:
21 Gwae di, Chorazin! gwae di,
Bethsaida! canys pe gwnaethid yn
Tyrus a Sidon y gweithredoedd
nerthol a wnaethpwyd ynoch chwi,
hwy a edifarhasent er ys talm mewn
sachlïan a lludw.
22 Eithr meddaf i chwi, Esmwyth-
ach fydd i Tyrus a Sidon yn nydd y
farn, nag i chwi.
23 A thydi, Capernaum, yr hon a
ddyrchafwyd hyd y nef, a dynnir
i lawr hyd yn uffern: canys pe
gwnaethid yn Sodom y gweithred-
oedd nerthol a wnaethpwyd ynot
ti, hi a fuasai yn aros hyd heddyw.
24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i
chwi, Y bydd esmwythach i dir
Sodom yn nydd y farn, nag i ti.
25 ¶ Yr amser hwnnw yr attebodd

yr Iesu, ac y dywedodd, I ti yr ydwyf
yn dïolch, O Dad, Arglwydd nef a
daear, am i ti guddio y pethau hyn
rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u
datguddio o honot i rai bychain:
26 Ië, O Dad; canys felly y rhyng-
odd bodd i ti.
27 Pob peth a roddwyd i mi gan
fy Nhad: ac nid edwyn neb y Mab
ond y Tad; ac nid edwyn neb y Tad
ond y Mab, a'r *hwn* yr ewyllysio y
Mab *ei* ddatguddio iddo.
28 ¶ Deuwch attaf fi bawb a'r y
sydd yn flinderog ac yn llwythog, a
mi a esmwythâf arnoch.
29 Cymmerwch fy iau arnoch, a
dysgwch gennyf; canys addfwyn
ydwyf, a gostyngedig o galon: a
chwi a gewch orphwysdra i'ch en-
eidiau:
30 Canys fy iau *sydd* esmwyth,
a'm baich sydd ysgafn.

PENNOD XII.

1 *Crist yn ceryddu dallineb y Phariseaid, o ran torri y Sabbath;* 3 *trwy ysgrythyrau,* 10 *trwy reswm,* 13 *a thrwy ryfeddod;* 22 *yn iachâu y dyn cythreulig, mud, a dall.* 31 *Ni faddeuir byth gabledd yn erbyn yr Ysbryd Glân.* 36 *Y rhoddir cyfrif am eiriau segur.* 38 *Y mae yn ceryddu yr anffyddloniaid a geisient arwydd;* 49 *ac yn dangos pwy yw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.*

YR amser hwnnw yr aeth yr Iesu
ar y *dydd* Sabbath trwy yr
ŷd: ac yr oedd chwant bwyd ar ei
ddisgyblion, a hwy a ddechreuasant
dynnu tywys, a bwytta.
2 A phan welodd y Phariseaid,
hwy a ddywedasant wrtho, Wele, y
mae dy ddisgyblion yn gwneuthur
yr hyn nid yw rydd ei wneuthur ar
y Sabbath.
3 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Oni ddarllenasoch pa beth a wnaeth
Dafydd, pan oedd chwant bwyd
arno ef, a'r rhai *oedd* gyd âg ef?
4 Pa fodd yr aeth efe i mewn i dŷ
Dduw, ac y bwyttaodd y bara gosod,
yr hwn nid oedd rydd iddo ei fwytta,
nac i'r rhai oedd gyd âg ef, ond yn
unig i'r offeiriaid?
5 Neu oni ddarllenasoch yn y gyf-
raith, fod yr offeiriaid ar y Sabbath-
au yn y deml yn halogi y Sabbath,
a'u bod yn ddigerydd?
6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i
chwi, fod yma *un* mwy na'r deml.
7 Ond pe gwybasech beth yw
hyn, Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid
aberth, ni farnasech chwi yn erbyn
y rhai diniwed.
8 Canys Arglwydd ar y Sabbath
hefyd yw Mab y dyn.
9 Ac wedi iddo ymadael oddi yno,
efe a aeth i'w synagog hwynt.
10 ¶ Ac wele, yr oedd dyn a chan-
ddo law wedi gwywo. A hwy a
ofynasant iddo, gan ddywedyd, Ai
rhydd iachâu ar y Sabbathau? fel
y gallent achwyn arno.
11 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pa ddyn o honoch fydd a chanddo
un ddafad, ac o syrth honno mewn
pwll ar y *dydd* Sabbath, nid ymeifl
ynddi, a'*i* chodi allan?
12 Pa faint gwell gan hynny ydyw
dyn na dafad? Felly rhydd yw
gwneuthur yn dda ar y Sabbathau.
13 Yna y dywedodd efe wrth y
dyn, Estyn dy law. Ac efe a'*i* hes-
tynodd; a *hi* a wnaed yn iach, fel
y llall.
14 ¶ Yna yr aeth y Phariseaid
allan, ac a ymgynghorasant yn ei
erbyn ef, pa fodd y difethent ef.
15 A'r Iesu gan wybod, a giliodd
oddi yno; a thorfeydd lawer a'i can-
lynasant ef, ac efe a'u hiachaodd
hwynt oll;
16 Ac a orchymynodd iddynt, na
wnaent ef yn gyhoedd:
17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddy-
wedasid trwy Esaias y prophwyd,
gan ddywedyd,
18 Wele fy ngwasanaethwr, yr hwn
a ddewisais; fy anwylyd, yn yr hwn
y mae fy enaid yn foddlawn: gosod-
af fy ysbryd arno, ac efe a draetha
farn i'r Cenhedloedd.
19 Nid ymryson efe, ac ni lefain;
ac ni chlyw neb ei lais ef yn yr
heolydd.
20 Corsen ysig nis tyrr, a llin yn
mygu nis diffydd, hyd oni ddygo
efe allan farn i fuddugoliaeth.
21 Ac yn ei enw ef y gobeithia y
Cenhedloedd.
22 ¶ Yna y dygpwyd atto un cy-
threulig, dall a mud: ac efe a'i
hiachaodd ef, fel y llefarodd ac y
gwelodd y dall a mud.
23 A'r holl dorfeydd a synnasant,

ac a ddywedasant, Ai hwn yw mab
Dafydd?
24 Eithr pan glybu y Phariseaid,
hwy a ddywedasant, Nid yw hwn
yn bwrw allan gythreuliaid, ond
trwy Beelzebub pennaeth y cy-
threuliaid.
25 A'r Iesu yn gwybod eu medd-
yliau, a ddywedodd wrthynt, Pob
teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn
ei hun, a anghyfanneddir; a phob
dinas neu dŷ wedi ymrannu yn ei
erbyn ei hun, ni saif.
26 Ac os Satan a fwrw allan Sa-
tan, efe a ymrannodd yn ei erbyn
ei hun: pa wedd gan hynny y saif
ei deyrnas ef?
27 Ac os trwy Beelzebub yr yd-
wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid,
trwy bwy y mae eich plant chwi yn
eu bwrw *hwynt* allan? am hynny
y byddant hwy yn farnwyr arnoch
chwi.
28 Eithr os ydwyf fi yn bwrw allan
gythreuliaid trwy Ysbryd Duw, yna
y daeth teyrnas Dduw attoch.
29 Neu, pa fodd y dichon neb fyn-
ed i mewn i dŷ un cadarn, a *llwyr-*
yspeilio ei ddodrefn ef, oddi eithr
iddo yn gyntaf rwymo y cadarn?
ac yna yr yspeilia efe ei dŷ ef.
30 Y neb nid yw gyd â mi, sydd yn
fy erbyn; a'r neb nid yw yn casglu
gyd â mi, sydd yn gwasgaru.
31 ¶ Am hynny y dywedaf wrth-
ych chwi, Pob pechod a chabledd a
faddeuir i ddynion: ond cabledd
yn erbyn yr Ysbryd *Glân* ni fadd-
euir i ddynion.
32 A phwy bynnag a ddywedo air
yn erbyn Mab y dyn, fe a faddeuir
iddo: ond pwy bynnag a ddywedo
yn erbyn yr Ysbryd Glân, nis madd-
euir iddo, nac yn y byd hwn, nac
yn *y byd* a ddaw.
33 Naill ai gwnewch y pren yn
dda, a'i ffrwyth yn dda; ai gwnewch
y pren yn ddrwg, a'i ffrwyth yn
ddrwg: canys y pren a adwaenir
wrth *ei* ffrwyth.
34 O eppil gwiberod, pa wedd y
gellwch lefaru pethau da, a chwi
yn ddrwg? canys o helaethrwydd
y galon y llefara y genau.
35 Y dyn da, o drysor da y galon,
a ddwg allan bethau da: a'r dyn
drwg, o'r trysor drwg, a ddwg allan
bethau drwg.
36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd
wrthych, Mai am bob gair segur a
ddywedo dynion, y rhoddant hwy
gyfrif yn nydd y farn.
37 Canys wrth dy eiriau y'th gyf-
iawnhêir, ac wrth dy eiriau y'th
gondemnir.
38 ¶ Yna yr attebodd rhai o'r
ysgrifenyddion a'r Phariseaid, gan
ddywedyd, Athraw, ni a chwen-
nychem weled arwydd gennyt.
39 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a
godinebus sydd yn ceisio arwydd;
ac arwydd nis rhoddir iddi, ond ar-
wydd y prophwyd Jonas:
40 Canys fel y bu Jonas dridiau
a thair nos ym mol y morfil, felly
y bydd Mab y dyn dridiau a thair
nos y'nghalon y ddaear.
41 Gwŷr Ninefe a gyfodant yn y
farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac
a'i condemniant hi; am iddynt hwy
edifarhâu wrth bregeth Jonas: ac
wele fwy na Jonas yma.
42 Brenhines y dehau a gyfyd yn
y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac
a'i condemnia hi; am iddi hi ddy-
fod o eithafoedd y ddaear i glywed
doethineb Solomon: ac wele fwy
na Solomon yma.
43 A phan êl yr ysbryd aflan allan
o ddyn, efe a rodia ar hyd lleoedd
sychion, gan geisio gorphwysdra, ac
nid *yw* yn ei gael.
44 Yna medd efe, Mi a ddychwelaf
i'm tŷ o'r lle y deuthum allan. Ac
wedi y delo, y mae yn *ei* gael yn
wag, wedi *ei* ysgubo a'*i* drwsio.
45 Yna y mae efe yn myned, ac
yn cymmeryd gyd âg ef ei hun saith
ysbryd eraill gwaeth nag ef ei hun;
ac wedi iddynt fyned i mewn, hwy
a gyfanneddant yno: ac y mae diw-
edd y dyn hwnnw yn waeth na'i
ddechreuad. Felly y bydd hefyd
i'r genhedlaeth ddrwg hon.
46 ¶ Tra yr ydoedd efe yn llefaru
wrth y torfeydd, wele, *ei* fam a'i
frodyr oedd yn sefyll allan, yn ceis-
io ymddiddan âg ef.
47 A dywedodd un wrtho, Wele,

y mae dy fam di a'th frodyr yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan â thi.
48 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedasai wrtho, Pwy yw fy mam i? a phwy yw fy mrodyr i?
49 Ac efe a estynodd ei law tu ag at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i:
50 Canys pwy bynnag a wna ewyllys fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

PENNOD XIII.

3 Dammeg yr hauwr a'r had; 18 a'i dehongliad. 24 Dammeg yr efrau, 31 yr had mwstard, 33 y surdoes, 44 y trysor cuddiedig, 45 y perl, 47 a'r rhwyd. 53 Y modd y dirmygir Crist gan ei wladwyr ei hun.

Y DYDD hwnnw yr aeth yr Iesu allan o'r tŷ, ac yr eisteddodd wrth *làn* y môr.
2 A thorfeydd lawer a ymgynnullasant atto ef, fel yr aeth efe i'r llong, ac yr eisteddodd: a'r holl dyrfa a safodd ar y làn.
3 Ac efe a lefarodd wrthynt lawer o bethau trwy ddamhegion, gan ddywedyd, Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.
4 Ac fel yr oedd efe yn hau, peth a syrthiodd ar *fin* y ffordd; a'r adar a ddaethant, ac a'i difasant.
5 Peth arall a syrthiodd ar greigleoedd, lle ni chawsant fawr ddaear: ac yn y man yr eginasant, gan nad oedd iddynt ddyfnder daear:
6 Ac wedi codi yr haul, y poethasant; ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywasant.
7 A pheth arall a syrthiodd ym mhlith y drain; a'r drain a godasant, ac a'u tagasant hwy.
8 Peth arall hefyd a syrthiodd mewn tir da, ac a ddygasant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei dri-ugeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.
9 Y neb sydd ganddo glustiau i wrandaw, gwrandawed.
10 A daeth y disgyblion, ac a ddywedasant wrtho, Paham yr wyt ti yn llefaru wrthynt trwy ddamhegion?
11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Am roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.
12 Oblegid pwy bynnag sydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno ef y dygir, ïe, yr hyn sydd ganddo.
13 Am hynny yr ydwyf yn llefaru wrthynt hwy ar ddamhegion: canys a hwy yn gweled, nid ydynt yn gweled; ac yn clywed, nid ydynt yn clywed, nac yn deall.
14 Ac ynddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth Esaias, yr hon sydd yn dywedyd, Gan glywed y clywch, ac ni ddeallwch; ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch;
15 Canys brasâwyd calon y bobl hyn, a hwy a glywsant â'*u* clustiau yn drwm, ac a gauasant eu llygaid; rhag canfod â'*u* llygaid, a chlywed â'*u* clustiau, a deall â'r galon, a throi, ac i mi eu hiachâu hwynt.
16 Eithr dedwydd *yw* eich llygaid chwi, am eu bod yn gweled; a'ch clustiau, am eu bod yn clywed:
17 Oblegid yn wir y dywedaf i chwi, chwennychu o lawer o brophwydi a rhai cyfiawn weled *y pethau* a welwch chwi, ac nis gwelsant; a chlywed *yr hyn* a glywch chwi, ac nis clywsant.
18 ¶ Gwrandêwch chwithau gan hynny ddammeg yr hauwr.
19 Pan glywo neb air y deyrnas, ac heb *ei* ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cipio yr hyn a hauwyd yn ei galon ef. Dyma yr hwn a hauwyd ar *fin* y ffordd.
20 A'r hwn a hauwyd ar y creigleoedd, yw yr hwn sydd yn gwrandaw y gair, ac yn ebrwydd trwy lawenydd yn ei dderbyn;
21 Ond nid oes ganddo wreiddyn ynddo ei hun, eithr dros amser y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegid y gair, yn y fan efe a rwystrir.
22 A'r hwn a hauwyd ym mhlith y drain, yw yr hwn sydd yn gwrandaw y gair; ac y mae gofal y byd hwn, a thwyll cyfoeth, yn tagu y gair, ac y mae yn myned yn ddiffrwyth.
23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tir da, yw yr hwn sydd yn gwrandaw y gair, ac yn *ei* ddeall; *sef* yr hwn

sydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei
ganfed, arall ei dri-ugeinfed, arall
ei ddegfed ar hugain.
24 ¶ Dammeg arall a osododd efe
iddynt, gan ddywedyd, Teyrnas nef-
oedd sydd gyffelyb i ddyn a hauodd
had da yn ei faes:
25 A thra yr oedd y dynion yn
cysgu, daeth ei elyn ef, ac a hauodd
efrau ym mhlith y gwenith, ac a
aeth ymaith.
26 Ac wedi i'r eginyn dyfu, a dwyn
ffrwyth, yna yr ymddangosodd yr
efrau hefyd.
27 A gweision gwr y tŷ a ddaeth-
ant, ac a ddywedasant wrtho, Ar-
glwydd, oni hauaist di had da yn dy
faes? o ba le gan hynny y mae yr
efrau ynddo?
28 Yntau a ddywedodd wrthynt,
Y gelyn *ddyn* a wnaeth hyn. A'r
gweision a ddywedasant wrtho, A
fynni di gan hynny i ni fyned a'u
casglu hwynt?
29 Ac efe a ddywedodd, Na fyn-
naf; rhag i chwi, wrth gasglu yr
efrau, ddiwreiddio y gwenith gyd â
hwynt.
30 Gadêwch i'r ddau gyd-dyfu hyd
y cynhauaf: ac yn amser y cynhauaf
y dywedaf wrth y medelwyr, Cesgl-
wch yn gyntaf yr efrau, a rhwym-
wch hwynt yn ysgubau i'w *llwyr*-
losgi; ond cesglwch y gwenith i'm
hysgubor.
31 ¶ Dammeg arall a osododd efe
iddynt, gan ddywedyd, Cyffelyb yw
teyrnas nefoedd i ronyn o had mws-
tard, yr hwn a gymmerodd dyn, ac
a'*i* hauodd yn ei faes:
32 Yr hwn yn wir sydd leiaf o'r
holl hadau; ond wedi iddo dyfu,
mwyaf un o'r llysiau ydyw, ac y mae
efe yn myned yn bren; fel y mae
adar y nef yn dyfod, ac yn nythu
yn ei gangau ef.
33 ¶ Dammeg arall a lefarodd efe
wrthynt; Cyffelyb yw teyrnas nef-
oedd i surdoes, yr hwn a gymmerodd
gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri
phecсaid o flawd, hyd oni surodd y
cwbl.
34 Hyn oll a lefarodd yr Iesu trwy
ddamhegion wrth y torfeydd; ac heb
ddammeg ni lefarodd efe wrthynt;
35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddy-
wedwyd trwy y prophwyd, gan ddy-
wedyd, Agoraf fy ngenau mewn
damhegion; mynegaf bethau cudd-
iedig er pan seiliwyd y byd.
36 ¶ Yna yr anfonodd yr Iesu y
torfeydd ymaith, ac yr aeth i'r tŷ:
a'i ddisgyblion a ddaethant atto,
gan ddywedyd, Eglura i ni ddam-
meg efrau y maes.
37 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Yr hwn sydd yn hau
yr had da, yw Mab y dyn;
38 A'r maes yw y byd; a'r had da,
hwynt-hwy yw plant y deyrnas; a'r
efrau yw plant y drwg;
39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd
hwynt, yw diafol; a'r cynhauaf yw
diwedd y byd; a'r medelwyr yw yr
angelion.
40 Megis gan hynny y cynhullir yr
efrau, ac a'u llwyr-losgir yn tân;
felly y bydd yn niwedd y byd hwn.
41 Mab y dyn a ddenfyn ei angel-
ion, a hwy a gynhullant allan o'i
deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau,
a'r rhai a wnant anwiredd;
42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn
dân: yno y bydd wylofain a rhingc-
ian dannedd.
43 Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn
fel yr haul, yn nheyrnas eu Tad. Yr
hwn sydd ganddo glustiau i wran-
daw, gwrandawed.
44 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrn-
as nefoedd i drysor wedi ei guddio
mewn maes; yr hwn wedi i ddyn ei
gaffael, a'i cuddiodd, ac o lawenydd
am dano, sydd yn myned ymaith,
ac yn gwerthu yr hyn oll a fedd,
ac yn prynu y maes hwnnw.
45 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrn-
as nefoedd i farchnattâwr, yn ceisio
perlau teg:
46 Yr hwn wedi iddo gaffael un
perl gwerthfawr, a aeth, *ac* a werth-
odd gymmaint oll ag a feddai, ac
a'i prynodd ef.
47 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas
nefoedd i rwyd a fwriwyd yn y môr,
ac a gasglodd o bob rhyw beth:
48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddyg-
asant i'r làn, ac a eisteddasant, ac a
gasglasant y rhai da mewn llestri,
ac a fwriasant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y byd:
yr angelion a ânt allan, ac a ddi-
dolant y rhai drwg o blith y rhai
cyfiawn,
50 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn
dân: yno y bydd wylofain a rhingc-
ian dannedd.
51 Iesu a ddywedodd wrthynt, A
ddarfu i chwi ddeall hyn oll? Hwy-
thau a ddywedasant wrtho, Do, Ar-
glwydd.
52 A dywedodd yntau wrthynt,
Am hynny pob ysgrifenydd wedi ei
ddysgu i deyrnas nefoedd, sydd
debyg i ddyn o berchen tŷ, yr hwn
sydd yn dwyn allan o'i drysor *beth-
au* newydd a hen.
53 ¶ A bu, wedi i'r Iesu orphen y
damhegion hyn, efe a ymadawodd
oddi yno.
54 Ac efe a ddaeth i'w wlad ei
hun, ac a'u dysgodd hwynt yn eu
synagog; fel y synnodd arnynt, ac
y dywedasant, O ba le y daeth y
doethineb hwn a'r gweithredoedd
nerthol i'r *dyn* hwn?
55 Onid hwn yw mab y saer? onid
Mair y gelwir ei fam ef? a Iago, a
Joses, a Simon, a Judas, ei frodyr ef?
56 Ac onid yw ei chwïorydd ef oll
gyd â ni? o ba le gan hynny y mae
gan hwn y pethau hyn oll?
57 A hwy a rwystrwyd ynddo ef.
A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid
yw prophwyd heb anrhydedd, ond
yn ei wlad ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.
58 Ac ni wnaeth efe nemmawr o
weithredoedd nerthol yno, oblegid
eu hanghrediniaeth hwynt.

PENNOD XIV.

1 *Tyb Herod am Grist.* 3 *Carchariad Ioan, a'i ddihenydd.* 13 *Yr Iesu yn ymadaw i le anial:* 15 *lle y mae efe yn porthi pùm mil o bobl â phùm torth ac â dau bysgodyn:* 22 *yn rhodio ar y môr at ei ddisgyblion;* 34 *ac wedi tirio yn Gennesaret, yn iachâu y cleifion a gyffyrddai âg ymyl ei wisg ef.*

Y PRYD hwnnw y clybu Herod
y tetrarch sôn am yr Iesu;
2 Ac efe a ddywedodd wrth ei weis-
ion, Hwn yw Ioan Fedyddiwr: efe a
gyfododd o feirw; ac am hynny y
mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.
3 ¶ Canys Herod a ddaliasai Ioan,
ac a'i rhwymasai, ac a'*i* dodasai yng
ngharchar, oblegid Herodias, gwraig
Phylip ei frawd ef.
4 Canys Ioan a ddywedodd wrtho,
Nid cyfreithlawn i ti ei chael hi.
5 Ac efe yn ewyllysio ei roddi ef i
farwolaeth, a ofnodd y dyrfa; canys
hwy a'i cymmerent ef megis pro-
phwyd.
6 Eithr pan gadwyd dydd genedig-
aeth Herod, y dawnsiodd merch
Herodias ger eu bron hwy, ac a
ryngodd fodd Herod.
7 O ba herwydd efe a addawodd,
trwy lw, roddi iddi beth bynnag a
ofynai.
8 A hithau, wedi ei rhag-ddysgu
gan ei mam, a ddywedodd, Dyro i
mi yma ben Ioan Fedyddiwr mewn
dysgl.
9 A'r brenhin a fu drist ganddo:
eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eis-
teddent gyd âg ef wrth y ford, efe
a orchymynodd *ei* roi *ef iddi.*
10 Ac efe a anfonodd, ac a dorrodd
ben Ioan yn y carchar.
11 A dygpwyd ei ben ef mewn
dysgl, ac a'i rhoddwyd i'r llangces:
a hi a'*i* dug *ef* i'w mam.
12 A'i ddisgyblion ef a ddaethant,
ac a gymmerasant ei gorph ef, ac
a'i claddasant; ac a aethant, ac a
fynegasant i'r Iesu.
13 ¶ A phan glybu yr Iesu, efe a
ymadawodd oddi yno mewn llong i
anghyfanneddle o'r neilldu: ac wedi
clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlyn-
asant ef ar draed allan o'r dinasoedd.
14 A'r Iesu a aeth allan, ac a wel-
odd dyrfa fawr, ac a dosturiodd
wrthynt; ac efe a iachaodd eu cleif-
ion hwynt.
15 ¶ Ac wedi ei myned hi yn hwyr,
daeth ei ddisgyblion atto, gan ddy-
wedyd, Y lle sydd anghyfannedd, a'r
awr a aeth weithian heibio: gollwng
y dyrfa ymaith, fel yr elont i'r pen-
trefi, ac y prynont iddynt fwyd.
16 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Nid rhaid iddynt fyned ymaith:
rhoddwch chwi iddynt beth i'w
fwytta.
17 A hwy a ddywedasant wrtho,
Nid oes gennym ni yma ond pùm
torth, a dau bysgodyn.
18 Ac efe a ddywedodd, Dygwch
hwynt yma i mi.
19 Ac wedi gorchymyn i'r torfeydd

eistedd ar y gwelltglas, a chymmeryd
y pùm torth a'r ddau bysgodyn,
efe a edrychodd i fynu tu a'r nef,
ac a fendithiodd, ac a dorrodd; ac
a roddes y torthau i'r disgyblion,
a'r disgyblion i'r torfeydd.
20 A hwynt oll a fwyttasant, ac a
gawsant eu digon: ac a godasant
o'r briw-fwyd oedd y'ngweddill,
ddeuddeg basgedaid yn llawn.
21 A'r rhai a fwyttasent oedd
ynghylch pùm mil o wŷr, heb law
gwragedd a phlant.
22 ¶ Ac yn y fan y gyrrodd yr
Iesu ei ddisgyblion i fyned i'r llong,
ac i fyned i'r làn arall o'i flaen ef,
tra fyddai efe yn gollwng y torfeydd
ymaith.
23 Ac wedi iddo ollwng y torf-
eydd ymaith, efe a esgynodd i'r
mynydd wrtho ei hun, i weddïo: ac
wedi ei hwyrhâu hi, yr oedd efe
yno yn unig.
24 A'r llong oedd weithian yng
nghanol y môr, yn drallodus gan
donnau: canys gwynt gwrthwyneb-
us ydoedd.
25 Ac yn y bedwaredd wylfa o'r
nos yr aeth yr Iesu attynt, gan
rodio ar y môr.
26 A phan welodd y disgyblion ef
yn rhodio ar y môr, dychrynasant,
gan ddywedyd, Drychiolaeth ydyw.
A hwy a waeddasant rhag ofn.
27 Ac yn y man y llefarodd yr Iesu
wrthynt, gan ddywedyd, Cymmer-
wch gysur: myfi ydyw; nac ofn-
wch.
28 A Phetr a'i hattebodd, ac a
ddywedodd, O Arglwydd, os tydi yw,
arch i mi ddyfod attat ar y dyfroedd.
29 Ac efe a ddywedodd, Tyred.
Ac wedi i Petr ddisgyn o'r llong,
efe a rodiodd ar y dyfroedd, i ddyfod
at yr Iesu.
30 Ond pan welodd efe y gwynt yn
gryf, efe a ofnodd: a phan ddechreu-
odd suddo, efe a lefodd, gan ddy-
wedyd, Arglwydd, cadw fi.
31 Ac yn y man yr estynodd yr Iesu
ei law, ac a ymaflodd ynddo ef, ac a
ddywedodd wrtho, Tydi o ychydig
ffydd, paham y petrusaist?
32 A phan aethant hwy i mewn i'r
llong, peidiodd y gwynt.
33 A daeth y rhai oedd yn y llong,
ac a'i haddolasant ef, gan ddywedyd,
Yn wir Mab Duw ydwyt ti.
34 ¶ Ac wedi iddynt fyned trosodd,
hwy a ddaethant i dir Gennesaret.
35 A phan adnabu gwŷr y fan
honno ef, hwy a anfonasant i'r holl
wlad honno o amgylch, ac a ddyg-
asant atto y rhai oll oedd mewn an-
hwyl;
36 Ac a attolygasant iddo gael
cyffwrdd yn unig âg ymyl ei wisg
ef: a chynnifer ag a gyffyrddodd,
a iachâwyd.

PENNOD XV.

3 *Crist yn argyhoeddi yr ysgrifenyddion a'r Pha-
riseaid am dorri gorchymynion Duw trwy eu
traddodiadau eu hunain:* 11 *yn dysgu nad yw y
peth sydd yn myned i mewn i'r genau yn halogi
dyn:* 21 *yn iachâu merch y wraig o Canaan,*
30 *a thorfoedd eraill lawer:* 32 *ac â saith dorth,
ac ychydig bysgod bychain, yn porthi pedair mil o
wŷr, heb law gwragedd a plant.*

YNA yr ysgrifenyddion a'r Pha-
riseaid, y rhai oedd o Jerusa-
lem, a ddaethant at yr Iesu, gan
ddywedyd,
2 Paham y mae dy ddisgyblion di
yn troseddu traddodiad yr hynaf-
iaid? canys nid ydynt yn golchi eu
dwylaw pan fwyttaont fara.
3 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, A phaham yr ydych
chwi yn troseddu gorchymyn Duw
trwy eich traddodiad chwi?
4 Canys Duw a orchymynodd, gan
ddywedyd, Anrhydedda dy dad a'th
fam: a'r hwn a felldithio dad neu
fam, lladder ef yn farw.
5 Eithr yr ydych chwi yn dywedyd,
Pwy bynnag a ddywedo wrth *ei* dad
neu *ei* fam, Rhodd *yw* pa beth byn-
nag y ceit lês oddi wrthyf fi, ac ni
anrhydeddo ei dad neu ei fam, *difai
fydd.*
6 Ac fel hyn y gwnaethoch orchy-
myn Duw yn ddirym trwy eich tra-
ddodiad eich hun.
7 O ragrithwyr, da y prophwyd-
odd Esaias am danoch chwi, gan
ddywedyd,
8 Nesâu y mae y bobl hyn attaf â'u
genau, a'm hanrhydeddu â'u gwefus-
au; a'u calon sydd bell oddi wrthyf.
9 Eithr yn ofer y'm hanrhydedd-
ant i, gan ddysgu gorchymynion
dynion yn ddysgeidiaeth.

10 ¶ Ac wedi iddo alw y dyrfa
atto, efe a ddywedodd wrthynt,
Clywch, a deallwch.
11 Nid yr hyn sydd yn myned i
mewn i'r genau, sydd yn halogi dyn;
ond yr hyn sydd yn dyfod allan o'r
genau, hynny sydd yn halogi dyn.
12 Yna y daeth ei ddisgyblion
atto, ac a ddywedasant wrtho, A
wyddost ti ymrwystro o'r Phariseaid
wrth glywed yr ymadrodd hwn?
13 Ac yntau a attebodd ac a ddy-
wedodd, Pob planhigyn yr hwn
nis plannodd fy Nhad nefol, a ddi-
wreiddir.
14 Gadêwch iddynt: tywysogion
deillion i'r deillion ydynt. Ac os y
dall a dywys y dall, y ddau a syrth-
iant yn y ffos.
15 A Phetr a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Eglura i ni y ddam-
meg hon.
16 A dywedodd yr Iesu, A ydych
chwithau etto heb ddeall?
17 Onid ydych chwi yn deall etto,
fod yr hyn oll sydd yn myned i
mewn i'r genau, yn cilio i'r bola, ac
y bwrir ef allan i'r geudy?
18 Eithr y pethau a ddeuant allan
o'r genau, sydd yn dyfod allan o'r
galon; a'*r pethau* hynny a halogant
ddyn.
19 Canys o'r galon y mae meddyl-
iau drwg yn dyfod allan, lladdiadau,
torr-prïodasau, godinebau, lladrad-
au, cam-dystiolaethau, cablau:
20 Dyma y pethau sydd yn halogi
dyn: eithr bwytta â dwylaw heb
olchi, ni haloga ddyn.
21 ¶ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac
a giliodd i dueddau Tyrus a Sidon.
22 Ac wele, gwraig o Canaan a
ddaeth o'r parthau hynny, ac a
lefodd, gan ddywedyd wrtho, Tru-
garhâ wrthyf, O Arglwydd, Fab
Dafydd: y mae fy merch yn ddrwg
ei hwyl gan gythraul.
23 Eithr nid attebodd efe iddi *un*
gair. A daeth ei ddisgyblion atto,
ac a attolygasant iddo, gan ddy-
wedyd, Gollwng hi ymaith; canys
y mae hi yn llefain ar ein hol.
24 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd, Ni'm danfonwyd i ond at ddef-
aid colledig tŷ Israel.
25 Ond hi a ddaeth, ac a'i haddol-
odd ef, gan ddywedyd, Arglwydd,
cymmorth fi.
26 Ac efe a attebodd ac a ddy-
wedodd, Nid da cymmeryd bara y
plant, a'i fwrw i'r cwn.
27 Hithau a ddywedodd, Gwir *yw*,
Arglwydd: canys y mae y cwn yn
bwytta o'r briwsion sydd yn syrthio
oddi ar fwrdd eu harglwyddi.
28 Yna yr attebodd yr Iesu, ac a
ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr
yw dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt
yn ewyllysio. A'i merch a iachâ-
wyd o'r awr honno allan.
29 ¶ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac
a ddaeth ger llaw môr Galilea; ac
a esgynodd i'r mynydd, ac a eis-
teddodd yno.
30 A daeth atto dorfeydd lawer,
a chanddynt gyd â hwynt gloffion,
deillion, mudion, anafusion, ac eraill
lawer: a hwy a'u bwriasant i lawr
wrth draed yr Iesu, ac efe a'u hiach-
aodd hwynt:
31 Fel y rhyfeddodd y torfeydd,
wrth weled y mudion yn llefaru, y
rhai anafus yn iach, y cloffion yn
rhodio, a'r deillion yn gweled: a
hwy a ogoneddasant Dduw Israel.
32 ¶ A galwodd yr Iesu ei ddis-
gyblion atto, ac a ddywedodd, Yr
ydwyf yn tosturio wrth y dyrfa;
canys y maent yn aros gyd â mi
dridiau weithian, ac nid oes gan-
ddynt ddim i'w fwytta: ac nid yd-
wyf yn ewyllysio eu gollwng hwynt
ymaith ar eu cythlwng, rhag eu
llewygu ar y ffordd.
33 A'i ddisgyblion a ddywedent
wrtho, O ba le y caem ni gymmaint
o fara yn y diffaethwch, fel y digonid
tyrfa gymmaint?
34 A'r Iesu a ddywedai wrthynt,
Pa sawl torth sydd gennych? A hwy
a ddywedasant, Saith, ac ychydig
bysgod bychain.
35 Ac efe a orchymynodd i'r torf-
eydd eistedd ar y ddaear.
36 A chan gymmeryd y saith dorth,
a'r pysgod, a dïolch, efe a'*u* torrodd,
ac a'*u* rhoddodd i'w ddisgyblion, a'r
disgyblion i'r dyrfa.
37 A hwy oll a fwyttasant, ac a
gawsant eu digon; ac a godasant o'r

briw-fwyd oedd y'ngweddill, saith
fasgedaid yn llawn.
38 A'r rhai a fwyttasant oedd bed-
air mil o wŷr, heb law gwragedd a
phlant.
39 Ac wedi iddo ollwng y torf-
eydd ymaith, efe a aeth i long, ac a
ddaeth i barthau Magdala.

PENNOD XVI.

1 *Y Phariseaid yn gofyn arwydd.* 6 *Iesu yn rhybuddio ei ddisgyblion am lefain y Phariseaid a'r Saduceaid.* 13 *Tyb y bobl am Grist,* 16 *a chyffes Petr am dano.* 21 *Iesu yn rhag-fynegi ei farwolaeth:* 23 *yn ceryddu Petr am ei gynghori i'r gwrthwyneb;* 24 *ac yn rhybuddio y sawl a fynnent ei ganlyn ef, i ddwyn y groes.*

AC wedi i'r Phariseaid a'r Sadu-
ceaid ddyfod atto, a'i demtio,
hwy a attolygasant iddo ddangos
iddynt arwydd o'r nef.
2 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Pan fyddo yr hwyr, y
dywedwch, Tywydd teg; canys y
mae yr wybr yn goch.
3 A'r bore, Heddyw dryccin; can-
ys y mae yr wybr yn goch ac yn
bruddaidd. O ragrithwyr, chwi a
fedrwch ddeall wyneb yr wybren;
ac oni fedrwch arwyddion yr am-
serau?
4 Y mae cenhedlaeth ddrwg a go-
dinebus yn ceisio arwydd; ac ar-
wydd nis rhoddir iddi, ond arwydd
y prophwyd Jonas. Ac efe a'u gad-
awodd hwynt, ac a aeth ymaith.
5 Ac wedi dyfod ei ddisgyblion ef
i'r làn arall, hwy a ollyngasent dros
gôf gymmeryd bara *ganddynt.*
6 ¶ A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Edrychwch ac ymogelwch rhag sur-
does y Phariseaid a'r Saduceaid.
7 A hwy a ymresymmasant yn
eu plith eu hunain, gan ddywedyd,
Hyn sydd am na chymmerasom
fara *gennym.*
8 A'r Iesu yn gwybod, a ddywed-
odd wrthynt, Chwychwi o ychydig
ffydd, paham yr ydych yn ymres-
ymmu yn eich plith eich hunain,
am na chymmerasoch fara *gyd â
chwi?*
9 Onid ydych chwi yn deall etto,
nac yn cofio pùm torth y pùm mil,
a pha sawl basgedaid a gymmeras-
och i fynu?
10 Na saith dorth y pedair mil,
a pha sawl cawellaid a gymmeras-
och i fynu?
11 Pa fodd nad ydych yn deall,
nad am fara y dywedais wrthych,
ar ymogelyd rhag surdoes y Pha-
riseaid a'r Saduceaid?
12 Yna y deallasant na ddywed-
asai efe am ymogelyd rhag surdoes
bara, ond rhag athrawiaeth y Pha-
riseaid a'r Saduceaid.
13 ¶ Ac wedi dyfod yr Iesu i du-
eddau Cesarea Philippi, efe a ofyn-
odd i'w ddisgyblion, gan ddywedyd,
Pwy y mae dynion yn dywedyd fy
mod i, Mab y dyn?
14 A hwy a ddywedasant, Rhai,
mai Ioan Fedyddiwr, a rhai, *mai*
Elïas, ac eraill, *mai* Jeremïas, neu
un o'r prophwydi.
15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond
pwy meddwch chwi ydwyf fi?
16 A Simon Petr a attebodd ac a
ddywedodd, Ti yw y Crist, Mab y
Duw byw.
17 A'r Iesu gan atteb a ddywed-
odd wrtho, Gwỳn dy fyd di, Simon
mab Jona: canys nid cig a gwaed
a ddatguddiodd *hyn* i ti, ond fy
Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.
18 Ac yr ydwyf finnau yn dywed-
yd i ti, mai ti yw Petr, ac ar y graig
hon yr adeiladaf fy eglwys; a phyrth
uffern nis gorchfygant hi.
19 A rhoddaf i ti agoriadau teyrnas
nefoedd: a pha beth bynnag a rwym-
ech ar y ddaear, a fydd rhwymedig
yn y nefoedd; a pha beth bynnag a
ryddhâech ar y ddaear, a fydd wedi
ei ryddhâu yn y nefoedd.
20 Yna y gorchymynodd efe i'w
ddisgyblion, na ddywedent i neb
mai efe oedd Iesu Grist.
21 ¶ O hynny allan y dechreuodd
yr Iesu ddangos i'w ddisgyblion fod
yn rhaid iddo fyned i Jerusalem, a
dïoddef llawer gan yr henuriaid, a'r
arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion,
a'i ladd, a chyfodi y trydydd dydd.
22 A Phetr, wedi ei gymmeryd ef
atto, a ddechreuodd ei geryddu ef,
gan ddywedyd, Arglwydd, trugarhâ
wrthyt dy hun; nis bydd hyn i ti.
23 Ac efe a drodd, ac a ddywed-
odd wrth Petr, Dos yn fy ol i, Satan:
rhwystr ydwyt ti i mi: am nad ydwyt

yn synied y pethau sydd o Dduw,
ond y pethau sydd o ddynion.
24 ¶ Yna y dywedodd yr Iesu wrth
ei ddisgyblion, Os myn neb ddyfod
ar fy ol i, ymwaded âg ef ei hun, a
chyfoded ei groes, a chanlyned fi.
25 Canys pwy bynnag a ewyllysio
gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy
bynnag a gollo ei fywyd o'm plegid
i, a'i caiff.
26 Canys pa lesâd i ddyn, os ennill
efe yr holl fyd, a cholli ei enaid ei
hun? neu pa beth a rydd dyn yn
gyfnewid am ei enaid?
27 Canys Mab y dyn a ddaw yng
ngogoniant ei Dad gyd â'i angelion;
ac yna y rhydd efe i bawb yn ol ei
weithred.
28 Yn wir y dywedaf wrthych, Y
mae rhai o'r sawl sydd yn sefyll
yma, a'r ni phrofant angau, hyd
oni welont Fab y dyn yn dyfod yn
ei frenhiniaeth.

PENNOD XVII.

1 *Gwedd-newidiad Crist.* 14 *Y mae efe yn iachâu y lloerig;* 22 *yn rhag-fynegi ei ddïoddefaint;* 24 *ac yn talu teyrnged.*

AC ar ol chwe diwrnod y cym-
merodd yr Iesu Petr, ac Iago,
ac Ioan ei frawd, ac a'u dug hwy i
fynydd uchel o'r neilldu;
2 A gwedd-newidiwyd ef ger eu
bron hwy: a'i wyneb a ddisgleir-
iodd fel yr haul, a'i ddillad oedd
cyn wynned a'r goleuni.
3 Ac wele, Moses ac Elïas a ym-
ddangosodd iddynt, yn ymddiddan
âg ef.
4 A Phetr a attebodd ac a ddy-
wedodd wrth yr Iesu, O Arglwydd,
da yw i ni fod yma: os ewyllysi,
gwnawn yma dair pabell; un i ti,
ac un i Moses, ac un i Elïas.
5 Ac efe etto yn llefaru, wele,
cwmmwl goleu a'u cysgododd
hwynt: ac wele lef o'r cwmmwl
yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl
Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd:
gwrandêwch arno ef.
6 A phan glybu y disgyblion *hyn-
ny*, hwy a syrthiasant ar eu hwyn-
eb, ac a ofnasant yn ddirfawr.
7 A daeth yr Iesu, ac a gyffyrdd-
odd â hwynt, ac a ddywedodd, Cyf-
odwch, ac nac ofnwch.
8 Ac wedi iddynt ddyrchafu eu
llygaid, ni welsant neb ond yr Iesu
yn unig.
9 Ac fel yr oeddynt yn disgyn
o'r mynydd, gorchymynodd yr Iesu
iddynt, gan ddywedyd, Na ddywed-
wch y weledigaeth i neb, hyd oni
adgyfodo Mab y dyn o feirw.
10 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo,
gan ddywedyd, Paham gan hynny y
mae yr ysgrifenyddion yn dywedyd,
fod yn rhaid dyfod o Elïas yn gyntaf?
11 A'r Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Elïas yn wir a ddaw
yn gyntaf, ac a edfryd bob peth.
12 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd
i chwi, ddyfod o Elïas eisoes: ac nad
adnabuant hwy ef, ond gwneuthur
o honynt iddo beth bynnag a fyn-
nasant: felly y bydd hefyd i Fab y
dyn ddïoddef ganddynt hwy.
13 Yna y deallodd y disgyblion
mai am Ioan Fedyddiwr y dywed-
asai efe wrthynt.
14 ¶ Ac wedi eu dyfod hwy at y
dyrfa, daeth atto *ryw* ddyn, *ac* a
ostyngodd iddo ar ei liniau,
15 Ac a ddywedodd, Arglwydd,
trugarhâ wrth fy mab, oblegid y
mae efe yn lloerig, ac yn flin arno:
canys y mae efe yn syrthio yn y tân
yn fynych, ac yn y dwfr yn fynych.
16 Ac mi a'i dygais ef at dy
ddisgyblion di, ac ni allent hwy ei
iachâu ef.
17 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd, O genhedlaeth anffydd-
lawn a throfaus, pa hyd y byddaf
gyd â chwi? pa hyd y dïoddefaf
chwi? dygwch ef yma attaf fi.
18 A'r Iesu a geryddodd y cy-
thraul; ac efe a aeth allan o hono:
a'r bachgen a iachâwyd o'r awr
honno.
19 Yna y daeth y disgyblion at yr
Iesu o'r neilldu, ac y dywedasant, Pa-
ham na allem ni ei fwrw ef allan?
20 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Oblegid eich anghrediniaeth: canys
yn wir y dywedaf i chwi, Pe bai
gennych ffydd megis gronyn o had
mwstard, chwi a ddywedech wrth y
mynydd hwn, Symmud oddi yma
draw; ac efe a symmudai: ac ni
bydd dim ammhosibl i chwi.

21 Eithr nid â y rhywogaeth hyn allan, ond trwy weddi ac ympryd.

22 ¶ Ac fel yr oeddynt hwy yn aros yn Galilea, dywedodd yr Iesu wrthynt, Mab y dyn a draddodir i ddwylaw dynion:

23 A hwy a'i lladdant; a'r trydydd dydd y cyfyd efe. A hwy a aethant yn drist iawn.

24 ¶ Ac wedi dyfod o honynt i Capernaum, y rhai oedd yn derbyn *arian* y deyrnged a ddaethant at Petr, ac a ddywedasant, Onid yw eich athraw chwi yn talu teyrnged?

25 Yntau a ddywedodd, Ydyw. Ac wedi ei ddyfod ef i'r tŷ, yr Iesu a achubodd ei flaen ef, gan ddywedyd, Beth yr wyt ti yn ei dybied, Simon? gan bwy y cymmer brenhinoedd y ddaear deyrnged neu dreth? gan eu plant eu hun, ynte gan estroniaid?

26 Petr a ddywedodd wrtho, Gan estroniaid. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gan hynny y mae y plant yn rhyddion.

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwystro hwy, dos i'r môr, a bwrw fach, a chymmer y pysgodyn a ddêl i fynu yn gyntaf; ac wedi i ti agoryd ei safn, ti a gei ddarn o arian: cymmer hwnnw, a dyro iddynt drosof fi a thithau.

PENNOD XVIII.

1 *Crist yn rhybuddio ei ddisgyblion i fod yn ostyngedig ac yn ddiniwed;* 7 *i ochelyd rhwystrau, ac na ddirmygent y rhai bychain:* 15 *yn dysgu pa fodd y mae i ni ymddwyn tu ag at ein brodyr, pan wnelont i'n herbyn;* 21 *a pha sawl gwaith y maddeuwn iddynt:* 23 *yr hyn beth y mae yn ei osod allan trwy ddammeg y brenhin a gymmerai gyfrif gan ei weision,* 32 *ac a gospodd yr hwn ni wnaethai drugaredd â'i gydymmaith.*

AR yr awr honno y daeth y disgyblion at yr Iesu, gan ddywedyd, Pwy sydd fwyaf yn nheyrnas nefoedd?

2 A'r Iesu a alwodd atto fachgennyn, ac a'i gosododd yn eu canol hwynt;

3 Ac a ddywedodd, Yn wir y dywedaf i chwi, Oddi eithr eich troi chwi, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i gostyngo ei hunan fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw y mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, a'm derbyn i.

6 A phwy bynnag a rwystro un o'r rhai bychain hyn a gredant ynof fi, da fyddai iddo pe crogid maen melin am ei wddf, a'i foddi yn eigion y môr.

7 ¶ Gwae y byd oblegid rhwystrau! canys anghenraid yw dyfod rhwystrau; er hynny gwae y dyn hwnnw trwy yr hwn y daw y rhwystr!

8 Am hynny os dy law neu dy droed a'th rwystra, torr hwynt ymaith, a thafl oddi wrthyt: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, neu yn anafus, nag a chennyt ddwy law, neu ddau droed, dy daflu i'r tân tragywyddol.

9 Ac os dy lygad a'th rwystra, tyn ef allan, a thafl oddi wrthyt: gwell yw i ti yn un-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag a dau lygad gennyt dy daflu i dân uffern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr un o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod eu hangelion hwy yn y nefoedd bob amser yn gweled wyneb fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

11 Canys daeth Mab y dyn i gadw yr hyn a gollasid.

12 Beth dybygwch chwi? O bydd gan ddyn gant o ddefaid, a myned o un o honynt ar ddisberod; oni âd efe yr amyn un cant, a myned i'r mynyddoedd, a cheisio yr hon a aeth ar ddisberod?

13 Ac os bydd *iddo* ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhâu am honno mwy nag am yr amyn un cant y rhai nid aethant ar ddisberod.

14 Felly nid yw ewyllys eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd, gyfrgolli yr un o'r rhai bychain hyn.

15 ¶ Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dos, ac argyhoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun. Os efe a wrendy arnat, ti a ennillaist dy frawd.

16 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto un neu ddau, fel yng ngenau dau neu dri o dystion y byddo pob gair yn safadwy.

17 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy,
dywed i'r eglwys: ac os efe ni wren-
dy ar yr eglwys chwaith, bydded ef
i ti megis yr ethnig a'r publican.
18 Yn wir meddaf i chwi, Pa beth-
au bynnag a rwymoch ar y ddaear
fyddant wedi eu rhwymo yn y nef:
a pha bethau bynnag a ryddhaoch
ar y ddaear, a fyddant wedi eu
rhyddhâu yn y nef.
19 Trachefn meddaf i chwi, Os
cydsynia dau o honoch ar y ddaear
am ddim oll beth bynnag a'r a ofyn-
ant, efe a wneir iddynt gan fy Nhad
yr hwn sydd yn y nefoedd.
20 Canys lle mae dau neu dri wedi
ymgynnull yn fy enw i, yno yr yd-
wyf yn eu canol hwynt.
21 ¶ Yna y daeth Petr atto ef, ac
a ddywedodd, Arglwydd, pa sawl
gwaith y pecha fy mrawd i'm her-
byn, ac y maddeuaf iddo? ai hyd
seithwaith?
22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Nid ydwyf yn dywedyd wrthyt, Hyd
seithwaith; ond, Hyd ddengwaith
a thri ugain seithwaith.
23 ¶ Am hynny y cyffelybir teyrn-
as nefoedd i ryw frenhin a fynnai
gael cyfrif gan ei weision.
24 A phan ddechreuodd gyfrif, fe
a ddygwyd atto un a oedd yn ei
ddyled ef o ddeng mil o dalentau.
25 A chan nad oedd ganddo *ddim*
i dalu, gorchymynodd ei arglwydd ei
werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl
a'r a feddai, a thalu *y ddyled.*
26 A'r gwas a syrthiodd i lawr, ac
a'i haddolodd ef, gan ddywedyd,
Arglwydd, bydd ymarhous wrthyf,
a mi a dalaf i ti y cwbl oll.
27 Ac arglwydd y gwas hwnnw a
dosturiodd *wrtho,* ac a'i gollyngodd,
ac a faddeuodd iddo y ddyled.
28 Ac wedi myned o'r gwas hwn-
nw allan, efe a gafodd un o'i gyd-
weision, yr hwn oedd yn ei ddyled
ef o gàn ceiniog: ac efe a ymaflodd
ynddo, ac a'*i* llindagodd, gan ddy-
wedyd, Tâl i mi yr hyn sydd ddyl-
edus arnat.
29 Yna y syrthiodd ei gyd-was
wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd âg
ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous
wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.
30 Ac nis gwnai efe; ond myned
a'i fwrw ef y'ngharchar, hyd oni
thalai yr hyn oedd ddyledus.
31 A phan welodd ei gyd-weision
y pethau a wnelsid, bu ddrwg dros
ben ganddynt: a hwy a ddaethant,
ac a fynegasant i'w harglwydd yr
holl bethau a fuasai.
32 Yna ei arglwydd, wedi ei alw
ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha was
drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled
honno, am i ti ymbil â mi:
33 Ac oni ddylesit tithau drugar-
hâu wrth dy gyd-was, megis y tru-
garheais innau wrthyt ti?
34 A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i
rhoddodd ef i'r poenwyr, hyd oni
thalai yr hyn oll oedd ddyledus iddo.
35 Ac felly y gwna fy Nhad nefol i
chwithau, oni faddeuwch o'ch calon-
nau bob un i'w frawd eu camweddau.

PENNOD XIX.

2 Crist yn iachâu y cleifion: 3 yn atteb y Phariseaid am ysgariaeth: 10 yn dangos pa bryd y mae priodas yn angenrheidiol: 13 yn derbyn plant bychain: 16 yn dysgu i'r gwr ieuangc y modd i gael bywyd tragywyddol, 20 ac i fod yn berffaith: 23 yn dywedyd i'w ddisgyblion mor anhawdd ydyw i'r goludog fyned i mewn i deyrnas Dduw; 27 ac yn addaw gwobr i'r sawl a ymadawant â dim er mwyn ei ganlyn ef.

A BU, pan orphenodd yr Iesu yr
ymadroddion hyn, efe a ymad-
awodd o Galilea, ac a ddaeth i der-
fynau Judea, tu hwnt i'r Iorddonen:
2 A thorfeydd lawer a'i canlynasant
ef; ac efe a'u hiachaodd hwynt yno.
3 ¶ A daeth y Phariseaid atto,
gan ei demtio, a dywedyd wrtho,
Ai cyfreithlawn i wr ysgar â'i wraig
am bob achos?
4 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Oni ddarllenasoch, i'r
hwn a'*u* gwnaeth o'r dechreu, eu
gwneuthur hwy yn wrryw a benyw?
5 Ac efe a ddywedodd, Oblegid
hyn y gâd dyn dad a mam, ac y
glŷn wrth ei wraig: a'r ddau fydd-
ant yn un cnawd.
6 O herwydd paham, nid ydynt
mwy yn ddau, ond yn un cnawd. Y
peth gan hynny a gyssylltodd Duw,
na ysgared dyn.
7 Hwythau a ddywedasant wrtho,
Paham gan hynny y gorchymynodd
Moses roddi llythyr ysgar, a'i goll-
wng hi ymaith?

8 Yntau a ddywedodd wrthynt,
Moses, o herwydd caledrwydd eich
calonnau, a oddefodd i chwi ysgar
â'ch gwragedd: eithr o'r dechreu
nid felly yr oedd.
9 Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a
ysgaro â'i wraig, ond am odineb, ac
a brïodo un arall, y mae efe yn torri
prïodas: ac y mae yr hwn a brïodo
yr hon a ysgarwyd, yn torri prïodas.
10 ¶ Dywedodd ei ddisgyblion
wrtho, Os felly y mae yr achos
rhwng gwr a gwraig, nid da gwreicca.
11 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn,
ond *y rhai* y rhoddwyd iddynt.
12 Canys y mae eunuchiaid a aned
felly o groth *eu* mam; ac y mae eu-
nuchiaid a wnaed gan ddynion yn
eunuchiaid; ac y mae eunuchiaid a'u
gwnaethant eu hun yn eunuchiaid
er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb
a ddichon *ei* dderbyn, derbynied.
13 ¶ Yna y dygwyd atto blant
bychain, fel y rhoddai *ei* ddwylaw
arnynt, ac y gweddïai: a'r disgybl-
ion a'u ceryddodd hwynt.
14 A'r Iesu a ddywedodd, Gadêwch
i blant bychain, ac na waherddwch
iddynt ddyfod attaf fi: canys eiddo
y cyfryw rai yw teyrnas nefoedd.
15 Ac wedi iddo roddi *ei* ddwylaw
arnynt, efe a aeth *ymaith* oddi yno.
16 ¶ Ac wele, un a ddaeth, ac a
ddywedodd wrtho, Athraw da, pa
beth da a wnaf, fel y caffwyf fywyd
tragywyddol?
17 Yntau a ddywedodd wrtho, Pa-
ham y gelwi fi yn dda? nid da neb
ond un, *sef* Duw: ond os ewyllysi
fyned i mewn i'r bywyd, cadw y
gorchymynion.
18 Efe a ddywedodd wrtho yntau,
Pa rai? A'r Iesu a ddywedodd, Na
ladd, Na odineba, Na ladratta, Na
ddwg gam dystiolaeth,
19 Anrhydedda dy dad a'*th* fam, a
Châr dy gymmydog fel ti dy hun.
20 Y gwr ieuangc a ddywedodd
wrtho, Mi a gedwais y rhai hyn oll
o'm hieuengctid: beth sydd yn eis-
ieu i mi etto?
21 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Os ewyllysi fod yn berffaith, dos,
gwerth yr hyn sydd gennyt, a dyro
i'r tlodion; a thi a gei drysor yn y
nef: a thyred, canlyn fi.
22 A phan glybu y gwr ieuangc
yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn
drist: canys yr oedd yn berchen dâ
lawer.
23 ¶ Yna y dywedodd yr Iesu wrth
ei ddisgyblion, Yn wir y dywedaf i
chwi, mai yn anhawdd yr â goludog
i mewn i deyrnas nefoedd.
24 A thrachefn meddaf i chwi,
Haws yw i gamel fyned trwy grai
y nodwydd ddur, nag i oludog fyned
i mewn i deyrnas Dduw.
25 A phan glybu ei ddisgyblion
ef *hyn*, synnu a wnaethant yn ddir-
fawr, gan ddywedyd, Pwy gan hyn-
ny a all fod yn gadwedig?
26 A'r Iesu a edrychodd arnynt, ac
a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion
ammhosibl yw hyn; ond gyd â Duw
pob peth sydd bosibl.
27 ¶ Yna Petr a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Wele, nyni a adaw-
som bob peth, ac a'th ganlynasom
di: beth gan hynny a fydd i ni?
28 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi,
y rhai a'm canlynasoch i, yn yr ad-
enedigaeth, pan eisteddo Mab y dyn
ar orsedd ei ogoniant, eistedd chwi-
thau ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu
deuddeg llwyth Israel.
29 A phob un a'r a adawodd dai,
neu frodyr, neu chwïorydd, neu dad,
neu fam, neu wraig, neu blant, neu
diroedd, er mwyn fy enw i, a dderbyn
y cànn cymmaint, a bywyd tragy-
wyddol a etifedda efe.
30 Ond llawer *o'r rhai* blaenaf
a fyddant yn olaf, a'r rhai olaf yn
flaenaf.

PENNOD XX.

1 *Crist, trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyledwr i neb:* 17 *yn rhag-fynegi ei ddïoddefaint:* 20 *trwy atteb i fam meibion Zebedëus, yn dysgu i'w ddisgyblion fod yn ostyngedig;* 30 *ac yn rhoddi i ddau ddyn dall eu golwg.*

CANYS teyrnas nefoedd sydd
debyg i wr o berchen tŷ, yr
hwn a aeth allan a hi yn dyddhâu,
i gyflogi gweithwyr i'w winllan.
2 Ac wedi cyttuno â'r gweithwyr
er ceiniog y dydd, efe a'u hanfon-
odd hwy i'w winllan.

3 Ac efe a aeth allan ynghylch y
drydedd awr, ac a welodd eraill yn
sefyll yn segur yn y farchnadfa;
4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch
chwithau i'r winllan; a pha beth
bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'*i*
rhoddaf i chwi.
5 A hwy a aethant ymaith. *Ac*
efe a aeth allan drachefn ynghylch
y chweched a'r nawfed awr, ac a
wnaeth yr un modd.
6 Ac efe a aeth allan ynghylch yr
unfed awr ar ddeg, ac a gafodd
eraill yn sefyll yn segur, ac a ddy-
wedodd wrthynt, Paham y sefwch
chwi yma ar hyd y dydd yn segur?
7 Dywedasant wrtho, Am na chyf-
logodd neb nyni. Dywedodd yntau
wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan;
a pha beth bynnag fyddo cyfiawn,
chwi a'*i* cewch.
8 A phan aeth hi yn hwyr, arglwydd
y winllan a ddywedodd wrth ei
oruchwyliwr, Galw y gweithwyr, a
dyro iddynt *eu* cyflog, gan ddechreu
o'r *rhai* diweddaf hyd y *rhai* cyntaf.
9 A phan ddaeth y rhai *a gyflog-
asid* ynghylch yr unfed awr ar ddeg,
hwy a gawsant bob un geiniog.
10 A phan ddaeth y rhai cyntaf, hwy
a dybiasant y caent fwy; a hwythau
a gawsant bob un geiniog.
11 Ac wedi iddynt gael, grwgnach
a wnaethant yn erbyn gwr y tŷ,
12 Gan ddywedyd, Un awr y
gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi
a'u gwnaethost hwynt yn gystal a
ninnau, y rhai a ddygasom bwys y
dydd, a'r gwres.
13 Yntau a attebodd ac a ddywed-
odd wrth un o honynt, Y cyfaill, nid
ydwyf yn gwneuthur cam â thi:
onid er ceiniog y cyttunaist â mi?
14 Cymmer yr *hyn sydd* eiddot,
a dos ymaith: yr ydwyf yn ewyll-
ysio rhoddi i'r olaf hwn megis i ti-
thau.
15 Ai nid cyfreithlawn i mi wneuth-
ur a fynnwyf â'r eiddof fy hun? neu
a ydyw dy lygad di yn ddrwg, am
fy mod i yn dda?
16 Felly y rhai olaf fyddant yn
flaenaf, a'r rhai blaenaf yn olaf:
canys llawer sydd wedi eu galw, ac
ychydig wedi eu dewis.

17 ¶ Ac a'r Iesu yn myned i fynu i
Jerusalem, efe a gymmerth y deu-
ddeg disgybl o'r neilldu ar y ffordd,
ac a ddywedodd wrthynt,
18 Wele, yr ydym ni yn myned i
fynu i Jerusalem; a Mab y dyn a
draddodir i'r arch-offeiriaid a'r ys-
grifenyddion, a hwy a'i condemniant
ef i farwolaeth,
19 Ac a'i traddodant ef i'r Cenhedl-
oedd, i'*w* watwar, ac i'*w* ffiangellu,
ac i'*w* groeshoelio: a'r trydydd dydd
efe a adgyfyd.
20 ¶ Yna y daeth mam meibion
Zebedëus atto gyd â'i meibion, gan
addoli, a deisyf rhyw beth ganddo.
21 Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa
beth a fynni? Dywedodd hithau
wrtho, Dywed am gael o'm dau fab
hyn eistedd, y naill ar dy law dde-
hau, a'r llall ar dy law aswy, yn dy
frenhiniaeth.
22 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd, Ni wyddoch chwi beth yr
ydych yn ei ofyn. A ellwch chwi
yfed o'r cwppan yr ydwyf fi ar yfed
o hono, a'ch bedyddio â'r bedydd
y bedyddir fi? Dywedasant wrtho,
Gallwn.
23 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Dïau yr yfwch o'm cwppan, ac y'ch
bedyddir â'r bedydd y'm bedyddir
âg ef: eithr eistedd ar fy llaw dde-
hau ac ar fy llaw aswy, nid eiddof
ei roddi; ond i'r sawl y darparwyd
gan fy Nhad.
24 A phan glybu y deg *hyn*, hwy
a sorrasant wrth y ddau frodyr.
25 A'r Iesu a'u galwodd hwynt
atto, ac a ddywedodd, Chwi a wydd-
och fod pennaethiaid y Cenhedloedd
yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r
rhai mawrion yn tra-awdurdodi
arnynt hwy.
26 Eithr nid felly y bydd yn eich
plith chwi: ond pwy bynnag a
fynno fod yn fawr yn eich plith
chwi, bydded yn weinidog i chwi;
27 A phwy bynnag a fynno fod yn
bennaf yn eich plith, bydded yn
was i chwi:
28 Megis na ddaeth Mab y dyn
i'w wasanaethu, ond i wasanaethu,
ac i roddi ei einioes yn bridwerth
dros lawer.

29 ¶ Ac a hwy yn myned allan o
Jericho, tyrfa fawr a'i canlynodd ef.
30 Ac wele, dau ddeillion yn eis-
tedd ar *fin* y ffordd, pan glywsant
fod yr Iesu yn myned heibio, a lef-
asant, gan ddywedyd, Arglwydd,
fab Dafydd, trugarhâ wrthym.
31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt,
fel y tawent: hwythau a lefasant
fwy-fwy, gan ddywedyd, Arglwydd,
fab Dafydd, trugarhâ wrthym.
32 A'r Iesu a safodd, ac a'u galw-
odd hwynt, ac a ddywedodd, Pa
beth a ewyllysiwch ei wneuthur o
honof i chwi?
33 Dywedasant wrtho, Arglwydd,
agoryd ein llygaid ni.
34 A'r Iesu a dosturiodd *wrthynt*,
ac a gyffyrddodd â'u llygaid: ac yn
ebrwydd y cafodd eu llygaid olwg,
a hwy a'i canlynasant ef.

PENNOD XXI.

1 *Crist yn marchogaeth ar asen i Jerusalem;* 12 *yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr o'r deml;* 17 *yn melldithio y ffigysbren;* 23 *yn gostegu yr offeiriaid a'r henuriaid,* 28 *ac yn eu ceryddu trwy gyffelybrwydd y ddau fab,* 33 *a'r llafurwyr a laddasant y rhai a anfonwyd attynt.*

A PHAN ddaethant yn gyfagos i
Jerusalem, a'u dyfod hwy i
Bethphage, i fynydd yr Olew-wydd,
yna yr anfonodd yr Iesu ddau ddis-
gybl,
2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch
i'r pentref sydd ar eich cyfer, ac yn
y man chwi a gewch asen yn rhwym,
ac ebol gyd â hi: gollyngwch *hwynt*,
a dygwch attaf fi.
3 Ac os dywed neb ddim wrthych,
dywedwch, Y mae yn rhaid i'r Ar-
glwydd wrthynt: ac yn y man efe
a'u denfyn hwynt.
4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y
cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy
y prophwyd, yn dywedyd,
5 Dywedwch i ferch Sïon, Wele
dy frenhin yn dyfod i ti, yn addf-
wyn, ac yn eistedd ar asen, ac ebol
llwdn *asen* arferol â'r iau.
6 Y disgyblion a aethant, ac a
wnaethant fel y gorchymynasai yr
Iesu iddynt.
7 A hwy a ddygasant yr asen a'r
ebol, ac a ddodasant eu dillad ar-
nynt, ac a'*i* gosodasant *ef* i eistedd
ar hynny.
8 A thyrfa ddirfawr a daenasant
eu dillad ar y ffordd; eraill a dor-
rasant gangau o'r gwŷdd, ac a'*u*
taenasant ar hyd y ffordd.
9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myn-
ed o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod
ar ol, a lefasant, gan ddywedyd, Ho-
sanna i fab Dafydd: Bendigedig yw
yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Ar-
glwydd: Hosanna yn y goruchafion.
10 Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i
Jerusalem, y ddinas oll a gynhyrf-
odd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn?
11 A'r torfeydd a ddywedasant,
Hwn yw Iesu y prophwyd o Naza-
reth yn Galilea.
12 ¶ A'r Iesu a aeth i mewn i
deml Dduw, ac a daflodd allan bawb
a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu
yn y deml, ac a ddymchwelodd i
lawr fyrddau y newidwyr arian, a
chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu
colommenod:
13 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Ysgrifenwyd, Tŷ gweddi y gelwir
fy nhŷ i; eithr chwi a'i gwnaethoch
yn ogof lladron.
14 A daeth y deillion a'r cloffion
atto yn y deml; ac efe a'u hiacha-
odd hwynt.
15 A phan welodd yr arch-offeiriaid
a'r ysgrifenyddion y rhyfeddodau a
wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn
y deml, ac yn dywedyd, Hosanna i
fab Dafydd; hwy a lidiasant,
16 Ac a ddywedasant wrtho, A
wyt ti yn clywed beth y mae y rhai
hyn yn ei ddywedyd? A'r Iesu a
ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni
ddarllenasoch chwi erioed, O enau
plant bychain a rhai yn sugno y
perffeithiaist foliant?
17 ¶ Ac efe a'u gadawodd hwynt,
ac a aeth allan o'r ddinas i Betha-
nia, ac a lettŷodd yno.
18 A'r bore, fel yr oedd efe yn
dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno
chwant bwyd.
19 A phan welodd efe ffigysbren ar
y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chaf-
odd ddim arno, ond dail yn unig: ac
efe a ddywedodd wrtho, Na thyfed
ffrwyth arnat byth mwyach. Ac yn
ebrwydd y crinodd y ffigysbren.
20 A phan welodd y disgyblion,

hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd,
Mor ddisymmwth y crinodd y ffigys-
bren!
21 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Yn wir meddaf i
chwi, Os bydd gennych ffydd, ac
heb ammeu, ni wnewch yn unig
hyn *a wneuthum i* i'r ffigysbren,
eithr hefyd os dywedwch wrth y
mynydd hwn, Coder di i fynu, a
bwrier di i'r môr; hynny a fydd.
22 A pha beth bynnag a ofynoch
mewn gweddi, gan gredu, chwi a'i
derbyniwch.
23 ¶ Ac wedi ei ddyfod ef i'r deml,
yr arch-offeiriaid a henuriaid y bobl
a ddaethant atto, fel yr oedd efe yn
athrawiaethu, gan ddywedyd, Trwy
ba awdurdod yr wyt ti yn gwneuth-
ur y pethau hyn? a phwy a roddes
i ti yr awdurdod hon?
24 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Minnau a ofynaf
i chwithau un gair, yr hwn os myn-
egwch i mi, minnau a fynegaf i
chwithau trwy ba awdurdod yr wyf
yn gwneuthur y pethau hyn.
25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd?
ai o'r nef, ai o ddynion? A hwy a
ymresymmasant yn eu plith eu hun-
ain, gan ddywedyd, Os dywedwn,
O'r nef; efe a ddywed wrthym, Pa-
ham gan hynny nas credasoch ef?
26 Ond os dywedwn, O ddynion;
y mae arnom ofn y bobl: canys y
mae pawb yn cymmeryd Ioan megis
prophwyd.
27 A hwy a attebasant i'r Iesu, ac
a ddywedasant, Ni wyddom ni. Ac
yntau a ddywedodd wrthynt, Nid
wyf finnau yn dywedyd i chwi trwy
ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur
y pethau hyn.
28 ¶ Ond beth dybygwch chwi?
Yr oedd gan wr ddau fab: ac efe a
ddaeth at y cyntaf ac a ddywedodd,
Fy mab, dos, gweithia heddyw yn
fy ngwinllan.
29 Ac yntau a attebodd ac a ddy-
wedodd, Nid âf: ond wedi hynny
efe a edifarhaodd, ac a aeth.
30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe
a ddywedodd yr un modd. Ac efe
a attebodd ac a ddywedodd, Myfi *a*
âf, arglwydd; ac nid aeth efe.
31 Pa un o'r ddau a wnaeth ewyll-
ys y tad? Dywedasant wrtho, Y
cyntaf. Yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Yn wir meddaf i chwi, yr â y
publicanod a'r putteiniaid i mewn i
deyrnas Dduw o'ch blaen chwi.
32 Canys daeth Ioan attoch yn
ffordd cyfiawnder, ac ni chredasoch
ef; ond y publicanod a'r puttein-
iaid a'i credasant ef: chwithau, yn
gweled, nid edifarhasoch wedi hyn-
ny, fel y credech ef.
33 ¶ Clywch ddammeg arall. Yr
oedd rhyw ddyn o berchen tŷ, yr
hwn a blannodd winllan, ac a osod-
odd gae yn ei chylch hi, ac a glodd-
iodd ynddi win-wryf, ac a adeilad-
odd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i
lafurwyr, ac a aeth oddi cartref.
34 A phan nesaodd amser ffrwyth-
au, efe a ddanfonodd ei weision at y
llafurwyr, i dderbyn ei ffrwythau hi.
35 A'r llafurwyr a ddaliasant ei
weision ef, ac un a gurasant, ac arall
a laddasant, ac arall a labyddiasant.
36 Trachefn, efe a anfonodd weis-
ion eraill, fwy na'r rhai cyntaf: a hwy
a wnaethant iddynt yr un modd.
37 Ac yn ddiweddaf oll, efe a an-
fonodd attynt ei fab ei hun, gan ddy-
wedyd, Hwy a barchant fy mab i.
38 A phan welodd y llafurwyr y
mab, hwy a ddywedasant yn eu
plith eu hun, Hwn yw yr etifedd;
deuwch, lladdwn ef, a daliwn ei
etifeddiaeth ef.
39 Ac wedi iddynt ei ddal, hwy
a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac
a'*i* lladdasant.
40 Am hynny pan ddêl arglwydd
y winllan, pa beth a wna efe i'r
llafurwyr hynny?
41 Hwy a ddywedasant wrtho, Efe
a ddifetha yn llwyr y dynion drwg
hynny, ac a esyd y winllan i lafur-
wyr eraill, y rhai a dalant iddo y
ffrwythau yn eu hamserau.
42 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt,
Oni ddarllenasoch chwi erioed yn
yr ysgrythyrau, Y maen a wrthod-
odd yr adeiladwyr, hwn a wnaeth-
pwyd yn ben congl: gan yr Ar-
glwydd y gwnaethpwyd hyn, a
rhyfedd yw yn ein golwg ni?
43 Am hynny meddaf i chwi, Y

dygir teyrnas Dduw oddi arnoch
chwi, ac a'i rhoddir i genedl a ddygo
ei ffrwythau.
44 A phwy bynnag a syrthio ar y
maen hwn, efe a ddryllir: ac ar bwy
bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef yn
chwilfriw.
45 A phan glybu yr arch-offeiriaid
a'r Phariseaid ei ddamhegion ef,
hwy a wybuant mai am danynt hwy
y dywedai efe.
46 Ac a hwy yn ceisio ei ddala,
hwy a ofnasant y torfeydd; am eu
bod yn ei gymmeryd ef fel pro-
phwyd.

PENNOD XXII.

1 *Dammeg prïodas mab y brenhin.* 9 *Galwedigaeth y Cenhedloedd.* 12 *Cospedigaeth yr hwn nid oedd ganddo y wisg brïodas.* 15 *Y dylid talu teyrnged i Cesar.* 23 *Crist yn gostegu y Saduceaid ynghylch yr adgyfodiad: 34 yn atteb y cyfreithiwr, pa un yw y gorchymyn cyntaf, a'r mawr; 41 ac yn holi y Phariseaid ynghylch y Messïas.*

A'R Iesu a attebodd, ac a lefar-
odd wrthynt drachefn mewn
damhegion, gan ddywedyd,
2 Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i
ryw frenhin a wnaeth brïodas i'w
fab,
3 Ac a ddanfonodd ei weision i
alw y rhai a wahoddasid i'r brïodas:
ac ni fynnent hwy ddyfod.
4 Trachefn, efe a anfonodd weis-
ion eraill, gan ddywedyd, Dywed-
wch wrth y rhai a wahoddwyd,
Wele, parottoais fy nghiniaw: fy
ychain a'*m* pasgedigion a laddwyd,
a phob peth *sydd* barod: deuwch
i'r brïodas.
5 A hwy yn ddïystyr ganddynt, a
aethant ymaith, un i'w faes, ac arall
i'w fasnach:
6 A'r lleill a ddaliasant ei weision
ef, ac a'*u* hammharchasant, ac a'*u*
lladdasant.
7 A phan glybu y brenhin, efe a
lidiodd; ac a ddanfonodd ei luoedd,
ac a ddinystriodd y lleiddiaid hyn-
ny, ac a losgodd eu dinas hwynt.
8 Yna efe a ddywedodd wrth ei
weision, Yn wir y brïodas sydd bar-
od, ond y rhai a wahoddasid nid
oeddynt deilwng.
9 Ewch gan hynny i'r prif-ffyrdd,
a chynnifer ag a gaffoch, gwahodd-
wch i'r brïodas.
10 A'r gweision hynny a aethant
allan i'r *prif*-ffyrdd, ac a gasglasant
ynghyd gynnifer oll ag a gawsant,
drwg a da: a llanwyd y brïodas o
wahoddedigion.
11 ¶ A phan ddaeth y brenhin i
mewn i weled y gwahoddedigion,
efe a ganfu yno ddyn heb wisg prï-
odas am dano:
12 Ac efe a ddywedodd wrtho, Y
cyfaill, pa fodd y daethost i mewn
yma, heb fod gennyt wisg prïodas?
Ac yntau a aeth yn fud.
13 Yna y dywedodd y brenhin
wrth y gweinidogion, Rhwymwch ei
draed a'i ddwylaw, a chymmerwch
ef ymaith, a theflwch i'r tywyllwch
eithaf: yno y bydd wylofain a
rhingcian dannedd.
14 Canys llawer sydd wedi eu
galw, ac ychydig wedi eu dewis.
15 ¶ Yna yr aeth y Phariseaid, ac
a gymmerasant gynghor pa fodd y
rhwydent ef yn *ei* ymadrodd.
16 A hwy a ddanfonasant atto eu
disgyblion ynghyd â'r Herodianiaid,
gan ddywedyd, Athraw, ni a wyddom
dy fod yn eirwir, ac yn dysgu ffordd
Duw mewn gwirionedd, ac nad oes
arnat ofal rhag neb: oblegid nid
wyt ti yn edrych ar wyneb dynion.
17 Dywed i ni gan hynny, Beth yr
wyt ti yn ei dybied? Ai cyfreithlawn
rhoddi teyrnged i Cesar, ai nid *yw?*
18 Ond yr Iesu a wybu eu dryg-
ioni hwy, ac a ddywedodd, Paham
yr ydych yn fy nhemtio i, chwi rag-
rithwyr?
19 Dangoswch i mi arian y deyrn-
ged. A hwy a ddygasant atto gein-
iog:
20 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Eiddo pwy *yw* y ddelw hon a'r ar-
graph?
21 Dywedasant wrtho, Eiddo Ce-
sar. Yna y dywedodd wrthynt,
Telwch chwithau yr eiddo Cesar i
Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw.
22 *A* phan glywsant hwy *hyn,*
rhyfeddu a wnaethant, a'i adael ef,
a myned ymaith.
23 ¶ Y dydd hwnnw y daeth atto
y Saduceaid, y rhai sydd yn dywed-
yd nad oes adgyfodiad, ac a ofyn-
asant iddo,

24 Gan ddywedyd, Athraw, dywedodd Moses, Os bydd marw neb heb iddo blant, prïoded ei frawd ei wraig ef, a chyfoded had i'w frawd.

25 Ac yr oedd gyd â ni saith o frodyr: a'r cyntaf a brïododd wraig, ac a fu farw; ac efe heb hiliogaeth iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd y seithfed.

27 Ac yn ddiweddaf oll bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad, gan hynny, gwraig i bwy o'r saith fydd hi? canys hwynt-hwy oll a'i cawsant hi.

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr ysgrythyrau, na gallu Duw.

30 Oblegid yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreicca, nac yn gŵra; eithr y maent fel angelion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllenasoch yr hyn a ddywedwyd wrthych gan Dduw, gan ddywedyd,

32 Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Jacob? Nid yw Duw Dduw y *rhai* meirw, ond y *rhai* byw.

33 A phan glybu y torfeydd *hynny*, hwy a synnasant wrth ei athrawiaeth ef.

34 ¶ Ac wedi clywed o'r Phariseaid ddarfod *i'r Iesu* ostegu y Saduceaid, hwy a ymgynnullasant ynghyd i'r un lle.

35 Ac un o honynt, *yr hwn oedd* gyfreithiwr, a ofynodd *iddo*, gan ei demtio, a dywedyd,

36 Athraw, pa un *yw* y gorchymyn mawr yn y gyfraith?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ceri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl.

38 Hwn yw y cyntaf, a'r gorchymyn mawr.

39 A'r ail *sydd* gyffelyb iddo, Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

40 Ar y ddau orchymyn hyn y mae yr holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll.

41 ¶ Ac wedi ymgasglu o'r Phariseaid ynghyd, yr Iesu a ofynodd iddynt,

42 Gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am Grist? mab i bwy ydyw? Dywedent wrtho, *Mab* Dafydd.

43 Dywedai yntau wrthynt, Pa fodd gan hynny y mae Dafydd yn yr yspryd yn ei alw ef yn Arglwydd, gan ddywedyd,

44 Dywedodd yr ARGLWYDD wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed di?

45 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, pa fodd y mae efe yn fab iddo?

46 Ac nid allodd neb atteb gair iddo, ac ni feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn âg ef mwyach.

PENNOD XXIII.

1 *Crist yn rhybuddio y bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid esamplau drwg yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid.* 5 *Rhaid i ddisgyblion Crist ochelyd eu rhyfyg hwy.* 13 *Mae efe yn cyhoeddi wyth wae yn erbyn eu rhagrith a'u dallineb hwy;* 34 *ac yn prophwydo dinystr Jerusalem.*

YNA y llefarodd yr Iesu wrth y torfeydd a'i ddisgyblion,

2 Gan ddywedyd, Y'nghadair Moses yr eistedd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid.

3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthych am eu cadw, cedwch a gwnewch; eithr yn ol eu gweithredoedd na wnewch: canys dywedant, ac nis gwnant.

4 Oblegid y maent yn rhwymo beichiau trymion ac anhawdd eu dwyn, ac yn *eu* gosod ar ysgwyddau dynion; ond nid ewyllysiant eu syflyd hwy âg un o'u bysedd.

5 Ond y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn eu gweled gan ddynion: *canys* y maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacterau, ac yn gwneuthur ymylwaith eu gwisgoedd yn helaeth;

6 A charu *y maent* y lle uchaf mewn gwleddoedd, a'r prif-gadeiriau yn y synagogau,

7 A chyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan ddynion, Rabbi, Rabbi.

8 Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys un yw eich Athraw chwi, *sef* Crist; a chwithau oll brodyr ydych.

9 Ac na elwch neb yn dad i chwi ar y ddaear: canys un Tad sydd i chwi, yr hwn sydd yn y nefoedd.

10 Ac na'ch galwer yn athrawon: canys un yw eich Athraw chwi, *sef* Crist.
11 A'r mwyaf o honoch a fydd yn weinidog i chwi.
12 A phwy bynnag a'i dyrchafo ei hun, a ostyngir; a phwy bynnag a'i gostyngo ei hun, a ddyrchefir.
13 ¶ Eithr gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! canys yr ydych yn cau teyrnas nefoedd o flaen dynion: canys chwi nid ydych yn myned i mewn, a'r rhai sydd yn myned i mewn nis gadêwch i fyned i mewn.
14 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! canys yr ydych yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, a hynny yn rhith hir weddïo: am hynny y derbyniwch farn fwy.
15 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! canys amgylchu yr ydych y môr a'r tir i wneuthur un proselyt; ac wedi y gwneler, yr ydych yn ei wneuthur ef yn fab uffern, yn ddau mwy na chwi eich hunain.
16 Gwae chwi, dywysogion deillion! y rhai ydych yn dywedyd, Pwy bynnag a dwng i'r deml, nid yw ddim; ond pwy bynnag a dwng i aur y deml, y mae efe mewn dyled.
17 Ffyliaid, a deillion: canys pa un sydd fwyaf, yr aur, ai y deml sydd yn sancteiddio yr aur?
18 A phwy bynnag a dwng i'r allor, nid yw ddim; ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd sydd arni, y mae efe mewn dyled.
19 Ffyliaid, a deillion: canys pa un fwyaf, y rhodd, ai yr allor sydd yn sancteiddio y rhodd?
20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll *sydd* arni.
21 A phwy bynnag a dwng i'r deml, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hwn sydd yn preswylio ynddi.
22 A'r hwn a dwng i'r nef, sydd yn tyngu i orsedd-faingc Duw, ac i'r hwn sydd yn eistedd arni.
23 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! canys yr ydych yn degymmu y mintys, a'r anis, a'r cwmin, ac a adawsoch heibio y pethau trymach o'r gyfraith, barn, a thrugaredd, a ffydd: rhaid oedd gwneuthur y pethau hyn, ac na adewid y lleill heibio.
24 Tywysogion deillion, y rhai ydych yn hidlo gwybedyn, ac yn llyngcu camel.
25 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! canys yr ydych yn glanhâu y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl, ac o'r tu mewn y maent yn llawn o drawsedd ac anghymmedroldeb.
26 *Ti* Pharisead dall, glanhâ yn gyntaf yr hyn *sydd* oddi fewn i'r cwppan a'r ddysgl, fel y byddo yn lân hefyd yr hyn sydd oddi allan iddynt.
27 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! canys tebyg ydych chwi i feddau wedi eu gwynnu, y rhai sydd yn ymddangos yn dêg oddi allan, ond oddi mewn sydd yn llawn o esgyrn y meirw, a phob aflendid.
28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ymddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr ydych yn llawn rhagrith ac anwiredd.
29 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! canys yr ydych yn adeiladu beddau y prophwydi, ac yn addurno beddau y rhai cyfiawn;
30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buasem ni yn nyddiau ein tadau, ni buasem ni gyfrannogion â hwynt y'ngwaed y prophwydi.
31 Felly yr ydych yn tystiolaethu am danoch eich hunain, eich bod yn blant i'r rhai a laddasant y prophwydi.
32 Cyflawnwch chwithau hefyd fesur eich tadau.
33 O seirph, hiliogaeth gwiberod, pa fodd y gellwch ddïangc rhag barn uffern?
34 ¶ Am hynny, wele, yr ydwyf yn anfon attoch brophwydi, a doethion, ac ysgrifenyddion: a *rhai* o honynt a leddwch, ac a groeshoeliwch; a *rhai* o honynt a ffrewyllwch yn eich synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:
35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn a'r a ollyngwyd ar y

ddaear, o waed Abel gyfiawn hyd
waed Zacharïas fab Barachïas, yr
hwn a laddasoch rhwng y deml a'r
allor.
36 Yn wir meddaf i chwi, Daw
hyn oll ar y genhedlaeth hon.
37 Jerusalem, Jerusalem, *yr hon*
wyt yn lladd y prophwydi, ac yn
llabyddio y rhai a ddanfonir attat,
pa sawl gwaith y mynnaswn gasglu
dy blant ynghyd, megis y casgl iâr
ei chywion dan *ei* hadenydd, ac nis
mynnech!
38 Wele, yr ydys yn gadael eich
tŷ i chwi yn anghyfannedd.
39 Canys meddaf i chwi, Ni'm
gwelwch ar ol hyn, hyd oni ddy-
wedoch, Bendigedig *yw* yr hwn
sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PENNOD XXIV.

1 *Crist yn rhag-ddywedyd dinystr y deml:* 3 *pa fath a pha faint o gystuddiau a fydd o'r blaen.* 29 *Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn.* 36 *Ac o ran bod y dydd a'r awr yn anhysbys,* 42 *y dylem ni wylied fel gweision da, yn disgwyl bob amser am ddyfodiad ein meistr.*

A'R Iesu a aeth allan, ac a ymad-
awodd o'r deml: a'i ddisgybl-
ion a ddaethant *atto,* i ddangos iddo
adeiladau y deml.
2 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Oni welwch chwi hyn oll? Yn wir
meddaf i chwi, Ni adewir yma gar-
reg ar garreg, a'r ni ddattodir.
3 ¶ Ac efe yn eistedd ar fynydd yr
Olew-wydd, y disgyblion a ddaeth-
ant atto o'r neilldu, gan ddywedyd,
Mynega i ni, pa bryd y bydd y peth-
au hyn? a pha arwydd *fydd* o'th
ddyfodiad, ac o ddiwedd y byd?
4 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Edrychwch rhag i
neb eich twyllo chwi.
5 Canys daw llawer yn fy enw i,
gan ddywedyd, Myfi yw Crist; ac a
dwyllant lawer.
6 A chwi a gewch glywed am ry-
feloedd, a sôn am ryfeloedd: gwel-
wch na chyffrôer chwi: canys rhaid
yw bod *hyn* oll; eithr nid yw y
diwedd etto.
7 Canys cyfyd cenedl yn erbyn
cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas;
ac fe fydd newyn, a nodau, a daear-
grynfäau mewn mannau.
8 A dechreuad gofidiau *yw* hyn oll.
9 Yna y'ch traddodant chwi i'ch
gorthrymmu, ac a'ch lladdant: a
chwi a gasêir gan yr holl genhedl-
oedd er mwyn fy enw i.
10 Ac yna y rhwystrir llawer, ac y
bradychant eu gilydd, ac y casânt
eu gilydd.
11 A gau-brophwydi lawer a god-
ant, ac a dwyllant lawer.
12 Ac o herwydd yr amlhâ anwir-
edd, fe a oera cariad llawer.
13 Eithr y neb a barhao hyd y
diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.
14 A'r efengyl hon *am* y deyrnas
a bregethir trwy yr holl fyd, er
tystiolaeth i'r holl genhedloedd:
ac yna y daw y diwedd.
15 Am hynny pan weloch y ffi-
eidd-dra anghyfanneddol, a ddywed-
wyd trwy Daniel y prophwyd, yn
sefyll yn y lle sanctaidd, (y neb a
ddarlleno, ystyried;)
16 Yna y rhai a fyddant yn Judea,
ffôant i'r mynyddoedd.
17 Y neb *a fyddo* ar ben y tŷ, na
ddisgyned i gymmeryd dim allan
o'i dŷ:
18 A'r hwn *a fyddo* yn y maes, na
ddychweled yn ei ol i gymmeryd ei
ddillad.
19 A gwae y rhai beichiogion, a'r
rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau
hynny.
20 Eithr gweddïwch na byddo eich
ffôedigaeth yn y gauaf, nac ar y
dydd Sabbath:
21 Canys y pryd hwnnw y bydd
gorthrymder mawr, y fath ni bu o
ddechreu y byd hyd yr awr hon, ac
ni bydd chwaith.
22 Ac oni bai fyrhâu y dyddiau
hynny, ni fuasai gadwedig un cnawd
oll: eithr er mwyn yr etholedigion
fe fyrhêir y dyddiau hynny.
23 Yna os dywed neb wrthych,
Wele, llyma Grist, neu llyma; na
chredwch.
24 Canys cyfyd gau-Gristiau, a
gau-brophwydi, ac a roddant ar-
wyddion mawrion a rhyfeddodau,
hyd oni thwyllant, pe *byddai* bosibl,
ïe, yr etholedigion.
25 Wele, rhag-ddywedais i chwi.
26 Am hynny, os dywedant wrth-
ych, Wele, y mae efe yn y diffaeth-

wch; nac ewch allan: wele, yn yr
ystafelloedd; na chredwch.
27 Oblegid fel y daw y fellten o'r
dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.
28 Canys pa le bynnag y byddo y
gelain, yno yr ymgasgl yr eryrod.
29 ¶ Ac yn y fan wedi gorthrymder y dyddiau hynny, y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r sêr a syrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir.
30 Ac yna yr ymddengys arwydd
Mab y dyn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau y ddaear; a hwy a welant Fab y dyn yn dyfod ar gymmylau y nef, gyd â nerth a gogoniant mawr.
31 Ac efe a ddenfyn ei angelion â
mawr sain udgorn; a hwy a gasglant ei etholedigion ef ynghyd o'r pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd hyd eu heithafoedd hwynt.
32 Ond dysgwch ddammeg oddi
wrth y ffigysbren; Pan yw ei gangen eisoes yn dyner, a'i ddail yn torri allan, chwi a wyddoch *fod* yr haf yn agos:
33 Ac felly chwithau, pan weloch
hyn oll, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysau.
34 Yn wir meddaf i chwi, Nid â
y genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.
35 Nef a daear a ânt heibio, eithr
fy ngeiriau i nid ânt heibio ddim.
36 ¶ Ond am y dydd hwnnw a'r
awr nis gŵyr neb, nac angelion y nefoedd, ond fy Nhad yn unig.
37 Ac fel *yr oedd* dyddiau Noë, felly
hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.
38 Oblegid fel yr oeddynt yn y
dyddiau ym mlaen y diluw yn bwytta ac yn yfed, yn prïodi ac yn rhoi i brïodas, hyd y dydd yr aeth Noë i mewn i'r arch,
39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth
y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymaith; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.
40 Yna y bydd dau yn y maes; y
naill a gymmerir, a'r llall a adewir.
41 Dwy *a fydd* yn malu mewn
melin; un a gymmerir, a'r llall a adewir.
42 ¶ Gwyliwch gan hynny; am
na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd.
43 A gwybyddwch hyn, pe gwybuasai gwr y tŷ pa wyliadwriaeth y deuai y lleidr, efe a wyliasai, ac ni adawsai gloddio ei dŷ trwodd.
44 Am hynny byddwch chwithau
barod: canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyn.
45 Pwy gan hynny sydd was ffyddlawn a doeth, yr hwn a osododd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi bwyd iddynt mewn pryd?
46 Gwyn ei fyd y gwas hwnnw,
yr hwn y caiff ei arglwydd ef, pan ddelo, yn gwneuthur felly.
47 Yn wir meddaf i chwi, Ar ei
holl ddâ y gesyd efe ef.
48 Ond os dywed y gwas drwg
hwnnw yn ei galon, Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod;
49 A dechreu curo *ei* gyd-weision,
a bwytta ac yfed gyd â'r meddwon;
50 Arglwydd y gwas hwnnw a
ddaw yn y dydd nid yw efe yn disgwyl am *dano*, ac mewn awr nis gŵyr efe;
51 Ac efe a'i gwahana ef, ac a esyd
ei ran ef gyd â'r rhagrithwyr: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

PENNOD XXV.

1 *Dammeg y deg morwyn,* 14 *a'r talentau;* 31 *a dull y farn ddiweddaf.*

YNA tebyg fydd teyrnas nefoedd i ddeg o forwynion, y rhai a gymmerasant eu lampau, ac a aethant allan i gyfarfod â'r prïod-fab.
2 A phump o honynt oedd gall, a
phump yn ffol.
3 Y rhai oedd ffol a gymmerasant
eu lampau, ac ni chymmerasant olew gyd â hwynt:
4 A'r rhai call a gymmerasant
olew yn eu llestri gyd â'u lampau.
5 A thra yr oedd y prïod-fab yn
aros yn hir, yr hepiasant oll ac yr hunasant.
6 Ac ar hanner nos y bu gwaedd,
Wele, y mae y prïod-fab yn dyfod; ewch allan i gyfarfod âg ef.
7 Yna y cyfododd yr holl forwynion
hynny, ac a drwsiasant eu lampau.
8 A'r rhai ffol a ddywedasant wrth
y rhai call, Rhoddwch i ni o'ch olew

chwi: canys y mae ein lampau yn
diffoddi.
9 A'r rhai call a attebasant, gan
ddywedyd, *Nid felly;* rhag na
byddo digon i ni ac i chwithau: ond
ewch yn hytrach at y rhai sydd yn
gwerthu, a phrynwch i chwi eich
hunain.
10 A thra yr oeddynt yn myned
ymaith i brynu, daeth y prïod-fab;
a'r rhai oedd barod, a aethant i
mewn gyd âg ef i'r brïodas: a
chauwyd y drws.
11 Wedi hynny y daeth y mor-
wynion eraill hefyd, gan ddywedyd,
Arglwydd, Arglwydd, agor i ni.
12 Ac efe a attebodd ac a ddy-
wedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nid
adwaen chwi.
13 Gwyliwch gan hynny; am na
wyddoch na'r dydd na'r awr y daw
Mab y dyn.
14 ¶ Canys *y mae teyrnas nefoedd*
fel dyn yn myned i wlad ddïeithr,
yr hwn a alwodd ei weision, ac a
roddes ei ddâ attynt.
15 Ac i un y rhoddodd efe bùm
talent, ac i arall ddwy, ac i arall
un, i bob un yn ol ei allu ei hun;
ac yn y fan efe a aeth oddi cartref.
16 A'r hwn a dderbyniasai y pùm
talent a aeth, ac a farchnattaodd
â hwynt, ac a wnaeth bùm talent
eraill.
17 A'r un modd yr hwn *a dder-
byniasai y* ddwy, a ennillodd yntau
ddwy eraill.
18 Ond yr hwn a dderbyniasai un,
a aeth, ac a gloddiodd yn y ddaear,
ac a guddiodd arian ei arglwydd.
19 Ac wedi llawer o amser, y mae
arglwydd y gweision hynny yn dy-
fod, ac yn cyfrif â hwynt.
20 A daeth yr hwn a dderbyniasai
bùm talent, ac a ddug bùm talent
eraill, gan ddywedyd, Arglwydd,
pùm talent a roddaist attaf: wele, mi
a ennillais bùm talent eraill attynt.
21 A dywedodd ei arglwydd wrtho,
Da, was da a ffyddlawn: buost
ffyddlawn ar ychydig, mi a'th osod-
af ar lawer: dos i mewn i lawen-
ydd dy arglwydd.
22 A'r hwn a dderbyniasai ddwy
dalent a ddaeth, ac a ddywedodd,
Arglwydd, dwy dalent a roddaist
attaf: wele, dwy eraill a ennillais
attynt.
23 Ei arglwydd a ddywedodd
wrtho, Da, was da a ffyddlawn:
buost ffyddlawn ar ychydig, mi
a'th osodaf ar lawer: dos i mewn
i lawenydd dy arglwydd.
24 A'r hwn a dderbyniasai yr un
dalent a ddaeth, ac a ddywedodd,
Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai
gwr caled ydwyt, yn medi lle nis hau-
aist, ac yn casglu lle ni wasgeraist:
25 Ac mi a ofnais, ac a euthum,
ac a guddiais dy dalent yn y ddae-
ar: wele, yr wyt yn cael yr eiddot
dy hun.
26 A'i arglwydd a attebodd ac a
ddywedodd wrtho, O was drwg a
dïog, ti a wyddit fy mod yn medi
lle nis hauais, ac yn casglu lle nis
gwasgerais:
27 Am hynny y dylesit ti roddi fy
arian at y cyfnewidwyr; a mi, pan
ddaethwn, a gawswn dderbyn yr
eiddof fy hyn gyd â llog.
28 Cymmerwch gan hynny y dal-
ent oddi wrtho, a rhoddwch i'r hwn
sydd ganddo ddeg talent.
29 Canys i bob un y mae ganddo
y rhoddir, ac efe a gaiff helaeth-
rwydd; ac oddi ar yr hwn nid oes
ganddo y dygir oddi arno, ïe, yr
hyn sydd ganddo.
30 A bwriwch allan y gwas anfudd-
iol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd
wylofain a rhingcian dannedd.
31 ¶ A Mab y dyn, pan ddêl yn ei
ogoniant, a'r holl angelion sanct-
aidd gyd âg ef, yna yr eistedd ar
orsedd-faingc ei ogoniant.
32 A chyd-gesglir ger ei fron ef
yr holl genhedloedd: ac efe a'u di-
dola hwynt oddi wrth eu gilydd,
megis y didola y bugail y defaid
oddi wrth y geifr:
33 Ac a esyd y defaid ar ei dde-
heulaw, ond y geifr ar yr aswy.
34 Yna y dywed y Brenhin wrth
y rhai ar ei ddeheulaw, Deuwch,
chwi fendigedigion fy Nhad, eti-
feddwch y deyrnas a barottöwyd i
chwi er seiliad y byd.
35 Canys bûm newynog, a chwi a
roisoch i mi fwyd: bu arnaf syched,

a rhoisoch i mi ddïod: bûm ddï-
eithr, a dygasoch fi gyd â chwi:
36 Noeth, a dilladasoch fi: bûm
glaf, ac ymwelsoch â mi: bûm yng
ngharchar, a daethoch attaf.
37 Yna yr ettyb y rhai cyfiawn
iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa
bryd y'th welsom yn newynog, ac
y'*th* borthasom? neu yn sychedig,
ac y rhoisom *i ti* ddïod?
38 A pha bryd y'th welsom yn
ddïeithr, ac y'*th* ddygasom gyd â ni?
neu yn noeth, ac y'*th* ddilladasom?
39 A pha bryd y'th welsom yn glaf,
neu y'ngharchar, ac y daethom attat?
40 A'r Brenhin a ettyb, ac a ddy-
wed wrthynt, Yn wir meddaf i chwi,
Yn gymmaint a'*i* wneuthur o hon-
och i un o'r rhai hyn fy mrodyr
lleiaf, i mi y gwnaethoch.
41 Yna y dywed efe hefyd wrth y
rhai a fyddant ar y llaw aswy, Ewch
oddi wrthyf, rai melldigedig, i'r tân
tragywyddol, *yr hwn* a barottöwyd
i ddiafol ac i'w angelion.
42 Canys bûm newynog, ac ni roi-
soch i mi fwyd: bu arnaf syched,
ac ni roisoch i mi ddïod:
43 Bûm ddïeithr, ac ni'm dygas-
och gyd â chwi: noeth, ac ni'm
dilladasoch: yn glaf, ac y'ngharch-
ar, ac ni ymwelsoch â mi.
44 Yna yr attebant hwythau hef-
yd iddo, gan ddywedyd, Arglwydd,
pa bryd y'th welsom yn newynog,
neu yn sychedig, neu yn ddïeithr,
neu yn noeth, neu yn glaf, neu yng
ngharchar, ac ni weiniasom i ti?
45 Yna yr ettyb efe iddynt, gan
ddywedyd, Yn wir meddaf i chwi,
Yn gymmaint ag nas gwnaethoch
i'r un o'r rhai lleiaf hyn, nis
gwnaethoch i minnau.
46 A'r rhai hyn a ânt i gospedig-
aeth dragywyddol: ond y rhai cyf-
iawn i fywyd tragywyddol.

PENNOD XXVI.

3 *Y llywodraethwyr yn cyd-fwriadu yn erbyn Crist.*
6 *Y wraig yn enneinio ei ben ef.* 14 *Judas yn*
ei werthu ef. 17 *Crist yn bwytta y pasc:* 26 *yn*
ordeinio ei swpper sanctaidd: 36 *yn gweddïo yn*
yr ardd: 47 *ac wedi ei fradychu â chusan,* 57
yn cael ei arwain at Caiaphas, 69 *a'i wadu gan*
Petr.

A BU, wedi i'r Iesu orphen y
geiriau hyn oll, efe a ddywed-
odd wrth ei ddisgyblion,
2 Chwi a wyddoch mai gwedi deu-
ddydd y mae y pasc; a Mab y dyn
a draddodir i'w groeshoelio.
3 Yna yr ymgasglodd yr arch-
offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a hen-
uriaid y bobl, i lys yr arch-offeiriad,
yr hwn a elwid Caiaphas:
4 A hwy a gyd-ymgynghorasant
fel y dalient yr Iesu trwy ddichell,
ac y lladdent *ef.*
5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid
ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym
mhlith y bobl.
6 ¶ Ac a'r Iesu yn Bethania, yn
nhŷ Simon y gwahan-glwyfus,
7 Daeth atto wraig a chanddi
flwch o ennaint gwerthfawr, ac *a'i*
tywalltodd ar ei ben, ac efe yn eis-
tedd *wrth y ford.*
8 A phan welodd ei ddisgyblion,
hwy a sorrasant, gan ddywedyd, I
ba beth *y bu* y golled hon?
9 Canys fe a allasid gwerthu yr
ennaint hwn er llawer, a'i roddi i'r
tlodion.
10 A'r Iesu a wybu, ac a ddywed-
odd wrthynt, Paham yr ydych yn
gwneuthur blinder i'r wraig? canys
hi a weithiodd weithred dda arnaf.
11 Oblegid y mae gennych y tlod-
ion bob amser gyd â chwi; a mi
nid ydych yn ei gael bob amser.
12 Canys hi yn tywallt yr ennaint
hwn ar fy nghorph, a wnaeth *hyn*
i'm claddu i.
13 Yn wir meddaf i chwi, Pa le
bynnag y pregether yr efengyl hon
yn yr holl fyd, mynegir yr hyn a
wnaeth hi hefyd, er coffa am dani hi.
14 ¶ Yna yr aeth un o'r deuddeg,
yr hwn a elwid Judas Iscariot, at
yr arch-offeiriaid,
15 Ac a ddywedodd *wrthynt,* Pa
beth a roddwch i mi, a mi a'i tra-
ddodaf ef i chwi? A hwy a osodas-
ant iddo ddeg ar hugain o arian.
16 Ac o hynny allan y ceisiodd efe
amser cyfaddas i'w fradychu ef.
17 ¶ Ac ar y *dydd* cyntaf o *wyl* y
bara croyw, y disgyblion a ddaeth-
ant at yr Iesu, gan ddywedyd wrtho,
Pa le y mynni i ni barottôi i ti fwytta
y pasc?
18 Ac yntau a ddywedodd, Ewch
i'r ddinas at y cyfryw un, a dywed-

wch wrtho, Y mae yr Athraw yn
dywedyd, Fy amser sydd agos: gyd
â thi y cynhaliaf y pasc, mi a'm dis-
gyblion.
19 A'r disgyblion a wnaethant y
modd y gorchymynasai yr Iesu idd-
ynt, ac a barottoisant y pasc.
20 Ac wedi ei myned hi yn hwyr,
efe a eisteddodd gyd â'r deuddeg.
21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta,
efe a ddywedodd, Yn wir yr wyf yn
dywedyd i chwi, mai un o honoch
chwi a'm bradycha i.
22 A hwythau yn drist iawn, a dde-
chreuasant ddywedyd wrtho, bob un
o honynt, Ai myfi yw, Arglwydd?
23 Ac efe a attebodd ac a ddy-
wedodd, Yr hwn a wlych *ei* law
gyd â mi yn y ddysgl, hwnnw a'm
bradycha i.
24 Mab y dyn yn ddïau sydd yn
myned, fel y mae yn ysgrifenedig
am dano: eithr gwae y dyn hwnnw
trwy yr hwn y bradychir Mab y
dyn! da fuasai i'r dyn hwnnw pe
nas ganesid ef.
25 A Judas, yr hwn a'i bradychodd
ef, a attebodd ac a ddywedodd, Ai
myfi yw *efe*, Athraw? Yntau a ddy-
wedodd wrtho, Ti a ddywedaist.
26 ¶ Ac fel yr oeddynt yn bwytta,
yr Iesu a gymmerth y bara, ac wedi
iddo fendithio, efe a'*i* torrodd, ac a'*i*
rhoddodd i'r disgyblion, ac a ddy-
wedodd, Cymmerwch, bwyttêwch:
hwn yw fy nghorph.
27 Ac wedi iddo gymmeryd y cwp-
pan, a dïolch, efe a'*i* rhoddes iddynt,
gan ddywedyd, Yfwch bawb o hwn:
28 Canys hwn yw fy ngwaed o'r tes-
tament newydd, yr hwn a dywelltir
dros lawer, er maddeuant pechodau.
29 Ac yr ydwyf yn dywedyd i
chwi, nad yfaf o hyn allan o ffrwyth
hwn y winwydden, hyd y dydd hwn-
nw pan yfwyf ef gyd â chwi yn
newydd yn nheyrnas fy Nhad.
30 Ac wedi iddynt ganu hymn,
hwy a aethant allan i fynydd yr
Olew-wydd.
31 Yna y dywedodd yr Iesu wrth-
ynt, Chwychwi oll a rwystrir heno
o'm plegid i: canys ysgrifenedig
yw, Tarawaf y bugail, a defaid y
praidd a wasgerir.
32 Eithr wedi fy adgyfodi, mi a âf
o'ch blaen chwi i Galilea.
33 A Phetr a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Pe rhwystrid pawb
o'th blegid di, *etto* ni'm rhwystrir i
byth.
34 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Yn wir yr wyf yn dywedyd i ti, mai
y nos hon, cyn canu o'r ceiliog, y'm
gwedi deirgwaith.
35 Petr a ddywedodd wrtho, Pe
gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th
wadaf ddim. Yr un modd hefyd y
dywedodd yr holl ddisgyblion.
36 ¶ Yna y daeth yr Iesu gyd â
hwynt i fan a elwid Gethsemane,
ac a ddywedodd wrth ei ddisgybl-
ion, Eisteddwch yma, tra yr elwyf
a gweddïo accw.
37 Ac efe a gymmerth Petr, a dau
fab Zebedëus, ac a ddechreuodd
dristâu ac ymofidio.
38 Yna efe a ddywedodd wrthynt,
Trist iawn yw fy enaid hyd angau:
arhoswch yma, a gwyliwch gyd â mi.
39 Ac wedi iddo fyned ychydig ym
mlaen, efe a syrthiodd ar ei wyneb,
gan weddïo, a dywedyd, Fy Nhad,
os yw bosibl, aed y cwppan hwn
heibio oddi wrthyf: etto nid fel yr
ydwyf fi yn ewyllysio, ond fel yr
ydwyt ti.
40 Ac efe a ddaeth at y disgyblion,
ac a'u cafodd hwy yn cysgu; ac a
ddywedodd wrth Petr, Felly; oni
ellych chwi wylied un awr gyd â mi?
41 Gwyliwch a gweddïwch, fel nad
eloch i brofedigaeth. Yr yspryd yn
ddïau *sydd* yn barod, eithr y cnawd
sydd wan.
42 Efe a aeth drachefn yr ail waith,
ac a weddïodd, gan ddywedyd, Fy
Nhad, onis gall y cwppan hwn fyn-
ed heibio oddi wrthyf, na byddo i mi
yfed o hono, gwneler dy ewyllys di.
43 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd
hwy yn cysgu drachefn: canys yr
oedd eu llygaid hwy wedi trymhâu.
44 Ac efe a'u gadawodd hwynt,
ac a aeth ymaith drachefn, ac a
weddïodd y drydedd waith, gan
ddywedyd yr un geiriau.
45 Yna y daeth efe at ei ddisgybl-
ion, ac a ddywedodd wrthynt, Cysg-
wch bellach, a gorphwyswch: wele, y

mae yr awr wedi nesâu, a Mab y dyn
a draddodir i ddwylaw pechaduriaid.
46 Codwch, awn: wele, nesaodd
yr hwn sydd yn fy mradychu.
47 ¶ Ac efe etto yn llefaru, wele,
Judas, un o'r deuddeg, a ddaeth, a
chyd âg ef dyrfa fawr â chleddyfau
a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriaid
a henuriaid y bobl.
48 A'r hwn a'i bradychodd ef a
roisai arwydd iddynt, gan ddy-
wedyd, Pa un bynnag a gusanwyf,
hwnnw yw efe: deliwch ef.
49 Ac yn ebrwydd y daeth at yr
Iesu, ac a ddywedodd, Henffych
well, Athraw; ac a'i cusanodd ef.
50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Y cyfaill, i ba beth y daethost? Yna
y daethant, ac y rhoisant ddwylaw
ar yr Iesu, ac a'i daliasant ef.
51 Ac wele, un o'r rhai oedd gyd
â'r Iesu, a estynodd *ei* law, ac a
dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd
was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd
ei glust ef.
52 Yna y dywedodd yr Iesu wrtho,
Dychwel dy gleddyf i'w le: canys
pawb a'r a gymmerant gleddyf, a
ddifethir â chleddyf.
53 A ydwyt ti yn tybied nas gallaf
yr awrhon ddeisyf ar fy Nhad, ac
efe a rydd yn y fan i mi fwy na
deuddeg lleng o angelion?
54 Pa fodd ynte y cyflawnid yr
ysgrythyrau, mai felly y gorfydd
bod?
55 Yn yr awr honno y dywedodd
yr Iesu wrth y torfeydd, Ai megis at
leidr y daethoch chwi allan, â chledd-
yfau a ffyn i'm dal i? yr oeddwn i
beunydd gyd â chwi yn eistedd yn
dysgu yn y deml, ac ni'm daliasoch.
56 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y
cyflawnid ysgrythyrau y prophwydi.
Yna yr holl ddisgyblion a'i gadaw-
sant ef, ac a ffoisant.
57 ¶ A'r rhai a ddaliasent yr Iesu,
a'*i* dygasant *ef* ymaith at Caiaphas
yr arch-offeiriad, lle yr oedd yr
ysgrifenyddion a'r henuriaid wedi
ymgasglu ynghyd.
58 A Phetr a'i canlynodd ef o hir-
bell, hyd yn llys yr arch-offeiriad;
ac a aeth i mewn, ac a eisteddodd
gyd â'r gweision, i weled y diwedd.
59 A'r arch-offeiriaid, a'r henuriaid,
a'r holl gynghor, a geisiasant gau-
dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, fel y
rhoddent ef i farwolaeth;
60 Ac nis cawsant: ïe, er dyfod
yno gau-dystion lawer, ni chawsant.
Eithr o'r diwedd fe a ddaeth dau
gau-dyst,
61 Ac a ddywedasant, Hwn a ddy-
wedodd, Mi a allaf ddinystrio teml
Dduw, a'i hadeiladu mewn tri diwr-
nod.
62 A chyfododd yr arch-offeiriad,
ac a ddywedodd wrtho, A attebi di
ddim? beth *y mae* y rhai hyn yn *ei*
dystiolaethu yn dy erbyn?
63 Ond yr Iesu a dawodd. A'r
arch-offeiriad gan atteb a ddywed-
odd wrtho, Yr ydwyf yn dy dyng-
hedu di trwy y Duw byw, ddywedyd
o honot i ni, ai tydi yw y Crist, Mab
Duw.
64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti
a ddywedaist: eithr meddaf i chwi,
Ar ol hyn y gwelwch Fab y dyn yn
eistedd ar ddeheulaw y gallu, ac yn
dyfod ar gymmylau y nef.
65 Yna y rhwygodd yr arch-offeir-
iad ei ddillad, gan ddywedyd, Efe
a gablodd: pa raid i ni mwy wrth
dystion? wele, yr awrhon y clywsoch
ei gabledd ef.
66 Beth dybygwch chwi? Hwythau
gan atteb a ddywedasant, Y mae
efe yn euog o farwolaeth.
67 Yna y poerasant yn ei wyneb,
ac a'*i* cernodiasant; eraill a'*i* taraw-
sant *ef* â gwïail,
68 Gan ddywedyd, Prophwyda i
ni, O Crist, pwy yw yr hwn a'th
darawodd?
69 ¶ A Phetr oedd yn eistedd allan
yn y llys: a daeth morwynig atto,
ac a ddywedodd, *A* thithau oeddit
gyd âg Iesu y Galilead.
70 Ac efe a wadodd ger *eu* bron
hwy oll, ac a ddywedodd, Nis gwn
beth yr wyt yn ei ddywedyd.
71 A phan aeth efe allan i'r porth,
gwelodd un arall ef; a *hi* a ddywed-
odd wrth y rhai oedd yno, Yr oedd
hwn hefyd gyd â'r Iesu o Nazareth.
72 A thrachefn efe a wadodd trwy
lw, Nid adwaen i y dyn.
73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai

oedd yn sefyll ger llaw, ac a ddy-
wedasant wrth Petr, Yn wir yr wyt
tithau *yn un* o honynt; canys y
mae dy leferydd yn dy gyhuddo.
74 Yna y dechreuodd efe regu a
thyngu, Nid adwaen i y dyn. Ac
yn y man y canodd y ceiliog.
75 A chofiodd Petr air yr Iesu, yr
hwn a ddywedasai wrtho, Cyn canu
o'r ceiliog, ti a'm gwedi deirgwaith.
Ac efe a aeth allan, ac a wylodd yn
chwerw-dost.

PENNOD XXVII.

1 Rhoddi Crist yn rhwym at Pilat. 3 Judas yn ymgrogi. 19 Pilat, wedi ei rybuddio gan ei wraig, 24 yn golchi ei ddwylaw. 26 Rhyddhâu Barabbas. 29 Coroni Crist â drain, 35 a'i groeshoelio, 43 a'i ddifenwi: 50 yntau yn marw: ei gladdu ef. 66 Selio a gwylio ei fedd ef.

A PHAN ddaeth y bore, cyd-
ymgynghorodd yr holl arch-
offeiriaid, a henuriaid y bobl, yn
erbyn yr Iesu, *fel* y rhoddent ef i
farwolaeth.
2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy
a'*i* dygasant *ef* ymaith, ac a'i tra-
ddodasant ef i Pontius Pilat y rhag-
law.
3 ¶ Yna pan welodd Judas, yr hwn
a'i bradychodd ef, ddarfod ei gon-
demnio ef, bu edifar ganddo, ac a
ddug drachefn y deg ar hugain
arian i'r arch-offeiriaid a'r henuriaid,
4 Gan ddywedyd, Pechais, gan
fradychu gwaed gwirion. Hwythau
a ddywedasant, Pa beth *yw hynny*
i ni? edrych di.
5 Ac wedi iddo daflu yr arian yn
y deml, efe a ymadawodd, ac a aeth
ac a ymgrogodd.
6 A'r arch-offeiriaid a gymmer-
asant yr arian, ac a ddywedasant,
Nid cyfreithlawn *i ni* eu bwrw
hwynt yn y drysorfa; canys gwerth
gwaed ydyw.
7 Ac wedi iddynt gyd-ymgynghori,
hwy a brynasant â hwynt faes y
crochenydd, yn gladdfa dïeithriaid.
8 Am hynny y galwyd y maes hwn-
nw, Maes y gwaed, hyd heddyw.
9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a
ddywedwyd trwy Jeremïas y pro-
phwyd, gan ddywedyd, A hwy a
gymmerasant y deg ar hugain arian,
pris y prisiedig, yr hwn a brynasant
gan feibion Israel;
10 Ac a'u rhoisant hwy am faes y
crochenydd, megis y gosododd yr
Arglwydd i mi.)
11 A'r Iesu a safodd ger bron y
rhaglaw: a'r rhaglaw a ofynodd iddo,
gan ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr
Iuddewon? A'r Iesu a ddywedodd
wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.
12 A phan gyhuddid ef gan yr
arch-offeiriaid a'r henuriaid, nid
attebodd efe ddim.
13 Yna y dywedodd Pilat wrtho,
Oni chlywi di faint o bethau y maent
hwy yn eu tystiolaethu yn dy erbyn
di?
14 Ac nid attebodd efe iddo i un
gair; fel y rhyfeddodd y rhaglaw
yn fawr.
15 Ac ar yr wyl *honno* yr arferai y
rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl
un carcharor, yr hwn a fynnent.
16 Ac yna yr oedd ganddynt garch-
aror hynod, a elwid Barabbas.
17 Wedi iddynt gan hynny ym-
gasglu ynghyd, Pilat a ddywedodd
wrthynt, Pa un a fynnwch i mi ei
ollwng yn rhydd i chwi? Barabbas,
ai yr Iesu, yr hwn a elwir Crist?
18 Canys efe a wyddai mai o gen-
figen y traddodasent ef.
19 ¶ Ac efe yn eistedd ar yr or-
sedd-faingc, ei wraig a ddanfonodd
atto, gan ddywedyd, Na fydded i
ti a wnelych â'r cyfiawn hwn-
nw: canys goddefais lawer heddyw
mewn breuddwyd o'i achos ef.
20 A'r arch-offeiriaid a'r henuriaid
a berswadiasant y bobl, fel y gofyn-
ent Barabbas, ac y difethent yr Iesu.
21 A'r rhaglaw a attebodd ac a
ddywedodd wrthynt, Pa un o'r ddau
a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd
i chwi? Hwythau a ddywedasant,
Barabbas.
22 Pilat a ddywedodd wrthynt,
Pa beth gan hynny a wnaf i'r Iesu, yr
hwn a elwir Crist? Hwythau oll a
ddywedasant wrtho, Croeshoelier ef.
23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond
pa ddrwg a wnaeth efe? Hwythau
a lefasant yn fwy, gan ddywedyd,
Croeshoelier ef.
24 ¶ A Philat, pan welodd nad
oedd dim yn tycio, ond yn hytrach
bod cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac

a olchodd *ei* ddwylaw ger bron y
bobl, gan ddywedyd, Dïeuog ydwyf
fi oddi wrth waed y cyfiawn hwn:
edrychwch chwi.
25 A'r holl bobl a attebodd ac a
ddywedodd, *Bydded* ei waed ef ar-
nom ni, ac ar ein plant.
26 ¶ Yna y gollyngodd efe Barab-
bas yn rhydd iddynt: ond yr Iesu a
fflangellodd efe, ac a'*i* rhoddes i'*w*
groeshoelio.
27 Yna milwyr y rhaglaw a gym-
merasant yr Iesu i'r dadleudy, ac a
gynnullasant atto yr holl fyddin.
28 A hwy a'i dïosgasant ef, ac a
roisant am dano fantell o ysgarlad.
29 ¶ A chwedi iddynt blethu coron o
ddrain, hwy a'*i* gosodasant ar ei ben
ef, a chorsen yn ei law ddehau; ac
a blygasant eu gliniau ger ei fron ef,
ac a'i gwatwarasant, gan ddywedyd,
Henffych well, brenhin yr Iuddewon.
30 A hwy a boerasant arno, ac a
gymmerasant y gorsen, ac a'i taraw-
sant ar ei ben.
31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy
a'i dïosgasant ef o'r fantell, ac a'i
gwisgasant â'i ddillad ei hun, ac a'i
dygasant ef ymaith i'w groeshoelio.
32 Ac fel yr oeddynt yn myned
allan, hwy a gawsant ddyn o Cyrene,
a'i enw Simon; hwn a gymmellas-
ant i ddwyn ei groes ef.
33 ¶ A phan ddaethant i le a elwid
Golgotha, yr hwn a elwir, Lle y ben-
glog,
34 Hwy a roisant iddo i'w yfed, fin-
egr yn gymmysgedig â bustl: ac wedi
iddo *ei* brofi, ni fynnodd efe yfed.
35 Ac wedi iddynt ei groeshoelio
ef, hwy a rannasant ei ddillad, gan
fwrw coelbren: er cyflawni y peth a
ddywedwyd trwy y prophwyd, Hwy
a rannasant fy nillad yn eu plith, ac
ar fy ngwisg y bwriasant goelbren.
36 A chan eistedd, hwy a'i gwyl-
iasant ef yno:
37 A gosodasant hefyd uwch ei
ben ef ei achos yn ysgrifenedig,
HWN YW IESU, BRENHIN YR
IUDDEWON.
38 Yna y croeshoeliwyd gyd âg ef
ddau leidr; un ar y llaw ddehau,
ac un ar yr aswy.
39 ¶ A'r rhai oedd yn myned heibio
a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pen-
nau,
40 A dywedyd, Ti yr hwn a ddin-
ystri y deml, ac a'*i* hadeiledi mewn
tridiau, gwared dy hun. Os ti yw
Mab Duw, disgyn oddi ar y groes.
41 A'r un modd yr arch-offeiriaid
hefyd, gan watwar, gyd â'r ysgrifen-
yddion a'r henuriaid, a ddywedasant,
42 Efe a waredodd eraill, ei hunan
nis gall efe ei waredu. Os Brenhin
Israel yw, disgyned yr awrhon oddi
ar y groes, ac ni a gredwn iddo.
43 Ymddiriedodd yn Nuw; gwar-
eded efe ef yr awrhon, os efe a'i
myn ef: canys efe a ddywedodd,
Mab Duw ydwyf.
44 A'r un peth hefyd a edliwiodd y
lladron iddo, y rhai a groeshoeliasid
gyd âg ef.
45 Ac o'r chweched awr y bu ty-
wyllwch ar yr holl ddaear hyd y
nawfed awr.
46 Ac ynghylch y nawfed awr y
llefodd yr Iesu â llef uchel, gan
ddywedyd, Eli, Eli, lama sabach-
thani? hynny yw, Fy Nuw, fy Nuw,
paham y'm gadewaist?
47 A rhai o'r sawl oedd yn sefyll
yno, pan glywsant, a ddywedasant,
Y mae hwn yn galw am Elïas.
48 Ac yn y fan un o honynt a
redodd, ac a gymmerth yspwng, ac
a'*i* llanwodd o finegr, ac a'*i* rhodd-
odd ar gorsen, ac a'i dïododd ef.
49 ¶ A'r lleill a ddywedasant, Paid,
edrychwn a ddaw Elïas i'w war-
edu ef.
50 ¶ A'r Iesu, wedi llefain drachefn
â llef uchel, a ymadawodd â'r yspryd.
51 Ac wele, llèn y deml a rwygwyd
yn ddau oddi fynu hyd i waered: a'r
ddaear a grynodd, a'r meini a hollt-
wyd:
52 A'r beddau a agorwyd; a llawer
o gyrph y saint a hunasent a gyfod-
asant,
53 Ac a ddaethant allan o'r bedd-
au ar ol ei gyfodiad ef, ac a aethant
i mewn i'r ddinas sanctaidd, ac a
ymddangosasant i lawer.
54 Ond y canwriad, a'r rhai oedd
gyd âg ef yn gwylied yr Iesu, wedi
gweled y ddaear-gryn, a'r pethau a
wnaethid, a ofnasant yn fawr, gan

ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydoedd hwn.
55 Ac yr oedd yno lawer o wragedd yn edrych o hirbell, y rhai a ganlynasent yr Iesu o Galilea, gan weini iddo ef:
56 Ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iago a Joses, a mam meibion Zebedëus.
57 ¶ Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth gwr goludog o Arimathea, a'i enw Joseph, yr hwn a fuasai yntau yn ddisgybl i'r Iesu:
58 Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynodd Pilat roddi y corph.
59 A Joseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdôdd â llian glân,
60 Ac a'i gosododd ef yn ei fedd newydd ei hun, yr hwn a dorrasai efe yn y graig; ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymaith.
61 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a'r Fair arall, yn eistedd gyferbyn â'r bedd.
62 ¶ A thrannoeth, yr hwn sydd ar ol y darpar-wyl, yr ymgynhullodd yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid at Pilat,
63 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gôf gennym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tridiau y cyfodaf.
64 Gorchymyn gan hynny gadw y bedd yn ddïogel hyd y trydydd dydd; rhag dyfod ei ddisgyblion o hyd nos, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfusedd diweddaf yn waeth na'r cyntaf.
65 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wyliadwriaeth; ewch, gwnewch mor ddïogel ag y medroch.
66 A hwy a aethant, ac a wnaethant y bedd yn ddïogel, ac a seliasant y maen, gyd â'r wyliadwriaeth.

PENNOD XXVIII.

1 *Dangos adgyfodiad Crist i'r gwragedd gan angel.* 9 *Crist ei hun yn ymddangos iddynt.* 11 *Yr arch-offeiriaid yn rhoddi arian i'r milwyr, i ddywedyd ddarfod ei ladratta ef allan o'r bedd.* 16 *Crist yn ymddangos i'w ddisgyblion,* 19 *yn eu hanfon i fedyddio, ac i ddysgu yr holl genhedloedd.*

AC yn niwedd y Sabbath, a hi yn dyddhâu i'r *dydd* cyntaf o'r wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.
2 Ac wele, bu daear-gryn mawr: canys disgynodd angel yr Arglwydd o'r nef, ac a ddaeth, ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a eisteddodd arno.
3 A'i wynebpryd oedd fel mellten, a'i wisg yn wèn fel eira.
4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac a aethant megis yn feirw.
5 A'r angel a attebodd ac a ddywedodd wrth y gwragedd, Nac ofnwch: canys mi a wn mai ceisio yr ydych yr Iesu, yr hwn a groeshoeliwyd.
6 Nid yw efe yma: canys cyfododd, megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.
7 Ac ewch ar ffrwst, a dywedwch i'w ddisgyblion, gyfodi o hono o feirw. Ac wele, y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilea: yno y gwelwch ef. Wele, dywedais i chwi.
8 Ac wedi eu myned ymaith ar frys oddi wrth y bedd, gyd âg ofn a llawenydd mawr, rhedasant i fynegi i'w ddisgyblion ef.
9 ¶ Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w ddisgyblion ef, wele, yr Iesu a gyfarfu â hwynt, gan ddywedyd, Henffych well. A hwy a ddaethant, ac a ymafaelasant yn ei draed ef, ac a'i haddolasant.
10 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Nac ofnwch: ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilea, ac yno y'm gwelant i.
11 ¶ Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wyliadwriaeth a ddaethant i'r ddinas, ac a fynegasant i'r arch-offeiriaid yr hyn oll a wnaethid.
12 Ac wedi iddynt ymgasglu ynghyd gyd â'r henuriaid, a chyd-ymgynghori, hwy a roisant arian lawer i'r milwyr,
13 Gan ddywedyd, Dywedwch, Ei ddisgyblion a ddaethant o hyd nos, ac a'i lladrattasant ef, a nyni yn cysgu.
14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni a'i perswadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddïofal.
15 A hwy a gymmerasant yr arian, ac a wnaethant fel yr addysgwyd hwynt:

a thaenwyd y gair hwn ym mhlith
yr Iuddewon hyd y dydd heddyw.
16 ¶ A'r un disgybl ar ddeg a
aethant i Galilea, i'r mynydd lle yr
ordeiniasai yr Iesu iddynt.
17 A phan welsant ef, hwy a'i
haddolasant ef: ond rhai a am-
mheuasant.
18 A'r Iesu a ddaeth, ac a lefar-
odd wrthynt, gan ddywedyd, Rhodd-
wyd i mi bob awdurdod yn y nef
ac ar y ddaear.
19 Ewch gan hynny a dysgwch yr
holl genhedloedd, gan eu bedyddio
hwy yn enw y Tad, a'r Mab, a'r
Ysbryd Glân;
20 Gan ddysgu iddynt gadw pob
peth a'r a orchymynais i chwi. Ac
wele, yr ydwyf fi gyd â chwi bob
amser hyd ddiwedd y byd. Amen.

YR EFENGYL YN OL

SANT MARC.

PENNOD I.

2 Swydd Ioan Fedyddiwr. 9 Bedyddio yr Iesu, 12 a'i demtio. 14 Efe yn pregethu; 16 yn galw Petr, Andreas, Iago, ac Ioan: 23 yn iachâu dyn ag ysbryd aflan ynddo, 29 a mam gwraig Petr, 32 a llawer o gleifion: 41 ac yn glanhâu y gwahanglwyfus.

DECHREU efengyl Iesu Grist,
Fab Duw;
2 Fel yr ysgrifenwyd yn y pro-
phwydi, Wele, yr ydwyf fi yn anfon
fy nghennad o flaen dy wyneb, yr
hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.
3 Llef un yn llefain yn y diffaeth-
wch, Parottôwch ffordd yr Arglwydd,
gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.
4 Yr oedd Ioan yn bedyddio yn y
diffaethwch, ac yn pregethu bedydd
edifeirwch er maddeuant pechodau.
5 Ac aeth allan atto ef holl wlad
Judea, a'r Hierosolymitiaid, ac a'u
bedyddiwyd oll ganddo yn afon yr
Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.
6 Ac Ioan oedd wedi ei wisgo â
blew camel, a gwregys croen yng-
hylch ei lwynau, ac yn bwytta lo-
custiaid a mêl gwŷllt.
7 Ac efe a bregethodd, gan ddy-
wedyd, Y mae yn dyfod ar fy ol i
un cryfach na myfi, carrai esgidiau
yr hwn nid wyf fi deilwng i ymos-
twng ac i'w dattod.
8 Myfi yn wir a'ch bedyddiais
chwi â dwfr: eithr efe a'ch bedydd-
ia chwi â'r Ysbryd Glân.
9 A bu yn y dyddiau hynny, ddy-
fod o'r Iesu o Nazareth yn Galilea;
ac efe a fedyddiwyd gan Ioan yn
yr Iorddonen.
10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i
fynu o'r dwfr, efe a welodd y nef-
oedd yn agored, a'r Ysbryd yn dis-
gyn arno megis colommen.
11 A llef a ddaeth o'r nefoedd,
Tydi yw fy anwyl Fab, yn yr hwn
y'm boddlonwyd.
12 Ac yn ebrwydd y gyrrodd yr
ysbryd ef i'r diffaethwch.
13 Ac efe a fu yno yn y diffaeth-
wch ddeugain niwrnod yn ei demt-
io gan Satan: ac yr oedd efe gyd
â'r gwŷllt-filod: a'r angelion a wein-
iasant iddo.
14 Ac ar ol traddodi Ioan, yr Iesu
a ddaeth i Galilea, gan bregethu
efengyl teyrnas Dduw;
15 A dywedyd, Yr amser a gyflawn-
wyd, a theyrnas Dduw a nesaodd:
edifarhêwch, a chredwch yr efengyl.
16 Ac fel yr oedd efe yn rhodio wrth
fôr Galilea, efe a ganfu Simon, ac
Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd yn
y môr: (canys pysgodwyr oeddynt.)
17 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Deuwch ar fy ol i, a gwnaf i chwi
fod yn bysgodwyr dynion.
18 Ac yn ebrwydd, gan adael eu
rhwydau, y canlynasant ef.
19 Ac wedi iddo fyned rhagddo
ychydig oddi yno, efe a ganfu Iago
fab Zebedëus, ac Ioan ei frawd
ef, a hwy yn y llong yn cyweirio y
rhwydau.
20 Ac yn y man efe a'u galwodd
hwynt: a hwy a adawsant eu tad
Zebedëus yn y llong gyd â'r cyflog-
ddynion, ac a aethant ar ei ol ef.
21 A hwy a aethant i mewn i Ca-
pernaum; ac yn ebrwydd ar y dydd
Sabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r
synagog, efe a athrawiaethodd.

22 A synnasant wrth ei athrawiaeth ef: canys yr oedd efe yn eu dysgu hwy megis un ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr ysgrifenyddion.
23 Ac yr oedd yn eu synagog hwy ddyn ag ynddo yspryd aflan; ac efe a lefodd,
24 Gan ddywedyd, Och, beth sydd i ni a wnelom â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? mi a'th adwaen pwy ydwyt, Sanct Duw.
25 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dos allan o hono.
26 Yna wedi i'r yspryd aflan ei rwygo ef, a gwaeddi â llef uchel, efe a ddaeth allan o hono.
27 Ac fe a aeth ar bawb fraw, fel yr ymofynasant yn eu mysg eu hunain, gan ddywedyd, Beth yw hyn? pa athrawiaeth newydd *yw* hon? canys trwy awdurdod y mae efe yn gorchymyn, ïe, yr ysprydion aflan, a hwy yn ufuddhâu iddo.
28 Ac yn ebrwydd yr aeth sôn am dano dros yr holl wlad o amgylch Galilea.
29 Ac yn y man wedi iddynt fyned allan o'r synagog, hwy a aethant i dŷ Simon ac Andreas, gyd âg Iago ac Ioan.
30 Ac yr oedd chwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r cryd: ac yn ebrwydd y dywedasant wrtho am dani hi.
31 Ac efe a ddaeth, ac a'i cododd hi i fynu, gan ymaflyd yn ei llaw hi: a'r cryd a'i gadawodd hi yn y man; a hi a wasanaethodd arnynt hwy.
32 Ac wedi iddi hwyrhâu, pan fachludodd yr haul, hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai cythreulig.
33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgasglu wrth y drws.
34 Ac efe a iachaodd lawer o rai drwg eu hwyl o amryw heintiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreuliaid; ac ni adawodd i'r cythreuliaid ddywedyd yr adwaenent ef.
35 A'r bore yn blygeiniol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfannedd; ac yno y gweddïodd.
36 A Simon, a'r rhai oedd gyd âg ef, a'i dilynasant ef.
37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedasant wrtho, Y mae pawb yn dy geisio di.
38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Awn i'r trefydd nesaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys i hynny y deuthum allan.
39 Ac yr oedd efe yn pregethu yn eu synagogau hwynt trwy holl Galilea, ac yn bwrw allan gythreuliaid.
40 A daeth atto ef *un* gwahanglwyfus, gan ymbil âg ef, a gostwng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglanhâu.
41 A'r Iesu, gan dosturio, a estynodd *ei* law, ac a gyffyrddodd âg ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynnaf, bydd lân.
42 Ac wedi iddo ddywedyd *hynny*, ymadawodd y gwahan-glwyf âg ef yn ebrwydd, a glanhâwyd ef.
43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, efe a'i hanfonodd ef ymaith yn y man;
44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwel na ddywedych ddim wrth neb: eithr dos ymaith, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma dros dy lanhâd y pethau a orchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt hwy.
45 Eithr efe a aeth ymaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi llawer, a thaenu y gair ar led, fel na allai yr Iesu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas; eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfannedd: ac o bob parth y daethant atto ef.

PENNOD II.

3 *Crist yn iachâu un claf o'r parlys;* 14 *yn galw Matthew o'r dollfa;* 15 *yn bwytta gyd â phublicanod a phechaduriaid;* 18 *yn esgusodi ei ddisgyblion, am nad ymprydient,* 23 *ac am dynnu y tywys ŷd ar y dydd Sabbath.*

AC efe a aeth drachefn i Capernaum, wedi *rhai* dyddiau; a chlybuwyd ei fod ef yn y tŷ.
2 Ac yn y man llawer a ymgasglasant ynghyd, hyd na annent hyd yn nod yn y lleoedd ynghylch y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.
3 A daethant atto, gan ddwyn un claf o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar.
4 A chan na allent nesâu atto gan y dyrfa, didôi y tô a wnaethant lle yr

oedd efe: ac wedi iddynt dorri trwodd, hwy a ollyngasant i waered y gwely yn yr hwn y gorweddai y claf o'r parlys.
5 A phan welodd yr Iesu eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, *Ha* fab, maddeuwyd i ti dy bechodau.
6 Ac yr oedd rhai o'r ysgrifenyddion yn eistedd yno, ac yn ymresymmu yn eu calonnau,
7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cabledd? pwy a all faddeu pechodau, ond Duw yn unig?
8 Ac yn ebrwydd, pan wybu yr Iesu yn ei yspryd eu bod hwy yn ymresymmu felly ynddynt eu hunain, efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ymresymmu am y pethau hyn yn eich calonnau?
9 Pa un sydd hawsaf, ai dywedyd wrth y claf o'r parlys, Maddeuwyd i ti *dy* bechodau; ai dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a rhodia?
10 Eithr fel y gwypoch fod gan Fab y dyn awdurdod i faddeu pechodau ar y ddaear, (eb efe wrth y claf o'r parlys,)
11 Wrthyt ti yr wyf yn dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a dos i'th dŷ.
12 Ac yn y man y cyfododd efe, ac y cymmerth i fynu ei wely, ac a aeth allan yn eu gŵydd hwynt oll; hyd oni synnodd pawb, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Ni welsom ni erioed fel hyn.
13 Ac efe a aeth allan drachefn wrth làn y môr: a'r holl dyrfa a ddaeth atto; ac efe a'u dysgodd hwynt.
14 ¶ Ac efe yn myned heibio, efe a ganfu Lefi *fab* Alphëus yn eistedd wrth y dollfa, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gododd, ac a'i canlynodd ef.
15 A bu, a'r Iesu yn eistedd i fwytta yn ei dŷ ef, i lawer hefyd o bublicanod a phechaduriaid eistedd gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion; canys llawer oeddynt, a hwy a'i canlynasent ef.
16 A phan welodd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid ef yn bwytta gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y mae efe yn bwytta ac yn yfed gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?
17 A'r Iesu, pan glybu, a ddywedodd wrthynt, Y rhai sydd iach nid rhaid iddynt wrth y meddyg, ond y rhai cleifion: ni ddeuthum i alw y rhai cyfiawn, ond pechaduriaid, i edifeirwch.
18 ¶ A disgyblion Ioan a'r Phariseaid oeddynt yn ymprydio. A hwy a ddaethant ac a ddywedasant wrtho, Paham y mae disgyblion Ioan a'r Phariseaid yn ymprydio, ond dy ddisgyblion di nid ydynt yn ymprydio?
19 A dywedodd yr Iesu wrthynt, A all plant yr ystafell brïodas ymprydio, tra fyddo y prïodas-fab gyd â hwynt? tra fyddo ganddynt y prïodas-fab gyd â hwynt, ni allant ymprydio.
20 Eithr y dyddiau a ddaw, pan ddyger y prïodas-fab oddi arnynt; ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hynny.
21 Hefyd ni wnïa neb ddernyn o frethyn newydd ar ddilledyn hen: *os* amgen, ei gyflawniad newydd ef a dŷn oddi wrth yr hen, a gwaeth fydd y rhwyg.
22 Ac ni rydd neb win newydd mewn hen gostrelau: *os* amgen, y gwin newydd a ddryllia y costrelau, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd sydd raid ei roi mewn costrelau newyddion.
23 ¶ A bu iddo fyned trwy yr ŷd ar y Sabbath; a'i ddisgyblion a ddechreuasant ymdaith gan dynnu y tywys.
24 A'r Phariseaid a ddywedasant wrtho, Wele, paham y gwnant ar y Sabbath yr hyn nid yw gyfreithlawn?
25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch erioed beth a wnaeth Dafydd, pan oedd angen a chwant bwyd arno, efe a'r rhai oedd gyd âg ef?
26 Pa fodd yr aeth efe i dŷ Dduw, dan Abïathar yr arch-offeiriad, ac y bwyttaodd y bara gosod, y rhai nid cyfreithlawn eu bwytta, ond i'r offeiriaid yn unig, ac a'*i* rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd âg ef?

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Y Sabbath a wnaethpwyd er mwyn
dyn, ac nid dyn er mwyn y Sabbath:
28 Am hynny y mae Mab y dyn
yn Arglwydd hefyd ar y Sabbath.

PENNOD III.

1 *Crist yn iachâu y llaw wedi gwywo,* 10 *a llawer o glefydau eraill:* 11 *yn ceryddu yr ysprydion aflan:* 13 *yn dewis ei ddeuddeg apostol:* 22 *yn atteb cabledd y rhai a ddywedent ei fod ef yn bwrw allan gythreuliaid trwy Beelzebub;* 31 *ac yn dangos pwy ydyw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.*

AC efe a aeth i mewn drachefn
i'r synagog; ac yr oedd yno
ddyn a chanddo law wedi gwywo.
2 A hwy a'i gwyliasant ef, a iachâi
efe ef ar y dydd Sabbath; fel y cy-
huddent ef.
3 Ac efe a ddywedodd wrth y dyn
yr oedd ganddo y llaw wedi gwywo,
Cyfod i'r canol.
4 Ac efe a ddywedodd wrthynt
hwy, Ai rhydd gwneuthur da ar y
dydd Sabbath, ynte gwneuthur
drwg? cadw einioes, ai lladd? A
hwy a dawsant â sôn.
5 Ac wedi edrych arnynt o am-
gylch yn ddigllawn, gan dristâu am
galedrwydd eu calon hwynt, efe a
ddywedodd wrth y dyn, Estyn allan
dy law. Ac efe a'*i* hestynodd: a'i
law ef a wnaed yn iach fel y llall.
6 A'r Phariseaid a aethant allan,
ac a ymgynghorasant yn ebrwydd
gyd â'r Herodianiaid yn ei erbyn ef,
pa fodd y difethent ef.
7 A'r Iesu gyd â'i ddisgyblion a gil-
iodd tu a'r môr: a lliaws mawr a'i
canlynodd ef, o Galilea, ac o Judea,
8 Ac o Jerusalem, ac o Idumea,
ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen; a'r
rhai o gylch Tyrus a Sidon, lliaws
mawr, pan glywsant gymmaint a
wnaethai efe, a ddaethant atto.
9 Ac efe a ddywedodd wrth ei
ddisgyblion am fod llong yn barod
iddo, oblegid y dyrfa, rhag iddynt
ei wasgu ef.
10 Canys efe a iachasai lawer, hyd
oni phwysent arno, er mwyn cy-
ffwrdd âg ef, cynnifer ag oedd a
phläau arnynt.
11 A'r ysprydion aflan, pan wel-
sant ef, a syrthiasant i lawr ger ei
fron ef, ac a waeddasant, gan ddy-
wedyd, Ti yw Mab Duw.
12 Yntau a orchymynodd iddynt
yn gaeth, na chyhoeddent ef.
13 ¶ Ac efe a esgynodd i'r mynydd,
ac a alwodd atto y rhai a fynnodd
efe: a hwy a ddaethant atto.
14 Ac efe a ordeiniodd ddeuddeg,
fel y byddent gyd âg ef, ac fel y
danfonai efe hwynt i bregethu;
15 Ac i fod ganddynt awdurdod i
iachâu clefydau, ac i fwrw allan
gythreuliaid.
16 Ac i Simon y rhoddes efe enw
Petr;
17 Ac Iago *fab* Zebedëus, ac Ioan
brawd Iago, (ac efe a roddes iddynt
enwau, Boanerges; yr hyn yw,
Meibion y daran;)
18 Ac Andreas, a Phylip, a Bar-
tholomëus, a Matthew, a Thomas,
ac Iago *fab* Alphëus, a Thadëus, a
Simon y Canaanead,
19 A Judas Iscariot, yr hwn hefyd
a'i bradychodd ef. A hwy a ddaeth-
ant i dŷ.
20 A'r dyrfa a ymgynhullodd dra-
chefn, fel na allent gymmaint a
bwytta bara.
21 A phan glybu yr eiddo ef, hwy
a aethant i'w ddal ef: canys dywed-
asant, Y mae efe allan o'i bwyll.
22 ¶ A'r ysgrifenyddion, y rhai a
ddaethent i waered o Jerusalem, a
ddywedasant fod Beelzebub gan-
ddo, ac mai trwy bennaeth y cy-
threuliaid yr oedd efe yn bwrw
allan gythreuliaid.
23 Ac wedi iddo eu galw hwy atto,
efe a ddywedodd wrthynt mewn
damhegion, Pa fodd y gall Satan
fwrw allan Satan?
24 Ac o bydd teyrnas wedi ymran-
nu yn ei herbyn ei hun, ni ddichon
y deyrnas honno sefyll.
25 Ac o bydd tŷ wedi ymrannu yn
ei erbyn ei hun, ni ddichon y tŷ
hwnnw sefyll.
26 Ac os Satan a gyfyd yn ei er-
byn ei hun, ac a fydd wedi ymran-
nu, ni all efe sefyll, eithr y mae
iddo ddiwedd.
27 Ni ddichon neb fyned i mewn
i dŷ y cadarn, ac yspeilio ei ddo-
drefn ef, oni bydd iddo yn gyntaf
rwymo y cadarn; ac yna yr yspeilia
ei dŷ ef.

28 Yn wir y dywedaf i chwi, y
maddeuir pob pechod i feibion dyn-
ion, a pha gabledd bynnag a gablant:
29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn
yr Yspryd Glân, ni chaiff faddeuant
yn dragywydd, ond y mae yn euog
o farn dragywydd:
30 Am iddynt ddywedyd, Y mae
yspryd aflan ganddo.
31 ¶ Daeth gan hynny ei frodyr
ef a'i fam; a chan sefyll allan, hwy
a anfonasant atto, gan ei alw ef.
32 A'r bobl oedd yn eistedd o'i
amgylch, ac a ddywedasant wrtho,
Wele, y mae dy fam di a'th frodyr
allan yn dy geisio.
33 Ac efe a'u hattebodd hwynt,
gan ddywedyd, Pwy yw fy mam i,
neu fy mrodyr i?
34 Ac wedi iddo edrych oddi am-
gylch ar y rhai oedd yn eistedd yn
ei gylch, efe a ddywedodd, Wele fy
mam i, a'm brodyr i.
35 Canys pwy bynnag a wnelo
ewyllys Duw, hwnnw yw fy mrawd
i, a'm chwaer, a'm mam i.

PENNOD IV.

1 *Dammeg yr hauwr,* 14 *a'i dehongliad.* 21 *Rhaid i ni gyfrannu goleuni ein gwybodaeth i eraill.* 26 *Dammeg yr had yn tyfu yn ddiarwybod,* 30 *a'r gronyn mwstard.* 35 *Crist yn gostegu y dymmestl ar y môr.*

AC efe a ddechreuodd drachefn
athrawiaethu yn ymyl y môr:
a thyrfa fawr a ymgasglodd atto,
hyd oni bu iddo fyned i'r llong, ac
eistedd ar y môr; a'r holl dyrfa
oedd wrth y môr, ar y tir.
2 Ac efe a ddysgodd iddynt lawer
ar ddamhegion, ac a ddywedodd
wrthynt yn ei ddysgeidiaeth ef,
3 Gwrandêwch: Wele, hauwr a
aeth allan i hau:
4 A darfu, wrth hau, i beth syrthio
ar fin y ffordd, ac ehediaid yr awyr
a ddaethant ac a'i difasant.
5 A pheth a syrthiodd ar greigle,
lle ni chafodd fawr ddaear; ac yn
y fan yr eginodd, am nad oedd iddo
ddyfnder daear.
6 A phan gododd yr haul, y poeth-
wyd ef; ac am nad oedd gwreiddyn
iddo, efe a wywodd.
7 A pheth a syrthiodd ym mhlith
drain; a'r drain a dyfasant, ac a'i
tagasant ef, ac ni ddug ffrwyth.
8 A pheth arall a syrthiodd mewn
tir da, ac a roddes ffrwyth tyfadwy a
chynnyrchiol, ac a ddug un ddeg ar
hugain, ac un dri ugain, ac un gant.
9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y
neb sydd ganddo glustiau i wran-
daw, gwrandawed.
10 A phan oedd efe wrtho ei hun,
y rhai oedd yn ei gylch ef gyd â'r
deuddeg a ofynasant iddo am y
ddammeg.
11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I
chwi y rhodded gwybod dirgelwch
teyrnas Dduw: eithr i'r rhai sydd
allan, ar ddamhegion y gwneir pob
peth:
12 Fel yn gweled y gwelant, ac na
chanfyddant; ac yn clywed y clyw-
ant, ac ni ddeallant; rhag iddynt
ddychwelyd, a maddeu iddynt *eu*
pechodau.
13 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Oni wyddoch chwi y ddammeg hon?
a pha fodd y gwybyddwch yr holl
ddamhegion?
14 ¶ Yr hauwr sydd yn hau y
gair.
15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y
ffordd, lle yr hauir y gair; ac wedi
iddynt ei glywed, y mae Satan yn
dyfod yn ebrwydd, ac yn dwyn
ymaith y gair a hauwyd yn eu cal-
onnau hwynt.
16 A'r rhai hyn yr un ffunud yw
y rhai a hauir ar y creigle; y rhai,
wedi clywed y gair, sydd yn eb-
rwydd yn ei dderbyn ef yn llawen;
17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn
ynddynt eu hunain, eithr dros am-
ser y maent: yna, pan ddêl blinder
neu erlid o achos y gair, yn y man
y rhwystrir hwynt.
18 A'r rhai hyn yw y rhai a hau-
wyd ym mysg y drain; y rhai a
wrandawant y gair,
19 Ac y mae gofalon y byd hwn,
a hudoliaeth golud, a chwantau am
bethau eraill, yn dyfod i mewn, ac
yn tagu y gair, a myned y mae yn
ddiffrwyth.
20 A'r rhai hyn yw y rhai a hau-
wyd mewn tir da; y rhai sydd yn
gwrandaw y gair, ac yn *ei* dderbyn,
ac yn dwyn ffrwyth, un ddeg ar hug-
ain, ac un dri ugain, ac un gant.

21 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth-
ynt, A ddaw canwyll i'w dodi dan
lestr, neu dan wely? ac nid i'w gos-
od ar ganhwyllbren?
22 Canys nid oes dim cuddiedig,
a'r nis amlygir; ac ni bu ddim dir-
gel, ond fel y delai i eglurdeb.
23 Od oes gan neb glustiau i
wrandaw, gwrandawed.
24 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Edrychwch beth a wrandawoch. A
pha fesur y mesuroch, y mesurir i
chwithau; a chwanegir i chwi, y
rhai a wrandêwch.
25 Canys yr hwn y mae ganddo,
y rhoddir iddo: a'r hwn nid oes
ganddo, ïe, yr hyn sydd ganddo a
ddygir oddi arno.
26 ¶ Ac efe a ddywedodd, Felly y
mae teyrnas Dduw, fel pe bwriai
ddyn had i'r ddaear;
27 A chysgu, a chodi nos a dydd,
a'r had yn egino ac yn tyfu, y modd
nis gŵyr efe.
28 Canys y ddaear a ddwg ffrwyth
o honi ei hun; yn gyntaf yr eginyn,
ar ol hynny y dywysen, yna yr ŷd
yn llawn yn y dywysen.
29 A phan ymddangoso y ffrwyth,
yn ebrwydd y rhydd efe y crymman
ynddo, am ddyfod y cynhauaf.
30 ¶ Ac efe a ddywedodd, I ba
beth y cyffelybem deyrnas Dduw?
neu ar ba ddammeg y gwnaem gy-
ffelybrwydd o honi?
31 Megis gronyn o had mwstard
ydyw, yr hwn pan hauer yn y
ddaear, sydd leiaf o'r holl hadau
sydd ar y ddaear:
32 Eithr wedi yr hauer, y mae yn
tyfu, ac yn myned yn fwy na'r holl
lysiau, ac efe a ddwg ganghennau
mawrion; fel y gallo ehediaid yr
awyr nythu dan ei gysgod ef.
33 Ac â chyfryw ddamhegion la-
wer y traethodd efe iddynt y gair,
hyd y gallent *ei* wrandaw:
34 Ond heb ddammeg ni lefarodd
wrthynt: ac o'r neilldu i'w ddis-
gyblion efe a eglurodd bob peth.
35 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt
y dwthwn hwnnw, wedi ei hwyr-
hâu hi, Awn trosodd i'r tu draw.
36 Ac wedi iddynt ollwng ymaith
y dyrfa, hwy a'i cymmerasant ef fel
yr oedd yn y llong: ac yr oedd hef-
yd longau eraill gyd âg ef.
37 Ac fe a gyfododd tymmestl
fawr o wynt, a'r tonnau a daflasant
i'r llong, hyd onid oedd hi yn llawn
weithian.
38 Ac yr oedd efe yn y pen ol i'r
llong, yn cysgu ar obennydd: a
hwy a'i deffroisant ef, ac a ddywed-
asant wrtho, Athraw, ai difatter
gennyt ein colli ni?
39 Ac efe a gododd i fynu, ac a
geryddodd y gwynt, ac a ddywed-
odd wrth y môr, Gostega, distawa.
A'r gwynt a ostegodd, a bu tawel-
wch mawr.
40 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Paham yr ydych mor ofnog? pa
fodd nad oes gennych ffydd?
41 Eithr hwy a ofnasant yn ddir-
fawr, ac a ddywedasant wrth eu
gilydd, Pwy yw hwn, gan fod y
gwynt a'r môr yn ufuddhâu iddo?

PENNOD V.

1 *Crist yn gwaredu y dyn yr oedd ynddo leng o gy-
threuliaid:* 13 *hwythau yn myned i'r moch.* 25
Y mae efe yn iachâu y wraig o'r diferlif gwaed,
35 *ac yn cyfodi merch Jairus o farw i fyw.*

A HWY a ddaethant i'r tu hwnt
i'r môr, i wlad y Gadareniaid.
2 Ac ar ei ddyfodiad ef allan o'r
llong, yn y man cyfarfu âg ef o
blith y beddau, ddyn ag yspryd
aflan ynddo,
3 Yr hwn oedd a'*i* drigfan ym
mhlith y beddau; ac ni allai neb,
ïe, â chadwynau, ei rwymo ef:
4 O herwydd ei rwymo ef yn fyn-
ych â llyffetheiriau, ac â chadwyn-
au, a darnio o hono y cadwynau, a
dryllio y llyffetheiriau: ac ni allai
neb ei ddofi ef.
5 Ac yn wastad nos a dydd yr
oedd efe yn llefain yn y mynydd-
oedd, ac ym mhlith y beddau, ac
yn ei dorri ei hun â cherrig.
6 Ond pan ganfu efe yr Iesu o
hirbell, efe a redodd, ac a'i haddol-
odd ef;
7 A chan waeddi â llef uchel, efe
a ddywedodd, Beth sydd i mi *a*
wnelwyf â thi, Iesu Mab y Duw
goruchaf? yr ydwyf yn dy dyng-
hedu trwy Dduw, na phoenech fi.
8 (Canys dywedasai wrtho, Yspryd
aflan, dos allan o'r dyn.)

9 Ac efe a ofynodd iddo, Beth *yw*
dy enw? Yntau a attebodd, gan
ddywedyd, Lleng *yw* fy enw; am
fod llawer o honom.
10 Ac efe a fawr-ymbiliodd âg ef,
na yrrai efe hwynt allan o'r wlad.
11 Ond yr oedd yno ar y mynydd-
oedd genfaint fawr o foch yn pori.
12 A'r holl gythreuliaid a attolyg-
asant iddo, gan ddywedyd, Danfon
ni i'r moch, fel y gallom fyned i
mewn iddynt.
13 Ac yn y man y caniattaodd yr
Iesu iddynt. A'r ysprydion aflan,
wedi myned allan, a aethant i mewn
i'r moch: a rhuthrodd y genfaint
dros y dibyn i'r môr (*ac* ynghylch
dwy fil oeddynt) ac a'u boddwyd
yn y môr.
14 A'r rhai a borthent y moch a
ffoisant, ac a fynegasant *y peth* yn y
ddinas, ac yn y wlad: a hwy a aeth-
ant allan i weled beth oedd hyn a
wnaethid.
15 A hwy a ddaethant at yr Iesu,
ac a welsant y cythreulig, yr hwn y
buasai y lleng ynddo, yn eistedd, ac
yn ei ddillad, ac yn ei iawn bwyll;
ac a ofnasant.
16 A'r rhai a welsant a fynegas-
ant iddynt, pa fodd y buasai i'r cy-
threulig, ac am y moch.
17 A dechreuasant ddymuno arno
ef fyned ymaith o'u goror hwynt.
18 Ac efe yn myned i'r llong, yr
hwn y buasai y cythraul ynddo a
ddymunodd arno gael bod gyd âg ef.
19 Ond yr Iesu ni adawodd iddo;
eithr dywedodd wrtho, Dos i'th dŷ
at yr eiddot, a mynega iddynt pa
faint a wnaeth yr Arglwydd erot,
ac iddo drugarhâu wrthyt.
20 Ac efe a aeth ymaith, ac a
ddechreuodd gyhoeddi trwy Deca-
polis, pa bethau eu maint a wnaethai
yr Iesu iddo: a phawb a ryfedd-
asant.
21 ¶ Ac wedi i'r Iesu drachefn
fyned mewn llong i'r làn arall, ym-
gasglodd tyrfa fawr atto: ac yr oedd
efe wrth y môr.
22 Ac wele, un o bennaethiaid y
synagog a ddaeth, a'i enw Jairus: a
phan ei gwelodd, efe a syrthiodd
wrth ei draed ef;
23 Ac efe a fawr-ymbiliodd âg ef,
gan ddywedyd, Y mae fy merch
fechan ar drangc: *attolwg i ti* ddy-
fod, a dodi dy ddwylaw arni, fel yr
iachâer hi; a byw fydd.
24 A'*r Iesu* a aeth gyd âg ef: a
thyrfa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i
gwasgasant ef.
25 A rhyw wraig, yr hon a fuasai
mewn diferlif gwaed ddeuddeng
mlynedd,
26 Ac a oddefasai lawer gan la-
weroedd o feddygon, ac a dreulias-
ai gymmaint ag oedd ar ei helw,
ac ni chawsai ddim llesâd, eithr yn
hytrach myned waeth-waeth,
27 Pan glybu hi am yr Iesu, hi a
ddaeth yn y dyrfa o'r tu ol, ac a
gyffyrddodd â'i wisg ef;
28 Canys hi a ddywedasai, Os cy-
ffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.
29 Ac yn ebrwydd y sychodd ffyn-
honnell ei gwaed hi: a hi a wybu yn
ei chorph ddarfod ei hiachâu o'r pla.
30 Ac yn y fan yr Iesu, gan wybod
ynddo ei hun fyned rhinwedd allan
o hono, a drodd yn y dyrfa, ac a
ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm
dillad?
31 A'i ddisgyblion a ddywedasant
wrtho, Ti a weli y dyrfa yn dy wasgu,
ac a ddywedi di, Pwy a'm cyffyrdd-
odd?
32 Ac yntau a edrychodd o am-
gylch, i weled yr hon a wnaethai
hyn.
33 Ond y wraig, gan ofni a chrynu,
yn gwybod beth a wnaethid ynddi,
a ddaeth ac a syrthiodd ger ei fron
ef, ac a ddywedodd iddo yr holl
wirionedd.
34 Ac efe a ddywedodd wrthi, *Hæ*
ferch, dy ffydd a'th iachaodd: dos
mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.
35 Ac efe etto yn llefaru, daeth
rhai o *dŷ* pennaeth y synagog, gan
ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba
beth etto yr aflonyddi yr Athraw?
36 A'r Iesu, yn ebrwydd wedi
clywed y gair a ddywedasid, a ddy-
wedodd wrth bennaeth y synagog,
Nac ofna; cred yn unig.
37 Ac ni adawodd efe neb i'w
ddilyn, ond Petr, ac Iago, ac Ioan
brawd Iago.

38 Ac efe a ddaeth i dŷ pennaeth
y synagog, ac a ganfu y cynnwrf,
a'r rhai oedd yn wylo ac yn ochain
llawer.
39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe
a ddywedodd wrthynt, Paham y
gwnewch gynnwrf, ac yr wylwch? ni
bu farw yr eneth, eithr cysgu *y mae.*
40 A hwy a'i gwatwarasant ef.
Ond efe, gwedi bwrw pawb allan,
a gymmerth dad yr eneth a'i mam,
a'r rhai oedd gyd âg ef, ac a aeth i
mewn lle yr oedd yr eneth yn gor-
wedd.
41 Ac wedi ymaflyd yn llaw yr
eneth, efe a ddywedodd wrthi, Ta-
litha, cwmi; yr hyn o'i gyfieithu
yw, Yr eneth, yr wyf yn dywedyd
wrthyt, cyfod.
42 Ac yn y fan y cyfododd yr en-
eth, ac a rodiodd: canys deuddeng
mlwydd *oed* ydoedd hi. A synnu
a wnaeth arnynt â syndod mawr.
43 Ac efe a orchymynodd iddynt
yn gaeth, na chai neb wybod hyn;
ac a ddywedodd am roddi peth iddi
i'w fwytta.

PENNOD VI.

1 *Dïystyru Crist gan ei wladwyr ei hun.* 7 *Y mae efe yn rhoddi i'r deuddeg awdurdod ar ysprydion aflan.* 14 *Amryw dyb am Grist.* 27 *Torri pen Ioan Fedyddiwr;* 29 *a'i gladdu.* 30 *Yr apostolion yn dychwelyd o bregethu.* 34 *Gwyrthiau y pùm torth bara, a'r ddau bysgodyn.* 48 *Crist yn rhodio ar y môr:* 53 *ac yn iachâu pawb a gyffyrddai âg ef.*

AC efe a aeth ymaith oddi yno, ac
a ddaeth i'w wlad ei hun; a'i
ddisgyblion a'i canlynasant ef.
2 Ac wedi dyfod y Sabbath, efe a
ddechreuodd athrawiaethu yn y syn-
agog: a synnu a wnaeth llawer a'*i*
clywsant, gan ddywedyd, O ba le y
daeth y pethau hyn i hwn? a pha
ddoethineb *yw* hon a roed iddo, fel
y gwneid y cyfryw nerthoedd trwy
ei ddwylaw ef?
3 Onid hwn yw y saer, mab Mair,
brawd Iago, a Joses, a Judas, a
Simon? ac onid yw ei chwïorydd
ef yma yn ein plith ni? A hwy a
rwystrwyd o'i blegid ef.
4 Ond yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Nid yw prophwyd yn ddibris
ond yn ei wlad ei hun, ac ym mhlith
ei genedl ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.
5 Ac ni allai efe yno wneuthur dim
gwyrthiau, ond rhoi ei ddwylaw ar
ychydig gleifion, a'*u* hiachâu *hwynt.*
6 Ac efe a ryfeddodd o herwydd
eu hanghredíniaeth: ac a aeth i'r
pentrefi oddi amgylch, gan athraw-
iaethu.
7 ¶ Ac efe a alwodd y deuddeg, ac
a ddechreuodd eu danfon hwynt bob
yn ddau a dau; ac a roddes iddynt
awdurdod *ar* ysprydion aflan;
8 Ac a orchymynodd iddynt, na
chymmerent ddim i'r daith, ond
llaw-ffon yn unig; nac ysgrepan, na
bara, nac arian yn *eu* pyrsau:
9 Eithr *eu bod* a sandalau am eu
traed; ac na wisgent ddwy bais.
10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I
ba le bynnag yr eloch i mewn i dŷ,
arhoswch yno hyd onid eloch ymaith
oddi yno.
11 A pha rai bynnag ni'ch der-
byniant, ac ni'ch gwrandawant, pan
eloch oddi yno, ysgydwch y llwch
a fyddo dan eich traed, yn dystiol-
aeth iddynt. Yn wir meddaf i chwi,
Y bydd esmwythach i Sodom a Go-
morrah yn nydd y farn, nag i'r ddin-
as honno.
12 A hwy a aethant allan, ac a
bregethasant ar iddynt edifarhâu:
13 Ac a fwriasant allan lawer o
gythreuliaid, ac a eliasant âg olew
lawer o gleifion, ac a'*u* hiachasant.
14 ¶ A'r brenhin Herod a glybu
(canys cyhoedd ydoedd ei enw ef);
ac efe a ddywedodd, Ioan Fedydd-
iwr a gyfododd o feirw, ac am hyn-
ny y mae nerthoedd yn gweithio
ynddo ef.
15 Eraill a ddywedasant, Mai Elïas
yw. Ac eraill a ddywedasant, Mai
prophwyd yw, neu megis un o'r
prophwydi.
16 Ond Herod, pan glybu, a ddy-
wedodd, Mai yr Ioan a dorrais i ei
ben yw hwn; efe a gyfododd o feirw.
17 Canys yr Herod hwn a ddan-
fonasai, ac a ddaliasai Ioan, ac a'i
rhwymasai ef yn y carchar, o achos
Herodias gwraig Phylip ei frawd;
am iddo ei phrïodi hi.
18 Canys Ioan a ddywedasai wrth
Herod, Nid cyfreithlawn i ti gael
gwraig dy frawd.
19 Ond Herodias a ddaliodd ŵg

iddo, ac a chwennychodd ei ladd
ef; ac nis gallodd:
20 Canys Herod oedd yn ofni Ioan,
gan wybod ei fod ef yn wr cyfiawn,
ac yn sanctaidd; ac a'i parchai ef:
ac wedi iddo ei glywed ef, efe a
wnai lawer o bethau, ac a'i gwran-
dawai ef yn ewyllysgar.
21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfadd-
as, pan wnaeth Herod ar ei ddydd
genedigaeth swpper i'w bennaeth-
iaid, a'i flaenoriaid, a goreugwŷr
Galilea:
22 Ac wedi i ferch Herodias honno
ddyfod i mewn, a dawnsio, a bodd-
hâu Herod, a'r rhai oedd yn eistedd
gyd âg ef, y brenhin a ddywedodd
wrth y llangces, Gofyn i mi y peth
a fynnech, ac mi a'*i* rhoddaf i ti.
23 Ac efe a dyngodd iddi, Beth
bynnag a ofynech i mi, mi a'*i* rhodd-
af i ti, hyd hanner fy nheyrnas.
24 A hithau a aeth allan, ac a ddy-
wedodd wrth ei mam, Pa beth a of-
ynaf? A hithau a ddywedodd, Pen
Ioan Fedyddiwr.
25 Ac yn y fan hi a aeth i mewn ar
frys at y brenhin, ac a ofynodd, gan
ddywedyd, Mi a fynnwn i ti roi i
mi allan o law, ar ddysgl, ben Ioan
Fedyddiwr.
26 A'r brenhin yn drist iawn, ni
chwennychai ei bwrw hi heibio, o
herwydd y llwon, a'r rhai oedd yn
eistedd gyd âg ef.
27 Ac yn y man y brenhin a ddan-
fonodd ddihenyddwr, ac a orchy-
mynodd ddwyn ei ben ef.
28 Ac yntau a aeth, ac a dorrodd ei
ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef
ar ddysgl, ac a'i rhoddes i'r llangces;
a'r llangces a'i rhoddes ef i'w mam.
29 A phan glybu ei ddisgyblion ef,
hwy a ddaethant ac a gymmerasant ei
gorph ef, ac a'i dodasant mewn bedd.
30 ¶ A'r apostolion a ymgasglas-
ant at yr Iesu, ac a fynegasant iddo
yr holl bethau, y rhai a wnaethent,
a'r rhai hefyd a athrawiaethasent.
31 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Deuwch eich hunain i le anghyfan-
nedd o'r neilldu, a gorphwyswch en-
cyd. Canys llawer oedd yn dyfod
ac yn myned, fel nad oeddynt yn
cael ennyd cymmaint ag i fwytta.
32 A hwy a aethant i le anghyf-
annedd mewn llong o'r neilldu.
33 A'r bobloedd a'u gwelsant hwy
yn myned ymaith, a llawer a'i had-
nabuant ef, ac a redasant yno ar
draed o'r holl ddinasoedd, ac a'u
rhag-flaenasant hwynt, ac a ym-
gasglasant atto ef.
34 A'r Iesu, wedi myned allan, a
welodd dyrfa fawr, ac a dosturiodd
wrthynt, am eu bod fel defaid heb
ganddynt fugail: ac a ddechreuodd
ddysgu iddynt lawer o bethau.
35 Ac yna wedi ei myned hi yn
llawer o'r dydd, y daeth ei ddisgybl-
ion atto ef, gan ddywedyd, Y lle
sydd anial, ac weithian *y mae hi* yn
llawer o'r dydd:
36 Gollwng hwynt ymaith, fel yr
elont i'r wlad oddi amgylch, ac i'r
pentrefi, ac y prynont iddynt eu
hunain fara: canys nid oes gan-
ddynt ddim i'w fwytta.
37 Ond efe a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Rhoddwch chwi
iddynt *beth* i'w fwytta. A hwy a
ddywedasant wrtho, A awn ni a
phrynu gwerth deucan ceiniog o
fara, a'i roddi iddynt i'w fwytta?
38 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pa sawl torth sydd gennych? ewch,
ac edrychwch. Ac wedi iddynt
wybod, hwy a ddywedasant, Pump,
a dau bysgodyn.
39 Ac efe a orchymynodd iddynt
beri i bawb eistedd yn fyrddeidiau
ar y glaswellt.
40 A hwy a eisteddasant yn fintei-
oedd a minteioedd, o fesur can-
noedd, ac o fesur deg a deugeiniau.
41 Ac wedi cymmeryd y pùm torth
a'r ddau bysgodyn, gan edrych i
fynu tu a'r nef, efe a fendithiodd,
ac a dorrodd y bara, ac a'*u* rhoddes
at ei ddisgyblion, i'*w* gosod ger eu
bronnau hwynt: a'r ddau bysgodyn
a rannodd efe rhyngddynt oll.
42 A hwy oll a fwyttasant, ac a
gawsant ddigon.
43 A chodasant ddeuddeg basgedaid
yn llawn o'r briw-fwyd, ac o'r pysgod.
44 A'r rhai a fwyttasent o'r torth-
au, oedd ynghylch pùm mil o wŷr.
45 Ac yn y man efe a gymhellodd
ei ddisgyblion i fyned i'r llong, a

myned o'r blaen i'r làn arall i Bethsaida, tra fyddai efe yn gollwng ymaith y bobl.

46 Ac wedi iddo eu danfon hwynt ymaith, efe a aeth i'r mynydd i weddïo.

47 ¶ A phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar ganol y môr, ac yntau ei hun ar y tir.

48 Ac efe a'u gwelai hwynt yn flin arnynt yn rhwyfo; canys y gwynt oedd yn eu herbyn. Ac ynghylch y bedwaredd wylfa o'r nos efe a ddaeth attynt, gan rodio ar y môr; ac a fynnasai fyned heibio iddynt.

49 Ond pan welsant hwy ef yn rhodio ar y môr, hwy a dybiasant mai drychiolaeth ydoedd: a *hwy* a waeddasant.

50 (Canys hwynt oll a'i gwelsant ef, ac a ddychrynasant.) Ac yn y man yr ymddiddanodd efe â hwynt, ac y dywedodd wrthynt, Cymmerwch gysur: myfi yw; nac ofnwch.

51 Ac efe a aeth i fynu attynt i'r llong; a'r gwynt a dawelodd. A hwy a synnasant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddasant.

52 Oblegid ni ddeallasant am y torthau *hynny:* canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.

53 Ac wedi iddynt ddyfod trosodd, hwy a ddaethant i dir Gennesaret, ac a làniasant.

54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy a'i hadnabuant ef yn ebrwydd.

55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl o'r goror hwnnw, hwy a ddechreuasant ddwyn oddi amgylch mewn gwelŷau rai cleifion, pa le bynnag y clywent ei fod ef.

56 Ac i ba le bynnag yr elai efe i mewn, i bentrefi, neu ddinasoedd, neu wlad, hwy a osodent y cleifion yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael o honynt gyffwrdd cymmaint ag âg ymyl ei wisg ef: a chynnifer ag a gyffyrddasant âg ef, a iachâwyd.

PENNOD VII.

1 *Y Phariseaid yn beio ar y disgyblion am fwytta heb ymolchi:* 8 *yn torri gorchymyn Duw trwy draddodiadau dynion.* 14 *Nad yw bwyd yn halogi dyn.* 24 *Crist yn iachâu merch y wraig o Syrophenicia oddi wrth yspryd aflan;* 31 *ac un oedd fyddar, ac âg attal dywedyd arno.*

YNA yr ymgasglodd atto y Phariseaid, a rhai o'r ysgrifenyddion a ddaethai o Jerusalem.

2 A phan welsant rai o'i ddisgyblion ef â dwylaw cyffredin (hynny ydyw, heb olchi,) yn bwytta bwyd, hwy a argyhoeddasant.

3 Canys y Phariseaid, a'r holl Iuddewon, oni bydd iddynt olchi *eu* dwylaw yn fynych, ni fwyttânt; gan ddal traddodiad yr hynafiaid.

4 A *phan ddelont* o'r farchnad, oni bydd iddynt ymolchi, ni fwyttânt. A llawer o bethau eraill y sydd, y rhai a gymmerasant i'w cadw; *megis* golchi cwppanau, ac ystenau, ac efyddynau, a byrddau.

5 Yna y gofynodd y Phariseaid a'r ysgrifenyddion iddo, Paham nad yw dy ddisgyblion di yn rhodio yn ol traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta eu bwyd â dwylaw heb olchi?

6 Ond efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Da y prophwydodd Esaias am danoch chwi, ragrithwyr, fel y mae yn ysgrifenedig, Y mae y bobl hyn yn fy anrhydeddu i â'*u* gwefusau, ond eu calon sydd bell oddi wrthyf.

7 Eithr ofer y maent yn fy addoli, gan ddysgu *yn lle* dysgeidiaeth, orchymynion dynion.

8 Canys, gan adael heibio orchymyn Duw, yr ydych yn dal traddodiad dynion; sef golchiadau ystenau a chwppanau: a llawer eraill o'r cyffelyb bethau yr ydych yn eu gwneuthur.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gwych yr ydych yn rhoi heibio orchymyn Duw, fel y cadwoch eich traddodiad eich hunain.

10 Canys Moses a ddywedodd, Anrhydedda dy dad a'th fam: a'r hwn a felldithio dad neu fam, bydded farw y farwolaeth.

11 Ac meddwch chwithau, Os dywed dyn wrth ei dad neu ei fam, Corban, hynny yw, Rhodd, trwy ba beth bynnag y ceit lês oddi wrthyf fi; *difai fydd.*

12 Ac nid ydych mwyach yn gadael iddo wneuthur dim i'w dad neu i'w fam;

13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch

traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodasoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.
14 ¶ A chwedi galw atto yr holl dyrfa, efe a ddywedodd wrthynt, Gwrandêwch chwi oll arnaf, a deallwch.
15 Nid oes dim allan o ddyn yn myned i mewn iddo, a ddichon ei halogi ef: eithr y pethau sydd yn dyfod allan o hono, y rhai hynny yw y pethau sydd yn halogi dyn.
16 Od oes gan neb glustiau i wrandaw, gwrandawed.
17 A phan ddaeth efe i mewn i'r tŷ oddi wrth y bobl, ei ddisgyblion a ofynasant iddo am y ddammeg.
18 Yntau a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddiddeall? Oni wyddoch am bob peth oddi allan a êl i mewn i ddyn, na all hynny ei halogi ef;
19 Oblegid nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol; ac yn myned allan i'r geudy, gan garthu yr holl fwydydd?
20 Ac efe a ddywedodd, Yr hyn sydd yn dyfod allan o ddyn, hynny sydd yn halogi dyn.
21 Canys oddi mewn, allan o galon dynion, y daw drwg-feddyliau, torrpriodasau, putteindra, llofruddiaeth,
22 Lladradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, anlladrwydd, drwg-lygad, cabledd, balchder, ynfydrwydd:
23 Yr holl ddrwg bethau hyn sydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dyn.
24 ¶ Ac efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i gyffiniau Tyrus a Sidon; ac a aeth i mewn i dŷ, ac ni fynnasai i neb wybod: eithr ni allai efe fod yn guddiedig.
25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan ag yspryd aflan ynddi, sôn am dano, hi a ddaeth ac a syrthiodd wrth ei draed ef:
26 (A Groeges oedd y wraig, Syropheniciad o genedl.) A hi a attolygodd iddo fwrw y cythraul allan o'i merch.
27 A'r Iesu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymmwys yw cymmeryd bara y plant, a'*i* daflu i'r cenawon cwn.
28 Hithau a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Gwir, *O* Arglwydd: *ac* etto y mae y cenawon dan y bwrdd yn bwytta o friwsion y plant.
29 Ac efe a ddywedodd wrthi, Am y gair hwnnw dos ymaith: aeth y cythraul allan o'th ferch.
30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythraul allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.
31 ¶ Ac efe a aeth drachefn ymaith o dueddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd fôr Galilea, trwy ganol terfynau Decapolis.
32 A hwy a ddygasant atto un byddar, ag attal dywedyd arno; ac a attolygasant iddo ddodi ei law arno ef.
33 Ac wedi iddo ei gymmeryd ef o'r neilldu allan o'r dyrfa, efe a estynodd ei fysedd yn ei glustiau ef; ac wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i dafod ef;
34 A chan edrych tu a'r nef, efe a ocheneidiodd, ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw, Ymagor.
35 Ac yn ebrwydd ei glustiau ef a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd; ac efe a lefarodd yn eglur.
36 Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb: ond po mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddasant.
37 A synnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da y gwnaeth efe bob peth: y mae efe yn gwneuthur i'r byddariaid glywed, ac i'r mudion ddywedyd.

PENNOD VIII.

1 *Crist yn porthi y bobl yn rhyfeddol:* 10 *yn naccâu rhoddi arwydd i'r Phariseaid:* 14 *yn rhybuddio ei ddisgyblion i ochelyd surdoes y Phariseaid, a surdoes Herod:* 22 *yn rhoddi ei olwg i ddyn dall:* 27 *yn cydnabod mai efe yw Crist, yr hwn a ddioddefai, ac a gyfodai eilwaith:* 34 *ac yn annog i fod yn ddioddefgar mewn erlid o achos proffesu yr efengyl.*

YN y dyddiau hynny, pan oedd y dyrfa yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w fwytta, y galwodd yr Iesu ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt,
2 Yr wyf fi yn tosturio wrth y dyrfa, oblegid y maent hwy dridiau

weithian yn aros gyd â mi, ac nid
oes ganddynt ddim i'w fwytta:
3 Ac os gollyngaf hwynt ymaith
ar eu cythlwng i'w teiau eu hunain,
hwy a lewygant ar y ffordd: canys
rhai o honynt a ddaeth o bell.
4 A'i ddisgyblion ef a'i hattebasant,
O ba le y gall neb ddigoni y rhai
hyn â bara yma yn yr anialwch?
5 Ac efe a ofynodd iddynt, Pa
sawl torth sydd gennych? A hwy a
ddywedasant, Saith.
6 Ac efe a orchymynodd i'r dyrfa
eistedd ar y llawr: ac a gymmerodd
y saith dorth, ac a ddïolchodd, ac
a'*u* torrodd *hwynt*, ac a'*u* rhoddes
i'w ddisgyblion, fel y gosodent
hwynt ger *eu* bronnau; a gosodasant
hwynt ger bron y bobl.
7 Ac yr oedd ganddynt ychydig
bysgod bychain: ac wedi iddo fendithio,
efe a barodd ddodi y rhai
hynny hefyd ger *eu* bronnau *hwynt*.
8 A hwy a fwyttasant, ac a ddigonwyd:
a hwy a godasant o'r briwfwyd
gweddill, saith fasgedaid.
9 A'r rhai a fwyttasent oedd ynghylch
pedair mil: ac efe a'u gollyngodd
hwynt ymaith.
10 ¶ Ac yn y man, wedi iddo fyned
i long gyd â'i ddisgyblion, efe a
ddaeth i barthau Dalmanutha.
11 A'r Phariseaid a ddaethant
allan, ac a ddechreuasant ymholi
âg ef, gan geisio ganddo arwydd
o'r nef, gan ei demtio.
12 Yntau, gan ddwys-ocheneidio
yn ei yspryd, a ddywedodd, Beth a
wna y genhedlaeth yma yn ceisio arwydd?
Yn wir meddaf i chwi, Ni
roddir arwydd i'r genhedlaeth yma.
13 Ac efe a'u gadawodd hwynt,
ac a aeth i'r llong drachefn, ac a
dynnodd ymaith i'r làn arall.
14 ¶ A'*r* *disgyblion* a adawsant
yn anghof gymmeryd bara, ac nid
oedd ganddynt gyd â hwynt ond
un dorth yn y llong.
15 Yna y gorchymynodd efe iddynt,
gan ddywedyd, Gwyliwch, ymogelwch
rhag surdoes y Phariseaid,
a surdoes Herod.
16 Ac ymresymmu a wnaethant y
naill wrth y llall, gan ddywedyd, *Hyn
sydd* oblegid nad oes gennym fara.
17 A phan wybu yr Iesu, efe a
ddywedodd wrthynt, Pa ymresymmu
yr ydych, am nad oes gennych
fara? onid ydych chwi etto yn ystyried,
nac yn deall? ydyw eich
calon etto gennych wedi caledu?
18 A chennych lygaid, oni welwch?
a chennych glustiau, oni
chlywch? ac onid ydych yn cofio?
19 Pan dorrais y pùm torth *hynny*
ym mysg y pùm mil, pa sawl
basgedaid yn llawn o friw-fwyd
a godasoch i fynu? Dywedasant
wrtho, Deuddeg.
20 A phan *dorrais* y saith ym
mhlith y pedair mil, llonaid pa sawl
basged o friw-fwyd a godasoch i
fynu? A hwy a ddywedasant, Saith.
21 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pa fodd nad ydych yn deall?
22 ¶ Ac efe a ddaeth i Bethsaida;
a hwy a ddygasant atto un dall, ac
a ddeisyfasant arno ar iddo gyffwrdd
âg ef.
23 Ac wedi ymaflyd yn llaw y dall,
efe a'i tywysodd ef allan o'r dref: ac
wedi iddo boeri ar ei lygaid ef, a
dodi ei ddwylaw arno, efe a ofynodd
iddo, a oedd efe yn gweled dim.
24 Ac wedi edrych i fynu, efe a
ddywedodd, Yr ydwyf yn gweled
dynion megis prennau yn rhodio.
25 Wedi hynny y gosododd efe *ei*
ddwylaw drachefn ar ei lygaid ef,
ac a barodd iddo edrych i fynu: ac
efe a gafodd ei olwg, ac efe a welai
bawb o bell, ac yn eglur.
26 Ac efe a'i hanfonodd ef adref,
i'w dŷ, gan ddywedyd, Na ddos i'r
dref, ac na ddywed i neb yn y dref.
27 ¶ A'r Iesu a aeth allan, efe a'i
ddisgyblion, i drefi Cesarea Philippi:
ac ar y ffordd efe a ofynodd i'w
ddisgyblion, gan ddywedyd wrthynt,
Pwy y mae dynion yn dywedyd
fy mod i?
28 A hwy a attebasant, Ioan Fedyddiwr;
a rhai, Elïas; ac eraill, Un
o'r prophwydi.
29 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd
fy mod i? A Phetr a attebodd ac a
ddywedodd wrtho, Ti yw y Crist.
30 Ac efe a orchymynodd iddynt
na ddywedent i neb am dano.

31 Ac efe a ddechreuodd eu dysgu hwynt, fod yn rhaid i Fab y dyn oddef llawer, a'i wrthod gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, ac wedi tridiau adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd efe yn eglur. A Phetr a ymaflodd ynddo, ac a ddechreuodd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddisgyblion, efe a geryddodd Petr, gan ddywedyd, Dos ymaith yn fy ol i, Satan; am nad wyt yn synied y pethau sydd o Dduw, ond y pethau sydd o ddynion.

34 ¶ Ac wedi iddo alw atto y dyrfa, gyd â'i ddisgyblion, efe a ddywedodd wrthynt, Y neb a fynno ddyfod ar fy ol i, ymwaded âg ef ei hun, a chyfoded ei groes, a dilyned fi.

35 Canys pwy bynnag a fynno gadw ei einioes, a'i cyll hi: ond pwy bynnag a gollo ei einioes er fy mwyn i a'r efengyl, hwnnw a'i ceidw hi.

36 Canys pa lesâd i ddyn, os ennill yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun?

37 Neu pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

38 Canys pwy bynnag a fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau yn yr odinebus a'r bechadurus genhedlaeth hon; bydd cywilydd gan Fab y dyn yntau hefyd, pan ddêl yng ngogoniant ei Dad, gyd â'r angelion sanctaidd.

PENNOD IX.

2 *Gwedd-newidiad yr Iesu.* 11 *Efe yn dysgu ei ddisgyblion ynghylch dyfodiad Elïas:* 14 *yn bwrw allan yspryd mud a byddar:* 30 *yn rhag-fynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad;* 33 *yn annog ei ddisgyblion i ostyngeiddrwydd:* 38 *gan erchi iddynt, na luddient y rhai nid ydynt yn eu herbyn, ac na roddent rwystr i neb o'r ffyddloniaid.*

AC efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fod rhai o'r rhai sydd yn sefyll yma, ni phrofant angau, hyd oni welont deyrnas Dduw wedi dyfod mewn nerth.

2 ¶ Ac wedi chwe diwrnod, y cymmerth yr Iesu Petr, ac Iago, ac Ioan, ac a'u dug hwynt i fynydd uchel, eu hunain o'r neilldu: ac efe a weddnewidiwyd yn eu gŵydd hwynt.

3 A'i ddillad ef a aethant yn ddisglaer, yn gannaid iawn fel eira; y fath ni fedr un pannwr ar y ddaear eu cannu.

4 Ac ymddangosodd iddynt Elïas, gyd â Moses: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Iesu.

5 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, Rabbi, da yw i ni fod yma: a gwnawn dair pabell; i ti un, ac i Moses un, ac i Elïas un.

6 Canys nis gwyddai beth yr oedd yn ei ddywedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmmwl yn cysgodi drostynt hwy: a llef a ddaeth allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab; gwrandêwch ef.

8 Ac yn ddisymmwth, pan edrychasant o amgylch, ni welsant neb mwy, ond yr Iesu yn unig gyd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i waered o'r mynydd, efe a orchymynodd iddynt na ddangosent i neb y pethau a welsent, hyd pan adgyfodai Mab y dyn o feirw.

10 A hwy a gadwasant y gair gyd â hwynt eu hunain, gan gyd-ymholi beth yw yr adgyfodi o feirw.

11 ¶ A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Paham y dywed yr ysgrifenyddion, fod yn rhaid i Elïas ddyfod yn gyntaf?

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Elïas yn ddïau gan ddyfod yn gyntaf a edfryd bob peth; a'r modd yr ysgrifenwyd am Fab y dyn, y dïoddefai lawer o bethau, ac y dirmygid ef.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, ddyfod Elïas yn ddïau, a gwneuthur o honynt iddo yr hyn a fynnasant, fel yr ysgrifenwyd am dano.

14 ¶ A phan ddaeth efe at *ei* ddisgyblion, efe a welodd dyrfa fawr yn eu cylch hwynt, a'r ysgrifenyddion yn cyd-ymholi â hwynt.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa, pan ganfuant ef, a ddychrynasant, a chan redeg atto, a gyfarchasant iddo.

16 Ac efe a ofynodd i'r ysgrifenyddion, Pa gyd-ymholi yr ydych yn eich plith?

17 Ac un o'r dyrfa a attebodd ac a ddywedodd, Athraw, mi a ddygais fy mab attat, ag yspryd mud ynddo:

18 A pha le bynnag y cymmero ef,
efe a'i rhwyga; ac yntau a fwrw
ewyn, ac a ysgyrnyga ddannedd, ac
y mae yn dihoeni: ac mi a ddywed-
ais wrth dy ddisgyblion ar iddynt
ei fwrw ef allan; ac nis gallasant.
19 Ac efe a attebodd iddynt, ac a
ddywedodd, O genhedlaeth anffydd-
lawn, pa hyd y byddaf gyd â chwi?
pa hyd y goddefaf chwi? dygwch ef
attaf fi.
20 A hwy a'i dygasant ef atto. A
phan welodd ef, yn y man yr yspryd
a'i drylliodd ef; a chan syrthio ar
y ddaear, efe a ymdreiglodd, dan
falu ewyn.
21 A gofynodd *yr Iesu* i'w dad ef,
Beth sydd o amser er pan ddarfu
fel hyn iddo? Yntau a ddywedodd,
Er yn fachgen.
22 A mynych y taflodd efe ef yn
tân, ac i'r dyfroedd, fel y difethai
efe ef: ond os gelli di ddim, cym-
morth ni, gan dosturio wrthym.
23 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Os gelli di gredu, pob peth a all
fod i'r neb a gredo.
24 Ac yn y fan tad y bachgen, dan
lefain ac wylofain, a ddywedodd, Yr
wyf fi yn credu, O Arglwydd; cym-
morth fy anghrediniaeth i.
25 A phan welodd yr Iesu fod y
dyrfa yn cyd-redeg atto, efe a ger-
yddodd yr yspryd aflan, gan ddy-
wedyd wrtho, *Tydi* yspryd mud a
byddar, yr wyf fi yn gorchymyn i
ti, Tyred allan o hono, ac na ddos
mwy iddo ef.
26 Ac wedi *i'r yspryd* lefain, a
dryllio llawer arno ef, efe a aeth
allan: ac yr oedd efe fel *un* marw,
fel y dywedodd llawer ei farw ef.
27 A'r Iesu a'i cymmerodd ef er-
byn ei law, ac a'i cyfododd; ac efe
a safodd i fynu.
28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r
tŷ, ei ddisgyblion a ofynasant iddo
o'r neilldu, Paham na allem ni ei
fwrw ef allan?
29 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Y rhyw hwn ni all er dim ddyfod
allan, ond trwy weddi ac ympryd.
30 ¶ Ac wedi ymadael oddi yno,
hwy a ymdeithiasant trwy Galilea:
ac ni fynnai efe wybod o neb.
31 Canys yr oedd efe yn dysgu ei
ddisgyblion, ac yn dywedyd wrthynt,
Y traddodid Mab y dyn i ddwylaw
dynion, ac y lladdent ef; ac wedi ei
ladd, yr adgyfodai y trydydd dydd.
32 Ond nid oeddynt hwy yn deall
yr ymadrodd, ac ofni yr oeddynt
ofyn iddo.
33 ¶ Ac efe a ddaeth i Caperna-
um: a phan oedd efe yn y tŷ, efe a
ofynodd iddynt, Beth yr oeddych
yn ymddadleu yn eich plith eich
hunain ar y ffordd?
34 Ond hwy a dawsant â sôn:
canys ymddadleuasent â'u gilydd
ar y ffordd, pwy *a fyddai* fwyaf.
35 Ac efe a eisteddodd, ac a alw-
odd y deuddeg, ac a ddywedodd
wrthynt, Os myn neb fod yn gyn-
taf, efe a fydd olaf o'r cwbl, a gwein-
idog i bawb.
36 Ac efe a gymmerth fachgen-
nyn, ac a'i gosododd ef yn eu canol
hwynt: ac wedi iddo ei gymmeryd
ef yn ei freichiau, efe a ddywedodd
wrthynt,
37 Pwy bynnag a dderbynio un o'r
cyfryw fechgyn yn fy enw i, sydd yn
fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm
derbyn i, nid myfi y mae yn ei dder-
byn, ond yr hwn a'm danfonodd i.
38 ¶ Ac Ioan a'i hattebodd ef, gan
ddywedyd, Athraw, ni a welsom un
yn bwrw allan gythreuliaid yn dy
enw di, yr hwn nid yw yn ein dilyn
ni; ac ni a waharddasom iddo, am
nad yw yn ein dilyn ni.
39 A'r Iesu a ddywedodd, Na wa-
herddwch iddo; canys nid oes neb
a wna wyrthiau yn fy enw i, ac a
all yn y fan roi drygair i mi.
40 Canys y neb nid yw i'n herbyn,
o'n tu ni y mae.
41 Canys pwy bynnag a roddo i
chwi i'w yfed gwppanaid o ddwfr
yn fy enw i, am eich bod yn perthyn
i Grist, yn wir meddaf i chwi, Ni
chyll efe ei obrwy.
42 A phwy bynnag a rwystro un
o'r rhai bychain *hyn* sydd yn credu
ynof fi, gwell oedd iddo osod maen
melin o amgylch ei wddf, a'i daflu
i'r môr.
43 Ac os dy law a'th rwystra, torr
hi ymaith: gwell yw i ti fyned i

mewn i'r bywyd yn anafus, nag a
dwy law gennyt fyned i uffern, i'r
tân anniffoddadwy:
44 Lle nid yw eu pryf hwynt yn
marw, na'r tân yn diffodd.
45 Ac os dy droed a'th rwystra,
torr ef ymaith: gwell yw i ti fyned
i mewn i'r bywyd yn gloff, nag a
dau droed gennyt dy daflu i uffern,
i'r tân anniffoddadwy:
46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn
marw, na'r tân yn diffodd.
47 Ac os dy lygad a'th rwystra,
bwrw ef ymaith: gwell yw i ti fyn-
ed i mewn i deyrnas Dduw yn un-
llygeidiog, nag a dau lygad gennyt
dy daflu i dân uffern:
48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn
marw, na'r tân yn diffodd.
49 Canys pob un a helltir â thân,
a phob aberth a helltir â halen.
50 Da *yw* yr halen: ond os bydd
yr halen yn ddihallt, â pha beth
yr helltwch ef? Bid gennych halen
ynoch eich hunain, a byddwch hedd-
ychlawn â'ch gilydd.

PENNOD X.

2 *Crist yn ymresymmu â'r Phariseaid ynghylch ysgar:* 13 *yn bendithio y plant a ddygwyd atto:* 17 *yn atteb i wr goludog, pa fodd y cai etifeddu bywyd tragywyddol:* 23 *yn dangos i'w ddisgyblion berygl golud:* 28 *yn addaw gwobrau i'r sawl a ymadawo â dim er mwyn yr efengyl:* 32 *yn rhag-fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad:* 35 *yn gorchymyn i feibion Zebedëus, a geisient barch ganddo, feddwl yn hytrach am ddïoddef gyd âg ef;* 46 *ac yn rhoddi ei olwg i Bartimëus.*

AC efe a gyfododd oddi yno, ac a
aeth i dueddau Judea, trwy y
tu hwnt i'r Iorddonen; a'r bobloedd
a gyd-gyrchasant atto ef drachefn:
ac fel yr oedd yn arferu, efe a'u
dysgodd hwynt drachefn.
2 ¶ A'r Phariseaid, wedi dyfod atto,
a ofynasant iddo, Ai rhydd i wr roi
ymaith ei wraig? gan ei demtio ef.
3 Yntau a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Beth a orchymynodd
Moses i chwi?
4 A hwy a ddywedasant, Moses a
ganiattaodd ysgrifenu llythyr ysgar,
a'i gollwng hi ymaith.
5 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, O achos eich cal-
on-galedwch chwi yr ysgrifenodd
efe i chwi y gorchymyn hwnnw:
6 Ond o ddechreuad y creadig-
aeth, yn wrryw a benyw y gwnaeth
Duw hwynt.
7 Am hyn y gâd dyn ei dad a'i
fam, ac y glŷn wrth ei wraig;
8 A hwy ill dau a fyddant un
cnawd: fel nad ydynt mwy ddau,
ond un cnawd.
9 Y peth gan hynny a gyssylltodd
Duw, na wahaned dyn.
10 Ac yn y tŷ drachefn ei ddisgybl-
ion a ofynasant iddo am yr un peth.
11 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pwy bynnag a roddo ymaith ei
wraig, ac a brïodo un arall, y mae
yn godinebu yn ei herbyn hi.
12 Ac os gwraig a ddyry ymaith
ei gwr, a phrïodi un arall, y mae hi
yn godinebu.
13 ¶ A hwy a ddygasant blant
bychain atto, fel y cyffyrddai efe â
hwynt: a'r disgyblion a geryddas-
ant y rhai oedd yn *eu* dwyn *hwynt.*
14 A'r Iesu pan welodd *hynny,*
fu anfoddlawn, ac a ddywedodd
wrthynt, Gadêwch i blant bychain
ddyfod attaf fi, ac na waherddwch
iddynt: canys eiddo y cyfryw rai
yw teyrnas Dduw.
15 Yn wir meddaf i chwi, Pwy
bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw
fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.
16 Ac efe a'u cymmerodd hwy yn
ei freichiau, *ac* a roddes *ei* ddwy-
law arnynt, ac a'u bendithiodd.
17 ¶ Ac wedi iddo fyned allan i'r
ffordd, rhedodd un atto, a gos-
tyngodd iddo, ac a ofynodd iddo,
O Athraw da, beth a wnaf fel yr
etifeddwyf fywyd tragywyddol?
18 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Paham y gelwi fi yn dda? nid *oes*
neb da ond un, *sef* Duw.
19 Ti a wyddost y gorchymynion,
Na odineba, Na ladd, Na ladratta,
Na cham-dystiolaetha, Na cham-
golleda, Anrhydedda dy dad a'th
fam.
20 Yntau a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Athraw, y rhai hyn
i gyd a gedwais o'm hieuengctid.
21 A'r Iesu gan edrych arno, a'i
hoffodd, ac a ddywedodd wrtho,
Un peth sydd ddiffygiol i ti: dos,
gwerth yr hyn oll sydd gennyt, a
dyro i'r tlodion; a thi a gei drysor

yn y nef: a thyred, *a* chymmer i
fynu y groes, a dilyn fi.
22 Ac efe a bruddhaodd wrth yr
ymadrodd, ac a aeth ymaith yn
athrist: canys yr oedd ganddo fedd-
iannau lawer.
23 ¶ A'r Iesu a edrychodd o'*i*
amgylch, ac a ddywedodd wrth ei
ddisgyblion, Mor anhawdd yr â y
rhai y mae golud ganddynt i deyrn-
as Dduw!
24 A'r disgyblion a frawychasant
wrth ei eiriau ef. Ond yr Iesu a
attebodd drachefn, ac a ddywedodd
wrthynt, O blant, mor anhawdd yw
i'r rhai sydd a'u hymddiried yn eu
golud fyned i deyrnas Dduw!
25 Y mae yn haws i gamel fyned
trwy grai y nodwydd, nag i oludog
fyned i mewn i deyrnas Dduw.
26 A hwy a synnasant yn ddirfawr,
gan ddywedyd wrthynt eu hunain,
A phwy a all fod yn gadwedig?
27 A'r Iesu, wedi edrych arnynt, a
ddywedodd, Gyd â dynion ammhos-
ibl *yw*, ac nid gyd â Duw: canys
pob peth sydd bosibl gyd â Duw.
28 ¶ Yna y dechreuodd Petr ddy-
wedyd wrtho, Wele, nyni a adawsom
bob peth, ac a'th ddilynasom di.
29 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nid
oes neb a'r a adawodd dŷ, neu frod-
yr, neu chwïorydd, neu dad, neu
fam, neu wraig, neu blant, neu dir-
oedd, o'm hachos i a'r efengyl,
30 A'r ni dderbyn y càn cymmaint
yr awrhon y pryd hwn, dai, a brod-
yr, a chwïorydd, a mammau, a phlant,
a thiroedd, ynghyd âg erlidiau; ac
yn y byd a ddaw, fywyd tragywyddol.
31 Ond llawer rhai cyntaf a fydd-
ant ddiweddaf; a'r diweddaf *fydd-
ant* gyntaf.
32 ¶ Ac yr oeddynt ar y ffordd yn
myned i fynu i Jerusalem; ac yr
oedd yr Iesu yn myned o'u blaen
hwynt: a hwy a frawychasant; ac
fel yr oeddynt yn canlyn, yr oedd
arnynt ofn. Ac wedi iddo drachefn
gymmeryd y deuddeg, efe a dde-
chreuodd fynegi iddynt y pethau
a ddigwyddent iddo ef:
33 *Canys* wele, yr ydym ni yn
myned i fynu i Jerusalem; a Mab
y dyn a draddodir i'r arch-offeiriaid,
ac i'r ysgrifenyddion; a hwy a'i
condemniant ef i farwolaeth, ac a'i
traddodant ef i'r Cenhedloedd:
34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac
a'i fflangellant, ac a boerant arno,
ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd
yr adgyfyd.
35 ¶ A daeth atto Iago ac Ioan,
meibion Zebedëus, gan ddywedyd,
Athraw, ni a fynnem wneuthur o
honot i ni yr hyn a ddymunem.
36 Yntau a ddywedodd wrthynt,
Beth a fynnech i mi ei wneuthur i
chwi?
37 Hwythau a ddywedasant wrtho,
Caniattâ i ni eistedd, un ar dy dde-
heulaw, a'r llall ar dy aswy, yn dy
ogoniant.
38 Ond yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Ni wyddoch pa beth yr ydych
yn ei ofyn: a ellwch chwi yfed o'r
cwppan yr wyf fi yn ei yfed? a'ch
bedyddio â'r bedydd y'm bedyddir
i âg ef?
39 A hwy a ddywedasant wrtho,
Gallwn. A'r Iesu a ddywedodd
wrthynt, Dïau yr yfwch o'r cwppan
yr yfwyf fi; ac y'ch bedyddir â'r
bedydd y bedyddir finnau:
40 Ond eistedd ar fy neheulaw
a'm haswy, nid eiddof fi ei roddi;
ond i'r rhai y darparwyd.
41 A phan glybu y deg, hwy a
ddechreuasant fod yn anfoddlawn
ynghylch Iago ac Ioan.
42 A'r Iesu a'u galwodd hwynt
atto, ac a ddywedodd wrthynt, Chwi
a wyddoch fod y rhai a dybir eu
bod yn llywodraethu ar y Cenhedl-
oedd, yn tra-arglwyddiaethu ar-
nynt; a'u gwŷr mawr hwynt yn
tra-awdurdodi arnynt.
43 Eithr nid felly y bydd yn eich
plith chwi: ond pwy bynnag a
ewyllysio fod yn fawr yn eich plith,
bydded weinidog i chwi;
44 A phwy bynnag o honoch a fynno
fod yn bennaf, bydded was i bawb.
45 Canys ni ddaeth Mab y dyn i'w
wasanaethu, ond i wasanaethu, ac
i roi ei einioes yn bridwerth dros
lawer.
46 ¶ A hwy a ddaethant i Jericho.
Ac fel yr oedd efe yn myned allan o

Jericho, efe a'i ddisgyblion, a bagad
o bobl, Bartimëus ddall, mab Timë-
us, oedd yn eistedd ar fin y ffordd,
yn cardotta.
47 A phan glybu mai yr Iesu o
Nazareth ydoedd, efe a ddechreuodd
lefain, a dywedyd, Iesu, mab Dafydd,
trugarhâ wrthyf.
48 A llawer a'i ceryddasant ef, i
geisio ganddo dewi: ond efe a lef-
odd yn fwy o lawer, Mab Dafydd,
trugarhâ wrthyf.
49 A'r Iesu a safodd, ac a archodd
ei alw ef. A hwy a alwasant y dall,
gan ddywedyd wrtho, Cymmer gal-
on; cyfod: y mae efe yn dy alw di.
50 Ond efe, wedi taflu ei gochl
ymaith, a gyfododd, ac a ddaeth at
yr Iesu.
51 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei
wneuthur i ti? A'r dall a ddywed-
odd wrtho, Athraw, caffael o honof
fy ngolwg.
52 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Dos ymaith: dy ffydd a'th iachaodd.
Ac yn y man y cafodd efe ei olwg,
ac efe a ddilynodd yr Iesu ar hyd y
ffordd.

PENNOD XI.

1 *Crist yn marchogaeth mewn goruchafiaeth i Jeru-
salem:* 12 *yn melldithio y pren deiliog diffrwyth:*
15 *yn glanhâu y deml:* 20 *yn annog ei ddisgybl-
ion i fod yn ddisigl mewn ffydd; ac i faddeu i'w
gelynion:* 27 *ac yn amddiffyn fod ei weithred-
oedd ef yn gyfreithlawn, trwy dystiolaeth Ioan, yr
hwn oedd wr wedi ei ddanfon oddi wrth Dduw.*

AC wedi eu dyfod yn agos i Jeru-
salem, i Bethphage a Bethania,
hyd fynydd yr Olew-wydd, efe a
anfonodd ddau o'i ddisgyblion,
2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch
ymaith i'r pentref *sydd* gyferbyn â
chwi: ac yn y man wedi y deloch i
mewn iddo, chwi a gewch ebol wedi
ei rwymo, ar yr hwn nid eisteddodd
neb; gollyngwch ef yn rhydd, a dyg-
wch ymaith.
3 Ac os dywed neb wrthych, Pa-
ham y gwnewch hyn? dywedwch,
Am fod yn rhaid i'r Arglwydd wrtho;
ac yn ebrwydd efe a'i denfyn yma.
4 A hwy a aethant ymaith, ac a
gawsant yr ebol yn rhwym wrth y
drws oddi allan, mewn croes-ffordd;
ac a'i gollyngasant ef yn rhydd.
5 A rhai o'r rhai oedd yn sefyll
yno a ddywedasant wrthynt, Beth a
wnewch chwi, yn gollwng yr ebol
yn rhydd?
6 A hwy a ddywedasant wrthynt
fel y gorchymynasai yr Iesu: a hwy
a adawsant iddynt fyned ymaith.
7 A hwy a ddygasant yr ebol at yr
Iesu, ac a fwriasant eu dillad arno;
ac efe a eisteddodd arno.
8 A llawer a daenasant eu dillad
ar hyd y ffordd; ac eraill a dorras-
ant gangau o'r gwŷdd, ac a'*u* taen-
asant ar y ffordd.
9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen,
a'r rhai oedd yn dyfod ar ol, a lef-
asant, gan ddywedyd, Hosanna;
Bendigedig *fyddo* yr hwn sydd yn
dyfod yn enw yr Arglwydd:
10 Bendigedig *yw* y deyrnas sydd
yn dyfod yn enw Arglwydd ein tad
Dafydd: Hosanna yn y goruchaf.
11 A'r Iesu a aeth i mewn i Jeru-
salem, ac i'r deml: ac wedi iddo
edrych ar bob peth o'i amgylch, a
hi weithian yn hwyr, efe a aeth allan
i Bethania gyd â'r deuddeg.
12 ¶ A thrannoeth, wedi iddynt
ddyfod allan o Bethania, yr oedd
arno chwant bwyd.
13 Ac wedi iddo ganfod o hirbell
ffigysbren ag arno ddail, efe a aeth
i edrych a gaffai ddim arno. A
phan ddaeth atto, ni chafodd efe
ddim ond y dail: canys nid oedd
amser ffigys.
14 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Na fwyttâed neb
ffrwyth o honot byth mwy. A'i
ddisgyblion ef a glywsant.
15 ¶ A hwy a ddaethant i Jeru-
salem. A'r Iesu a aeth i'r deml, ac
a ddechreuodd fwrw allan y rhai a
werthent ac a brynent yn y deml;
ac a ymchwelodd drestlau yr arian-
wyr, a chadeiriau y gwerthwyr co-
lommenod:
16 Ac ni adawai *efe* i neb ddwyn
llestr trwy y deml.
17 Ac efe a'u dysgodd, gan ddy-
wedyd wrthynt, Onid yw yn ysgrifen-
edig, Y gelwir fy nhŷ i yn dŷ gweddi
i'r holl genhedloedd? ond chwi a'i
gwnaethoch yn ogof lladron.
18 A'r ysgrifenyddion a'r arch-
offeiriaid a glywsant *hyn*, ac a geis-

iasant pa fodd y difethent ef: canys yr oeddynt yn ei ofni ef, am fod yr holl bobl yn synnu oblegid ei athrawiaeth ef.

19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth allan o'r ddinas.

20 ¶ A'r bore, wrth fyned heibio, hwy a welsant y ffigysbren wedi crino o'r gwraidd.

21 A Phetr, wedi adgofio, a ddywedodd wrtho, Athraw, wele y ffigysbren a felldithiaist, wedi crino.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Bydded gennych ffydd yn Nuw:

23 Canys yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, Pwy bynnag a ddywedo wrth y mynydd hwn, Tynner di ymaith, a bwrier di i'r môr; ac nid ammheuo yn ei galon, ond credu y daw i ben y pethau a ddywedo efe; beth bynnag a ddywedo, a fydd iddo.

24 Am hynny meddaf i chwi, Beth bynnag oll a geisioch wrth weddïo, credwch y derbyniwch, ac efe fydd i chwi.

25 A phan safoch i weddïo, maddeuwch, o bydd gennych ddim yn erbyn neb; fel y maddeuo eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddau:

26 Ond os chwi ni faddeuwch, eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd ni faddeu chwaith eich camweddau chwithau.

27 ¶ A hwy a ddaethant drachefn i Jerusalem: ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y deml, yr arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'r henuriaid, a ddaethant atto,

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba awdurdod yr wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon i wneuthur y pethau hyn?

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynaf i chwithau un gair; ac attebwch fi, a mi a ddywedaf i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

30 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr oedd, ai o ddynion? attebwch fi.

31 Ac ymresymmu a wnaethant wrthynt eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywed, Paham gan hynny na chredech iddo?

32 Eithr os dywedwn, O ddynion; yr oedd arnynt ofn y bobl: canys pawb oll a gyfrifent Ioan mai prophwyd yn ddïau ydoedd.

33 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt hwythau, Ac ni ddywedaf finnau i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

PENNOD XII.

1 *Trwy ddammeg y winllan a logwyd i lafurwyr anniolchgar, y mae Crist yn rhag-ddangos gwrthodiad yr Iuddewon, a galwad y Cenhedloedd:* 13 *y mae yn gochelyd magl y Phariseaid a'r Herodianiaid ynghylch talu teyrnged i Cesar;* 18 *yn argyhoeddi amryfusedd y Saduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad;* 28 *yn atteb yr ysgrifenydd oedd yn ymofyn am y gorchymyn cyntaf:* 35 *yn beio ar dyb yr ysgrifenyddion am Grist;* 38 *ac yn gorchymyn i'r bobl ochelyd eu huchder a'u rhagrith hwy;* 41 *ac yn canmol y weddw dlawd am ei dwy hatling, yn fwy na neb.*

AC efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt ar ddamhegion. Gwr a blannodd winllan, ac a ddododd gae o'*i* hamgylch, ac a gloddiodd *le i'*r gwin-gafn, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lafurwyr, ac a aeth oddi cartref.

2 Ac efe a anfonodd was mewn amser at y llafurwyr, i dderbyn gan y llafurwyr o ffrwyth y winllan.

3 A hwy a'*i* daliasant *ef*, ac a'i baeddasant, ac a'*i* gyrrasant ymaith yn wag-*law*.

4 A thrachefn yr anfonodd efe attynt was arall; a hwnnw y taflasant gerrig atto, ac yr archollasant *ei* ben, ac a'*i* gyrrasant ymaith yn ammharchus.

5 A thrachefn yr anfonodd efe un arall; a hwnnw a laddasant: a llawer eraill; gan faeddu rhai, a lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo un mab, ei anwylyd, efe a anfonodd hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mab i.

7 Ond y llafurwyr hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, Hwn yw yr etifedd; deuwch, lladdwn ef, a'r etifeddiaeth fydd eiddom ni.

8 A hwy a'i daliasant ef, ac a'*i*
lladdasant, ac a'*i* bwriasant allan
o'r winllan.
9 Beth gan hynny a wna arglwydd
y winllan? efe a ddaw, ac a ddifetha
y llafurwyr, ac a rydd y winllan i
eraill.
10 Oni ddarllenasoch yr ysgrythyr
hon? Y maen a wrthododd yr adeil-
adwyr, *hwn* a wnaethpwyd yn ben
y gongl:
11 Hyn a wnaethpwyd gan yr Ar-
glwydd; a rhyfedd yw yn ein gol-
wg ni.
12 A hwy a geisiasant ei ddala
ef; ac yr oedd arnynt ofn y dyrfa:
canys hwy a wyddent mai yn eu
herbyn hwy y dywedasai efe y
ddammeg: a hwy a'i gadawsant ef,
ac a aethant ymaith.
13 ¶ A hwy a anfonasant atto rai
o'r Phariseaid, ac o'r Herodianiaid,
i'w rwydo ef yn *ei* ymadrodd.
14 Hwythau, pan ddaethant, a
ddywedasant wrtho, Athraw, ni a
wyddom dy fod di yn eirwir, ac nad
oes arnat ofal rhag neb: canys nid
wyt ti yn edrych ar wyneb dynion,
ond yr wyt yn dysgu ffordd Duw
mewn gwirionedd: Ai cyfreithlawn
rhoi teyrnged i Cesar, ai nid *yw?*
a roddwn, ai ni roddwn *hi?*
15 Ond efe, gan wybod eu rhag-
rith hwynt, a ddywedodd wrthynt,
Paham y temtiwch fi? dygwch i mi
geiniog, fel y gwelwyf *hi.*
16 A hwy a'*i* dygasant. Ac efe a
ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy *yw*
y ddelw hon a'r argraph? A hwy a
ddywedasant wrtho, Eiddo Cesar.
17 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Rhoddwch yr ei-
ddo Cesar i Cesar, a'r eiddo Duw
i Dduw. A rhyfeddu a wnaethant
o'i blegid.
18 ¶ Daeth y Saduceaid hefyd at-
to, y rhai a ddywedant nad oes ad-
gyfodiad; a gofynasant iddo, gan
ddywedyd,
19 Athraw, Moses a ysgrifenodd i
ni, O bydd marw brawd neb, a gadu
ei wraig, ac heb adu plant, am gym-
meryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi
had i'w frawd.
20 Yr oedd gan hynny saith o frod-
yr: a'r cyntaf a gymmerth wraig;
a phan fu farw, ni adawodd had.
21 A'r ail a'i cymmerth hi, ac a fu
farw, ac ni adawodd yntau had: a'r
trydydd yr un modd.
22 A hwy a'i cymmerasant hi ill
saith, ac ni adawsant had. Yn
ddiweddaf o'r cwbl bu farw y wraig
hefyd.
23 Yn yr adgyfodiad gan hynny,
pan adgyfodant, gwraig i ba un o
honynt fydd hi? canys y saith a'i
cawsant hi yn wraig.
24 A'r Iesu a attebodd, ac a ddy-
wedodd wrthynt, Onid am hyn yr
ydych yn cyfeiliorni, am nad ydych
yn gwybod yr ysgrythyrau, na gallu
Duw?
25 Canys pan adgyfodant o feirw,
ni wreiccant, ac ni ŵrant; eithr y
maent fel yr angelion sydd yn y
nefoedd.
26 Ond am y meirw, yr adgyfodir
hwynt; oni ddarllenasoch chwi yn
llyfr Moses, y modd y llefarodd
Duw wrtho yn y berth, gan ddy-
wedyd, Myfi *yw* Duw Abraham, a
Duw Isaac, a Duw Jacob?
27 Nid yw efe Dduw y meirw, ond
Duw y rhai byw: am hynny yr yd-
ych chwi yn cyfeiliorni yn fawr.
28 ¶ Ac un o'r ysgrifenyddion a
ddaeth, wedi eu clywed hwynt yn
ymresymmu, a gwybod atteb o hono
iddynt yn gymmwys, ac a ofynodd
iddo, Pa un yw y gorchymyn cyntaf
o'r cwbl?
29 A'r Iesu a attebodd iddo, Y
cyntaf o'r holl orchymynion *yw,*
Clyw, Israel; Yr Arglwydd ein
Duw, un Arglwydd yw:
30 A châr yr Arglwydd dy Dduw
â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac
â'th holl feddwl, ac â'th holl nerth.
Hwn yw y gorchymyn cyntaf.
31 A'r ail *sydd* gyffelyb iddo; Câr
dy gymmydog fel ti dy hun. Nid
oes orchymyn arall mwy na'r rhai
hyn.
32 A dywedodd yr ysgrifenydd
wrtho, Da, Athraw, mewn gwirion-
edd y dywedaist, mai un Duw sydd,
ac nad oes arall ond efe:
33 A'i garu ef â'r holl galon, ac
â'r holl ddeall, ac â'r holl enaid, ac

â'r holl nerth, a charu *ei* gymmydog
megis ei hun, sydd fwy na'r holl
boeth-offrymmau a'r aberthau.
34 A'r Iesu, pan welodd iddo at-
teb yn synhwyrol, a ddywedodd
wrtho, Nid wyt ti bell oddi wrth
deyrnas Dduw. Ac ni feiddiodd
neb mwy ymofyn âg ef.
35 ¶ A'r Iesu a attebodd ac a
ddywedodd, wrth ddysgu yn y deml,
Pa fodd y dywed yr ysgrifenyddion
fod Crist yn fab Dafydd?
36 Canys Dafydd ei hun a ddy-
wedodd trwy yr Yspryd Glân, Yr
ARGLWYDD a ddywedodd wrth fy
Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw,
hyd oni osodwyf dy elynion yn
droed-faingc i'th draed.
37 Y mae Dafydd ei hun, gan
hynny, yn ei alw ef yn Arglwydd;
ac o ba le y mae efe yn fab iddo?
A llawer o bobl a'i gwrandawent ef
yn ewyllysgar.
38 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth-
ynt yn ei athrawiaeth, Ymogelwch
rhag yr ysgrifenyddion, y rhai a
chwennychant rodio mewn gwisg-
oedd llaesion, a chael cyfarch yn y
marchnadoedd,
39 A'r prif-gadeiriau yn y syna-
gogau, a'r prif-eisteddleoedd mewn
swpperau;
40 Y rhai sydd yn llwyr-fwytta
tai gwragedd gweddwon, ac mewn
rhith yn hir-weddïo: y rhai hyn a
dderbyniant farnedigaeth fwy.
41 ¶ A'r Iesu a eisteddodd gyfer-
byn â'r drysorfa, ac a edrychodd pa
fodd yr oedd y bobl yn bwrw arian
i'r drysorfa: a chyfoethogion lawer
a fwriasant lawer.
42 A rhyw wraig weddw dlawd a
ddaeth, ac a fwriodd i mewn ddwy
hatling, yr hyn yw ffyrling.
43 Ac efe a alwodd ei ddisgyblion
atto, ac a ddywedodd wrthynt, Yn
wir yr wyf yn dywedyd i chwi,
fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i
mewn fwy na'r rhai oll a fwriasant
i'r drysorfa.
44 Canys *hwynt-hwy* oll a fwrias-
ant o'r hyn a oedd y'ngweddill gan-
ddynt: ond hon o'i heisieu a fwr-
iodd i mewn yr hyn oll a feddai,
sef ei holl fywyd.

PENNOD XIII.

1 *Crist yn rhag-fynegi dinystr y deml: 9 yr erlid-iau o achos yr efengyl: 10 y bydd rhaid pregethu yr efengyl i'r Cenhedloedd oll: 14 y mawr gys-tuddiau a ddigwyddai i'r Iuddewon: 24 a dull ei ddyfodiad ef i'r farn: 32 o ran na ŵyr neb yr awr, y dylai pob dyn wylied a gweddïo, rhag ein cael yn ammharod pan ddêl efe at bob un trwy farwolaeth.*

AC fel yr oedd efe yn myned allan
o'r deml, un o'i ddisgyblion a
ddywedodd wrtho, Athraw, edrych
pa ryw feini, a pha fath adeiladau
sydd yma.
2 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, A weli di yr adeil-
adau mawrion hyn? ni edir maen
ar faen, a'r nis dattodir.
3 Ac fel yr oedd efe yn eistedd ar
fynydd yr Olew-wydd, gyferbyn â'r
deml, Petr, ac Iago, ac Ioan, ac An-
dreas, a ofynasant iddo o'r neilldu,
4 Dywed i ni pa bryd y bydd y peth-
au hyn? a pha arwydd *fydd* pan
fo y pethau hyn oll ar ddibennu?
5 A'r Iesu a attebodd iddynt, ac a
ddechreuodd ddywedyd, Edrych-
wch rhag twyllo o neb chwi:
6 Canys llawer un a ddaw yn fy
enw i, gan ddywedyd, Myfi yw
Crist; ac a dwyllant lawer.
7 Ond pan glywoch am ryfeloedd,
a sôn am ryfeloedd, na chyffrôer
chwi: canys rhaid *i hynny* fod;
ond nid *yw* y diwedd etto.
8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn
cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas:
a daear-grynfâau fyddant mewn
mannau, a newyn a thrallod fydd-
ant.
9 ¶ Dechreuad gofidiau *yw* y peth-
au hyn. Eithr edrychwch chwi ar-
noch eich hunain: canys traddodant
chwi i'r cynghorau, ac i'r synagog-
au; chwi a faeddir, ac a ddygir ger
bron rhaglawiaid a brenhinoedd o'm
hachos i, er tystiolaeth iddynt hwy.
10 Ac y mae yn rhaid yn gyntaf
bregethu yr efengyl ym mysg yr
holl genhedloedd.
11 Ond pan ddygant *chwi,* a'ch
traddodi, na rag-ofelwch beth a ddy-
wedoch, ac na fyfyriwch: eithr pa
beth bynnag a rodder i chwi yn yr
awr honno, hynny dywedwch: can-
ys nid chwychwi sydd yn dywedyd,
ond yr Yspryd Glân.

12 A'r brawd a ddyry frawd i farwolaeth, a thad ei blentyn: a phlant a gyfyd yn erbyn *eu* rhïeni, ac a'u rhoddant hwy i farwolaeth.

13 A chwi a fyddwch gas gan bawb er mwyn fy enw i: eithr y neb a barhao hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 ¶ Ond pan weloch chwi y ffieidd-dra anghyfanneddol, yr hwn a ddywedwyd gan Daniel y prophwyd, wedi ei osod lle nis dylid, (y neb a ddarlleno, dealled;) yna y rhai a fyddant yn Judea, ffoant i'r mynyddoedd:

15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddisgyned i'r tŷ, ac nac aed i mewn i gymmeryd dim o'i dŷ.

16 A'r neb a fyddo yn y maes, na thröed yn ei ol i gymmeryd ei wisg.

17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny!

18 Ond gweddïwch na byddo eich ffőedigaeth yn y gauaf.

19 Canys yn y dyddiau hynny y bydd gorthrymder, y cyfryw ni bu y fath o ddechreu y creadwriaeth a greodd Duw, hyd y pryd hwn, ac ni bydd chwaith.

20 Ac oni bai fod i'r Arglwydd fyrhâu y dyddiau, ni chadwesid un cnawd: eithr er mwyn yr etholedigion a etholodd, efe a fyrhaodd y dyddiau.

21 Ac yna os dywed neb wrthych, Wele, llyma y Crist; neu, Wele, accw; na chredwch:

22 Canys gau-Gristiau a gau-brophwydi a gyfodant, ac a ddangosant arwyddion a rhyfeddodau, i hudo ymaith, pe *byddai* bosibl, ïe, yr etholedigion.

23 Eithr ymogelwch chwi: wele, rhag-ddywedais i chwi bob peth.

24 ¶ Ond yn y dyddiau hynny, wedi y gorthrymder hwnnw, y tywylla yr haul, a'r lloer ni rydd ei goleuni,

25 A sêr y nef a syrthiant, a'r nerthoedd sydd yn y nefoedd a siglir.

26 Ac yna y gwelant Fab y dyn yn dyfod yn y cymmylau, gyd â gallu mawr a gogoniant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei angelion, ac y cynnull ei etholedigion oddi wrth y pedwar gwynt, o eithaf y ddaear hyd eithaf y nef.

28 Ond dysgwch ddammeg oddi wrth y ffigysbren: Pan fo ei gangen eisoes yn dyner, a'r dail yn torri allan, chwi a wyddoch fod yr haf yn agos:

29 Ac felly chwithau, pan weloch y pethau hyn wedi dyfod, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, nad â yr oes hon heibio, hyd oni wneler y pethau hyn oll.

31 Nef a daear a ânt heibio: ond y geiriau mau fi nid ânt heibio ddim.

32 ¶ Eithr am y dydd hwnnw a'r awr ni ŵyr neb, na'r angelion sydd yn y nef, na'r Mab, ond y Tad.

33 Ymogelwch, gwyliwch a gweddïwch: canys ni wyddoch pa bryd y bydd yr amser.

34 *Canys Mab y dyn sydd* fel gwr yn ymdaith i bell, wedi gadael ei dŷ, a rhoi awdurdod i'w weision, ac i bob un ei waith ei hun, a gorchymyn i'r drysawr wylio.

35 Gwyliwch gan hynny, (canys nis gwyddoch pa bryd y daw meistr y tŷ, yn yr hwyr, ai hanner nos, ai ar ganiad y ceiliog, ai y boreuddydd;)

36 Rhag iddo ddyfod yn ddisymmwth, a'ch cael chwi yn cysgu.

37 A'r hyn yr wyf yn eu dywedyd wrthych chwi, yr wyf yn eu dywedyd wrth bawb, Gwyliwch.

PENNOD XIV.

1 *Cyd-fwriad yn erbyn Crist.* 3 *Gwraig yn tywallt ennaint gwerthfawr ar ei ben ef.* 10 *Judas yn gwerthu ei feistr am arian.* 12 *Crist ei hun yn rhag-ddywedyd y bradychai un o'i ddisgyblion ef.* 22 *Wedi darparu a bwytta y pasc, y mae yn ordeinio ei swpper:* 26 *yn hysbysu ym mlaen llaw y ffoai ei holl ddisgyblion, ac y gwadai Petr ef.* 43 *Judas yn ei fradychu ef â chusan.* 46 *Ei ddala ef yn yr ardd.* 53 *Cynnulleidfa yr Iuddewon yn achwyn arno ef ar gam, ac yn ei farnu yn annuwiol,* 65 *ac yn ei ammherchi yn gywilyddus.* 66 *Petr yn ei wadu ef deirgwaith.*

AC wedi deuddydd yr oedd y pasc, a *gwyl* y bara croyw: a'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef:

2 Eithr dywedasant Nid ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym mhlith y bobl.

3 ¶ A phan oedd efe yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-glwyfus, ac efe yn eistedd i fwytta, daeth gwraig

a chanddi flwch o ennaint o nard
gwlyb gwerthfawr; a hi a dorrodd y
blwch, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef.
4 Ac yr oedd rhai yn anfoddlawn
ynddynt eu hunain, ac yn dywedyd,
I ba beth y gwnaethpwyd y golled
hon o'r ennaint?
5 Oblegid fe a allasid gwerthu
hwn uwch law tri chàn ceiniog, a'u
rhoddi i'r tlodion. A hwy a ffrom-
masant yn ei herbyn hi.
6 A'r Iesu a ddywedodd, Gadêwch
iddi; paham y gwnewch flinder
iddi? hi a wnaeth weithred dda
arnaf fi.
7 Canys bob amser y cewch y tlod-
ion gyd â chwi; a phan fynnoch y
gellwch wneuthur da iddynt hwy:
ond myfi ni chewch bob amser.
8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth:
hi a achubodd y blaen i enneinio fy
nghorph erbyn y claddedigaeth.
9 Yn wir meddaf i chwi, Pa le
bynnag y pregether yr efengyl hon
yn yr holl fyd, *yr hyn* a wnaeth hon
hefyd a adroddir er coffa am dani.
10 ¶ A Judas Iscariot, un o'r deu-
ddeg, a aeth ymaith at yr arch-
offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt.
11 A phan glywsant, fe fu lawen
ganddynt, ac a addawsant roi arian
iddo. Yntau a geisiodd pa fodd y
gallai yn gymmwys ei fradychu ef.
12 ¶ A'r dydd cyntaf o *wyl* y bara
croyw, pan aberthent y pasc, dy-
wedodd ei ddisgyblion wrtho, I ba
le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned
i barottôi i ti, i fwytta y pasc?
13 Ac efe a anfonodd ddau o'i
ddisgyblion, ac a ddywedodd wrth-
ynt, Ewch i'r ddinas; a chyferfydd
â chwi ddyn yn dwyn ystenaid o
ddwfr: dilynwch ef.
14 A pha le bynnag yr êl i mewn,
dywedwch wrth wr y tŷ, Fod yr
Athraw yn dywedyd, Pa le y mae y
letty, lle y gallwyf, mi a'm disgybl-
ion, fwytta y pasc?
15 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-
ystafell fawr wedi ei thaenu yn
barod: yno parottôwch i ni.
16 A'i ddisgyblion a aethant, ac a
ddaethant i'r ddinas; ac a gawsant
megis y dywedasai efe wrthynt: ac
a barottoisant y pasc.
17 A phan aeth hi yn hwyr, efe a
ddaeth gyd â'r deuddeg.
18 Ac fel yr oeddynt yn eistedd,
ac yn bwytta, yr Iesu a ddywedodd,
Yn wir meddaf i chwi, Un o honoch,
yr hwn sydd yn bwytta gyd â myfi,
a'm bradycha i.
19 Hwythau a ddechreuasant drist-
âu, a dywedyd wrtho bob yn un ac
un, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?
20 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Un o'r deuddeg, yr
hwn sydd yn gwlychu gyd â mi yn
y ddysgl, *yw efe.*
21 Mab y dyn yn wir sydd yn myn-
ed ymaith, fel y mae yn ysgrifen-
edig am dano: ond gwae y dyn
hwnnw trwy yr hwn y bradychir
Mab y dyn! da fuasai i'r dyn hwn-
nw pe nas ganesid.
22 ¶ Ac fel yr oeddynt yn bwytta,
yr Iesu a gymmerodd fara, ac *a'i*
bendithiodd, ac a'*i* torrodd, ac a'*i*
rhoddes iddynt; ac a ddywedodd,
Cymmerwch, bwyttêwch: hwn yw
fy nghorph.
23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwp-
pan, a rhoi diolch, efe a'i rhoddes
iddynt: a hwynt oll a yfasant o hono.
24 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Hwn yw fy ngwaed i o'r testament
newydd, yr hwn a dywelltir dros
lawer.
25 Yn wir yr wyf yn dywedyd
wrthych, nad yfaf mwy o ffrwyth
y winwydden, hyd y dydd hwnnw
pan yfwyf ef yn newydd yn nheyrn-
as Dduw.
26 ¶ Ac wedi iddynt ganu mawl,
hwy a aethant allan i fynydd yr
Olew-wydd.
27 A dywedodd yr Iesu wrthynt,
Chwi a rwystrir oll o'm plegid i y nos
hon: canys ysgrifenedig yw, Tarawaf
y bugail, a'r defaid a wasgerir.
28 Eithr wedi i mi adgyfodi, mi a
âf o'ch blaen chwi i Galilea.
29 Ond Petr a ddywedodd wrtho,
Pe byddai pawb wedi eu rhwystro,
etto ni *byddaf* fi.
30 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn
wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, Hedd-
yw, o fewn y nos hon, cyn canu o'r
ceiliog ddwywaith, y gwedi fi deir-
gwaith.

31 Ond efe a ddywedodd yn helaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r un modd y dywedasant oll.
32 A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethsemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Eisteddwch yma, tra fyddwyf yn gweddïo.
33 Ac efe a gymmerth gyd âg ef Petr, ac Iago, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymofidio, a thristâu yn ddirfawr.
34 Ac *efe* a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrist hyd angau: arhoswch yma, a gwyliwch.
35 Ac efe a aeth ychydig ym mlaen, ac a syrthiodd ar y ddaear, ac a weddïodd, o bai bosibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho.
36 Ac efe a ddywedodd, Abba, Dad, pob peth *sydd* bosibl i ti: tro heibio y cwppan hwn oddi wrthyf: eithr nid y peth yr ydwyf fi yn ei ewyllysio, ond y peth yr ydwyt ti.
37 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cysgu; ac a ddywedodd wrth Petr, Simon, ai cysgu yr wyt ti? oni allit wylio un awr?
38 Gwyliwch a gweddïwch, rhag eich myned mewn temtasiwn. Yr yspryd yn ddïau *sydd* barod, ond y cnawd *sydd* wan.
39 Ac wedi iddo fyned ymaith drachefn, efe a weddïodd, gan ddywedyd yr un ymadrodd.
40 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwynt drachefn yn cysgu; canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhâu: ac ni wyddent beth a attebent iddo.
41 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cysgwch weithian, a gorphwyswch: digon yw; daeth yr awr: wele, yr ydys yn bradychu Mab y dyn i ddwylaw pechaduriaid.
42 Cyfodwch, awn; wele, y mae yr hwn sydd yn fy mradychu yn agos.
43 ¶ Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, daeth Judas, un o'r deuddeg, a chyd âg ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'r henuriaid.
44 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnag a gusanwyf, hwnnw yw: deliwch ef, a dygwch ymaith yn sicr.
45 A phan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth atto, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi; ac a'i cusanodd ef.
46 ¶ A hwythau a roisant eu dwylaw arno, ac a'i daliasant ef.
47 A rhyw un o'r rhai oedd yn sefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ef.
48 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, â chleddyfau ac *â* ffyn, i'm dala i?
49 Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y deml, ac ni'm daliasoch: ond rhaid yw cyflawni yr ysgrythyrau.
50 A hwynt oll a'i gadawsant ef, ac a ffoisant.
51 A rhyw wr ieuangc oedd yn ei ddilyn ef, wedi ymwisgo â llïan main ar ei gorph noeth; a'r gwŷr ieuaingc a'i daliasant ef.
52 A hwn a adawodd y llïan, ac a ffodd oddi wrthynt yn noeth.
53 ¶ A hwy a ddygasant yr Iesu at yr arch-offeiriad: a'r holl archoffeiriaid, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion, a ymgasglasant gyd âg ef.
54 A Phetr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr arch-offeiriad; ac yr oedd efe yn eistedd gyd â'r gwasanaethwyr, ac yn ymdwymno wrth y tân.
55 A'r arch-offeiriaid a'r holl gynghor a geisiasant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i'*w* farwolaeth; ac ni chawsant.
56 Canys llawer a ddygasant gaudystiolaeth yn ei erbyn ef; eithr nid oedd eu tystiolaethau hwy yn gysson.
57 A rhai a gyfodasant ac a ddygasant gam-dystiolaeth yn ei erbyn, gan ddywedyd,
58 Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, Mi a ddinystriaf y deml hon o waith dwylaw, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall heb fod o waith llaw.
59 Ac etto nid oedd eu tystiolaeth hwy felly yn gysson,

60 A chyfododd yr arch-offeiriad
yn y canol, ac a ofynodd i'r Iesu,
gan ddywedyd, Oni attebi di ddim?
beth y mae y rhai hyn yn ei dyst-
iolaethu yn dy erbyn?
61 Ac efe a dawodd, ac nid atteb-
odd ddim. Drachefn yr arch-offeir-
iad a ofynodd iddo, ac a ddywedodd
wrtho, Ai tydi yw Crist, Mab y Ben-
digedig?
62 A'r Iesu a ddywedodd, Myfi
yw: a chwi a gewch weled Mab
y dyn yn eistedd ar ddeheulaw y
gallu, ac yn dyfod y'nghymmylau
y nef.
63 Yna yr arch-offeiriad, gan rwygo
ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i
ni mwy wrth dystion?
64 Chwi a glywsoch y gabledd:
beth dybygwch chwi? A hwynt oll
a'i condemniasant ef, ei fod yn euog
o farwolaeth.
65 A dechreuodd rhai boeri arno,
a chuddio ei wyneb, a'i gernodio;
a dywedyd wrtho, Prophwyda. A'r
gweinidogion a'i tarawsant ef â
gwïail.
66 ¶ Ac fel yr oedd Petr yn y llys
i waered, daeth un o forwynion yr
arch-offeiriad:
67 A phan ganfu hi Petr yn ym-
dwymno, hi a edrychodd arno, ac
a ddywedodd, Tithau hefyd oeddit
gyd â'r Iesu o Nazareth.
68 Ac efe a wadodd, gan ddywed-
yd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth
yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a
aeth allan i'r porth; a'r ceiliog a
ganodd.
69 A phan welodd y llangces ef
drachefn, hi a ddechreuodd ddy-
wedyd wrth y rhai oedd yn sefyll
yno, Y mae hwn *yn un* o honynt.
70 Ac efe a wadodd drachefn. Ac
ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll
ger llaw a ddywedasant wrth Petr
drachefn, Yn wir yr wyt ti *yn un* o
honynt; canys Galilead wyt, a'th
leferydd sydd debyg.
71 Ond efe a ddechreuodd regu a
thyngu, Nid adwaen i y dyn yma yr
ydych chwi yn dywedyd am dano.
72 A'r ceiliog a ganodd yr ail
waith. A Phetr a gofiodd y gair
a ddywedasai yr Iesu wrtho, Cyn
canu o'r ceiliog ddwywaith, ti a'm
gwedi deirgwaith. A chan ystyried
hynny, efe a wylodd.

PENNOD XV.

1 *Dwyn yr Iesu yn rhwym, ac achwyn arno ger bron Pilat.* 15 *Wrth floedd y bobl gyffredin, gollwng Barabbas y llofrudd yn rhydd, a thraddodi yr Iesu i'w groeshoelio.* 17 *Ei goroni ef â drain,* 19 *poeri arno, a'i watwar.* 21 *Efe yn diffygio yn dwyn ei groes.* 27 *Ei grogi ef rhwng dau leidr.* 29 *Y mae yn dioddef difenwad yr Iuddewon:* 39 *etto y canwriad yn cyffesu ei fod ef yn Fab Duw:* 43 *a Joseph yn ei gladdu ef yn barchedig.*

AC yn y fan, y bore, yr ymgyng-
horodd yr arch-offeiriaid, gyd
â'r henuriaid a'r ysgrifenyddion, a'r
holl gynghor: ac wedi iddynt rwymo
yr Iesu, hwy a'*i* dygasant *ef* ymaith,
ac a'*i* traddodasant at Pilat.
2 A gofynodd Pilat iddo, Ai ti yw
Brenhin yr Iuddewon? Yntau a at-
tebodd ac a ddywedodd wrtho, Yr
wyt ti yn dywedyd.
3 A'r arch-offeiriaid a'i cyhuddas-
ant ef o lawer o bethau: eithr nid
attebodd efe ddim.
4 A Philat drachefn a ofynodd
iddo, gan ddywedyd, Onid attebi di
ddim? wele faint o bethau y maent
yn eu tystiolaethu yn dy erbyn.
5 Ond yr Iesu etto nid attebodd
ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.
6 Ac ar yr wyl *honno* y gollyngai
efe yn rhydd iddynt un carcharor,
yr hwn a ofynent iddo.
7 Ac yr oedd *un* a elwid Barabbas,
yr hwn oedd yn rhwym gyd â'i gyd-
derfysgwyr, y rhai yn y derfysg a
wnaethent lofruddiaeth.
8 A'r dyrfa gan groch-lefain, a dde-
chreuodd ddeisyf *arno wneuthur*
fel y gwnaethai bob amser iddynt.
9 A Philat a attebodd iddynt, gan
ddywedyd, A fynnwch chwi i mi
ollwng yn rhydd i chwi Frenhin yr
Iuddewon?
10 (Canys efe a wyddai mai o
genfigen y traddodasai yr arch-
offeiriaid ef.)
11 A'r arch-offeiriaid a gynhyrfas-
ent y bobl, fel y gollyngai efe yn
hytrach Barabbas yn rhydd iddynt.
12 A Philat a attebodd ac a ddy-
wedodd drachefn wrthynt, Beth gan
hynny a fynnwch i mi ei wneuthur
i'r hwn yr ydych yn ei alw Brenhin
yr Iuddewon?

13 A hwythau a lefasant drachefn,
Croeshoelia ef.
14 Yna Pilat a ddywedodd wrth-
ynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A
hwythau a lefasant fwy-fwy, Croes-
hoelia ef.
15 ¶ A Philat yn chwennych bodd-
loni y bobl, a ollyngodd yn rhydd
iddynt Barabbas; a'r Iesu, wedi
iddo *ei* fflangellu, a draddododd efe
i'*w* groeshoelio.
16 A'r milwyr a'i dygasant ef i fewn
y llys, a elwir Pretorium: a hwy a
alwasant ynghyd yr holl fyddin;
17 Ac a'i gwisgasant ef â phorphor,
ac a blethasant goron o ddrain, ac
a'i dodasant am ei *ben;*
18 Ac a ddechreuasant gyfarch
iddo, Henffych well, Brenhin yr
Iuddewon.
19 A hwy a gurasant ei ben ef â
chorsen, ac a boerasant arno, a chan
ddodi *eu* gliniau *i lawr*, a'i haddol-
asant ef.
20 Ac wedi iddynt ei watwar ef,
hwy a ddïosgasant y porphor oddi
am dano, ac a'i gwisgasant ef â'i
ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan
i'w groeshoelio.
21 A hwy a gymhellasant un Si-
mon o Cyrene, yr hwn oedd yn
myned heibio, wrth ddyfod o'r wlad,
sef tad Alexander a Ruffus, i ddwyn
ei groes ef.
22 A hwy a'i harweiniasant ef i le *a
elwid* Golgotha; yr hyn o'i gyfieithu
yw, Lle y benglog;
23 Ac a roisant iddo i'w yfed win
myrllyd: eithr efe nis cymmerth.
24 Ac wedi iddynt ei groeshoelio,
hwy a rannasant ei ddillad ef, gan
fwrw coelbren arnynt, beth a gai
pob un.
25 A'r drydedd awr oedd hi; a hwy
a'i croeshoeliasant ef.
26 Ac yr oedd ysgrifen ei achos ef
wedi ei hargraphu, BRENHIN YR
IUDDEWON.
27 A hwy a groeshoeliasant gyd âg
ef ddau leidr; un ar y llaw ddehau,
ac un ar yr aswy iddo.
28 A'r ysgrythyr a gyflawnwyd, yr
hon a ddywed, Ac efe a gyfrifwyd
gyd â'r rhai anwir.
29 A'r rhai oedd yn myned heibio
a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pen-
nau, a dywedyd, Och, tydi yr hwn
wyt yn dinystrio y deml, ac yn *ei*
hadeiladu mewn tridiau,
30 Gwared dy hun, a disgyn oddi
ar y groes.
31 Yr un ffunud yr arch-offeiriaid
hefyd yn gwatwar, a ddywedasant
wrth eu gilydd, gyd â'r ysgrifenydd-
ion, Eraill a waredodd, ei hun nis
gall ei wared.
32 Disgyned Crist, Brenhin yr Is-
rael, yr awrhon oddi ar y groes, fel
y gwelom, ac y credom. A'r rhai
a groeshoeliesid gyd âg ef, a'i di-
fenwasant ef.
33 A phan ddaeth y chweched awr,
y bu tywyllwch ar yr holl ddaear
hyd y nawfed awr.
34 Ac ar y nawfed awr y dolefodd
yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd,
Eloi, Eloi, lama sabachthani? yr
hyn o'i gyfieithu yw, Fy Nuw, fy
Nuw, paham y'm gadewaist?
35 A rhai o'r rhai a safent ger llaw,
pan glywsant, a ddywedasant, Wele,
y mae efe yn galw ar Elïas.
36 Ac un a redodd, ac a lanwodd
yspwng yn llawn o finegr, ac a'*i* dod-
odd ar gorsen, ac a'i dïododd ef,
gan ddywedyd, Peidiwch, edrychwn
a ddaw Elïas i'w dynnu ef i lawr.
37 A'r Iesu a lefodd â llef uchel,
ac a ymadawodd â'r yspryd.
38 A llèn y deml a rwygwyd yn
ddwy, oddi fynu hyd i waered.
39 A phan welodd y canwriad, yr
hwn oedd yn sefyll ger llaw gyferbyn
âg ef, ddarfod iddo yn llefain felly
ymadaw â'r yspryd, efe a ddywed-
odd, Yn wir Mab Duw oedd y dyn
hwn.
40 Ac yr oedd hefyd wragedd yn
edrych o hirbell: ym mhlith y rhai
yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam
Iago fychan a Jose, a Salome;
41 Y rhai hefyd, pan oedd efe yn
Galilea, a'i dilynasant ef, ac a wein-
iasant iddo; a gwragedd eraill lawer,
y rhai a ddaethent gyd âg ef i fynu
i Jerusalem.
42 ¶ Pan ydoedd hi weithian yn
hwyr, (am ei bod hi yn ddarpar-wyl,
sef y dydd cyn y Sabbath,)
43 Daeth Joseph o Arimathea,

cynghorwr pendefigaidd, yr hwn
oedd yntau yn disgwyl am deyrnas
Dduw, ac a aeth yn hŷf i mewn at
Pilat, ac a ddeisyfodd gorph yr Iesu.
44 A rhyfedd oedd gan Pilat o bu-
asai efe farw eisoes: ac wedi iddo
alw y canwriad atto, efe a ofynodd
iddo a oedd efe wedi marw er ys
meityn.
45 A phan wybu gan y canwriad,
efe a roddes y corph i Joseph.
46 Ac efe a brynodd lïan main, ac
a'i tynnodd ef i lawr, ac a'*i* hamdôdd
yn y llïan main, ac a'i dododd ef
mewn bedd a naddasid o'r graig;
ac a dreiglodd faen ar ddrws y
bedd.
47 A Mair Magdalen a Mair mam
Jose, a edrychasant pa le y dodid ef.

PENNOD XVI.

1 Angel yn mynegi adgyfodiad Crist i dair o wragedd. 9 Crist ei hun yn ymddangos i Mair Magdalen: 12 i ddau oedd yn myned i'r wlad: 14 yna i'r apostolion, 15 y rhai y mae efe yn eu hanfon allan i bregethu yr efengyl: 19 mae yn esgyn i'r nefoedd.

AC wedi darfod y *dydd* Sabbath,
Mair Magdalen, a Mair *mam*
Iago, a Salome, a brynasant bêr-
aroglau, i ddyfod i'w enneinio ef.
2 Ac yn fore iawn, y *dydd* cyntaf
o'r wythnos, y daethant at y bedd,
a'r haul wedi codi.
3 A hwy a ddywedasant wrth eu
gilydd, Pwy a dreigla i ni y maen
ymaith oddi wrth ddrws y bedd?
4 (A phan edrychasant, hwy a gan-
fuant fod y maen wedi ei dreiglo
ymaith;) canys yr oedd efe yn fawr
iawn.
5 Ac wedi iddynt fyned i mewn i'r
bedd, hwy a welsant fab ieuangc yn
eistedd o'r tu dehau, wedi ei ddill-
adu â gwisg wenllaes; ac a ddy-
chrynasant.
6 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Na ddychrynwch. Ceisio yr yd-
ych yr Iesu o Nazareth, yr hwn a
groeshoeliwyd: efe a gyfododd;
nid yw efe yma: wele y man y
dodasant ef.
7 Eithr ewch ymaith, dywedwch
i'w ddisgyblion ef, ac i Petr, ei fod
ef yn myned o'ch blaen chwi i
Galilea: yno y cewch ei weled ef,
fel y dywedodd i chwi.
8 Ac wedi myned allan ar frys,
hwy a ffoisant oddi wrth y bedd;
canys dychryn a syndod oedd ar-
nynt. Ac ni ddywedasant ddim
wrth neb: canys yr oeddynt wedi
ofni.
9 ¶ A'*r Iesu*, wedi adgyfodi y bore
y *dydd* cyntaf o'r wythnos, a ym-
ddangosodd yn gyntaf i Mair Mag-
dalen, o'r hon y bwriasai efe allan
saith o gythreuliaid.
10 Hithau a aeth, ac a fynegodd i'r
rhai a fuasent gyd âg ef, ac oedd-
ynt mewn galar ac wylofain.
11 A hwythau, pan glywsant ei fod
ef yn fyw, ac iddi hi ei weled ef, ni
chredent.
12 ¶ Ac wedi hynny yr ymddang-
osodd efe mewn gwedd arall i ddau
o honynt, *a hwynt* yn ymdeithio, ac
yn myned i'r wlad.
13 A hwy a aethant, ac a fynegas-
ant i'r lleill: ac ni chredent iddynt
hwythau.
14 ¶ *Ac* ar ol hynny efe a ym-
ddangosodd i'r un ar ddeg, a hwy
yn eistedd i fwytta; ac a ddan-
nododd iddynt eu hanghrediniaeth
a'u calon-galedwch, am na chred-
asent y rhai a'i gwelsent ef wedi
adgyfodi.
15 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Ewch i'r holl fyd, a phregethwch
yr efengyl i bob creadur.
16 Y neb a gredo ac a fedyddier
a fydd cadwedig: eithr y neb ni
chredo a gondemnir.
17 A'r arwyddion hyn a ganlynant
y rhai a gredant: Yn fy enw i y
bwriant allan gythreuliaid; *ac* â
thafodau newyddion y llefarant;
18 Seirph a godant ymaith; ac
os yfant ddim marwol, ni wna
iddynt ddim niwed; ar y cleifion
y rhoddant eu dwylaw, a hwy a
fyddant iach.
19 ¶ Ac felly yr Arglwydd, wedi
llefaru wrthynt, a gymmerwyd i
fynu i'r nef, ac a eisteddodd ar
ddeheulaw Duw.
20 A hwythau a aethant allan, ac
a bregethasant ym mhob man, a'r
Arglwydd yn cyd-weithio, ac yn
cadarnhâu y gair trwy arwyddion,
y rhai oedd yn canlyn. Amen.

YR EFENGYL YN OL

SANT LUC.

PENNOD I.

1 *Rhagymadrodd yr holl efengyl.* 5 *Cenhedliad Ioan Fedyddiwr,* 26 *a Christ.* 39 *Prophwydoliaeth Elisabeth a Mair am Grist.* 57 *Genedigaeth ac enwaediad Ioan.* 67 *Prophwydoliaeth Zacharïas am Grist,* 76 *ac Ioan.*

YN gymmaint a darfod i lawer
gymmeryd mewn llaw osod
allan mewn trefn draethawd am y
pethau a gredir yn ddïammeu yn
ein plith,
2 Megis y traddodasant hwy i ni,
y rhai oeddynt eu hunain o'r de-
chreuad yn gweled, ac yn weini-
dogion y gair:
3 Minnau a welais yn dda, wedi i
mi ddilyn pob peth yn ddyfal o'r de-
chreuad, ysgrifenu mewn trefn at-
tat, O ardderchoccaf Theophilus,
4 Fel y ceit wybod sicrwydd am y
pethau y'th ddysgwyd ynddynt.
5 YR oedd yn nyddiau Herod,
brenhin Judea, ryw offeiriad
a'i enw Zacharïas, o ddydd-gylch
Abïa: a'i wraig *oedd* o ferched Aa-
ron, a'i henw Elisabeth.
6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyf-
iawn ger bron Duw, yn rhodio yn
holl orchymynion a deddfau yr Ar-
glwydd yn ddïargyhoedd.
7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am
fod Elisabeth yn ammhlantadwy;
ac yr oeddynt wedi myned ill dau
mewn gwth o oedran.
8 A bu, ac efe yn gwasanaethu
swydd offeiriad ger bron Duw, yn
nhrefn ei ddydd-gylch ef,
9 Yn ol arfer swydd yr offeiriaid,
ddyfod o ran iddo arogl-darthu yn
ol ei fyned i deml yr Arglwydd.
10 A holl lïaws y bobl oedd allan yn
gweddïo ar awr yr arogl-darthiad.
11 Ac ymddangosodd iddo angel
yr Arglwydd yn sefyll o'r tu dehau
i allor yr arogl-darth.
12 A Zacharïas, pan ganfu, a gy-
thryblwyd, ac ofn a syrthiodd arno.
13 Eithr yr angel a ddywedodd
wrtho, Nac ofna, Zacharïas: canys
gwrandawyd dy weddi; a'th wraig
Elisabeth a ddwg i ti fab, a thi a
elwi ei enw ef Ioan.
14 A bydd i ti lawenydd a gorfol-
edd; a llawer a lawenychant am ei
enedigaeth ef.
15 Canys mawr fydd efe y'ngolwg
yr Arglwydd, ac nid ŷf na gwin na
dïod gadarn; ac efe a gyflawnir o'r
Yspryd Glân, ïe, o groth ei fam.
16 A llawer o blant Israel a dry
efe at yr Arglwydd eu Duw.
17 Ac efe a â o'i flaen ef yn ys-
pryd a nerth Elïas, i droi calonnau
y tadau at y plant, a'r anufudd i
ddoethineb y cyfiawn; i ddarparu
i'r Arglwydd bobl barod.
18 A dywedodd Zacharïas wrth yr
angel, Pa fodd y gwybyddaf fi hyn?
canys henafgwr wyf fi, a'm gwraig
hefyd mewn gwth o oedran.
19 A'r angel gan atteb a ddywed-
odd wrtho, Myfi yw Gabriel, yr hwn
wyf yn sefyll ger bron Duw, ac a
anfonwyd i lefaru wrthyt, ac i fyn-
egi i ti y newyddion da hyn.
20 Ac wele, ti a fyddi fud ac heb
allu llefaru hyd y dydd y gwneler
y pethau hyn, am na chredaist i'm
geiriau i, y rhaï a gyflawnir yn eu
hamser.
21 Ac yr oedd y bobl yn disgwyl
am Zacharïas: a rhyfeddu a wnaeth-
ant ei fod ef yn aros cyhyd yn y
deml.
22 A phan ddaeth efe allan, ni
allai efe lefaru wrthynt; a hwy a
wybuant weled o hono weledigaeth
yn y deml: ac yr oedd efe yn
gwneuthur amnaid iddynt; ac *efe*
a arhosodd yn fud.
23 A bu, cyn gynted ag y cyflawn-
wyd dyddiau ei weinidogaeth ef,
fyned o hono i'w dŷ ei hun.
24 Ac ar ol y dyddiau hynny y
cafodd Elisabeth ei wraig ef feich-
iogi, ac a ymguddiodd bùm mis,
gan ddywedyd,
25 Fel hyn y gwnaeth yr Arglwydd
i mi yn y dyddiau yr edrychodd ar-
naf, i dynnu ymaith fy ngwarad-
wydd ym mhlith dynion.
26 ¶ Ac yn y chweched mis yr
anfonwyd yr angel Gabriel oddi

wrth Dduw, i ddinas yn Galilea a'i
henw Nazareth,
27 At forwyn wedi ei dyweddïo i
wr a'i enw Joseph, o dŷ Dafydd; ac
enw y forwyn *oedd* Mair.
28 A'r angel a ddaeth i mewn atti,
ac a ddywedodd, Henffych well, yr
hon a gefaist ras; yr Arglwydd
sydd gyd â thi: bendigaid *wyt* ym
mhlith gwragedd.
29 A hithau, pan ei gwelodd, a
gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef;
a meddylio a wnaeth pa fath gyf-
arch oedd hwn.
30 A dywedodd yr angel wrthi,
Nac ofna, Mair: canys ti a gefaist
ffafr gyd â Duw.
31 Ac wele, ti a gei feichiogi yn
dy groth, ac a esgori ar fab, ac a
elwi ei enw ef IESU.
32 Hwn fydd mawr, ac a elwir yn
Fab y Goruchaf: ac iddo y rhydd
yr Arglwydd Dduw orseddfa ei dad
Dafydd.
33 Ac efe a deyrnasa ar dŷ Jacob
yn dragywydd; ac ar ei frenhin-
iaeth ni bydd diwedd.
34 A Mair a ddywedodd wrth yr
angel, Pa fodd y bydd hyn, gan nad
adwaen i wr?
35 A'r angel a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthi, Yr Yspryd Glân a
ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf
a'th gysgoda di: am hynny hefyd y
peth sanctaidd a aner o honot ti, a
elwir yn Fab Duw.
36 Ac wele, Elisabeth dy gares, y
mae hithau wedi beichiogi ar fab
yn ei henaint: a hwn yw y chwech-
ed mis iddi hi, yr hon a elwid yn
ammhlantadwy.
37 Canys gyd â Duw ni bydd dim
yn ammhosibl.
38 A dywedodd Mair, Wele was-
anaethyddes yr Arglwydd; bydded
i mi yn ol dy air di. A'r angel a
aeth ymaith oddi wrthi hi.
39 ¶ A Mair a gyfododd yn y dydd-
iau hynny, ac a aeth i'r mynydd-dir
ar frys, i ddinas o Juda;
40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zacha-
rïas, ac a gyfarchodd well i Elisa-
beth.
41 A bu, pan glybu Elisabeth gyf-
archiad Mair, i'r plentyn yn ei
chroth hi lammu: ac Elisabeth a
lanwyd o'r Yspryd Glân.
42 A llefain a wnaeth â llef uchel,
a dywedyd, Bendigedig *wyt* ti ym
mhlith gwragedd, a bendigedig *yw*
ffrwyth dy groth di.
43 Ac o ba le *y mae* hyn i mi, fel
y delai mam fy Arglwydd attaf fi?
44 Canys wele, er cynted y daeth
lleferydd dy gyfarchiad di i'm clust-
iau, y plentyn a lammodd o lawen-
ydd yn fy nghroth.
45 A bendigedig *yw yr* hon a
gredodd: canys bydd cyflawniad
o'r pethau a ddywedwyd wrthi gan
yr Arglwydd.
46 ¶ A dywedodd Mair, Y mae fy
enaid yn mawrhâu yr Arglwydd,
47 A'm hyspryd a lawenychodd
yn Nuw fy Iachawdwr.
48 Canys efe a edrychodd ar wael-
edd ei wasanaethyddes: oblegid,
wele, o hyn allan yr holl genhedl-
aethau a'm geilw yn wŷnfydedig.
49 Canys yr hwn sydd alluog a
wnaeth i mi fawredd; a sanctaidd
yw ei enw ef.
50 A'i drugaredd *sydd* yn oes oes-
oedd ar y rhai a'i hofnant ef.
51 Efe a wnaeth gadernid â'i fraich:
efe a wasgarodd y rhai beilchion ym
mwriad eu calon.
52 Efe a dynnodd i lawr y cedyrn
o'*u* heisteddfäau, ac a ddyrchafodd
y rhai isel-radd.
53 Y rhai newynog a lanwodd efe
â phethau da; ac efe a anfonodd
ymaith y rhai goludog yn weigion.
54 Efe a gynnorthwyodd ei was
Israel, gan gofio *ei* drugaredd;
55 Fel y dywedodd wrth ein tad-
au, Abraham a'i had, yn dragywydd.
56 A Mair a arhosodd gyd â hi
ynghylch tri mis, ac a ddychwelodd
i'w thŷ ei hun.
57 ¶ A chyflawnwyd tymp Elisa-
beth i esgor; a hi a esgorodd ar fab.
58 A'i chymmydogion a'i chenedl
a glybu fawrhâu o'r Arglwydd ei
drugaredd arni; a hwy a gyd-
lawenychasant â hi.
59 A bu, ar yr wythfed dydd hwy
a ddaethant i enwaedu ar y dyn
bach; ac a'i galwasant ef Zacharïas,
yn ol enw ei dad.

60 A'i fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid *felly;* eithr Ioan y gelwir ef.

61 Hwythau a ddywedasant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dad ef, pa fodd y mynnai efe ei enwi ef.

63 Yntau a alwodd am argraphlech, ac a ysgrifenodd, gan ddywedyd, Ioan yw ei enw ef. A rhyfeddu a wnaethant oll.

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef; ac efe a lefarodd, gan fendithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cylch hwy: a thrwy holl fynydd-dir Judea y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'*u* clywsant, a'*u* gosodasant yn eu calonnau, gan ddywedyd, Beth fydd y bachgennyn hwn? A llaw yr Arglwydd oedd gyd âg ef.

67 ¶ A'i dad ef Zacharïas a gyflawnwyd o'r Yspryd Glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd,

68 Bendigedig fyddo Arglwydd Dduw Israel: canys efe a ymwelodd, ac a wnaeth ymwared i'w bobl;

69 Ac *efe* a ddyrchafodd gorn iachawdwriaeth i ni, yn nhŷ Dafydd ei wasanaethwr;

70 Megis y llefarodd trwy enau ei sanctaidd brophwydi, y rhai oedd o ddechreuad y byd:

71 Fel y byddai i ni ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb o'n caseion;

72 I gwblhâu y drugaredd â'n tadau, ac i gofio ei sanctaidd gyfammod:

73 Y llw a dyngodd efe wrth ein tad Abraham, ar roddi i ni,

74 Gwedi ein rhyddhâu o law ein gelynion, ei wasanaethu ef yn ddïofn,

75 Mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd.

76 A thithau, fachgennyn, a elwir yn brophwyd i'r Goruchaf: canys ti a âi o flaen wyneb yr Arglwydd, i barottôi ei ffyrdd ef;

77 I roddi gwybodaeth iachawdwriaeth i'w bobl, trwy faddeuant o'u pechodau,

78 O herwydd tiriondeb trugaredd ein Duw; trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r uchelder,

79 I lewyrchu i'r rhai sydd yn eistedd mewn tywyllwch a chysgod angau, i gyfeirio ein traed i ffordd tangnefedd.

80 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhâwyd yn yr yspryd, ac a fu yn y diffaethwch hyd y dydd yr ymddangosodd efe i'r Israel.

PENNOD II.

1 *Augustus yn trethu holl ymerodraeth Rhufain.* 6 *Genedigaeth Crist.* 8 *Angel yn ei fynegi i'r bugeiliaid:* 13 *a llawer yn canu moliant i Dduw am dano.* 21 *Enwaedu Crist.* 22 *Puredigaeth Mair.* 28 *Simeon ac Anna yn prophwydo am Grist:* 40 *ac yntau yn cynnyddu mewn doethineb:* 46 *yn ymresymmu â'r doctoriaid yn y deml,* 51 *ac yn ufudd i'w rïeni.*

BU hefyd yn y dyddiau hynny, fyned gorchymyn allan oddi wrth Augustus Cesar, i drethu yr holl fyd.

2 (Y trethiad yma a wnaethpwyd gyntaf pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar Syria.)

3 A phawb a aethant i'w trethu, bob un i'w ddinas ei hun.

4 A Joseph hefyd a aeth i fynu o Galilea, o ddinas Nazareth, i Judea, i ddinas Dafydd, yr hon a elwir Bethlehem (am ei fod o dŷ a thylwyth Dafydd),

5 I'w drethu gyd â Mair, yr hon a ddyweddïasid yn wraig iddo, yr hon oedd yn feichiog.

6 A bu, tra yr oeddynt hwy yno, cyflawnwyd y dyddiau i esgor o honi.

7 A hi a esgorodd ar ei mab cyntafanedig, ac a'i rhwymodd ef mewn cadachau, ac a'i dododd ef yn y preseb; am nad oedd iddynt le yn y lletty.

8 ¶ Ac yr oedd yn y wlad honno fugeiliaid yn aros yn y maes, ac yn gwylied eu praidd liw nos.

9 Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd ger llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddisgleiriodd o'u hamgylch: ac ofni yn ddirfawr a wnaethant.

10 A'r angel a ddywedodd wrth-

ynt, Nac ofnwch: canys wele, yr
wyf fi yn mynegi i chwi newyddion
da o lawenydd mawr, yr hwn a fydd
i'r holl bobl:
11 Canys ganwyd i chwi heddyw
Geidwad yn ninas Dafydd, yr hwn
yw Crist yr Arglwydd.
12 A hyn *fydd* arwydd i chwi;
Chwi a gewch y dyn bach wedi ei
rwymo mewn cadachau, *a'i* ddodi
yn y preseb.
13 Ac yn ddisymmwth yr oedd
gyd â'r angel lïaws o lu nefol, yn
moliannu Duw, ac yn dywedyd,
14 Gogoniant yn y goruchaf i
Dduw, ac ar y ddaear tangnefedd,
i ddynion ewyllys da.
15 A bu, pan aeth yr angelion
ymaith oddi wrthynt i'r nef, y bu-
geiliaid hwythau a ddywedasant
wrth eu gilydd, Awn hyd Bethle-
hem, a gwelwn y peth hwn a
wnaethpwyd, yr hwn a hysbysodd
yr Arglwydd i ni.
16 A hwy a ddaethant ar frys; ac
a gawsant Mair a Joseph, a'r dyn
bach yn gorwedd yn y preseb.
17 A phan welsant, hwy a gyhoedd-
asant y gair a ddywedasid wrthynt
am y bachgen hwn.
18 A phawb a'r *a'i* clywsant, a
ryfeddasant am y pethau a ddy-
wedasid gan y bugeiliaid wrthynt.
19 Eithr Mair a gadwodd y peth-
au hyn oll, gan *eu* hystyried yn ei
chalon.
20 A'r bugeiliaid a ddychwelasant,
gan ogoneddu a moliannu Duw am
yr holl bethau a glywsent ac a wel-
sent, fel y dywedasid wrthynt.
21 ¶ A phan gyflawnwyd wyth
niwrnod i enwaedu ar y dyn bach,
galwyd ei enw ef IESU, yr hwn a
enwasid gan yr angel cyn ei ym-
ddŵyn ef yn y groth.
22 Ac wedi cyflawni dyddiau ei
phuredigaeth hi, yn ol deddf Moses,
hwy a'i dygasant ef i Jerusalem, i'*w*
gyflwyno i'r Arglwydd;
23 (Fel yr ysgrifenwyd yn neddf
yr Arglwydd, Pob gwrryw cyntaf-
anedig a elwir yn sanctaidd i'r Ar-
glwydd;)
24 Ac i roddi aberth, yn ol yr
hyn a ddywedwyd yn neddf yr Ar-
glwydd, Par o durturod, neu ddau
gyw colommen.
25 Ac wele, yr oedd gwr yn Jeru-
salem, a'i enw Simeon; a'r gwr
hwn *oedd* gyfiawn a duwiol, yn
disgwyl am ddiddanwch yr Israel:
a'r Yspryd Glân oedd arno.
26 Ac yr oedd wedi ei hysbysu
iddo gan yr Yspryd Glân, na welai
efe angau, cyn iddo weled Crist yr
Arglwydd.
27 Ac efe a ddaeth trwy yr yspryd
i'r deml: a phan ddug ei rïeni y dyn
bach Iesu, i wneuthur drosto yn ol
defod y gyfraith;
28 Yna efe a'i cymmerth ef yn ei
freichiau, ac a fendithiodd Dduw,
ac a ddywedodd,
29 Yr awrhon, Arglwydd, y go-
llyngi dy was mewn tangnefedd, yn
ol dy air:
30 Canys fy llygaid a welsant dy
iachawdwriaeth,
31 Yr hon a barottoaist ger bron
wyneb yr holl bobloedd;
32 Goleuni i oleuo y Cenhedloedd,
a gogoniant dy bobl Israel.
33 Ac yr oedd Joseph a'i fam ef
yn rhyfeddu am y pethau a ddy-
wedwyd am dano ef.
34 A Simeon a'u bendithiodd
hwynt, ac a ddywedodd wrth Mair
ei fam ef, Wele, hwn a osodwyd
yn gwymp ac yn gyfodiad i lawer
yn Israel, ac yn arwydd yr hwn y
dywedir yn ei erbyn;
35 (A thrwy dy enaid di dy hun
hefyd yr â cleddyf;) fel y datguddir
meddyliau llawer o galonnau.
36 Ac yr oedd Anna brophwydes,
merch Phanuel, o lwyth Aser: hon
oedd oedrannus iawn, ac a fuasai
fyw gyd â gwr saith mlynedd o'i
morwyndod;
37 Ac *a fuasai* yn weddw yng-
hylch pedair a phedwar ugain mlyn-
edd, yr hon nid âi allan o'r deml,
ond gwasanaethu *Duw* mewn ym-
prydiau a gweddïau ddydd a nos.
38 A hon hefyd yn yr awr honno,
gan sefyll ger llaw, a foliannodd yr
Arglwydd, ac a lefarodd am dano
ef wrth y rhai oll oedd yn disgwyl
ymwared yn Jerusalem.
39 Ac wedi iddynt orphen pob

peth yn ol deddf yr Arglwydd, hwy
a ddychwelasant i Galilea, i'w dinas
eu hun Nazareth.
40 A'r bachgen a gynnyddodd, ac
a gryfhaodd yn yr yspryd, yn gyf-
lawn o ddoethineb: a gras Duw
oedd arno ef.
41 ¶ A'i rïeni ef a aent i Jerusalem
bob blwyddyn ar wyl y pasc.
42 A phan oedd efe yn ddeuddeng
mlwydd oed, hwynt-hwy a aethant i
fynu i Jerusalem yn ol defod yr wyl.
43 Ac wedi gorphen y dyddiau, a
hwy yn dychwelyd, arhosodd y bach-
gen Iesu yn Jerusalem; ac ni wydd-
ai Joseph a'i fam ef:
44 Eithr gan dybied ei fod ef yn y
fintai, hwy a aethant daith diwrnod;
ac a'i ceisiasant ef ym mhlith *eu*
cenedl a'*u* cydnabod.
45 A phryd na chawsant ef, hwy a
ddychwelasant i Jerusalem, gan ei
geisio ef.
46 A bu, ar ol tridiau, gael o hon-
ynt hwy ef yn y deml, yn eistedd
y'nghanol y doctoriaid, yn gwran-
daw arnynt, ac yn eu holi hwynt.
47 A synnu a wnaeth ar bawb a'r
a'i clywsant ef, o herwydd ei ddeall
ef a'i attebion.
48 A phan welsant ef, bu aruthr
ganddynt. A'i fam a ddywedodd
wrtho, Fy mab, paham y gwnaeth-
ost felly â ni? wele, dy dad a min-
nau yn ofidus a'th geisiasom di.
49 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Paham y ceisiech fi? oni wyddech
fod yn rhaid i mi fod ynghylch y
pethau a berthyn i'm Tad?
50 A hwy ni ddeallasant y gair a
ddywedasai efe wrthynt.
51 Ac efe a aeth i waered gyd â
hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a
fu ostyngedig iddynt. A'i fam ef a
gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei
chalon.
52 A'r Iesu a gynnyddodd mewn
doethineb a chorpholaeth, a ffafr
gyd â Duw a dynion.

PENNOD III.

1 *Pregeth a bedydd Ioan:* 15 *ei dystiolaeth ef am Grist.* 20 *Herod yn carcharu Ioan.* 21 *Crist, wedi ei fedyddio, yn derbyn tystiolaeth o'r nef.* 23 *Oedran ac achau Crist o Joseph i fynu.*

YN y bymthegfed flwyddyn o
ymerodraeth Tiberius Cesar, a
Phontius Pilat yn rhaglaw Judea, a
Herod yn detrarch Galilea, a'i frawd
Phylip yn detrarch Iturea a gwlad
Trachonitis, a Lysanias yn detrarch
Abilene,
2 Dan yr arch-offeiriaid Annas
a Chaiaphas, y daeth gair Duw at
Ioan, mab Zacharïas, yn y diffaeth-
wch.
3 Ac efe a ddaeth i bob goror yng-
hylch yr Iorddonen, gan bregethu
bedydd edifeirwch er maddeuant
pechodau;
4 Fel y mae yn ysgrifenedig yn llyfr
ymadroddion Esaias y prophwyd, yr
hwn sydd yn dywedyd, Llef un yn
llefain yn y diffaethwch, Parottôwch
ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei
lwybrau ef yn uniawn.
5 Pob pant a lenwir, a phob myn-
ydd a bryn a ostyngir, a'r gŵyr-
geimion a wneir yn uniawn, a'r
geirwon yn ffyrdd gwastad:
6 A phob cnawd a wêl iachawdwr-
iaeth Duw.
7 Am hynny efe a ddywedodd wrth
y bobl oedd yn dyfod i'w bedyddio
ganddo, O genhedlaeth gwiberod,
pwy a'ch rhag-rybuddiodd chwi i
ffoi oddi wrth y digofaint sydd ar
ddyfod?
8 Dygwch gan hynny ffrwythau
addas i edifeirwch; ac na ddechreu-
wch ddywedyd ynoch eich hunain,
Y mae gennym ni Abraham yn dad:
canys yr wyf yn dywedyd i chwi,
y dichon Duw o'r cerrig hyn godi
plant i Abraham.
9 Ac yr awrhon y mae y fwyell
wedi ei gosod ar wreiddyn y pren-
nau: pob pren gan hynny a'r nid
yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmynir
i lawr, ac a fwrir yn tân.
10 A'r bobloedd a ofynasant iddo,
gan ddywedyd, Pa beth gan hynny
a wnawn ni?
11 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Y neb sydd ganddo
ddwy bais, rhodded i'r neb sydd
heb yr un; a'r neb sydd ganddo
fwyd, gwnaed yr un modd.
12 A'r publicanod hefyd a ddaeth-
ant i'w bedyddio, ac a ddywedasant
wrtho, Athraw, beth a wnawn ni?
13 Ac efe a ddywedodd wrthynt,

Na cheisiwch ddim mwy nag sydd
wedi ei osod i chwi.
14 A'r milwyr hefyd a ofynasant
iddo, gan ddywedyd, A pha beth a
wnawn ninnau? Ac efe a ddywed-
odd wrthynt, Na fyddwch draws
wrth neb, ac na cham-achwynwch
ar neb; a byddwch foddlawn i'ch
cyflogau.
15 Ac fel yr oedd y bobl yn dis-
gwyl, a phawb yn meddylied yn eu
calonnau am Ioan, ai efe oedd y
Crist;
16 Ioan a attebodd, gan ddywedyd
wrthynt oll, Myfi yn ddïau ydwyf yn
eich bedyddio chwi â dwfr: ond y
mae un cryfach na myfi yn dyfod, yr
hwn nid wyf fi deilwng i ddattod
carrai ei esgidiau: efe a'ch bedydd-
ia chwi â'r Ysbryd Glân, ac â thân.
17 Yr hwn *y mae* ei wyntyll yn ei
law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawr-
dyrnu, ac a gasgl y gwenith i'w
ysgubor; ond yr us a lysg efe â
thân anniffoddadwy.
18 A llawer o bethau eraill a gyng-
horodd efe, ac a bregethodd i'r
bobl.
19 Ond Herod y tetrarch, pan ger-
yddwyd ef ganddo am Herodias
gwraig Phylip ei frawd, ac am yr
holl ddrygioni a wnaethai Herod,
20 A chwanegodd hyn hefyd heb
law y cwbl, ac a gauodd ar Ioan yn
y carchar.
21 ¶ A bu, pan oeddid yn bedyddio
yr holl bobl, a'r Iesu yn ei fedyddio
hefyd, ac yn gweddïo, agoryd y nef,
22 A disgyn o'r Ysbryd Glân mewn
rhith corphorol, megis colommen,
arno ef; a dyfod llef o'r nef yn dy-
wedyd, Ti yw fy anwyl Fab; ynot
ti y'm boddlonwyd.
23 A'r Iesu ei hun oedd ynghylch
dechreu ei ddengmlwydd ar hugain
oed, mab (fel y tybid) i Joseph, *fab*
Eli,
24 *Fab* Matthat, *fab* Lefi, *fab*
Melchi, *fab* Janna, *fab* Joseph,
25 *Fab* Mattathïas, *fab* Amos, *fab*
Näum, *fab* Esli, *fab* Naggai,
26 *Fab* Maath, *fab* Mattathïas, *fab*
Semei, *fab* Joseph, *fab* Juda,
27 *Fab* Joanna, *fab* Rhesa, *fab*
Zorobabel, *fab* Salathiel, *fab* Neri,
28 *Fab* Melchi, *fab* Adi, *fab* Co-
sam, *fab* Elmodam, *fab* Er,
29 *Fab* Jose, *fab* Eliezer, *fab* Jo-
rim, *fab* Matthat, *fab* Lefi,
30 *Fab* Simeon, *fab* Juda, *fab* Jo-
seph, *fab* Jonan, *fab* Elïacim,
31 *Fab* Melea, *fab* Mainan, *fab*
Mattatha, *fab* Nathan, *fab* Dafydd,
32 *Fab* Jesse, *fab* Obed, *fab* Booz,
fab Salmon, *fab* Naasson,
33 *Fab* Aminadab, *fab* Aram, *fab*
Esrom, *fab* Phares, *fab* Juda,
34 *Fab* Jacob, *fab* Isaac, *fab* Ab-
raham, *fab* Thara, *fab* Nachor,
35 *Fab* Saruch, *fab* Ragau, *fab*
Phalec, *fab* Heber, *fab* Sala,
36 *Fab* Cainan, *fab* Arphaxad, *fab*
Sem, *fab* Nöe, *fab* Lamech,
37 *Fab* Mathusala, *fab* Enoch, *fab*
Jared, *fab* Maleleel, *fab* Cainan,
38 *Fab* Enos, *fab* Seth, *fab* Adda,
fab Duw.

PENNOD IV.

1 *Temtiad ac ymprydd Crist.* 13 *Y mae efe yn gorchfygu y cythraul:* 14 *yn dechreu pregethu.* 16 *Pobl Nazareth yn rhyfeddu am ei eiriau grasusol ef.* 33 *Y mae efe yn iachâu un cythreulig,* 38 *a mam gwraig Petr,* 40 *a llawer o gleifion eraill.* 41 *Y cythreuliaid yn cydnabod Crist, ac yn cael cerydd am hynny.* 43 *Y mae efe yn pregethu trwy y dinasoedd.*

A'R Iesu yn llawn o'r Ysbryd Glân,
a ddychwelodd oddi wrth yr
Iorddonen, ac a arweiniwyd gan yr
ysbryd i'r anialwch,
2 Yn cael ei demtio gan ddiafol
ddeugain niwrnod. Ac ni fwytta-
odd efe ddim o fewn y dyddiau hyn-
ny: ac wedi eu diweddu hwynt,
ar ol hynny y daeth arno chwant
bwyd.
3 A dywedodd diafol wrtho, Os
mab Duw ydwyt ti, dywed wrth y
garreg hon fel y gwneler hi yn fara.
4 A'r Iesu a attebodd iddo, gan
ddywedyd, Ysgrifenedig yw, Nad ar
fara yn unig y bydd dyn fyw, ond
ar bob gair Duw.
5 A diafol, wedi ei gymmeryd ef i
fynu i fynydd uchel, a ddangosodd
iddo holl deyrnasoedd y ddaear
mewn munud awr.
6 A diafol a ddywedodd wrtho, I
ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll,
a'u gogoniant hwynt: canys i mi
y rhoddwyd; ac i bwy bynnag y
mynnwyf y rhoddaf finnau hi.

7 Os tydi gan hynny a addoli o'm
blaen, eiddot ti fyddant oll.
8 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Dos ymaith, Satan,
yn fy ol i; canys ysgrifenedig yw,
Addoli yr Arglwydd dy Dduw, ac
ef yn unig a wasanaethi.
9 Ac efe a'i dug ef i Jerusalem,
ac a'i gosododd ar binacl y deml,
ac a ddywedodd wrtho, Os mab
Duw ydwyt, bwrw dy hun i lawr
oddi yma:
10 Canys ysgrifenedig yw, Y gor-
chymyn efe i'w angelion o'th achos
di, ar dy gadw di;
11 Ac y cyfodant di yn *eu* dwylaw,
rhag i ti un amser daro dy droed
wrth garreg.
12 A'r Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd wrtho, Dywedwyd, Na themtia
yr Arglwydd dy Dduw.
13 Ac wedi i ddiafol orphen yr
holl demtasiwn, efe a ymadawodd
âg ef dros amser.
14 ¶ A'r Iesu a ddychwelodd trwy
nerth yr yspryd i Galilea: a sôn a
aeth am dano ef trwy yr holl fro
oddi amgylch.
15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu
yn eu synagogau hwynt, ac yn cael
anrhydedd gan bawb.
16 ¶ Ac efe a ddaeth i Nazareth,
lle y magesid ef: ac yn ol ei arfer,
efe a aeth i'r synagog ar y Sabbath,
ac a gyfododd i fynu i ddarllen.
17 A rhodded atto lyfr y prophwyd
Esaias. Ac wedi iddo agoryd y llyfr,
efe a gafodd y lle yr oedd yn ys-
grifenedig,
18 Yspryd yr Arglwydd *sydd* arnaf
fi, o herwydd iddo fy enneinio i; i
bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi,
i iachâu y drylliedig o galon, i breg-
ethu gollyngdod i'r caethion, a chaff-
aeliad golwg i'r deillion, i ollwng y
rhai ysig mewn rhydd-deb,
19 I bregethu blwyddyn gymmer-
adwy yr Arglwydd.
20 Ac wedi iddo gau y llyfr, a'i
roddi i'r gweinidog, efe a eistedd-
odd. A llygaid pawb oll yn y syna-
gog oedd yn craffu arno.
21 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd
wrthynt, Heddyw y cyflawnwyd yr
ysgrythyr hon yn eich clustiau chwi.
22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tyst-
iolaeth iddo, ac yr oeddynt yn rhy-
feddu am y geiriau grasusol a ddeuai
allan o'i enau ef. A hwy a ddywed-
asant, Onid hwn yw mab Joseph?
23 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Yn hollawl y dywedwch y ddïareb
hon wrthyf, Y meddyg, iachâ di dy
hun: y pethau a glywsom ni eu
gwneuthur yn Capernaum, gwna
yma hefyd yn dy wlad dy hun.
24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir
meddaf i chwi, Nad yw un prophwyd
yn gymmeradwy yn ei wlad ei hun.
25 Eithr mewn gwirionedd meddaf
i chwi, Llawer o wragedd gweddw-
on oedd yn Israel yn nyddiau Elï-
as, pan gauwyd y nef dair blynedd
a chwe mis, fel y bu newyn mawr
trwy yr holl dir;
26 Ac nid at yr un o honynt yr
anfonwyd Elïas, ond i Sarepta yn
Sidon, at wraig weddw.
27 A llawer o wahan-gleifion oedd
yn Israel yn amser Eliseus y pro-
phwyd; ac ni lanhâwyd yr un o
honynt, ond Naaman y Syriad.
28 A'r rhai oll yn y synagog, wrth
glywed y pethau hyn, a lanwyd o
ddigofaint;
29 Ac a godasant i fynu, ac a'i
bwriasant ef allan o'r ddinas, ac a'i
dygasant ef hyd ar ael y bryn yr
hwn yr oedd eu dinas wedi ei had-
eiladu arno, ar fedr ei fwrw ef ben-
dramwnwgl i lawr.
30 Ond efe, gan fyned trwy eu
canol hwynt, a aeth ymaith;
31 Ac a ddaeth i waered i Caper-
naum, dinas yn Galilea: ac yr oedd
yn eu dysgu hwynt ar y dyddiau
Sabbath.
32 A bu aruthr ganddynt wrth ei
athrawiaeth ef: canys ei ymadrodd
ef oedd gyd âg awdurdod.
33 ¶ Ac yn y synagog yr oedd dyn
a chanddo yspryd cythraul aflan;
ac efe a waeddodd â llef uchel,
34 Gan ddywedyd, Och, beth sydd
i ni a wnelom â thi, Iesu o Naza-
reth? a ddaethost ti i'n difetha ni?
Myfi a'th adwaen pwy ydwyt; Sanct
Duw.
35 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan
ddywedyd, Distawa, a dos allan o

hono. A'r cythraul, wedi ei daflu
ef i'r canol, a aeth allan o hono,
heb wneuthur dim niwed iddo.
36 A daeth braw arnynt oll: a
chyd-ymddiddanasant â'u gilydd,
gan ddywedyd, Pa ymadrodd *yw*
hwn! gan ei fod ef trwy awdurdod
a nerth yn gorchymyn yr ysprydion
aflan, a hwythau yn myned allan.
37 A sôn am dano a aeth allan i
bob man o'r wlad oddi amgylch.
38 ¶ A phan gyfododd *yr Iesu* o'r
synagog, efe a aeth i mewn i dŷ
Simon. Ac yr oedd chwegr Simon
yn glaf o gryd blin: a hwy a attol-
ygasant arno drosti hi.
39 Ac efe a safodd uwch *ei phen*
hi, ac a geryddodd y cryd; a'*r cryd*
a'i gadawodd hi: ac yn y fan hi a
gyfododd, ac a wasanaethodd ar-
nynt hwy.
40 ¶ A phan fachludodd yr haul,
pawb a'r oedd ganddynt rai cleif-
ion o amryw glefydau, a'u dygasant
hwy atto ef; ac efe a roddes ei
ddwylaw ar bob un o honynt, ac
a'u hiachaodd hwynt.
41 A'r cythreuliaid hefyd a aeth-
ant allan o lawer, dan lefain a dy-
wedyd, Ti yw Crist, Mab Duw. Ac
efe a'u ceryddodd hwynt, ac ni ad-
awai iddynt ddywedyd y gwyddent
mai efe oedd y Crist.
42 Ac wedi ei myned hi yn ddydd,
efe a aeth allan, ac a gychwynodd
i le diffaeth: a'r bobloedd a'i ceis-
iasant ef; a hwy a ddaethant hyd
atto, ac a'i hattaliasant ef rhag
myned ymaith oddi wrthynt.
43 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Yn wir y mae yn rhaid i mi breg-
ethu teyrnas Dduw i ddinasoedd
eraill hefyd: canys i hyn y'm dan-
fonwyd.
44 Ac yr oedd efe yn pregethu yn
synagogau Galilea.

PENNOD V.

1 *Crist yn dysgu y bobl allan o long Petr:* 4 *trwy helfa ryfeddol o bysgod, yn dangos pa fodd y gwnai efe ef a'i gyfeillion yn bysgodwyr dynion:* 12 *yn glanhâu y gwahan-glwyfus:* 16 *yn gweddïo yn y diffaethwch:* 18 *yn iachâu un claf o'r parlys:* 27 *yn galw Matthew y publican:* 29 *megis Physygwr eneidiau, yn bwytta gyd â phechaduriaid:* 34 *yn rhag-fynegi ymprydiau a chystuddiau i'r apostolion ar ol ei ddyrchafiad ef:* 36 *ac yn cyffelybu disgyblion llwrf gweiniaid i gostrelau hen, a dillad wedi treulio.*

BU hefyd, a'r bobl yn pwyso atto
i wrandaw gair Duw, yr oedd
yntau yn sefyll yn ymyl llyn Gen-
nesaret;
2 Ac efe a welai ddwy long yn
sefyll wrth y llyn: a'r pysgodwyr a
aethent allan o honynt, ac oeddynt
yn golchi *eu* rhwydau.
3 Ac efe a aeth i mewn i un o'r
llongau, yr hon oedd eiddo Simon,
ac a ddymunodd arno wthio ychydig
oddi wrth y tir. Ac efe a eistedd-
odd, ac a ddysgodd y bobloedd all-
an o'r llong.
4 A phan beidiodd â llefaru, efe a
ddywedodd wrth Simon, Gwthia i'r
dwfn, a bwriwch eich rhwydau am
helfa.
5 A Simon a attebodd ac a ddywed-
odd wrtho, O Feistr, er i ni boeni
ar hyd y nos, ni ddaliasom ni ddim:
etto ar dy air di mi a fwriaf y rhwyd.
6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny,
hwy a ddaliasant lïaws mawr o bysg-
od: a'u rhwyd hwynt a rwygodd.
7 A hwy a amneidiasant ar *eu* cyf-
eillion, oedd yn y llong arall, i ddy-
fod i'w cynnorthwyo hwynt. A hwy
a ddaethant; a llanwasant y ddwy
long, onid oeddynt hwy ar soddi.
8 A Simon Petr, pan welodd *hyn-
ny*, a syrthiodd wrth liniau yr Iesu,
gan ddywedyd, Dos ymaith oddi
wrthyf; canys dyn pechadurus wyf
fi, O Arglwydd.
9 Oblegid braw a ddaethai arno
ef, a'r rhai oll oedd gyd âg ef, o
herwydd yr helfa bysgod a ddalias-
ent hwy;
10 A'r un ffunud ar Iago ac Ioan
hefyd, meibion Zebedëus, y rhai
oedd gyfrannogion â Simon. A dy-
wedodd yr Iesu wrth Simon, Nac
ofna: o hyn allan y deli ddynion.
11 Ac wedi iddynt ddwyn y llong-
au i dir, hwy a adawsant bob peth,
ac a'i dilynasant ef.
12 ¶ A bu, fel yr oedd efe mewn
rhyw ddinas, wele wr yn llawn o'r
gwahan-glwyf: a phan welodd efe
yr Iesu, efe a syrthiodd ar *ei* wyn-
eb, ac a ymbiliodd âg ef, gan ddy-
wedyd, O Arglwydd, os ewyllysi, ti
a elli fy nglanhâu.
13 Yntau a estynodd *ei* law, ac a

gyffyrddodd âg ef, gan ddywedyd,
Yr wyf yn ewyllysio; bydd lân. Ac
yn ebrwydd y gwahan-glwyf a aeth
ymaith oddi wrtho.
14 Ac efe a orchymynodd iddo na
ddywedai i neb: eithr dos *ymaith,* a
dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrwm
dros dy lanhâd, fel y gorchymynodd
Moses, er tystiolaeth iddynt.
15 A'r gair am dano a aeth yn fwy
ar led: a llawer o bobloedd a ddaeth-
ant ynghyd i'w wrandaw ef, ac i'w
hiachâu ganddo o'u clefydau.
16 ¶ Ac yr oedd efe yn cilio o'r
neilldu yn y diffaethwch, ac yn
gweddïo.
17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr
oedd efe yn athrawiaethu, fod Pha-
riseaid a doctoriaid y gyfraith yn
eistedd *yno,* y rhai a ddaethent o
bob pentref yn Galilea, a Judea, a
Jerusalem: ac yr oedd gallu yr Ar-
glwydd i'w hiachâu hwynt.
18 ¶ Ac wele wŷr yn dwyn mewn
gwely ddyn a oedd glaf o'r parlys:
a hwy a geisiasant ei ddwyn ef i
mewn, a'*i* ddodi ger ei fron ef.
19 A phan na fedrent gael pa
ffordd y dygent ef i mewn, o achos
y dyrfa, hwy a ddringasant ar nen y
tŷ, ac a'i gollyngasant ef i waered
yn y gwely trwy y pridd-lechau, yn
y canol ger bron yr Iesu.
20 A phan welodd efe eu ffydd
hwynt, efe a ddywedodd wrtho, Y
dyn, maddeuwyd i ti dy bechodau.
21 A'r ysgrifenyddion a'r Phari-
seaid a ddechreuasant ymresymmu,
gan ddywedyd, Pwy yw hwn sydd
yn dywedyd cabledd? pwy a ddichon
faddeu pechodau ond Duw yn unig?
22 A'r Iesu, yn gwybod eu hym-
resymiadau hwynt, a attebodd ac a
ddywedodd wrthynt, Pa resymmu
yn eich calonnau yr ydych?
23 Pa un hawsaf, ai dywedyd,
Maddeuwyd i ti dy bechodau; ai
dywedyd, Cyfod, a rhodia?
24 Ond fel y gwypoch fod gan
Fab y dyn awdurdod ar y ddaear i
faddeu pechodau, (eb efe wrth y
claf o'r parlys,) Yr wyf yn dywedyd
wrthyt, Cyfod, a chymmer dy wely,
a dos i'th dŷ.
25 Ac yn y man y cyfododd efe i
fynu yn eu gŵydd hwynt; ac efe a
gymmerth yr hyn y gorweddai arno,
ac a aeth ymaith i'w dŷ ei hun, gan
ogoneddu Duw.
26 A syndod a ddaeth ar bawb, a
hwy a ogoneddasant Dduw; a hwy
a lanwyd o ofn, gan ddywedyd,
Gwelsom bethau anhygoel heddyw.
27 ¶ Ac ar ol y pethau hyn yr
aeth efe allan, ac a welodd bublic-
an, a'i enw Lefi, yn eistedd wrth y
dollfa; ac efe a ddywedodd wrtho,
Dilyn fi.
28 Ac efe a adawodd bob peth,
ac a gyfododd i fynu, ac a'i dilyn-
odd ef.
29 A gwnaeth Lefi iddo wledd
fawr yn ei dŷ: ac yr oedd tyrfa
fawr o bublicanod ac eraill; yn eis-
tedd gyd â hwynt ar y bwrdd.
30 Eithr eu hysgrifenyddion a'u
Phariseaid hwynt a furmurasant yn
erbyn ei ddisgyblion ef, gan ddy-
wedyd, Paham yr ydych chwi yn
bwytta ac yn yfed gyd â phublican-
od a phechaduriaid?
31 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai
iach wrth feddyg; ond i'r rhai
cleifion.
32 Ni ddeuthum i alw rhai cyf-
iawn, ond pechaduriaid, i edifeirwch.
33 ¶ A hwy a ddywedasant wrtho,
Paham y mae disgyblion Ioan yn
ymprydio yn fynych, ac yn gwneuth-
ur gweddïau, a'r un modd yr eiddo
y Phariseaid; ond yr eiddot ti yn
bwytta ac yn yfed?
34 Yntau a ddywedodd wrthynt,
A ellwch chwi beri i blant yr ystaf-
ell brïodas ymprydio, tra fyddo y
prïodas-fab gyd â hwynt?
35 Ond y dyddiau a ddaw, pan
ddyger y prïodas-fab oddi arnynt:
ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau
hynny.
36 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd
ddammeg wrthynt: Ni rydd neb lain
o ddilledyn newydd mewn hen ddill-
edyn: os amgen, y mae y newydd
yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain
o'r newydd ni chyttuna â'r hen.
37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin
newydd i hen gostrelau: os amgen,
y gwin newydd a ddryllia y costrel-

au, ac efe a red allan, a'r costrelau
a gollir.
38 Eithr gwin newydd sydd raid ei
fwrw mewn costrelau newyddion;
a'r ddau a gedwir.
39 Ac nid oes neb, gwedi iddo yfed
gwin hen, a chwennych y newydd
yn y fan: canys efe a ddywed, Gwell
yw yr hen.

PENNOD VI.

1 *Crist yn argyhoeddi dallineb y Phariseaid ynghylch cadw y Sabbath, trwy ysgrythyrau, a rheswm, a gwyrthiau: 13 yn dewis deuddeg apostol: 17 yn iachâu y cleifion: 20 a cher bron y bobl, yn pregethu i'w ddisgyblion fendithion a melldithion. 27 Pa fodd y mae i ni garu ein gelynion: 46 a chyssylltu ufudd-dod gweithredoedd da ynghyd â gwrandaw y gair; rhag, yn nrwg-ddydd profedigaeth, i ni syrthio fel tŷ wedi ei adeiladu ar wyneb y ddaear, heb ddim sylfaen.*

A BU ar yr ail prif Sabbath, fyn-
ed o hono trwy yr ŷd: a'i ddis-
gyblion a dynnasant y tywys, ac a'u
bwyttasant, gwedi *eu* rhwbio â'*u*
dwylaw.
2 A rhai o'r Phariseaid a ddywed-
asant wrthynt, Paham yr ydych yn
gwneuthur yr hyn nid yw gyfreith-
lawn ei wneuthur ar y Sabbathau?
3 A'r Iesu gan atteb iddynt a
ddywedodd, Oni ddarllenasoch hyn
chwaith, yr hyn a wnaeth Dafydd,
pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r
rhai oedd gyd âg ef;
4 Y modd yr aeth efe i mewn i dŷ
Dduw, ac y cymmerth ac y bwytta-
odd y bara gosod, ac a'i rhoddes
hefyd i'r rhai oedd gyd âg ef; yr
hwn nid yw gyfreithlawn ei fwytta,
ond i'r offeiriaid yn unig?
5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y
mae Mab y dyn yn Arglwydd ar y
Sabbath hefyd.
6 ¶ A bu hefyd ar Sabbath arall,
iddo fyned i mewn i'r synagog, ac
athrawiaethu: ac yr oedd yno ddyn
a'i law ddehau wedi gwywo.
7 A'r ysgrifenyddion a'r Phari-
seaid a'i gwyliasant ef, a iachâi efe
ef ar y *dydd* Sabbath; fel y caffent
achwyn yn ei erbyn ef.
8 Eithr efe a wybu eu meddyliau
hwynt, ac a ddywedodd wrth y dyn
oedd a'r llaw wedi gwywo, Cyfod i
fynu, a saf yn y canol. Ac efe a
gyfododd i fynu, ac a safodd.
9 Yr Iesu am hynny a ddywedodd
wrthynt, Myfi a ofynaf i chwi, Beth
sydd gyfreithlawn ar y Sabbath-
au? gwneuthur da, ynte gwneuthur
drwg? cadw einioes, ai colli?
10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi
amgylch, efe a ddywedodd wrth y
dyn, Estyn dy law. Ac efe a wnaeth
felly: a'i law ef a wnaed yn iach
fel y llall.
11 A hwy a lanwyd o ynfydrwydd,
ac a ymddiddanasant y naill wrth y
llall, pa beth a wnaent i'r Iesu.
12 A bu yn y dyddiau hynny, fyn-
ed o hono ef allan i'r mynydd i
weddïo; a pharhâu ar hyd y nos
yn gweddïo Duw.
13 ¶ A phan aeth hi yn ddydd, efe
a alwodd atto ei ddisgyblion: ac o
honynt efe a etholodd ddeuddeg, y
rhai hefyd a enwodd efe yn apos-
tolion;
14 Simon (yr hwn hefyd a enwodd
efe Petr,) ac Andreas ei frawd; Iago,
ac Ioan; Phylip, a Bartholomëus;
15 Matthew, a Thomas; Iago *mab*
Alphëus, a Simon a elwir Zelotes;
16 Judas *brawd* Iago, a Judas
Iscariot, yr hwn hefyd a aeth yn
fradwr.
17 ¶ Ac efe a aeth i waered gyd â
hwynt, ac a safodd mewn gwastat-
tir; a'r dyrfa o'i ddisgyblion, a llï-
aws mawr o bobl o holl Judea a
Jerusalem, ac o duedd môr Tyrus a
Sidon, y rhai a ddaeth i wrandaw
arno, ac i'w hiachâu o'u clefydau,
18 A'r rhai a flinid gan ysprydion
aflan: a hwy a iachâwyd.
19 A'r holl dyrfa oedd yn ceisio
cyffwrdd âg ef; am fod nerth yn
myned o hono allan, ac yn iachâu
pawb.
20 ¶ Ac efe a ddyrchafodd ei ol-
ygon ar ei ddisgyblion, ac a ddy-
wedodd, Gwŷn eich byd y tlodion:
canys eiddoch chwi yw teyrnas
Dduw.
21 Gwŷn eich byd y rhai ydych yn
dwyn newyn yr awrhon: canys chwi
a ddigonir. Gwŷn eich byd y rhai
ydych yn wylo yr awrhon: canys
chwi a chwerddwch.
22 Gwŷn eich byd pan y'ch casao
dynion, a phan y'ch didolant *oddi
wrthynt*, ac y'*ch* gwaradwyddant,

ac y bwriant eich enw allan megis
drwg, er mwyn Mab y dyn.
23 Byddwch lawen y dydd hwnnw,
a llemmwch; canys wele, eich gwobr
sydd fawr yn y nef: oblegid yr un
ffunud y gwnaeth eu tadau hwynt
i'r prophwydi.
24 Eithr gwae chwi y cyfoethog-
ion! canys derbyniasoch eich di-
ddanwch.
25 Gwae chwi y rhai llawn! canys
chwi a ddygwch newyn. Gwae
chwi y rhai a chwerddwch yr awr-
hon! canys chwi a alerwch ac a
wylwch.
26 Gwae chwi pan ddywedo pob
dyn yn dda am danoch! canys felly
y gwnaeth eu tadau hwynt i'r gau-
brophwydi.
27 ¶ Ond yr wyf yn dywedyd wrth-
ych chwi y rhai ydych yn gwrandaw,
Cerwch eich gelynion; gwnewch dda
i'r rhai a'ch casânt:
28 Bendithiwch y rhai a'ch mell-
dithiant, a gweddïwch dros y rhai
a'ch drygant.
29 Ac i'r hwn a'th darawo ar y
naill gern, cynnyg y llall hefyd; ac
i'r hwn a ddygo ymaith dy gochl, na
wahardd dy bais hefyd.
30 A dyro i bob un a geisio gen-
nyt; a chan y neb a fyddo yn dwyn
yr eiddot, na chais eilchwyl.
31 Ac fel y mynnech wneuthur o
ddynion i chwi, gwnewch chwithau
iddynt yr un ffunud.
32 Ac os cerwch y rhai a'ch carant
chwithau, pa ddïolch fydd i chwi?
oblegid y mae pechaduriaid hefyd
yn caru y rhai a'u câr hwythau.
33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a
wnant dda i chwithau, pa ddïolch
fydd i chwi? oblegid y mae y pech-
aduriaid hefyd yn gwneuthur yr un
peth.
34 Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai
yr ydych yn gobeithio y cewch chwi-
thau ganddynt, pa ddïolch fydd i
chwi? oblegid y mae y pechaduriaid
hefyd yn rhoddi echwyn i bechadur-
iaid, fel y derbyniont y cyffelyb.
35 Eithr cerwch eich gelynion, a
gwnewch dda, a rhoddwch echwyn,
heb obeithio dim drachefn; a'ch
gwobr a fydd mawr, a phlant fydd-
wch i'r Goruchaf: canys daionus yw
efe i'r rhai anniolchgar a drwg.
36 Byddwch gan hynny drugarog-
ion, megis ag y mae eich Tad yn
drugarog.
37 Ac na fernwch, ac ni'ch bernir:
na chondemniwch, ac ni'ch con-
demnir: maddeuwch, a maddeuir i
chwithau:
38 Rhoddwch, a rhoddir i chwi;
mesur da, dwysedig, ac wedi ei ys-
gwyd, ac yn myned trosodd, a rodd-
ant yn eich mynwes: canys â'r un
mesur ag y mesuroch, y mesurir i
chwi drachefn.
39 Ac efe a ddywedodd ddammeg
wrthynt: A ddichon y dall dywyso
y dall? oni syrthiant ill dau yn y
clawdd?
40 Nid yw y disgybl uwch law ei
athraw: eithr pob un perffaith a
fydd fel ei athraw.
41 A phaham yr wyt ti yn edrych
ar y brycheuyn sydd yn llygad dy
frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y
trawst sydd yn dy lygad dy hun?
42 Neu pa fodd y gelli di ddywed-
yd wrth dy frawd, *Fy* mrawd, gâd i
mi dynnu allan y brycheuyn sydd
yn dy lygad, a thithau heb weled y
trawst sydd yn dy lygad dy hun?
O ragrithiwr, bwrw allan y trawst
o'th lygad dy hun yn gyntaf, ac
yna y gweli yn eglur dynnu allan
y brycheuyn sydd yn llygad dy
frawd.
43 Canys nid yw pren da yn dwyn
ffrwyth drwg; na phren drwg yn
dwyn ffrwyth da.
44 Oblegid pob pren a adwaenir
wrth ei ffrwyth ei hun: canys nid
oddi ar ddrain y casglant ffigys, nac
oddi ar berth yr heliant rawnwin.
45 Y dyn da, o ddaionus drysor ei
galon, a ddwg allan ddaioni; a'r dyn
drwg, o ddrygionus drysor ei galon,
a ddwg allan ddrygioni: canys o
helaethrwydd y galon y mae ei enau
yn llefaru.
46 ¶ Paham hefyd yr ydych yn fy
ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac
nad ydych yn gwneuthur yr hyn yr
wyf yn ei ddywedyd?
47 Pwy bynnag a ddêl attaf fi, ac a
wrendy fy ngeiriau, ac a'u gwnelo

hwynt, mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn gyffelyb:

48 Cyffelyb yw i ddyn yn adeiladu tŷ, yr hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a osododd ei sail ar y graig: a phan ddaeth llifeiriant, y llif-ddyfroedd a gurodd ar y tŷ hwnnw, ac ni allai ei siglo; canys yr oedd wedi ei seilio ar y graig.

49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wna, cyffelyb yw i ddyn a adeiladai dŷ ar y ddaear, heb sail; ar yr hwn y curodd y llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd: a chwymp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PENNOD VII.

1 *Crist yn caffael mwy o ffydd yn y canwriad, un o'r Cenhedloedd, nag yn yr un o'r Iuddewon:* 10 *yn iachâu ei was ef yn ei absen:* 11 *yn cyfodi o farw i fyw fab y wraig weddw o Naïn:* 19 *yn atteb cenhadon Ioan, trwy ddangos ei wyrthiau:* 24 *yn tystiolaethu i'r bobl ei feddwl am Ioan:* 31 *yn bwrw bai ar yr Iuddewon, y rhai ni ellid eu hennill na thrwy ymarweddiad Ioan na'r eiddo yr Iesu:* 36 *ac yn dangos trwy achlysur y wraig oedd bechadures pa fodd y mae efe yn gyfaill i bechaduriaid, nid i'w maentumio mewn pechodau, ond i faddeu iddynt eu pechodau, ar eu ffydd a'u hedifeirwch.*

AC wedi iddo orphen ei holl ymadroddion lle y clywai y bobl, efe a aeth i mewn i Capernaum.

2 A gwas rhyw ganwriad, yr hwn oedd anwyl ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, ym mron marw.

3 A phan glybu efe sôn am yr Iesu, efe a ddanfonodd atto henuriaid yr Iuddewon, gan attolwg iddo ddyfod a iachâu ei was ef.

4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a attolygasant arno yn daer, gan ddywedyd, Oblegid y mae efe yn haeddu cael gwneuthur o honot hyn iddo:

5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac efe a adeiladodd i ni synagog.

6 A'r Iesu a aeth gyd â hwynt. Ac efe weithian heb fod neppell oddi wrth y tŷ, y canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoena; canys nid wyf fi deilwng i ddyfod o honot dan fy nghronglwyd:

7 O herwydd paham ni'm tybiais fy hun yn deilwng i ddyfod attat: eithr dywed y gair, a iach fydd fy ngwas.

8 Canys dyn wyf finnau wedi fy ngosod dan awdurdod, a chennyf filwyr danaf: ac meddaf wrth hwn, Dos, ac efe a â; ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

9 Pan glybu yr Iesu y pethau hyn, efe a ryfeddodd wrtho, ac a drodd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddychwelyd i'r tŷ, a gawsant y gwas a fuasai glaf, yn holliach.

11 ¶ A bu drannoeth, iddo ef fyned i ddinas a elwid Naïn; a chyd âg ef yr aeth llawer o'i ddisgyblion, a thyrfa fawr.

12 A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele, un marw a ddygid allan, *yr hwn oedd* unig fab ei fam, a honno yn weddw: a bagad o bobl y ddinas oedd gyd â hi.

13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wyla.

14 A phan ddaeth *attynt,* efe a gyffyrddodd â'r elor: a'r rhai oedd yn ei dwyn, a safasant. Ac efe a ddywedodd, Y mab ieuangc, yr wyf yn dywedyd wrthyt, Cyfod.

15 A'r marw a gyfododd yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lefaru. Ac efe a'i rhoddes i'w fam.

16 Ac ofn a ddaeth ar bawb: a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, Prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith; ac, Ymwelodd Duw â'i bobl.

17 A'r gair hwn a aeth allan am dano trwy holl Judea, a thrwy gwbl o'r wlad oddi amgylch.

18 A'i ddisgyblion a fynegasant i Ioan hyn oll.

19 ¶ Ac Ioan, wedi galw rhyw ddau o'i ddisgyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, Ai ti yw yr hwn sydd yn dyfod? ai un arall yr ŷm yn ei ddisgwyl?

20 A'r gwŷr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr a'n danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, Ai ti yw yr hwn sydd yn dyfod? ai arall yr ŷm yn ei ddisgwyl?

21 A'r awr honno efe a iachaodd
lawer oddi wrth glefydau, a phläau,
ac ysprydion drwg; ac i lawer o
ddeillion y rhoddes efe eu golwg.
22 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Ewch, a mynegwch
i Ioan y pethau a welsoch ac a glyw-
soch; fod y deillion yn gweled eil-
waith, y cloffion yn rhodio, y gwahan-
glwyfus wedi eu glanhâu, y byddar-
iaid yn clywed, y meirw yn cyfodi, y
tlodion yn derbyn yr efengyl.
23 A gwŷn ei fyd y neb ni rwystrir
ynof fi.
24 ¶ Ac wedi i genhadau Ioan
fyned ymaith, efe a ddechreuodd
ddywedyd wrth y bobloedd am
Ioan, Beth yr aethoch allan i'r di-
ffaethwch i'*w* weled? Ai corsen yn
siglo gan wynt?
25 Ond pa beth yr aethoch allan
i'*w* weled? Ai dyn wedi ei ddilladu
â dillad esmwyth? Wele, y rhai
sydd yn arfer dillad anrhydeddus, a
moethau, mewn palasau brenhin-
oedd y maent.
26 Eithr beth yr aethoch allan i'*w*
weled? Ai prophwyd? Yn ddïau
meddaf i chwi, a llawer mwy na
phrophwyd.
27 Hwn yw *efe* am yr un yr ys-
grifenwyd, Wele, yr wyf fi yn anfon
fy nghennad o flaen dy wyneb, yr
hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.
28 Canys meddaf i chwi, Ym
mhlith y rhai a aned o wragedd, nid
oes brophwyd mwy nag Ioan Fed-
yddiwr: eithr yr hwn sydd leiaf yn
nheyrnas Dduw, sydd fwy nag ef.
29 A'r holl bobl a'r oedd yn
gwrandaw, a'r publicanod, a gyf-
iawnhasant Dduw, gwedi eu bed-
yddio â bedydd Ioan.
30 Eithr y Phariseaid a'r cyfreith-
wyr yn eu herbyn eu hunain a
ddïystyrasant gynghor Duw, heb eu
bedyddio ganddo.
31 ¶ A dywedodd yr Arglwydd, I
bwy gan hynny y cyffelybaf ddynion
y genhedlaeth hon? ac i ba beth y
maent yn debyg?
32 Tebyg ydynt i blant yn eistedd
yn y farchnad, ac yn llefain wrth eu
gilydd, ac yn dywedyd, Canasom
bibau i chwi, ac ni ddawnsiasoch;
cwynfanasom i chwi, ac nid wylas-
och.
33 Canys daeth Ioan Fedyddiwr
heb na bwytta bara, nac yfed gwin;
a chwi a ddywedwch, Y mae cy-
thraul ganddo.
34 Daeth Mab y dyn yn bwytta ac
yn yfed; ac yr ydych yn dywedyd,
Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin,
cyfaill publicanod a phechaduriaid.
35 A doethineb a gyfiawnhâwyd
gan bawb o'i phlant.
36 ¶ Ac un o'r Phariseaid a ddy-
munodd arno fwytta gyd âg ef: ac
yntau a aeth i dŷ y Pharisead, ac a
eisteddodd i fwytta.
37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr
hon oedd bechadures, pan wybu hi
fod yr Iesu yn eistedd ar y bwrdd
yn nhŷ y Pharisead, a ddug flwch o
ennaint:
38 A chan sefyll wrth ei draed ef
o'r tu ol, ac wylo, *hi* a ddechreuodd
olchi ei draed ef â dagrau, ac a'*u*
sychodd â gwallt ei phen: a hi a
gusanodd ei draed ef, ac a'u hirodd
â'r ennaint.
39 A phan welodd y Pharisead,
yr hwn a'i gwahoddasai, efe a ddy-
wedodd ynddo ei hun, gan ddywed-
yd, Pe bai hwn brophwyd, efe a
wybuasai pwy, a pha fath wraig *yw*
yr hon sydd yn cyffwrdd âg ef:
canys pechadures yw hi.
40 A'r Iesu gan atteb a ddywed-
odd wrtho, Simon, y mae gennyf
beth i'w ddywedyd wrthyt. Yntau
a ddywedodd, Athraw, dywed.
41 Dau ddyledwr oedd i'r un
echwynwr: y naill oedd arno bùm
càn ceiniog o ddyled, a'r llall ddeg
a deugain.
42 A phryd nad oedd ganddynt
ddim i dalu, efe a faddeuodd iddynt
ill dau. Dywed gan hynny, pwy o'r
rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?
43 A Simon a attebodd ac a ddy-
wedodd, Yr wyf fi yn tybied mai yr
hwn y maddeuodd efe iddo fwyaf.
Yntau a ddywedodd wrtho, Uniawn
y bernaist.
44 Ac efe a drodd at y wraig, ac a
ddywedodd wrth Simon, A weli di
y wraig hon? mi a ddeuthum i'th
dŷ di, *ac* ni roddaist i mi ddwfr i'm

traed: ond hon a olchodd fy nhraed
â dagrau, ac a'*u* sychodd â gwallt
ei phen.
45 Ni roddaist i mi gusan: ond
hon, er pan ddeuthum i mewn, ni
pheidiodd â chusanu fy nhraed.
46 Fy mhen âg olew nid iraist: ond
hon a irodd fy nhraed âg ennaint.
47 O herwydd paham y dywedaf
wrthyt, Maddeuwyd ei haml bech-
odau hi; oblegid hi a garodd yn
fawr: ond y neb y maddeuer ychyd-
ig iddo, a gâr ychydig.
48 Ac efe a ddywedodd wrthi,
Maddeuwyd i ti dy bechodau.
49 A'r rhai oedd yn cyd-eistedd i
fwytta a ddechreuasant ddywedyd
ynddynt eu hunain, Pwy yw hwn
sydd yn maddeu pechodau hefyd?
50 Ac efe a ddywedodd wrth y
wraig, Dy ffydd a'th gadwodd; dos
mewn tangnefedd.

PENNOD VIII.

1 *Y gwragedd yn gweini i Grist o'u golud.* 4 *Crist,*
wedi iddo bregethu o fan i fan, a'i apostolion yn
ei ganlyn, yn gosod allan ddammeg yr hauwr; 16
a'r ganwyll: 21 *yn dangos pwy ydyw ei fam a'i*
frodyr: 22 *yn ceryddu y gwyntoedd:* 26 *yn*
bwrw y lleng gythreuliaid allan o'r dyn i'r gen-
faint foch. 37 *Y Gadareniaid yn ei wrthod ef:*
43 *yntau yn iachâu y wraig o'i diferlif gwaed,*
49 *ac yn bywhâu merch Jairus.*

A BU wedi hynny, iddo fyned trwy
bob dinas a thref, gan breg-
ethu, ac efengylu teyrnas Dduw:
a'r deuddeg *oedd* gyd âg ef;
2 A gwragedd rai, a'r a iachesid
oddi wrth ysprydion drwg a gwen-
did; Mair yr hon a elwid Magda-
len, o'r hon yr aethai saith gythraul
allan;
3 Joanna, gwraig Chusa goruch-
wyliwr Herod, a Susanna, a llawer
eraill, y rhai oedd yn gweini iddo
o'r pethau oedd ganddynt.
4 ¶ Ac wedi i lawer o bobl ymgyn-
null ynghyd, a chyrchu atto o bob
dinas, efe a ddywedodd ar ddam-
meg:
5 Yr hauwr a aeth allan i hau ei
had: ac wrth hau, peth a syrthiodd
ar ymyl y ffordd, ac a fathrwyd; ac
ehediaid y nef a'i bwyttaodd.
6 A pheth arall a syrthiodd ar y
graig; a phan eginodd, y gwywodd,
am nad oedd iddo wlybwr.
7 A pheth arall a syrthiodd ym
mysg drain; a'r drain a gyd-dyfas-
ant, ac a'i tagasant ef.
8 A pheth arall a syrthiodd ar dir
da; ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth
ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y
pethau hyn, efe a lefodd, Y neb
sydd a chlustiau ganddo i wran-
daw, gwrandawed.
9 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo,
gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd
hon?
10 Yntau a ddywedodd, I chwi y
rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrn-
as Dduw; eithr i eraill ar ddam-
hegion; fel yn gweled na welant,
ac yn clywed na ddeallant.
11 A dyma y ddammeg: Yr had
yw gair Duw.
12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw
y rhai sydd yn gwrandaw; wedi
hynny y mae y diafol yn dyfod, ac
yn dwyn ymaith y gair o'u calon
hwynt, rhag iddynt gredu, a bod
yn gadwedig.
13 A'r rhai ar y graig, *yw y rhai*
pan glywant, a dderbyniant y gair
yn llawen; a'r rhai hyn nid oes
ganddynt wreiddyn, y rhai sydd yn
credu dros amser, ac yn amser prof-
edigaeth yn cilio.
14 A'r hwn a syrthiodd ym mysg
drain, yw y rhai a wrandawsant;
ac wedi iddynt fyned ymaith, hwy
a dagwyd gan ofalon, a golud, a
melyswedd buchedd, ac nid ydynt
yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.
15 A'r hwn ar y tir da, yw y rhai
hyn, y rhai â chalon hawddgar a da,
ydynt yn gwrandaw y gair, ac yn ei
gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy
amynedd.
16 ¶ Nid yw neb wedi goleu can-
wyll, yn ei chuddio hi â llestr, neu yn
ei dodi dan wely; eithr yn ei gosod
ar ganhwyllbren, fel y caffo y rhai
a ddêl i mewn weled y goleuni.
17 Canys nid oes dim dirgel, a'r ni
bydd amlwg; na dim cuddiedig, a'r
nis gwybyddir, ac na ddaw i'r goleu.
18 Edrychwch am hynny pa fodd
y clywoch: canys pwy bynnag y mae
ganddo, y rhoddir iddo; a'r neb nid
oes ganddo, ie, yr hyn y mae yn tybied
ei fod ganddo, a ddygir oddi arno.
19 ¶ Daeth atto hefyd *ei* fam a'i

frodyr; ac ni allent ddyfod hyd atto
gan y dorf.
20 A mynegwyd iddo *gan rai*, yn
dywedyd, Y mae dy fam a'th frod-
yr yn sefyll allan, yn ewyllysio dy
weled.
21 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Fy mam i a'm brodyr
i yw y rhai hyn sydd yn gwrandaw
gair Duw, ac yn ei wneuthur.
22 ¶ A bu ar ryw ddiwrnod, ac efe
a aeth i long, efe a'i ddisgyblion:
a dywedodd wrthynt, Awn trosodd
i'r tu hwnt i'r llyn. A hwy a gych-
wynasant.
23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio,
efe a hunodd: a chawod o wynt a
ddisgynodd ar y llyn; ac yr oeddynt
yn llawn *o ddwfr*, ac mewn enbyd-
rwydd.
24 A hwy a aethant atto, ac a'i
deffroisant ef, gan ddywedyd, *O*
Feistr, Feistr, darfu am danom. Ac
efe a gyfododd, ac a geryddodd y
gwynt a'r tonnau dwfr: a hwy a
beidiasant, a hi a aeth yn dawel.
25 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy
wedi ofni, a ryfeddasant, gan ddy-
wedyd wrth eu gilydd, Pwy yw hwn,
gan ei fod yn gorchymyn i'r gwynt-
oedd ac i'r dwfr hefyd, a hwythau
yn ufuddhâu iddo?
26 ¶ A hwy a hwyliasant i wlad y
Gadareniaid, yr hon sydd o'r tu
arall, ar gyfer Galilea.
27 Ac wedi iddo fyned allan i dir,
cyfarfu âg ef ryw wr o'r ddinas, yr
hwn oedd ganddo gythreuliaid er ys
talm o amser; ac ni wisgai ddillad,
ac nid arhosai mewn tŷ, ond yn y
beddau.
28 *Hwn*, wedi gweled yr Iesu, a
dolefain, a syrthiodd i lawr ger ei
fron ef, ac a ddywedodd â llef uchel,
Beth sydd i mi â thi, *O* Iesu, Fab
Duw goruchaf? yr wyf yn attolwg
i ti na'm poenech.
29 (Canys efe a orchymynasai i'r
yspryd aflan ddyfod allan o'r dyn.
Canys llawer o amserau y cipiasai ef;
ac efe a gedwid yn rhwym â chad-
wynau, ac â llyffetheiriau; ac wedi
dryllio y rhwymau, efe a yrrwyd
gan y cythraul i'r diffaethwch.)
30 A'r Iesu a ofynodd iddo, gan
ddywedyd, Beth yw dy enw di? Yn-
tau a ddywedodd, Lleng: canys llaw-
er o gythreuliaid a aethent iddo ef.
31 A hwy a ddeisyfasant arno, na
orchymynai iddynt fyned i'r dyfnder.
32 Ac yr oedd yno genfaint o foch
lawer yn pori ar y mynydd: a hwynt-
hwy a attolygasant iddo adael idd-
ynt fyned i mewn i'r rhai hynny.
Ac efe a adawodd iddynt.
33 A'r cythreuliaid a aethant allan
o'r dyn, ac a aethant i mewn i'r
moch: a'r genfaint a ruthrodd oddi
ar y dibyn i'r llyn, ac a foddwyd.
34 A phan welodd y meichiaid yr
hyn a ddarfuasai, hwy a ffoisant, ac
a aethant, ac a fynegasant yn y
ddinas, ac yn y wlad.
35 A hwy a aethant allan i weled y
peth a wnelsid; ac a ddaethant at
yr Iesu, ac a gawsant y dyn, o'r hwn
yr aethai y cythreuliaid allan, yn ei
ddillad, a'i iawn bwyll, yn eistedd
wrth draed yr Iesu: a hwy a ofnasant.
36 A'r rhai a welsent, a fynegas-
ant hefyd iddynt pa fodd yr iach-
asid y cythreulig.
37 ¶ A'r holl lïaws o gylch gwlad
y Gadareniaid a ddymunasant arno
fyned ymaith oddi wrthynt; am eu
bod mewn ofn mawr. Ac efe wedi
myned i'r llong, a ddychwelodd.
38 A'r gwr o'r hwn yr aethai y cy-
threuliaid allan, a ddeisyfodd arno
gael bod gyd âg ef: eithr yr Iesu
a'i danfonodd ef ymaith, gan ddy-
wedyd,
39 Dychwel i'th dŷ, a dangos faint
o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac efe
a aeth, dan bregethu trwy gwbl o'r
ddinas, faint a wnaethai yr Iesu iddo.
40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu,
dderbyn o'r bobl ef: canys yr oedd-
ynt oll yn disgwyl am dano ef.
41 ¶ Ac wele, daeth gwr a'i enw
Jairus; ac efe oedd lywodraethwr
y synagog: ac efe a syrthiodd wrth
draed yr Iesu, ac a attolygodd iddo
ddyfod i'w dŷ ef:
42 O herwydd yr oedd iddo ferch
unig-anedig, ynghylch deuddeng
mlwydd oed, a hon oedd yn marw.
Ond fel yr oedd efe yn myned, y
bobloedd a'i gwasgent ef.

43 ¶ A gwraig, yr hon oedd mewn
diferlif gwaed er ys deuddeng mlyn-
edd, yr hon a dreuliasai ar physyg-
wyr ei holl fywyd, ac nis gallai gael
gan neb ei hiachâu,
44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a
gyffyrddodd âg ymyl ei wisg ef: ac
yn y fan y safodd diferlif ei gwaed
hi.
45 A dywedodd yr Iesu, Pwy *yw*
a gyffyrddodd â mi? Ac a phawb
yn gwadu, y dywedodd Petr, a'r
rhai oedd gyd âg ef, *O* Feistr, y
mae y bobloedd yn dy wasgu, ac
yn *dy* flino; ac a ddywedi di, Pwy
yw a gyffyrddodd â mi?
46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw
un a gyffyrddodd â mi: canys mi a
wn fyned rhinwedd allan o honof.
47 A phan welodd y wraig nad
oedd hi guddiedig, hi a ddaeth dan
grynu, ac a syrthiodd ger ei fron
ef, ac a fynegodd iddo, y'ngŵydd yr
holl bobl, am ba achos y cyffyrdd-
asai hi âg ef, ac fel yr iachasid hi
yn ebrwydd.
48 Yntau a ddywedodd wrthi,
Cymmer gysur, ferch; dy ffydd a'th
iachaodd: dos mewn tangnefedd.
49 ¶ Ac efe etto yn llefaru, daeth
un o *dŷ* llywodraethwr y synagog,
gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy
ferch: na phoena mo'r Athraw.
50 A'r Iesu pan glybu *hyn*, a'i
hattebodd ef, gan ddywedyd, Nac
ofna: cred yn unig, a hi a iachêir.
51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni
adawodd i neb ddyfod i mewn, ond
Petr, ac Iago, ac Ioan, a thad yr
eneth a'i mam.
52 Ac wylo a wnaethant oll, a
chwynfan am dani. Eithr efe a
ddywedodd, Nac wylwch: nid marw
hi, eithr cysgu y mae.
53 A hwy a'i gwatwarasant ef, am
iddynt wybod ei marw hi.
54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll
allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei
llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd,
Herlodes, cyfod.
55 A'i hyspryd hi a ddaeth dra-
chefn, a hi a gyfododd yn ebrwydd:
ac efe a orchymynodd roi bwyd
iddi.
56 A synnu a wnaeth ar ei rhïeni
hi: ac efe a orchymynodd iddynt, na
ddywedent i neb y peth a wnaethid.

PENNOD IX.

1 *Crist yn anfon ei apostolion i wneuthur rhyfeddodau, ac i bregethu.* 7 *Herod yn chwennych gweled Crist.* 10 *Crist yn porthi pùm mil:* 18 *yn ymofyn beth yr oedd y byd yn ei dybied am dano:* 22 *yn rhag-fynegi ei ddïoddefaint:* 23 *yn gosod allan i bawb siampl o'i ddïoddefgarwch.* 28 *Ei wedd-newidiad ef.* 37 *Mae efe yn iachâu y lloerig:* 43 *a thrachefn yn rhag-rybuddio ei ddisgyblion am ei ddïoddefaint:* 46 *yn canmol gostyngeiddrwydd;* 51 *yn gorchymyn iddynt ddangos llarieidd-dra tu ag at bawb, heb chwennych dïal.* 57 *Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond dan ammod.*

AC efe a alwodd ynghyd ei ddeu-
ddeg disgybl, ac a roddes idd-
ynt feddiant ac awdurdod ar yr
holl gythreuliaid, ac i iachâu clef-
ydau.
2 Ac efe a'u hanfonodd hwynt i
bregethu teyrnas Dduw, ac i iachâu
y rhai cleifion.
3 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Na chymmerwch ddim i'r daith, na
ffyn, nac ysgrepan, na bara, nac
arian; ac na fydded gennych ddwy
bais bob un.
4 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i
mewn, arhoswch yno, ac oddi yno
ymadêwch.
5 A pha rai bynnag ni'ch derbyn-
iant, pan eloch allan o'r ddinas hon-
no, ysgydwch hyd yn nod y llwch
oddi wrth eich traed, yn dystiolaeth
yn eu herbyn hwynt.
6 Ac wedi iddynt fyned allan,
hwy a aethant trwy y trefi, gan
bregethu yr efengyl, a iachâu ym
mhob lle.
7 ¶ A Herod y tetrarch a glybu y
cwbl oll a wnaethid ganddo; ac efe
a betrusodd, am fod rhai yn dywed-
yd gyfodi Ioan o feirw;
8 A rhai eraill, ymddangos o Elï-
as; a rhai eraill, mai prophwyd, un
o'r rhai gynt, a adgyfodasai.
9 A Herod a ddywedodd, Ioan a
dorrais i ei ben: ond pwy ydyw hwn
yr wyf yn clywed y cyfryw bethau
am dano? Ac yr oedd efe yn ceisio
ei weled ef.
10 ¶ A'r apostolion, wedi dy-
chwelyd, a fynegasant iddo y cwbl
a wnaethent. Ac efe a'u cymmerth
hwynt, ac a aeth o'r neilldu, i le
anghyfannedd yn perthynu i'r ddin-
as a elwir Bethsaida.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i
dilynasant ef: ac efe a'u derbyniodd
hwynt, ac a lefarodd wrthynt am
deyrnas Dduw, ac a iachaodd y rhai
oedd arnynt eisieu eu hiachâu.
12 A'r dydd a ddechreuodd hwyr-
hâu; a'r deuddeg a ddaethant, ac a
ddywedasant wrtho, Gollwng y dyrfa
ymaith, fel y gallont fyned i'r trefi,
ac i'r wlad oddi amgylch, i lettŷa,
ac i gael bwyd: canys yr ydym ni
yma mewn lle anghyfannedd.
13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt,
Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w
fwytta. A hwythau a ddywedasant,
Nid oes gennym ni ond pùm torth,
a dau bysgodyn, oni bydd i ni fyned
a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.
14 Canys yr oeddynt ynghylch
pùm mil o wŷr. Ac efe a ddywed-
odd wrth ei ddisgyblion, Gwnewch
iddynt eistedd yn fyrddeidiau, bob
yn ddeg a deugain.
15 Ac felly y gwnaethant; a *hwy*
a wnaethant iddynt oll eistedd.
16 Ac efe a gymmerodd y pùm
torth, a'r ddau bysgodyn, ac a
edrychodd i fynu i'r nef, ac a'*u*
bendithiodd hwynt, ac a'*u* torrodd,
ac a'*u* rhoddodd i'r disgyblion i'w
gosod ger bron y bobl.
17 A hwynt-hwy oll a fwyttasant,
ac a gawsant ddigon: a chyfodwyd
a weddillasai iddynt o friw-fwyd,
ddeuddeg basgedaid.
18 ¶ Bu hefyd, fel yr oedd efe yn
gweddïo ei hunan, fod ei ddisgybl-
ion gyd âg ef: ac efe a ofynodd
iddynt, gan ddywedyd, Pwy y mae
y bobl yn dywedyd fy mod i?
19 Hwythau gan atteb a ddy-
wedasant, Ioan Fedyddiwr; ond
eraill, mai Elïas; ac eraill, mai
rhyw brophwyd o'r rhai gynt a
adgyfododd.
20 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd
fy mod i? A Phetr gan atteb a ddy-
wedodd, Crist Duw.
21 Ac efe a roes orchymyn ar-
nynt, ac a archodd *iddynt* na ddy-
wedent hynny i neb;
22 Gan ddywedyd, Mae yn rhaid i
Fab y dyn oddef llawer, a'i wrthod
gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid,
a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, a'r tryd-
ydd dydd adgyfodi.
23 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth
bawb, Os ewyllysia neb ddyfod ar fy
ol i, ymwaded âg ef ei hun, a chod-
ed ei groes beunydd, a dilyned fi.
24 Canys pwy bynnag a ewyllysio
gadw ei einioes, a'i cyll; ond pwy
bynnag a gollo ei einioes o'm hach-
os i, hwnnw a'i ceidw hi.
25 Canys pa lesâd i ddyn, er en-
nill yr holl fyd, a'i ddifetha ei hun,
neu fod wedi ei golli?
26 Canys pwy bynnag fyddo cy-
wilydd ganddo fi a'm geiriau, hwn-
nw fydd gywilydd gan Fab y dyn,
pan ddelo yn ei ogoniant ei hun, a'r
Tad, a'r angelion sanctaidd.
27 Eithr dywedaf i chwi yn wir, Y
mae rhai o'r sawl sydd yn sefyll yma
a'r ni archwaethant angau, hyd oni
welont deyrnas Dduw.
28 ¶ A bu, ynghylch wyth niwr-
nod wedi y geiriau hyn, gymmeryd
o hono ef Petr, ac Ioan, ac Iago, a
myned i fynu i'r mynydd i weddïo.
29 Ac fel yr oedd efe yn gweddïo,
gwedd ei wynebpryd ef a newid-
iwyd, a'i wisg *oedd* yn wèn ddis-
glaer.
30 Ac wele, dau wr a gyd-ymddi-
ddanodd âg ef, y rhai oedd Moses
ac Elïas:
31 Y rhai a ymddangosasant mewn
gogoniant, ac a ddywedasant am ei
ymadawiad ef, yr hwn a gyflawnai
efe yn Jerusalem.
32 A Phetr, a'r rhai oedd gyd âg ef,
oeddynt wedi trymhâu gan gysgu:
a phan ddihunasant, hwy a welsant
ei ogoniant ef, a'r ddau wr y rhai
oedd yn sefyll gyd âg ef.
33 A bu, a hwy yn ymadaw oddi
wrtho ef, ddywedyd o Petr wrth yr
Iesu, *O* Feistr, da yw i ni fod yma:
a gwnawn dair pabell; un i ti, ac
un i Moses, ac un i Elïas: heb wyb-
od beth yr oedd yn ei ddywedyd.
34 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd
hyn, daeth cwmmwl, ac a'u cysgod-
odd hwynt: a hwynt-hwy a ofnasant
wrth fyned o honynt i'r cwmmwl.
35 A daeth llef allan o'r cwmmwl,
gan ddywedyd, Hwn yw fy Mab
anwyl; gwrandêwch ef.

36 Ac wedi bod y llef, cafwyd yr
Iesu yn unig. A hwy a gelasant, ac
ni fynegasant i neb y dyddiau hynny
ddim o'r pethau a welsent.
37 ¶ A darfu drannoeth, pan
ddaethant i waered o'r mynydd, i
dyrfa fawr gyfarfod âg ef.
38 Ac wele, gwr o'r dyrfa a ddolefodd,
gan ddywedyd, *O* Athraw,
yr wyf yn attolwg i ti, edrych ar fy
mab; canys fy unig-anedig yw.
39 Ac wele, y mae yspryd yn ei
gymmeryd ef, ac yntau yn ddisymmwth
yn gwaeddi; ac y mae yn ei
ddryllio ef, hyd oni falo ewyn; a
braidd yr ymedy oddi wrtho, wedi
iddo ei ysigo ef.
40 Ac mi a ddeisyfais ar dy ddisgyblion
di ei fwrw ef allan; ac nis
gallasant.
41 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd,
O genhedlaeth anffyddlawn a
throfaus, pa hyd y byddaf gyd â
chwi, ac y'ch goddefaf? dwg dy
fab yma.
42 Ac fel yr oedd efe etto yn dyfod,
y cythraul a'i rhwygodd ef, ac
a'*i* drylliodd: a'r Iesu a geryddodd
yr yspryd aflan, ac a iachaodd y
bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dad.
43 ¶ A brawychu a wnaethant oll
gan fawredd Duw. Ac a phawb
yn rhyfeddu am yr holl bethau a
wnaethai yr Iesu, efe a ddywedodd
wrth ei ddisgyblion,
44 Gosodwch chwi yn eich clustiau
yr ymadroddion hyn: canys Mab
y dyn a draddodir i ddwylaw dynion.
45 Eithr hwy ni wybuant y gair
hwn, ac yr oedd yn guddiedig oddi
wrthynt, fel nas deallent ef: ac yr
oedd arnynt arswyd ymofyn âg ef
am y gair hwn.
46 ¶ A dadl a gyfododd yn eu
plith, pwy a fyddai fwyaf o honynt.
47 A'r Iesu, wrth weled meddwl
eu calon hwynt, a gymmerth fachgennyn,
ac a'i gosododd yn ei ymyl,
48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwy
bynnag a dderbynio y bachgennyn
hwn yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn
i; a phwy bynnag a'm derbynio i,
sydd yn derbyn yr hwn a'm hanfonodd
i: canys yr hwn sydd leiaf
yn eich plith chwi oll, hwnnw a
fydd mawr.
49 ¶ Ac Ioan a attebodd ac a ddywedodd,
O Feistr, ni a welsom ryw
un yn dy enw di yn bwrw allan gythreuliaid;
ac a waharddasom iddo,
am nad oedd yn canlyn gyd â ni.
50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Na waherddwch *iddo:* canys y neb
nid yw i'n herbyn, trosom ni y mae.
51 ¶ A bu, pan gyflawnwyd y
dyddiau y cymmerid ef i fynu, yntau
a roddes ei fryd ar fyned i Jerusalem.
52 Ac efe a ddanfonodd genhadau
o flaen ei wyneb: a hwy wedi myned,
a aethant i mewn i dref y Samariaid,
i barottôi iddo ef.
53 Ac nis derbyniasant hwy ef,
oblegid fod ei wyneb ef yn tueddu
tu a Jerusalem.
54 A'i ddisgyblion ef, Iago ac
Ioan, pan welsant, a ddywedasant,
Arglwydd, a fynni di ddywedyd o
honom am ddyfod tân i lawr o'r nef,
a'u difa hwynt, megis y gwnaeth
Elïas?
55 Ac efe a drodd, ac a'u ceryddodd
hwynt; ac a ddywedodd, Ni
wyddoch o ba yspryd yr ydych chwi.
56 Canys ni ddaeth Mab y dyn i
ddistrywio eneidiau dynion, ond *i'w*
cadw. A hwy a aethant i dref arall.
57 ¶ A bu, a hwy yn myned, ddywedyd
o ryw un ar y ffordd wrtho
ef, Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba
le bynnag yr elych.
58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Y mae gan y llwynogod ffauau, a
chan adar yr awyr nythod; ond
gan Fab y dyn nid oes lle y rhoddo
ei ben i lawr.
59 Ac efe a ddywedodd wrth un
arall, Dilyn fi. Ac yntau a ddywedodd,
Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf
fyned a chladdu fy nhad.
60 Eithr yr Iesu a ddywedodd
wrtho, Gâd i'r meirw gladdu eu
meirw: ond dos di, a phregetha
deyrnas Dduw.
61 Ac un arall hefyd a ddywedodd,
Mi a'th ddilynaf di, O Arglwydd;
ond gâd i mi yn gyntaf ganu yn
iach i'r rhai sydd yn fy nhŷ.
62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,

Nid oes neb a'r sydd yn rhoi ei law
ar yr aradr, ac yn edrych ar y peth-
au sydd o'i ol, yn gymmwys i deyrn-
as Dduw.

PENNOD X.

1 *Crist yn anfon allan ar unwaith ddeg disgybl a thri ugain i wneuthur gwyrthiau, ac i bregethu;* 17 *yn eu rhybuddio hwy i fod yn ostyngedig, ac ym mha beth y gorfoleddent:* 21 *yn diolch i'w Dad am ei ras:* 23 *yn mawrygu dedwydd gyflwr ei eglwys:* 25 *yn dysgu y cyfreithiwr y modd i gael bywyd tragywyddol, ac i gymmeryd pawb yn gymmydog iddo, a'r a fo ag eisieu ei drugaredd ef arno:* 41 *yn argyhoeddi Martha, ac yn canmol Mair ei chwaer hi.*

WEDI y pethau hyn yr or-
deiniodd yr Arglwydd ddeg
a thri ugain eraill hefyd, ac a'u dan-
fonodd hwynt bob yn ddau o flaen
ei wyneb i bob dinas a man lle yr
oedd efe ar fedr dyfod.
2 Am hynny efe a ddywedodd
wrthynt, Y cynhauaf yn wir *sydd*
fawr, ond y gweithwyr yn anaml:
gweddïwch gan hynny ar Arglwydd
y cynhauaf, am ddanfon allan weith-
wyr i'w gynhauaf.
3 Ewch: wele, yr wyf fi yn eich
danfon chwi fel ŵyn ym mysg bleidd-
iaid.
4 Na ddygwch gôd, nac ysgrepan,
nac esgidiau; ac na chyferchwch
well i neb ar y ffordd.
5 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i
mewn, yn gyntaf dywedwch, Tang-
nefedd i'r tŷ hwn.
6 Ac o bydd yno fab tangnefedd,
eich tangnefedd a orphwys arno:
os amgen, hi a ddychwel attoch
chwi.
7 Ac yn y tŷ hwnnw arhoswch,
gan fwytta ac yfed y cyfryw bethau
ag *a gaffoch* ganddynt: canys teil-
wng yw i'r gweithiwr ei gyflog.
Na threiglwch o dŷ i dŷ.
8 A pha ddinas bynnag yr eloch
iddi, a hwy yn eich derbyn, bwyt-
têwch y cyfryw bethau ag a rodder
ger eich bronnau:
9 Ac iachêwch y cleifion a fyddo
ynddi, a dywedwch wrthynt, Daeth
teyrnas Dduw yn agos attoch.
10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch
iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch
allan i'w heolydd, a dywedwch,
11 Hyd yn nod y llwch, yr hwn a
lynodd wrthym o'ch dinas, yr ydym
yn ei sychu ymaith i chwi: er hyn-
ny gwybyddwch hyn, fod teyrnas
Dduw wedi nesâu attoch.
12 Eithr dywedaf wrthych, mai
esmwythach fydd i Sodom yn y
dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno.
13 Gwae di, Chorazin! gwae di,
Bethsaida! canys pe gwnaethid yn
Tyrus a Sidon y gweithredoedd
nerthol a wnaethpwyd yn eich plith
chwi, hwy a edifarhasent er ys talm,
gan eistedd mewn sachlïan a lludw.
14 Eithr esmwythach fydd i Tyrus
a Sidon yn y farn, nag i chwi.
15 A thithau, Capernaum, yr hon
a ddyrchafwyd hyd y nef, a dynnir
i lawr hyd yn uffern.
16 Y neb sydd yn eich gwrandaw
chwi, sydd yn fy ngwrandaw i; a'r
neb sydd yn eich dirmygu chwi, sydd
yn fy nirmygu i; a'r neb sydd yn
fy nirmygu i, sydd yn dirmygu yr
hwn a'm hanfonodd i.
17 ¶ A'r deg a thri ugain a ddy-
chwelasant gyd â llawenydd, gan
ddywedyd, Arglwydd, hyd yn nod y
cythreuliaid a ddarostyngir i ni, yn
dy enw di.
18 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Mi a welais Satan megis mellten,
yn syrthio o'r nef.
19 Wele, yr ydwyf fi yn rhoddi i
chwi awdurdod i sathru ar seirph
ac ysgorpionau, ac ar holl gryfder y
gelyn: ac nid oes dim a wna ddim
niwed i chwi.
20 Eithr yn hyn na lawenhêwch,
fod yr ysprydion wedi eu darostwng
i chwi; ond llawenhêwch yn hytrach,
am fod eich enwau yn ysgrifenedig
yn y nefoedd.
21 ¶ Yr awr honno yr Iesu a lawen-
ychodd yn yr yspryd, ac a ddywed-
odd, Yr wyf yn dïolch i ti, O Dad,
Arglwydd nef a daear, am guddio o
honot y pethau hyn oddi wrth y
doethion a'r deallus, a'u datguddio
o honot i rai bychain: yn wir, O
Dad; oblegid felly y gwelid yn dda
yn dy olwg di.
22 Pob peth a roddwyd i mi gan
fy Nhad: ac ni ŵyr neb pwy yw y
Mab, ond y Tad; na phwy yw y
Tad, ond y Mab, a'r neb y mynno y
Mab *ei* ddatguddio iddo.

23 ¶ Ac efe a drodd at *ei* ddis-
gyblion, ac a ddywedodd o'r neilldu,
Gwŷn fyd y llygaid sydd yn gweled
y pethau yr ydych chwi yn eu
gweled:
24 Canys yr wyf yn dywedyd i
chwi, ewyllysio o lawer o brophwydi
a brenhinoedd weled y pethau yr
ydych chwi yn eu gweled, ac nis
gwelsant; a chlywed y pethau yr
ydych chwi yn eu clywed, ac nis
clywsant.
25 ¶ Ac wele, rhyw gyfreithiwr a
gododd, gan ei demtio ef, a dy-
wedyd, Athraw, pa beth a wnaf i
gael etifeddu bywyd tragywyddol?
26 Yntau a ddywedodd wrtho, Pa
beth sydd ysgrifenedig yn y gyf-
raith? pa fodd y darlleni?
27 Ac efe gan atteb a ddywedodd,
Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw
â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac
â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl;
a'th gymmydog fel ti dy hun.
28 Yntau a ddywedodd wrtho, Ti
a attebaist yn uniawn: gwna hyn, a
byw fyddi.
29 Eithr efe, yn ewyllysio ei gyf-
iawnhâu ei hun, a ddywedodd wrth
yr Iesu, A phwy yw fy nghymmyd-
og?
30 A'r Iesu gan atteb a ddywed-
odd, Rhyw ddyn oedd yn myned i
waered o Jerusalem i Jericho, ac a
syrthiodd ym mysg lladron; y rhai
wedi ei ddïosg ef, a'*i* archolli, a
aethant ymaith, gan *ei* adael yn
hanner marw.
31 Ac ar ddamwain, rhyw offeir-
iad a ddaeth i waered y ffordd hon-
no: a phan ei gwelodd, efe a aeth
o'r tu arall heibio.
32 A'r un ffunud Lefiad hefyd,
wedi dyfod i'r fan, a'*i* weled *ef*, a
aeth o'r tu arall heibio.
33 Eithr rhyw Samariad, wrth
ymdaith, a ddaeth atto ef: a phan
ei gwelodd, a dosturiodd,
34 Ac a aeth atto, ac a rwymodd ei
archollion ef, gan dywallt ynddynt
olew a gwin; ac a'i gosododd ef ar
ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r
lletty, ac a'i hamgeleddodd.
35 A thrannoeth wrth fyned ym-
aith, efe a dynnodd allan ddwy
geiniog, ac a'*u* rhoddes i'r llettŷwr,
ac a ddywedodd wrtho, Cymmer
ofal drosto: a pha beth bynnag a
dreuliech yn ychwaneg, pan ddel-
wyf drachefn, mi a'i talaf i ti.
36 Pwy gan hynny o'r tri hyn, yr
ydwyt ti yn tybied ei fod yn gym-
mydog i'r hwn a syrthiasai ym
mhlith y lladron?
37 Ac efe a ddywedodd, Yr hwn a
wnaeth drugaredd âg ef. A'r Iesu
am hynny a ddywedodd wrtho, Dos,
a gwna dithau yr un modd.
38 ¶ A bu, a hwy yn ymdeithio,
ddyfod o hono i ryw dref: a rhyw
wraig, a'i henw Martha, a'i derbyn-
iodd ef i'w thŷ.
39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwid
Mair, yr hon hefyd a eisteddodd
wrth draed yr Iesu, ac a wrandaw-
odd ar ei ymadrodd ef.
40 Ond Martha oedd drafferthus
ynghylch llawer o wasanaeth: a chan
sefyll ger llaw, hi a ddywedodd,
Arglwydd, onid oes ofal gennyt am
i'm chwaer fy ngadael i fy hun i
wasanaethu? dywed wrthi gan hyn-
ny am fy helpio.
41 A'r Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthi, Martha, Martha, go-
falus a thrafferthus wyt ynghylch
llawer o bethau:
42 Eithr un peth sydd angenrheid-
iol: a Mair a ddewisodd y rhan dda,
yr hon ni ddygir oddi arni.

PENNOD XI.

1 *Crist yn dysgu gweddïo: a hynny heb ddiffygio:*
11 *gan sicrhâu y rhydd Duw felly i ni bethau da.*
14 *Wrth fwrw allan gythraul mud, y mae efe yn*
ceryddu y Phariseaid cablaidd: 28 *ac yn dangos*
pwy sydd fendigedig: 29 *ac yn pregethu i'r bobl;*
37 *ac yn argyhoeddi ffug sancteiddrwydd y Pha-*
riseaid, a'r ysgrifenyddion, a'r cyfreithwyr.

A BU, ac efe mewn rhyw fan yn
gweddïo, pan beidiodd, ddy-
wedyd o un o'i ddisgyblion wrtho,
Arglwydd, dysg i ni weddïo, megis
ag y dysgodd Ioan i'w ddisgyblion.
2 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pan weddïoch, dywedwch, Ein Tad
yr hwn wyt yn y nefoedd, Sanct-
eiddier dy enw. Deued dy deyrnas.
Gwneler dy ewyllys, megis yn y nef,
felly ar y ddaear hefyd.
3 Dyro i ni o ddydd i ddydd ein
bara beunyddiol.

4 A maddeu i ni ein pechodau:
canys yr ydym ninnau yn maddeu
i bawb sydd yn ein dyled. Ac nac
arwain ni i brofedigaeth; eithr
gwared ni rhag drwg.
5 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pwy o honoch fydd iddo gyfaill, ac
a â atto hanner nos, ac a ddywed
wrtho, *O* gyfaill, moes i mi dair
torth yn echwyn;
6 Canys cyfaill i mi a ddaeth attaf
wrth ymdaith, ac nid oes gennyf
ddim i'w ddodi ger ei fron ef:
7 Ac yntau oddi mewn a ettyb ac
a ddywed, Na flina fi: yn awr y
mae y drws yn gauad, a'm plant
gyd â mi yn y gwely; ni allaf godi
a'u rhoddi i ti.
8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, Er na
chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei fod
yn gyfaill iddo; etto o herwydd ei
daerni, efe a gyfyd, ac a rydd iddo
gynnifer ag y sydd arno eu heisieu.
9 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi,
Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceis-
iwch, a chwi a gewch; curwch, ac
fe a agorir i chwi.
10 Canys pob un sydd yn gofyn,
sydd yn derbyn; a'r neb sydd yn
ceisio, sydd yn cael; ac i'r hwn
sydd yn curo, yr agorir.
11 Os bara a ofyn mab i un o
honoch chwi sydd dad, a ddyry efe
garreg iddo? ac os pysgodyn, a ddy-
ry efe iddo sarph yn lle pysgodyn?
12 Neu os gofyn efe ŵy, a ddyry
efe ysgorpion iddo?
13 Os chwychwi gan hynny, y rhai
ydych ddrwg, a fedrwch roi rhodd-
ion da i'ch plant chwi; pa faint mwy
y rhydd *eich* Tad o'r nef yr Yspryd
Glân i'r rhai a ofyno ganddo?
14 ¶ Ac yr oedd efe yn bwrw all-
an gythraul, a hwnnw oedd fud. A
bu, wedi i'r cythraul fyned allan, i'r
mudan lefaru; a'r bobloedd a ryf-
eddasant.
15 Eithr rhai o honynt a ddywed-
asant, Trwy Beelzebub, pennaeth y
cythreuliaid, y mae efe yn bwrw
allan gythreuliaid.
16 Ac eraill, gan *ei* demtio, a geis-
iasant ganddo arwydd o'r nef.
17 Yntau, yn gwybod eu meddyl-
iau hwynt, a ddywedodd wrthynt,
Pob teyrnas wedi ymrannu yn ei
herbyn ei hun, a anghyfanneddir;
a thŷ yn erbyn tŷ, a syrth.
18 Ac os Satan hefyd sydd wedi
ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd
y saif ei deyrnas ef? gan eich bod
yn dywedyd, mai trwy Beelzebub yr
wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid.
19 Ac os trwy Beelzebub yr wyf fi
yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy
y mae eich plant chwi yn eu bwrw
hwynt allan? am hynny y byddant
hwy yn farnwyr arnoch chwi.
20 Eithr os myfi trwy fys Duw
ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid,
dïammeu ddyfod teyrnas Dduw at-
toch chwi.
21 Pan fyddo un cryf arfog yn
cadw ei neuadd, y mae yr hyn sydd
ganddo mewn heddwch:
22 Ond pan ddêl un cryfach nag
ef arno, a'i orchfygu, efe a ddwg
ymaith ei holl arfogaeth ef yn yr
hon yr oedd yn ymddiried, ac a ran
ei anrhaith ef.
23 Y neb nid yw gyd â mi, sydd
yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn
casglu gyd â mi, sydd yn gwasgaru.
24 Pan êl yr yspryd aflan allan o
ddyn, efe a rodia mewn lleoedd
sychion, gan geisio gorphwysdra:
a phryd na chaffo, efe a ddywed,
Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y
deuthum allan.
25 A phan ddêl, y mae yn *ei* gael
wedi ei ysgubo a'i drefnu.
26 Yna yr â efe, ac y cymmer atto
saith yspryd eraill gwaeth nag ef ei
hun; a hwy a ânt i mewn, ac a ar-
hosant yno: a diwedd y dyn hwnnw
fydd gwaeth na'i ddechreuad.
27 ¶ A bu, fel yr oedd efe yn dy-
wedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a
gododd ei llef, ac a ddywedodd
wrtho, Gwŷn fyd y groth a'th ddug
di, a'r bronnau a sugnaist.
28 Ond efe a ddywedodd, Yn
hytrach gwŷn fyd y rhai sydd yn
gwrandaw gair Duw, ac yn ei gadw.
29 ¶ Ac wedi i'r bobloedd ymdyr-
ru ynghyd, efe a ddechreuodd ddy-
wedyd, Y genhedlaeth hon sydd
ddrwg: y mae hi yn ceisio arwydd;
ac arwydd ni roddir iddi, ond ar-
wydd Jonas y prophwyd:

30 Canys fel y bu Jonas yn arwydd i'r Ninifeaid, felly y bydd Mab y dyn hefyd i'r genhedlaeth hon.

31 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â gwŷr y genhedlaeth hon, ac a'u condemnia hwynt; am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaear i wrandaw doethineb Solomon: ac wele un mwy na Solomon yma.

32 Gwŷr Ninife a godant i fynu yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemniant hi; am iddynt edifarhâu wrth bregeth Jonas: ac wele un mwy na Jonas yma.

33 Ac nid yw neb wedi goleu canwyll, yn *ei* gosod mewn lle dirgel, na than lestr; eithr ar ganhwyllbren, fel y gallo y rhai a ddelo i mewn weled y goleuni.

34 Canwyll y corph yw y llygad: am hynny pan fyddo dy lygad yn syml, dy holl gorph hefyd fydd oleu; ond pan fyddo *dy lygad* yn ddrwg, dy gorph hefyd fydd tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni sydd ynot fod yn dywyllwch.

36 Os dy holl gorph gan hynny *sydd* oleu, heb un rhan dywyll ynddo, bydd y cwbl yn oleu, megis pan fo canwyll â'i llewyrch yn dy oleuo di.

37 ¶ Ac fel yr oedd efe yn llefaru, rhyw Pharisead a ddymunodd arno giniawa gyd âg ef. Ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a eisteddodd i fwytta.

38 A'r Pharisead pan welodd, a ryfeddodd nad ymolchasai efe yn gyntaf o flaen ciniaw.

39 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Yn awr chwychwi y Phariseaid ydych yn glanhâu y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl; ond eich tu mewn sydd yn llawn o drais a drygioni.

40 *O* ynfydion, onid yr hwn a wnaeth yr hyn sydd oddi allan, a wnaeth yr hyn sydd o fewn hefyd?

41 Yn hytrach rhoddwch elusen o'r pethau sydd gennych: ac wele, pob peth sydd lân i chwi.

42 Eithr gwae chwi y Phariseaid! canys yr ydych chwi yn degymmu y mintys, a'r ryw, a phob llysieuyn, ac yn myned heibio i farn a chariad Duw. Y pethau hyn oedd raid eu gwneuthur, ac na adewid y lleill heb wneuthur.

43 Gwae chwi y Phariseaid! canys yr ydych yn caru y prif-gadeiriau yn y synagogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

44 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr! am eich bod fel beddau anamlwg, a'r dynion a rodiant *arnynt* heb wybod *oddi wrthynt.*

45 ¶ Ac un o'r cyfreithwyr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Athraw, wrth ddywedyd hyn, yr wyt ti yn ein gwaradwyddo ninnau hefyd.

46 Yntau a ddywedodd, Gwae chwithau hefyd, y cyfreithwyr! canys yr ydych yn llwytho dynion â beichiau anhawdd eu dwyn, a chwi nid ydych yn cyffwrdd â'r beichiau âg un o'ch bysedd.

47 Gwae chwychwi! canys yr ydych yn adeiladu beddau y prophwydi, a'ch tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wir yr ydych yn tystiolaethu, ac yn gyd-foddlawn i weithredoedd eich tadau: canys hwynt-hwy yn wir a'u lladdasant hwy, a chwithau ydych yn adeiladu eu beddau hwynt.

49 Am hynny hefyd y dywedodd doethineb Duw, Anfonaf attynt brophwydi ac apostolion, a *rhai* o honynt a laddant ac a erlidiant:

50 Fel y gofyner i'r genhedlaeth hon waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywalltwyd o ddechreuad y byd;

51 O waed Abel hyd waed Zacharïas, yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r deml: dïau meddaf i chwi, Gofynir ef i'r genhedlaeth hon.

52 Gwae chwychwi, y cyfreithwyr! canys chwi a ddygasoch ymaith agoriad y gwybodaeth: nid aethoch i mewn eich hunain, a'r rhai oedd yn myned a waharddasoch chwi.

53 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid fod yn daer iawn *arno*, a'i annog i ymadrodd am lawer o bethau;

54 Gan ei gynllwyn ef, a cheisio hela rhyw beth o'i ben ef, i gael achwyn arno.

PENNOD XII.

1 *Crist yn pregethu i'w ddisgyblion am ochel rhagrith, ac ofn wrth ddatgan ei athrawiaeth ef:* 13 *yn rhybuddio y bobl i ochelyd cybydd-dra, trwy ddammeg y gwr goludog a adeiladodd ysguboriau mwy.* 22 *Ni wasanaetha i ni fod yn rhy ofalus am bethau bydol;* 31 *ond ceisio teyrnas Dduw,* 33 *a rhoddi elusen,* 36 *a bod yn barod i agoryd i'n Harglwydd pan guro, pa bryd bynnag y delo.* 41 *Y dylai gweinidogion Crist edrych ar eu siars,* 49 *a disgwyl am erlid.* 54 *Rhaid i'r bobl dderbyn yr amser hwn o ras,* 58 *oblegid peth ofnadwy yw marw heb gymmodi.*

YN y cyfamser, wedi i fyrddiwn o bobl ymgasglu ynghyd, hyd oni ymsathrai y naill y llall, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth ei ddisgyblion, Yn gyntaf, gwyliwch arnoch rhag surdoes y Phariseaid, yr hwn yw rhagrith.

2 Canys nid oes dim cuddiedig, a'r nas datguddir; na dirgel, a'r nis gwybyddir.

3 Am hynny pa bethau bynnag a ddywedasoch yn y tywyllwch, a glywir yn y goleu; a'r peth a ddywedasoch yn y glust mewn ystafelloedd, a bregethir ar bennau tai.

4 Ac yr wyf yn dywedyd wrthych, fy nghyfeillion, Nac ofnwch y rhai sydd yn lladd y corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim mwy i'*w* wneuthur.

5 Ond rhag-ddangosaf i chwi pwy a ofnwch: Ofnwch yr hwn, wedi y darffo iddo ladd, sydd ag awdurdod ganddo i fwrw i uffern; ïe, meddaf i chwi, Hwnnw a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y tô er dwy ffyrling? ac nid oes un o honynt mewn anghof ger bron Duw:

7 Ond y mae hyd yn nod blew eich pennau chwi yn gyfrifedig oll. Am hynny nac ofnwch: yr ydych chwi yn well na llawer o adar y tô.

8 Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a'm haddefo i ger bron dynion, Mab y dyn hefyd a'i haddef yntau ger bron angelion Duw.

9 A'r hwn a'm gwado i ger bron dynion, a wedir ger bron angelion Duw.

10 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y dyn, fe a faddeuir iddo: eithr i'r neb a gablo yn erbyn yr Yspryd Glân, ni faddeuir.

11 A phan y'ch dygant i'r synagogau, ac *at* y llywiawdwyr, a'r awdurdodau, na ofelwch pa fodd, neu pa beth a atteboch, neu beth a ddywedoch:

12 Canys yr Yspryd Glân a ddysg i chwi yn yr awr honno beth sydd raid ei ddywedyd.

13 ¶ A rhyw un o'r dyrfa a ddywedodd wrtho, Athraw, dywed wrth fy mrawd am rannu â myfi yr etifeddiaeth.

14 Yntau a ddywedodd wrtho, Y dyn, pwy a'm gosododd i yn farnwr neu yn rhannwr arnoch chwi?

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch, ac ymogelwch rhag cybydd-dod: canys nid yw bywyd neb yn sefyll ar amlder y pethau sydd ganddo.

16 ¶ Ac efe a draethodd wrthynt ddammeg, gan ddywedyd, Tir rhyw wr goludog a gnydiodd yn dda.

17 Ac efe a ymresymmodd ynddo ei hun, gan ddywedyd, Beth a wnaf, am nad oes gennyf le i gasglu fy ffrwythau iddo?

18 Ac efe a ddywedodd, Hyn a wnaf: Mi a dynnaf i lawr fy ysguboriau, ac a adeiladaf rai mwy; ac yno y casglaf fy holl ffrwythau, a'm dâ.

19 A dywedaf wrth fy enaid, Fy enaid, y mae gennyt ddâ lawer wedi eu rhoi i gadw dros lawer o flynyddoedd: gorphwys, bwytta, ŷf, bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, *O* ynfyd, y nos hon y gofynant dy enaid oddi wrthyt; ac eiddo pwy fydd y pethau a barottoaist?

21 Felly y mae yr hwn sydd yn trysori iddo ei hun, ac nid yw gyfoethog tu ag at Dduw.

22 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Am hyn yr wyf yn dywedyd wrthych, Na chymmerwch ofal am eich bywyd, beth a fwyttaoch; nac am eich corph, beth a wisgoch.

23 Y mae y bywyd yn fwy na'r ymborth, a'r corph *yn fwy* na'r dillad.

24 Ystyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau nac yn medi; i'r rhai nid oes gell nac ysgubor; ac y mae Duw yn eu porthi hwynt: o ba

faint mwy yr ydych chwi yn well
na'r adar?
25 A phwy o honoch, gan gym-
meryd gofal, a ddichon chwanegu
un cufydd at ei faintioli?
26 Am hynny, oni ellwch wneuth-
ur y peth lleiaf, paham yr ydych yn
cymmeryd gofal am y lleill?
27 Ystyriwch y lili, pa fodd y
maent yn tyfu; nid ydynt yn llaf-
urio, nac yn nyddu: ac yr wyf yn
dywedyd i chwi, na wisgwyd Solo-
mon yn ei holl ogoniant fel un o'r
rhai hyn.
28 Ac os yw Duw felly yn dilladu
y llysieuyn, yr hwn sydd heddyw yn
y maes, ac y fory a deflir i'r ffwrn:
pa faint mwy *y dillada efe* chwy-
chwi, O rai o ychydig ffydd?
29 Chwithau na cheisiwch beth a
fwyttaoch, neu pa beth a yfoch; ac
na fyddwch ammheüus.
30 Canys y pethau hyn oll y mae
cenhedloedd y byd yn eu hargeis-
io: ac y mae eich Tad chwi yn
gwybod fod arnoch chwi eisieu y
pethau hyn.
31 ¶ Yn hytrach ceisiwch deyrnas
Dduw; a'r pethau hyn oll a roddir
i chwi yn chwaneg.
32 Nac ofna, braidd bychan: can-
ys rhyngodd bodd i'ch Tad roddi i
chwi y deyrnas.
33 Gwerthwch yr hyn sydd gen-
nych, a rhoddwch elusen: gwnewch
i chwi byrsau y rhai ni heneidd-
iant; trysor yn y nefoedd, yr hwn
ni dderfydd, lle ni ddaw lleidr yn
agos, ac ni lygra pryf.
34 Canys lle y mae eich trysor
chwi, yno y bydd eich calon hefyd.
35 Bydded eich lwynau wedi eu
hymwregysu, a'*ch* canhwyllau wedi
eu goleu:
36 A chwithau yn debyg i ddyn-
ion yn disgwyl eu harglwydd, pa
bryd y dychwel o'r neithior; fel
pan ddelo a churo, yr agoront iddo
yn ebrwydd.
37 Gwŷn eu byd y gweision hyn-
ny, y rhai a gaiff eu harglwydd, pan
ddêl, yn neffro: yn wir, meddaf i
chwi, efe a ymwregysa, ac a wna
iddynt eistedd i lawr i fwytta, ac a
ddaw, ac a wasanaetha arnynt hwy.
38 Ac os daw efe ar yr ail wyliad-
wriaeth, ac *os* ar y drydedd wyliad-
wriaeth y daw, a'*u* cael *hwynt* felly,
gwŷn eu byd y gweision hynny.
39 A hyn gwybyddwch, pe gwybu-
asai gwr y tŷ pa awr y deuai y
lleidr, efe a wyliasai, ac ni adawsai
gloddio ei dŷ trwodd.
40 A chwithau gan hynny, bydd-
wch barod: canys yr awr ni thyb-
ioch, y daw Mab y dyn.
41 ¶ A Phetr a ddywedodd wrtho,
Arglwydd, ai wrthym ni yr wyt ti
yn dywedyd y ddammeg hon, ai
wrth bawb hefyd?
42 A'r Arglwydd a ddywedodd,
Pwy yw y goruchwyliwr ffyddlawn
a phwyllog, yr hwn a esyd *ei* ar-
glwydd ar ei deulu, i roddi cyflun-
iaeth *iddynt* mewn pryd?
43 Gwŷn ei fyd y gwas hwnnw,
yr hwn y caiff ei arglwydd ef, pan
ddêl, yn gwneuthur felly.
44 Yn wir meddaf i chwi, Efe a'i
gesyd ef *yn llywodraethwr* ar gwbl
a'r y sydd eiddo.
45 Eithr os dywed y gwas hwnnw
yn ei galon, Y mae fy arglwydd yn
oedi dyfod; a dechreu curo y gweis-
ion a'r morwynion, a bwytta ac yfed,
a meddwi;
46 Daw arglwydd y gwas hwnnw
mewn dydd nad yw efe yn disgwyl,
ac ar awr nad yw efe yn gwybod,
ac a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran
ef gyd â'r anffyddloniaid.
47 A'r gwas hwnnw, yr hwn a wybu
ewyllys ei arglwydd, ac nid ymbar-
ottôdd, ac ni wnaeth yn ol ei ewyll-
ys ef, a gurir â llawer *ffonnod*.
48 Eithr yr hwn ni wybu, ac a
wnaeth bethau yn haeddu ffonnod-
iau, a gurir âg ychydig *ffonnodiau*.
Ac i bwy bynnag y rhoddwyd lla-
wer, llawer a ofynir ganddo; a chyd
â'r neb y gadawsant lawer, ychwan-
eg a ofynant ganddo.
49 ¶ Mi a ddeuthum i fwrw tân ar
y ddaear: a pheth a fynnaf os cyn-
neuwyd ef eisoes?
50 Eithr y mae gennyf fedydd i'm
bedyddio âg ef; ac mor gyfyng yw
arnaf hyd oni orphener!
51 Ydych chwi yn tybied mai
heddwch y deuthum i i'w roddi ar y

ddaear? nag ê, meddaf i chwi; ond yn hytrach ymrafael:

52 Canys bydd o hyn allan bump yn yr un tŷ wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn erbyn tri.

53 Y tad a ymranna yn erbyn y mab, a'r mab yn erbyn y tad, y fam yn erbyn y ferch, a'r ferch yn erbyn y fam; y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

54 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd, Pan weloch gwmmwl yn codi o'r gorllewin, yn y fan y dywedwch, Y mae cawod yn dyfod: ac felly y mae.

55 A phan *weloch* y deheu-wynt yn chwythu, y dywedwch, Y bydd gwres: ac fe fydd.

56 *O* ragrithwyr, chwi a fedrwch ddeall wynebpryd y ddaear a'r wybr: ond yr amser hwn, pa fodd nad ydych yn ei ddeall?

57 A phaham nad ydych, ïe, o honoch eich hunain, yn barnu yr hyn sydd gyfiawn?

58 ¶ Canys tra fyddech yn myned gyd â'th wrthwynebwr at lywodraethwr, gwna dy oreu ar y ffordd i gael myned yn rhydd oddi wrtho; rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y swyddog, ac i'r swyddog dy daflu yng ngharchar:

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, Nad âi di ddim oddi yno, hyd oni thelych, ïe, yr hatling eithaf.

PENNOD XIII.

1 *Crist yn pregethu edifeirwch, wrth gospedigaeth y Galileaid, ac eraill.* 6 *Y ffigysbren diffrwyth ni chaiff sefyll.* 11 *Crist yn iachâu y wraig oedd wedi crymmu:* 18 *yn dangos galluog weithrediad y gair y'nghalonnau ei etholedigion, trwy ddammeg y gronyn mwstard, a'r surdoes:* 24 *yn annog i fyned i mewn trwy y porth cyfyng:* 31 *ac yn argyhoeddi Herod, a Jerusalem.*

AC yr oedd yn bresennol y cyfamser hwnnw rai yn mynegi iddo am y Galileaid, y rhai y cymmysgasai Pilat eu gwaed ynghyd â'u haberthau.

2 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt, Ydych chwi yn tybied fod y Galileaid hyn yn bechaduriaid mwy na'r holl Galileaid, am iddynt ddïoddef y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr, onid edifarhêwch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

4 Neu y deunaw hynny ar y rhai y syrthiodd y tŵr yn Siloam, ac a'u lladdodd hwynt: a ydych chwi yn tybied eu bod hwy yn bechaduriaid mwy na'r holl ddynion oedd yn cyfanneddu yn Jerusalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr, onid edifarhêwch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

6 ¶ Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon: Yr oedd gan un ffigysbren wedi ei blannu yn ei winllan; ac efe a ddaeth i geisio ffrwyth arno, ac nis cafodd.

7 Yna efe a ddywedodd wrth y gwinllannydd, Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dyfod, gan geisio ffrwyth ar y ffigysbren hwn; ac nid ydwyf yn cael *dim:* torr ef i lawr; paham y mae efe yn diffrwytho y tir?

8 Ond efe gan atteb a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd ef y flwyddyn hon hefyd, hyd oni ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail:

9 Ac os dwg efe ffrwyth, *da:* onid ê, gwedi hynny torr ef i lawr.

10 Ac yr oedd efe yn dysgu yn un o'r synagogau ar y Sabbath.

11 ¶ Ac wele, yr oedd gwraig ag ynddi yspryd gwendid ddeunaw mlynedd, ac oedd wedi cyd-grymmu, ac ni allai hi mewn modd yn y byd ymuniawnu.

12 Pan welodd yr Iesu hon, efe a'*i* galwodd *hi* atto, ac a ddywedodd wrthi, *Ha* wraig, rhyddhâwyd di oddi wrth dy wendid.

13 Ac efe a roddes *ei* ddwylaw arni; ac yn ebrwydd hi a uniawnwyd, ac a ogoneddodd Dduw.

14 A'r arch-synagogydd a attebodd yn ddigllawn, am i'r Iesu iachâu ar y Sabbath, ac a ddywedodd wrth y bobl, Chwe diwrnod sydd, yn y rhai y dylid gweithio: ar y rhai hyn gan hynny deuwch, a iachâer chwi: ac nid ar y dydd Sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i hattebodd ef, ac a ddywedodd, *O* ragrithiwr, oni ollwng pob un o honoch ar y Sabbath ei ŷch neu *ei* asyn o'r preseb, a'*i* arwain i'r dwfr?

16 Ac oni ddylai hon, a hi yn
ferch i Abraham, yr hon a rwym-
odd Satan, wele, ddeunaw mlyn-
edd, gael ei rhyddhâu o'r rhwym
hwn ar y dydd Sabbath?
17 Ac fel yr oedd efe yn dy-
wedyd y pethau hyn, ei holl wrth-
wynebwyr ef a gywilyddiasant: a'r
holl bobl a lawenychasant am yr
holl bethau gogoneddus a wnaid
ganddo.
18 ¶ Ac efe a ddywedodd, I ba
beth y mae teyrnas Dduw yn debyg?
ac i ba beth y cyffelybaf hi?
19 Tebyg yw i ronyn o had mws-
tard, yr hwn a gymmerodd dyn, ac
a'*i* hauodd yn ei ardd; ac efe a
gynnyddodd, ac a aeth yn bren
mawr, ac adar yr awyr a nythasant
yn ei ganghennau ef.
20 A thrachefn y dywedodd, I ba
beth y cyffelybaf deyrnas Dduw?
21 Cyffelyb yw i surdoes, yr hwn
a gymmerodd gwraig, ac a'i cudd-
iodd mewn tri mesur o flawd, hyd
oni surodd y cwbl oll.
22 Ac efe a dramwyodd trwy ddin-
asoedd a threfi, gan athrawiaethu,
ac ymdeithio tu a Jerusalem.
23 ¶ A dywedodd un wrtho, Ar-
glwydd, ai ychydig yw y rhai cadw-
edig? Ac efe a ddywedodd wrthynt,
24 Ymdrechwch am fyned i mewn
trwy y porth cyfyng: canys llawer,
meddaf i chwi, a geisiant fyned i
mewn, ac nis gallant.
25 Gwedi cyfodi gwr y tŷ, a chau
y drws, a dechreu o honoch sefyll
oddi allan, a churo y drws, gan ddy-
wedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i
ni; ac iddo yntau atteb a dywed-
yd wrthych, Nid adwaen ddim o
honoch o ba le yr ydych:
26 Yna y dechreuwch ddywedyd,
Ni a fwyttasom ac a yfasom yn dy
ŵydd di, a thi a ddysgaist yn ein
heolydd ni.
27 Ac efe a ddywed, Yr wyf yn
dywedyd i chwi, Nid adwaen chwi
o ba le yr ydych: ewch ymaith
oddi wrthyf, *chwi* holl weithredwyr
anwiredd.
28 Yno y bydd wylofain a rhingc-
ian dannedd, pan weloch Abraham,
ac Isaac, a Jacob, a'r holl bro-
phwydi, yn nheyrnas Dduw, a chwi-
thau wedi eich bwrw allan.
29 A daw rhai o'r dwyrain, ac *o*'r
gorllewin, ac o'r gogledd, ac *o*'r
dehau, ac a eisteddant yn nheyrnas
Dduw.
30 Ac wele, olaf ydyw y rhai a
fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y
rhai a fyddant olaf.
31 ¶ Y dwthwn hwnnw y daeth
atto ryw Phariseaid, gan ddywedyd
wrtho, Dos allan, a cherdda oddi
yma: canys y mae Herod yn ewyll-
ysio dy ladd di.
32 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Ewch, a dywedwch i'r cadnaw hwn-
nw, Wele, yr wyf yn bwrw allan
gythreuliaid, ac yn iachâu heddyw
ac y fory, a'r trydydd dydd y'm
perffeithir.
33 Er hynny rhaid i mi ymdaith
heddyw ac y fory, a thrennydd:
canys ni all fod y derfydd am bro-
phwyd allan o Jerusalem.
34 O Jerusalem, Jerusalem, yr hon
wyt yn lladd y prophwydi, ac yn
llabyddio y rhai a anfonir attat: pa
sawl gwaith y mynnaswn gasglu dy
blant ynghyd, y modd *y casgl* yr
iâr ei chywion dan *ei* hadenydd, ac
nis mynnech!
35 Wele, eich tŷ a adewir i chwi
yn anghyfannedd. Ac yn wir yr wyf
yn dywedyd wrthych, Ni welwch fi,
hyd oni ddêl yr amser pan ddywed-
och, Bendigedig *yw* yr hwn sydd yn
dyfod yn enw yr Arglwydd.

PENNOD XIV.

2 *Crist yn iachâu y dropsi ar y Sabbath: 7 yn dysgu gostyngeiddrwydd; 12 a gwneuthur ciniawau i'r tlodion: 16 wrth ddammeg y swpper mawr, yn dangos pa fodd y cauir dynion â meddyliau bydol, y rhai a ddiystyrant air Duw, allan o'r nef. 25 Rhaid i'r rhai a fynnai fod yn ddisgyblion iddo, i ddwyn eu croes, a gwneuthur eu cyfrifon ym mlaen llaw; rhag iddynt trwy gywilydd syrthio oddi wrtho ar ol hynny, 34 a myned yn gwbl ddilês, fel halen wedi colli ei flas.*

BU hefyd, pan ddaeth efe i dŷ un
o bennaethiaid y Phariseaid ar
y Sabbath, i fwytta bara, iddynt
hwythau ei wylied ef.
2 Ac wele, yr oedd ger ei fron ef
ryw ddyn yn glaf o'r dropsi.
3 A'r Iesu gan atteb a lefarodd
wrth y cyfreithwyr a'r Phariseaid,
gan ddywedyd, Ai rhydd iachâu ar
y Sabbath?

4 A thewi a wnaethant. Ac efe a'*i* cymmerodd atto, ac a'i hiachaodd ef, ac a'*i* gollyngodd ymaith;

5 Ac a attebodd iddynt hwythau, ac a ddywedodd, Asyn neu ŷch pa un o honoch a syrth i bwll, ac yn ebrwydd nis tyn ef allan ar y dydd Sabbath?

6 Ac ni allent roi atteb yn ei erbyn ef am y pethau hyn.

7 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion ddammeg, pan ystyriodd fel yr oeddynt yn dewis yr eisteddleoedd uchaf; gan ddywedyd wrthynt,

8 Pan y'th wahodder gan neb i neithior, nac eistedd yn y lle uchaf, rhag bod un anrhydeddusach na thi wedi ei wahodd ganddo;

9 Ac i hwn a'th wahoddodd di ac yntau ddyfod, a dywedyd wrthyt, Dyro le i hwn; ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle isaf.

10 Eithr pan y'th wahodder, dos ac eistedd yn y lle isaf; fel pan ddelo yr hwn a'th wahoddodd di, y gallo efe ddywedyd wrthyt, *Y* cyfaill, eistedd yn uwch i fynu: yna y bydd i ti glod y'ngŵydd y rhai a eisteddant gyd â thi ar y bwrdd.

11 Canys pob un a'r a'i dyrchafo ei hun, a ostyngir; a'r hwn sydd yn ei ostwng ei hun, a ddyrchefir.

12 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwahoddasai ef, Pan wnelych giniaw neu swpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'*th* gymmydogion goludog; rhag iddynt hwythau eilchwyl dy wahodd dithau, a gwneuthur taledigaeth i ti.

13 Eithr pan wnelych wledd, galw y tlodion, yr efryddion, y cloffion, y deillion:

14 A dedwydd fyddi; am nad oes ganddynt ddim i dalu i ti: canys fe a delir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 ¶ A phan glywodd rhyw un o'r rhai oedd yn eistedd ar y bwrdd y pethau hyn, efe a ddywedodd wrtho, Gwŷn ei fyd y neb a fwyttao fara yn nheyrnas Dduw.

16 Ac yntau a ddywedodd wrtho, Rhyw wr a wnaeth swpper mawr, ac a wahoddodd lawer:

17 Ac a ddanfonodd ei was bryd swpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddasid, Deuwch; canys weithian y mae pob peth yn barod.

18 A hwy oll a ddechreuasant yn un-*fryd* ymesgusodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn esgusodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bùm iau o ychain, ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn esgusodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a brïodais wraig; ac am hynny nis gallaf fi ddyfod.

21 A'r gwas hwnnw, pan ddaeth *adref*, a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gwr y tŷ, wedi digio, a ddywedodd wrth ei was, Dos allan ar frys i heolydd ac ystrydoedd y ddinas, a dwg i mewn yma y tlodion, a'r anafus, a'r cloffion, a'r deillion.

22 A'r gwas a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynaist; ac etto y mae lle.

23 A'r arglwydd a ddywedodd wrth y gwas, Dos allan i'r priffyrdd a'r caeau, a chymmell *hwynt* i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiff yr un o'r gwŷr hynny a wahoddwyd, brofi o'm swpper i.

25 ¶ A llawer o bobl a gyd-gerddodd âg ef: ac efe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 Os daw neb attaf fi, ac ni chasao ei dad, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwïorydd, ïe, a'i einioes ei hun hefyd, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

27 A phwy bynnag ni ddycco ei groes, a dyfod ar fy ol i, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

28 ¶ Canys pwy o honoch chwi a'i fryd ar adeiladu tŵr, nid eistedd yn gyntaf, a bwrw y draul, a oes ganddo a'*i* gorpheno?

29 Rhag wedi iddo osod y sail, ac

heb allu *ei* orphen, ddechreu o bawb
a'*i* gwelant ei watwar ef,
30 Gan ddywedyd, Y dyn hwn a
ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd
ei orphen.
31 Neu pa frenhin yn myned i
ryfel yn erbyn brenhin arall, nid
eistedd yn gyntaf, ac ymgynghori a
all efe â deng mil gyfarfod â'r hwn
sydd yn dyfod yn ei erbyn ef âg
ugain mil?
32 Ac os amgen, tra fyddo efe ym
mhell *oddi wrtho*, efe a enfyn gen-
nadwri, ac a ddeisyf ammodau hedd-
wch.
33 Felly hefyd, pob un o honoch
chwithau nid ymwrthodo â chym-
maint oll ag a feddo, ni all fod yn
ddisgybl i mi.
34 ¶ Da *yw* yr halen: eithr o bydd
yr halen yn ddiflas, â pha beth yr
helltir ef?
35 Nid yw efe gymmwys nac i'r
tir, nac i'r dommen; *ond* ei fwrw ef
allan y maent. Y neb sydd ganddo
glustiau i wrandaw, gwrandawed.

PENNOD XV.

1 *Dammeg y ddafad a gollesid,* 8 *y darn arian,* 14 *a'r mab afradlon.*

AC yr oedd yr holl bublicanod a'r
pechaduriaid yn nesâu atto ef,
i wrandaw arno.
2 A'r Phariseaid a'r ysgrifenyddion
a rwgnachasant, gan ddywedyd, Y
mae hwn yn derbyn pechaduriaid,
ac yn bwytta gyd â hwynt.
3 ¶ Ac efe a adroddodd wrthynt y
ddammeg hon, gan ddywedyd,
4 Pa ddyn o honoch a chanddo
gant o ddefaid, ac os cyll un o hon-
ynt, nid yw yn gadael yr amyn un
pùm ugain yn yr anialwch, ac yn
myned ar ol yr hon a gollwyd, hyd
oni chaffo efe hi?
5 Ac wedi iddo *ei* chael, efe a'*i*
dŷd *hi* ar ei ysgwyddau ei hun yn
llawen.
6 A phan ddêl adref, efe a eilw
ynghyd *ei* gyfeillion a'*i* gymmydog-
ion, gan ddywedyd wrthynt, Lla-
wenhêwch gyd â mi; canys cefais
fy nafad a gollasid.
7 Yr wyf yn dywedyd i chwi, mai
felly y bydd llawenydd yn y nef am
un pechadur a edifarhao, *mwy* nag
am onid un pùm ugain o rai cyf-
iawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth
edifeirwch.
8 ¶ Neu pa wraig a chanddi ddeg
dryll o arian, os cyll hi un dryll, ni
oleu ganwyll, ac ysgubo y tŷ, a cheis-
io yn ddyfal, hyd onis caffo *ef*?
9 Ac wedi iddi *ei* gael, hi a eilw
ynghyd *ei* chyfeillesau a'*i* chym-
mydogesau, gan ddywedyd, Cyd-
lawenhêwch â mi; canys cefais y
dryll a gollaswn.
10 Felly, meddaf i chwi, y mae
llawenydd y'ngŵydd angelion Duw
am un pechadur a edifarhao.
11 ¶ Ac efe a ddywedodd, Yr oedd
gan ryw wr ddau fab:
12 A'r ieuangaf o honynt a ddy-
wedodd wrth *ei* dad, *Fy* nhad, dyro
i mi y rhan a ddigwydd o'r dâ. Ac
efe a rannodd iddynt *ei* fywyd.
13 Ac ar ol ychydig ddyddiau y
mab ieuangaf a gasglodd y cwbl
ynghyd, ac a gymmerth ei daith i
wlad bell; ac yno *efe* a wasgarodd
ei ddâ, gan fyw yn afradlon.
14 Ac wedi iddo dreulio y cwbl, y
cododd newyn mawr trwy y wlad
honno; ac yntau a ddechreuodd
fod mewn eisieu.
15 Ac efe a aeth, ac a lynodd wrth
un o ddinaswyr y wlad honno; ac
efe a'i hanfonodd ef i'w feusydd i
borthi moch.
16 Ac efe a chwennychai lenwi ei
fol â'r cibau a fwyttâi y moch; ac
ni roddodd neb iddo.
17 A phan ddaeth atto ei hun, efe
a ddywedodd, Pa sawl gwas cyflog
o'r eiddo fy nhad sydd yn cael eu
gwala a'u gweddill o fara, a minnau
yn marw o newyn?
18 Mi a godaf, ac a âf at fy nhad,
ac a ddywedaf wrtho, *Fy* nhad,
pechais yn erbyn y nef, ac o'th
flaen dithau;
19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng
i'm galw yn fab i ti: gwna fi fel un
o'th weision cyflog.
20 Ac efe a gododd, ac a aeth at ei
dad. A phan oedd efe etto ym mhell
oddi wrtho, ei dad a'i canfu ef, ac a
dosturiodd, ac a redodd, ac a syrth-
iodd ar ei wddf ef, ac a'i cusanodd.
21 A'r mab a ddywedodd wrtho,

Fy nhad, pechais yn erbyn y nef,
ac o'th flaen dithau; ac nid ydwyf
mwy deilwng i'm galw yn fab i ti.
22 A'r tad a ddywedodd wrth ei
weision, Dygwch allan y wisg oreu,
a gwisgwch am dano ef, a rhoddwch
fodrwy ar ei law, ac esgidiau am *ei*
draed:
23 A dygwch y llo pasgedig, a
lleddwch *ef;* a bwyttâwn, a bydd-
wn lawen.
24 Canys fy mab hwn oedd farw,
ac a aeth yn fyw drachefn; *ac* efe
a gollesid, ac a gaed. A hwy a
ddechreuasant fod yn llawen.
25 Ac yr oedd ei fab hynaf ef yn
y maes; a phan ddaeth efe a nesâu
at y tŷ, efe a glywai gynghanedd a
dawnsio.
26 Ac wedi iddo alw un o'r gweis-
ion, efe a ofynodd beth oedd hyn.
27 Yntau a ddywedodd wrtho, Dy
frawd a ddaeth; a'th dad a laddodd
y llo pasgedig, am iddo ei dderbyn
ef yn iach.
28 Ond efe a ddigiodd, ac nid âi i
mewn. Am hynny y daeth ei dad
allan, ac a ymbiliodd âg ef.
29 Yntau a attebodd *ac* a ddy-
wedodd wrth *ei* dad, Wele, cynnifer
o flynyddoedd yr ydwyf yn dy was-
anaethu di, ac ni throseddais i un
amser dy orchymyn; ac ni roddaist
fyn erioed i mi, i fod yn llawen gyd
â'm cyfeillion:
30 Eithr pan ddaeth dy fab hwn,
yr hwn a ddifaodd dy fywyd di gyd
â phutteiniaid, ti a leddaist iddo ef
y llo pasgedig.
31 Ac efe a ddywedodd wrtho, Fy
mab, yr wyt ti yn wastadol gyd â
mi, a'r eiddof fi oll ydynt eiddot ti.
32 Rhaid oedd llawenychu, a gor-
foleddu: oblegid dy frawd hwn
oedd yn farw, ac a aeth yn fyw
drachefn; ac a fu golledig, ac a
gafwyd.

PENNOD XVI.

1 *Dammeg y goruchwyliwr anghyfiawn.* 14 *Crist yn ceryddu rhagrith y Phariseaid cybyddlyd.* 19 *Y glwth goludog, a Lazarus y cardottyn.*

AC efe a ddywedodd hefyd wrth
ei ddisgyblion, Yr oedd rhyw
wr goludog, yr hwn oedd ganddo
oruchwyliwr; a hwn a gyhuddwyd
wrtho, ei fod efe megis yn afradloni
ei ddâ ef.
2 Ac efe a'i galwodd ef, ac a ddy-
wedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr
wyf yn ei glywed am danat? dyro
gyfrif o'th oruchwyliaeth: canys ni
elli fod mwy yn oruchwyliwr.
3 A'r goruchwyliwr a ddywedodd
ynddo ei hun, Pa beth a wnaf?
canys y mae fy arglwydd yn dwyn
yr oruchwyliaeth oddi arnaf: clodd-
io nis gallaf, *a* chardotta sydd gy-
wilyddus gennyf.
4 Mi a wn beth a wnaf, fel, pan
y'm bwrier allan o'r oruchwyliaeth,
y derbyniont fi i'w tai.
5 Ac wedi iddo alw atto bob un o
ddyledwyr ei arglwydd, efe a ddy-
wedodd wrth y cyntaf, Pa faint sydd
arnat ti o ddyled i'm harglwydd?
6 Ac efe a ddywedodd, Càn mesur
o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho,
Cymmer dy ysgrifen, ac eistedd ar
frys, ac ysgrifena ddeg a deugain.
7 Yna y dywedodd wrth *un* arall,
A pha faint o ddyled sydd arnat
tithau? Ac efe a ddywedodd, Càn
mesur o wenith. Ac efe a ddywed-
odd wrtho, Cymmer dy ysgrifen, ac
ysgrifena bedwar ugain.
8 A'r arglwydd a ganmolodd y
goruchwyliwr anghyfiawn, am iddo
wneuthur yn gall: oblegid y mae
plant y byd hwn yn gallach yn eu
cenhedlaeth na phlant y goleuni.
9 Ac yr wyf yn dywedyd i chwi,
Gwnewch i chwi gyfeillion o'r mam-
mon anghyfiawn: fel, pan fo eisieu
arnoch, y'ch derbyniont i'r tragy-
wyddol bebyll.
10 Y neb sydd ffyddlawn yn y
lleiaf, sydd ffyddlawn hefyd mewn
llawer; a'r neb sydd anghyfiawn
yn y lleiaf, sydd anghyfiawn hefyd
mewn llawer.
11 Am hynny, oni buoch ffydd-
lawn yn y mammon anghyfiawn,
pwy a ymddiried i chwi am y gwir
olud?
12 Ac oni buoch ffyddlawn yn yr
eiddo arall, pwy a rydd i chwi yr
eiddoch eich hun?
13 Ni ddichon un gwas wasan-
aethu dau arglwydd: canys naill ai
efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall;

ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddir-
myga y llall. Ni ellwch wasan-
aethu Duw a mammon.
14 A'r Phariseaid hefyd, y rhai
oedd ariangar, a glywsant y pethau
hyn oll, ac a'i gwatwarasant ef.
15 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Chwychwi yw y rhai sydd yn eich
cyfiawnhâu eich hunain ger bron
dynion; eithr Duw a ŵyr eich cal-
onnau chwi: canys y peth sydd
uchel gyd â dynion, sydd ffiaidd
ger bron Duw.
16 Y gyfraith a'r prophwydi *oedd*
hyd Ioan: er y pryd hwnnw y preg-
ethir teyrnas Dduw, a phob dyn
sydd yn ymwthio iddi.
17 A haws yw i nef a daear fyned
heibio, nag i un tippyn o'r gyfraith
ballu.
18 Pwy bynnag a ollyngo ymaith
ei wraig, ac a brïodo un arall, y
mae efe yn godinebu; a phwy byn-
nag a brïodo yr hon a ollyngwyd
ymaith oddi wrth *ei* gwr, y mae efe
yn godinebu.
19 ¶ Yr oedd rhyw wr goludog,
ac a wisgid â phorphor a llïan main,
ac yr oedd yn cymmeryd byd da yn
helaethwych beunydd:
20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn,
a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrid
wrth ei borth ef yn gornwydlyd,
21 Ac yn chwennychu cael ei
borthi â'r briwsion a syrthiai oddi
ar fwrdd y gwr cyfoethog; ond y
cwn a ddaethant, ac a lyfasant ei
gornwydydd ef.
22 A bu, i'r cardottyn farw, a'i
ddwyn gan yr angelion i fynwes
Abraham. A'r goludog hefyd a fu
farw, ac a gladdwyd:
23 Ac yn uffern efe a gododd ei
olwg, ac efe mewn poenau, ac a
ganfu Abraham o hirbell, a Lazarus
yn ei fynwes.
24 Ac efe a lefodd, ac a ddy-
wedodd, O dad Abraham, trugar-
hâ wrthyf, a danfon Lazarus, i
drochi pen ei fys mewn dwfr, ac i
oeri fy nhafod: canys fe a'm poenir
yn y fflam hon.
25 Ac Abraham a ddywedodd, *Ha*
fab, coffa i ti dderbyn dy wŷnfyd yn
dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd:
ac yn awr y diddenir ef, ac y poenir
dithau.
26 Ac heb law hyn oll, rhyngom
ni a chwithau y sicrhâwyd gagendor
mawr: fel na allo y rhai a fynnent,
dramwy oddi yma attoch chwi; na'r
rhai oddi yna, dramwy attom ni.
27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf
yn attolwg i ti gan hynny, O dad,
ddanfon o honot ef i dŷ fy nhad;
28 Canys y mae i mi bump o frod-
yr: fel y tystiolaetho iddynt hwy,
rhag dyfod o honynt hwythau hefyd
i'r lle poenus hwn.
29 Abraham a ddywedodd wrtho,
Y mae ganddynt Moses a'r pro-
phwydi; gwrandawant arnynt hwy.
30 Yntau a ddywedodd, Nag ê, y
tad Abraham: eithr os â un oddi
wrth y meirw attynt, hwy a edifar-
hânt.
31 Yna *Abraham* a ddywedodd
wrtho, Oni wrandawant ar Moses
a'r prophwydi, ni chredant chwaith
pe codai un oddi wrth y meirw.

PENNOD XVII.

1 *Crist yn dysgu gochelyd achosion rhwystr.* 3 *Am faddeu bawb i'w gilydd.* 6 *Gallu ffydd.* 7 *Pa fodd yr ydym ni yn rhwymedig i Dduw, ac nid efe i ni.* 11 *Y mae yn iachâu deg o wahangleifion.* 20 *Am deyrnas Dduw, a dyfodiad Mab y dyn.*

AC efe a ddywedodd wrth y
disgyblion, Ni all na ddêl
rhwystrau: ond gwae *efe* trwy yr
hwn y deuant!
2 Gwell fyddai iddo pe rhoddid
maen melin o amgylch ei wddf ef,
a'i daflu i'r môr, nag iddo rwystro
un o'r rhai bychain hyn.
3 ¶ Edrychwch arnoch eich hun-
ain. Os pecha dy frawd yn dy er-
byn, cerydda ef; ac os edifarhâ efe,
maddeu iddo.
4 Ac os pecha yn dy erbyn seith-
waith yn y dydd, a seithwaith yn y
dydd droi attat, gan ddywedyd, Y
mae yn edifar gennyf; maddeu iddo.
5 A'r apostolion a ddywedasant
wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein
ffydd ni.
6 A'r Arglwydd a ddywedodd,
Pe byddai gennych ffydd gymmaint
a gronyn o had mwstard, chwi a
ellych ddywedyd wrth y sycamor-
wydden hon, Ymddadwreiddia, a

phlanner di yn y môr; a hi a ufudd-
hâi i chwi.
7 Eithr pwy o honoch chwi ag
iddo was yn aredig, neu yn bugeilio,
a ddywed wrtho yn y man pan ddêl
o'r maes, Dos ac eistedd i lawr i
fwytta?
8 Ond yn hytrach a ddywed wrtho,
Arlwya i mi i swpperu, ac ymwreg-
ysa, a gwasanaetha arnaf fi, nes i
mi fwytta ac yfed; ac wedi hynny
y bwyttêi ac yr yfi dithau?
9 Oes ganddo ddïolch i'r gwas
hwnnw, am wneuthur o hono y
pethau a orchymynasid iddo? Nid
wyf yn tybied.
10 Felly chwithau hefyd, gwedi i
chwi wneuthur y cwbl oll ag a
orchymynwyd i chwi, dywedwch,
Gweision anfuddiol ydym: oblegid
yr hyn a ddylasem ei wneuthur, a
wnaethom.
11 ¶ Bu hefyd, ac efe yn myned i
Jerusalem, fyned o hono ef trwy
ganol Samaria a Galilea.
12 A phan oedd efe yn myned i
mewn i ryw dref, cyfarfu âg ef ddeg
o wŷr gwahan-gleifion, y rhai a saf-
asant o hirbell:
13 A hwy a godasant *eu* llef,
gan ddywedyd, Iesu Feistr, trugarhâ
wrthym.
14 A phan welodd efe *hwynt*, efe
a ddywedodd wrthynt, Ewch a
dangoswch eich hunain i'r offeiriaid.
A bu, fel yr oeddynt yn myned, fe
a'u glanhâwyd hwynt.
15 Ac un o honynt, pan welodd
ddarfod ei iachâu, a ddychwelodd,
gan foliannu Duw â llef uchel.
16 Ac efe a syrthiodd ar *ei* wyneb
wrth ei draed ef, gan ddïolch iddo.
A Samariad oedd efe.
17 A'r Iesu gan atteb a ddywed-
odd, Oni lanhâwyd y deg? ond pa
le *y mae* y naw?
18 Ni chaed a ddychwelasant i
roi gogoniant i Dduw, ond yr estron
hwn.
19 Ac efe a ddywedodd wrtho,
Cyfod, a dos ymaith: dy ffydd a'th
iachaodd.
20 ¶ A phan ofynodd y Phariseaid
iddo, pa bryd y deuai teyrnas Dduw,
efe a attebodd iddynt, ac a ddywed-
odd, Ni ddaw teyrnas Dduw wrth
ddisgwyl.
21 Ac ni ddywedant, Wele yma;
neu, Wele accw: canys wele, teyrn-
as Dduw, o'ch mewn chwi y mae.
22 Ac efe a ddywedodd wrth y
disgyblion, Y dyddiau a ddaw pan
chwennychoch weled un o ddyddiau
Mab y dyn, ac nis gwelwch.
23 A hwy a ddywedant wrthych,
Wele yma; neu, Wele accw: nac
ewch, ac na chanlynwch *hwynt*.
24 Canys megis y mae y fellten a
felltenna o'r naill *ran* dan y nef, yn
disgleirio hyd y *rhan* arall dan y
nef; felly y bydd Mab y dyn hefyd
yn ei ddydd ef.
25 Eithr yn gyntaf rhaid iddo
ddïoddef llawer, a'i wrthod gan y
genhedlaeth hon.
26 Ac megis y bu yn nyddiau Nöe,
felly y bydd hefyd yn nyddiau Mab
y dyn.
27 Yr oeddynt yn bwytta, yn yfed,
yn gwreicca, yn gŵra, hyd y dydd yr
aeth Nöe i mewn i'r arch; a daeth
y diluw, ac a'u difethodd hwynt oll.
28 Yr un modd hefyd ag y bu yn
nyddiau Lot: yr oeddynt yn bwytta,
yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn
plannu, yn adeiladu;
29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan
o Sodom, y gwlawiodd tân a brwm-
stan o'r nef, ac a'u difethodd hwynt
oll:
30 Fel hyn y bydd yn y dydd y
datguddir Mab y dyn.
31 Yn y dydd hwnnw y neb a fyddo
ar ben y tŷ, a'i ddodrefn o fewn y
tŷ, na ddisgyned i'w cymmeryd
hwynt; a'r hwn *a fyddo* yn y maes,
yr un ffunud na ddychweled yn ei ol.
32 Cofiwch wraig Lot.
33 Pwy bynnag a geisio gadw ei
einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i
cyll, a'i bywhâ hi.
34 Yr wyf yn dywedyd i chwi,
Y nos honno y bydd dau yn yr un
gwely; y naill a gymmerir, a'r llall
a adewir.
35 Dwy a fydd yn malu yn yr un
lle; y naill a gymmerir, a'r llall a
adewir.
36 Dau a fyddant yn y maes; y
naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

37 A hwy a attebasant ac a ddy-
wedasant wrtho, Pa le, Arglwydd?
Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le
bynnag *y byddo* y corph, yno yr
ymgasgl yr eryrod.

PENNOD XVIII.

3 Am y weddw daer. 9 Am y Phariseaid a'r publican. 15 Dwyn plant at Grist. 18 Y llywydd a fynnai ganlyn Crist, ond a rwystrir gan ei gyfoeth. 28 Gwobr y rhai a ymadawant â'r cwbl oll er ei fwyn ef. 31 Y mae efe yn rhagfynegi ei farwolaeth; 35 ac yn rhoddi i ddyn dall ei olwg.

AC efe a ddywedodd hefyd ddam-
meg wrthynt, fod yn rhaid
gweddïo yn wastad, ac heb ddiffygio;
2 Gan ddywedyd, Yr oedd rhyw
farnwr mewn rhyw ddinas, yr hwn
nid ofnai Dduw, ac ni pharchai ddyn.
3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno
wraig weddw; a hi a ddaeth atto ef,
gan ddywedyd, Dïal fi ar fy ngwrth-
wynebwr.
4 Ac efe nis gwnai dros amser:
eithr wedi hynny efe a ddywedodd
ynddo ei hun, Er nad ofnaf Dduw,
ac na pharchaf ddyn;
5 Etto am fod y weddw hon yn peri i
mi flinder, mi a'i dïalaf hi; rhag iddi
yn y diwedd ddyfod a'm syfrdanu i.
6 A'r Arglwydd a ddywedodd,
Gwrandêwch beth a ddywed y barn-
wr anghyfiawn.
7 Ac oni ddïal Duw ei etholedigion,
sydd yn llefain arno ddydd a nos,
er ei fod yn hir oedi drostynt?
8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, y dïal
efe hwynt ar frys. Eithr Mab y
dyn, pan ddêl, a gaiff efe ffydd ar y
ddaear?
9 ¶ Ac efe a ddywedodd y ddam-
meg hon hefyd wrth y rhai oedd yn
hyderu arnynt eu hunain eu bod
yn gyfiawn, ac yn dïystyru eraill:
10 Dau wr a aeth i fynu i'r deml i
weddïo; un yn Pharisead, a'r llall
yn bublican.
11 Y Pharisead o'i sefyll a weddï-
odd rhyngddo ag ef ei hun fel hyn; O
Dduw, yr wyf yn dïolch i ti nad wyf
fi fel *y mae* dynion eraill, yn draws-
ion, yn anghyfiawn, yn odinebwyr;
neu, fel y publican hwn chwaith.
12 Yr wyf yn ymprydio ddwywaith
yn yr wythnos; yr wyf yn degym-
mu cymmaint oll ag a feddaf.
13 A'r publican, gan sefyll o hirbell,
ni fynnai gymmaint a chodi ei olygon
tu a'r nef; eithr efe a gurodd ei ddwy-
fron, gan ddywedyd, O Dduw, bydd
drugarog wrthyf bechadur.
14 Dywedaf i chwi, Aeth hwn i
waered i'w dŷ wedi ei gyfiawnhâu
yn fwy na'r llall: canys pob un a'r
y sydd yn ei ddyrchafu ei hun, a
ostyngir; a phob un a'r y sydd yn
ei ostwng ei hun, a ddyrchefir.
15 ¶ A hwy a ddygasant atto blant
bychain hefyd, fel y cyffyrddai efe â
hwynt: a'r disgyblion pan welsant,
a'u ceryddasant hwy.
16 Eithr yr Iesu a'u galwodd hwynt
atto, ac a ddywedodd, Gadêwch i'r
plant bychain ddyfod attaf fi, ac na
waherddwch hwynt: canys eiddo y
cyfryw rai yw teyrnas Dduw.
17 Yn wir meddaf i chwi, Pwy
bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw
fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.
18 ¶ A rhyw lywodraethwr a ofyn-
odd iddo, gan ddywedyd, Athraw
da, wrth wneuthur pa beth yr eti-
feddaf fi fywyd tragywyddol?
19 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Paham y'm gelwi yn dda? nid *oes*
neb yn dda ond un, *sef* Duw.
20 Ti a wyddost y gorchymynion,
Na odineba, Na ladd, Na ladratta,
Na ddwg gam dystiolaeth, Anrhyd-
edda dy dad a'th fam.
21 Ac efe a ddywedodd, Hyn oll a
gedwais o'm hieuengctid.
22 A'r Iesu pan glybu hyn, a ddy-
wedodd wrtho, Y mae un peth etto
yn ol i ti: gwerth yr hyn oll sydd
gennyt, a dyro i'r tlodion; a thi a
gei drysor yn y nef: a thyred, can-
lyn fi.
23 Ond pan glybu efe y pethau
hyn, efe a aeth yn athrist: canys yr
oedd efe yn gyfoethog iawn.
24 A'r Iesu, pan welodd ef wedi
myned yn athrist, a ddywedodd, Mor
anhawdd yr â y rhai y mae golud
ganddynt i mewn i deyrnas Dduw!
25 Canys haws yw i gamel fyned
trwy grai y nodwydd ddur, nag i ol-
udog fyned i mewn i deyrnas Dduw.
26 A'r rhai a glywsent a ddywedas-
ant, A phwy a all fod yn gadwedig?
27 Ac efe a ddywedodd, Y pethau

sydd ammhosibl gyd â dynion, sydd
bosibl gyd â Duw.
28 A dywedodd Petr, Wele, nyni a
adawsom bob peth, ac a'th ganlyn-
asom di.
29 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Yn wir meddaf i chwi, Nid oes neb
a'r a adawodd dŷ, neu rïeni, neu
frodyr, neu wraig, neu blant, er
mwyn teyrnas Dduw,
30 A'r nis derbyn lawer cymmaint
yn y pryd hwn, ac yn y byd a ddaw
fywyd tragywyddol.
31 ¶ Ac efe a gymmerodd y deu-
ddeg atto, ac a ddywedodd wrth-
ynt, Wele, yr ydym ni yn myned
i fynu i Jerusalem ; a chyflawnir
pob peth a'r sydd yn ysgrifenedig
trwy y prophwydi am Fab y dyn.
32 Canys efe a draddodir i'r Cen-
hedloedd, ac a watwerir, ac a am-
mherchir, ac a boerir arno :
33 Ac wedi iddynt *ei* fflangellu, y
lladdant ef : a'r trydydd dydd efe a
adgyfyd.
34 A hwy ni ddeallasant ddim o'r
pethau hyn ; a'r gair hwn oedd
guddiedig oddi wrthynt, ac ni wyb-
uant y pethau a ddywedwyd.
35 ¶ A bu, ac efe yn nesâu at Je-
richo, i ryw ddyn dall fod yn eistedd
yn ymyl y ffordd yn cardotta :
36 A phan glybu efe y dyrfa yn
myned heibio, efe a ofynodd pa beth
oedd hyn.
37 A hwy a ddywedasant iddo,
Mai Iesu o Nazareth oedd yn myn-
ed heibio.
38 Ac efe a lefodd, gan ddywedyd,
Iesu, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.
39 A'r rhai oedd yn myned o'r
blaen a'i ceryddasant ef i dewi :
eithr efe a lefodd yn fwy o lawer,
Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.
40 A'r Iesu a safodd, ac a orchy-
mynodd ei ddwyn ef atto. A phan
ddaeth efe yn agos, efe a ofynodd
iddo,
41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni
di i mi ei wneuthur i ti? Yntau a
ddywedodd, Arglwydd, cael o honof
fy ngolwg.
42 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Cymmer dy olwg : dy ffydd a'th
iachaodd.
43 Ac allan o law y cafodd efe ei
olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogon-
eddu Duw. A'r holl bobl, pan wel-
sant, a roisant foliant i Dduw.

PENNOD XIX.

1 *Am Zacchëus y publican.* 11 *Y deg darn o arian.*
28 *Crist yn marchogaeth i Jerusalem mewn gor-
foledd :* 41 *yn wylo drosti :* 45 *yn gyrru y pryn-
wyr a'r gwerthwyr allan o'r deml ;* 47 *gan
athrawiaethu beunydd ynddi. Y llywodraeth-
wyr a fynnent ei ddifetha ef, oni bai rhag ofn y
bobl.*

A'*R Iesu* a aeth i mewn, ac a aeth
trwy Jericho.
2 Ac wele wr a elwid wrth ei enw
Zacchëus, *ac* efe oedd ben-publican,
a hwn oedd gyfoethog.
3 Ac yr oedd efe yn ceisio gweled
yr Iesu, pwy ydoedd ; ac ni allai
gan y dyrfa, am ei fod yn fychan o
gorpholaeth.
4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a
ddringodd i sycamor-wydden, fel y
gallai ei weled ef : oblegid yr oedd
efe i ddyfod y ffordd honno.
5 A phan ddaeth yr Iesu i'r lle, efe
a edrychodd i fynu, ac a'i canfu ef;
ac a ddywedodd wrtho, Zacchëus,
disgyn ar frys : canys rhaid i mi
heddyw aros yn dy dŷ di.
6 Ac efe a ddisgynodd ar frys, ac
a'i derbyniodd ef yn llawen.
7 A phan welsant, grwgnach a
wnaethant oll, gan ddywedyd, Fyn-
ed o hono ef i mewn i lettŷa at wr
pechadurus.
8 A Zacchëus a safodd, ac a ddy-
wedodd wrth yr Arglwydd, Wele,
hanner fy nâ, *O* Arglwydd, yr yd-
wyf yn ei roddi i'r tlodion ; ac os
dygais ddim o'r eiddo neb trwy
gam-achwyn, yr ydwyf yn ei dalu
ar ei bedwerydd.
9 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Heddyw y daeth iachawdwriaeth i'r
tŷ hwn, o herwydd ei fod yntau yn
fab i Abraham.
10 Canys Mab y dyn a ddaeth i
geisio ac i gadw yr hyn a gollasid.
11 ¶ Ac a hwy yn gwrandaw ar y
pethau hyn, efe a chwanegodd, ac
a ddywedodd ddammeg, am ei fod
efe yn agos i Jerusalem, ac am idd-
ynt dybied yr ymddangosai teyrnas
Dduw yn y fan.
12 Am hynny y dywedodd efe,

Rhyw wr bonheddig a aeth i wlad
bell i dderbyn teyrnas iddo ei hun,
ac i ddychwelyd.
13 Ac wedi galw ei ddeg gwas,
efe a roddes iddynt ddeg punt, ac
a ddywedodd wrthynt, Marchnat-
têwch hyd oni ddelwyf.
14 Eithr ei ddinaswyr a'i casasant
ef, ac a ddanfonasant gennadwri ar
ei ol ef, gan ddywedyd, Ni fynnwn
ni hwn i deyrnasu arnom.
15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ol,
wedi derbyn y deyrnas, erchi o hono
ef alw y gweision hyn atto, i'r rhai
y rhoddasai efe yr arian, fel y gwyb-
yddai beth a elwasai bob un wrth
farchnatta.
16 A daeth y cyntaf, gan ddywed-
yd, Arglwydd, dy bunt a ennillodd
ddeg punt.
17 Yntau a ddywedodd wrtho, Da,
was da: am i ti fod yn ffyddlawn
yn y lleiaf, bydded i ti awdurdod ar
ddeg dinas.
18 A'r ail a ddaeth, gan ddywed-
yd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth
bùm punt.
19 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth
hwnnw, Bydd dithau ar bùm dinas.
20 Ac un arall a ddaeth, gan ddy-
wedyd, Arglwydd, wele dy bunt, yr
hon oedd gennyf wedi ei dodi mewn
napcyn:
21 Canys mi a'th ofnais, am dy fod
yn wr tost: yr wyt ti yn cymmeryd
i fynu y peth ni roddaist i lawr, ac
yn medi y peth ni heuaist.
22 Yntau a ddywedodd wrtho,
O'th enau dy hun y'th farnaf, tydi
was drwg. Ti a wyddit fy mod i
yn wr tost, yn cymmeryd i fynu y
peth ni roddais i lawr, ac yn medi
y peth ni heuais:
23 *A* phaham na roddaist fy arian i
i'r bwrdd *cyfnewid*, fel, pan ddaeth-
wn, y gallaswn ei gael gyd â llog?
24 Ac efe a ddywedodd wrth y
rhai oedd yn sefyll ger llaw, Dygwch
oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r
hwn sydd a deg punt ganddo;
25 (A hwy a ddywedasant wrtho,
Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg
punt;)
26 Canys yr wyf fi yn dywedyd i
chwi, mai i bob un y mae ganddo, y
rhoddir iddo; eithr oddi ar yr hwn
nid oes ganddo, y dygir oddi arno,
ïe, yr hyn sydd ganddo.
27 A *hefyd* fy ngelynion hynny, y
rhai ni fynnasent i mi deyrnasu
arnynt, dygwch hwynt yma, a lladd-
wch ger fy mron i.
28 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y
pethau hyn, efe a aeth o'r blaen,
gan fyned i fynu i Jerusalem.
29 Ac fe a ddigwyddodd pan ddaeth
efe yn agos at Bethphage a Beth-
ania, i'r mynydd a elwir Olew-wydd,
efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion,
30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pen-
tref ar *eich* cyfer; yn yr hwn, gwedi
eich dyfod i mewn, chwi a gewch
ebol yn rhwym, ar yr hwn nid eis-
teddodd dyn erioed: gollyngwch ef,
a dygwch *yma*.
31 Ac os gofyn neb i chwi, Paham
yr ydych yn *ei* ollwng? fel hyn y
dywedwch wrtho, Am fod yn rhaid
i'r Arglwydd wrtho.
32 A'r rhai a ddanfonasid a aeth-
ant ymaith, ac a gawsant fel y dy-
wedasai efe wrthynt.
33 Ac fel yr oeddynt yn gollwng
yr ebol, ei berchennogion a ddywed-
asant wrthynt, Paham yr ydych yn
gollwng yr ebol?
34 A hwy a ddywedasant, Mae yn
rhaid i'r Arglwydd wrtho ef.
35 A hwy a'i dygasant ef at yr
Iesu: ac wedi iddynt fwrw eu dillad
ar yr ebol, hwy a ddodasant yr Iesu
arno.
36 Ac fel yr oedd efe yn myned,
hwy a daenasant eu dillad ar hyd y
ffordd.
37 Ac weithian, ac efe yn nesâu at
ddisgynfa mynydd yr Olew-wydd,
dechreuodd yr holl lïaws disgyblion
lawenhâu, a chlodfori Duw â llef
uchel, am yr holl weithredoedd
nerthol a welsent;
38 Gan ddywedyd, Bendigedig *yw*
y Brenhin sydd yn dyfod yn enw yr
Arglwydd: Tangnefedd yn y nef, a
gogoniant yn y goruchaf.
39 A rhai o'r Phariseaid o'r dyrfa
a ddywedasant wrtho, Athraw, cer-
ydda dy ddisgyblion.
40 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i

chwi, Pe tawai y rhai hyn, y llefai
y cerrig yn y fan.
41 ¶ Ac wedi iddo ddyfod yn agos,
pan welodd efe y ddinas, efe a wyl-
odd drosti,
42 Gan ddywedyd, Pe gwybuasit
dithau, ïe, yn dy ddydd hwn, y
pethau *a berthynent* i'th heddwch!
eithr y maent yn awr yn guddiedig
oddi wrth dy lygaid.
43 Canys daw y dyddiau arnat,
a'th elynion a fwriant glawdd o'th
amgylch, ac a'th amgylchant, ac
a'th warchaeant o bob parth,
44 Ac a'th wnant yn gyd-wastad â'r
llawr, a'th blant o'th fewn; ac ni ad-
awant ynot faen ar faen; o herwydd
nad adnabuost amser dy ymweliad.
45 Ac efe a aeth i mewn i'r deml,
ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai
oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu;
46 Gan ddywedyd wrthynt, Y mae
yn ysgrifenedig, Fy nhŷ i, tŷ gweddi
yw: eithr chwi a'i gwnaethoch yn
ogof lladron.
47 Ac yr oedd efe beunydd yn
athrawiaethu yn y deml. A'r arch-
offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a phen-
naethiaid y bobl, a geisient ei ddi-
fetha ef;
48 Ac ni fedrasant gael beth a
wnaent: canys yr holl bobl oedd
yn glynu wrtho i wrandaw arno.

PENNOD XX.

1 *Crist yn profi ei awdurdod, trwy ymofyn am fed-ydd Ioan.* 9 *Dammeg y winllan.* 19 *Am roddi teyrnged i Cesar.* 27 *Y mae efe yn gorchfygu y Saduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad.* 41 *Y modd y mae Crist yn fab Dafydd.* 45 *Y mae efe yn rhybuddio ei ddisgyblion i ochelyd yr ys-grifenyddion.*

A DIGWYDDODD ar un o'r
dyddiau hynny, ac efe yn
dysgu y bobl yn y deml, ac yn preg-
ethu yr efengyl, ddyfod arno yr
arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion,
gyd â'r henuriaid,
2 A llefaru wrtho, gan ddywedyd,
Dywed i ni, Trwy ba awdurdod yr
wyt yn gwneuthur y pethau hyn?
neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti
yr awdurdod hon?
3 Ac efe a attebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, A minnau a ofynaf i
chwithau un gair; a dywedwch i mi:
4 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr yd-
oedd, ai o ddynion?
5 Eithr hwy a ymresymmasant yn
eu plith eu hunain, gan ddywedyd,
Os dywedwn, O'r nef; efe a ddy-
wed, Paham gan hynny na chred-
ech ef?
6 Ac os dywedwn, O ddynion; yr
holl bobl a'n llabyddiant ni: canys
y maent hwy yn cwbl-gredu fod
Ioan yn brophwyd.
7 A hwy a attebasant, nas gwydd-
ent o ba le.
8 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Ac nid wyf finnau yn dywedyd i
chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn
gwneuthur y pethau hyn.
9 ¶ Ac efe a ddechreuodd ddy-
wedyd y ddammeg hon wrth y bobl:
Rhyw wr a blannodd winllan, ac a'i
gosododd i lafurwyr, ac a aeth oddi
cartref dros dalm o amser.
10 Ac mewn amser efe a anfon-
odd was at y llafurwyr, fel y rhodd-
ent iddo o ffrwyth y winllan: eithr
y llafurwyr a'i curasant ef, ac a'*i*
hanfonasant ymaith yn wag-*law*.
11 Ac efe a chwanegodd anfon
gwas arall: eithr hwy a gurasant ac
a ammharchasant hwnnw hefyd, ac
a'*i* hanfonasant ymaith yn wag-*law*.
12 Ac efe a chwanegodd anfon y
trydydd: a hwy a glwyfasant hwn
hefyd, ac a'*i* bwriasant *ef* allan.
13 Yna y dywedodd arglwydd y
winllan, Pa beth a wnaf? Mi a an-
fonaf fy anwyl fab: fe allai pan
welant ef, y parchant *ef*.
14 Eithr y llafurwyr, pan welsant
ef, a ymresymmasant â'u gilydd, gan
ddywedyd, Hwn yw yr etifedd:
deuwch, lladdwn ef, fel y byddo yr
etifeddiaeth yn eiddom ni.
15 A hwy a'i bwriasant ef allan o'r
winllan, ac a'*i* lladdasant. Pa beth
gan hynny a wna arglwydd y win-
llan iddynt hwy?
16 Efe a ddaw, ac a ddifetha y
llafurwyr hyn, ac a rydd ei winllan
i eraill. A phan glywsant hyn, hwy
a ddywedasant, Na atto Duw.
17 Ac efe a edrychodd arnynt, ac
a ddywedodd, Beth gan hynny yw
hyn a ysgrifenwyd, Y maen a wrth-
ododd yr adeiladwyr, hwn a wnaeth-
pwyd yn ben y gongl?
18 Pwy bynnag a syrthio ar y

maen hwnnw, a ddryllir: ac ar bwy
bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef.
19 ¶ A'r arch-offeiriaid a'r ysgrif-
enyddion a geisiasant roddi dwylaw
arno yr awr honno; ac yr oedd
arnynt ofn y bobl: canys gwybuant
mai yn eu herbyn hwynt y dywed-
asai efe y ddammeg hon.
20 A hwy a'*i* gwyliasant *ef*, ac a
yrrasant gynllwynwyr, y rhai a
gymmerent arnynt eu bod yn gyf-
iawn; fel y dalient ef yn ei ymad-
rodd, i'w draddodi ym meddiant ac
awdurdod y rhaglaw.
21 A hwy a ofynasant iddo ef, gan
ddywedyd, Athraw, ni a wyddom
mai uniawn yr ydwyt ti yn dywed-
yd ac yn dysgu, ac nad wyt yn der-
byn wyneb, eithr yn dysgu ffordd
Duw mewn gwirionedd.
22 Ai cyfreithlawn i ni roi teyrn-
ged i Cesar, ai nid yw?
23 Ac efe a ddeallodd eu cyfrwys-
dra hwy, ac a ddywedodd wrthynt,
Paham y temtiwch fi?
24 Dangoswch i mi geiniog. Llun
ac argraph pwy sydd arni? A hwy
a attebasant ac a ddywedasant, Yr
eiddo Cesar.
25 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Rhoddwch chwithau yr eiddo Cesar
i Cesar, a'r eiddo Duw i Dduw.
26 Ac ni allasant feio ar ei eiriau ef
ger bron y bobl: a chan ryfeddu wrth
ei atteb ef, hwy a dawsant â sôn.
27 ¶ A rhai o'r Saduceaid (y rhai
sydd yn gwadu nad oes adgyfodiad,)
a ddaethant atto ef, ac a ofynasant
iddo,
28 Gan ddywedyd, Athraw, Moses
a ysgrifenodd i ni, Os byddai farw
brawd neb, ac iddo wraig, a marw o
hono yn ddiblant, ar gymmeryd o'i
frawd ei wraig ef, a chodi had i'w
frawd.
29 Yr oedd gan hynny saith o frod-
yr: a'r cyntaf a gymmerodd wraig,
ac a fu farw yn ddiblant.
30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac
a fu farw yn ddiblant.
31 A'r trydydd a'i cymmerth hi;
ac yr un ffunud y saith hefyd: ac
ni adawsant blant, ac a fuont feirw.
32 Ac yn ddiweddaf oll bu farw y
wraig hefyd.
33 Yn yr adgyfodiad gan hynny,
gwraig i bwy un o honynt yw hi?
canys y saith a'i cawsant hi yn wraig.
34 A'r Iesu gan atteb a ddywed-
odd wrthynt, Plant y byd hwn sydd
yn gwreicca, ac yn gŵra:
35 Eithr y rhai a gyfrifir yn deil-
wng i gael y byd hwnnw, a'r adgyf-
odiad oddi wrth y meirw, nid ydynt
nac yn gwreicca, nac yn gŵra:
36 Canys nis gallant farw mwy:
oblegid cyd-stad ydynt â'r angelion;
a phlant Duw ydynt, gan eu bod yn
blant yr adgyfodiad.
37 Ac y cyfyd y meirw, Moses
hefyd a hysbysodd wrth y berth,
pan yw ef yn galw yr Arglwydd yn
Dduw Abraham, ac yn Dduw Isaac,
ac yn Dduw Jacob.
38 Ac nid yw efe Dduw y meirw, ond
y byw: canys pawb sydd fyw iddo ef.
39 Yna rhai o'r ysgrifenyddion
gan atteb a ddywedasant, Athraw,
da y dywedaist.
40 Ac ni feiddiasant mwyach ofyn
dim iddo ef.
41 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pa fodd y maent yn dywedyd fod
Crist yn fab i Dafydd?
42 Ac y mae Dafydd ei hun yn
dywedyd yn llyfr y Psalmau, Yr
ARGLWYDD a ddywedodd wrth fy
Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw,
43 Hyd oni osodwyf dy elynion yn
droed-faingc i'th draed di.
44 Y mae Dafydd gan hynny yn
ei alw ef yn Arglwydd; a pha fodd
y mae efe yn fab iddo?
45 ¶ Ac a'r holl bobl yn clywed, efe
a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,
46 Ymogelwch rhag yr ysgrifen-
yddion, y rhai a ewyllysiant rodio
mewn dillad lleision, ac a garant gyf-
archiadau yn y marchnadoedd, a'r
prif-gadeiriau yn y synagogau, a'r
prif-eisteddleoedd yn y gwleddoedd;
47 Y rhai sydd yn llwyr-fwytta tai
gwragedd gweddwon, ac mewn rhith
yn hir-weddïo: y rhai hyn a dder-
byniant farn fwy.

PENNOD XXI.

1 *Crist yn canmol y weddw dlawd:* 5 *yn rhag-fynegi dinystr y deml a dinas Jerusalem:* 25 *a'r arwyddion a fydd o flaen y dydd diweddaf:* 34 *ac yn eu hannog hwy i fod yn wyliadwrus.* 37 *Arfer Crist tra fu yn Jerusalem.*

AC wedi iddo edrych i fynu, efe
a ganfu y rhai goludog yn
bwrw eu rhoddion i'r drysorfa.
2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig
weddw dlawd yn bwrw yno ddwy
hatling.
3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir
meddaf i chwi, fwrw o'r wraig
weddw dlawd hon i mewn fwy na
hwynt oll:
4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn
oedd weddill ganddynt a fwriasant
at offrymmau Duw: eithr hon o'i
phrinder a fwriodd i mewn yr holl
fywyd a oedd ganddi.
5 ¶ Ac fel yr oedd rhai yn dywed-
yd am y deml, ei bod hi wedi ei
harddu â meini teg a rhoddion, efe
a ddywedodd,
6 Y pethau hyn yr ydych yn
edrych arnynt, daw y dyddiau yn y
rhai ni adewir maen ar faen, a'r nis
dattodir.
7 A hwy a ofynasant iddo, gan ddy-
wedyd, Athraw, pa bryd gan hynny y
bydd y pethau hyn? a pha arwydd
fydd pan fo y pethau hyn ar ddyfod?
8 Ac efe a ddywedodd, Edrychwch
na thwyller chwi: canys llawer a
ddeuant yn fy enw i, gan ddywed-
yd, Myfi yw *Crist;* a'r amser a
nesaodd: nac ewch gan hynny ar
eu hol hwynt.
9 A phan glywoch sôn am ryfel-
oedd a therfysgoedd, na chym-
merwch fraw: canys rhaid i'r peth-
au hyn fod yn gyntaf: ond ni *ddaw*
y diwedd yn y man.
10 Yna y dywedodd efe wrthynt,
Cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a
theyrnas yn erbyn teyrnas:
11 A daear-grynfäau mawrion a
fyddant yn amryw leoedd, a newyn,
a heintiau; a phethau ofnadwy, ac
arwyddion mawrion a fydd o'r nef.
12 Eithr o flaen hyn oll, hwy a
roddant eu dwylaw arnoch, ac a'*ch*
erlidiant, gan *eich* traddodi i'r sy-
nagogau, ac i garcharau, wedi eich
dwyn ger bron brenhinoedd a llyw-
odraethwyr o achos fy enw i.
13 Eithr fe a ddigwydd i chwi yn
dystiolaeth.
14 Am hynny rhoddwch eich bryd
ar na rag-fyfyrioch beth a attebоch:
15 Canys myfi a roddaf i chwi
enau a doethineb, yr hon nis gall
eich holl wrthwynebwyr na dywed-
yd yn ei herbyn na'i gwrth-sefyll.
16 A chwi a fradychir, ïe, gan
rïeni, a brodyr, a cheraint, a chyf-
eillion; ac *i rai* o honoch y parant
farwolaeth.
17 A chas fyddwch gan bawb o
herwydd fy enw i.
18 Ond ni chyll blewyn o'ch pen
chwi.
19 Yn eich amynedd meddien-
nwch eich eneidiau.
20 A phan weloch Jerusalem wedi
ei hamgylchu gan luoedd, yna gwyb-
yddwch fod ei hanghyfannedd-dra
hi wedi nesâu.
21 Yna y rhai fyddant yn Judea,
ffoant i'r mynyddoedd; a'r rhai a
fyddant yn ei chanol hi, ymadaw-
ant; a'r rhai a fyddant yn y meus-
ydd, nac elont i mewn iddi.
22 Canys dyddiau dïal yw y rhai
hyn, i gyflawni yr holl bethau a ys-
grifenwyd.
23 Eithr gwae y rhai beichiogion,
a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dydd-
iau hynny! canys bydd angen mawr
yn y tir, a digofaint ar y bobl hyn.
24 A hwy a syrthiant trwy fin y
cleddyf, a chaeth-gludir hwynt at
bob cenhedlaeth: a Jerusalem a
fydd wedi ei mathru gan y Cenhedl-
oedd, hyd oni chyflawner amser y
Cenhedloedd.
25 ¶ A bydd arwyddion yn yr haul,
a'r lleuad, a'r sêr; ac ar y ddaear ing
cenhedloedd, gan gyfyng-gynghor;
a'r môr a'r tonnau yn rhuo;
26 A dynion yn llewygu gan ofn,
a disgwyl am y pethau sydd yn dy-
fod ar y ddaear: oblegid nerthoedd
y nefoedd a ysgydwir.
27 Ac yna y gwelant Fab y dyn yn
dyfod mewn cwmmwl, gyd â gallu
a gogoniant mawr.
28 A phan ddechreuo y pethau
hyn ddyfod, edrychwch i fynu, a
chodwch eich pennau: canys y
mae eich ymwared yn nesâu.
29 Ac efe a ddywedodd ddammeg
iddynt; Edrychwch ar y ffigysbren,
a'r holl brennau;
30 Pan ddeiliant hwy weithian,

chwi a welwch ac a wyddoch o hon-
och eich hun, fod yr haf yn agos.
31 Felly chwithau, pan weloch y
pethau hyn yn digwydd, gwybydd-
wch fod teyrnas Dduw yn agos.
32 Yn wir meddaf i chwi, Nid â
yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y
cwbl i ben.
33 Y nef a'r ddaear a ânt heibio;
ond fy ngeiriau i nid ânt heibio
ddim.
34 ¶ Ac edrychwch arnoch eich
hunain, rhag i'ch calonnau un amser
drymhâu trwy lythineb, a meddw-
dod, a gofalon y bywyd hwn, a dyfod
y dydd hwnnw arnoch yn ddisym-
mwth;
35 Canys efe a ddaw, fel magl, ar
warthaf pawb oll a'r sydd yn trigo
ar wyneb yr holl ddaear.
36 Gwyliwch gan hynny a gweddï-
wch bob amser, ar gael eich cyfrif
yn deilwng i ddïangc rhag y pethau
hyn oll sydd ar ddyfod, ac i sefyll
ger bron Mab y dyn.
37 A'r dydd yr ydoedd efe yn
athrawiaethu yn y deml; a'r nos yr
oedd efe yn myned ac yn aros yn y
mynydd a elwid yr Olew-wydd.
38 A'r holl bobl a fore-gyrchent
atto ef yn y deml, i'w glywed ef.

PENNOD XXII.

1 *Yr Iuddewon yn cyd-fwriadu yn erbyn Crist.* 3 *Satan yn parottôi Judas i'w fradychu ef.* 7 *Yr apostolion yn arlwyo y pasc.* 19 *Crist yn ordeinio ei swpper sanctaidd:* 21 *yn guddiedig yn rhag-ddywedyd am y bradychwr:* 24 *yn annog y rhan arall o'i apostolion i ochelyd rhyfyg:* 31 *yn sicrhâu Petr na phallai ei ffydd ef:* 34 *ac er hynny y gwadai efe ef dair gwaith:* 39 *yn gweddïo yn y mynydd; ac yn chwysu y gwaed:* 47 *yn cael ei fradychu â chusan:* 50 *yn iachâu clust Malchus:* 54 *yn cael ei wadu dair gwaith gan Petr,* 63 *a'i ammherchi yn gywilyddus;* 66 *ac yn cyfaddef ei fod yn Fab Duw.*

A NESAODD gwyl y bara croyw,
yr hon a elwir y pasc.
2 A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifen-
yddion a geisiasant pa fodd y di-
fethent ef: oblegid yr oedd arnynt
ofn y bobl.
3 ¶ A Satan a aeth i mewn i Ju-
das, yr hwn a gyfenwid Iscariot, yr
hwn oedd o rifedi y deuddeg.
4 Ac efe a aeth ymaith, ac a ym-
ddiddanodd â'r arch-offeiriaid a'r
blaenoriaid, pa fodd y bradychai
efe ef iddynt.
5 Ac yr oedd yn llawen ganddynt:
a hwy a gyttunasant ar roddi arian
iddo.
6 Ac efe a addawodd, ac a geis-
iodd amser cyfaddas i'w fradychu ef
iddynt yn absen y bobl.
7 ¶ A daeth dydd y bara croyw, ar
yr hwn yr oedd rhaid lladd y pasc.
8 Ac efe a anfonodd Petr ac Ioan,
gan ddywedyd, Ewch, parottôwch i
ni y pasc, fel y bwyttaom.
9 A hwy a ddywedasant wrtho,
Pa le y mynni barottôi o honom?
10 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddin-
as, cyferfydd â chwi ddyn yn dwyn
ystenaid o ddwfr: canlynwch ef i'r
tŷ lle yr êl efe i mewn.
11 A dywedwch wrth wr y tŷ, Y
mae yr Athraw yn dywedyd wrthyt,
Pa le y mae y lletty, lle y gallwyf
fwytta y pasc gyd â'm disgyblion?
12 Ac efe a ddengys i chwi or-
uwch-ystafell fawr, wedi ei thaenu:
yno parottôwch.
13 A hwy a aethant, ac a gawsant
fel y dywedasai efe wrthynt; ac a
barottoisant y pasc.
14 A phan ddaeth yr awr, efe a
eisteddodd i lawr, a'r deuddeg apos-
tol gyd âg ef.
15 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Mi a chwennychais yn fawr fwytta
y pasc hwn gyd â chwi cyn dïoddef
o honof.
16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i
chwi, Ni fwyttâf fi mwyach o hono,
hyd oni chyflawner yn nheyrnas
Dduw.
17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwp-
pan, a rhoddi dïolch, efe a ddywed-
odd, Cymmerwch hwn, a rhennwch
yn eich plith:
18 Canys yr ydwyf yn dywedyd i
chwi, nad yfaf o ffrwyth y winwydd-
en, hyd oni ddêl teyrnas Dduw.
19 ¶ Ac wedi iddo gymmeryd bara,
a rhoi dïolch, efe a'*i* torrodd, ac a'*i*
rhoddes iddynt, gan ddywedyd,
Hwn yw fy nghorph yr hwn yr ydys
yn ei roddi drosoch: gwnewch hyn
er coffa am danaf.
20 Yr un modd y cwppan hefyd
wedi swpperu, gan ddywedyd, Y
cwppan hwn *yw* y testament new-

ydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys
yn ei dywallt drosoch.
21 ¶ Eithr wele law yr hwn sydd
yn fy mradychu gyd â mi ar y
bwrdd.
22 Ac yn wir y mae Mab y dyn yn
myned, megis y mae wedi ei lun-
iaethu: eithr gwae y dyn hwnnw,
trwy yr hwn y bradychir ef!
23 Hwythau a ddechreuasant ym-
ofyn yn eu plith eu hunain, pwy o
honynt oedd yr hwn a wnai hynny.
24 ¶ A bu ymryson yn eu plith,
pwy o honynt a dybygid ei fod yn
fwyaf.
25 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Y mae brenhinoedd y Cenhedloedd
yn arglwyddiaethu arnynt; a'r rhai
sydd mewn awdurdod arnynt, a
elwir yn bendefigion.
26 Ond na *fyddwch* chwi felly:
eithr y mwyaf yn eich plith chwi,
bydded megis yr ieuangaf; a'r pen-
naf, megis yr hwn sydd yn gweini.
27 Canys pa un fwyaf, ai yr hwn
sydd yn eistedd ar y bwrdd, ai yr
hwn sydd yn gwasanaethu? onid yr
hwn sydd yn eistedd ar y bwrdd?
eithr yr ydwyf fi yn eich mysg fel
un yn gwasanaethu.
28 A chwychwi yw y rhai a arhos-
asoch gyd â mi yn fy mhrofedig-
aethau.
29 Ac yr wyf fi yn ordeinio i chwi
deyrnas, megis yr ordeiniodd fy
Nhad i minnau;
30 Fel y bwyttaoch ac yr yfoch ar
fy mwrdd i yn fy nheyrnas, ac yr
eisteddoch ar orseddfeydd, yn barnu
deuddeg llwyth Israel.
31 ¶ A'r Arglwydd a ddywedodd,
Simon, Simon, wele, Satan a'ch ceis-
iodd chwi, *i'ch* nithio fel gwenith:
32 Eithr mi a weddïais drosot, na
ddiffygiai dy ffydd di: tithau pan
y'th dröer, cadarnhâ dy frodyr.
33 Ac efe a ddywedodd wrtho,
Arglwydd, yr ydwyf fi yn barod i
fyned gyd â thi i garchar, ac i angau.
34 Yntau a ddywedodd, Yr wyf yn
dywedyd i ti, Petr, Na chân y ceil-
iog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith
yr adweini fi.
35 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pan y'ch anfonais heb na phwrs, na
chôd, nac esgidiau, a fu arnoch
eisieu dim? A hwy a ddywedas-
ant, Na ddo ddim.
36 Yna y dywedodd wrthynt, Ond
yn awr y neb sydd ganddo bwrs,
cymmered; a'r un modd gôd: a'r
neb nid oes ganddo, gwerthed ei
bais, a phryned gleddyf.
37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi,
fod yn rhaid etto gyflawni ynof fi y
peth hwn a ysgrifenwyd; *sef*, A chyd
â'r anwir y cyfrifwyd ef; canys y
mae diben i'r pethau am danaf fi.
38 A hwy a ddywedasant, Ar-
glwydd, wele ddau gleddyf yma. Ac
efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw.
39 ¶ Ac wedi iddo fyned allan, efe
a aeth, yn ol ei arfer, i fynydd yr
Olew-wydd; a'i ddisgyblion hefyd
a'i canlynasant ef.
40 A phan ddaeth efe i'r man, efe
a ddywedodd wrthynt, Gweddïwch
nad eloch mewn profedigaeth.
41 Ac efe a dynnodd oddi wrthynt
tu ag ergyd carreg; ac wedi iddo
fyned ar ei liniau, efe a weddïodd,
42 Gan ddywedyd, O Dad, os
ewyllysi droi heibio y cwppan hwn
oddi wrthyf: er hynny nid fy ewyll-
ys i, ond yr eiddot ti a wneler.
43 Ac angel o'r nef a ymddangos-
odd iddo, yn ei nerthu ef.
44 Ac efe mewn ymdrech meddwl,
a weddïodd yn ddyfalach: a'i chwys
ef oedd fel defnynau gwaed yn dis-
gyn ar y ddaear.
45 A phan gododd efe o'i weddi, a
dyfod at ei ddisgyblion, efe a'u caf-
odd hwynt yn cysgu gan dristwch;
46 Ac a ddywedodd wrthynt, Pa-
ham yr ydych yn cysgu? codwch, a
gweddïwch nad eloch mewn profed-
igaeth.
47 ¶ Ac efe etto yn llefaru, wele
dyrfa; a'r hwn a elwir Judas, un o'r
deuddeg, oedd yn myned o'u blaen
hwynt, ac a nesaodd at yr Iesu, i'w
gusanu ef.
48 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Judas, ai â chusan yr wyt ti yn
bradychu Mab y dyn?
49 A phan welodd y rhai oedd yn
ei gylch ef y peth oedd ar ddyfod,
hwy a ddywedasant wrtho, Ar-
glwydd, a darâwn ni â chleddyf?

50 ¶ A rhyw un o honynt a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ddehau ef.
51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd â'i glust, ac a'i hiachaodd ef.
52 A'r Iesu a ddywedodd wrth yr arch-offeiriaid, a blaenoriaid y deml, a'r henuriaid, y rhai a ddaethent atto, Ai fel at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau ac â ffyn?
53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y deml, nid estynasoch ddwylaw i'm herbyn: eithr hon yw eich awr chwi, a gallu y tywyllwch.
54 ¶ A hwy a'i daliasant ef, ac a'*i* harweiniasant, ac a'i dygasant i mewn i dŷ yr arch-offeiriad. A Phetr a ganlynodd o hirbell.
55 Ac wedi iddynt gynneu tân y'nghanol y neuadd, a chyd-eistedd o honynt, eisteddodd Petr yntau yn eu plith hwynt.
56 A phan ganfu rhyw langces ef yn eistedd wrth y tân, a dal sylw arno, hi a ddywedodd, Yr oedd hwn hefyd gyd âg ef.
57 Yntau a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, *O* wraig, nid adwaen i ef.
58 Ac ychydig wedi, un arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt tithau hefyd *yn un* o honynt. A Phetr a ddywedodd, *O* ddyn, nid ydwyf.
59 Ac ar ol megis yspaid un awr, rhyw un arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd yr oedd hwn hefyd gyd âg ef: canys Galilead yw.
60 A Phetr a ddywedodd, Y dyn, nis gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, canodd y ceiliog.
61 A'r Arglwydd a drodd, ac a edrychodd ar Petr. A Phetr a gofiodd ymadrodd yr Arglwydd, fel y dywedasai efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, y gwedi fi deirgwaith.
62 A Phetr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost.
63 ¶ A'r gwŷr oedd yn dal yr Iesu, a'i gwatwarasant ef, gan *ei* daro.
64 Ac wedi iddynt guddio ei lygaid ef, hwy a'i tarawsant ef ar ei wyneb, ac a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, pwy yw yr hwn a'th darawodd di?
65 A llawer o bethau eraill, gan gablu, a ddywedasant yn ei erbyn ef.
66 ¶ A phan aeth hi yn ddydd, ymgynhullodd henuriaid y bobl, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, ac a'i dygasant ef i'w cynghor hwynt,
67 Gan ddywedyd, Ai ti yw Crist? dywed i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaf i chwi, ni chredwch ddim:
68 Ac os gofynaf hefyd *i chwi*, ni'm hattebwch, ac ni'*m* gollyngwch ymaith.
69 Ar ol hyn y bydd Mab y dyn yn eistedd ar ddeheulaw gallu Duw.
70 A hwy oll a ddywedasant, Ai Mab Duw gan hynny ydwyt ti? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yr ydych chwi yn dywedyd fy mod.
71 Hwythau a ddywedasant, Pa raid i ni mwyach wrth dystiolaeth? canys clywsom ein hunain o'i enau ef ei hun.

PENNOD XXIII.

1 *Cyhuddo yr Iesu ger bron Pilat, a'i anfon at Herod; 8 a Herod yn ei watwar ef. 12 Herod a Philat yn cymmodi â'u gilydd. 13 Y bobl yn deisyf cael Barabbas; a Philat yn ei ollwng ef iddynt, ac yn rhoddi yr Iesu i'w groeshoelio. 27 Yntau yn mynegi i'r gwragedd, a alarent o'i blegid ef, ddinystr Jerusalem: 34 yn gweddïo dros ei elynion. 39 Crogi dau ddrwg-weithredwyr gyd âg ef. 46 Ei farwolaeth, 50 a'i gladdedigaeth ef.*

A'R holl liaws o honynt a gyfodasant, ac a'i dygasant ef at Pilat:
2 Ac a ddechreuasant ei gyhuddo ef, gan ddywedyd, Ni a gawsom hwn yn gŵyrdroi y bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrnged i Cesar, gan ddywedyd mai efe ei hun yw Crist Frenhin.
3 A Philat a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Ac efe a attebodd iddo, ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd.
4 A dywedodd Pilat wrth yr arch-offeiriaid a'r bobl, Nid wyf fi yn cael dim bai ar y dyn hwn.
5 A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae efe yn cyffrôi y bobl, gan ddysgu trwy holl Judea, wedi dechreu o Galilea hyd yma.
6 A phan glybu Pilat sôn am Ga-

lilea, efe a ofynodd ai Galilead oedd
y dyn.
7 A phan wybu efe ei fod ef o
lywodraeth Herod, efe a'i hanfonodd
ef at Herod, yr hwn oedd yntau yn
Jerusalem y dyddiau hynny.
8 ¶ A Herod, pan welodd yr Iesu,
a lawenychodd yn fawr: canys yr
oedd efe yn chwennych er ys talm
ei weled ef, oblegid iddo glywed
llawer am dano ef; ac yr ydoedd yn
gobeithio cael gweled gwneuthur
rhyw arwydd ganddo ef.
9 Ac efe a'i holodd ef mewn llawer
o eiriau; eithr efe nid attebodd
ddim iddo.
10 A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifen-
yddion a safasant, gan ei gyhuddo
ef yn haerllug.
11 A Herod a'i filwyr, wedi iddo
ei ddïystyru ef, a'*i* watwar, a'i wisgo
â gwisg glaerwen, a'i danfonodd ef
drachefn at Pilat.
12 ¶ A'r dwthwn hwnnw yr aeth
Pilat a Herod yn gyfeillion: canys
yr oeddynt o'r blaen mewn gelyn-
iaeth â'u gilydd.
13 ¶ A Philat, wedi galw ynghyd
yr arch-offeiriaid, a'r llywiawdwyr,
a'r bobl,
14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a
ddygasoch y dyn hwn attaf fi, fel un
a fyddai yn gŵyrdroi y bobl: ac
wele, myfi a'*i* holais *ef* yn eich gŵydd
chwi, ac ni chefais yn y dyn hwn
ddim bai, o ran y pethau yr ydych
chwi yn ei gyhuddo ef am danynt:
15 Na Herod chwaith: canys an-
fonais chwi atto ef; ac wele, dim
yn haeddu marwolaeth nis gwnaed
iddo.
16 Am hynny mi a'i ceryddaf ef,
ac a'*i* gollyngaf ymaith.
17 Canys yr ydoedd yn rhaid iddo
ollwng un yn rhydd iddynt ar yr wyl.
18 A'r holl lïaws a lefasant ar un-
waith, gan ddywedyd, Bwrw hwn
ymaith, a gollwng i ni Barabbas yn
rhydd:
19 (Yr hwn, am ryw derfysg a
wnaethid yn y ddinas, a llofrudd-
iaeth, oedd wedi ei daflu i garchar.)
20 Am hynny Pilat a ddywedodd
wrthynt drachefn, gan ewyllysio go-
llwng yr Iesu yn rhydd.
21 Eithr hwy a lefasant arno, gan
ddywedyd, Croeshoelia, croeshoelia
ef.
22 Ac efe a ddywedodd wrthynt y
drydedd waith, Canys pa ddrwg a
wnaeth efe? ni chefais i ddim achos
marwolaeth ynddo; am hynny mi a'i
ceryddaf ef, ac a'*i* gollyngaf yn rhydd.
23 Hwythau a fuont daerion â
llefau uchel, gan ddeisyfu ei groes-
hoelio ef. A'u llefau hwynt a'r arch-
offeiriaid a orfuant.
24 A Philat a farnodd wneuthur
eu deisyfiad hwynt.
25 Ac efe a ollyngodd yn rhydd
iddynt yr hwn am derfysg a llof-
ruddiaeth a fwriasid y'ngharchar, yr
hwn a ofynasant: eithr yr Iesu a
draddododd efe i'w hewyllys hwynt.
26 Ac fel yr oeddynt yn ei arwain
ef ymaith, hwy a ddaliasant un Si-
mon o Cyrene, yn dyfod o'r wlad,
ac a ddodasant y groes arno ef, i'*w*
dwyn ar ol yr Iesu.
27 ¶ Ac yr oedd yn ei ganlyn ef
lïaws mawr o bobl, ac o wragedd, y
rhai hefyd oedd yn cwynfan ac yn
galaru o'i blegid ef.
28 A'r Iesu, wedi troi attynt, a
ddywedodd, Merched Jerusalem, na
wylwch o'm plegid i: eithr wylwch
o'ch plegid eich hunain, ac oblegid
eich plant.
29 Canys wele, y mae y dyddiau yn
dyfod, yn y rhai y dywedant, Gwŷn
eu byd y rhai ammhlantadwy, a'r
crothau ni eppiliasant, a'r bronnau
ni roisant sugn.
30 Yna y dechreuant ddywedyd
wrth y mynyddoedd, Syrthiwch ar-
nom; ac wrth y bryniau, Cuddiwch ni.
31 Canys os gwnant hyn yn y pren
ïr, pa beth a wneir yn y crin?
32 Ac arweiniwyd gyd âg ef hefyd
ddau eraill, drwg-weithredwyr, i'w
rhoi i'w marwolaeth.
33 A phan ddaethant i'r lle a elwir
Calfaria, yno y croeshoeliasant ef,
a'r drwg-weithredwyr; un ar y llaw
ddehau, a'r llall ar yr aswy.
34 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, O
Dad, maddeu iddynt: canys ni
wyddant pa beth y maent yn ei
wneuthur. A hwy a rannasant ei
ddillad ef, ac a fwriasant goelbren.

35 A'r bobl a safodd yn edrych.
A'r pennaethiaid hefyd gyd â hwynt
a watwarasant, gan ddywedyd, Er-
aill a waredodd efe; gwareded ef
ei hun, os hwn yw Crist, etholedig
Duw.
36 A'r milwyr hefyd a'i gwatwar-
asant ef, gan ddyfod atto, a chyn-
nyg iddo finegr,
37 A dywedyd, Os tydi yw Bren-
hin yr Iuddewon, gwared dy hun.
38 Ac yr ydoedd hefyd ar-ysgrifen
wedi ei ysgrifenu uwch ei ben ef, â
llythyrenau Groeg, a Lladin, ac He-
braeg, HWN YW BRENHIN YR
IUDDEWON.
39 ¶ Ac un o'r drwg-weithredwyr
a grogasid a'i cablodd ef, gan ddy-
wedyd, Os tydi yw Crist, gwared dy
hun a ninnau.
40 Eithr y llall a attebodd, ac a'i
ceryddodd ef, gan ddywedyd, Onid
wyt ti yn ofni Duw, gan dy fod dan
yr un ddamnedigaeth?
41 A nyni yn wir yn gyfiawn;
canys yr ydym yn derbyn yr hyn a
haeddai y pethau a wnaethom: eithr
hwn ni wnaeth ddim allan o'i le.
42 Ac efe a ddywedodd wrth yr
Iesu, Arglwydd, cofia fi pan ddelych
i'th deyrnas.
43 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi
gyd â mi ym mharadwys.
44 Ac yr ydoedd hi ynghylch y
chweched awr, a thywyllwch a fu ar
yr holl ddaear hyd y nawfed awr.
45 A'r haul a dywyllwyd, a llèn y
deml a rwygwyd yn ei chanol.
46 ¶ A'r Iesu, gan lefain â llef
uchel, a ddywedodd, O Dad, i'th
ddwylaw di y gorchymynaf fy ys-
pryd. Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
efe a drengodd.
47 A'r canwriad, pan welodd y
peth a wnaethpwyd, a ogoneddodd
Dduw, gan ddywedyd, Yn wir yr
oedd hwn yn wr cyfiawn.
48 A'r holl bobloedd y rhai a
ddaethent ynghyd i edrych hyn,
wrth weled y pethau a wnaeth-
pwyd, a ddychwelasant, gan guro
eu dwyfronnau.
49 A'i holl gydnabod ef a safasant
o hirbell, a'r gwragedd y rhai a'i
canlynasent ef o Galilea, yn edrych
ar y pethau hyn.
50 ¶ Ac wele, gwr a'i enw Joseph,
yr hwn oedd gynghorwr, gwr da a
chyfiawn:
51 (Hwn ni chyttunasai â'u cyng-
hor ac â'u gweithred hwynt;) o
Arimathea, dinas yr Iuddewon, yr
hwn oedd yntau yn disgwyl hefyd
am deyrnas Dduw;
52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a
ofynodd gorph yr Iesu.
53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i
hamdôdd mewn llïan main, ac a'i
rhoddes mewn bedd wedi ei naddu
mewn carreg, yn yr hwn ni rodd-
asid dyn erioed.
54 A'r dydd hwnnw oedd ddarpar-
wyl, a'r Sabbath oedd yn nesâu.
55 A'r gwragedd hefyd, y rhai a
ddaethent gyd âg ef o Galilea, a
ganlynasant, ac a welsant y bedd, a
pha fodd y dodwyd ei gorph ef.
56 A hwy a ddychwelasant, ac a
barottoisant bêr-aroglau ac ennaint;
ac a orphwysasant ar y Sabbath, yn
ol y gorchymyn.

PENNOD XXIV.

1 *Dau angel yn mynegi adgyfodiad Crist i'r gwrag-
edd oedd yn dyfod at y bedd;* 9 *a'r rhai hynny
yn ei adrodd i eraill.* 13 *Crist ei hun yn ym-
ddangos i'r ddau ddisgybl oedd yn myned i Em-
mäus:* 36 *ac wedi hynny i'r apostolion; ac yn
ceryddu eu hanghrediniaeth hwy:* 47 *yn rhoddi
gorchymyn iddynt:* 49 *ac yn addaw yr Yspryd
Glân:* 51 *ac felly yn esgyn i'r nefoedd.*

A'R *dydd* cyntaf o'r wythnos, ar
y cynddydd, hwy a ddaeth-
ant at y bedd, gan ddwyn y pêr-
aroglau a barottoisent, a rhai gyd
â hwynt.
2 A hwy a gawsant y maen wedi ei
dreiglo ymaith oddi wrth y bedd.
3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni
chawsant gorph yr Arglwydd Iesu.
4 A bu, a hwy yn petruso am y
peth hwn, wele, dau wr a safodd
yn eu hymyl mewn gwisgoedd dis-
glaer.
5 Ac wedi iddynt ofni, a gostwng
eu hwynebau tu a'r ddaear, hwy a
ddywedasant wrthynt, Paham yr yd-
ych yn ceisio y byw ym mysg y
meirw?
6 Nid yw efe yma, ond efe a gyfod-
odd. Cofiwch pa fodd y dywedodd
wrthych, ac efe etto yn Galilea,

7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi
Mab y dyn yn nwylaw dynion pech-
adurus, a'i groeshoelio, a'r trydydd
dydd adgyfodi.
8 A hwy a gofiasant ei eiriau ef;
9 Ac a ddychwelasant oddi wrth y
bedd, ac a fynegasant hyn oll i'r un
ar ddeg, ac i'r lleill oll.
10 A Mair Magdalen, a Joanna,
a Mair *mam* Iago, a'r lleill gyd â
hwynt, oedd y rhai a ddywedasant
y pethau hyn wrth yr apostolion.
11 A'u geiriau a welid yn eu golwg
hwynt fel gwegi, ac ni chredasant
iddynt.
12 Eithr Petr a gododd i fynu, ac
a redodd at y bedd; ac wedi ym-
grymmu, efe a ganfu y llïeiniau wedi
eu gosod o'r neilldu; ac a aeth ym-
aith, gan ryfeddu rhyngddo ag ef ei
hun am y peth a ddarfuasai.
13 ¶ Ac wele, dau o honynt oedd
yn myned y dydd hwnnw i dref a'i
henw Emmäus, yr hon oedd ynghylch
tri ugain ystâd oddi wrth Jerusalem.
14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddi-
ddan â'u gilydd am yr holl bethau
hyn a ddigwyddasent.
15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddi-
ddan, ac yn ymofyn â'u gilydd, yr
Iesu ei hun hefyd a nesaodd, ac a
aeth gyd â hwynt.
16 Eithr eu llygaid hwynt a at-
taliwyd, fel nas adwaenent ef.
17 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pa ryw ymadroddion yw y rhai hyn
yr ydych yn eu bwrw at eu gilydd,
dan rodio, ac yn wyneb-drist?
18 Ac un *o honynt,* a'i enw Cle-
opas, gan atteb a ddywedodd wrtho,
A wyt ti yn unig yn ymdeithydd yn
Jerusalem, ac ni wybuost y pethau a
wnaethpwyd ynddi hi yn y dyddiau
hyn?
19 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Pa bethau? Hwythau a ddywedas-
ant wrtho, Y pethau ynghylch Iesu
o Nazareth, yr hwn oedd wr o bro-
phwyd, galluog mewn gweithred a
gair ger bron Duw a'r holl bobl;
20 A'r modd y traddododd yr arch-
offeiriaid a'n llywodraethwyr ni ef i
farn marwolaeth, ac a'i croeshoel-
iasant ef.
21 Ond yr oeddym ni yn gobeithio
mai efe oedd yr hwn a waredai yr
Israel. Ac heb law hyn oll, hedd-
yw yw y trydydd dydd er pan
wnaethpwyd y pethau hyn.
22 A hefyd rhai gwragedd o honom
ni a'n dychrynasant ni, gwedi idd-
ynt fod yn fore wrth y bedd:
23 A phan na chawsant ei gorph ef,
hwy a ddaethant, gan ddywedyd wel-
ed o honynt weledigaeth o angelion,
y rhai a ddywedent ei fod ef yn fyw.
24 A rhai o'r rhai oedd gyd â nyni
a aethant at y bedd, ac a gawsant
felly, fel y dywedasai y gwragedd:
ond ef nis gwelsant.
25 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
O ynfydion, a hwyrfrydig o galon i
gredu yr holl bethau a ddywedodd
y prophwydi!
26 Onid oedd raid i Grist ddïoddef
y pethau hyn, a myned i mewn i'w
ogoniant?
27 A chan ddechreu ar Moses, a'r
holl brophwydi, efe a esponiodd
iddynt yn yr holl ysgrythyrau y
pethau am dano ei hun.
28 Ac yr oeddynt yn nesâu i'r dref
lle yr oeddynt yn myned: ac yntau
a gymmerth arno ei fod yn myned
ym mhellach.
29 A hwy a'i cymhellasant ef, gan
ddywedyd, Aros gyd â ni; canys y
mae hi yn hwyrhâu, a'r dydd yn
darfod. Ac efe a aeth i mewn i aros
gyd â hwynt.
30 A darfu, ac efe yn eistedd gyd
â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac
a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac
a'*i* rhoddes iddynt.
31 A'u llygaid hwynt a agorwyd,
a hwy a'i hadnabuant ef: ac efe a
ddiflannodd allan o'u golwg hwynt.
32 A hwy a ddywedasant wrth eu
gilydd, Onid oedd ein calon ni yn
llosgi ynom tra yr ydoedd efe yn
ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra
yr ydoedd efe yn agoryd i ni yr
ysgrythyrau?
33 A hwy a godasant yr awr honno,
ac a ddychwelasant i Jerusalem, ac a
gawsant yr un ar ddeg wedi ymgasglu
ynghyd, a'r sawl *oedd* gyd â hwynt,
34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a
gyfododd yn wir, ac a ymddangos-
odd i Simon.

35 A hwythau a adroddasant y
pethau *a wnaethesid* ar y ffordd,
a pha fodd yr adnabuwyd ef gan-
ddynt wrth dorriad y bara.
36 ¶ Ac a hwy yn dywedyd y peth-
au hyn, yr Iesu ei hun a safodd yn
eu canol hwynt, ac a ddywedodd
wrthynt, Tangnefedd i chwi.
37 Hwythau, wedi brawychu ac
ofni, a dybiasant weled o honynt
yspryd.
38 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Paham y'ch trallodir? a paham y mae
meddyliau yn codi yn eich calonnau?
39 Edrychwch fy nwylaw a'm traed,
mai myfi fy hun ydyw: teimlwch fi,
a gwelwch: canys nid oes gan ys-
pryd gnawd ac esgyrn, fel y gwel-
wch fod gennyf fi.
40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
efe a ddangosodd iddynt *ei* ddwylaw
a'*i* draed.
41 Ac a hwy etto heb gredu gan
lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a
ddywedodd wrthynt, A oes gennych
chwi yma ddim bwyd?
42 A hwy a roisant iddo ddarn o
bysgodyn wedi ei rostio, ac o ddil
mêl.
43 Yntau a'*i* cymmerodd, ac a'*i*
bwyttaodd yn eu gŵydd hwynt.
44 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Dyma y geiriau a ddywedais i wrth-
ych, pan oeddwn etto gyd â chwi,
bod yn rhaid cyflawni pob peth a ys-
grifenwyd y'nghyfraith Moses, a'r
prophwydi, a'r psalmau, am danaf fi.
45 Yna yr agorodd efe eu deall
hwynt, fel y deallent yr ysgrythyrau.
46 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Felly yr ysgrifenwyd, ac felly yr
oedd raid i Grist ddïoddef, a chyf-
odi o feirw y trydydd dydd:
47 A phregethu edifeirwch a madd-
euant pechodau yn ei enw ef ym
mhlith yr holl genhedloedd, gan
ddechreu yn Jerusalem.
48 Ac yr ydych chwi yn dystion
o'r pethau hyn.
49 ¶ Ac wele, yr ydwyf fi yn anfon
addewid fy Nhad arnoch: eithr arhos-
wch chwi yn ninas Jerusalem, hyd
oni wisger chwi â nerth o'r uchelder.
50 ¶ Ac efe a'u dug hwynt allan
hyd yn Bethania; ac a gododd ei
ddwylaw, ac a'u bendithiodd hwynt.
51 Ac fe a ddarfu, tra yr oedd efe
yn eu bendithio hwynt, ymadael o
hono ef oddi wrthynt, ac efe a ddyg-
wyd i fynu i'r nef.
52 Ac wedi iddynt ei addoli ef,
hwy a ddychwelasant i Jerusalem,
gyd â llawenydd mawr:
53 Ac yr oeddynt yn wastadol yn
y deml, yn moli ac yn bendithio
Duw. Amen.

YR EFENGYL YN OL

SANT IOAN.

PENNOD I.

1 *Duwdab, dyndab, a swydd Iesu Grist.* 15 *Tyst-iolaeth Ioan.* 39 *Galwad Andreas, Petr, Phy-lip, a Nathanäel.*

YN y dechreuad yr oedd y Gair,
a'r Gair oedd gyd â Duw, a
Duw oedd y Gair.
2 Hwn oedd yn y dechreuad gyd
â Duw.
3 Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob
peth; ac hebddo ef ni wnaethpwyd
dim a'r a wnaethpwyd.
4 Ynddo ef yr oedd bywyd; a'r
bywyd oedd oleuni dynion.
5 A'r goleuni sydd yn llewyrchu
yn y tywyllwch; a'r tywyllwch nid
oedd yn ei amgyffred.
6 ¶ Yr ydoedd gwr wedi ei anfon
oddi wrth Dduw, a'i enw Ioan.
7 Hwn a ddaeth yn dystiolaeth,
fel y tystiolaethai am y Goleuni, fel
y credai pawb trwyddo ef.
8 Nid efe oedd y Goleuni, eithr
efe a anfonasid fel y tystiolaethai
am y Goleuni.
9 Hwn ydoedd y gwir Oleuni, yr
hwn sydd yn goleuo pob dyn a'r y
sydd yn dyfod i'r byd.
10 Yn y byd yr oedd efe, a'r byd a
wnaethpwyd trwyddo ef; a'r byd
nid adnabu ef.
11 At ei eiddo ei hun y daeth, a'r
eiddo ei hun nis derbyniasant ef.
12 Ond cynnifer ag a'i derbynias-

ant ef, efe a roddes iddynt allu i
fod yn feibion i Dduw, *sef* i'r sawl
a gredant yn ei enw ef:
13 Y rhai ni aned o waed, nac o
ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gwr,
eithr o Dduw.
14 A'r Gair a wnaethpwyd yn
gnawd, ac a drigodd yn ein plith
ni, (ac ni a welsom ei ogoniant ef,
gogoniant megis yr Unig-anedig
oddi wrth y Tad,) yn llawn gras a
gwirionedd.
15 ¶ Ioan a dystiolaethodd am
dano ef, ac a lefodd, gan ddywed-
yd, Hwn oedd yr un y dywedais am
dano, Yr hwn sydd yn dyfod ar fy
ol i, a aeth o'm blaen i: canys yr
oedd efe o'm blaen i.
16 Ac o'i gyflawnder ef y derbyn-
iasom ni oll, a gras am ras.
17 Canys y gyfraith a roddwyd
trwy Moses, ond y gras a'r gwirion-
edd a ddaeth trwy Iesu Grist.
18 Ni welodd neb Dduw erioed:
yr unig-anedig Fab, yr hwn sydd
ym mynwes y Tad, hwnnw a'*i* hys-
bysodd *ef*.
19 ¶ A hon yw tystiolaeth Ioan,
pan anfonodd yr Iuddewon o Jeru-
salem offeiriaid a Lefiaid i ofyn
iddo, Pwy wyt ti?
20 Ac efe a gyffesodd, ac ni wad-
odd; a chyffesodd, Nid myfi yw y
Crist.
21 A hwy a ofynasant iddo, Beth
ynte? Ai Elïas wyt ti? Yntau a
ddywedodd, Nag ê. Ai y Prophwyd
wyt ti? Ac efe a attebodd, Nag ê.
22 Yna y dywedasant wrtho, Pwy
wyt ti? fel y rhoddom atteb i'r rhai
a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn
ei ddywedyd am danat dy hun?
23 Eb efe, Myfi *yw* llef un yn
gwaeddi yn y diffaethwch, Uniawn-
wch ffordd yr Arglwydd, fel y dy-
wedodd Esaias y prophwyd.
24 A'r rhai a anfonasid oedd o'r
Phariseaid.
25 A hwy a ofynasant iddo, ac a
ddywedasant wrtho, Paham gan
hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid
ydwyt ti na'r Crist, nac Elïas, na'r
prophwyd?
26 Ioan a attebodd iddynt, gan
ddywedyd, Myfi sydd yn bedyddio
â dwfr; ond y mae un yn sefyll yn
eich plith chwi, yr hwn nid ad-
waenoch chwi:
27 Efe yw yr hwn sydd yn dyfod
ar fy ol i, yr hwn a aeth o'm blaen
i; yr hwn nid ydwyf fi deilwng i
ddattod carrai ei esgid.
28 Y pethau hyn a wnaethpwyd
yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddon-
en, lle yr oedd Ioan yn bedyddio.
29 ¶ Trannoeth Ioan a ganfu yr
Iesu yn dyfod atto; ac *efe* a ddywed-
odd, Wele Oen Duw, yr hwn sydd
yn tynnu ymaith bechodau y byd.
30 Hwn yw efe am yr hwn y dy-
wedais i, Ar fy ol i y mae gwr yn
dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i:
canys yr oedd efe o'm blaen i.
31 Ac myfi nid adwaenwn ef: eithr
fel yr amlygid ef i Israel, i hynny y
deuthum i, gan fedyddio â dwfr.
32 Ac Ioan a dystiolaethodd, gan
ddywedyd, Mi a welais yr Yspryd
yn disgyn megis colommen, o'r nef,
ac efe a arhosodd arno ef.
33 A myfi nid adwaenwn ef; eithr
yr hwn a'm hanfonodd i fedyddio â
dwfr, efe a ddywedodd wrthyf, Ar yr
hwn y gwelych yr Yspryd yn disgyn,
ac yn aros arno, hwnnw yw yr un
sydd yn bedyddio â'r Yspryd Glân.
34 A mi a welais, ac a dystiolaeth-
ais mai hwn yw Mab Duw.
35 ¶ Trannoeth drachefn y safodd
Ioan, a dau o'i ddisgyblion:
36 A chan edrych ar yr Iesu yn
rhodio, efe a ddywedodd, Wele Oen
Duw.
37 A'r ddau ddisgybl a'i clywsant ef
yn llefaru, ac a ganlynasant yr Iesu.
38 Yna yr Iesu a droes; a phan wel-
odd hwynt yn canlyn, efe a ddywed-
odd wrthynt, Beth yr ydych chwi
yn ei geisio? A hwy a ddywedasant
wrtho ef, Rabbi, (yr hyn o'i gyfieithu
yw, Athraw,) pa le yr wyt ti yn trigo?
39 Efe a ddywedodd wrthynt, Deu-
wch, a gwelwch. A hwy a ddaeth-
ant, ac a welsant lle yr oedd efe yn
trigo, ac a arhosasant gyd âg ef y
diwrnod hwnnw: ac yr oedd hi
ynghylch y ddegfed awr.
40 Andreas, brawd Simon Petr,
oedd un o'r ddau a glywsent *hynny*
gan Ioan, ac a'i dilynasent ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei
frawd ei hun Simon, ac a ddywed-
odd wrtho, Nyni a gawsom y Mes-
sïas; yr hyn o'i ddehongl yw, Y
Crist.
42 Ac efe a'i dug ef at yr Iesu.
A'r Iesu wedi edrych arno ef, a
ddywedodd, Ti yw Simon mab Jo-
na: ti a elwir Cephas, yr hwn a gyf-
ieithir, Carreg.
43 ¶ Trannoeth yr ewyllysiodd yr
Iesu fyned allan i Galilea: ac efe
a gafodd Phylip, ac a ddywedodd
wrtho, Dilyn fi.
44 A Phylip oedd o Bethsaïda, o
ddinas Andreas a Phetr.
45 Phylip a gafodd Nathanäel, ac
a ddywedodd wrtho, Cawsom yr
hwn yr ysgrifenodd Moses yn y
gyfraith, a'r prophwydi, am dano,
Iesu o Nazareth, mab Joseph.
46 A Nathanäel a ddywedodd
wrtho, A ddichon dim da ddyfod o
Nazareth? Phylip a ddywedodd
wrtho, Tyred, a gwel.
47 Iesu a ganfu Nathanäel yn dy-
fod atto; ac a ddywedodd am dano,
Wele Israeliad yn wir, yn yr hwn
nid oes dwyll.
48 Nathanäel a ddywedodd wrtho,
Pa fodd y'm hadwaenost? Iesu a
attebodd ac a ddywedodd wrtho,
Cyn i Phylip dy alw di, pan oedd-
it tan y ffigysbren, mi a'th welais
di.
49 Nathanäel a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho ef, Rabbi, ti yw Mab
Duw; ti yw Brenhin Israel.
50 Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd wrtho ef, O herwydd i mi ddy-
wedyd i ti, Myfi a'th welais di dan
y ffigysbren, a ydwyt ti yn credu?
ti a gei weled pethau mwy na'r
rhai hyn.
51 Ac efe a ddywedodd wrtho, Yn
wir, yn wir, meddaf i chwi, Ar ol
hyn y gwelwch y nef yn agored, ac
angelion Duw yn esgyn ac yn dis-
gyn ar Fab y dyn.

PENNOD II.

1 *Crist yn troi y dwfr yn win:* 12 *yn myned i waered i Capernaum a Jerusalem:* 14 *ac yno yn bwrw y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r deml:* 19 *yn rhag-fynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad.* 23 *Llawer yn credu ynddo, o herwydd ei wyrthiau; ond er hynny nid ymddiriedai efe iddynt am dano ei hun.*

A'R trydydd dydd yr oedd prïod-
as yn Cana Galilea: a mam
yr Iesu oedd yno.
2 A galwyd yr Iesu hefyd a'i ddis-
gyblion i'r brïodas.
3 A phan ballodd y gwin, mam yr
Iesu a ddywedodd wrtho ef, Nid
oes ganddynt mo'r gwin.
4 Iesu a ddywedodd wrthi, Beth
sydd i mi *a wnelwyf* â thi, wraig?
ni ddaeth fy awr i etto.
5 Ei fam ef a ddywedodd wrth y
gwasanaethwyr, Beth bynnag a ddy-
wedo efe wrthych, gwnewch.
6 Ac yr oedd yno chwech o ddyfr-
lestri meini wedi eu gosod, yn ol
defod puredigaeth yr Iuddewon, y
rhai a ddalient bob un ddau ffircyn
neu dri.
7 Iesu a ddywedodd wrthynt, Llen-
wch y dyfr-lestri o ddwfr. A hwy
a'u llanwasant hyd yr ymyl.
8 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Gollyngwch yn awr, a dygwch at
lywodraethwr y wledd. A hwy a
ddygasant.
9 A phan brofodd llywodraethwr
y wledd y dwfr a wnaethid yn win,
(ac ni wyddai o ba le yr ydoedd, eithr
y gwasanaethwyr, y rhai a ollyngas-
ent y dwfr, a wyddent,) llywodraeth-
wr y wledd a alwodd ar y prïod-fab,
10 Ac a ddywedodd wrtho, Pob
dyn a esyd y gwin da yn gyntaf; ac
wedi iddynt yfed yn dda, yna un a
fo gwaeth: tithau a gedwaist y gwin
da hyd yr awrhon.
11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a
wnaeth yr Iesu yn Cana Galilea, ac
a eglurodd ei ogoniant; a'i ddis-
gyblion a gredasant ynddo.
12 ¶ Wedi hyn efe a aeth i waered
i Capernaum, efe, a'i fam, a'i frodyr,
a'i ddisgyblion: ac yno nid arhos-
asant nemmawr o ddyddiau.
13 ¶ A phasc yr Iuddewon oedd
yn agos: a'r Iesu a aeth i fynu i
Jerusalem;
14 Ac a gafodd yn y deml rai yn
gwerthu ychain, a defaid, a chol-
ommennod, a'r newidwyr arian yn
eistedd.
15 Ac wedi gwneuthur ffrangell o
fân reffynnau, efe a'u gyrrodd hwynt
oll allan o'r deml, y defaid hefyd a'r

ychain; ac a dywalltodd allan arian
y newidwyr, ac a ddymchwelodd y
byrddau:
16 Ac a ddywedodd wrth y rhai
oedd yn gwerthu colommennod,
Dygwch y rhai hyn oddi yma; na
wnewch dŷ fy Nhad i yn dŷ march-
nad.
17 A'i ddisgyblion a gofiasant fod
yn ysgrifenedig, Zêl dy dŷ di a'm
hysodd i.
18 ¶ Yna yr Iuddewon a attebas-
ant ac a ddywedasant wrtho ef, Pa
arwydd yr wyt ti yn ei ddangos i
ni, gan dy fod yn gwneuthur y
pethau hyn?
19 Yr Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Dinystriwch y deml
hon, ac mewn tridiau y cyfodaf hi.
20 Yna yr Iuddewon a ddywedas-
ant, Chwe blynedd a deugain y bu-
wyd yn adeiladu y deml hon; ac a
gyfodi di hi mewn tridiau?
21 Ond efe a ddywedasai am deml
ei gorph.
22 Am hynny pan gyfododd efe o
feirw, ei ddisgyblion ef a gofiasant
iddo ddywedyd hyn wrthynt hwy:
a hwy a gredasant yr ysgrythyr, a'r
gair a ddywedasai yr Iesu.
23 ¶ Ac fel yr oedd efe yn Jerusa-
lem ar y pasc yn yr wyl, llawer a
gredasant yn ei enw ef, wrth weled
ei arwyddion a wnaethai efe.
24 Ond nid ymddiriedodd yr Iesu
iddynt am dano ei hun, am yr ad-
waenai efe hwynt oll;
25 Ac nad oedd raid iddo dystiol-
aethu o neb *iddo* am ddyn: o her-
wydd yr oedd efe yn gwybod beth
oedd mewn dyn.

PENNOD III.

1 *Crist yn dysgu Nicodemus mor angenrheidiol yw ad-enedigaeth.* 14 *Am ffydd yn ei farwolaeth ef.* 16 *Mawr gariad Duw tu ag at y byd.* 18 *Condemniad am anghrediniaeth.* 23 *Bedydd, tystiolaeth, ac athrawiaeth Ioan am Grist.*

AC yr oedd dyn o'r Phariseaid,
a'i enw Nicodemus, pennaeth
yr Iuddewon:
2 Hwn a ddaeth at yr Iesu liw
nos, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi,
nyni a wyddom mai dysgawdwr
ydwyt ti wedi dyfod oddi wrth
Dduw: canys ni allai neb wneuth-
ur y gwyrthiau hyn yr wyt ti yn eu
gwneuthur, oni bai fod Duw gyd
âg ef.
3 Iesu a attebodd ac a ddywedodd
wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti,
Oddi eithr geni dyn drachefn, ni
ddichon efe weled teyrnas Dduw.
4 Nicodemus a ddywedodd wrtho,
Pa fodd y dichon dyn ei eni, ac efe
yn hen? a ddichon efe fyned i groth
ei fam eilwaith, a'i eni?
5 Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd, Yn wir, yn wir, meddaf i ti,
Oddi eithr geni dyn o ddwfr ac *o'r*
Yspryd, ni ddichon efe fyned i mewn
i deyrnas Dduw.
6 Yr hyn a aned o'r cnawd, sydd
gnawd; a'r hyn a aned *o'r* Yspryd,
sydd yspryd.
7 Na ryfedda ddywedyd o honof
fi wrthyt, Y mae yn rhaid eich geni
chwi drachefn.
8 Y mae y gwynt yn chwythu lle
y mynno: a thi a glywi ei swn ef, ond
ni wyddost o ba le y mae yn dyfod,
nac i ba le y mae yn myned; felly
mae pob un a'r a aned o'r Ys-
pryd.
9 Nicodemus a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Pa fodd y dichon y
pethau hyn fod?
10 Iesu a attebodd ac a ddywedodd
wrtho, A wyt ti yn ddysgawdwr yn
Israel, ac ni wyddost y pethau hyn?
11 Yn wir, yn wir, meddaf i ti,
Mai yr hyn a wyddom yr ydym yn
ei lefaru, a'r hyn a welsom yr ydym
yn ei dystiolaethu; a'n tystiolaeth
ni nid ydych yn ei derbyn.
12 Os dywedais i chwi bethau
daearol, a chwithau nid ydych yn
credu; pa fodd, os dywedaf i chwi
bethau nefol, y credwch?
13 Ac ni esgynodd neb i'r nef,
oddi eithr yr hwn a ddisgynodd o'r
nef, *sef* Mab y dyn, yr hwn sydd yn
y nef.
14 ¶ Ac megis y dyrchafodd Mo-
ses y sarph yn y diffaethwch, felly y
mae yn rhaid dyrchafu Mab y dyn;
15 Fel na choller pwy bynnag a
gredo ynddo ef, ond caffael o hono
fywyd tragywyddol.
16 ¶ Canys felly y carodd Duw y
byd, fel y rhoddodd efe ei unig-
anedig Fab, fel na choller pwy byn-

nag a gredo ynddo ef, ond caffael o
hono fywyd tragywyddol.
17 Oblegid ni ddanfonodd Duw ei
Fab i'r byd i ddamnio y byd, ond
fel yr achubid y byd trwyddo ef.
18 ¶ Yr hwn sydd yn credu ynddo
ef, ni ddemnir: eithr yr hwn nid
yw yn credu, a ddamniwyd eisoes;
o herwydd na chredodd yn enw
unig-anedig Fab Duw.
19 A hon yw y ddamnedigaeth,
ddyfod goleuni i'r byd, a charu o
ddynion y tywyllwch yn fwy na'r
goleuni; canys yr oedd eu gweith-
redoedd hwy yn ddrwg.
20 O herwydd pob un a'r sydd yn
gwneuthur drwg, sydd yn casâu y
goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r gol-
euni fel nad argyhoedder ei weith-
redoedd ef.
21 Ond yr hwn sydd yn gwneuth-
ur gwirionedd, sydd yn dyfod i'r
goleuni, fel yr eglurhâer ei weith-
redoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed
hwynt.
22 ¶ Wedi y pethau hyn, daeth yr
Iesu a'i ddisgyblion i wlad Judea;
ac a arhosodd yno gyd â hwynt, ac
a fedyddiodd.
23 ¶ Ac yr oedd Ioan hefyd yn
bedyddio yn Ainon, yn agos i Salim;
canys dyfroedd lawer oedd yno: a
hwy a ddaethant, ac a'u bedyddiwyd;
24 Canys ni fwriasid Ioan etto
y'ngharchar.
25 ¶ Yna y bu ymofyn rhwng *rhai*
o ddisgyblion Ioan a'r Iuddewon,
ynghylch puredigaeth.
26 A hwy a ddaethant at Ioan, ac
a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr
hwn oedd gyd â thi y tu hwnt i'r
Iorddonen, am yr hwn y tystiolaeth-
aist ti, wele, y mae hwnnw yn bed-
yddio, a phawb yn dyfod atto ef.
27 Ioan a attebodd ac a ddywed-
odd, Ni ddichon dyn dderbyn dim,
oni bydd wedi ei roddi iddo o'r nef.
28 Chwychwi eich hunain ydych
dystion i mi, ddywedyd o honof fi,
Nid myfi yw y Crist, eithr fy mod
wedi fy anfon o'i flaen ef.
29 Yr hwn sydd ganddo y brïod-
ferch, yw y prïod-fab: ond cyfaill y
prïod-fab, yr hwn sydd yn sefyll ac
yn ei glywed ef, sydd yn llawenychu
yn ddirfawr oblegid llef y prïod-fab:
y llawenydd hwn mau fi gan hynny
a gyflawnwyd.
30 Rhaid ydyw iddo ef gynnyddu,
ac i minnau leihâu.
31 Yr hwn a ddaeth oddi uchod,
sydd goruwch pawb oll: yr hwn
sydd o'r ddaear, sydd o'r ddaear, ac
am y ddaear y mae yn llefaru: yr
hwn sydd yn dyfod o'r nef, sydd
goruwch pawb.
32 A'r hyn a welodd efe ac a glyw-
odd, hynny y mae efe yn ei dystiol-
aethu: ond nid oes neb yn derbyn
ei dystiolaeth ef.
33 Yr hwn a dderbyniodd ei dyst-
iolaeth ef, a seliodd mai geirwir yw
Duw.
34 Canys yr hwn a anfonodd Duw,
sydd yn llefaru geiriau Duw; o-
blegid nid wrth fesur y mae Duw
yn rhoddi *iddo ef* yr Yspryd.
35 Y mae y Tad yn caru y Mab, ac
efe a roddodd bob peth yn ei law ef.
36 Yr hwn sydd yn credu yn y
Mab, y mae ganddo fywyd tragy-
wyddol: a'r hwn sydd heb gredu i'r
Mab, ni wêl fywyd; eithr y mae dig-
ofaint Duw yn aros arno ef.

PENNOD IV.

1 *Crist yn ymddiddan â gwraig o Samaria, ac yn ei ddatguddio ei hun iddi.* 27 *Ei ddisgyblion yn rhyfeddu;* 31 *ac yntau yn hysbysu iddynt ei zêl tu ag at ogoniant Duw.* 39 *Llawer o'r Samariaid yn credu ynddo;* 43 *ac yntau yn myned ymaith i Galilea, ac yn iachâu mab y llywydd oedd yn gorwedd yn glaf yn Capernaum.*

PAN wybu yr Arglwydd gan
hynny glywed o'r Phariseaid
fod yr Iesu yn gwneuthur ac yn bed-
yddio mwy o ddisgyblion nag Ioan,
2 (Er na fedyddiasai yr Iesu ei
hun, eithr ei ddisgyblion ef,)
3 Efe a adawodd Judea, ac a aeth
drachefn i Galilea.
4 Ac yr oedd yn rhaid iddo fyned
trwy Samaria.
5 Efe a ddaeth gan hynny i ddin-
as yn Samaria a elwid Sichar, ger
llaw y rhandir a roddasai Jacob i'w
fab Joseph:
6 Ac yno yr oedd ffynnon Jacob.
Yr Iesu gan hynny yn ddiffygiol
gan y daith, a eisteddodd felly ar y
ffynnon: ac ynghylch y chweched
awr ydoedd hi.

7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu
dwfr: a'r Iesu a ddywedodd wrthi,
Dyro i mi i yfed.
8 (Canys ei ddisgyblion ef a aeth-
ent i'r ddinas i brynu bwyd.)
9 Yna y wraig o Samaria a ddy-
wedodd wrtho ef, Pa fodd yr ydwyt
ti, a thi yn Iuddew, yn gofyn dïod
gennyf fi, a myfi yn wraig o Sama-
ria? oblegid nid yw yr Iuddewon yn
ymgyfeillach â'r Samariaid.
10 Yr Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd wrthi, Ped adwaenit ti ddawn
Duw, a phwy yw yr hwn sydd yn
dywedyd wrthyt, Dyro i mi i yfed;
tydi a ofynasit iddo ef, ac efe a
roddasai i ti ddwfr bywiol.
11 Y wraig a ddywedodd wrtho,
Arglwydd, nid oes gennyt ti ddim i
godi *dwfr*, a'r pydew sydd ddwfn:
o ba le gan hynny y mae gennyt ti
y dwfr bywiol hwnnw?
12 Ai mwy wyt ti na'n tad Jacob,
yr hwn a roddodd i ni y pydew, ac
efe ei hun a yfodd o hono, a'i feib-
ion, a'i anifeiliaid?
13 Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd wrthi, Pwy bynnag sydd yn yfed
o'r dwfr hwn, efe a sycheda dra-
chefn:
14 Ond pwy bynnag a yfo o'r dwfr a
roddwyf fi iddo, ni sycheda yn dra-
gywydd; eithr y dwfr a roddwyf iddo,
a fydd ynddo yn ffynnon o ddwfr
yn tarddu i fywyd tragywyddol.
15 Y wraig a ddywedodd wrtho,
Arglwydd, dyro i mi y dwfr hwn,
fel na sychedwyf, ac na ddelwyf
yma i godi *dwfr*.
16 Iesu a ddywedodd wrthi, Dos,
galw dy wr, a thyred yma.
17 Y wraig a attebodd ac a ddy-
wedodd, Nid oes gennyf wr. Iesu a
ddywedodd wrthi, Da y dywedaist,
Nid oes gennyf wr:
18 Canys pump o wŷr a fu i ti; a'r
hwn sydd gennyt yr awrhon, nid yw
wr i ti: hyn a ddywedaist yn wir.
19 Y wraig a ddywedodd wrtho
ef, Arglwydd, mi a welaf mai pro-
phwyd wyt ti.
20 Ein tadau a addolasant yn y
mynydd hwn; ac yr ydych chwi yn
dywedyd mai yn Jerusalem y mae y
man lle y mae yn rhaid addoli.
21 Iesu a ddywedodd wrthi hi, O
wraig, cred fi, y mae yr awr yn dyfod,
pryd nad addoloch y Tad, nac yn y
mynydd hwn, nac yn Jerusalem.
22 Chwychwi ydych yn addoli y
peth ni wyddoch: ninnau ydym yn
addoli y peth a wyddom: canys
iachawdwriaeth sydd o'r Iuddewon.
23 Ond dyfod y mae yr awr, ac yn
awr y mae hi, pan addolo y gwir
addolwyr y Tad mewn yspryd a
gwirionedd: canys y cyfryw y mae
y Tad yn eu ceisio i'w addoli ef.
24 Yspryd *yw* Duw; a rhaid i'r
rhai a'i haddolant ef, addoli mewn
yspryd a gwirionedd.
25 Y wraig a ddywedodd wrtho,
Mi a wn fod y Messïas yn dyfod, yr
hwn a elwir Crist: pan ddelo hwn-
nw, efe a fynega i ni bob peth.
26 Iesu a ddywedodd wrthi hi,
Myfi, yr hwn wyf yn ymddiddan â
thi, yw *hwnnw*.
27 ¶ Ac ar hyn y daeth ei ddisgybl-
ion; a bu ryfedd ganddynt ei fod ef
yn ymddiddan â gwraig: er hynny ni
ddywedodd neb, Beth a geisi? neu,
Paham yr ydwyt yn ymddiddan â hi?
28 Yna y wraig a adawodd ei dwfr-
lestr, ac a aeth i'r ddinas, ac a ddy-
wedodd wrth y dynion,
29 Deuwch, gwelwch ddyn yr
hwn a ddywedodd i mi yr hyn oll
a wneuthum: onid hwn yw y Crist?
30 Yna hwy a aethant allan o'r
ddinas, ac a ddaethant atto ef.
31 ¶ Yn y cyfamser y disgyblion
a attolygasant iddo, gan ddywedyd,
Rabbi, bwytta.
32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y
mae gennyf fi fwyd i'w fwytta yr
hwn ni wyddoch chwi oddi wrtho.
33 Am hynny y disgyblion a ddy-
wedasant wrth eu gilydd, A ddug
neb iddo *ddim* i'*w* fwytta?
34 Iesu a ddywedodd wrthynt, Fy
mwyd i yw gwneuthur ewyllys yr hwn
a'm hanfonodd, a gorphen ei waith ef.
35 Onid ydych chwi yn dywedyd,
Y mae etto bedwar mis, ac *yna* y daw
y cynhauaf? Wele, yr ydwyf fi yn
dywedyd wrthych, Dyrchefwch eich
llygaid, ac edrychwch ar y meusydd;
canys gwỳnion ydynt eisoes *i*'r cyn-
hauaf.

36 A'r hwn sydd yn medi, sydd yn derbyn cyflog, ac yn casglu ffrwyth i fywyd tragywyddol: fel y byddo i'r hwn sydd yn hau, ac i'r hwn sydd yn medi, lawenychu ynghyd.

37 Canys yn hyn y mae y gair yn wir, Mai arall yw yr hwn sydd yn hau, ac arall yr hwn sydd yn medi.

38 Myfi a'ch anfonais chwi i fedi yr hyn ni lufuriasoch: eraill a lafuriasant, a chwithau a aethoch i mewn i'w llafur hwynt.

39 ¶ A llawer o'r Samariaid o'r ddinas honno a gredasant ynddo, o herwydd gair y wraig, yr hon oedd yn tystiolaethu, Efe a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum.

40 Am hynny pan ddaeth y Samariaid atto ef, hwy a attolygasant iddo aros gyd â hwynt. Ac efe a arhosodd yno ddeuddydd.

41 A mwy o lawer a gredasant ynddo ef oblegid ei air ei hun.

42 A *hwy* a ddywedasant wrth y wraig, Nid ydym ni weithian yn credu oblegid dy ymadrodd di: canys ni a'*i* clywsom *ef* ein hunain, ac a wyddom mai hwn yn ddïau yw y Crist, Iachawdwr y byd.

43 ¶ Ac ym mhen y ddeuddydd efe a aeth ymaith oddi yno, ac a aeth i Galilea.

44 Canys yr Iesu ei hun a dystiolaethodd, nad ydyw prophwyd yn cael anrhydedd yn ei wlad ei hun.

45 Yna pan ddaeth efe i Galilea, y Galileaid a'i derbyniasant ef, wedi iddynt weled yr holl bethau a wnaeth efe yn Jerusalem ar yr wyl: canys hwythau a ddaethant i'r wyl.

46 Felly yr Iesu a ddaeth drachefn i Cana yn Galilea, lle y gwnaeth efe y dwfr yn win. Ac yr oedd rhyw bendefig, yr hwn yr oedd ei fab yn glaf yn Capernaum.

47 ¶ Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judea i Galilea, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i waered, a iachâu ei fab ef: canys yr oedd efe ym mron marw.

48 Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch.

49 Y pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i waered cyn marw fy machgen.

50 Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dos ymaith; y mae dy fab yn fyw. A'r gwr a gredodd y gair a ddywedasai Iesu wrtho, ac efe a aeth ymaith.

51 Ac fel yr oedd efe yr awrhon yn myned i waered, ei weision a gyfarfuant âg ef, ac a fynegasant, gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yn fyw.

52 Yna efe a ofynodd iddynt yr awr y gwellhasai arno. A hwy a ddywedasant wrtho, Doe, y seithfed awr, y gadawodd y cryd ef.

53 Yna y gwybu y tad mai yr awr honno *oedd*, yn yr hon y dywedasai Iesu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dŷ.

54 Yr ail arwydd yma drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judea i Galilea.

PENNOD V.

1 *Yr Iesu ar y dydd Sabbath yn iachâu yr hwn a fuasai glaf namyn dwy flynedd deugain:* 10 *a'r Iuddewon am hynny yn cweryla, ac yn ei erlid ef.* 17 *Yntau yn atteb drosto ei hun, ac yn eu hargyhoeddi hwy, gan ddangos pwy ydyw ef, trwy dystiolaeth ei Dad,* 32 *ac Ioan,* 36 *a'i weithredoedd ei hun,* 39 *a'r ysgrythyrau.*

WEDI hynny yr oedd gwyl yr Iuddewon; a'r Iesu a aeth i fynu i Jerusalem.

2 Ac y mae yn Jerusalem, wrth *farchnad* y defaid, lyn a elwir yn Hebraeg, Bethesda, ag iddo bùm porth;

3 Yn y rhai y gorweddai lliaws mawr o rai cleifion, deillion, cloffion, gwywedigion, yn disgwyl am gynhyrfiad y dwfr.

4 Canys angel oedd ar amserau yn disgyn i'r llyn, ac yn cynhyrfu y dwfr: yna yr hwn a elai i mewn yn gyntaf ar ol cynhyrfu y dwfr, a âi yn iach o ba glefyd bynnag a fyddai arno.

5 Ac yr oedd rhyw ddyn yno, yr hwn a fuasai glaf namyn dwy flynedd deugain.

6 Yr Iesu, pan welodd hwn yn gorwedd, a gwybod ei fod ef *felly* yn hir o amser bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y claf a attebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennyf ddyn i'm bwrw i'r llyn, pan gynhyrfer y dwfr:

ond tra fyddwyf fi yn dyfod, arall a
ddisgyn o'm blaen i.
8 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Cyfod, cymmer dy wely i fynu, a
rhodia.
9 Ac yn ebrwydd y gwnaed y dyn
yn iach; ac *efe* a gododd ei wely,
ac a rodiodd. A'r Sabbath oedd y
diwrnod hwnnw.
10 ¶ Am hynny yr Iuddewon a
ddywedasant wrth yr hwn a wnaeth-
id yn iach, Y Sabbath yw hi: nid
cyfreithlawn i ti godi *dy* wely.
11 Efe a attebodd iddynt, Yr hwn
a'm gwnaeth i yn iach, efe a ddy-
wedodd wrthyf, Cyfod dy wely, a
rhodia.
12 Yna hwy a ofynasant iddo, Pwy
yw y dyn a ddywedodd wrthyt ti,
Cyfod dy wely, a rhodia?
13 A'r hwn a iachasid ni wyddai
pwy oedd efe: canys yr Iesu a gil-
iasai o'r dyrfa oedd yn y fan *honno*.
14 Wedi hynny yr Iesu a'i cafodd
ef yn y deml, ac a ddywedodd wrtho,
Wele, ti a wnaethpwyd yn iach: na
phecha mwyach, rhag digwydd i ti
beth a fyddo gwaeth.
15 Y dyn a aeth ymaith, ac a fyn-
egodd i'r Iuddewon, mai yr Iesu oedd
yr hwn a'i gwnaethai ef yn iach.
16 Ac am hynny yr Iuddewon a
erlidiasant yr Iesu, ac a geisiasant
ei ladd ef, oblegid iddo wneuthur
y pethau hyn ar y Sabbath.
17 ¶ Ond yr Iesu a'u hattebodd
hwynt, Y mae fy Nhad yn gweithio
hyd yn hyn, ac yr ydwyf finnau yn
gweithio.
18 Am hyn gan hynny yr Iudd-
ewon a geisiasant yn fwy ei ladd ef,
oblegid nid yn unig iddo dorri y
Sabbath, ond hefyd iddo ddywedyd
fod Duw yn Dad iddo, gan ei wneuth-
ur ei hun yn gystal â Duw.
19 Yna yr Iesu a attebodd ac a
ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir,
meddaf i chwi, Ni ddichon y Mab
wneuthur dim o hono ei hunan,
eithr yr hyn a welo efe y Tad yn ei
wneuthur: canys beth bynnag y
mae efe yn ei wneuthur, hynny hef-
yd y mae y Mab yr un ffunud yn ei
wneuthur.
20 Canys y Tad sydd yn caru y
Mab, ac yn dangos iddo yr hyn oll y
mae efe yn ei wneuthur: ac efe a
ddengys iddo ef weithredoedd mwy
na'r rhai hyn, fel y rhyfeddoch chwi.
21 Oblegid megis y mae y Tad yn
cyfodi y rhai meirw, ac yn *eu* byw-
hâu; felly hefyd y mae y Mab yn
bywhâu y rhai a fynno.
22 Canys y Tad nid yw yn barnu
neb; eithr efe a roddes bob barn
i'r Mab:
23 Fel yr anrhydeddai pawb y
Mab, fel y maent yn anrhydeddu y
Tad. Yr hwn nid yw yn anrhy-
deddu y Mab, nid yw yn anrhydeddu
y Tad yr hwn a'i hanfonodd ef.
24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Y neb sydd yn gwrandaw fy ngair
i, ac yn credu i'r hwn a'm hanfon-
odd i, a gaiff fywyd tragywyddol,
ac ni ddaw i farn; eithr efe a aeth
trwodd o farwolaeth i fywyd.
25 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Y mae yr awr yn dyfod, ac yn awr
y mae, pan glywo y meirw lef Mab
Duw: a'r rhai a glywant, a fyddant
byw.
26 Canys megis y mae gan y Tad
fywyd ynddo ei hunan, felly y
rhoddes efe i'r Mab hefyd fod gan-
ddo fywyd ynddo ei hun;
27 Ac a roddes awdurdod iddo i
wneuthur barn hefyd, o herwydd
ei fod yn Fab dyn.
28 Na ryfeddwch am hyn: canys
y mae yr awr yn dyfod, yn yr hon
y caiff pawb a'r sydd yn y beddau
glywed ei leferydd ef;
29 A *hwy* a ddeuant allan: y rhai
a wnaethant dda, i adgyfodiad byw-
yd; ond y rhai a wnaethant ddrwg,
i adgyfodiad barn.
30 Ni allaf fi wneuthur dim o hon-
of fy hunan: fel yr ydwyf yn clyw-
ed, yr ydwyf yn barnu: a'm barn i
sydd gyfiawn; canys nid ydwyf yn
ceisio fy ewyllys fy hunan, ond ewyll-
ys y Tad yr hwn a'm hanfonodd i.
31 Os ydwyf fi yn tystiolaethu am
danaf fy hunan, nid yw fy nhystiol-
aeth i wir.
32 ¶ Arall sydd yn tystiolaethu am
danaf fi; ac mi wn mai gwir yw y
dystiolaeth y mae efe yn ei thystiol-
aethu am danaf fi.

33 Chwychwi a anfonasoch at Ioan, ac efe a ddug dystiolaeth i'r gwirionedd.
34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tystiolaeth gan ddyn: eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywedyd, fel y gwareder chwi.
35 Efe oedd ganwyll yn llosgi, ac yn goleuo; a chwithau oeddych ewyllysgar i orfoleddu dros amser yn ei oleuni ef.
36 ¶ Ond y mae gennyf fi dystiolaeth fwy nag Ioan: canys y gweithredoedd a roddes y Tad i mi i'w gorphen, y gweithredoedd hynny y rhai yr ydwyf fi yn eu gwneuthur, sydd yn tystiolaethu am danaf fi, mai y Tad a'm hanfonodd i.
37 A'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, efe a dystiolaethodd am danaf fi. *Ond* ni chlywsoch chwi ei lais ef un amser, ac ni welsoch ei wedd ef.
38 Ac nid oes gennych chwi mo'i air ef yn aros ynoch: canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo.
39 ¶ Chwiliwch yr ysgrythyrau; canys ynddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragywyddol: a hwynt-hwy yw y rhai sydd yn tystiolaethu am danaf fi.
40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attaf fi, fel y caffoch fywyd.
41 Nid ydwyf fi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddynion.
42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, nad oes gennych gariad Duw ynoch.
43 Myfi a ddeuthum yn enw fy Nhad, ac nid ydych yn fy nerbyn i: os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbyniwch.
44 Pa fodd y gellwch chwi gredu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan eich gilydd, ac heb geisio y gogoniant *sydd* oddi wrth Dduw yn unig?
45 Na thybiwch y cyhuddaf fi chwi wrth y Tad: y mae a'ch cyhudda chwi, *sef* Moses, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.
46 Canys pe credasech chwi i Moses, chwi a gredasech i minnau: oblegid am danaf fi yr ysgrifenodd efe.
47 Ond os chwi ni chredwch i'w ysgrifeniadau ef, pa fodd y credwch i'm geiriau i?

PENNOD VI.

1 *Crist yn porthi pùm mil o bobl â phùm torth a dau bysgodyn:* 15 *a'r bobl o herwydd hynny yn ceisio ei wneuthur ef yn frenhin:* 16 *yntau yn cilio o'r neilldu, ac yn rhodio ar y môr at ei ddisgyblion:* 26 *ac yn ceryddu y bobl oedd yn heidio ar ei ol, a holl gnawdol wrandawyr ei air:* 32 *ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ffyddloniaid.* 66 *Llawer o ddisgyblion yn ymadael âg ef.* 68 *Petr yn ei gyffesu ef.* 70 *Bod Judas yn gythraul.*

WEDI y pethau hyn yr aeth yr Iesu dros fôr Galilea, hwnnw yw *môr* Tiberias.
2 A thyrfa fawr a'i canlynodd ef; canys hwy a welsent ei arwyddion, y rhai a wnaethai efe ar y cleifion.
3 A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eisteddodd yno gyd â'i ddisgyblion.
4 A'r pasc, gwyl yr Iuddewon, oedd yn agos.
5 ¶ Yna yr Iesu a ddyrchafodd *ei* lygaid, ac a welodd fod tyrfa fawr yn dyfod atto; ac a ddywedodd wrth Phylip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwytta?
6 (A hyn a ddywedodd efe i'w brofi ef: canys efe a wyddai beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur.)
7 Phylip a'i hattebodd ef, Gwerth dau càn ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pob un o honynt gymmeryd ychydig.
8 Un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Andreas, brawd Simon Petr,
9 Y mae yma ryw fachgennyn, a chanddo bùm torth haidd, a dau bysgodyn: ond beth yw hynny rhwng cynnifer?
10 A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr oedd glaswellt lawer yn y fan *honno.* Felly y gwŷr a eisteddasant i lawr, ynghylch pùm mil o nifer.
11 A'r Iesu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddïolch, efe a'*u* rhannodd i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r rhai oedd yn eistedd; felly hefyd o'r pysgod, cymmaint ag a fynnasant.
12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cesglwch y briw-fwyd gweddill, fel na choller dim.

13 Am hynny hwy a'*u* casglasant,
ac a lanwasant ddeuddeg basgedaid
o'r briw-fwyd o'r pùm torth haidd a
weddillasai gan y rhai a fwyttasent.
14 Yna y dynion, pan welsant yr
arwydd a wnaethai yr Iesu, a ddy-
wedasant, Hwn yn ddïau yw y pro-
phwyd oedd ar ddyfod i'r byd.
15 ¶ Yr Iesu gan hynny, pan
wybu eu bod hwy ar fedr dyfod, a'i
gipio ef i'w wneuthur yn frenhin, a
giliodd drachefn i'r mynydd, ei hun-
an yn unig.
16 A phan hwyrhaodd hi, ei ddis-
gyblion a aethant i waered at y môr.
17 Ac wedi iddynt ddringo i long,
hwy a aethant dros y môr i Caper-
naum. Ac yr oedd hi weithiau yn
dywyll, a'r Iesu ni ddaethai attynt
hwy.
18 A'r môr, gan wynt mawr yn
chwythu, a gododd.
19 Yna, wedi iddynt rwyfo yng-
hylch pump ar hugain neu ddeg ar
hugain o ystadiau, hwy a welent yr
Iesu yn rhodio ar y môr, ac yn nes-
âu at y llong; ac a ofnasant.
20 Ond efe a ddywedodd wrthynt,
Myfi yw; nac ofnwch.
21 Yna y derbyniasant ef yn
chwannog i'r llong: ac yn ebrwydd
yr oedd y llong wrth y tir yr oedd-
ynt yn myned iddo.
22 ¶ Trannoeth, pan welodd y dyrfa
oedd yn sefyll y tu hwnt i'r môr, nad
oedd un llong arall yno ond yr un
honno i'r hon yr aethai ei ddisgybl-
ion ef, ac nad aethai yr Iesu gyd â'i
ddisgyblion i'r llong, ond myned o'i
ddisgyblion ymaith eu hunain;
23 (Eithr llongau eraill a ddaeth-
ent o Tiberias yn gyfagos i'r fan
lle y bwyttasent hwy fara, wedi i'r
Arglwydd roddi dïolch:)
24 Pan welodd y dyrfa gan hynny
nad oedd yr Iesu yno, na'i ddisgybl-
ion, hwythau a aethant i longau,
ac a ddaethant i Capernaum, dan
geisio yr Iesu.
25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu
hwnt i'r môr, hwy a ddywedasant
wrtho, Rabbi, pa bryd y daethost ti
yma?
26 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a
ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf
i chwi, Yr ydych chwi yn fy ngheis-
io i, nid o herwydd i chwi weled y
gwyrthiau, eithr o herwydd i chwi
fwytta o'r torthau, a'ch digoni.
27 Llafuriwch nid am y bwyd a
dderfydd, eithr am y bwyd a bery i
fywyd tragywyddol, yr hwn a ddyry
Mab y dyn i chwi: canys hwn a sel-
iodd Duw Dad.
28 Yna y dywedasant wrtho, Pa
beth a wnawn ni, fel y gweithredom
weithredoedd Duw?
29 Yr Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Hyn yw gwaith
Duw; credu o honoch yn yr hwn a
anfonodd efe.
30 Dywedasant gan hynny wrtho
ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei
wneuthur, fel y gwelom, ac y cred-
om i ti? pa beth yr wyt ti yn ei
weithredu?
31 Ein tadau ni a fwyttasant y
manna yn yr anialwch, fel y mae yn
ysgrifenedig, Efe a roddodd iddynt
fara o'r nef i'w fwytta.
32 Yna yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Nid Moses a roddodd i chwi y bara
o'r nef: eithr fy Nhad sydd yn
rhoddi i chwi y gwir fara o'r nef.
33 Canys bara Duw ydyw yr hwn
sydd yn dyfod i waered o'r nef, ac
yn rhoddi bywyd i'r byd.
34 Yna hwy a ddywedasant wrtho,
Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn
wastadol.
35 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Myfi yw bara y bywyd. Yr hwn
sydd yn dyfod attaf fi, ni newyna;
a'r hwn sydd yn credu ynof fi, ni
sycheda un amser.
36 Eithr dywedais wrthych, i chwi
fy ngweled, ac nad ydych yn credu.
37 Yr hyn oll y mae y Tad yn ei
roddi i mi, a ddaw attaf fi: a'r hwn a
ddêl attaf fi, nis bwriaf ef allan ddim.
38 Canys myfi a ddisgynais o'r nef,
nid i wneuthur fy ewyllys fy hun,
ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.
39 A hyn yw ewyllys y Tad a'm
hanfonodd i; o'r cwbl a roddes efe
i mi, na chollwn ddim o hono, eithr
bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd
diweddaf.
40 A hyn yw ewyllys yr hwn a'm

hanfonodd i; cael o bob un a'r sydd
yn gweled y Mab, ac yn credu yn-
ddo ef, fywyd tragywyddol: a myfi
a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diw-
eddaf.
41 Yna yr Iuddewon a rwgnach-
asant yn ei erbyn ef, o herwydd iddo
ddywedyd, Myfi yw y bara a ddaeth
i waered o'r nef.
42 A hwy a ddywedasant, Onid
hwn yw Iesu mab Joseph, tad a
mam yr hwn a adwaenom ni? pa
fodd gan hynny y mae efe yn dy-
wedyd, O'r nef y disgynais?
43 Yna yr Iesu a attebodd ac a
ddywedodd wrthynt, Na furmurwch
wrth eich gilydd.
44 Ni ddichon neb ddyfod attaf fi,
oddi eithr i'r Tad, yr hwn a'm han-
fonodd, ei dynnu ef: a myfi a'i had-
gyfodaf ef y dydd diweddaf.
45 Y mae yn ysgrifenedig yn y
prophwydi, A phawb a fyddant wedi
eu dysgu gan Dduw. Pob un gan
hynny a glywodd gan y Tad, ac a
ddysgodd, sydd yn dyfod attaf fi.
46 Nid o herwydd gweled o neb y
Tad, ond yr hwn sydd o Dduw; efe
a welodd y Tad.
47 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Yr hwn sydd yn credu ynof fi, sydd
ganddo fywyd tragywyddol.
48 Myfi yw bara y bywyd.
49 Eich tadau chwi a fwyttasant y
manna yn yr anialwch, ac a fuont
feirw.
50 Hwn yw y bara sydd yn dyfod
i waered o'r nef, fel y bwyttao dyn
o hono, ac na byddo marw.
51 Myfi yw y bara bywiol, yr hwn
a ddaeth i waered o'r nef. Os bwytty
neb o'r bara hwn, efe a fydd byw yn
dragywydd. A'r bara a roddaf fi,
yw fy nghnawd i, yr hwn a roddaf
fi dros fywyd y byd.
52 Yna yr Iuddewon a ymrysonas-
ant â'u gilydd, gan ddywedyd, Pa
fodd y dichon hwn roddi i ni *ei*
gnawd i'*w* fwytta?
53 Yna yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Oni fwyttêwch gnawd Mab y dyn,
ac *oni* yfwch ei waed ef, nid oes
gennych fywyd ynoch.
54 Yr hwn sydd yn bwytta fy
nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i,
sydd ganddo fywyd tragywyddol:
ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd
diweddaf.
55 Canys fy nghnawd i sydd fwyd
yn wir, a'm gwaed i sydd ddïod yn
wir.
56 Yr hwn sydd yn bwytta fy
nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i,
sydd yn aros ynof fi, a minnau
ynddo yntau.
57 Fel yr anfonodd y Tad byw fi,
ac yr ydwyf fi yn byw trwy y Tad:
felly yr hwn sydd yn fy mwytta i,
yntau a fydd byw trwof fi.
58 Dyma y bara a ddaeth i waered
o'r nef: nid megis y bwyttaodd eich
tadau chwi y manna, ac y buont
feirw. Y neb sydd yn bwytta y bara
hwn, a fydd byw yn dragywydd.
59 Y pethau hyn a ddywedodd efe
yn y synagog, wrth athrawiaethu
yn Capernaum.
60 Llawer gan hynny o'i ddisgybl-
ion, pan glywsant, a ddywedasant,
Caled yw yr ymadrodd hwn; pwy a
ddichon wrandaw arno?
61 Pan wybu yr Iesu ynddo ei hun,
fod ei ddisgyblion yn grwgnach am
hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A
ydyw hyn yn eich rhwystro chwi?
62 *Beth* gan hynny os gwelwch
Fab y dyn yn dyrchafu lle yr oedd
efe o'r blaen?
63 Yr yspryd yw yr hyn sydd yn
bywhâu; y cnawd nid yw yn llesâu
dim: y geiriau yr ydwyf fi yn eu
llefaru wrthych, yspryd ydynt, a
bywyd ydynt.
64 Ond y mae o honoch chwi rai
nid ydynt yn credu. Canys yr Iesu
a wyddai o'r dechreuad, pwy oedd
y rhai nid oedd yn credu, a phwy
oedd yr hwn a'i bradychai ef.
65 Ac efe a ddywedodd, Am hyn-
ny y dywedais wrthych, na ddich-
on neb ddyfod attaf fi, oni bydd
wedi ei roddi iddo oddi wrth fy
Nhad.
66 ¶ O hynny allan llawer o'i ddis-
gyblion ef a aethant yn eu hol, ac
ni rodiasant mwyach gyd âg ef.
67 Am hynny yr Iesu a ddywed-
odd wrth y deuddeg, A fynnwch
chwithau hefyd fyned ymaith?

68 Yna Simon Petr a'i hattebodd
ef, *O* Arglwydd, at bwy yr awn ni?
gennyt ti y mae geiriau bywyd
tragywyddol.
69 Ac yr ydym ni yn credu, ac yn
gwybod mai tydi yw y Crist, Mab y
Duw byw.
70 Iesu a'u hattebodd hwynt, Oni
ddewisais i chwychwi y deuddeg, ac
o honoch y mae un yn ddiafol?
71 Eithr efe a ddywedasai am
Judas Iscariot, *mab* Simon: canys
hwn oedd ar fedr ei fradychu ef, ac
efe yn un o'r deuddeg.

PENNOD VII.

1 Iesu yn argyhoeddi rhyfyg a hyfder ei geraint: 10 yn myned i fynu o Galilea i wyl y pebyll: 14 yn dysgu yn y deml. 40 Amryw dyb am dano ef ym mhlith y bobl. 45 Y Phariseaid yn ddigllawn am na ddaliasai eu swyddogion hwy ef; ac yn rhoddi sen i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.

A'R Iesu a rodiodd ar ol y pethau
hyn yn Galilea: canys nid oedd
efe yn chwennych rhodio yn Judea,
oblegid bod yr Iuddewon yn ceisio
ei ladd ef.
2 A gwyl yr Iuddewon, *sef* gwyl y
pebyll, oedd yn agos.
3 Am hynny ei frodyr ef a ddy-
wedasant wrtho, Cerdda ymaith
oddi yma, a dos i Judea; fel y gwelo
dy ddisgyblion dy weithredoedd di
y rhai yr ydwyt yn eu gwneuthur.
4 Canys nid oes neb yn gwneuthur
dim yn ddirgel, ac yntau yn ceisio
bod yn gyhoedd: od wyt ti yn
gwneuthur y pethau hyn, amlyga
dy hun i'r byd.
5 Canys nid oedd ei frodyr yn
credu ynddo.
6 Yna yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt hwy, Ni ddaeth fy amser i etto:
ond eich amser chwi sydd yn wastad
yn barod.
7 Ni ddichon y byd eich casâu
chwi; ond myfi y mae yn ei gasâu,
o herwydd fy mod i yn tystiolaethu
am dano, fod ei weithredoedd ef yn
ddrwg.
8 Ewch chwi i fynu i'r wyl hon:
nid wyf fi etto yn myned i fynu i'r
wyl hon, oblegid ni chyflawnwyd fy
amser i etto.
9 Gwedi iddo ddywedyd y pethau
hyn wrthynt, efe a arhosodd yn
Galilea.
10 ¶ Ac wedi myned o'i frodyr ef
i fynu, yna yntau hefyd a aeth i fynu
i'r wyl; nid yn amlwg, ond megis
yn ddirgel.
11 Yna yr Iuddewon a'i ceisiasant
ef yn yr wyl, ac a ddywedasant, Pa
le y mae efe?
12 A murmur mawr oedd am dano
ef ym mysg y bobl. Canys rhai a
ddywedent, Gwr da yw: ac eraill a
ddywedent, Nag ê; eithr twyllo y
bobl y mae.
13 Er hynny ni lefarodd neb yn
eglur am dano ef, rhag ofn yr Iudd-
ewon.
14 ¶ *Ac* yr awrhon ynghylch canol
yr wyl, yr Iesu a aeth i fynu i'r
deml, ac a athrawiaethodd.
15 A'r Iuddewon a ryfeddasant,
gan ddywedyd, Pa fodd y medr hwn
ddysgeidiaeth, *ac yntau* heb ddysgu?
16 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac
a ddywedodd, Fy nysgeidiaeth nid
eiddof fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm
hanfonodd i.
17 Os ewyllysia neb wneuthur ei
ewyllys ef, efe a gaiff wybod am y
ddysgeidiaeth, pa un ai o Dduw y
mae hi, ai myfi o honof fy hun sydd
yn llefaru.
18 Y mae yr hwn sydd yn llefaru
o hono ei hun, yn ceisio ei ogoniant
ei hun: ond yr hwn sydd yn ceisio
gogoniant yr hwn a'i hanfonodd,
hwnnw sydd eirwir, ac anghyf-
iawnder nid oes ynddo ef.
19 Oni roddes Moses i chwi y
gyfraith, ac nid oes neb o honoch
yn gwneuthur y gyfraith? Paham
yr ydych yn ceisio fy lladd i?
20 Y bobl a attebodd ac a ddywed-
odd, Y mae gennyt ti gythraul:
pwy sydd yn ceisio dy ladd di?
21 Yr Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Un weithred a
wneuthum, ac yr ydych oll yn
rhyfeddu.
22 Am hynny y rhoddes Moses i
chwi yr enwaediad; (nid o herwydd
ei fod o Moses, eithr o'r tadau;) ac
yr ydych yn enwaedu ar ddyn ar y
Sabbath.
23 Os yw dyn yn derbyn enwaed-
iad ar y Sabbath, heb dorri cyfraith
Moses; a ydych yn llidiog wrthyf fi,

am i mi wneuthur dyn yn holliach
ar y Sabbath?
24 Na fernwch wrth y golwg, eithr
bernwch farn gyfiawn.
25 Yna y dywedodd rhai o'r Hiero-
solymitaniaid, Onid hwn yw yr un y
maent hwy yn ceisio ei ladd?
26 Ac wele, y mae yn llefaru ar
gyhoedd, ac nid ydynt yn dywedyd
dim wrtho ef: a wybu y pennaeth-
iaid mewn gwirionedd mai hwn yw
Crist yn wir?
27 Eithr nyni a adwaenom hwn o
ba le y mae: eithr pan ddêl Crist,
nis gŵyr neb o ba le y mae.
28 Am hynny yr Iesu, wrth athraw-
iaethu yn y deml, a lefodd ac a
ddywedodd, Chwi a'm hadwaenoch
i, ac a wyddoch o ba le yr ydwyf fi:
ac ni ddeuthum i o honof fy hun,
eithr y mae yn gywir yr hwn a'm
hanfonodd i, yr hwn nid adwaenoch
chwi.
29 Ond myfi a'i hadwaen: oblegid
o hono ef yr ydwyf fi, ac efe a'm
hanfonodd i.
30 Am hynny hwy a geisiasant ei
ddal ef: ond ni osododd neb law
arno, am na ddaethai ei awr ef etto.
31 A llawer o'r bobl a gredasant yn-
ddo, ac a ddywedasant, Pan ddelo
Crist, a wna efe fwy o arwyddion
na'r rhai hyn a wnaeth hwn?
32 ¶ Y Phariseaid a glywsant fod
y bobl yn murmur y pethau hyn
am dano ef; a'r Phariseaid a'r arch-
offeiriaid a anfonasant swyddogion
i'w ddal ef.
33 Am hynny y dywedodd yr Iesu
wrthynt hwy, Yr ydwyf fi ychydig
amser etto gyd â chwi, ac yr wyf yn
myned at yr hwn a'm hanfonodd.
34 Chwi a'm ceisiwch, ac ni'*m*
cewch: a lle yr ydwyf fi, ni ellwch
chwi ddyfod.
35 Yna y dywedodd yr Iuddewon
yn eu mysg eu hunain, I ba le y mae
hwn ar fedr myned, fel na chaffom
ni ef? ai at y rhai sydd ar wasgar
ym mhlith y Groegiaid y mae efe ar
fedr myned, a dysgu y Groegiaid?
36 Pa ymadrodd yw hwn a ddy-
wedodd efe, Chwi a'm ceisiwch, ac
ni'*m* cewch: a lle yr ydwyf fi, ni
ellwch chwi ddyfod?
37 Ac ar y dydd diweddaf, y *dydd*
mawr o'r wyl, y safodd yr Iesu, ac
a lefodd, gan ddywedyd, Od oes ar
neb syched, deued attaf fi, ac yfed.
38 Yr hwn sydd yn credu ynof fi,
megis y dywedodd yr ysgrythyr,
afonydd o ddwfr bywiol a ddylifant
o'i groth ef.
39 (A hyn a ddywedodd efe am yr
Yspryd, yr hwn a gai y rhai a gred-
ent ynddo ef ei dderbyn: canys etto
nid oedd yr Yspryd Glân *wedi ei
roddi,* o herwydd na ogoneddasid
yr Iesu etto).
40 ¶ Am hynny llawer o'r bobl,
wedi clywed yr ymadrodd hwn, a
ddywedasant, Yn wir hwn yw y
Prophwyd.
41 Eraill a ddywedasant, Hwn yw
Crist. Eraill a ddywedasant, Ai o
Galilea y daw Crist?
42 Oni ddywedodd yr ysgrythyr,
Mai o had Dafydd, ac o Bethlehem,
y dref lle y bu Dafydd, y mae Crist
yn dyfod?
43 Felly yr aeth ymrafael ym mysg
y bobl o'i blegid ef.
44 A rhai o honynt a fynnasent ei
ddal ef: ond ni osododd neb ddwy-
law arno.
45 ¶ Yna y daeth y swyddogion at
yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid; a
hwy a ddywedasant wrthynt hwy,
Paham na ddygasoch chwi ef?
46 A'r swyddogion a attebasant, Ni
lefarodd dyn erioed fel y dyn hwn.
47 Yna y Phariseaid a attebasant
iddynt, A hudwyd chwithau hefyd?
48 A gredodd neb o'r pennaeth-
iaid ynddo ef, neu o'r Phariseaid?
49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni
wyddant y gyfraith, melldigedig
ydynt.
50 Nicodemus (yr hwn a ddaethai
at yr Iesu o hyd nos, ac oedd un o
honynt) a ddywedodd wrthynt,
51 A ydyw ein cyfraith ni yn barnu
dyn, oddi eithr clywed ganddo ef yn
gyntaf, a gwybod beth a wnaeth efe?
52 Hwythau a attebasant ac a
ddywedasant wrtho, A ydwyt tithau
o Galilea? Chwilia a gwel, na chod-
odd prophwyd o Galilea.
53 A phob un a aeth i'w dŷ ei
hun.

PENNOD VIII.

1 *Crist yn gwaredu y wraig a ddaliesid mewn godineb: 12 yn pregethu ei fod ef ei hun yn oleuni y byd; ac yn gwirio ei athrawiaeth: 33 yn atteb yr Iuddewon a wnaent eu bost o Abraham; 59 ac yn gochelyd eu creulondeb hwy.*

A'R Iesu a aeth i fynydd yr Olew-
wydd:
2 Ac a ddaeth drachefn y bore i'r
deml; a'r holl bobl a ddaeth atto
ef: yntau a eisteddodd, ac a'u dysg-
odd hwynt.
3 A'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid
a ddygasant atto ef wraig, yr hon a
ddaliesid mewn godineb; ac wedi
ei gosod hi yn y canol,
4 Hwy a ddywedasant wrtho,
Athraw, y wraig hon a ddaliwyd ar
y weithred yn godinebu.
5 A Moses yn y gyfraith a orchy-
mynodd i ni labyddio y cyfryw:
beth gan hynny yr wyt ti yn ei
ddywedyd?
6 A hyn a ddywedasant hwy, gan
ei demtio ef, fel y gallent ei gyhuddo
ef. Eithr yr Iesu, wedi ymgrymmu
tu a'r llawr, a ysgrifenodd â'*i* fys ar
y ddaear, heb gymmeryd arno eu
clywed.
7 Ond fel yr oeddynt hwy yn par-
hâu yn gofyn iddo, efe a ymuniawn-
odd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr
hwn sydd ddibechod o honoch, tafl-
ed yn gyntaf garreg atti hi.
8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrym-
mu tu a'r llawr, efe a ysgrifenodd
ar y ddaear.
9 Hwythau, pan glywsant *hyn,*
wedi hefyd eu hargyhoeddi gan eu
cydwybod, a aethant allan o un i
un, gan ddechreu o'r hynaf hyd yr
olaf: a gadawyd yr Iesu yn unig,
a'r wraig yn sefyll yn y canol.
10 A'r Iesu wedi ymuniawnu, ac
heb weled neb ond y wraig, a ddy-
wedodd wrthi, *Ha* wraig, pa le y
mae dy gyhuddwyr di? oni chon-
demniodd neb di?
11 Hithau a ddywedodd, Na ddo
neb, Arglwydd. A dywedodd yr
Iesu wrthi, Nid wyf finnau yn dy
gondemnio di: dos, ac na phecha
mwyach.
12 ¶ Yna y llefarodd yr Iesu
wrthynt drachefn, gan ddywedyd,
Goleuni y byd ydwyf fi; yr hwn a'm
dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch,
eithr efe a gaiff oleuni y bywyd.
13 Am hynny y Phariseaid a ddy-
wedasant wrtho, Tydi sydd yn tyst-
iolaethu am danat dy hun; nid yw
dy dystiolaeth di wir.
14 Yr Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt hwy, Er fy mod i
yn tystiolaethu am danaf fy hun, y
mae fy nhystiolaeth i yn wir: oblegid
mi a wn o ba le y deuthum, ac i ba
le yr ydwyf yn myned; chwithau
nis gwyddoch o ba le yr wyf fi yn
dyfod, nac i ba le yr wyf fi yn
myned.
15 Chwychwi sydd yn barnu yn ol
y cnawd; nid ydwyf fi yn barnu neb.
16 Ac etto os wyf fi yn barnu, y
mae fy marn i yn gywir: oblegid
nid wyf fi yn unig, ond myfi a'r
Tad yr hwn a'm hanfonodd i.
17 Y mae hefyd yn ysgrifenedig yn
eich cyfraith chwi, Mai gwir yw
tystiolaeth dau ddyn.
18 Myfi yw yr hwn sydd yn tyst-
iolaethu am danaf fy hun; ac y mae
y Tad, yr hwn a'm hanfonodd i,
yn tystiolaethu am danaf fi.
19 Yna y dywedasant wrtho, Pa le
y mae dy Dad di? Yr Iesu a at-
tebodd, Nid adwaenoch na myfi,
na'm Tad: pe'd adnabuasech fi, chwi
a adnabuasech fy Nhad i hefyd.
20 Y geiriau hyn a lefarodd yr Iesu
yn y trysordy, wrth athrawiaethu
yn y deml: ac ni ddaliodd neb ef,
am na ddaethai ei awr ef etto.
21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt
hwy drachefn, Yr wyf fi yn myned
ymaith, a chwi a'm ceisiwch i, ac a
fyddwch feirw yn eich pechod: lle
yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi
ddyfod.
22 Am hynny y dywedodd yr Iudd-
ewon, A ladd efe ei hun? gan ei fod
yn dywedyd, Lle yr wyf fi yn myn-
ed, ni ellwch chwi ddyfod.
23 Ac efe a ddywedodd wrthynt
hwy, Chwychwi sydd oddi isod;
minnau sydd oddi uchod: chwychwi
sydd o'r byd hwn; minnau nid wyf
o'r byd hwn.
24 Am hynny y dywedais wrthych,
y byddwch chwi feirw yn eich pech-
odau; oblegid oni chredwch chwi

mai myfi yw *efe*, chwi a fyddwch
feirw yn eich pechodau.
25 Yna y dywedasant wrtho, Pwy
wyt ti? A'r Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd
hefyd wrthych o'r dechreuad.
26 Y mae gennyf fi lawer o bethau
i'*w* dywedyd ac i'*w* barnu am danoch
chwi: eithr cywir yw yr hwn a'm
hanfonodd i; a'r pethau a glywais
i ganddo, y rhai hynny yr ydwyf fi
yn eu dywedyd i'r byd.
27 Ni wyddent hwy mai am y Tad
yr oedd efe yn dywedyd wrthynt
hwy.
28 Am hynny y dywedodd yr Iesu
wrthynt, Pan ddyrchafoch chwi Fab
y dyn, yna y cewch wybod mai myfi
yw *efe*, ac nad wyf fi yn gwneuthur
dim o honof fy hun; ond megis y
dysgodd fy Nhad fi, yr wyf yn llef-
aru y pethau hyn.
29 A'r hwn a'm hanfonodd i sydd
gyd â myfi: ni adawodd y Tad fi yn
unig; oblegid yr wyf fi yn gwneuth-
ur bob amser y pethau sydd fodd-
lawn ganddo ef.
30 Fel yr oedd efe yn llefaru y
pethau hyn, llawer a gredasant yn-
ddo ef.
31 Yna y dywedodd yr Iesu wrth
yr Iuddewon a gredasant ynddo, Os
arhoswch chwi yn fy ngair i, dis-
gyblion i mi ydych yn wir;
32 A chwi a gewch wybod y gwirion-
edd, a'r gwirionedd a'ch rhyddhâ
chwi.
33 ¶ Hwythau a attebasant iddo,
Had Abraham ydym ni, ac ni was-
anaethasom ni neb erioed: pa fodd
yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir
yn rhyddion?
34 Yr Iesu a attebodd iddynt, Yn
wir, yn wir, meddaf i chwi, Pwy
bynnag sydd yn gwneuthur pechod,
y mae efe yn was i bechod.
35 Ac nid yw y gwas yn aros yn tŷ
byth: y Mab sydd yn aros byth.
36 Os y Mab gan hynny a'ch
rhyddhâ chwi, rhyddion fyddwch
yn wir.
37 Mi a wn mai had Abraham yd-
ych chwi: ond yr ydych chwi yn
ceisio fy lladd i, am nad yw fy ngair
i yn genni ynoch chwi.
38 Yr wyf fi yn llefaru yr hyn a
welais gyd â'm Tad i: a chwithau
sydd yn gwneuthur yr hyn a wel-
soch gyd â'ch tad chwithau.
39 Hwythau a attebasant ac a ddy-
wedasant wrtho, Ein tad ni yw Abra-
ham. Yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Pe plant Abraham fyddech,
gweithredoedd Abraham a wnaech.
40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn
ceisio fy lladd i, dyn a ddywedodd i
chwi y gwirionedd, yr hwn a glywais i
gan Dduw: hyn ni wnaeth Abraham.
41 Yr ydych chwi yn gwneuthur
gweithredoedd eich tad chwi. Am
hynny y dywedasant wrtho, Nid
trwy butteindra y cenhedlwyd ni:
un Tad sydd gennym ni, *sef* Duw.
42 Yna y dywedodd yr Iesu wrth-
ynt hwy, Pe Duw fyddai eich Tad,
chwi a'm carech i: canys oddi wrth
Dduw y deilliais, ac y deuthum i;
oblegid nid o honof fy hun y deuth-
um i, ond efe a'm hanfonodd i.
43 Paham nad ydych yn deall fy
lleferydd i? am na ellwch wrandaw
fy ymadrodd i.
44 O'*ch* tad diafol yr ydych chwi, a
thrachwantau eich tad a fynnwch
chwi eu gwneuthur. Lleiddiad dyn
oedd efe o'r dechreuad; ac ni safodd
yn y gwirionedd, oblegid nid oes
gwirionedd ynddo ef. Pan yw yn
dywedyd celwydd, o'r eiddo ei hun
y mae yn dywedyd: canys y mae
yn gelwyddog, ac yn dad iddo.
45 Ac am fy mod i yn dywedyd y
gwirionedd, nid ydych yn credu i mi.
46 Pwy o honoch a'm hargyhoedda
i o bechod? Ac od wyf fi yn dy-
wedyd y gwir, paham nad ydych yn
credu i mi?
47 Y mae yr hwn sydd o Dduw,
yn gwrandaw geiriau Duw: am hyn-
ny nid ydych chwi yn *eu* gwrandaw,
am nad ydych o Dduw.
48 Yna yr attebodd yr Iuddewon,
ac y dywedasant wrtho ef, Onid da
yr ydym ni yn dywedyd, mai Sama-
ritan wyt ti, a bod gennyt gythraul?
49 Yr Iesu a attebodd, Nid oes
gennyf gythraul; ond yr wyf fi yn
anrhydeddu fy Nhad, ac yr ydych
chwithau yn fy nïanrhydeddu innau.
50 Ac nid wyf fi yn ceisio fy ngo-

goniant fy hun: y mae a'i cais, ac
a farn.
51 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wêl
efe farwolaeth yn dragywydd.
52 Yna y dywedodd yr Iuddewon
wrtho, Yr awrhon y gwyddom fod
gennyt gythraul. Bu Abraham
farw, a'r prophwydi; ac meddi di,
Os ceidw neb fy ymadrodd i, nid
archwaetha efe farwolaeth yn dra-
gywydd.
53 Ai mwy wyt ti nag Abraham
ein tad ni, yr hwn a fu farw? a'r
prophwydi a fuant feirw: pwy yr
wyt ti yn dy wneuthur dy hun?
54 Yr Iesu a attebodd, Os wyf fi
yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngo-
goniant i nid yw ddim: fy Nhad yw
yr hwn sydd yn fy ngogoneddu i,
yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd,
mai eich Duw chwi yw.
55 Ond nid adnabuoch chwi ef:
eithr myfi a'i hadwaen ef. Ac os
dywedaf nad adwaen ef, myfi a
fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog:
ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf
yn cadw ei ymadrodd ef.
56 Gorfoledd oedd gan eich tad
Abraham weled fy nydd i: ac efe
a'*i* gwelodd *hefyd*, ac a lawen-
ychodd.
57 Yna y dywedodd yr Iuddewon
wrtho, Nid wyt ti ddengmlwydd a
deugain etto, ac a welaist ti Abra-
ham?
58 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt,
Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Cyn
bod Abraham, yr wyf fi.
59 Yna hwy a godasant gerrig i'w
taflu atto ef. A'r Iesu a ymgudd-
iodd, ac a aeth allan o'r deml, gan
fyned trwy eu canol hwynt: ac
felly yr aeth *efe* heibio.

PENNOD IX.

1 *Y dyn a anesid yn ddall yn cael ei olwg;* 13 *a'i ddwyn ef at y Phariseaid:* 16 *hwythau yn ymrwystro, ac yn ei ysgymmuno ef;* 35 *ac yntau yn cael ei dderbyn gan yr Iesu, ac yn ei gyffesu ef.* 39 *Pwy yw y rhai y mae Crist yn eu goleuo.*

AC wrth fyned heibio, efe a ganfu
ddyn dall o'*i* enedigaeth.
2 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo,
gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bech-
odd, ai hwn, ai ei rïeni, fel y genid
ef yn ddall?
3 Yr Iesu a attebodd, Nid hwn a
bechodd, na'i rïeni chwaith: eithr
fel yr amlygid gweithredoedd Duw
ynddo ef.
4 Rhaid i mi weithio gwaith yr
hwn a'm hanfonodd, tra yr ydyw
hi yn ddydd: y mae y nos yn dyfod,
pan na ddichon neb weithio.
5 Tra yr ydwyf yn y byd, goleuni
y byd ydwyf.
6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, efe
a boerodd ar lawr, ac a wnaeth glai
o'r poeryn, ac a irodd y clai ar lyg-
aid y dall;
7 Ac a ddywedodd wrtho, Dos, ac
ymolch yn llyn Siloam, (yr hwn a
gyfieithir, Anfonedig.) Am hynny
efe a aeth ymaith, ac a ymolchodd,
ac a ddaeth yn gweled.
8 ¶ Y cymmydogion gan hynny,
a'r rhai a'i gwelsent ef o'r blaen,
mai dall oedd efe, a ddywedasant,
Onid hwn yw yr un oedd yn eistedd
ac yn cardotta?
9 Rhai a ddywedasant, Hwn yw
efe: ac eraill, Y mae efe yn debyg
iddo. Yntau a ddywedodd, Myfi
yw *efe*.
10 Am hynny y dywedasant wrtho,
Pa fodd yr agorwyd dy lygaid di?
11 Yntau a attebodd ac a ddywed-
odd, Dyn a elwir Iesu, a wnaeth glai,
ac a irodd fy llygaid i; ac a ddy-
wedodd wrthyf, Dos i lyn Siloam,
ac ymolch. Ac wedi i mi fyned ac
ymolchi, mi a gefais fy ngolwg.
12 Yna y dywedasant wrtho, Pa
le y mae efe? Yntau a ddywedodd,
Ni wn i.
13 ¶ Hwythau a'i dygasant ef at y
Phariseaid, yr hwn gynt *a fuasai*
yn ddall.
14 A'r Sabbath oedd hi pan wnaeth
yr Iesu y clai, a phan agorodd efe
ei lygaid ef.
15 Am hynny y Phariseaid hefyd
a ofynasant iddo drachefn, pa fodd
y cawsai efe ei olwg. Yntau a ddy-
wedodd wrthynt, Clai a osododd efe
ar fy llygaid i, a mi a ymolchais, ac
yr ydwyf yn gweled.
16 Yna rhai o'r Phariseaid a ddy-
wedasant, Nid yw y dyn hwn o
Dduw, gan nad yw efe yn cadw y
Sabbath. Eraill a ddywedasant, Pa

fodd y gall dyn pechadurus wneuth-
ur y cyfryw arwyddion? Ac yr oedd
ymrafael yn eu plith.
17 Hwy a ddywedasant drachefn
wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei
ddywedyd am dano ef, am agoryd
o hono dy lygaid di? Yntau a ddy-
wedodd, *Mai* prophwyd yw *efe.*
18 Am hynny ni chredai yr Iudd-
ewon am dano ef, mai dall fuasai, a
chael o hono ef ei olwg, nes galw o
honynt ei rïeni ef, yr hwn a gawsai
ei olwg.
19 A hwy a ofynasant iddynt, gan
ddywedyd, Ai hwn yw eich mab
chwi, yr hwn yr ydych chwi yn dy-
wedyd ei eni yn ddall? pa fodd gan
hynny y mae efe yn gweled yn awr?
20 Ei rïeni ef a attebasant iddynt
hwy, ac a ddywedasant, Nyni a
wyddom mai hwn yw ein mab ni,
ac mai yn ddall y ganwyd ef:
21 Ond pa fodd y mae efe yn
gweled yr awrhon, nis gwyddom ni;
neu pwy a agorodd ei lygaid ef, nis
gwyddom ni: y mae efe mewn oed-
ran; gofynwch iddo ef: efe a ddy-
wed am dano ei hun.
22 Hyn a ddywedodd ei rïeni ef,
am eu bod yn ofni yr Iuddewon:
oblegid yr Iuddewon a gyd-ordein-
iasent eisoes, os cyfaddefai neb ef yn
Grist, y bwrid ef allan o'r synagog.
23 Am hynny y dywedodd ei rïeni
ef, Y mae efe mewn oedran; gof-
ynwch iddo ef.
24 Am hynny hwy a alwasant eil-
waith y dyn a fuasai yn ddall, ac a
ddywedasant wrtho, Dyro y gogon-
iant i Dduw: nyni a wyddom mai
pechadur yw y dyn hwn.
25 *Yna* yntau a attebodd ac a
ddywedodd, Ai pechadur yw, nis
gwn i: un peth a wn i, lle yr oedd-
wn i yn ddall, yr wyf fi yn awr yn
gweled.
26 Hwythau a ddywedasant wrtho
drachefn, Beth a wnaeth efe i ti? pa
fodd yr agorodd efe dy lygaid di?
27 Yntau a attebodd iddynt, Mi
a ddywedais i chwi eisoes, ac ni
wrandawsoch: paham yr ydych yn
ewyllysio clywed drachefn? a yd-
ych chwithau yn ewyllysio bod yn
ddisgyblion iddo ef?
28 Hwythau a'i difenwasant ef, ac
a ddywedasant, Tydi sydd ddisgybl
iddo ef; eithr disgyblion Moses yd-
ym ni.
29 Nyni a wyddom lefaru o Dduw
wrth Moses: *eithr* hwn, nis gwydd-
om ni o ba le y mae efe.
30 Y dyn a attebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Yn hyn yn ddïau
y mae yn rhyfedd, na wyddoch
chwi o ba le y mae efe, ac efe a
agorodd fy llygaid i.
31 Ac ni a wyddom nad yw Duw
yn gwrandaw pechaduriaid: ond os
yw neb yn addolwr Duw, ac yn
gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y
mae yn ei wrandaw.
32 Ni chlybuwyd erioed agoryd o
neb lygaid un a anesid yn ddall.
33 Oni bai fod hwn o Dduw, ni
allai efe wneuthur dim.
34 Hwy a attebasant ac a ddy-
wedasant wrtho, Mewn pechodau
y ganwyd ti oll; ac a wyt ti yn ein
dysgu ni? A hwy a'i bwriasant ef
allan.
35 Clybu yr Iesu ddarfod iddynt
ei fwrw ef allan: a phan ei cafodd,
efe a ddywedodd wrtho, A wyt ti
yn credu ym Mab Duw?
36 Yntau a attebodd ac a ddy-
wedodd, Pwy yw *efe,* *O* Arglwydd,
fel y credwyf ynddo?
37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho,
Ti a'i gwelaist ef; a'r hwn sydd
yn ymddiddan â thi, hwnnw ydyw
efe.
38 Yntau a ddywedodd, Yr wyf fi
yn credu, *O* Arglwydd. Ac efe a'i
haddolodd ef.
39 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, I
farn y deuthum i'r byd hwn; fel y
gwelai y rhai nid ydynt yn gweled,
ac yr elai y rhai sydd yn gweled yn
ddeillion.
40 A *rhai* o'r Phariseaid a oedd
gyd âg ef, a glywsant y pethau hyn,
ac a ddywedasant wrtho, Ydym
ninnau hefyd yn ddeillion?
41 Yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Pe deillion fyddech, ni byddai
arnoch bechod: eithr yn awr medd-
wch chwi, Yr ydym ni yn gweled;
am hynny y mae eich pechod yn
aros.

PENNOD X.

1 *Crist yw y drws, a'r bugail da.* 19 *Amryw dyb am dano.* 25 *Y mae efe yn profi trwy ei weithredoedd, mai efe yw Crist Mab Duw:* 39 *yn diangc rhag yr Iuddewon,* 40 *ac yn myned drachefn dros yr Iorddonen: lle y credodd llawer ynddo ef.*

YN wir, yn wir, meddaf i chwi,
Yr hwn nid yw yn myned i
mewn trwy y drws i gorlan y defaid,
eithr sydd yn dringo ffordd arall,
lleidr ac yspeiliwr yw.
2 Ond yr hwn sydd yn myned i
mewn trwy y drws, bugail y defaid
ydyw.
3 I hwn y mae y drysawr yn agoryd,
ac y mae y defaid yn gwrandaw ar
ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei
ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac
yn eu harwain hwy allan.
4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddef-
aid ei hun, y mae efe yn myned o'u
blaen hwy: a'r defaid sydd yn ei
ganlyn ef, oblegid y maent yn ad-
nabod ei lais ef.
5 Ond y dïeithr nis canlynant,
eithr ffŏant oddi wrtho: oblegid
nad adwaenant lais dïeithriaid.
6 Y ddammeg hon a ddywedodd
yr Iesu wrthynt: ond hwy ni wyb-
uant pa bethau ydoedd y rhai yr
oedd efe yn eu llefaru wrthynt.
7 Am hynny yr Iesu a ddywedodd
wrthynt drachefn, Yn wir, yn wir,
meddaf i chwi, Myfi yw drws y
defaid.
8 Cynnifer oll ag a ddaethant o'm
blaen i, lladron ac yspeilwyr ŷnt:
eithr ni wrandawodd y defaid ar-
nynt.
9 Myfi yw y drws: os â neb i
mewn trwof fi, efe a fydd cadwedig;
ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff
borfa.
10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i
ladratta, ac i ladd, ac i ddistrywio:
myfi a ddeuthum fel y caent fywyd,
ac y caent *ef* yn helaethach.
11 Myfi yw y bugail da. Y bugail
da sydd yn rhoddi ei einioes dros y
defaid.
12 Eithr y gwas cyflog, a'r hwn
nid yw fugail, yr hwn nid eiddo y
defaid, sydd yn gweled y blaidd yn
dyfod, ac yn gadael y defaid, ac yn
ffoi: a'r blaidd sydd yn eu hysglyfio
hwy, ac yn tarfu y defaid.
13 Y mae y gwas cyflog yn ffoi,
oblegid mai gwas cyflog yw, ac nid
oes ofal arno am y defaid.
14 Myfi yw y bugail da; ac a ad-
waen yr eiddof fi, ac a'm hadweinir
gan yr eiddof fi.
15 Fel yr edwyn y Tad fyfi, felly
yr adwaen innau y Tad: ac yr ydwyf
yn rhoddi fy einioes dros y defaid.
16 A defaid eraill sydd gennyf, y
rhai nid ŷnt o'r gorlan hon: y rhai
hynny hefyd sydd raid i mi eu
cyrchu, a'm llais i a wrandawant; a
bydd un gorlan, *ac* un bugail.
17 Am hyn y mae y Tad yn fy
ngharu i, am fy mod i yn dodi fy
einioes, fel y cymmerwyf hi dra-
chefn.
18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi
arnaf fi: ond myfi sydd yn ei dodi
hi i lawr o honof fy hun. Y mae
gennyf feddiant i'w dodi hi i lawr,
ac y mae gennyf feddiant i'w chym-
meryd hi drachefn. Y gorchymyn
hwn a dderbyniais i gan fy Nhad.
19 ¶ Yna y bu drachefn ymrafael
ym mysg yr Iuddewon, am yr ym-
adroddion hyn.
20 A llawer o honynt a ddywedas-
ant, Y mae cythraul ganddo, ac y
mae efe yn ynfydu: paham y
gwrandêwch chwi arno ef?
21 Eraill a ddywedasant, Nid yw
y rhai hyn eiriau un a chythraul
ynddo. A all cythraul agoryd llyg-
aid y deillion?
22 ¶ Ac yr oedd y gyssegr-wyl yn
Jerusalem, a'r gauaf oedd hi.
23 Ac yr oedd yr Iesu yn rhodio
yn y deml, ym mhorth Solomon.
24 Am hynny y daeth yr Iudd-
ewon yn ei gylch ef, ac a ddywed-
asant wrtho, Pa hyd yr wyt yn peri
i ni ammeu? os tydi yw y Crist,
dywed i ni yn eglur.
25 Yr Iesu a attebodd iddynt, Mi
a ddywedais i chwi, ac nid ydych yn
credu. Y gweithredoedd yr wyf fi
yn eu gwneuthur yn enw fy Nhad,
y mae y rhai hynny yn tystiolaethu
am danaf fi.
26 Ond chwi nid ydych yn credu:
canys nid ydych chwi o'm defaid i,
fel y dywedais i chwi.
27 Y mae fy nefaid i yn gwrandaw

fy llais i; a mi a'u hadwaen hwynt,
a hwy a'm canlynant i:
28 A minnau ydwyf yn rhoddi
iddynt fywyd tragywyddol; ac ni
chyfrgollant byth, ac ni ddwg neb
hwynt allan o'm llaw i.
29 Fy Nhad i, yr hwn a'*u* rhoddes
i mi, sydd fwy na phawb: ac nis
gall neb *eu* dwyn *hwynt* allan o law
fy Nhad i.
30 Myfi a'r Tad un ydym.
31 Am hynny y cododd yr Iuddew-
on gerrig drachefn i'w labyddio ef.
32 Yr Iesu a attebodd iddynt,
Llawer o weithredoedd da a ddang-
osais i chwi oddi wrth fy Nhad: am
ba un o'r gweithredoedd hynny yr
ydych yn fy llabyddio i?
33 Yr Iuddewon a attebasant iddo,
gan ddywedyd, Nid am weithred dda
yr ydym yn dy labyddio, ond am
gabledd, ac am dy fod di, a thithau
yn ddyn, yn dy wneuthur dy hun
yn Dduw.
34 Yr Iesu a attebodd iddynt, Onid
yw yn ysgrifenedig yn eich cyfraith
chwi, Mi a ddywedais, Duwiau
ydych?
35 Os galwodd efe hwy yn dduw-
iau, at y rhai y daeth gair Duw, (a'r
ysgrythyr nis gellir ei thorri;)
36 A ddywedwch chwi am yr hwn
a sancteiddiodd y Tad, ac a'i hanfon-
odd i'r byd, Yr wyt ti yn cablu; am
i mi ddywedyd, Mab Duw ydwyf?
37 Onid wyf fi yn gwneuthur
gweithredoedd fy Nhad, na chred-
wch i mi:
38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur,
er nad ydych yn credu i mi, credwch
y gweithredoedd; fel y gwybyddoch
ac y credoch, *fod* y Tad ynof fi, a
minnau ynddo yntau.
39 Am hynny y ceisiasant drachefn
ei ddal ef: ac efe a ddïangodd allan
o'u dwylaw hwynt.
40 Ac efe a aeth ymaith drachefn
dros yr Iorddonen, i'r man lle y bu-
asai Ioan ar y cyntaf yn bedyddio;
ac a arhosodd yno.
41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a
ddywedasant, Ioan yn wir ni wnaeth
un arwydd: ond yr holl bethau a'r a
ddywedodd Ioan am hwn, oedd wir.
42 A llawer yno a gredasant ynddo.

PENNOD XI.

1 Crist yn cyfodi Lazarus, yr hwn a gladdesid er ys pedwar diwrnod. 45 Llawer o Iuddewon yn credu. 47 Yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid yn casglu cynghor yn erbyn Crist. 49 Caiaphas yn prophwydo. 54 Iesu yn ymguddio: 55 hwythau ar y pasc yn ymofyn am dano, ac yn gosod cynllwyn iddo.

AC yr oedd un yn glaf, Lazarus
o Bethania, o dref Mair a'i
chwaer Martha.
2 (A Mair ydoedd yr hon a ennein-
iodd yr Arglwydd âg ennaint, ac a
sychodd ei draed ef â'i gwallt, yr
hon yr oedd ei brawd Lazarus yn
glaf.)
3 Am hynny y chwïorydd a ddan-
fonasant atto ef, gan ddywedyd, Ar-
glwydd, wele, y mae yr hwn sydd
hoff gennyt ti, yn glaf.
4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd,
Nid yw y clefyd hwn i farwolaeth,
ond er gogoniant Duw, fel y gogon-
edder Mab Duw trwy hynny.
5 A hoff oedd gan yr Iesu Martha,
a'i chwaer, a Lazarus.
6 Pan glybu efe gan hynny ei fod
ef yn glaf, efe a arhosodd yn y lle
yr oedd, ddau ddiwrnod.
7 Yna wedi hynny efe a ddywed-
odd wrth y disgyblion, Awn i Judea
drachefn.
8 Y disgyblion a ddywedasant
wrtho, Rabbi, yr oedd yr Iuddewon
yn awr yn ceisio dy labyddio di; ac
a wyt ti yn myned yno drachefn?
9 Yr Iesu a attebodd, Onid oes
deuddeg awr o'r dydd? os rhodia
neb y dydd, ni thramgwydda, am ei
fod yn gweled goleuni y byd hwn:
10 Ond os rhodia neb y nos, efe
a dramgwydda, am nad oes goleuni
ynddo.
11 Hyn a lefarodd efe: ac wedi
hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y
mae ein cyfaill Lazarus yn huno; ond
yr wyf fi yn myned i'w ddihuno ef.
12 Yna ei ddisgyblion a ddywed-
asant wrtho, Arglwydd, os huno y
mae, efe a fydd iach.
13 Ond yr Iesu a ddywedasai am
ei farwolaeth ef: eithr hwy a dyb-
iasant mai am hûn cwsg yr oedd
efe yn dywedyd.
14 Yna y dywedodd yr Iesu wrth-
ynt yn eglur, Bu farw Lazarus.

15 Ac y mae yn llawen gennyf nad
oeddwn i yno, er eich mwyn chwi,
fel y credoch; ond awn atto ef.
16 Yna y dywedodd Thomas, yr
hwn a elwir Didymus, wrth ei gyd-
ddisgyblion, Awn ninnau hefyd, fel
y byddom feirw gyd âg ef.
17 Yna yr Iesu wedi dyfod, a'i
cafodd ef wedi bod weithian bed-
war diwrnod yn y bedd.
18 A Bethania oedd yn agos i Je-
rusalem, ynghylch pymtheg ystâd
oddi wrthi:
19 A llawer o'r Iuddewon a ddaeth-
ant at Martha a Mair, i'w cysuro
hwy am eu brawd.
20 Yna Martha, cyn gynted ag y
clybu hi fod yr Iesu yn dyfod, a
aeth i'w gyfarfod ef: ond Mair a
eisteddodd yn y tŷ.
21 Yna y dywedodd Martha wrth
yr Iesu, Arglwydd, pe buasit ti yma,
ni buasai farw fy mrawd.
22 Eithr mi a wn hefyd yr awr-
hon, pa bethau bynnag a ddymun-
ech di gan Dduw, y dyry Duw i ti.
23 Yr Iesu a ddywedodd wrthi,
Adgyfodir dy frawd drachefn.
24 Dywedodd Martha wrtho, Myfi
a wn yr adgyfodir ef yn yr adgyfod-
iad, y dydd diweddaf.
25 Yr Iesu a ddywedodd wrthi,
Myfi yw yr adgyfodiad, a'r bywyd:
yr hwn sydd yn credu ynof fi, er
iddo farw, a fydd byw:
26 A phwy bynnag sydd yn fyw, ac
yn credu ynof fi, ni bydd marw yn
dragywydd. A wyt ti yn credu hyn?
27 Dywedodd hithau wrtho, Yd-
wyf, Arglwydd: yr wyf fi yn credu
mai ti yw y Crist, Mab Duw, yr hwn
sydd yn dyfod i'r byd.
28 Ac wedi iddi ddywedyd y peth-
au hyn, hi a aeth ymaith, ac a alw-
odd yn ddirgel ei chwaer Mair, gan
ddywedyd, Fe ddaeth yr Athraw, ac
y mae yn galw am danat.
29 Cyn gynted ag y clybu hi, hi
a gododd yn ebrwydd, ac a ddaeth
atto ef.
30 (A'r Iesu ni ddaethai etto i'r
dref, ond yr oedd efe yn y man lle
y cyfarfuasai Martha âg ef.)
31 Yna yr Iuddewon y rhai oedd
gyd â hi yn y tŷ, ac yn ei chysuro
hi, pan welsant Mair yn codi ar frys,
ac yn myned allan, a'i canlynasant
hi, gan ddywedyd, Y mae hi yn
myned at y bedd, i wylo yno.
32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr
oedd yr Iesu, a'i weled ef, a syrth-
iodd wrth ei draed ef, gan ddywed-
yd wrtho, Arglwydd, pe buasit ti
yma, ni buasai fy mrawd farw.
33 Yr Iesu gan hynny, pan welodd
hi yn wylo, a'r Iuddewon y rhai a
ddaethai gyd â hi yn wylo, a riddfan-
odd yn yr yspryd, ac a gynhyrfwyd;
34 Ac a ddywedodd, Pa le y dod-
asoch chwi ef? Hwy a ddywedasant
wrtho, Arglwydd, tyred a gwel.
35 Yr Iesu a wylodd.
36 Am hynny y dywedodd yr Iudd-
ewon, Wele, fel yr oedd yn ei garu
ef.
37 Eithr rhai o honynt a ddywed-
asant, Oni allasai hwn, yr hwn a
agorodd lygaid y dall, beri na buasai
hwn farw chwaith?
38 Yna yr Iesu drachefn a ridd-
fanodd ynddo ei hunan, ac a ddaeth
at y bedd. Ac ogof oedd, a maen
oedd wedi ei ddodi arno.
39 Yr Iesu a ddywedodd, Codwch
ymaith y maen. Martha, chwaer
yr hwn a fuasai farw, a ddywedodd
wrtho, Arglwydd, y mae efe weith-
ian yn drewi: herwydd y mae *yn*
farw er ys pedwar diwrnod.
40 Yr Iesu a ddywedodd wrthi,
Oni ddywedais i ti, pes credit, y
cait ti weled gogoniant Duw?
41 Yna y codasant y maen lle yr
oedd y marw wedi ei osod. A'r
Iesu a gododd *ei* olwg i fynu, ac a
ddywedodd, Y Tad, yr wyf yn dïolch
i ti am i ti wrandaw arnaf.
42 Ac myfi a wyddwn dy fod di yn
fy ngwrandaw bob amser: eithr er
mwyn y bobl sydd yn sefyll o am-
gylch, y dywedais, fel y credont
mai tydi a'm hanfonaist i.
43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
efe a lefodd â llef uchel, Lazarus,
tyred allan.
44 A'r hwn a fuasai farw a ddaeth
allan, yn rhwym ei draed a'i ddwy-
law mewn amdo: a'i wyneb oedd
wedi ei rwymo â napcyn. Yr Iesu
a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch

ef yn rhydd, a gadêwch iddo fyned *ymaith.*

45 Yna llawer o'r Iuddewon, y rhai a ddaethent at Mair, ac a welsent y pethau a wnaethai yr Iesu, a gredasant ynddo ef.

46 Eithr rhai o honynt a aethant ymaith at y Phariseaid, ac a ddywedasant iddynt y pethau a wnaethai yr Iesu.

47 ¶ Yna yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid a gasglasant gynghor, ac a ddywedasant, Pa beth yr ydym ni yn ei wneuthur? canys y mae y dyn yma yn gwneuthur llawer o arwyddion.

48 Os gadawn ni ef fel hyn, pawb a gredant ynddo; ac fe a ddaw y Rhufeiniaid, ac a ddifethant ein lle ni a'n cenedl hefyd.

49 A *rhyw* un o honynt, Caiaphas, yr hwn oedd arch-offeiriad y flwyddyn honno, a ddywedodd wrthynt, Nid ydych chwi yn gwybod dim oll,

50 Nac yn ystyried, mai buddiol yw i ni, farw o un dyn dros y bobl, ac na ddifether yr holl genedl.

51 Hyn ni ddywedodd efe o hono ei hun: eithr, *ac* efe yn arch-offeiriad y flwyddyn honno, efe a brophwydodd y byddai yr Iesu farw dros y genedl;

52 Ac nid dros y genedl yn unig, eithr fel y casglai efe ynghyd yn un blant Duw hefyd y rhai a wasgarasid.

53 Yna o'r dydd hwnnw allan y cyd-ymgynghorasant fel y lladdent ef.

54 Am hynny ni rodiodd yr Iesu mwy yn amlwg ym mysg yr Iuddewon; ond efe a aeth oddi yno i'r wlad yn agos i'r anialwch, i ddinas a elwir Ephraim, ac a arhosodd yno gyd â'i ddisgyblion.

55 ¶ A phasc yr Iuddewon oedd yn agos: a llawer a aethant o'r wlad i fynu i Jerusalem o flaen y pasc, i'w glanhâu eu hunain.

56 Yna y ceisiasant yr Iesu; a dywedasant wrth eu gilydd, fel yr oeddynt yn sefyll yn y deml, Beth a dybygwch chwi, gan na ddaeth efe i'r wyl?

57 A'r arch-offeiriaid a'r Phariseaid a roisant orchymyn, os gwyddai neb pa le yr oedd efe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal ef.

PENNOD XII.

1 *Yr Iesu yn esgusodi Mair am enneinio ei draed ef.* 9 *Y bobl yn ymgasglu i weled Lazarus:* 10 *yr arch-offeiriaid yn ymgynghori i'w ladd ef.* 12 *Crist yn marchogaeth i Jerusalem.* 20 *Groegwyr yn ewyllysio gweled yr Iesu.* 23 *Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolaeth.* 37 *Yr Iuddewon gan mwyaf wedi eu dallu:* 42 *er hynny llawer o bennaethiaid yn credu, ond heb ei gyffesu ef:* 44 *yr Iesu gan hynny yn galw yn daer am gyffesu ffydd.*

YNA yr Iesu, chwe diwrnod cyn y pasc, a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, yr hwn a fuasai farw, yr hwn a godasai efe o feirw.

2 *Ac* yno y gwnaethant iddo swpper; a Martha oedd yn gwasanaethu: a Lazarus oedd un o'r rhai a eisteddent gyd âg ef.

3 Yna y cymmerth Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneiniodd draed yr Iesu, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt: a'r tŷ a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd un o'i ddisgyblion ef, Judas Iscariot, *mab* Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu ef,

5 Paham na werthwyd yr ennaint hwn er tri chàn ceiniog, a'i roddi i'r tlodion?

6 *Eithr* hyn a ddywedodd efe, nid o herwydd bod arno ofal dros y tlodion; ond am ei fod yn lleidr, a bod ganddo y pwrs, a'i fod yn dwyn yr hyn a fwrid ynddo.

7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd fy nghladdedigaeth y cadwodd hi hwn.

8 Canys y mae gennych y tlodion gyd â chwi bob amser; eithr myfi nid oes gennych bob amser.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iuddewon ei fod ef yno: a hwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn unig, ond fel y gwelent Lazarus hefyd, yr hwn a godasai efe o feirw.

10 ¶ Eithr yr arch-offeiriaid a ymgynghorasant fel y lladdent Lazarus hefyd:

11 Oblegid llawer o'r Iuddewon a aethant ymaith o'i herwydd ef, ac a gredasant yn yr Iesu.

12 ¶ Trannoeth, tyrfa fawr yr hon

a ddaethai i'r wyl, pan glywsant fod
yr Iesu yn dyfod i Jerusalem,
13 A gymmerasant gangau o'r
palmwydd, ac a aethant allan i
gyfarfod âg ef, ac a lefasant, Ho-
sanna: Bendigedig *yw* Brenhin Is-
rael, yr hwn sydd yn dyfod yn enw
yr Arglwydd.
14 A'r Iesu wedi cael asynyn, a
eisteddodd arno; megis y mae yn
ysgrifenedig,
15 Nac ofna, ferch Sïon: wele, y
mae dy Frenhin yn dyfod, yn eis-
tedd ar ebol asyn.
16 Y pethau hyn ni wybu ei ddis-
gyblion ef ar y cyntaf: eithr pan og-
oneddwyd yr Iesu, yna y cofiasant
fod y pethau hyn yn ysgrifenedig am
dano, ac iddynt wneuthur hyn iddo.
17 Tystiolaethodd gan hynny y
dyrfa, yr hon oedd gyd âg ef pan
alwodd efe Lazarus o'r bedd, a'i
godi ef o feirw.
18 Am hyn y daeth y dyrfa hefyd i
gyfarfod âg ef, am glywed o honynt
iddo wneuthur yr arwydd hon.
19 Y Phariseaid gan hynny a ddy-
wedasant yn eu plith eu hunain, A
welwch chwi nad ydych yn tycio
dim? wele, fe aeth y byd ar ei ol ef.
20 ¶ Ac yr oedd rhai Groegiaid ym
mhlith y rhai a ddaethent i fynu i
addoli ar yr wyl:
21 Y rhai hyn gan hynny a ddaeth-
ant at Phylip, yr hwn oedd o Beth-
saida yn Galilea, ac a ddymunasant
arno, gan ddywedyd, Syr, ni a ewyll-
ysiem weled yr Iesu.
22 Phylip a ddaeth, ac a ddywed-
odd i Andreas; a thrachefn Andreas
a Phylip a ddywedasant i'r Iesu.
23 ¶ A'r Iesu a attebodd iddynt,
gan ddywedyd, Daeth yr awr y go-
gonedder Mab y dyn.
24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Oni syrth y gronyn gwenith i'r
ddaear, a marw, hwnnw a erys yn
unig; eithr os bydd efe marw, efe
a ddwg ffrwyth lawer.
25 Yr hwn sydd yn caru ei einioes,
a'i cyll hi; a'r hwn sydd yn casâu
ei einioes yn y byd hwn, a'i ceidw
hi i fywyd tragywyddol.
26 Os gwasanaetha neb fi, dilyned
fi: a lle yr wyf fi, yno y bydd fy
ngweinidog hefyd: ac os gwasan-
aetha neb fi, y Tad a'i hanrhy-
dedda ef.
27 Yr awrhon y cynhyrfwyd fy
enaid: a pha beth a ddywedaf? *O*
Dad, gwared fi allan o'r awr hon:
eithr o herwydd hyn y deuthum i'r
awr hon.
28 *O* Dad, gogonedda dy enw.
Yna y daeth llef o'r nef, Mi a'*i*
gogoneddais, ac a'*i* gogoneddaf dra-
chefn.
29 Y dyrfa gan hynny, yr hon oedd
yn sefyll ac yn clywed, a ddywed-
odd mai taran oedd: eraill a ddy-
wedasant, Angel a lefarodd wrtho.
30 Yr Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd, Nid o'm hachos i y bu y
llef hon, ond o'ch achos chwi.
31 Yn awr y mae barn y byd
hwn: yn awr y bwrir allan dywys-
og y byd hwn.
32 A minnau, os dyrchefir fi oddi
ar y ddaear, a dynnaf bawb attaf fy
hun.
33 (*A* hyn a ddywedodd efe, gan ar-
wyddo o ba angau y byddai farw.)
34 Y dyrfa a attebodd iddo, Ni a
glywsom o'r ddeddf, fod Crist yn
aros yn dragywyddol: a pha wedd
yr wyt ti yn dywedyd, fod yn rhaid
dyrchafu Mab y dyn? pwy ydyw
hwnnw Mab y dyn?
35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, Etto ychydig ennyd y mae y
goleuni gyd â chwi. Rhodiwch tra
fyddo gennych y goleuni, fel na
ddalio y tywyllwch chwi: a'r hwn
sydd yn rhodio mewn tywyllwch, ni
ŵyr i ba le y mae yn myned.
36 Tra fyddo gennych oleuni, cred-
wch yn y goleuni, fel y byddoch
blant y goleuni. Hyn a ddywed-
odd yr Iesu, ac efe a ymadawodd,
ac a ymguddiodd rhagddynt.
37 ¶ Ac er gwneuthur o hono ef
gymmaint o arwyddion yn eu gŵydd
hwynt, ni chredasant ynddo:
38 Fel y cyflawnid ymadrodd Esai-
as y prophwyd, yr hwn a ddywed-
odd efe, Arglwydd, pwy a gredodd
i'n hymadrodd ni? ac i bwy y dat-
guddiwyd braich yr Arglwydd?
39 Am hynny ni allent gredu, o-
blegid dywedyd o Esaias drachefn,

40 Efe a ddallodd eu llygaid, ac
a galedodd eu calon; fel na welent
â'*u* llygaid, a deall â'*u* calon, ac
ymchwelyd o honynt, ac i mi eu
hiachâu hwynt.
41 Y pethau hyn a ddywedodd
Esaias, pan welodd ei ogoniant ef,
ac y llefarodd am dano ef.
42 ¶ Er hynny llawer o'r pennaeth-
iaid hefyd a gredasant ynddo; ond
oblegid y Phariseaid ni chyffesasant
ef, rhag eu bwrw allan o'r synagog:
43 Canys yr oeddynt yn caru go-
goniant dynion yn fwy na gogoniant
Duw.
44 ¶ A'r Iesu a lefodd ac a ddy-
wedodd, Yr hwn sydd yn credu
ynof fi, nid yw yn credu ynof fi,
ond yn yr hwn a'm hanfonodd i.
45 A'r hwn sydd yn fy ngweled i,
sydd yn gweled yr hwn a'm dan-
fonodd i.
46 Mi a ddeuthum yn oleuni i'r byd,
fel *y bo i* bob un a'r sydd yn credu
ynof fi, nad arhoso yn y tywyllwch.
47 Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac
ni chred, myfi nid wyf yn ei farnu
ef: canys ni ddeuthum i farnu y
byd, eithr i achub y byd.
48 Yr hwn sydd yn fy nirmygu i, ac
heb dderbyn fy ngeiriau, y mae iddo
un yn ei farnu: y gair a leferais i, hwn-
nw a'i barn ef yn y dydd diweddaf.
49 Canys myfi ni leferais o honof
fy hun: ond y Tad yr hwn a'm han-
fonodd i, efe a roddes orchymyn i
mi, beth a ddywedwn, a pha beth
a lefarwn.
50 Ac mi a wn fod ei orchymyn ef
yn fywyd tragywyddol: am hynny
y pethau yr wyf fi yn eu llefaru,
fel y dywedodd y Tad wrthyf, felly
yr wyf yn llefaru.

PENNOD XIII.

1 *Yr Iesu yn golchi traed ei ddisgyblion:* 14 *yn eu hannog i ostyngeiddrwydd a chariad perffaith:* 18 *yn rhag-ddywedyd, ac yn datguddio i Ioan trwy arwydd, y bradychai Judas ef:* 31 *yn gorchymyn iddynt garu eu gilydd;* 36 *ac yn rhybuddio Petr y gwadai efe ef.*

A CHYN gwyl y pasc, yr Iesu yn
gwybod ddyfod ei awr ef i ym-
adael â'r byd hwn at y Tad, efe yn
caru yr eiddo y rhai oedd yn y byd,
a'u carodd hwynt hyd y diwedd.
2 Ac wedi darfod swpper, wedi i
ddiafol eisoes roi y'nghalon Judas Is-
cariot, *mab* Simon, ei fradychu ef;
3 Yr Iesu yn gwybod roddi o'r
Tad bob peth oll yn ei ddwylaw ef,
a'i fod wedi dyfod oddi wrth Dduw,
ac yn myned at Dduw;
4 Efe a gyfododd oddi ar swpper, ac
a roes heibio ei gochl-wisg, ac a gym-
merodd dywel, ac a ymwregysodd.
5 Wedi hynny efe a dywalltodd
ddwfr i'r cawg, ac a ddechreuodd
olchi traed y disgyblion, a'*u* sychu
â'r tywel, â'r hwn yr oedd efe wedi
ei wregysu.
6 Yna y daeth efe at Simon Petr: ac
efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd,
a wyt ti yn golchi fy nhraed i?
7 Yr Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd wrtho, Y peth yr wyf fi yn ei
wneuthur, ni wyddost ti yr awrhon:
eithr ti a gei wybod ar ol hyn.
8 Petr a ddywedodd wrtho, Ni chei
di olchi fy nhraed i byth. Yr Iesu
a attebodd iddo, Oni olchaf di, nid
oes i ti gyfran gyd â myfi.
9 Simon Petr a ddywedodd wrtho,
Arglwydd, nid fy nhraed yn unig,
eithr *fy* nwylaw a'*m* pen hefyd.
10 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Yr hwn a olchwyd, nid rhaid iddo
ond golchi *ei* draed, eithr y mae yn
lân oll: ac yr ydych chwi yn lân,
eithr nid pawb oll.
11 Canys efe a wyddai pwy a'i
bradychai ef: am hynny y dywedodd,
Nid ydych chwi yn lân bawb oll.
12 Felly wedi iddo olchi eu traed
hwy, a chymmeryd ei gochl-wisg,
efe a eisteddodd drachefn, ac a ddy-
wedodd wrthynt, A wyddoch chwi
pa beth a wneuthum i chwi?
13 Yr ydych chwi yn fy ngalw i,
Yr Athraw, a'r Arglwydd: a da y
dywedwch; canys *felly* yr ydwyf.
14 Am hynny os myfi, yn Ar-
glwydd ac yn Athraw, a olchais
eich traed chwi; chwithau a ddylech
olchi traed eich gilydd;
15 Canys rhoddais esampl i chwi,
fel y gwnelech chwithau megis y
gwneuthum i chwi.
16 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Nid yw y gwas yn fwy na'i ar-
glwydd; na'r hwn a ddanfonwyd yn
fwy na'r hwn a'i danfonodd.

17 Os gwyddoch y pethau hyn,
gwŷn eich byd os gwnewch hwynt.
18 ¶ Nid wyf fi yn dywedyd am
danoch oll ; mi a wn pwy a etholais :
ond fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Yr
hwn sydd yn bwytta bara gyd â mi,
a gododd ei sawdl yn fy erbyn.
19 Yn awr yr wyf yn dywedyd
wrthych cyn ei ddyfod, fel pan ddêl,
y credoch mai myfi yw *efe*.
20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Yr hwn sydd yn derbyn y neb a
ddanfonwyf fi, sydd yn fy nerbyn
i ; a'r hwn sydd yn fy nerbyn i,
sydd yn derbyn yr hwn a'm dan-
fonodd i.
21 Wedi i'r Iesu ddywedyd y
pethau hyn, efe a gynhyrfwyd yn
yr yspryd, ac a dystiolaethodd, ac a
ddywedodd, Yn wir, yn wir, y dy-
wedaf wrthych, y bradycha un o
honoch fi.
22 Yna y disgyblion a edrychasant
ar eu gilydd, gan ammeu am bwy
yr oedd efe yn dywedyd.
23 Ac yr oedd un o'i ddisgyblion
yn pwyso ar fynwes yr Iesu, yr hwn
yr oedd yr Iesu yn ei garu.
24 Am hynny yr amneidiodd Simon
Petr ar hwnnw, i ofyn pwy oedd efe,
am yr hwn yr oedd efe yn dywedyd.
25 Ac yntau yn pwyso ar ddwy-
fron yr Iesu, a ddywedodd wrtho,
Arglwydd, pwy yw efe?
26 Yr Iesu a attebodd, Hwnnw yw
efe, i'r hwn y *rhoddaf fi dammaid
wedi i mi ei wlychu. Ac wedi iddo
wlychu y tammaid, efe a'i rhoddodd
i Judas Iscariot, *mab* Simon.
27 Ac ar ol y tammaid, yna yr aeth
Satan i mewn iddo. Am hynny y
dywedodd yr Iesu wrtho, Hyn yr
wyt yn ei wneuthur, gwna ar frys.
28 Ac ni wyddai neb o'r rhai oedd
yn eistedd i ba beth y dywedasai
efe hyn wrtho.
29 Canys rhai oedd yn tybied, am
fod Judas a'r gôd ganddo, fod yr Iesu
yn dywedyd wrtho, Pryn *y pethau*
sydd arnom eu heisieu erbyn yr wyl ;
neu, ar roi o hono beth i'r tlodion.
30 Yntau gan hynny, wedi derbyn
y tammaid, a aeth allan yn ebrwydd.
Ac yr oedd hi yn nos.
31 ¶ Yna gwedi iddo fyned allan,
yr Iesu a ddywedodd, Yn awr y go-
goneddwyd Mab y dyn, a Duw a
ogoneddwyd ynddo ef.
32 Os gogoneddwyd Duw ynddo
ef, Duw hefyd a'i gogonedda ef
ynddo ei hun, ac efe a'i gogonedda
ef yn ebrwydd.
33 *O* blant bychain, etto yr wyf
ennyd fechan gyd â chwi. Chwi
a'm ceisiwch : ac, megis y dywedais
wrth yr Iuddewon, Lle yr wyf fi yn
myned, ni ellwch chwi ddyfod ; yr
ydwyf yn dywedyd wrthych chwi-
thau hefyd yr awrhon.
34 Gorchymyn newydd yr wyf yn
ei roddi i chwi, Ar garu o honoch
eich gilydd ; fel y cerais i chwi, ar
garu o honoch chwithau bawb eich
gilydd.
35 Wrth hyn y gwybydd pawb
mai disgyblion i mi ydych, os bydd
gennych gariad i'ch gilydd.
36 ¶ A Simon Petr a ddywedodd
wrtho, Arglwydd, i ba le yr wyt ti
yn myned? Yr Iesu a attebodd iddo,
Lle yr ydwyf fi yn myned, ni elli di
yr awrhon fy nghanlyn : eithr ar ol
hyn y'm canlyni.
37 Petr a ddywedodd wrtho, Ar-
glwydd, paham na allaf fi dy ganlyn
yr awrhon? mi a roddaf fy einioes
drosot.
38 Yr Iesu a attebodd iddo, A
roddi di dy einioes drosof fi? Yn
wir, yn wir, meddaf i ti, Ni chân y
ceiliog nes i ti fy ngwadu dair gwaith.

PENNOD XIV.

1 *Crist yn cysuro ei ddisgyblion â gobaith teyrnas nef : 6 yn proffesu mai efe yw y ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd ; a'i fod yn un â'r Tad : 13 yn gwarantu y bydd eu gweddïau hwy yn ei enw ef yn ffrwythlawn : 15 yn dymuno cariad ac ufudd-dod : 16 yn addaw yr Yspryd Glân y Diddanydd ; 27 ac yn gadael ei dangnefedd gyd â hwynt.*

NA thralloder eich calon : yr
ydych yn credu yn Nuw, cred-
wch ynof finnau hefyd.
2 Yn nhŷ fy Nhad y mae llawer o
drigfannau : a phe amgen, mi a
ddywedaswn i chwi. Yr wyf fi yn
myned i barottôi lle i chwi.
3 Ac os myfi a âf, ac a barottoaf
le i chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac
a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun ;
fel lle yr wyf fi, y byddoch chwithau
hefyd.

4 Ac i ba le yr wyf fi yn myned,
chwi a wyddoch, a'r ffordd a wydd-
och.
5 Dywedodd Thomas wrtho, Ar-
glwydd, ni wyddom ni i ba le yr
wyt ti yn myned; a pha fodd y
gallwn wybod y ffordd?
6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef,
Myfi yw y ffordd, a'r gwirionedd,
a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at
y Tad, ond trwof fi.
7 Ped adnabuasech fi, fy Nhad
hefyd a adnabuasech: ac o hyn
allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i
gwelsoch ef.
8 Dywedodd Phylip wrtho, Ar-
glwydd, dangos i ni y Tad, a digon
yw i ni.
9 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A
ydwyf gyhyd o amser gyd â chwi,
ac nid adnabuost fi, Phylip? Y neb
a'm gwelodd i, a welodd y Tad: a
pha fodd yr wyt ti yn dywedyd,
Dangos i ni y Tad?
10 Onid wyt ti yn credu fy mod i
yn y Tad, a'r Tad ynof finnau? Y
geiriau yr wyf fi yn eu llefaru wrth-
ych, nid o honof fy hun yr wyf yn
eu llefaru; ond y Tad yr hwn sydd
yn aros ynof, efe sydd yn gwneuthur
y gweithredoedd.
11 Credwch fi, fy *mod* i yn y Tad,
a'r Tad ynof finnau: ac onid ê, cred-
wch fi er mwyn y gweithredoedd eu
hunain.
12 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Yr hwn sydd yn credu ynof fi, y
gweithredoedd yr wyf fi yn eu
gwneuthur, yntau hefyd a'u gwna,
a mwy na'r rhai hyn a wna efe: o-
blegid yr wyf fi yn myned at fy Nhad.
13 A pha beth bynnag a ofynoch
yn fy enw i, hynny a wnaf; fel y
gogonedder y Tad yn y Mab.
14 Os gofynwch ddim yn fy enw i,
mi a'*i* gwnaf.
15 ¶ O cherwch fi, cedwch fy
ngorchymynion.
16 A mi a weddïaf ar y Tad, ac efe a
rydd i chwi Ddiddanydd arall, fel yr
arhoso gyd â chwi yn dragywyddol;
17 Yspryd y gwirionedd, yr hwn
ni ddichon y byd ei dderbyn, am
nad yw yn ei weled, nac yn ei ad-
nabod ef: ond chwi a'i hadwaenoch
ef; o herwydd y mae yn aros gyd â
chwi, ac ynoch y bydd efe.
18 Nis gadawaf chwi yn amddif-
aid: mi a ddeuaf attoch chwi.
19 Etto ennyd bach, a'r byd ni'm
gwel mwy; eithr chwi a'm gwelwch:
canys byw wyf fi, a byw fyddwch
chwithau hefyd.
20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch
fy *mod* i yn fy Nhad, a chwithau
ynof fi, a minnau ynoch chwithau.
21 Yr hwn sydd a'm gorchymynion
i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, efe
yw yr hwn sydd yn fy ngharu i: a'r
hwn sydd yn fy ngharu i, a gerir
gan fy Nhad i: a minnau a'i caraf
ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo.
22 Dywedodd Judas wrtho, (nid
yr Iscariot,) Arglwydd, pa beth yw
yr achos yr wyt ar fedr dy eglurhâu
dy hun i ni, ac nid i'r byd?
23 Yr Iesu a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Os câr neb fi, efe a
geidw fy ngair; a'm Tad a'i câr
yntau, a nyni a ddeuwn atto, ac a
wnawn ein trigfa gyd âg ef.
24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i,
nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r
gair yr ydych yn ei glywed, nid
eiddof fi ydyw, ond eiddo y Tad
a'm hanfonodd i.
25 Y pethau hyn a ddywedais
wrthych, a mi yn aros gyd â chwi.
26 Eithr y Diddanydd, yr Yspryd
Glân, yr hwn a enfyn y Tad yn fy
enw i, efe a ddysg i chwi yr holl
bethau, ac a ddwg ar gôf i chwi yr
holl bethau a ddywedais i chwi.
27 Yr wyf yn gadael i chwi dang-
nefedd; fy nhangnefedd yr ydwyf
yn ei roddi i chwi: nid fel y mae y
byd yn rhoddi, yr wyf fi yn rhoddi
i chwi. Na thralloder eich calon,
ac nac ofned.
28 Clywsoch fel y dywedais wrth-
ych, Yr wyf yn myned ymaith, ac
mi a ddeuaf attoch. Pe carech fi,
chwi a lawenhâech am i mi ddy-
wedyd, Yr wyf yn myned at y Tad:
canys y mae fy Nhad yn fwy na myfi.
29 Ac yr awrhon y dywedais i
chwi cyn ei ddyfod, fel pan ddêl, y
credoch.
30 Nid ymddiddanaf â chwi nem-
mawr bellach: canys tywysog y byd

hwn sydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynof fi.

31 Ond fel y gwypo y byd fy mod i yn caru y Tad, ac megis y gorchymynodd y Tad i mi, felly yr wyf yn gwneuthur. Codwch, awn oddi yma.

PENNOD XV.

1 *Y diddanwch a'r caredigrwydd sydd rhwng
Crist a'i aelodau, trwy ddammeg y winwydden.*
18 *Cysur mewn casineb, ac erlid bydol.* 26
Swydd yr Yspryd Glân, a'r apostolion.

MYFI yw y wir winwydden, a'm Tad yw y llafurwr.

2 Pob cangen ynof fi heb ddwyn ffrwyth, y mae efe yn ei thynnu ymaith: a phob un a ddygo ffrwyth, y mae efe yn ei glanhâu, fel y dygo fwy o ffrwyth.

3 Yr awrhon yr ydych chwi yn lân trwy y gair a leferais i wrthych.

4 Arhoswch ynof fi, a mi ynoch chwi. Megis na all y gangen ddwyn ffrwyth o honi ei hun, onid erys yn y winwydden; felly ni ellwch chwithau, onid arhoswch ynof fi.

5 Myfi yw y winwydden, chwithau *yw* y canghennau. Yr hwn sydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau, hwnnw sydd yn dwyn ffrwyth lawer: oblegid hebof fi ni ellwch chwi wneuthur dim.

6 Onid erys un ynof fi, efe a daflwyd allan megis cangen, ac a wywodd; ac y maent yn eu casglu hwynt, ac yn *eu* bwrw yn tân, a hwy a losgir.

7 Os arhoswch ynof fi, ac aros o'm geiriau ynoch, beth bynnag a ewyllysioch, gofynwch, ac efe a fydd i chwi.

8 Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhad, ar ddwyn o honoch ffrwyth lawer; a disgyblion fyddwch i mi.

9 Fel y carodd y Tad fi, felly y cerais innau chwithau: arhoswch yn fy nghariad i.

10 Os cedwch fy ngorchymynion, chwi a arhoswch yn fy nghariad; fel y cedwais i orchymynion fy Nhad, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef.

11 Hyn a ddywedais wrthych, fel yr arhosai fy llawenydd ynoch, ac y byddai eich llawenydd yn gyflawn.

12 Dyma fy ngorchymyn i; Ar i chwi garu eich gilydd, fel y cerais i chwi.

13 Cariad mwy na hwn nid oes gan neb; sef, bod i un roi ei einioes dros ei gyfeillion.

14 Chwychwi yw fy nghyfeillion, os gwnewch pa bethau bynnag yr wyf yn eu gorchymyn i chwi.

15 Nid ydwyf mwyach yn eich galw yn weision; oblegid y gwas ni ŵyr beth y mae ei arglwydd yn ei wneuthur: ond mi a'ch gelwais chwi yn gyfeillion; oblegid pob peth a'r a glywais gan fy Nhad, a hysbysais i chwi.

16 Nid chwi a'm dewisasoch i, ond myfi a'ch dewisais chwi, ac a'ch ordeiniais chwi, fel yr elech ac y dygech ffrwyth, ac yr arhosai eich ffrwyth; megis pa beth bynnag a ofynoch gan y Tad yn fy enw i, y rhoddo efe i chwi.

17 Hyn yr wyf yn ei orchymyn i chwi, garu o honoch eich gilydd.

18 Os yw y byd yn eich casâu chwi, chwi a wyddoch gasâu o hono fyfi o'ch blaen chwi.

19 Pe byddech o'r byd, y byd a garai yr eiddo; ond oblegid nad ydych o'r byd, eithr i mi eich dewis allan o'r byd, am hynny y mae y byd yn eich casâu chwi.

20 Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrthych; Nid yw y gwas yn fwy na'i arglwydd. Os erlidiasant fi, hwy a'ch erlidiant chwithau: os cadwasant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a gadwant.

21 Eithr hyn oll a wnant i chwi er mwyn fy enw i, am nad adwaenant yr hwn a'm hanfonodd i.

22 Oni bai fy nyfod a llefaru wrthynt, ni buasai arnynt bechod: ond yr awrhon nid oes ganddynt esgus am eu pechod.

23 Yr hwn sydd yn fy nghasâu i, sydd yn casâu fy Nhad hefyd.

24 Oni bai wneuthur o honof yn eu plith y gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buasai arnynt bechod: ond yr awrhon hwy a welsant, ac a'm casasant i a'm Tad hefyd.

25 Eithr, fel y cyflawnid y gair sydd ysgrifenedig yn eu cyfraith hwynt, Hwy a'm casasant yn ddïachos.

26 Eithr pan ddêl y Diddanydd,
yr hwn a anfonaf i chwi oddi wrth
y Tad, (*sef* Yspryd y gwirionedd, yr
hwn sydd yn deilliaw oddi wrth y
Tad,) efe a dystiolaetha am danaf fi.
27 A chwithau hefyd a dystiol-
aethwch, am eich bod o'r dechreu-
ad gyd â mi.

PENNOD XVI.

1 *Crist yn cysuro ei ddisgyblion yn erbyn blinder, trwy addewid o'r Yspryd Glân, a thrwy ei ail-gyfodiad a'i esgyniad:* 23 *yn eu sicrhâu y bydd eu gweddïau hwy yn ei enw ef yn gymmeradwy gan ei Dad.* 33 *Tangnefedd yng Nghrist; ac yn y byd gorthrymder.*

Y PETHAU hyn a ddywedais i
chwi, fel na rwystrer chwi.
2 Hwy a'ch bwriant chwi allan
o'r synagogau: ac y mae yr awr
yn dyfod, y tybia pwy bynnag a'ch
lladdo, ei fod yn gwneuthur gwas-
anaeth i Dduw.
3 A'r pethau hyn a wnant i chwi,
oblegid nad adnabuant y Tad, na
myfi.
4 Eithr y pethau hyn a ddywed-
ais i chwi, fel pan ddêl yr awr, y
cofioch hwynt, ddarfod i mi ddy-
wedyd i chwi: a'r pethau hyn ni
ddywedais i chwi o'r dechreuad, am
fy mod gyd â chwi.
5 Ac yn awr yr wyf yn myned at
yr hwn a'm hanfonodd; ac nid yw
neb o honoch yn gofyn i mi, I ba
le yr wyt ti yn myned?
6 Eithr am i mi ddywedyd y peth-
au hyn i chwi, tristwch a lanwodd
eich calon.
7 Ond yr wyf fi yn dywedyd gwir-
ionedd i chwi; Buddiol yw i chwi fy
myned i ymaith: canys onid âf fi, ni
ddaw y Diddanydd attoch; eithr os
mi a âf, mi a'i hanfonaf ef attoch.
8 A phan ddêl, efe a argyhoedda
y byd o bechod, ac o gyfiawnder,
ac o farn:
9 O bechod, am nad ydynt yn
credu ynof fi;
10 O gyfiawnder, am fy mod yn
myned at fy Nhad, ac ni'm gwel-
wch i mwyach;
11 O farn, oblegid tywysog y byd
hwn a farnwyd.
12 Y mae gennyf etto lawer o
bethau i'w dywedyd i chwi, ond ni
ellwch eu dwyn yr awrhon.
13 Ond pan ddêl efe, *sef* Yspryd y
gwirionedd, efe a'ch tywys chwi i
bob gwirionedd: canys ni lefara o
hono ei hun; ond pa bethau byn-
nag a glywo, a lefara efe: a'r pethau
sydd i ddyfod, a fynega efe i chwi.
14 Efe a'm gogonedda i: canys
efe a gymmer o'r eiddof, ac a'i myn-
ega i chwi.
15 Yr holl bethau sydd eiddo y
Tad, ydynt eiddof fi; o herwydd
hyn y dywedais, mai o'r eiddof fi y
cymmer, ac y mynega i chwi.
16 Ychydig ennyd, ac ni'm gwel-
wch; a thrachefn ychydig ennyd,
a chwi a'm gwelwch: am fy mod
yn myned at y Tad.
17 Am hynny y dywedodd *rhai* o'i
ddisgyblion wrth eu gilydd, Beth
yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd
wrthym, Ychydig ennyd, ac ni'm
gwelwch; a thrachefn ychydig en-
nyd, a chwi a'm gwelwch: ac, Am
fy mod yn myned at y Tad?
18 Am hynny hwy a ddywedasant,
Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywed-
yd, Ychydig ennyd? ni wyddom ni
beth y mae efe yn ei ddywedyd.
19 Yna y gwybu yr Iesu eu bod
hwy yn ewyllysio gofyn iddo; ac a
ddywedodd wrthynt, Ai ymofyn yr
ydych â'ch gilydd am hyn, oblegid
i mi ddywedyd, Ychydig ennyd, ac
ni'm gwelwch; a thrachefn ychydig
ennyd, a chwi a'm gwelwch?
20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Chwi a wylwch ac a alerwch, a'r
byd a lawenycha: eithr chwi a fydd-
wch dristion; ond eich tristwch a
droir yn llawenydd.
21 Gwraig wrth esgor sydd mewn
tristwch, am ddyfod ei hawr: eithr
wedi geni y plentyn, nid yw hi yn
cofio ei gofid mwyach, gan lawen-
ydd geni dyn i'r byd.
22 A chwithau am hynny ydych
yr awrhon mewn tristwch: eithr mi
a ymwelaf â chwi drachefn, a'ch
calon a lawenycha, a'ch llawenydd
ni ddwg neb oddi arnoch.
23 A'r dydd hwnnw ni ofynwch ddim
i mi. Yn wir, yn wir, meddaf i chwi,
Pa bethau bynnag a ofynoch i'r Tad
yn fy enw, efe a'u rhydd i chwi.
24 Hyd yn hyn ni ofynasoch ddim

yn fy enw i: gofynwch, a chwi a
gewch; fel y byddo eich llawenydd
yn gyflawn.
25 Y pethau hyn a leferais wrth-
ych mewn damhegion: eithr y mae
yr awr yn dyfod, pan na lefarwyf
wrthych mewn damhegion mwyach,
eithr y mynegaf i chwi yn eglur am
y Tad.
26 Y dydd hwnnw y gofynwch yn fy
enw: ac nid wyf yn dywedyd i chwi,
y gweddïaf fi ar y Tad trosoch:
27 Canys y Tad ei hun sydd yn
eich caru chwi, am i chwi fy ngharu
i, a chredu fy nyfod i allan oddi
wrth Dduw.
28 Mi a ddeuthum allan oddi wrth
y Tad, ac a ddeuthum i'r byd:
trachefn yr wyf yn gadael y byd,
ac yn myned at y Tad.
29 Ei ddisgyblion a ddywedasant
wrtho, Wele, yr wyt ti yn awr yn
dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn
dywedyd un ddammeg.
30 Yn awr y gwyddom y gwydd-
ost bob peth, ac nid rhaid i ti ym-
ofyn o neb â thi: wrth hyn yr ydym
yn credu ddyfod o honot allan oddi
wrth Dduw.
31 Yr Iesu a'u hattebodd hwynt,
A ydych chwi yn awr yn credu?
32 Wele, y mae yr awr yn dyfod,
ac yr awrhon hi a ddaeth, y gwas-
gerir chwi bob un at yr eiddo, ac y
gadêwch fi yn unig: ac nid wyf yn
unig, oblegid y mae y Tad gyd â myfi.
33 Y pethau hyn a ddywedais
wrthych fel y caffech dangnefedd
ynof. Yn y byd gorthrymder a
gewch: eithr cymmerwch gysur,
myfi a orchfygais y byd.

PENNOD XVII.

1 *Crist yn gweddïo ar ei Dad am ei ogoneddu ef:*
6 *am gadw ei apostolion* 11 *mewn undeb,* 17 *a*
gwirionedd: 20 *am eu gogoneddu hwy, a'r holl*
ffyddloniaid eraill, gyd âg ef yn y nefoedd.

Y PETHAU hyn a lefarodd yr
Iesu, ac *efe* a gododd ei lygaid
i'r nef, ac a ddywedodd, Y Tad,
daeth yr awr; gogonedda dy Fab,
fel y gogoneddo dy Fab dithau:
2 Megis y rhoddaist iddo awdur-
dod ar bob cnawd, fel am y cwbl a
roddaist iddo, y rhoddai efe iddynt
fywyd tragywyddol.
3 A hyn yw y bywyd tragywydd-
ol; iddynt dy adnabod di yr unig
wir Dduw, a'r hwn a anfonaist ti,
Iesu Grist.
4 Mi a'th ogoneddais di ar y ddae-
ar; mi a gwblheais y gwaith a rodd-
aist i mi i'w wneuthur.
5 Ac yr awrhon, O Dad, gogon-
edda di fyfi gyd â thi dy hun, â'r
gogoniant oedd i mi gyd â thi cyn
bod y byd.
6 Mi a eglurais dy enw i'r dynion
a roddaist i mi allan o'r byd: eiddot
ti oeddynt, a thi a'u rhoddaist hwynt
i mi; a hwy a gadwasant dy air di.
7 Yr awrhon y gwybuant mai
oddi wrthyt ti y mae yr holl bethau
a roddaist i mi:
8 Canys y geiriau a roddaist i mi,
a roddais iddynt hwy; a hwy a'u
derbyniasant, ac a wybuant yn wir
mai oddi wrthyt ti y deuthum i
allan, ac a gredasant mai tydi a'm
hanfonaist i.
9 Drostynt hwy yr wyf fi yn gwedd-
ïo: nid dros y byd yr wyf yn gwedd-
ïo, ond dros y rhai a roddaist i mi;
canys eiddot ti ydynt.
10 A'r eiddof fi oll sydd eiddot ti,
a'r eiddot ti sydd eiddof fi: a mi a
ogoneddwyd ynddynt.
11 Ac nid wyf mwyach yn y byd,
ond y rhai hyn sydd yn y byd, a
myfi sydd yn dyfod attat ti. Y Tad
sancteiddiol, cadw hwynt trwy dy
enw, y rhai a roddaist i mi; fel y
byddont un, megis ninnau.
12 Tra fûm gyd â hwynt yn y byd,
mi a'u cedwais yn dy enw: y rhai a
roddaist i mi, a gedwais, ac ni choll-
wyd o honynt ond mab y golledig-
aeth; fel y cyflawnid yr ysgrythyr.
13 Ac yr awrhon yr wyf yn dyfod
attat: a'r pethau hyn yr wyf yn eu
llefaru yn y byd, fel y caffont fy lla-
wenydd i yn gyflawn ynddynt eu
hunain.
14 Myfi a roddais iddynt hwy dy
air di: a'r byd a'u casaodd hwynt,
oblegid nad ydynt o'r byd, megis
nad ydwyf finnau o'r byd.
15 Nid wyf yn gweddïo ar i ti
eu cymmeryd hwynt allan o'r byd,
eithr ar i ti eu cadw hwynt rhag y
drwg.

16 O'r byd nid ydynt, megis nad
wyf finnau o'r byd.
17 Sancteiddia hwynt yn dy wirion-
edd: dy air sydd wirionedd.
18 Fel yr anfonaist fi i'r byd, felly
yr anfonais innau hwythau i'r byd.
19 Ac er eu mwyn hwy yr wyf yn
fy sancteiddio fy hun, fel y byddont
hwythau wedi eu sancteiddio yn y
gwirionedd.
20 Ac nid wyf yn gweddïo dros y
rhai hyn yn unig, eithr dros y rhai
hefyd a gredant ynof fi trwy eu
hymadrodd hwynt:
21 Fel y byddont oll yn un; megis
yr *wyt* ti, y Tad, ynof fi, a minnau
ynot ti; fel y byddont hwythau un
ynom ni: fel y credo y byd mai
tydi a'm hanfonaist i.
22 A'r gogoniant a roddaist i mi,
a roddais iddynt hwy; fel y bydd-
ont un, megis yr ydym ni yn un:
23 Myfi ynddynt hwy, a thithau
ynof fi; fel y byddont wedi eu per-
ffeithio yn un, ac fel y gwypo y byd
mai tydi a'm hanfonaist i, a charu o
honot hwynt, megis y ceraist fi.
24 Y Tad, y rhai a roddaist i mi,
yr wyf yn ewyllysio, lle yr wyf fi, fod
o honynt hwythau hefyd gyd â myfi;
fel y gwelont fy ngogoniant a rodd-
aist i mi: oblegid ti a'm ceraist cyn
seiliad y byd.
25 Y Tad cyfiawn, nid adnabu y
byd dydi: eithr mi a'th adnabûm,
a'r rhai hyn a wybu mai tydi a'm
hanfonaist i.
26 Ac mi a hysbysais iddynt dy
enw, ac a'*i* hysbysaf: fel y byddo
ynddynt hwy y cariad â'r hwn y
ceraist fi, a minnau ynddynt hwy.

PENNOD XVIII.

1 *Judas yn bradychu yr Iesu.* 6 *Y swyddogion yn syrthio i'r llawr.* 10 *Petr yn torri clust Malchus.* 12 *Dal yr Iesu, a'i ddwyn at Annas a Chaiaphas.* 15 *Petr yn gwadu Crist.* 19 *Holi yr Iesu ger bron Caiaphas,* 28 *a cher bron Pilat.* 36 *Ei deyrnas ef.* 40 *Yr Iuddewon yn dymuno cael gollwng Barabbas yn rhydd.*

GWEDI i'r Iesu ddywedyd y
geiriau hyn, efe a aeth allan,
efe a'i ddisgyblion, dros afon Ced-
ron, lle yr oedd gardd, i'r hon yr
aeth efe a'i ddisgyblion.
2 A Judas hefyd, yr hwn a'i brad-
ychodd ef, a adwaenai y lle: obleg-
id mynych y cyrchasai yr Iesu a'i
ddisgyblion yno.
3 Judas gan hynny, wedi iddo gael
byddin a swyddogion gan yr arch-
offeiriaid a'r Phariseaid, a ddaeth
yno â lanternau, a lampau, ac
arfau.
4 Yr Iesu gan hynny, yn gwybod
pob peth a oedd ar ddyfod arno, a
aeth allan, ac a ddywedodd wrthynt,
Pwy yr ydych yn ei geisio?
5 Hwy a attebasant iddo, Iesu o
Nazareth. Yr Iesu a ddywedodd
wrthynt, Myfi yw. A Judas, yr
hwn a'i bradychodd ef, oedd hefyd
yn sefyll gyd â hwynt.
6 Cyn gynted gan hynny ag y dy-
wedodd efe wrthynt, Myfi yw, hwy
a aethant yn ŵysg eu cefnau, ac a
syrthiasant i lawr.
7 Am hynny efe a ofynodd iddynt
drachefn, Pwy yr ydych yn ei geisio?
A hwy a ddywedasant, Iesu o Naza-
reth.
8 Yr Iesu a attebodd, Mi a ddy-
wedais i chwi mai myfi yw: am
hynny os myfi yr ydych yn ei
geisio, gadêwch i'r rhai hyn fyned
ymaith:
9 Fel y cyflawnid y gair a ddy-
wedasai efe, O'r rhai a roddaist i
mi, ni chollais i yr un.
10 Simon Petr gan hynny a chan-
ddo gleddyf, a'i tynnodd ef, ac a
darawodd was yr arch-offeiriad, ac
a dorrodd ymaith ei glust ddehau
ef: ac enw y gwas oedd Malchus.
11 Am hynny yr Iesu a ddywed-
odd wrth Petr, Dod dy gleddyf yn
y wain: y cwppan a roddes y Tad i
mi, onid yfaf ef?
12 Yna y fyddin, a'r milwriad, a
swyddogion yr Iuddewon, a ddal-
iasant yr Iesu, ac a'i rhwymasant
ef,
13 Ac a'i dygasant ef at Annas yn
gyntaf; canys chwegrwn Caiaphas,
yr hwn oedd arch-offeiriad y flwydd-
yn honno, ydoedd efe.
14 A Chaiaphas oedd yr hwn a
gynghorasai i'r Iuddewon, mai budd-
iol oedd farw un dyn dros y bobl.
15 ¶ Ac yr oedd yn canlyn yr Iesu,
Simon Petr, a disgybl arall: a'r dis-
gybl hwnnw oedd adnabyddus gan

yr arch-offeiriad, ac efe a aeth i mewn
gyd â'r Iesu i lys yr arch-offeiriad.
16 A Phetr a safodd wrth y drws
allan. Yna y disgybl arall yr hwn
oedd adnabyddus gan yr arch-offeir-
iad, a aeth allan, ac a ddywedodd
wrth y ddrysores, ac a ddug Petr i
mewn.
17 Yna y dywedodd y llangces
oedd ddrysores wrth Petr, Onid
wyt tithau o ddisgyblion y dyn hwn?
Dywedodd yntau, Nac wyf.
18 A'r gweision a'r swyddogion,
gwedi gwneuthur tân glo, o her-
wydd ei bod hi yn oer, oeddynt yn
sefyll, ac yn ymdwymno: ac yr
oedd Petr gyd â hwynt yn sefyll, ac
yn ymdwymno.
19 ¶ A'r arch-offeiriad a ofynodd
i'r Iesu am ei ddisgyblion, ac am ei
athrawiaeth.
20 Yr Iesu a attebodd iddo, Myfi
a lefarais yn eglur wrth y byd: yr
oeddwn bob amser yn athrawiaethu
yn y synagog, ac yn y deml, lle mae
yr Iuddewon yn ymgynnull bob am-
ser; ac yn ddirgel ni ddywedais i
ddim.
21 Paham yr wyt ti yn gofyn i mi?
gofyn i'r rhai a'm clywsant, beth a
ddywedais wrthynt: wele, y rhai
hynny a wyddant pa bethau a ddy-
wedais i.
22 Wedi iddo ddywedyd y pethau
hyn, un o'r swyddogion a'r oedd yn
sefyll ger llaw, a roddes gernod i'r
Iesu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt
ti yn atteb yr arch-offeiriad?
23 Yr Iesu a attebodd iddo, Os
drwg y dywedais, tystiolaetha o'r
drwg; ac os da, paham yr wyt yn
fy nharo i?
24 Ac Annas a'i hanfonasai ef yn
rhwym at Caiaphas yr arch-offeiriad.
25 A Simon Petr oedd yn sefyll,
ac yn ymdwymno. Hwythau a ddy-
wedasant wrtho, Onid wyt tithau
hefyd o'i ddisgyblion ef? Yntau a
wadodd, ac a ddywedodd, Nac wyf.
26 Dywedodd un o weision yr arch-
offeiriad, (câr i'r hwn y torrasai Petr
ei glust,) Oni welais i di gyd âg ef
yn yr ardd?
27 Yna Petr a wadodd drachefn;
ac yn y man y canodd y ceiliog.
28 ¶ Yna y dygasant yr Iesu oddi
wrth Caiaphas i'r dadleudy, a'r bore
ydoedd hi; ac nid aethant hwy i
mewn i'r dadleudy, rhag eu halogi;
eithr fel y gallent fwytta y pasc.
29 Yna Pilat a aeth allan attynt,
ac a ddywedodd, Pa achwyn yr
ydych chwi yn ei ddwyn yn erbyn
y dyn hwn?
30 Hwy a attebasant ac a ddywed-
asant wrtho, Oni bai fod hwn yn
ddrwg-weithredwr, ni thraddodasem
ni ef attat ti.
31 Am hynny y dywedodd Pilat
wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a
bernwch ef yn ol eich cyfraith chwi.
Yna yr Iuddewon a ddywedasant
wrtho, Nid cyfreithlawn i ni ladd neb:
32 Fel y cyflawnid gair yr Iesu, yr
hwn a ddywedasai efe, gan arwydd-
occâu o ba angau y byddai farw.
33 Yna Pilat a aeth drachefn i'r
dadleudy, ac a alwodd yr Iesu, ac a
ddywedodd wrtho, Ai ti yw Brenhin
yr Iuddewon?
34 Yr Iesu a attebodd iddo, Ai o
honot dy hun yr wyt ti yn dywedyd
hyn, ai eraill a'i dywedasant i ti am
danaf fi?
35 Pilat a attebodd, Ai Iuddew
ydwyf fi? Dy genedl dy hun a'r
arch-offeiriaid a'th draddodasant i
mi. Beth a wnaethost ti?
36 Yr Iesu a attebodd, Fy mren-
hiniaeth i nid yw o'r byd hwn. Pe
o'r byd hwn y byddai fy mrenhin-
iaeth i, fy ngweision i a ymdrechent,
fel na'm rhoddid i'r Iuddewon: ond
yr awrhon nid yw fy mrenhiniaeth
i oddi yma.
37 Yna y dywedodd Pilat wrtho,
Wrth hynny ai Brenhin wyt ti? Yr
Iesu a attebodd, Yr ydwyt ti yn dy-
wedyd mai Brenhin wyf fi. Er
mwyn hyn y'm ganed, ac er mwyn
hyn y deuthum i'r byd, fel y tystiol-
aethwn i'r gwirionedd. Pob un a'r
sydd o'r gwirionedd, sydd yn gwran-
daw fy lleferydd i.
38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth
yw gwirionedd? Ac wedi iddo ddy-
wedyd hyn, efe a aeth allan dra-
chefn at yr Iuddewon, ac a ddy-
wedodd wrthynt, Nid wyf fi yn cael
dim achos ynddo ef.

39 Eithr y mae gennych chwi
ddefod, i mi ollwng i chwi un yn
rhydd ar y pasc: a fynnwch chwi
gan hynny i mi ollwng yn rhydd i
chwi Frenhin yr Iuddewon?
40 Yna y llefasant oll drachefn, gan
ddywedyd, Nid hwnnw, ond Barab-
bas. A'r Barabbas *hwnnw* oedd leidr.

PENNOD XIX.

1 *Fflangellu Crist, a'i goroni â drain, a'i guro.* 4 *Pilat yn chwennych ei ollwng ef yn rhydd: etto, wedi ei orchfygu gan lefain yr Iuddewon, yn ei roddi ef i'w groeshoelio.* 23 *Bwrw coelbrennau ar ei ddillad ef:* 26 *yntau yn gorchymyn ei fam i Ioan;* 28 *ac yn marw.* 31 *Gwanu ei ystlys ef.* 38 *Joseph a Nicodemus yn ei gladdu ef.*

YNA gan hynny y cymmerodd
Pilat yr Iesu, ac a'*i* fflangell-
odd *ef.*
2 A'r milwyr a blethasant goron o
ddrain, ac a'i gosodasant ar ei ben ef,
ac a roisant wisg o borphor am dano;
3 Ac a ddywedasant, Henffych
well, Brenhin yr Iuddewon; ac a
roisant iddo gernodiau.
4 Pilat gan hynny a aeth allan
drachefn, ac a ddywedodd wrthynt,
Wele, yr wyf fi yn ei ddwyn ef
allan i chwi, fel y gwypoch nad wyf
fi yn cael ynddo ef un bai.
5 Yna y daeth yr Iesu allan, yn
arwain y goron ddrain, a'r wisg
borphor. A *Philat* a ddywedodd
wrthynt, Wele y dyn.
6 Yna yr arch-offeiriaid a'r swydd-
ogion, pan welsant ef, a lefasant, gan
ddywedyd, Croeshoelia, croeshoelia
ef. Pilat a ddywedodd wrthynt,
Cymmerwch chwi ef, a chroeshoel-
iwch: canys nid wyf fi yn cael dim
bai ynddo.
7 Yr Iuddewon a attebasant iddo,
Y mae gennym ni gyfraith, ac wrth
ein cyfraith ni efe a ddylai farw, am
iddo ei wneuthur ei hun yn Fab Duw.
8 ¶ A phan glybu Pilat yr ymad-
rodd hwnnw, efe a ofnodd yn fwy;
9 Ac a aeth drachefn i'r dadleudy,
ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O ba
le yr wyt ti? Ond ni roes yr Iesu
atteb iddo.
10 Yna Pilat a ddywedodd wrtho,
Oni ddywedi di wrthyf fi? oni wydd-
ost ti fod gennyf awdurdod i'th
groeshoelio di, a bod gennyf awdur-
dod i'th ollwng yn rhydd?
11 Yr Iesu a attebodd, Ni byddai
i ti ddim awdurdod arnaf fi, oni bai
ei fod wedi ei roddi i ti oddi uchod:
am hynny yr hwn a'm traddodes i
ti, sydd fwy ei bechod.
12 O hynny allan y ceisiodd Pilat
ei ollwng ef yn rhydd: ond yr Iudd-
ewon a lefasant, gan ddywedyd, Os
gollyngi di hwn yn rhydd, nid wyt ti
yn garedig i Cesar. Pwy bynnag a'i
gwnelo ei hun yn frenhin, y mae yn
dywedyd yn erbyn Cesar.
13 Yna Pilat, pan glybu yr ymad-
rodd hwn, a ddug allan yr Iesu; ac
a eisteddodd ar yr orsedd-faingc,
yn y lle a elwir y Palmant, ac yn
Hebraeg, Gabbatha.
14 A darpar-wyl y pasc oedd hi,
ac ynghylch y chweched awr: ac
efe a ddywedodd wrth yr Iuddewon,
Wele eich Brenhin.
15 Eithr hwy a lefasant, Ymaith
âg *ef,* ymaith âg *ef,* croeshoelia ef.
Pilat a ddywedodd wrthynt, A
groeshoeliaf fi eich Brenhin chwi?
A'r arch-offeiriaid a attebasant, Nid
oes i ni frenhin ond Cesar.
16 Yna gan hynny efe a'i tra-
ddodes ef iddynt i'w groeshoelio.
A hwy a gymmerasant yr Iesu, ac
a'i dygasant ymaith.
17 Ac efe gan ddwyn ei groes, a
ddaeth i le a elwid Lle y benglog,
ac a elwir yn Hebraeg, Golgotha:
18 Lle y croeshoeliasant ef, a dau
eraill gyd âg ef, un o bob tu, a'r
Iesu yn y canol.
19 ¶ A Philat a ysgrifenodd ditl,
ac a'i dododd ar y groes. A'r ys-
grifen oedd, IESU O NAZARETH,
BRENHIN YR IUDDEWON.
20 Y titl hwn gan hynny a ddar-
llenodd llawer o'r Iuddewon; o-
blegid agos i'r ddinas oedd y fan
lle y croeshoeliwyd yr Iesu: ac yr
oedd wedi ei ysgrifenu yn Hebraeg,
Groeg, *a* Lladin.
21 Yna arch-offeiriaid yr Iudd-
ewon a ddywedasant wrth Pilat,
Nac ysgrifena, Brenhin yr Iuddew-
on; eithr dywedyd o hono ef, Bren-
hin yr Iuddewon ydwyf fi.
22 Pilat a attebodd, Yr hyn a ys-
grifenais, a ysgrifenais.
23 ¶ Yna y milwyr, wedi iddynt

groeshoelio yr Iesu, a gymmerasant ei ddillad ef, ac a wnaethant bedair rhan, i bob milwr ran; a'*i* bais *ef:* a'i bais ef oedd ddiwnïad, wedi ei gwau o'r cwrr uchaf trwyddi oll.
24 Hwythau a ddywedasant wrth
eu gilydd, Na thorrwn hi, ond bwriwn goelbrennau am dani, eiddo pwy fydd hi: fel y cyflawnid yr ysgrythyr sydd yn dywedyd, Rhannasant fy nillad yn eu mysg, ac am fy mhais y bwriasant goelbrennau. A'r milwyr a wnaethant y pethau hyn.
25 ¶ Ac yr oedd yn sefyll wrth
groes yr Iesu, ei fam ef, a chwaer ei fam ef, Mair *gwraig* Cleophas, a Mair Magdalen.
26 Yr Iesu gan hynny, pan wel-
odd ei fam, a'r disgybl yr hwn a garai efe yn sefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, *O* wraig, wele dy fab.
27 Gwedi hynny y dywedodd wrth
y disgybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan y cymmerodd y disgybl hi i'w gartref.
28 ¶ Wedi hynny yr Iesu, yn gwyb-
od fod pob peth wedi ei orphen weithian, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, a ddywedodd, Y mae syched arnaf.
29 Yr oedd gan hynny lestr wedi
ei osod yn llawn o finegr; a hwy a lanwasant yspwng o finegr, ac a'i rhoddasant ynghylch isop, ac a'i dodasant wrth ei enau ef.
30 Yna pan gymmerodd yr Iesu y
finegr, efe a ddywedodd, Gorphenwyd: a chan ogwyddo ei ben, efe a roddes i fynu yr yspryd.
31 Yr Iuddewon gan hynny, fel
nad arhoai y cyrph ar y groes ar y Sabbath, o herwydd ei bod yn ddarpar-wyl, (canys mawr oedd y dydd Sabbath hwnnw,) a ddeisyfasant ar Pilat gael torri eu hesgeiriau hwynt, a'u tynnu i lawr.
32 Yna y milwyr a ddaethant, ac a
dorrasant esgeiriau y cyntaf, a'r llall, yr hwn a groeshoeliasid gyd âg ef.
33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr
Iesu, pan welsant ef wedi marw eisoes, ni thorrasant ei esgeiriau ef.
34 Ond un o'r milwyr a wanodd ei
ystlys ef â gwaywffon: ac yn y fan daeth allan waed a dwfr.
35 A'r hwn a'i gwelodd, a dystiol-
aethodd; a gwir yw ei dystiolaeth: ac efe a ŵyr ei fod yn dywedyd gwir, fel y credoch chwi.
36 Canys y pethau hyn a wnaeth-
pwyd, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Ni thorrir asgwrn o hono.
37 A thrachefn, ysgrythyr arall
sydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanasant.
38 ¶ Ac ar ol hyn, Joseph o Ari-
mathea (yr hwn oedd ddisgybl i'r Iesu, eithr yn guddiedig, rhag ofn yr Iuddewon) a ddeisyfodd ar Pilat, gael tynnu i lawr gorph yr Iesu: a Philat a ganiattaodd iddo. Yna y daeth efe ac a ddug ymaith gorph yr Iesu.
39 A daeth Nicodemus hefyd, (yr
hwn ar y cyntaf a ddaethai at yr Iesu o hyd nos,) ac a ddug fyrr ac aloes y'nghymmysg, tu a chàn pwys.
40 Yna y cymmerasant gorph yr
Iesu, ac a'i rhwymasant mewn llïeiniau, gyd âg aroglau, fel y mae arfer yr Iuddewon ar gladdu.
41 Ac yn y fangre lle y croeshoel-
iasid ef, yr oedd gardd; a bedd newydd yn yr ardd, yn yr hwn ni ddodasid dyn erioed.
42 Ac yno, rhag nesed oedd dar-
par-*wyl* yr Iuddewon, am fod y bedd hwnnw yn agos, y rhoddasant yr Iesu.

PENNOD XX.

1 Mair yn dyfod at y bedd, 3 a Phetr hefyd ac Ioan, heb wybod adgyfodi o'r Iesu. 11 Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen, 19 ac i'w ddisgyblion. 24 Anghrediniaeth a chyffes Thomas. 30 Bod yr ysgrythyr lân yn ddigonol i iachawdwriaeth.

Y *DYDD* cyntaf o'r wythnos, Mair Magdalen a ddaeth y bore, a hi etto yn dywyll, at y bedd; ac a welodd y maen wedi ei dynnu ymaith oddi ar y bedd.
2 Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth
at Simon Petr, a'r disgybl arall yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygasant yr Arglwydd ymaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodasant ef.
3 Yna Petr a aeth allan, a'r disgybl
arall, a *hwy* a ddaethant at y bedd;
4 Ac a redasant ill dau ynghyd:

a'r disgybl arall a redodd o'r blaen
yn gynt na Phetr, ac a ddaeth yn
gyntaf at y bedd.
5 Ac wedi iddo grymmu, efe a
ganfu y llïeiniau wedi eu gosod: er
hynny nid aeth efe i mewn.
6 Yna y daeth Simon Petr yn ei
ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd,
ac a ganfu y llïeiniau wedi eu gosod;
7 A'r napcyn a fuasai am ei ben
ef, wedi ei osod, nid gyd â'r llïein-
iau, ond o'r neilldu wedi ei blygu
mewn lle arall.
8 Yna yr aeth y disgybl arall hef-
yd i mewn, yr hwn a ddaethai yn
gyntaf at y bedd; ac a welodd, ac
a gredodd.
9 Canys hyd yn hyn ni wyddent yr
ysgrythyr, fod yn rhaid iddo gyfodi
o feirw.
10 Yna y disgyblion a aethant
ymaith drachefn at yr eiddynt.
11 ¶ Ond Mair a safodd wrth y
bedd oddi allan, yn wylo: ac fel yr
oedd hi yn wylo, hi a ymostyngodd
i'r bedd;
12 Ac a ganfu ddau angel mewn
gwisgoedd gwŷnion, yn eistedd, un
wrth ben, ac un wrth draed y lle y
dodasid corph yr Iesu.
13 A hwy a ddywedasant wrthi, O
wraig, paham yr wyt ti yn wylo?
Hithau a ddywedodd wrthynt, Am
ddwyn o honynt hwy fy Arglwydd
i ymaith, ac nas gwn pa le y dodas-
ant ef.
14 Ac wedi dywedyd o honi hyn,
hi a droes drach ei chefn, ac a wel-
odd yr Iesu yn sefyll: ac nis gwydd-
ai *hi* mai yr Iesu oedd efe.
15 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, O
wraig, paham yr wyt ti yn wylo? pwy
yr wyt ti yn ei geisio? Hithau, yn
tybied mai y garddwr oedd efe, a
ddywedodd wrtho, Syr, os tydi a'i
dygaist ef, dywed i mi pa le y dodaist
ef, a myfi a'i cymmeraf ef ymaith.
16 Yr Iesu a ddywedodd wrthi,
Mair. Hithau a droes, ac a ddywed-
odd wrtho, Rabboni; yr hyn yw
dywedyd, Athraw.
17 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Na
chyffwrdd â mi; oblegid ni ddyrch-
efais i etto at fy Nhad: eithr dos
at fy mrodyr, a dywed wrthynt, Yr
wyf yn dyrchafu at fy Nhad i a'ch
Tad chwithau, a'm Duw i a'ch Duw
chwithau.
18 Mair Magdalen a ddaeth ac a
fynegodd i'r disgyblion, weled o honi
hi yr Arglwydd, a dywedyd o hono
y pethau hyn iddi.
19 ¶ Yna, a hi yn hwyr y dydd
cyntaf hwnnw o'r wythnos, a'r drys-
au yn gauad lle yr oedd y disgybl-
ion wedi ymgasglu ynghyd rhag ofn
yr Iuddewon, daeth yr Iesu, ac a
safodd yn y canol, ac a ddywedodd
wrthynt, Tangnefedd i chwi.
20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
efe a ddangosodd iddynt *ei* ddwylaw
a'i ystlys. Yna y disgyblion a lawen-
ychasant pan welsant yr Arglwydd.
21 Yna y dywedodd yr Iesu wrth-
ynt drachefn, Tangnefedd i chwi:
megis y danfonodd y Tad fi, yr wyf
finnau yn eich danfon chwi.
22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
efe a anadlodd *arnynt*, ac a ddy-
wedodd wrthynt, Derbyniwch yr
Yspryd Glân.
23 Pwy bynnag y maddeuoch eu
pechodau, maddeuir iddynt; *a*'r
eiddo pwy bynnag a attalioch, hwy
a attaliwyd.
24 ¶ Eithr Thomas, un o'r deu-
ddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid
oedd gyd â hwynt pan ddaeth yr Iesu.
25 Y disgyblion eraill gan hynny
a ddywedasant wrtho, Ni a welsom
yr Arglwydd. Yntau a ddywedodd
wrthynt, Oni châf weled yn ei ddwy-
law ef ôl yr hoelion, a dodi fy mys
yn ôl yr hoelion, a dodi fy llaw yn
ei ystlys ef, ni chredaf fi.
26 ¶ Ac wedi wyth niwrnod dra-
chefn yr oedd ei ddisgyblion ef i
mewn, a Thomas gyd â hwynt. Yna
yr Iesu a ddaeth, a'r drysau yn gau-
ad, ac a safodd yn y canol, ac a ddy-
wedodd, Tangnefedd i chwi.
27 Wedi hynny y dywedodd efe
wrth Thomas, Moes yma dy fys, a
gwel fy nwylaw; ac estyn dy law, a
dod yn fy ystlys: ac na fydd ang-
hredadyn, ond credadyn.
28 A Thomas a attebodd ac a ddy-
wedodd wrtho, Fy Arglwydd a'm
Duw.
29 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,

Am i ti fy ngweled, Thomas, y cred-
aist: bendigedig *yw* y rhai ni wel-
sant, ac a gredasant.
30 ¶ A llawer hefyd o arwyddion
eraill a wnaeth yr Iesu y'ngŵydd ei
ddisgyblion, y rhai nid ydynt ys-
grifenedig yn y llyfr hwn.
31 Eithr y pethau hyn a ysgrif-
enwyd, fel y credoch chwi mai yr
Iesu yw Crist, Mab Duw; a chan
gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef.

PENNOD XXI.

1 Ei ddisgyblion yn adnabod Crist ar ei ail-ymddangosiad, wrth y ddalfa fawr o bysgod: 12 yntau yn ciniawa gyd â hwynt: 15 yn rhoddi gorchymyn mawr ar Petr, i borthi ei ŵyn ef a'i ddefaid: 18 yn ei rybuddio ef o'i farwolaeth: 22 yn ceryddu ei brysurdeb ef ynghylch Ioan. 25 Y diben.

GWEDI y pethau hyn, yr Iesu a
ymddangosodd drachefn i'w
ddisgyblion wrth fôr Tiberias: ac fel
hyn yr ymddangosodd.
2 Yr oedd ynghyd Simon Petr, a
Thomas yr hwn a elwir Didymus, a
Nathanäel o Cana yn Galilea, a
meibion Zebedëus, a dau eraill o'i
ddisgyblion ef.
3 Dywedodd Simon Petr wrthynt,
Yr wyf fi yn myned i bysgotta. Dy-
wedasant wrtho, Yr ydym ninnau
hefyd yn dyfod gyd â thi. A hwy
a aethant allan, ac a ddringasant i
long yn y man: a'r nos honno ni
ddaliasant ddim.
4 A phan ddaeth y bore weithian,
safodd yr Iesu ar y làn: eithr y dis-
gyblion ni wyddent mai yr Iesu
ydoedd.
5 Yna yr Iesu a ddywedodd wrth-
ynt, *O* blant, a oes gennych ddim
bwyd? Hwythau a attebasant iddo,
Nac oes.
6 Yntau a ddywedodd wrthynt,
Bwriwch y rhwyd i'r tu dehau i'r
llong, a chwi a gewch. Hwy a fwr-
iasant gan hynny; ac ni allent bell-
ach ei thynnu, gan y lliaws pysgod.
7 Am hynny y disgybl hwnnw yr
oedd yr Iesu yn ei garu a ddywed-
odd wrth Petr, Yr Arglwydd yw.
Yna Simon Petr, pan glybu mai yr
Arglwydd oedd, a wregysodd *ei* am-
wisg, (canys noeth oedd efe,) ac a'i
bwriodd ei hun i'r môr.
8 Eithr y disgyblion eraill a ddaeth-
ant mewn llong, (oblegid nid oedd-
ynt bell oddi wrth dir, ond megis
dau càn cufydd,) dan lusgo y rhwyd
â'r pysgod.
9 A chyn gynted ag y daethant i
dir, hwy a welent dân o farwor
wedi ei osod, a physgod wedi eu
dodi arno, a bara.
10 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt,
Dygwch o'r pysgod a ddaliasoch yr
awrhon.
11 Simon Petr a esgynodd, ac *a*
dynnodd y rhwyd i dir, yn llawn o
bysgod mawrion, cant a thri ar ddeg
a deugain: ac er bod cymmaint, ni
thorrodd y rhwyd.
12 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt,
Deuwch, ciniawwch. Eithr ni feidd-
iai neb o'r disgyblion ofyn iddo,
Pwy wyt ti? am eu bod yn gwybod
mai yr Arglwydd oedd.
13 Yna y daeth yr Iesu, ac a gym-
merth fara, ac a'*i* rhoddes iddynt,
a'r pysgod yr un modd.
14 Y drydedd waith hon yn awr yr
ymddangosodd yr Iesu i'w ddisgybl-
ion, wedi iddo gyfodi o feirw.
15 ¶ Yna gwedi iddynt giniawa,
yr Iesu a ddywedodd wrth Simon
Petr, Simon *mab* Jona, a wyt ti yn
fy ngharu i yn fwy na'r rhai hyn?
Dywedodd yntau wrtho, Ydwyf, Ar-
glwydd; ti a wyddost fy mod yn dy
garu di. Dywedodd yntau wrtho,
Portha fy ŵyn.
16 Efe a ddywedodd wrtho dra-
chefn yr ail waith, Simon *mab* Jona,
a wyt ti yn fy ngharu i? Dywedodd
yntau wrtho, Ydwyf, Arglwydd; ti
a wyddost fy mod yn dy garu di.
Dywedodd yntau wrtho, Bugeilia fy
nefaid.
17 Efe a ddywedodd wrtho y dryd-
edd waith, Simon *mab* Jona, a wyt
ti yn fy ngharu i? Petr a dristaodd
am iddo ddywedyd wrtho y drydedd
waith, A wyt ti yn fy ngharu i? Ac
efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd,
ti a wyddost bob peth; ti a wyddost
fy mod i yn dy garu di. Yr Iesu
a ddywedodd wrtho, Portha fy nef-
aid.
18 Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Pan
oeddit ieuangc, ti a'th wregysaist dy
hun, ac a rodiaist lle y mynnaist:

eithr pan elech yn hen, ti a estyni
dy ddwylaw, ac arall a'th wregysa,
ac a'th arwain lle ni fynnit.
19 A hyn a ddywedodd efe, gan ar-
wyddo trwy ba fath angau y gogon-
eddai efe Dduw. Ac wedi iddo
ddywedyd hyn, efe a ddywedodd
wrtho, Canlyn fi.
20 ¶ A Phetr a drodd, ac a welodd
y disgybl yr oedd yr Iesu yn ei garu,
yn canlyn, (yr hwn hefyd a bwysasai
ar ei ddwyfron ef ar swpper, ac a
ddywedasai, Pwy, Arglwydd, yw yr
hwn a'th fradycha di?)
21 Pan welodd Petr hwn, efe a
ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd,
ond beth *a wna* hwn?
22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho,
Os mynnaf iddo aros hyd oni ddel-
wyf, beth *yw hynny* i ti? canlyn di
fyfi.
23 Am hynny yr aeth y gair yma
allan ym mhlith y brodyr, na fyddai
y disgybl hwnnw farw: ac ni ddy-
wedasai yr Iesu wrtho na fyddai efe
farw; ond, Os mynnaf iddo aros hyd
oni ddelwyf, beth *yw hynny* i ti?
24 Hwn yw y disgybl sydd yn tyst-
iolaethu am y pethau hyn, ac a ysgrif-
enodd y pethau hyn; ac ni a wydd-
om fod ei dystiolaeth ef yn wir.
25 Ac y mae hefyd lawer o bethau
eraill a wnaeth yr Iesu, y rhai ped
ysgrifenid hwy bob yn un ac un,
nid wyf yn tybied y cynhwysai y byd
y llyfrau a ysgrifenid. Amen.

ACTAU,

NEU

WEITHREDOEDD YR APOSTOLION SANCTAIDD.

PENNOD I.

1 *Crist, er mwyn parottôi ei apostolion i weled ei ddyrchafiad ef, yn eu casglu hwy ynghyd i fynydd yr Olew-wydd; ac yn gorchymyn iddynt ddisgwyl yn Jerusalem am ddanfon yr Yspryd Glân; ac yn addaw cyn nemmawr o ddyddiau ei anfon ef; trwy rinwedd yr hwn y byddynt yn dystion iddo ef hyd eithafoedd y ddaear.* 9 *Ar ol ei ymddyrchafiad ef, y mae dau angel yn eu rhybuddio hwy i ymadael, ac i roddi eu meddyliau ar ei ail-ddyfodiad ef.* 12 *Hwythau felly yn dychwelyd; a chan ymrôi i weddi, yn dewis Matthïas yn apostol yn lle Judas.*

Y TRAETHAWD cyntaf a
wneuthum, O Theophilus,
am yr holl bethau a ddechreu-
odd yr Iesu eu gwneuthur a'u
dysgu,
2 Hyd y dydd y derbyniwyd ef i
fynu, wedi iddo trwy yr Yspryd
Glân roddi gorchymynion i'r apos-
tolion a etholasai:
3 I'r rhai hefyd yr ymddangosodd
efe yn fyw wedi iddo ddïoddef, trwy
lawer o arwyddion sicr; gan fod yn
weledig iddynt dros ddeugain niwr-
nod, a dywedyd y pethau a berthyn-
ent i deyrnas Dduw.
4 Ac wedi ymgynnull gyd â hwynt,
efe a orchymynodd iddynt nad ym-
adawent o Jerusalem, eithr disgwyl
am addewid y Tad, yr hwn, *eb efe,*
a glywsoch gennyf fi.
5 Oblegid Ioan yn ddïau a fedydd-
iodd â dwfr; ond chwi a fedyddir
â'r Yspryd Glân, cyn nemmawr o
ddyddiau.
6 Gan hynny wedi eu dyfod hwy
ynghyd, hwy a ofynasant iddo, gan
ddywedyd, Arglwydd, ai y pryd hwn
y rhoddi drachefn y frenhiniaeth i
Israel?
7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ni
pherthyn i chwi wybod yr amser-
oedd na'r prydiau, y rhai a osododd
y Tad yn ei feddiant ei hun.
8 Eithr chwi a dderbyniwch nerth
yr Yspryd Glân wedi y delo efe ar-
noch; ac a fyddwch dystion i mi yn
Jerusalem, ac yn holl Judea, a Sa-
maria, ac hyd eithaf y ddaear.
9 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau
hyn, a hwynt-hwy yn edrych, efe
a ddyrchafwyd i fynu; a chwmmwl
a'i derbyniodd ef allan o'u golwg
hwynt.
10 Ac fel yr oeddynt yn edrych
yn ddyfal tu a'r nef, ac efe yn
myned i fynu, wele, dau wr a saf-
odd ger llaw iddynt mewn gwisg
wèn;
11 Y rhai hefyd a ddywedasant,
Chwi wŷr o Galilea, paham y sefwch

yn edrych tu a'r nef? yr Iesu hwn,
yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi
wrthych i'r nef, a ddaw felly yn yr
un modd ag y gwelsoch ef yn myn-
ed i'r nef.
12 Yna y troisant i Jerusalem, o'r
mynydd a elwir Olew-wydd, yr hwn
sydd yn agos i Jerusalem, *sef* taith
diwrnod Sabbath.
13 Ac wedi eu dyfod i mewn, hwy
a aethant i fynu i oruwch-ystafell,
lle yr oedd Petr, ac Iago, ac Ioan,
ac Andreas, Phylip, a Thomas, Bar-
tholomew, a Matthew, Iago *mab*
Alphëus, a Simon Zelotes, a Judas
brawd Iago, yn aros.
14 Y rhai hyn oll oedd yn parhâu
yn gyttûn mewn gweddi ac ymbil,
gyd â'r gwragedd, a Mair mam yr
Iesu, a chyd â'i frodyr ef.
15 ¶ Ac yn y dyddiau hynny Petr
a gyfododd i fynu y'nghanol y dis-
gyblion, ac a ddywedodd, (a nifer
yr enwau yn yr un man oedd yng-
hylch ugain a chant,)
16 *Ha* wŷr frodyr, yr oedd yn rhaid
cyflawni yr ysgrythyr yma a rag-
ddywedodd yr Ysbryd Glân trwy
enau Dafydd am Judas, yr hwn a fu
flaenor i'r rhai a ddaliasant yr Iesu:
17 Canys efe a gyfrifwyd gyd â
ni, ac a gawsai ran o'r weinidog-
aeth hon.
18 A hwn a bwrcasodd faes â
gwobr anwiredd; ac wedi ymgrogi,
a dorrodd yn ei ganol, a'i holl ym-
ysgaroedd ef a dywalltwyd allan.
19 A bu hysbys hyn i holl breswyl-
wyr Jerusalem, hyd oni elwir y maes
hwnnw yn eu tafod priodol hwy, A-
celdama, hynny yw, Maes y gwaed.
20 Canys ysgrifenwyd yn llyfr y
Psalmau, Bydded ei drigfan ef yn
ddiffaethwch, ac na bydded a drigo
ynddi: a chymmered arall ei esgob-
aeth ef.
21 Am hynny y mae yn rhaid, o'r
gwŷr a fu yn cyd-ymdaith â ni yr holl
amser yr aeth yr Arglwydd Iesu i
mewn ac allan yn ein plith ni,
22 Gan ddechreu o fedydd Ioan
hyd y dydd y cymmerwyd ef i fynu
oddi wrthym ni, bod un o'r rhai hyn
gyd â ni yn dyst o'i adgyfodiad ef.
23 A hwy a osodasant ddau ger
bron, Joseph, yr hwn a enwid Bar-
sabas, ac a gyfenwid Justus, a Mat-
thïas.
24 A chan weddïo, hwy a ddywed-
asant, Tydi, Arglwydd, yr hwn a
wyddost galonnau pawb, dangos pa
un o'r ddau hyn a etholaist,
25 I dderbyn rhan o'r weinidog-
aeth hon, a'r apostoliaeth, o'r hon
y cyfeiliornodd Judas, i fyned i'w
le ei hun.
26 A hwy a fwriasant eu coel-
brennau hwynt: ac ar Matthïas y
syrthiodd y coelbren; ac efe a gyfrif-
wyd gyd â'r un apostol ar ddeg.

PENNOD II.

1 *Yr apostolion, wedi eu llenwi â'r Ysbryd Glân, yn llefaru âg amryw dafodau; a rhai yn rhyfeddu o'u plegid; ac eraill yn eu gwatwar:* 14 *a Phetr yn eu hargyhoeddi hwy, ac yn dangos fod yr apostolion yn llefaru trwy nerth yr Ysbryd Glân; a bod yr Iesu wedi cyfodi oddi wrth y meirw, a dyrchafu i'r nefoedd; a thywallt o hono yr Ysbryd Glân; ac mai efe oedd y Messïas, gwr a wyddent hwy ei fod yn brofedig gan Dduw, trwy ei wyrthiau, a'i ryfeddodau, a'i arwyddion; a chwedi ei groeshoelio, nid heb ei derfynedig gynghor a'i rag-wybodaeth ef.* 37 *Petr yn bedyddio llawer o'r rhai a droisid:* 41 *y rhai wedi hynny sydd yn cyttal yn dduwiol ac yn gariadus. Yr apostolion yn gwneuthur gwyrthiau lawer; a Duw beunydd yn chwanegu ei eglwys.*

AC wedi dyfod dydd y Pentecost,
yr oeddynt hwy oll yn gyttûn
yn yr un lle.
2 Ac yn ddisymmwth y daeth swn
o'r nef, megis gwynt nerthol yn
rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ
lle yr oeddynt yn eistedd.
3 Ac ymddangosodd iddynt dafod-
au gwahanedig megis o dân, ac efe a
eisteddodd ar bob un o honynt.
4 A hwy oll a lanwyd â'r Ysbryd
Glân, ac a ddechreuasant lefaru â
thafodau eraill, megis y rhoddes yr
Ysbryd iddynt ymadrodd.
5 Ac yr oedd yn trigo yn Jerusa-
lem, Iuddewon, gwŷr bucheddol, o
bob cenedl dan y nef.
6 Ac wedi myned y gair o hyn,
daeth y lliaws ynghyd, ac a dra-
llodwyd, o herwydd bod pob un yn
eu clywed hwy yn llefaru yn ei
iaith ei hun.
7 Synnodd hefyd ar bawb, a rhyf-
eddu a wnaethant, gan ddywedyd
wrth eu gilydd, Wele, onid Galileaid
yw y rhai hyn oll sydd yn llefaru?
8 A pha fodd yr ydym ni yn eu

clywed hwynt bob un yn ein hiaith
ein hun, yn yr hon y'n ganed ni?
9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elam-
itiaid, a thrigolion Mesopotamia, a
Judea, a Chappadocia, Pontus, ac
Asia,
10 Phrygia, a Phamphylia, yr Aipht,
a pharthau Libya, yr hon sydd ger
llaw Cyrene, a dïeithriaid o Rufein-
wyr, Iuddewon, a phroselytiaid,
11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym
ni yn eu clywed hwynt yn llefaru
yn ein hiaith ni fawrion weithred-
oedd Duw.
12 A synnasant oll, ac a ammheu-
asant, gan ddywedyd y naill wrth y
llall, Beth a all hyn fod?
13 Ac eraill, gan watwar, a ddy-
wedasant, Llawn o win melus ydynt.
14 ¶ Eithr Petr, yn sefyll gyd â'r
un ar ddeg, a gyfododd ei leferydd,
ac a ddywedodd wrthynt, *O* wŷr o
Iuddewon, a chwi oll sydd yn trigo
yn Jerusalem, bydded hysbysol hyn
i chwi, a chlust-ymwrandêwch â'm
geiriau:
15 Canys nid yw y rhai hyn yn
feddwon, fel yr ydych chwi yn tyb-
ied; oblegid y drydedd awr o'r
dydd yw hi.
16 Eithr hyn yw y peth a ddywed-
wyd trwy y prophwyd Joel;
17 A bydd yn y dyddiau diwedd-
af, medd Duw, y tywalltaf o'm Hys-
pryd ar bob cnawd: a'ch meibion
chwi a'ch merched a brophwydant,
a'ch gwŷr ieuaingc a welant weled-
igaethau, a'ch hynafgwŷr a freudd-
wydiant freuddwydion:
18 Ac ar fy ngweision ac ar fy
llaw-forwynion y tywalltaf o'm Hys-
pryd yn y dyddiau hynny; a hwy
a brophwydant:
19 A mi a roddaf ryfeddodau yn y
nef uchod, ac arwyddion yn y ddaear
isod; gwaed, a thân, a tharth mwg.
20 Yr haul a droir yn dywyllwch,
a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr
ac eglur yr Arglwydd ddyfod.
21 A bydd, pwy bynnag a alwo ar
enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.
22 *Ha* wŷr Israel, clywch y geir-
iau hyn; Iesu o Nazareth, gwr prof-
edig gan Dduw yn eich plith chwi,
trwy nerthoedd a rhyfeddodau ac
arwyddion, y rhai a wnaeth Duw
trwyddo ef yn eich canol chwi,
megis ag y gwyddoch chwithau:
23 Hwn, wedi ei roddi trwy der-
fynedig gynghor a rhag-wybodaeth
Duw, a gymmerasoch chwi, a thrwy
ddwylaw anwir a groeshoeliasoch,
ac a laddasoch:
24 Yr hwn a gyfododd Duw, gan
ryddhâu gofidiau angau: canys nid
oedd bosibl ei attal ef ganddo.
25 Canys Dafydd sydd yn dywedyd
am dano, Rhag-welais yr Arglwydd
ger fy mron yn wastad; canys ar fy
neheulaw y mae, fel na'm hysgoger.
26 Am hynny y llawenychodd fy
nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhaf-
od; ïe, a'm cnawd hefyd a orphwys
mewn gobaith:
27 Am na adewi fy enaid yn uffern,
ac na oddefi i'th Sanct weled llygr-
edigaeth.
28 Gwnaethost yn hysbys i mi
ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o
lawenydd â'th wynebpryd.
29 *Ha* wŷr frodyr, y mae yn rhydd
i mi ddywedyd yn hŷf wrthych am
y patriarch Dafydd, ei farw ef a'i
gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd
â ni hyd y dydd hwn.
30 Am hynny, ac efe yn brophwyd,
yn gwybod dyngu o Dduw iddo trwy
lw, Mai o ffrwyth ei lwynau ef o ran
y cnawd, y cyfodai efe Grist i eis-
tedd ar ei orseddfa ef:
31 Ac efe yn rhag-weled, a lefar-
odd am adgyfodiad Crist, na adaw-
yd ei enaid ef yn uffern, ac nas
gwelodd ei gnawd ef lygredigaeth.
32 Yr Iesu hwn a gyfododd Duw
i fynu; o'r hyn yr ydym ni oll yn
dystion.
33 Am hynny, wedi ei ddyrchafu
ef trwy ddeheulaw Duw, ac iddo
dderbyn gan y Tad yr addewid o'r
Yspryd Glân, efe a dywalltodd y
peth yma yr ydych chwi yr awrhon
yn ei weled ac yn ei glywed.
34 Oblegid ni ddyrchafodd Da-
fydd i'r nefoedd: ond y mae efe yn
dywedyd ei hun, Yr ARGLWYDD a
ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eis-
tedd ar fy neheulaw,
35 Hyd oni osodwyf dy elynion
yn droed-faingc i'th draed.

36 Am hynny gwybydded holl dŷ
Israel yn ddïogel, ddarfod i Dduw
wneuthur yn Arglwydd ac yn Grist,
yr Iesu hwn a groeshoeliasoch
chwi.
37 ¶ Hwythau, wedi clywed *hyn*,
a ddwys-bigwyd yn eu calon, ac a
ddywedasant wrth Petr, a'r apos-
tolion eraill, *Ha* wŷr frodyr, beth a
wnawn ni?
38 A Phetr a ddywedodd wrthynt,
Edifarhêwch, a bedyddier pob un o
honoch yn enw Iesu Grist, er madd-
euant pechodau; a chwi a dderbyn-
iwch ddawn yr Yspryd Glân.
39 Canys i chwi y mae yr addewid,
ac i'ch plant, ac i bawb ym mhell,
cynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein
Duw ni atto.
40 Ac â llawer o ymadroddion
eraill y tystiolaethodd ac y cynghor-
odd efe, gan ddywedyd, Ymgedwch
rhag y genhedlaeth drofaus hon.
41 ¶ Yna y rhai a dderbyniasant
ei air ef yn ewyllysgar a fedydd-
iwyd; a chwanegwyd *attynt* y dw-
thwn hwnnw ynghylch tair mil o
eneidiau.
42 Ac yr oeddynt yn parhâu yn
athrawiaeth ac y'nghymdeithas yr
apostolion, ac yn torri bara, ac
mewn gweddïau.
43 Ac ofn a ddaeth ar bob enaid:
a llawer o ryfeddodau ac arwyddion
a wnaethpwyd gan yr apostolion.
44 A'r rhai a gredent oll oeddynt
yn yr un man, a phob peth gan-
ddynt yn gyffredin;
45 A *hwy* a werthasant eu medd-
iannau a'u dâ, ac a'u rhannasant i
bawb, fel yr oedd yr eisieu ar neb.
46 A hwy beunydd yn parhâu yn
gyttûn yn y deml, ac yn torri bara
o dŷ i dŷ, a gymmerasant eu llun-
iaeth mewn llawenydd a symledd
calon,
47 Gan foli Duw, a chael ffafr gan
yr holl bobl. A'r Arglwydd a
chwanegodd beunydd at yr eglwys
y rhai fyddent gadwedig.

PENNOD III.

1 Petr, wrth bregethu i'r bobl a ddaethai i weled y cloff a roisid ar ei draed, 12 *yn proffesu nad trwy ei rym a'i dduwioldeb ef neu Ioan y gwnaethid ef yn iach: ond trwy Dduw, a'i Fab Iesu, a thrwy ffydd yn ei enw ef:* 13 *gan eu ceryddu hwy hefyd am groeshoelio yr Iesu;* 17 *yr hwn beth gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hynny gyflawni terfynedig gynghor Duw, a'r ysgrythyrau,* 19 *y mae efe yn eu hannog hwy, trwy edifeirwch a ffydd, i geisio maddeuant o'u pechodau, a iachawdwriaeth yn yr unrhyw Iesu.*

PETR hefyd ac Ioan a aethant i
fynu i'r deml ynghyd ar yr awr
weddi, *sef* y nawfed.
2 A rhyw wr cloff o groth ei fam a
ddygid, yr hwn a ddodent beunydd
wrth borth y deml, yr hwn a elwid
Prydferth, i ofyn elusen gan y rhai
a elai i mewn i'r deml.
3 Yr hwn, pan welodd efe Petr ac
Ioan ar fedr myned i mewn i'r
deml, a ddeisyfodd gael elusen.
4 A Phetr yn dal sylw arno, gyd
âg Ioan, a ddywedodd, Edrych ar-
nom ni.
5 Ac efe a ddaliodd sylw arnynt,
gan obeithio cael rhyw beth gan-
ddynt.
6 Yna y dywedodd Petr, Arian ac
aur nid oes gennyf; eithr yr hyn
sydd gennyf, *hynny* yr wyf yn ei
roddi i ti: Yn enw Iesu Grist o
Nazareth, cyfod a rhodia.
7 A chan ei gymmeryd ef erbyn ei
ddeheulaw, efe a'*i* cyfododd *ef* i
fynu; ac yn ebrwydd ei draed ef
a'i fferau a gadarnhâwyd.
8 A chan neidio i fynu, efe a saf-
odd, ac a rodiodd, ac a aeth gyd â
hwynt i'r deml, dan rodio, a neidio,
a moli Duw.
9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn
rhodio, ac yn moli Duw.
10 Ac yr oeddynt hwy yn ei ad-
nabod, mai hwn oedd yr un a eis-
teddai am elusen wrth borth Pryd-
ferth y deml: a hwy a lanwyd o
fraw a synnedigaeth am y peth a
ddigwyddasai iddo.
11 Ac fel yr oedd y cloff a iachasid
yn attal Petr ac Ioan, yr holl bobl
yn frawychus a gyd-redodd attynt
i'r porth a elwir *Porth* Solomon.
12 ¶ A phan welodd Petr, efe a
attebodd i'r bobl, *Ha* wŷr Israel-
iaid, beth a wnewch chwi yn rhyf-
eddu am hyn? neu beth a wnewch
chwi yn dal sylw arnom ni, fel pe
trwy ein nerth ein hun neu *ein* duw-
ioldeb y gwnaethem i hwn rodio?
13 Duw Abraham, ac Isaac, a Ja-
cob, Duw ein tadau ni, a ogonedd-

odd ei Fab Iesu, yr hwn a draddod-
asoch chwi, ac a'i gwadasoch ger
bron Pilat, pan farnodd efe *ef* i'*w*
ollwng yn rhydd.
14 Eithr chwi a wadasoch y Sanct
a'r Cyfiawn, ac a ddeisyfasoch
roddi i chwi wr llofruddiog;
15 A Thywysog y bywyd a ladd-
asoch, yr hwn a gododd Duw o
feirw; o'r hyn yr ydym ni yn dyst-
ion.
16 A'i enw ef, trwy ffydd yn ei
enw ef, a nerthodd y dyn yma, a
welwch ac a adwaenoch chwi: a'r
ffydd yr hon sydd trwyddo ef, a
roes iddo ef yr holl iechyd hwn yn
eich gŵydd chwi oll.
17 Ac yn awr, frodyr, mi a wn
mai trwy anwybod y gwnaethoch,
megis y *gwnaeth* eich pendefigion
chwi hefyd.
18 Eithr y pethau a rag-fynegodd
Duw trwy enau ei holl brophwydi,
y dïoddefai Crist, a gyflawnodd efe
fel hyn.
19 ¶ Edifarhêwch gan hynny, a
dychwelwch, fel y dilëer eich pech-
odau, pan ddelo yr amseroedd i or-
phwys o olwg yr Arglwydd;
20 Ac yr anfono efe Iesu Grist, yr
hwn a bregethwyd o'r blaen i chwi:
21 Yr hwn sydd raid i'r nef ei
dderbyn, hyd amseroedd adferiad
pob peth, y rhai a ddywedodd Duw
trwy enau ei holl sanctaidd bro-
phwydi erioed.
22 Canys Moses a ddywedodd wrth
y tadau, Yr Arglwydd eich Duw a
gyfyd i chwi Brophwyd o'ch brodyr,
megis myfi: arno ef y gwrandêwch
ym mhob peth a ddywetto wrthych.
23 A bydd, pob enaid ni wran-
dawo ar y Prophwyd hwnnw, a
lwyr-ddifethir o blith y bobl.
24 A'r holl brophwydi hefyd, o Sa-
muel ac o'r rhai wedi, cynnifer ag a
lefarasant, a rag-fynegasant hefyd
am y dyddiau hyn.
25 Chwychwi ydych blant y pro-
phwydi, a'r cyfammod yr hwn a
wnaeth Duw â'n tadau ni, gan ddy-
wedyd wrth Abraham, Ac yn dy had
di y bendithir holl dylwythau y
ddaear.
26 Duw, gwedi cyfodi ei Fab Iesu,
a'i hanfonodd ef i chwi yn gyntaf,
gan eich bendithio chwi, trwy droi
pob un o honoch ymaith oddi wrth
eich drygioni.

PENNOD IV.

1 *Llywodraethwyr yr Iuddewon yn anfoddlawn i bregeth Petr,* 4 *er troi miloedd i'r ffydd o'r bobl a glywsent y gair, ac yn ei garcharu ef, ac Ioan:* 5 *wedi hynny Petr, wrth ei holi, yn dywedyd yn hyderus, mai trwy enw yr Iesu yr iachasid y cloff; ac mai trwy Iesu yn unig y bydd raid i ninnau gael iachawdwriaeth dragywyddol:* 13 *hwythau yn gorchymyn iddo ef ac i Ioan, na phregethent mwyach yn yr enw hwnnw: ac yn eu bygwth hwy:* 23 *yr eglwys ar hynny yn ymrôi i weddïo:* 31 *a Duw, trwy gynhyrfu y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo, yn tystiolaethu glywed o hono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnhâu yr eglwys, trwy roddi yr Yspryd Glân, a chariad perffaith tu ag at eu gilydd.*

AC fel yr oeddynt yn llefaru wrth
y bobl, yr offeiriaid, a blaenor
y deml, a'r Saduceaid, a ddaethant
arnynt hwy;
2 Yn flin ganddynt am eu bod
hwy yn dysgu y bobl, ac yn preg-
ethu trwy yr Iesu yr adgyfodiad o
feirw.
3 A hwy a osodasant ddwylaw
arnynt hwy, ac a'u dodasant mewn
dalfa hyd drannoeth: canys yr oedd
hi yn awr yn hwyr.
4 Eithr llawer o'r rhai a glywsant
y gair a gredasant: a rhifedi y gwŷr
a wnaed ynghylch pùm mil.
5 ¶ A digwyddodd drannoeth ddar-
fod i'w llywodraethwyr hwy, a'r hen-
uriaid, a'r ysgrifenyddion, ymgyn-
null i Jerusalem,
6 Ac Annas yr arch-offeiriad, a
Chaiaphas, ac Ioan, ac Alexander,
a chymmaint ag oedd o genedl yr
arch-offeiriad.
7 Ac wedi iddynt eu gosod hwy
yn y canol, hwy a ofynasant, Trwy
ba awdurdod, neu ym mha enw, y
gwnaethoch chwi hyn?
8 Yna Petr, yn gyflawn o'r Yspryd
Glân, a ddywedodd wrthynt, *Chwy-
chwi* bennaethiaid y bobl, a henur-
iaid Israel,
9 Od ydys yn ein holi ni heddyw
am y weithred dda i'r dyn claf, *sef*
pa wedd yr iachâwyd ef;
10 Bydded hysbys i chwi oll, ac i
bawb o bobl Israel, mai trwy enw
Iesu Grist o Nazareth, yr hwn a
groeshoeliasoch chwi, yr hwn a gyf-
ododd Duw o feirw, trwy hwnnw y

mae hwn yn sefyll yn iach ger eich
bron chwi.
11 Hwn yw y maen a lyswyd gennych chwi yr adeiladwyr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gongl.
12 Ac nid oes iachawdwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall dan y nef, wedi ei roddi ym mhlith dynion, trwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.
13 ¶ A phan welsant hyfder Petr ac Ioan, a deall mai gwŷr anllythyrenog ac annysgedig oeddynt, hwy a ryfeddasant; a hwy a'u hadwaenent, eu bod hwy gyd â'r Iesu.
14 Ac wrth weled y dyn a iachasid yn sefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywedyd yn erbyn hynny.
15 Eithr wedi gorchymyn iddynt fyned allan o'r gynghorfa, hwy a ymgynghorasant â'u gilydd,
16 Gan ddywedyd, Beth a wnawn ni i'r dynion hyn? canys yn ddïau arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, hysbys i bawb a'r sydd yn preswylio yn Jerusalem, ac nis gallwn ni *ei* wadu.
17 Eithr fel nas taener ym mhellach ym mhlith y bobl, gan fygwth bygythiwn hwy, na lefaront mwyach wrth un dyn yn yr enw hwn.
18 A hwy a'u galwasant hwynt, ac a orchymynasant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddysgent yn enw yr Iesu.
19 Eithr Petr ac Ioan a attebasant iddynt, ac a ddywedasant, Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrandaw arnoch chwi yn hytrach nag ar Dduw, bernwch chwi.
20 Canys ni allwn ni na ddywedom y pethau a welsom ac a glywsom.
21 Eithr wedi eu bygwth ym mhellach, hwy a'u gollyngasant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w cospi hwynt, oblegid y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am yr hyn a wnaethid.
22 Canys yr oedd y dyn uwchlaw deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechydwriaeth.
23 ¶ A hwythau, wedi eu gollwng ymaith, a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangosasant yr holl bethau a ddywedasai yr arch-offeiriaid a'r henuriaid wrthynt.
24 Hwythau pan glywsant, o un fryd a gyfodasant eu llef at Dduw, ac a ddywedasant, *O* Arglwydd, tydi *yw y* Duw yr hwn a wnaethost y nef, a'r ddaear, a'r môr, ac oll sydd ynddynt;
25 Yr hwn trwy yr Yspryd Glân, y'ngenau dy was Dafydd, a ddywedaist, Paham y terfysgodd y cenhedloedd, ac y bwriadodd y bobloedd bethau ofer?
26 Brenhinoedd y ddaear a safasant i fynu, a'r llywodraethwyr a ymgasglasant ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grist ef.
27 Canys mewn gwirionedd, yn y ddinas hon yr ymgynhullodd yn erbyn dy Sanct Fab Iesu, yr hwn a eneiniaist ti, Herod a Phontius Pilat, gyd â'r Cenhedloedd, a phobl Israel,
28 I wneuthur pa bethau bynnag a ragluniodd dy law a'th gynghor di eu gwneuthur.
29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar eu bygythion hwy, a chaniattâ i'th weision draethu dy air di gyd â phob hyfder;
30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y gwneler arwyddion a rhyfeddodau trwy enw dy sanctaidd Fab Iesu.
31 ¶ Ac wedi iddynt weddïo, siglwyd y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo; a hwy a lanwyd oll o'r Yspryd Glân, a hwy a lefarasant air Duw yn hyderus.
32 A lliaws y rhai a gredasant oedd o un galon, ac un enaid; ac ni ddywedodd neb *o honynt* fod dim a'r a feddai yn eiddo ei hunan, eithr yr oedd ganddynt bob peth yn gyffredin.
33 A'r apostolion trwy nerth mawr a roddasant dystiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Iesu: a gras mawr oedd arnynt hwy oll.
34 Canys nid oedd un anghenus yn eu plith hwy: oblegid cynnifer ag oedd berchen tiroedd neu dai, a'u gwerthasant, ac a ddygasant werth y pethau a werthasid,
35 Ac a'*u* gosodasant wrth draed yr apostolion: a rhanwyd i bob un megis yr oedd yr angen arno.

36 A Joseph, yr hwn a gyfenwid
Barnabas gan yr apostolion, (yr
hyn o'i gyfieithu yw, Mab diddan-
wch,) yn Lefiad, *ac* yn Cypriad o
genedl,
37 A thir ganddo, a'i gwerthodd,
ac a ddug yr arian, ac a'i gosododd
wrth draed yr apostolion.

PENNOD V.

1 *Wedi i Ananïas a Sapphira ei wraig, am eu rhagrith, gwympo i lawr yn feirw wrth gerydd Petr,* 12 *ac i'r apostolion eraill wneuthur llawer o wyrthiau* 14 *er cynnydd i'r ffydd,* 17 *y mae yr apostolion yn cael eu carcharu eilwaith;* 19 *ac er hynny yn cael eu gwaredu gan angel, yr hwn sydd yn erchi iddynt bregethu i bawb ar gyhoedd:* 21 *hwythau, wedi iddynt bregethu felly yn y deml,* 29 *a cher bron y cynghor,* 33 *mewn perygl o gael eu lladd; eithr trwy gynghor Gamaliel, cynghorwr mawr ym mhlith yr Iuddewon, yn cael eu cadw yn fyw,* 40 *ac yn unig eu curo: a hwythau yn gogoneddu Duw am hynny, ac heb beidio â phregethu.*

EITHR rhyw wr a'i enw Ana-
nïas, gyd â Sapphira ei wraig,
a werthodd dir,
2 Ac a ddarn-guddiodd *beth* o'r
gwerth, a'i wraig hefyd o'r gyfrin-
ach, ac a ddug ryw gyfran, ac a'*i*
gosododd wrth draed yr apostol-
ion.
3 Eithr Petr a ddywedodd, Ana-
nïas, paham y llanwödd Satan dy
galon di i ddywedyd celwydd wrth
yr Yspryd Glân, ac i ddarn-guddio
peth o werth y tir?
4 Tra yr ydoedd yn aros, onid i ti
yr oedd yn aros? ac wedi ei werthu,
onid oedd yn dy feddiant di? Pa-
ham y gosodaist y peth hwn yn dy
galon? ni ddywedaist ti gelwydd
wrth ddynion, ond wrth Dduw.
5 Ac Ananïas, pan glybu y geiriau
hyn, a syrthiodd i lawr, ac a dreng-
odd. A daeth ofn mawr ar bawb
a glybu y pethau hyn.
6 A'r gwŷr ieuaingc a gyfodasant,
ac a'i cymmerasant ef, ac a'*i* dygas-
ant allan, ac a'*i* claddasant.
7 A bu megis yspaid tair awr, a'i
wraig ef, heb wybod y peth a
wnaethid, a ddaeth i mewn.
8 A Phetr a attebodd iddi, Dywed
di i mi, Ai er cymmaint y gwerth-
asoch chwi y tir? Hithau a ddy-
wedodd, Ië, er cymmaint.
9 A Phetr a ddywedodd wrthi, Pa-
ham y cyttunasoch i demtio Yspryd
yr Arglwydd? wele draed y rhai a
gladdasant dy wr di wrth y drws, a
hwy a'th ddygant dithau allan.
10 Ac yn y man hi a syrthiodd
wrth ei draed ef, ac a drengodd: a'r
gwŷr ieuaingc wedi dyfod i mewn,
a'i cawsant hi yn farw; ac wedi
iddynt *ei* dwyn *hi* allan, hwy a'*i*
claddasant *hi* yn ymyl ei gwr.
11 A bu ofn mawr ar yr holl
eglwys, ac ar bawb oll a glybu y
pethau hyn.
12 ¶ A thrwy ddwylaw yr apostol-
ion y gwnaed arwyddion a rhyfedd-
odau lawer ym mhlith y bobl; (ac
yr oeddynt oll yn gyttûn ym mhorth
Solomon.
13 Eithr ni feiddiai neb o'r lleill
ymgyssylltu â hwynt: ond y bobl
oedd yn eu mawrhâu.
14 A chwanegwyd attynt rai yn
credu yn yr Arglwydd, llïaws o wŷr
a gwragedd hefyd:)
15 Hyd oni ddygent y rhai cleifion
allan ar hyd yr heolydd, a'*u* gosod
ar welŷau a glythau, fel o'r hyn
lleiaf y cysgodai cysgod Petr, pan
ddelai heibio, rai o honynt.
16 A llïaws a ddaeth hefyd ynghyd
o'r dinasoedd o amgylch Jerusalem,
gan ddwyn rhai cleifion, a rhai a
drallodid gan ysprydion aflan; y
rhai a iachâwyd oll.
17 ¶ A'r arch-offeiriad a gyfododd,
a'r holl rai oedd gyd âg ef, yr hon
yw heresi y Saduceaid, ac a lanwyd
o genfigen,
18 Ac a ddodasant eu dwylaw ar
yr apostolion, ac a'u rhoisant yn y
carchar cyffredin.
19 Eithr angel yr Arglwydd o hyd
nos a agorodd ddrysau y carchar,
ac a'u dug hwynt allan, ac a ddy-
wedodd,
20 Ewch, sefwch a lleferwch yn y
deml wrth y bobl holl eiriau y fuch-
edd hon.
21 A phan glywsant, hwy a aeth-
ant yn fore i'r deml, ac a athrawiaeth-
asant. Eithr daeth yr arch-offeiriad,
a'r rhai oedd gyd âg ef, ac a alwasant
ynghyd y cynghor, a holl henuriaid
plant yr Israel, ac a ddanfonasant i'r
carchar i'w dwyn hwy *ger bron.*
22 A'r swyddogion, pan ddaethant,
ni chawsant hwynt yn y carchar;

eithr hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant,

23 Gan ddywedyd, Yn wir ni a gawsom y carchar wedi ei gau o'r fath sicraf, a'r ceidwaid yn sefyll allan o flaen y drysau; eithr pan agorasom, ni chawsom neb i mewn.

24 A phan glybu yr arch-offeiriad, a blaenor y deml, a'r offeiriaid pennaf, yr ymadroddion hyn, ammeu a wnaethant yn eu cylch hwy beth a ddeuai o hyn.

25 Yna y daeth un, ac a fynegodd iddynt, gan ddywedyd, Wele, y mae y gwŷr a ddodasoch chwi y'ngharchar, yn sefyll yn y deml, ac yn dysgu y bobl.

26 Yna y blaenor, gyd â'r swyddogion, a aeth, ac a'u dug hwy heb drais; oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl, rhag eu llabyddio;

27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'*u* gosodasant o flaen y cynghor: a'r archoffeiriad a ofynodd iddynt,

28 Gan ddywedyd, Oni orchymynasom ni, gan orchymyn i chwi na athrawiaethech yn yr enw hwn? ac wele, chwi a lanwasoch Jerusalem â'ch athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllysio dwyn arnom ni waed y dyn hwn.

29 ¶ A Phetr a'r apostolion a attebasant ac a ddywedasant, Rhaid yw ufuddhâu i Dduw yn fwy nag i ddynion.

30 Duw ein tadau ni a gyfododd i fynu Iesu, yr hwn a laddasoch chwi, ac a groeshoeliasoch ar bren.

31 Hwn a ddyrchafodd Duw â'i ddeheulaw, yn Dywysog, ac yn Iachawdwr, i roddi edifeirwch i Israel, a maddeuant pechodau.

32 A nyni ydym ei dystion ef o'r pethau hyn, a'r Yspryd Glân hefyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai sydd yn ufuddhâu iddo ef.

33 ¶ A phan glywsant hwy *hynny*, hwy a ffrommasant, ac a ymgynghorasant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Pharisead a'i enw Gamaliel, doctor o'r gyfraith, parchedig gan yr holl bobl, a gyfododd i fynu yn y cynghor, ac a archodd yrru yr apostolion allan dros ennyd fechan;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, *Ha* wŷr o Israel, edrychwch arnoch eich hunain, pa beth yr ydych ar fedr ei wneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn cyfododd Theudas i fynu, gan ddywedyd ei fod ef yn rhyw un; wrth yr hwn y glynodd rhifedi o wŷr, ynghylch pedwar cant: yr hwn a laddwyd, a chynnifer oll a ufuddhasant iddo a wasgarwyd, ac a wnaed yn ddiddym.

37 Ar ol hwn y cyfododd Judas y Galilead, yn nyddiau y dreth; ac efe a drodd bobl lawer ar ei ol: ac yntau hefyd a ddarfu am dano, a chynnifer oll a ufuddhasant iddo a wasgarwyd.

38 Ac yr awrhon meddaf i chwi, Ciliwch oddi wrth y dynion hyn, a gadêwch iddynt: oblegid os o ddynion y mae y cynghor hwn, neu y weithred hon, fe a ddiddymmir;

39 Eithr os o Dduw y mae, ni ellwch chwi ei ddiddymmu, rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chyttuno âg ef a wnaethant. Ac wedi iddynt alw yr apostolion attynt, a'*u* curo, hwy a orchymynasant iddynt na lefarent yn enw yr Iesu, ac a'u gollyngasant ymaith.

41 ¶ A hwy a aethant allan o olwg y cynghor yn llawen, am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddïoddef ammharch o achos ei enw ef.

42 A beunydd yn y deml, ac o dŷ i dŷ, ni pheidiasant â dysgu a phregethu Iesu Grist.

PENNOD VI.

1 *Yr apostolion, yn chwennych nad esgeulusid y tlodion o ran eu lluniaeth corphorol, ac yn ofalus hefyd eu hunain am gyfrannu gair Duw, lluniaeth yr enaid,* 3 *yn ordeinio swydd dïaconiaeth i saith o wŷr etholedig;* 5 *o'r rhai y mae Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd Glân, yn un:* 12 *ei ddal ef gan y rhai a waradwyddodd efe wrth ymresymmu;* 13 *ac achwyn arno ar gam, am gablu yn erbyn y gyfraith a'r deml.*

AC yn y dyddiau hynny, a'r disgyblion yn amlhâu, bu grwgnach gan y Groegiaid yn erbyn yr Hebreaid, am ddirmygu eu gwragedd gweddwon hwy yn y weinidogaeth feunyddiol.

2 Yna y deuddeg a alwasant ynghyd y llïaws disgyblion, ac a ddywedasant, Nid yw gymhesur i ni adael gair Duw, a gwasanaethu byrddau.

3 Am hynny, frodyr, edrychwch yn eich plith am seithwyr da eu gair, yn llawn o'r Ysprydd Glân a doethineb, y rhai a osodom ar hyn o orchwyl.

4 Eithr ni a barhâwn mewn gweddi a gweinidogaeth y gair.

5 ¶ A boddlawn fu yr ymadrodd gan yr holl lïaws: a hwy a etholasant Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd Glân, a Phylip, a Phrochorus, a Nicanor, a Thimon, a Pharmenas, a Nicolas, proselyt o Antiochia:

6 Y rhai a osodasant hwy ger bron yr apostolion; ac wedi iddynt weddïo, hwy a ddodasant *eu* dwylaw arnynt hwy.

7 A gair Duw a gynnyddodd; a rhifedi y disgyblion yn Jerusalem a amlhaodd yn ddirfawr, a thyrfa fawr o'r offeiriaid a ufuddhasant i'r ffydd.

8 Eithr Stephan, yn llawn ffydd a nerth, a wnaeth ryfeddodau ac arwyddion mawrion ym mhlith y bobl.

9 ¶ Yna y cyfododd rhai o'r synagog a elwir eiddo y Libertiniaid, a'r Cyreniaid, a'r Alexandriaid, a'r rhai o Cilicia, ac o Asia, gan ymddadleu â Stephan:

10 Ac ni allent wrthwynebu y doethineb a'r yspryd trwy yr hwn yr oedd efe yn llefaru.

11 Yna y gosodasant wŷr i ddywedyd, Nyni a'i clywsom ef yn dywedyd geiriau cablaidd yn erbyn Moses a Duw.

12 A hwy a gynhyrfasant y bobl, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion; a chan ddyfod arno, a'i cipiasant ef, ac a'*i* dygasant i'r gynghorfa;

13 Ac a osodasant gau-dystion, y rhai a ddywedent, Nid yw y dyn hwn yn peidio â dywedyd cabl-eiriau yn erbyn y lle sanctaidd hwn, a'r gyfraith:

14 Canys nyni a'i clywsom ef yn dywedyd, y distrywiai yr Iesu hwn o Nazareth y lle yma, ac y newidiai efe y defodau a draddododd Moses i ni.

15 Ac fel yr oedd yr holl rai a eisteddent yn y cynghor yn dal sylw arno, hwy a welent ei wyneb ef fel wyneb angel.

PENNOD VII.

1 *Stephan, wrth gael cennad i atteb drosto ei hun am y gabledd, 2 yn dangos ddarfod i Abraham addoli Duw yn iawn; a pha fodd y dewisodd Duw y tadau, 20 cyn geni Moses, a chyn adeiladu y babell a'r deml: 37 a thystiolaethu o Moses ei hun am Grist: 44 ac na pharhâi y seremonïau oddi allan, y rhai a ordeiniasid ar ddull y portreiad nefol, ond dros amser; 51 gan eu ceryddu hwy am eu gwaith yn gwrthwynebu ac yn lladd Crist, y Cyfiawn hwnnw, am yr hwn y rhag-ddywedasai y prophwydi y deuai efe i'r byd. 54 Hwythau ar hynny yn ei labyddio ef i farwolaeth; ac yntau yn gorchymyn ei enaid i'r Iesu, ac yn gweddïo drostynt hwy.*

YNA y dywedodd yr arch-offeiriad, A ydyw y pethau hyn felly?

2 Yntau a ddywedodd, *Ha* wŷr, frodyr, a thadau, gwrandêwch: Duw y gogoniant a ymddangosodd i'n tad Abraham, pan oedd efe ym Mesopotamia, cyn iddo drigo yn Charran;

3 Ac a ddywedodd wrtho, Dos allan o'th wlad, ac oddi wrth dy dylwyth, a thyred i'r tir a ddangoswyf i ti.

4 Yna y daeth efe allan o dir y Caldeaid, ac y preswyliodd yn Charran: ac oddi yno, wedi marw ei dad, efe a'i symmudodd ef i'r tir yma, yn yr hwn yr ydych chwi yn preswylio yr awrhon.

5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth ynddo, na ddo led troed; ac efe a addawodd ei roddi iddo i'w feddiannu, ac i'w had ar ei ol, pryd nad oedd plentyn iddo.

6 A Duw a lefarodd fel hyn; Dy had di a fydd ymdeithydd mewn gwlad ddïeithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'*i* drygant, bedwar càn mlynedd.

7 Eithr y genedl yr hon a wasanaethant hwy, a farnaf fi, medd Duw: ac wedi hynny y deuant allan, ac a'm gwasanaethant i yn y lle hwn.

8 Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad. Felly *Abraham* a genhedlodd Isaac, ac a enwaedodd arno yr wythfed dydd: ac Isaac *a genhedlodd* Jacob; a Jacob *a genhedlodd* y deuddeg patriarch.

9 A'r patrieirch, gan genfigennu, a werthasant Joseph i'r Aipht: ond yr oedd Duw gyd âg ef,

10 Ac a'i hachubodd ef o'i holl orthrymderau, ac a roes iddo hawdd-

garwch a doethineb y'ngolwg Pha-
raoh brenhin yr Aipht; ac efe a'i
gosododd ef yn llywodraethwr ar
yr Aipht, ac ar ei holl dŷ.
11 Ac fe ddaeth newyn dros holl
dir yr Aipht a Chanaan, a gorthrym-
der mawr; a'n tadau ni chawsant
luniaeth.
12 Ond pan glybu Jacob fod ŷd
yn yr Aipht, efe a anfonodd ein tad-
au ni allan yn gyntaf.
13 A'r ail *waith* yr adnabuwyd
Joseph gan ei frodyr; a chenedl
Joseph a aeth yn hysbys i Pharaoh.
14 Yna yr anfonodd Joseph, ac a
gyrchodd ei dad Jacob, a'i holl
genedl, pymtheg enaid a thri ugain.
15 Felly yr aeth Jacob i waered i'r
Aipht, ac a fu farw, efe a'n tadau
hefyd.
16 A hwy a symmudwyd i Sichem,
ac a ddodwyd yn y bedd a brynasai
Abraham er arian gan feibion Em-
mor *tad* Sichem.
17 A phan nesaodd amser yr
addewid, yr hwn a dyngasai Duw i
Abraham, y bobl a gynnyddodd ac
a amlhaodd yn yr Aipht,
18 Hyd oni chyfododd brenhin ar-
all, yr hwn nid adwaenai mo Joseph.
19 Hwn a fu ddichellgar wrth ein
cenedl ni, ac a ddrygodd ein tadau,
gan beri iddynt fwrw allan eu plant,
fel na eppilient.
20 Ar yr hwn amser y ganwyd
Moses; ac efe oedd dlws i Dduw,
ac a fagwyd dri mis yn nhŷ ei dad.
21 Ac wedi ei fwrw ef allan, merch
Pharaoh a'i cyfododd ef i fynu, ac
a'i magodd ef yn fab iddi ei hun.
22 A Moses oedd ddysgedig yn
holl ddoethineb yr Aiphtiaid, ac
oedd nerthol mewn geiriau ac mewn
gweithredoedd.
23 A phan oedd efe yn llawn deu-
gain mlwydd oed, daeth i'w galon ef
ymweled â'i frodyr plant yr Israel.
24 A phan welodd efe un yn cael
cam, efe a'*i* hamddiffynodd *ef*, ac a
ddïalodd gam yr hwn a orthrymmid,
gan daro yr Aiphtiwr.
25 Ac efe a dybiodd fod ei frodyr
yn deall, fod Duw yn rhoddi iach-
awdwriaeth iddynt trwy ei law ef;
eithr hwynt-hwy ni ddeallasant.
26 A'r dydd nesaf yr ymddangos-
odd efe iddynt, a hwy yn ymraf-
aelio, ac a'u hannogodd hwynt i
heddychu, gan ddywedyd, *Ha* wŷr,
brodyr ydych chwi; paham y
gwnewch gam â'ch gilydd?
27 Ond yr hwn oedd yn gwneuth-
ur cam â'i gymmydog, a'i cilgwth-
iodd ef, gan ddywedyd, Pwy a'th
osododd di yn llywodraethwr ac yn
farnwr arnom ni?
28 A leddi di fi, y modd y lleddaist
yr Aiphtiwr ddoe?
29 A Moses a ffodd ar y gair hwn,
ac a fu ddïeithr yn nhir Madian; lle
y cenhedlodd efe ddau o feibion.
30 Ac wedi cyflawni deugain mlyn-
edd, yr ymddangosodd iddo yn an-
ialwch mynydd Sina, angel yr Ar-
glwydd mewn fflam dân mewn perth.
31 A Moses, pan welodd, a fu ryf-
edd ganddo y golwg: a phan nes-
aodd i ystyried, daeth llef yr Ar-
glwydd atto, *gan ddywedyd*,
32 Myfi *yw* Duw dy dadau, Duw
Abraham, a Duw Isaac, a Duw Ja-
cob. A Moses, wedi myned yn ddy-
chrynedig, ni feiddiai ystyried.
33 Yna y dywedodd yr Arglwydd
wrtho, Dattod dy esgidiau oddi am
dy draed; canys y lle yr wyt yn
sefyll ynddo sydd dir sanctaidd.
34 Gan weled y gwelais ddrygfyd
fy mhobl y rhai sydd yn yr Aipht, a
mi a glywais eu griddfan, ac a ddis-
gynais i'w gwared hwy. Ac yn awr
tyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.
35 Y Moses yma, yr hwn a wrth-
odasant hwy, gan ddywedyd, Pwy
a'th osododd di yn llywodraethwr
ac yn farnwr? hwn a anfonodd Duw
yn llywydd ac yn waredwr, trwy law
yr angel, yr hwn a ymddangosodd
iddo yn y berth.
36 Hwn a'u harweiniodd hwynt
allan, gan wneuthur rhyfeddodau
ac arwyddion yn nhir yr Aipht, ac
yn y môr coch, ac yn y diffaethwch
ddeugain mlynedd.
37 ¶ Hwn yw y Moses a ddywedodd
i feibion Israel, Prophwyd a gyfyd yr
Arglwydd eich Duw i chwi o'ch brod-
yr fel myfi: arno ef y gwrandêwch.
38 Hwn yw efe a fu yn yr eglwys
yn y diffaethwch, gyd â'r angel a

ymddiddanodd âg ef ym mynydd
Sina, ac *â*'n tadau ni; yr hwn a
dderbyniodd ymadroddion bywiol
i'w rhoddi i ni.
39 Yr hwn ni fynnai ein tadau fod
yn ufudd iddo, eithr cilgwthiasant *ef*,
a throisant yn eu calonnau i'r Aipht,
40 Gan ddywedyd wrth Aaron,
Gwna i ni dduwiau i'n blaenori:
oblegid y Moses yma, yr hwn a'n
dug ni allan o dir yr Aipht, ni wydd-
om ni beth a ddigwyddodd iddo.
41 A hwy a wnaethant lo yn y
dyddiau hynny, ac a offrymmasant
aberth i'r eilun, ac a ymlawenhas-
ant y'ngweithredoedd eu dwylaw
eu hun.
42 Yna y trodd Duw, ac a'u rhodd-
es hwy i fynu i wasanaethu llu y
nef; fel y mae yn ysgrifenedig yn
llyfr y prophwydi, A offrymmasoch
i mi laddedigion ac aberthau ddeu-
gain mlynedd yn yr anialwch, chwi
tŷ Israel?
43 A chwi a gymmerasoch babell
Moloch, a seren eich duw Remphan,
lluniau y rhai a wnaethoch i'w
haddoli: minnau a'ch symmudaf
chwi tu hwnt i Babilon.
44 Tabernacl y dystiolaeth oedd
ym mhlith ein tadau yn yr anial-
wch, fel y gorchymynasai yr hwn a
ddywedai wrth Moses, am ei wneuth-
ur ef yn ol y portreiad a welsai.
45 Yr hwn a ddarfu i'n tadau ni ei
gymmeryd, a'i ddwyn i mewn gyd
âg Iesu i berchennogaeth y Cen-
hedloedd, y rhai a yrrodd Duw allan
o flaen ein tadau, hyd yn nyddiau
Dafydd;
46 Yr hwn a gafodd ffafr ger bron
Duw, ac a ddymunodd gael taber-
nacl i Dduw Jacob.
47 Eithr Solomon a adeiladodd dŷ
iddo ef.
48 Ond nid yw y Goruchaf yn trigo
mewn temlau o waith dwylaw; fel
y mae y prophwyd yn dywedyd,
49 Y nef *yw* fy ngorsedd-faingc, a'r
ddaear *yw* troed-faingc fy nhraed.
Pa dŷ a adeiledwch i mi? medd yr
Arglwydd; neu pa le *fydd* i'm gor-
phwysfa i?
50 Onid fy llaw i a wnaeth hyn oll?
51 ¶ Chwi rai gwarr-galed, a dïen-
waededig o galon ac o glustiau, yr
ydych chwi yn wastad yn gwrth-
wynebu yr Yspryd Glân: megis eich
tadau, felly chwithau.
52 Pa un o'r prophwydi ni ddarfu
i'ch tadau chwi ei erlid? a hwy a
laddasant y rhai oedd yn rhag-
fynegi dyfodiad y Cyfiawn, i'r hwn
yr awrhon y buoch chwi fradwyr a
llofruddion:
53 Y rhai a dderbyniasoch y gyf-
raith trwy drefniad angelion, ac nis
cadwasoch.
54 ¶ A phan glywsant hwy y peth-
au hyn, hwy a ffrommasant yn eu
calonnau, ac a ysgyrnygasant ddan-
nedd arno.
55 Ac efe, yn gyflawn o'r Yspryd
Glân, a edrychodd yn ddyfal tu a'r
nef; ac a welodd ogoniant Duw, a'r
Iesu yn sefyll ar ddeheulaw Duw.
56 Ac efe a ddywedodd, Wele, mi a
welaf y nefoedd yn agored, a Mab
y dyn yn sefyll ar ddeheulaw Duw.
57 Yna y gwaeddasant â llef uchel,
ac a gauasant eu clustiau, ac a ruthr-
asant yn unfryd arno,
58 Ac a'*i* bwriasant allan o'r
ddinas, ac a'*i* llabyddiasant: a'r
tystion a ddodasant eu dillad wrth
draed dyn ieuangc a elwid Saul.
59 A hwy a labyddiasant Stephan,
ac efe yn galw *ar Dduw*, ac yn
dywedyd, Arglwydd Iesu, derbyn fy
yspryd.
60 Ac efe a ostyngodd ar ei liniau,
ac a lefodd â llef uchel, Arglwydd,
na ddod y pechod hwn yn eu her-
byn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
efe a hunodd.

PENNOD VIII.

1 *Yr eglwys, o achos yr erlid yn Jerusalem, wedi ei phlannu yn Samaria,* 5 *trwy waith Phylip y dïacon; yr hwn a bregethodd, ac a wnaeth wyrthiau, ac a fedyddiodd lawer; ym mhlith eraill Simon y swynwr, hudol mawr ym mysg y bobl.* 14 *Petr ac Ioan yn dyfod i gadarnhâu ac i chwanegu yr eglwys, gan roddi yr Yspryd Glân trwy weddi ac arddodiad dwylaw:* 18 *a Simon yn ceisio prynu y cyffelyb awdurdod ganddynt;* 20 *a Phetr yn ei geryddu ef yn dost am ei ragrith a'i gybydd-dod, ac yn ei annog ef i edifarhâu;* 25 *ac yn dychwelyd i Jerusalem, gan bregethu gair yr Arglwydd, efe ac Ioan.* 26 *Angel yn anfon Phylip i ddysgu ac i fedyddio yr eunuch o Ethiopia.*

A SAUL oedd yn cyttuno i'w ladd
ef. A bu yn y dyddiau hynny
erlid mawr ar yr eglwys oedd yn

Jerusalem: a phawb a wasgarwyd
ar hyd gwledydd Judea a Samaria,
ond yr apostolion.
2 A gwŷr bucheddol a ddygasant
Stephan *i'w gladdu*, ac a wnaethant
alar mawr am dano ef.
3 Eithr Saul oedd yn anrheithio
yr eglwys, gan fyned i mewn i bob
tŷ, a chan lusgo allan wŷr a gwragedd,
efe a'*u* rhoddes y'ngharchar.
4 A'r rhai a wasgarasid a dramwyasant
gan bregethu y gair.
5 Yna Phylip a aeth i waered i
ddinas Samaria, ac a bregethodd
Grist iddynt.
6 A'r bobl yn gyttûn a ddaliodd
ar y pethau a ddywedid gan Phylip,
wrth glywed o honynt, a gweled
yr arwyddion yr oedd efe yn eu
gwneuthur.
7 Canys ysprydion aflan, gan lefain
â llef uchel, a aethant allan o
lawer a berchennogid *ganddynt;*
a llawer yn gleifion o'r parlys, ac yn
gloffion, a iachâwyd.
8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn
y ddinas honno.
9 Eithr rhyw wr a'i enw Simon,
oedd o'r blaen yn y ddinas yn swyno
ac yn hudo pobl Samaria, gan ddywedyd
ei fod ef ei hun yn rhyw un
mawr:
10 Ar yr hwn yr oedd pawb, o'r lleiaf
hyd y mwyaf, yn gwrandaw, gan
ddywedyd, Mawr allu Duw yw hwn.
11 Ac yr oeddynt a'u coel arno, o
herwydd iddo dalm o amser eu hudo
hwy â swynion.
12 Eithr pan gredasant i Phylip,
yn pregethu y pethau a berthynent
i deyrnas Dduw, ac i enw Iesu Grist,
hwy a fedyddiwyd, yn wŷr ac yn
wragedd.
13 A Simon yntau hefyd a gredodd;
ac wedi ei fedyddio, a lynodd
wrth Phylip: a synnodd arno wrth
weled yr arwyddion a'r nerthoedd
mawrion a wneid.
14 ¶ A phan glybu yr apostolion
yn Jerusalem, dderbyn o Samaria
air Duw, hwy a anfonasant attynt
Petr ac Ioan:
15 Y rhai wedi eu dyfod i waered,
a weddïasant drostynt, ar iddynt
dderbyn yr Yspryd Glân.
16 (Canys etto nid oedd efe wedi
syrthio ar neb o honynt; ond yr
oeddynt yn unig wedi eu bedyddio
yn enw yr Arglwydd Iesu.)
17 Yna hwy a ddodasant *eu* dwylaw
arnynt, a hwy a dderbyniasant
yr Yspryd Glân.
18 A phan welodd Simon mai
trwy osodiad dwylaw yr apostolion
y rhoddid yr Yspryd Glân, efe a
gynnygiodd iddynt arian,
19 Gan ddywedyd, Rhoddwch i minnau
hefyd yr awdurdod hon, fel ar
bwy bynnag y gosodwyf fy nwylaw,
y derbynio efe yr Yspryd Glân.
20 Eithr Petr a ddywedodd wrtho,
Bydded dy arian gyd â thi i ddistryw,
am i ti dybied y meddiennir
dawn Duw trwy arian.
21 Nid oes i ti na rhan na chyfran
yn y gorchwyl hwn: canys nid
yw dy galon di yn uniawn ger bron
Duw.
22 Edifarhâ gan hynny am dy
ddrygioni hwn, a gweddïa Dduw, a
faddeuir i ti feddylfryd dy galon.
23 Canys mi a'th welaf mewn
bustl chwerwder, ac *mewn* rhwymedigaeth
anwiredd.
24 A Simon a attebodd ac a ddywedodd,
Gweddïwch chwi drosof fi
at yr Arglwydd, fel na ddêl dim arnaf
o'r pethau a ddywedasoch.
25 Ac wedi iddynt dystiolaethu a
llefaru gair yr Arglwydd, hwy a
ddychwelasant i Jerusalem, ac a
bregethasant yr efengyl yn llawer o
bentrefi y Samariaid.
26 ¶ Ac angel yr Arglwydd a lefarodd
wrth Phylip, gan ddywedyd,
Cyfod, a dos tu a'r dehau, i'r ffordd
sydd yn myned i waered o Jerusalem
i Gaza, yr hon sydd anghyfannedd.
27 Ac efe a gyfododd, ac a aeth.
Ac wele, gwr o Ethiopia, eunuch
galluog dan Candace brenhines yr
Ethiopiaid, yr hwn oedd ar éi holl
drysor hi, yr hwn a ddaethai i Jerusalem
i addoli;
28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn
eistedd yn ei gerbyd, ac yn darllen
y prophwyd Esaias.
29 A dywedodd yr Yspryd wrth
Phylip, Dos yn nês, a glŷn wrth y
cerbyd yma.

30 A Phylip a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllen y prophwyd Esaias; ac a ddywedodd, A wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllen?

31 Ac efe a ddywedodd, Pa fodd y gallaf, oddi eithr i ryw un fy nghyfarwyddo i? Ac efe a ddymunodd ar Phylip ddyfod i fynu, ac eistedd gyd âg ef.

32 A'r lle o'r ysgrythyr yr oedd efe yn ei ddarllen, oedd hwn, Fel dafad i'r lladdfa yr arweiniwyd ef; ac fel oen ger bron ei gneifiwr yn fud, felly nid agorodd efe ei enau:

33 Yn ei ostyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymaith: eithr pwy a draetha ei genhedlaeth ef? oblegid dygir ei fywyd ef oddi ar y ddaear.

34 A'r eunuch a attebodd Phylip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mae y prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hun, ai am ryw un arall?

35 A Phylip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr ysgrythyr honno, ac a bregethodd iddo yr Iesu.

36 Ac fel yr oeddynt yn myned ar hyd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr. A'r eunuch a ddywedodd, Wele ddwfr; beth sydd yn lluddias fy medyddio?

37 A Phylip a ddywedodd, Os wyt ti yn credu â'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyf yn credu fod Iesu Grist yn Fab Duw.

38 Ac efe a orchymynodd sefyll o'r cerbyd: a hwy a aethant i waered ill dau i'r dwfr, Phylip a'r eunuch; ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fynu o'r dwfr, Yspryd yr Arglwydd a gipiodd Phylip ymaith, ac ni welodd yr eunuch ef mwyach: ac efe a aeth ar hyd ei ffordd ei hun yn llawen.

40 Eithr Phylip a gaed yn Azotus: a chan dramwy, efe a efengylodd ym mhob dinas hyd oni ddaeth efe i Cesarea.

PENNOD IX.

1 Saul yn myned i Damascus; ei daro ef i lawr i'r ddaear; 10 a'i alw i fod yn apostol: 18 a'i fedyddio gan Ananïas: 20 yntau yn pregethu Crist yn hyderus. 23 Yr Iuddewon yn cynllwyn i'w ladd ef, 29 a'r Groegwyr hefyd; yntau yn diangc rhag y ddwy blaid. 31 Yr eglwysi yn cael llonyddwch. 32 Petr yn iachâu Aeneas o'r parlys, 36 ac yn codi Tabitha o farw i fyw.

A SAUL etto yn chwythu bygythiau a chelanedd yn erbyn disgyblion yr Arglwydd, a aeth at yr arch-offeiriad,

2 Ac a ddeisyfodd ganddo lythyrau i Damascus, at y synagogau; fel os cai efe neb o'r ffordd *hon*, na gwŷr na gwragedd, y gallai efe eu dwyn hwy yn rhwym i Jerusalem.

3 Ac fel yr oedd efe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Damascus: ac yn ddisymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac efe a syrthiodd ar y ddaear, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid i?

5 Yntau a ddywedodd, Pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid: caled *yw* i ti wingo yn erbyn y symbylau.

6 Yntau gan grynu, ac a braw arno, a ddywedodd, Arglwydd, beth a fynni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dos i'r ddinas, ac fe a ddywedir i ti pa beth sydd raid i ti ei wneuthur.

7 A'r gwŷr oedd yn cyd-deithio âg ef a safasant yn fud, gan glywed y llais, ac heb weled neb.

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaear; a phan agorwyd ei lygaid, ni welai efe neb: eithr hwy a'i tywysasant ef erbyn ei law, ac a'*i* dygasant *ef* i mewn i Damascus.

9 Ac efe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwytta nac yfed.

10 ¶ Ac yr oedd rhyw ddisgybl yn Damascus, a'i enw Ananïas: a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth, Ananïas. Yntau a ddywedodd, Wele fi, Arglwydd.

11 A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dos i'r heol a elwir Uniawn, a chais yn nhŷ Judas *un* a'*i* enw Saul, o Tarsus: canys, wele, y mae yn gweddïo;

12 Ac *efe* a welodd mewn gweledigaeth wr a'i enw Ananïas yn dyfod i mewn, ac yn dodi *ei* law arno, fel y gwelai eilwaith.

13 Yna yr attebodd Ananïas, *O*
Arglwydd, mi a glywais gan lawer am
y gwr hwn, faint o ddrygau a wnaeth
efe i'th saint di yn Jerusalem:
14 Ac yma y mae ganddo awdur-
dod oddi wrth yr arch-offeiriaid, i
rwymo pawb sydd yn galw ar dy
enw di.
15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho,
Dos ymaith: canys y mae hwn yn
llestr etholedig i mi, i ddwyn fy enw
ger bron y Cenhedloedd, a brenhin-
oedd, a phlant Israel.
16 Canys myfi a ddangosaf iddo pa
bethau eu maint sydd raid iddo ef
eu dïoddef er mwyn fy enw i.
17 Ac Ananïas a aeth ymaith, ac a
aeth i mewn i'r tŷ; ac wedi dodi ei
ddwylaw arno, efe a ddywedodd, *Y*
brawd Saul, yr Arglwydd a'm han-
fonodd i, (Iesu yr hwn a ymddang-
osodd i ti ar y ffordd y daethost,)
fel y gwelych drachefn, ac y'th
lanwer â'r Yspryd Glân.
18 Ac yn ebrwydd y syrthiodd oddi
wrth ei lygaid ef megis cèn: ac efe
a gafodd ei olwg yn y man; ac *efe*
a gyfododd, ac a fedyddiwyd.
19 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd,
efe a gryfhaodd. A bu Saul gyd â'r
disgyblion oedd yn Damascus dalm
o ddyddiau.
20 Ac yn ebrwydd yn y synagogau
efe a bregethodd Grist, mai efe yw
Mab Duw.
21 A phawb a'r a'*i* clybu *ef*, a syn-
nasant, ac a ddywedasant, Onid hwn
yw yr un oedd yn difetha yn Jerusa-
lem y rhai a alwent ar yr enw hwn,
ac a ddaeth yma er mwyn hyn, fel
y dygai hwynt yn rhwym at yr
arch-offeiriaid?
22 Eithr Saul a gynnyddodd fwy-
fwy o nerth, ac a orchfygodd yr
Iuddewon oedd yn preswylio yn
Damascus, gan gadarnhâu mai hwn
yw y Crist.
23 ¶ Ac wedi cyflawni llawer o
ddyddiau, cyd-ymgynghorodd yr
Iuddewon i'w ladd ef.
24 Eithr eu cyd-fwriad hwy a
wybuwyd gan Saul: a hwy a ddis-
gwyliasant y pyrth ddydd a nos,
i'w ladd ef.
25 Yna y disgyblion a'i cymmer-
asant ef o hyd nos, ac a'*i* gollyngas-
ant i waered dros y mur mewn
basged.
26 A Saul, wedi ei ddyfod i Jeru-
salem, a geisiodd ymwasgu â'r dis-
gyblion: ac yr oeddynt oll yn ei ofni
ef, heb gredu ei fod ef yn ddisgybl.
27 Eithr Barnabas a'i cymmerodd
ef, ac a'*i* dug at yr apostolion, ac a
fynegodd iddynt pa fodd y gwelsai efe
yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddi-
ddan o hono âg ef, ac mor hŷf a fuasai
efe yn Damascus yn enw yr Iesu.
28 Ac yr oedd efe gyd â hwynt, yn
myned i mewn ac yn myned allan,
yn Jerusalem.
29 A chan fod yn hŷf yn enw yr
Arglwydd Iesu, efe a lefarodd ac a
ymddadleuodd yn erbyn y Groeg-
iaid; a hwy a geisiasant ei ladd ef.
30 A'r brodyr, pan wybuant, a'i
dygasant ef i waered i Cesarea, ac
a'i hanfonasant ef ymaith i Tarsus.
31 Yna yr eglwysi trwy holl Judea,
a Galilea, a Samaria, a gawsant hedd-
wch, ac a adeiladwyd; a chan rodio
yn ofn yr Arglwydd, ac yn niddanwch
yr Yspryd Glân, hwy a amlhâwyd.
32 ¶ A bu, a Phetr yn tramwy
trwy yr holl *wledydd*, iddo ddyfod
i waered at y saint hefyd y rhai
oedd yn trigo yn Lŷda.
33 Ac efe a gafodd yno ryw ddyn
a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd
yn gorwedd ar wely, yr hwn oedd
glaf o'r parlys.
34 A Phetr a ddywedodd wrtho,
Aeneas, y mae Iesu Grist yn dy iach-
âu di: cyfod, a chyweiria dy wely.
Ac efe a gyfododd yn ebrwydd.
35 A phawb a'r oedd yn preswylio
yn Lŷda a Saron a'i gwelsant ef, ac
a ymchwelasant at yr Arglwydd.
36 ¶ Ac yn Joppa yr oedd rhyw
ddisgybles a'i henw Tabitha, (yr hon
os cyfieithir a elwir Dorcas;) hon
oedd yn llawn o weithredoedd da ac
elusenau, y rhai a wnaethai hi.
37 A digwyddodd yn y dyddiau
hynny iddi fod yn glaf, a marw: ac
wedi iddynt ei golchi, hwy a'*i* dodas-
ant *hi* mewn llofft.
38 Ac o herwydd bod Lŷda yn agos
i Joppa, y disgyblion a glywsant fod
Petr yno; ac a anfonasant ddau wr

atto ef, gan ddeisyf nad oedai ddyfod hyd attynt hwy.

39 A Phetr a gyfododd, ac a aeth gyd â hwynt. *Ac* wedi ei ddyfod, hwy a'i dygasant ef i fynu i'r llofft: a'r holl wragedd gweddwon a safasant yn ei ymyl ef yn wylo, ac yn dangos y peisiau a'r gwisgoedd a wnaethai Dorcas tra yr ydoedd hi gyd â hwynt.

40 Eithr Petr, wedi eu bwrw hwy i gyd allan, a dodi ei liniau *ar lawr*, a weddïodd; a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, cyfod. A hi a agorodd ei llygaid; a phan welodd hi Petr, hi a gododd yn ei heistedd.

41 Ac efe a roddodd ei law iddi, ac a'i cyfododd hi i fynu. Ac wedi galw y saint a'r gwragedd gweddwon, *efe* a'i gosododd hi ger bron yn fyw.

42 A hysbys fu trwy holl Joppa; a llawer a gredasant yn yr Arglwydd.

43 A bu iddo aros yn Joppa lawer o ddyddiau gyd âg un Simon, barcer.

PENNOD X.

1 *Cornelius, gwr defosiynol,* 5 *wrth orchymyn angel, yn danfon i gyrchu Petr:* 11 *yntau, trwy weledigaeth,* 15, 20 *a ddysgir na ddïystyrai mo'r Cenhedloedd.* 34 *Ac efe yn pregethu Crist i Cornelius, a'r rhai oedd gyd âg ef,* 44 *yr Yspryd Glân yn disgyn arnynt;* 48 *a'u bedyddio hwy.*

YR oedd rhyw wr yn Cesarea, a'i enw Cornelius, canwriad o'r fyddin a elwid yr Italaidd;

2 *Gwr* defosiynol, ac yn ofni Duw, ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweddïo Duw yn wastadol.

3 Efe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrtho, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graffu arno, a myned yn ofnus, efe a ddywedodd, Beth sydd, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd wrtho, Dy weddïau di a'th elusenau a ddyrchafasant yn goffadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wŷr i Joppa, a gyrr am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr:

6 Y mae efe yn llettŷa gyd âg un Simon, barcer; tŷ yr hwn sydd wrth y môr: efe a ddywed i ti pa beth sydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan ymadawodd yr angel oedd yn ymddiddan â Cornelius, efe a alwodd ar ddau o dylwyth ei dŷ, a milwr defosiynol o'r rhai oedd yn aros gyd âg ef:

8 Ac wedi iddo fynegi iddynt y cwbl, efe a'u hanfonodd hwynt i Joppa.

9 ¶ A thrannoeth, fel yr oeddynt hwy yn ymdeithio, ac yn nesâu at y ddinas, Petr a aeth i fynu ar y tŷ i weddïo, ynghylch y chweched awr.

10 Ac fe ddaeth arno newyn mawr, ac efe a chwennychai gael bwyd. Ac a hwynt yn parottôi *iddo*, fe syrthiodd arno lewyg:

11 Ac *efe* a welai y nef yn agored, a rhyw lestr yn disgyn arno, fel llen-llïan fawr, wedi rhwymo ei phedair congl, a'i gollwng i waered hyd y ddaear:

12 Yn yr hon yr oedd pob rhyw bedwar-carnolion y ddaear, a gwŷlltfilod, ac ymlusgiaid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth llef atto, Cyfod, Petr; lladd, a bwytta.

14 A Phetr a ddywedodd, Nid felly, Arglwydd: canys ni fwytteais i erioed ddim cyffredin neu aflan.

15 A'r llef drachefn *a ddywedodd* wrtho yr ail waith, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

16 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r llestr a dderbyniwyd drachefn i fynu i'r nef.

17 Ac fel yr oedd Petr yn ammeu ynddo ei hun beth oedd y weledigaeth a welsai; wele, y gwŷr a anfonasid oddi wrth Cornelius, wedi ymofyn am dŷ Simon, oeddynt yn sefyll wrth y porth.

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a ofynasant a oedd Simon, yr hwn a gyfenwid Petr, yn llettŷa yno.

19 ¶ Ac fel yr oedd Petr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yspryd wrtho, Wele dri wŷr yn dy geisio di.

20 Am hynny cyfod, disgyn, a dos gyd â hwynt, heb ammeu dim: o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phetr, wedi disgyn at y gwŷr a anfonasid oddi wrth Cornelius atto, a ddywedodd, Wele, myfi yw yr hwn

yr ydych chwi yn ei geisio: beth *yw*
yr achos y daethoch o'i herwydd?
22 Hwythau a ddywedasant, Cor-
nelius y canwriad, gwr cyfiawn, ac
yn ofni Duw, ac a gair da iddo gan
holl genedl yr Iuddewon, a rybudd-
iwyd gan angel sanctaidd, i ddanfon
am danat ti i'w dŷ, ac i wrandaw
geiriau gennyt.
23 Am hynny efe a'u galwodd
hwynt i mewn, ac a'*u* llettŷodd *hwy*.
A thrannoeth yr aeth Petr ymaith
gyd â hwy, a rhai o'r brodyr o Jop-
pa a aeth gyd âg ef.
24 A thrannoeth yr aethant i mewn
i Cesarea. Ac yr oedd Cornelius yn
disgwyl am danynt; ac efe a alwasai
ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.
25 Ac fel yr oedd Petr yn dyfod i
mewn, Cornelius a gyfarfu âg ef, ac
a syrthiodd wrth ei draed, ac a'*i*
haddolodd *ef*.
26 Eithr Petr a'i cyfododd ef i
fynu, gan ddywedyd, Cyfod; dyn
wyf finnau hefyd.
27 A than ymddiddan âg ef, efe
a ddaeth i mewn, ac a gafodd lawer
wedi ymgynnull ynghyd.
28 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Chwi a wyddoch mai anghyfreith-
lawn yw i wr o Iuddew ymwasgu
neu ddyfod at alltud: eithr Duw a
ddangosodd i mi na alwn neb yn
gyffredin neu yn aflan.
29 O ba herwydd, *ïe*, yn ddinâg,
y deuthum, pan anfonwyd am dan-
af: yr wyf gan hynny yn gofyn am
ba achos y danfonasoch am danaf.
30 A Chornelius a ddywedodd, Er
ys pedwar diwrnod i'r awr hon *o'r*
dydd yr oeddwn yn ymprydio, ac
ar y nawfed awr yn gweddïo yn fy
nhŷ: ac wele, safodd gwr ger fy
mron mewn gwisg ddisglaer,
31 Ac a ddywedodd, Cornelius,
gwrandawyd dy weddi di, a'th
elusenau a ddaethant mewn coffa
ger bron Duw.
32 Am hynny anfon i Joppa, a galw
am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr:
y mae efe yn llettŷa yn nhŷ Simon,
barcer, y'nglàn y môr; yr hwn, pan
ddelo attat, a lefara wrthyt.
33 Am hynny yn ddïoed myfi a
anfonais attat; a thi a wnaethost yn
dda ddyfod. Yr awrhon, gan hyn-
ny, yr ŷm ni oll yn bresennol ger
bron Duw, i wrandaw yr holl bethau
a orchymynwyd i ti gan Dduw.
34 ¶ Yna yr agorodd Petr *ei* enau,
ac a ddywedodd, Yr wyf yn deall
mewn gwirionedd, nad ydyw Duw
dderbyniwr wyneb:
35 Ond ym mhob cenedl, y neb
sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu
cyfiawnder, sydd gymmeradwy gan-
ddo ef.
36 Y gair yr hwn a anfonodd
Duw i blant Israel, gan bregethu
tangnefedd trwy Iesu Grist: (efe
yw Arglwydd pawb oll:)
37 Chwychwi a wyddoch y gair a
fu yn holl Judea, gan ddechreu o
Galilea, wedi y bedydd a bregeth-
odd Ioan:
38 Y modd yr enneiniodd Duw
Iesu o Nazareth â'r Yspryd Glân,
ac â nerth; yr hwn a gerddodd o
amgylch gan wneuthur daioni, ac
iachâu pawb a'r oedd wedi eu gor-
thrymmu gan ddiafol: oblegid yr
oedd Duw gyd âg ef.
39 A ninnau ydym dystion o'r
pethau oll a wnaeth efe y'ngwlad
yr Iuddewon, ac yn Jerusalem; yr
hwn a laddasant, ac a groeshoelias-
ant ar bren:
40 Hwn a gyfododd Duw y tryd-
ydd dydd, ac a'i rhoddes ef i'w
wneuthur yn amlwg;
41 Nid i'r bobl oll, eithr i'r tystion
etholedig o'r blaen gan Dduw, *sef* i
ni, y rhai a fwyttasom ac a yfasom
gyd âg ef wedi ei adgyfodi ef o feirw.
42 Ac efe a orchymynodd i ni
bregethu i'r bobl, a thystiolaethu,
mai efe yw yr hwn a ordeiniwyd gan
Dduw yn Farnwr byw a meirw.
43 I hwn y mae yr holl brophwydi
yn dwyn tystiolaeth, y derbyn pawb
a gredo ynddo ef faddeuant pechod-
au trwy ei enw ef.
44 ¶ A Phetr etto yn llefaru y geir-
iau hyn, syrthiodd yr Yspryd Glân
ar bawb a oedd yn clywed y gair.
45 A'r rhai o'r enwaediad a oedd-
ynt yn credu, cynnifer ag a ddaeth-
ent gyd â Phetr, a synnasant, am
dywallt dawn yr Yspryd Glân ar y
Cenhedloedd hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed
hwy yn llefaru â thafodau, ac yn
mawrygu Duw. Yna yr attebodd
Petr,
47 A all neb luddias dwfr, fel na
fedyddier y rhai hyn, y rhai a dder-
byniasant yr Yspryd Glân fel nin-
nau?
48 Ac efe a orchymynodd eu bed-
yddio hwynt yn enw yr Arglwydd.
Yna y deisyfasant arno aros dros
ennyd o ddyddiau.

PENNOD XI.

1 *Petr, wedi achwyn arno am fyned i mewn at y Cenhedloedd, yn gwneuthur ei amddiffyn;* 18 *ac yn cael ei dderbyn.* 19 *Wedi cyrhaeddyd o'r efengyl hyd Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon Barnabas i'w cadarnhâu hwynt.* 26 *Y disgyblion yno yn cael yn gyntaf rhai eu galw yn Gristionogion;* 27 *ac yn anfon ymwared i'r brodyr yn Judea, yn amser newyn.*

A'R apostolion a'r brodyr oedd
yn Judea, a glywsant ddarfod
i'r Cenhedloedd hefyd dderbyn gair
Duw.
2 A phan ddaeth Petr i fynu i
Jerusalem, y rhai o'r enwaediad a
ymrysonasant yn ei erbyn ef,
3 Gan ddywedyd, Ti a aethost i
mewn at wŷr dïenwaededig, ac a
fwytteaist gyd â hwynt.
4 Eithr Petr a ddechreuodd, ac a
eglurodd *y peth* iddynt mewn trefn,
gan ddywedyd,
5 Yr oeddwn i yn ninas Joppa yn
gweddïo; ac mewn llewyg y gwelais
weledigaeth, Rhyw lestr megis llen-
llïan fawr yn disgyn, wedi ei goll-
wng o'r nef erbyn ei phedair congl;
a hi a ddaeth hyd attaf fi.
6 Ar yr hon pan edrychais, yr ys-
tyriais, ac mi a welais bedwar-carn-
olion y ddaear, a gwŷllt-filod, ac
ymlusgiaid, ac ehediaid y nef.
7 Ac mi a glywais lef yn dywed-
yd wrthyf, Cyfod, Petr; lladd, a
bwytta.
8 Ac mi a ddywedais, Nid felly,
Arglwydd: canys dim cyffredin neu
aflan nid aeth un amser i'm genau.
9 Eithr y llais a'm hattebodd i eil-
waith o'r nef, Y pethau a lanhaodd
Duw, na alw di yn gyffredin.
10 A hyn a wnaed dair gwaith:
a'r holl bethau a dynnwyd i fynu
i'r nef drachefn.
11 Ac wele, yn y man yr oedd tri
wŷr yn sefyll wrth y tŷ yr oeddwn
ynddo, wedi eu hanfon o Cesarea
attaf fi.
12 A'r Yspryd a archodd i mi fyn-
ed gyd â hwynt, heb ammeu dim.
A'r chwe brodyr hyn a ddaethant
gyd â mi; a nyni a ddaethom i
mewn i dŷ y gwr.
13 Ac efe a fynegodd i ni pa fodd
y gwelsai efe angel yn ei dŷ, yn
sefyll ac yn dywedyd wrtho, Anfon
wŷr i Joppa, a gyrr am Simon, a
gyfenwir Petr:
14 Yr hwn a lefara eiriau wrthyt,
trwy y rhai y'th iachêir di a'th holl
dŷ.
15 Ac a myfi yn dechreu llefaru,
syrthiodd yr Yspryd Glân arnynt,
megis arnom ninnau yn y dechreuad.
16 Yna y cofiais air yr Arglwydd,
y modd y dywedasai efe, Ioan yn
wir a fedyddiodd â dwfr; eithr chwi
a fedyddir â'r Yspryd Glân.
17 Os rhoddes Duw gan hynny
iddynt hwy gyffelyb rodd ag i nin-
nau, y rhai a gredasom yn yr Ar-
glwydd Iesu Grist, pwy oeddwn i, i
allu lluddias Duw?
18 A phan glywsant y pethau hyn,
distawu a wnaethant, a gogoneddu
Duw, gan ddywedyd, Fe roddes
Duw gan hynny i'r Cenhedloedd
hefyd edifeirwch i fywyd.
19 ¶ A'r rhai a wasgarasid o her-
wydd y blinder a godasai ynghylch
Stephan, a dramwyasant hyd yn
Phenice, a Cyprus, ac Antiochia,
heb lefaru y gair wrth neb ond wrth
yr Iuddewon yn unig.
20 A rhai o honynt oedd wŷr o
Cyprus ac o Cyrene, y rhai wedi
dyfod i Antiochia, a lefarasant wrth
y Groegiaid, gan bregethu yr Ar-
glwydd Iesu.
21 A llaw yr Arglwydd oedd gyd
â hwynt: a nifer mawr a gredodd,
ac a drodd at yr Arglwydd.
22 ¶ A'r gair a ddaeth i glustiau
yr eglwys oedd yn Jerusalem am y
pethau hyn: a hwy a anfonasant
Barnabas i fyned hyd Antiochia.
23 Yr hwn pan ddaeth, a gweled
gras Duw, a fu lawen ganddo, ac a
gynghorodd bawb oll, trwy lwyr-
fryd calon, i lynu wrth yr Arglwydd.

24 Oblegid yr oedd efe yn wr da, ac yn llawn o'r Yspryd Glân, ac o ffydd: a llawer o bobl a chwanegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i Tarsus, i geisio Saul. Ac wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia.

26 A bu iddynt flwyddyn gyfan ymgynnull yn yr eglwys, a dysgu pobl lawer; a bod galw y disgyblion yn Gristionogion yn gyntaf yn Antiochia.

27 ¶ Ac yn y dyddiau hynny daeth prophwydi o Jerusalem i waered i Antiochia.

28 Ac un o honynt, a'i enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddoccaodd trwy yr Yspryd, y byddai newyn mawr dros yr holl fyd: yr hwn *hefyd* a fu dan Claudius Cesar.

29 Yna y disgyblion, bob un yn ol ei allu, a fwriadasant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preswylio yn Judea:

30 Yr hyn beth hefyd a wnaethant, gan ddanfon at yr henuriaid trwy law Barnabas a Saul.

PENNOD XII.

1 *Herod yn erlid y Cristionogion; yn lladd Iago; ac yn carcharu Petr: a'r angel yn ei waredu ef, wrth weddïau yr eglwys.* 20 *Herod, trwy falchder, yn cymmeryd iddo ei hun y gogoniant oedd ddyledus i Dduw; ac yn cael ei daro gan yr angel, ac yn marw yn resynol:* 24 *a'r eglwys yn llwyddo ar ol ei farwolaeth ef.*

AC ynghylch y pryd hwnnw yr estynodd Herod frenhin *ei* ddwylaw i ddrygu rhai o'r eglwys.

2 Ac efe a laddodd Iago brawd Ioan â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr Iuddewon hynny, efe a chwanegodd ddala Petr hefyd. (A dyddiau y bara croyw ydoedd hi.)

4 Yr hwn, wedi ei ddal, a roddes efe y'ngharchar, ac a'i traddododd at bedwar pedwariaid o filwyr i'w gadw; gan ewyllysio, ar ol y Pasc, ei ddwyn ef allan at y bobl.

5 Felly Petr a gadwyd yn y carchar: eithr gweddi ddyfal a wnaethpwyd gan yr eglwys at Dduw drosto ef.

6 A phan oedd Herod a'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nos honno yr oedd Petr yn cysgu rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy gadwyn; a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd ger llaw, a goleuni a ddisgleiriodd yn y carchar: ac efe a darawodd ystlys Petr, ac a'i cyfododd ef, gan ddywedyd, Cyfod yn fuan. A'i gadwyni ef a syrthiasant oddi wrth *ei* ddwylaw.

8 A dywedodd yr angel wrtho, Ymwregysa, a rhwym dy sandalau. Ac felly y gwnaeth efe. Yna y dywedodd, Bwrw dy wisg am danat, a chanlyn fi.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef: ac nis gwybu mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr angel; eithr yr oedd yn tybied mai gweled gweledigaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wyliadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth haiarn yr hwn sydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hyd un heol; ac yn ebrwydd yr angel a aeth ymaith oddi wrtho.

11 A Phetr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir anfon o'r Arglwydd ei angel, a'm gwared i allan o law Herod, ac *oddi wrth* holl ddisgwyliad pobl yr Iuddewon.

12 Ac wedi iddo gymmeryd pwyll, efe a ddaeth i dŷ Mair mam Ioan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marc, lle yr oedd llawer wedi ymgasglu, *ac* yn gweddïo.

13 Ac fel yr oedd Petr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth i ymwrandaw, a'i henw Rhode.

14 A phan adnabu hi lais Petr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd; eithr hi a redodd i mewn, ac a fynegodd fod Petr yn sefyll o flaen y porth.

15 Hwythau a ddywedasant wrthi, Yr wyt ti yn ynfydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedasant, Ei angel ef ydyw.

16 A Phetr a barhaodd yn curo: ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelsant ef, ac a synnasant.

17 Ac efe a amneidiodd arnynt â

llaw i dewi, ac a adroddodd iddynt
pa wedd y dygasai yr Arglwydd ef
allan o'r carchar: ac efe a ddywed-
odd, Mynegwch y pethau hyn i Iago,
ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd,
ac a aeth i le arall.
18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd,
yr oedd trallod nid bychan ym
mhlith y milwyr, pa beth a ddaethai
o Petr.
19 Eithr Herod, pan ei ceisiodd
ef, ac heb ei gael, a holodd y ceid-
waid, ac a orchymynodd *eu* cym-
meryd *hwy* ymaith. Yntau a aeth
i waered o Judea i Cesarea, ac a
arhosodd *yno.*
20 ¶ Eithr Herod oedd yn llidiog
iawn yn erbyn gwŷr Tyrus a Sidon:
a hwy a ddaethant yn gyttûn atto;
ac wedi ennill Blastus, yr hwn oedd
ystafellydd y brenhin, hwy a ddeis-
yfasant dangnefedd; am fod eu
gwlad hwynt yn cael ei chynhaliaeth
o *wlad* y brenhin.
21 Ac ar ddydd nodedig, Herod,
gwedi gwisgo dillad brenhinol, a
eisteddodd ar orsedd-faingc, ac a
areithiodd wrthynt.
22 A'r bobl a roes floedd, Llefer-
ydd Duw, ac nid dyn *ydyw.*
23 Ac allan o law y tarawodd angel
yr Arglwydd ef, am na roisai y
gogoniant i Dduw: a chan bryfed
yn ei ysu, efe a drengodd.
24 ¶ A gair Duw a gynnyddodd
ac a amlhaodd.
25 A Barnabas a Saul, wedi cyf-
lawni *eu* gweinidogaeth, a ddy-
chwelasant o Jerusalem, gan gym-
meryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr
hwn a gyfenwid Marc.

PENNOD XIII.

1 *Dewis Paul a Barnabas i fyned at y Cenhedloedd.* 7 *Sergius Paulus, ac Elymas y swynwr.* 14 *Paul yn pregethu yn Antiochia mai Iesu yw Crist.* 42 *Y Cenhedloedd yn credu;* 45 *yr Iuddewon yn gwrthwynebu, ac yn cablu:* 46 *Paul a Barnabas, ar hynny, yn troi at y Cenhedloedd.* 48 *Y rhai a drefnesid i fywyd, yn credu.*

YR oedd hefyd yn yr eglwys
ydoedd yn Antiochia, rai pro-
phwydi ac athrawon; Barnabas, a
Simeon, yr hwn a elwid Niger, a
Lucius o Cyrene, a Manaen, brawd-
maeth Herod y tetrarch, a Saul.
2 Ac fel yr oeddynt hwy yn gwas-
anaethu yr Arglwydd, ac yn ym-
prydio, dywedodd yr Yspryd Glân,
Neillduwch i mi Barnabas a Saul,
i'r gwaith y gelwais hwynt iddo.
3 Yna, wedi iddynt ymprydio a
gweddïo, a dodi eu dwylaw arnynt,
hwy a'*u* gollyngasant ymaith.
4 ¶ A hwythau, wedi eu danfon
ymaith gan yr Yspryd Glân, a
ddaethant i Seleucia; ac oddi yno
a fordwyasant i Cyprus.
5 A phan oeddynt yn Salamis, hwy
a bregethasant air Duw yn syna-
gogau yr Iuddewon: ac yr oedd
hefyd ganddynt Ioan yn weinidog.
6 Ac wedi iddynt dramwy trwy yr
ynys hyd Paphus, hwy a gawsant
ryw swynwr, gau-brophwyd o Iudd-
ew, a'i enw Bar-iesu;
7 Yr hwn oedd gyd â'r rhaglaw,
Sergius Paulus, gwr call: hwn,
wedi galw atto Barnabas a Saul, a
ddeisyfodd gael clywed gair Duw.
8 Eithr Elymas y swynwr, (canys
felly y cyfieithir ei enw ef,) a'u gwrth-
wynebodd hwynt, gan geisio gŵyr-
droi y rhaglaw oddi wrth y ffydd.
9 Yna Saul, (yr hwn hefyd *a elwir*
Paul,) yn llawn o'r Yspryd Glân, a
edrychodd yn graff arno ef,
10 Ac a ddywedodd, O gyflawn o
bob twyll a phob ysgelerder, tydi
mab diafol, a gelyn pob cyfiawnder,
oni pheidi di â gŵyro uniawn ffyrdd
yr Arglwydd?
11 Ac yn awr wele, *y mae* llaw
yr Arglwydd arnat ti, a thi a fyddi
ddall heb weled yr haul dros amser.
Ac yn ddiattreg y syrthiodd arno
niwlen a thywyllwch; ac efe a aeth
oddi amgylch gan geisio rhai i'w
arwain erbyn ei law.
12 Yna y rhaglaw, pan welodd yr
hyn a wnaethid, a gredodd, gan
ryfeddu wrth ddysgeidiaeth yr Ar-
glwydd.
13 A Phaul a'r rhai oedd gyd âg
ef a aethant ymaith o Paphus, ac a
ddaethant i Perga yn Pamphylia:
eithr Ioan a ymadawodd oddi wrth-
ynt, ac a ddychwelodd i Jerusalem.
14 ¶ Eithr hwynt-hwy, wedi ym-
adaw o Perga, a ddaethant i An-
tiochia yn Pisidia, ac a aethant i
mewn i'r synagog ar y dydd Sab-
bath, ac a eisteddasant.

15 Ac ar ol darllen y gyfraith a'r pro-
phwydi, llywodraethwyr y synagog
a anfonasant attynt, gan ddywedyd,
Ha wŷr, frodyr, od oes gennych air
o gynghor i'r bobl, traethwch.
16 Yna y cyfododd Paul i fynu, a
chan amneidio â'*i* law am osteg, a
ddywedodd, *O* wŷr o Israel, a'r rhai
ydych yn ofni Duw, gwrandêwch.
17 Duw y bobl hyn Israel a ethol-
odd ein tadau ni, ac a ddyrchafodd
y bobl, pan oeddynt yn ymdeithio
y'ngwlad yr Aipht, ac â braich uchel
y dug efe hwynt oddi yno allan.
18 Ac ynghylch deugain mlynedd
o amser y goddèfodd efe eu harfer-
ion hwynt yn yr anialwch.
19 Ac wedi iddo ddinystrio saith
genedl yn nhir Canaan, â choelbren
y parthodd efe dir y rhai hynny
iddynt hwy.
20 Ac wedi y pethau hyn, dros
yspaid ynghylch pedwar cant a deng
mlynedd a deugain, efe a roddes
farnwyr *iddynt*, hyd Samuel y pro-
phwyd.
21 Ac ar ol hynny y dymunasant
gael brenhin: ac fe a roddes Duw
iddynt Saul mab Cis, gwr o lwyth
Benjamin, ddeugain mlynedd.
22 Ac wedi ei ddiswyddo ef, y
cyfododd efe Dafydd yn frenhin
iddynt; am yr hwn y tystiolaethodd,
ac y dywedodd, Cefais Dafydd *mab*
Jesse, gwr yn ol fy nghalon, yr hwn
a gyflawna fy holl ewyllys.
23 O had hwn, Duw, yn ol *ei*
addewid, a gyfododd i Israel *yr*
Iachawdwr Iesu:
24 Gwedi i Ioan rag-bregethu o
flaen ei ddyfodiad ef i mewn, fedydd
edifeirwch i holl bobl Israel.
25 Ac fel yr oedd Ioan yn cyf-
lawni ei redfa, efe a ddywedodd, Pwy
yr ydych chwi yn tybied fy mod i?
Nid myfi yw *efe:* eithr wele, y mae *un*
yn dyfod ar fy ol i, yr hwn nid wyf yn
deilwng i ddattod esgidiau *ei* draed.
26 *Ha* wŷr frodyr, plant o genedl
Abraham, a'r rhai yn eich plith sydd
yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd
gair yr iachawdwriaeth hon.
27 Canys y rhai oedd yn preswylio
yn Jerusalem, a'u tywysogion, heb
adnabod hwn, a lleferydd y pro-
phwydi y rhai a ddarllenid bob Sab-
bath, gan *ei* farnu *ef*, a'*u* cyflawn-
asant.
28 Ac er na chawsant *ynddo* ddim
achos angau, hwy a ddymunasant
ar Pilat ei ladd ef.
29 Ac wedi iddynt gwblhâu pob
peth a'r a ysgrifenasid am dano ef,
hwy a'*i* disgynasant *ef* oddi ar y
pren, ac a'*i* dodasant mewn bedd.
30 Eithr Duw a'i cyfododd ef oddi
wrth y meirw:
31 Yr hwn a welwyd dros ddydd-
iau lawer gan y rhai a ddaethant i
fynu gyd âg ef o Galilea i Jerusalem,
y rhai sydd dystion iddo wrth y bobl.
32 Ac yr ydym ni yn efengylu i
chwi yr addewid a wnaed i'r tadau,
ddarfod i Dduw gyflawni hon i ni eu
plant hwy, gan iddo adgyfodi yr Iesu:
33 Megis ag yr ysgrifenwyd yn yr
ail Psalm, Fy Mab i ydwyt ti; myfi
heddyw a'th genhedlais.
34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r
meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygr-
edigaeth, y dywedodd fel hyn, Rhodd-
af i chwi sicr drugareddau Dafydd.
35 *Ac* am hynny y mae yn dywed-
yd mewn *Psalm* arall, Ni adewi i'th
Sanct weled llygredigaeth.
36 Canys Dafydd, wedi iddo was-
anaethu ei genhedlaeth ei hun trwy
ewyllys Duw, a hunodd, ac a ddod-
wyd at ei dadau, ac a welodd lygred-
igaeth:
37 Eithr yr hwn a gyfododd Duw,
ni welodd lygredigaeth.
38 Am hynny bydded hysbys i
chwi, *ha* wŷr frodyr, mai trwy hwn
yr ydys yn pregethu i chwi faddeu-
ant pechodau:
39 A thrwy hwn y cyfiawnhêir pob
un sydd yn credu, oddi wrth yr holl
bethau y rhai ni allech trwy gyf-
raith Moses gael eich cyfiawnhâu
oddi wrthynt.
40 Gwyliwch gan hynny na ddêl
arnoch y peth a ddywedwyd yn y
prophwydi;
41 Edrychwch, *O* ddirmygwyr, a
rhyfeddwch, a diflennwch: canys yr
wyf yn gwneuthur gweithred yn
eich dyddiau, gwaith ni chredwch
ddim, er i neb ei ddangos i chwi.
42 ¶ A phan aeth yr Iuddewon

allan o'r synagog, y Cenhedloedd a
attolygasant gael pregethu y geir-
iau hyn iddynt y Sabbath nesaf.
43 Ac wedi gollwng y gynnulleid-
fa, llawer o'r Iuddewon ac o'r pro-
selytiaid crefyddol a ganlynasant
Paul a Barnabas; y rhai gan lefaru
wrthynt, a gynghorasant iddynt ar-
os y'ngras Duw.
44 ¶ A'r Sabbath nesaf, yr holl
ddinas agos a ddaeth ynghyd i
wrandaw gair Duw.
45 Eithr yr Iuddewon, pan wel-
sant y torfeydd, a lanwyd o genfigen,
ac a ddywedasant yn erbyn y peth-
au a ddywedid gan Paul, gan wrth-
ddywedyd a chablu.
46 Yna Paul a Barnabas a aethant
yn hŷf, ac a ddywedasant, Rhaid
oedd llefaru gair Duw wrthych chwi
yn gyntaf: eithr o herwydd eich bod
yn ei wrthod, ac yn eich barnu
eich hunain yn annheilwng o fywyd
tragywyddol, wele, yr ydym yn troi
at y Cenhedloedd.
47 Canys felly y gorchymynodd yr
Arglwydd i ni, *gan ddywedyd,* Mi
a'th osodais di yn oleuni i'r Cen-
hedloedd, i fod o honot yn iachawd-
wriaeth hyd eithaf y ddaear.
48 A'r Cenhedloedd pan glywsant,
a fu lawen ganddynt, ac a ogonedd-
asant air yr Arglwydd: a chynnifer
ag oedd wedi eu hordeinio i fywyd
tragywyddol, a gredasant.
49 A gair yr Arglwydd a daenwyd
trwy yr holl wlad.
50 A'r Iuddewon a annogasant y
gwragedd crefyddol ac anrhydedd-
us, a phennaethiaid y ddinas, ac a
godasant erlid yn erbyn Paul a Bar-
nabas, ac a'u bwriasant hwy allan
o'u terfynau.
51 Eithr hwy a ysgydwasant y llwch
oddi wrth eu traed yn eu herbyn
hwynt, ac a ddaethant i Iconium.
52 A'r disgyblion a gyflawnwyd o
lawenydd, ac o'r Yspryd Glân.

PENNOD XIV.

1 *Erlid Paul a Barnabas allan o Iconium.* 8 *Paul yn iachâu y cloff efrydd yn Lystra: ac ar hynny y bobl yn tybied mai duwiau oeddynt hwy.* 19 *Llabyddio Paul.* 21 *Hwynt-hwy yn myned trwy fagad o eglwysi, gan gadarnhâu y disgyblion yn y ffydd, ac mewn dïoddefgarwch:* 26 *ac wedi dychwelyd i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethai Duw trwyddynt hwy.*

A DIGWYDDODD yn Iconium
iddynt fyned ynghyd i syna-
gog yr Iuddewon, a llefaru felly, fel
y credodd llïaws mawr o'r Iuddew-
on ac o'r Groegwyr hefyd.
2 Ond yr Iuddewon anghredadyn
a gyffroisant feddyliau y Cenhedl-
oedd, ac a'u gwnaethant yn ddrwg
yn erbyn y brodyr.
3 Am hynny hwy a arhosasant *yno*
amser mawr, gan fod yn hŷf yn yr
Arglwydd, yr hwn oedd yn dwyn
tystiolaeth i air ei ras, ac yn cen-
hadu gwneuthur arwyddion a rhyf-
eddodau trwy eu dwylaw hwynt.
4 Eithr llïaws y ddinas a rannwyd:
a rhai oedd gyd â'r Iuddewon, a
rhai gyd â'r apostolion.
5 A phan wnaethpwyd rhuthr gan
y Cenhedloedd a'r Iuddewon, yng-
hyd â'u llywodraethwyr, *i'w* ham-
merchi *hwy,* ac i'w llabyddio,
6 Hwythau a ddeallasant *hyn,* ac
a ffoisant i Lystra a Derbe, dinas-
oedd o Lycaonia, ac i'r wlad oddi
amgylch:
7 Ac yno y buant yn efengylu.
8 ¶ Ac yr oedd gwr yn eistedd yn
Lystra yn ddiffrwyth ei draed, yr
hwn oedd gloff o groth ei fam, ac ni
rodiasai erioed.
9 Hwn a glybu Paul yn llefaru,
yr hwn wrth edrych yn graff arno, a
gweled fod ganddo ffydd i gael
iechyd,
10 A ddywedodd â llef uchel, Saf
ar dy draed yn uniawn. Ac efe a
neidiodd *i fynu,* ac a rodiodd.
11 A phan welodd y bobloedd y
peth a wnaethai Paul, hwy a godas-
ant eu llef, gan ddywedyd yn iaith
Lycaonia, Y duwiau yn rhith dyn-
ion a ddisgynasant attom.
12 A hwy a alwasant Barnabas
yn Jupiter; a Phaul yn Mercurius,
oblegid efe oedd yr ymadroddwr
pennaf.
13 Yna offeiriad Jupiter, yr hwn
oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw
a garlantau i'r pyrth, ac a fynnasai
gyd â'r bobl aberthu.
14 A'r apostolion Barnabas a Phaul,
pan glywsant *hynny,* a rwygasant eu
dillad, ac a neidiasant ym mhlith y
bobl, gan lefain,

15 A dywedyd, *Ha* wŷr, paham
y gwnewch chwi y pethau hyn?
dynion hefyd ydym ninnau, yn
gorfod goddef fel chwithau, ac yn
pregethu i chwi ar i chwi droi
oddi wrth y pethau gweigion yma
at Dduw byw, yr hwn a wnaeth nef
a daear, a'r môr, a'r holl bethau
sydd ynddynt:
16 Yr hwn yn yr oesoedd gynt a
oddefodd i'r holl genhedloedd fyn-
ed yn eu ffyrdd eu hunain.
17 Er hynny ni adawodd efe mo
hono ei hun yn ddidyst, gan wneuth-
ur daioni, a rhoddi gwlaw o'r nef-
oedd i ni, a thymhorau ffrwythlawn,
a llenwi ein calonnau ni â lluniaeth
ac â llawenydd.
18 Ac er dywedyd y pethau hyn,
braidd yr attaliasant y bobl rhag
aberthu iddynt.
19 ¶ A daeth yno Iuddewon o
Antiochia ac Iconium, a hwy a
berswadiasant y bobl; ac wedi llab-
yddio Paul, a'*i* llusgasant *ef* allan
o'r ddinas, gan dybied ei fod ef
wedi marw.
20 Ac fel yr oedd y disgyblion yn
sefyll o'i amgylch, efe a gyfododd,
ac a aeth i'r ddinas: a thrannoeth
efe a aeth allan, *efe* a Barnabas, i
Derbe.
21 Ac wedi iddynt bregethu yr
efengyl i'r ddinas honno, ac ennill
llawer o ddisgyblion, hwy a ddy-
chwelasant i Lystra, ac Iconium, ac
Antiochia,
22 Gan gadarnhâu eneidiau y dis-
gyblion, a'*u* cynghori i aros yn y
ffydd, ac mai trwy lawer o orthrym-
derau y mae yn rhaid i ni fyned i
deyrnas Dduw.
23 Ac wedi ordeinio iddynt henur-
iaid ym mhob eglwys, a gweddïo
gyd âg ymprydiau, hwy a'u gorchy-
mynasant hwynt i'r Arglwydd, yr
hwn y credasent ynddo.
24 Ac wedi iddynt dramwy trwy
Pisidia, hwy a ddaethant i Pam-
phylia.
25 Ac wedi pregethu y gair yn
Perga, hwy a ddaethant i waered i
Attalia:
26 Ac oddi yno a fordwyasant i
Antiochia, o'r lle yr oeddynt wedi
eu gorchymyn i ras Duw i'r gorch-
wyl a gyflawnasant.
27 Ac wedi iddynt ddyfod, a chyn-
null yr eglwys ynghyd, adrodd a
wnaethant faint o bethau a wnaeth-
ai Duw gyd â hwy, ac iddo ef agoryd
i'r Cenhedloedd ddrws y ffydd.
28 Ac yno yr arhosasant hwy dros
hir o amser gyd â'r disgyblion.

PENNOD XV.

1 Ymryson mawr yn cyfodi ynghylch yr enwaed-
iad: 6 yr apostolion yn ymgynghori ynghylch
hynny; 22 ac yn anfon eu meddwl trwy lythyr-
au at yr eglwysi. 36 Paul a Barnabas, wedi
bwriadu myned i ymweled â'r brodyr, yn ym-
rafaelio, ac yn ymadael â'u gilydd.

A RHAI wedi dyfod i waered o
Judea, a ddysgasant y brodyr,
gan ddywedyd, Onid enwaedir chwi
yn ol defod Moses, ni ellwch fod yn
gadwedig.
2 *A* phan ydoedd ymryson a dadleu
nid bychan gan Paul a Barnabas yn
eu herbyn, hwy a ordeiniasant fyn-
ed o Paul a Barnabas, a rhai eraill
o honynt, i fynu i Jerusalem, at yr
apostolion a'r henuriaid, ynghylch
y cwestiwn yma.
3 Ac wedi eu hebrwng gan yr
eglwys, hwy a dramwyasant trwy
Phenice a Samaria, gan fynegi tro-
ad y Cenhedloedd: a hwy a baras-
ant lawenydd mawr i'r brodyr oll.
4 Ac wedi eu dyfod hwy i Jeru-
salem, hwy a dderbyniwyd gan yr
eglwys, a *chan* yr apostolion, a *chan*
yr henuriaid; a hwy a fynegasant
yr holl bethau a wnaethai Duw gyd
â hwynt.
5 Eithr cyfododd rhai o sect y
Phariseaid y rhai oedd yn credu,
gan ddywedyd, Mai rhaid iddynt eu
henwaedu, a gorchymyn cadw deddf
Moses.
6 ¶ A'r apostolion a'r henuriaid a
ddaethant ynghyd i edrych am y
matter yma.
7 Ac wedi bod ymddadleu mawr,
cyfododd Petr, ac a ddywedodd
wrthynt, *Ha* wŷr frodyr, chwi a
wyddoch ddarfod i Dduw er ys talm
o amser yn ein plith ni fy ethol i, i
gael o'r Cenhedloedd trwy fy ngen-
au i glywed gair yr efengyl, a chredu.
8 A Duw, adnabyddwr calonnau,
a ddug dystiolaeth iddynt, gan roddi

iddynt yr Yspryd Glân, megis ag i
ninnau:
9 Ac ni wnaeth *efe* ddim gwahan-
iaeth rhyngom ni a hwynt, gan buro
eu calonnau hwy trwy ffydd.
10 Yn awr gan hynny paham yr
ydych chwi yn temtio Duw, i ddodi
iau ar warrau y disgyblion, yr hon nid
allai ein tadau ni na ninnau ei dwyn?
11 Eithr trwy ras yr Arglwydd
Iesu Grist, yr ydym ni yn credu ein
bod yn gadwedig, yr un modd a
hwythau.
12 ¶ A'r holl lïaws a ddistawodd,
ac a wrandawodd ar Barnabas a
Phaul, yn mynegi pa arwyddion a
rhyfeddodau *eu maint* a wnaeth-
ai Duw ym mhlith y Cenhedloedd
trwyddynt hwy.
13 ¶ Ac wedi iddynt ddistewi, at-
tebodd Iago, gan ddywedyd, *Ha*
wŷr frodyr, gwrandêwch arnaf fi:
14 Simeon a fynegodd pa wedd yr
ymwelodd Duw ar y cyntaf, i gym-
meryd o'r Cenhedloedd bobl i'w enw.
15 Ac â hyn y cyttuna geiriau y
prophwydi; megis y mae yn ysgrif-
enedig,
16 Ar ol hyn y dychwelaf, ac yr
adeiladaf drachefn dabernacl Da-
fydd, yr hwn sydd wedi syrthio; a'i
fylchau ef a adeiladaf drachefn, ac
a'i cyfodaf eilchwyl:
17 Fel y byddo i hyn a weddiller o
ddynion geisio yr Arglwydd, ac i'r
holl Genhedloedd, y rhai y gelwir fy
enw i arnynt, medd yr Arglwydd, yr
hwn sydd yn gwneuthur yr holl
bethau hyn.
18 Hysbys i Dduw yw ei weithred-
oedd oll erioed.
19 O herwydd paham fy marn i
yw, na flinom y rhai o'r Cenhedl-
oedd a droisant at Dduw:
20 Eithr ysgrifenu o honom ni at-
tynt, ar ymgadw o honynt oddi wrth
halogrwydd delwau, a godineb, ac
oddi wrth y peth a dagwyd, ac *oddi*
wrth waed.
21 Canys y mae i Moses ym mhob
dinas, er yr hen amseroedd, rai a'i
pregethant ef, gan fod yn ei ddarllen
yn y synagogau bob Sabbath.
22 Yna y gwelwyd yn dda gan yr
apostolion a'r henuriaid, ynghyd â'r
holl eglwys, anfon gwŷr etholedig o
honynt eu hunain, i Antiochia, gyd
â Phaul a Barnabas; *sef* Judas a
gyfenwir Barsabas, a Silas, gwŷr
rhagorol ym mhlith y brodyr:
23 A *hwy* a ysgrifenasant gyd â
hwynt fel hyn; Yr apostolion, a'r
henuriaid, a'r brodyr, at y brodyr y
rhai sydd o'r Cenhedloedd yn Anti-
ochia, a Syria, a Cilicia, yn anfon
annerch:
24 Yn gymmaint a chlywed o hon-
om ni, i rai a aethant allan oddi
wrthym ni eich trallodi chwi â geir-
iau, gan ddymchwelyd eich eneidiau
chwi, a dywedyd *fod* yn rhaid en-
waedu arnoch, a chadw y ddeddf;
i'r rhai ni roisem ni *gyfryw* orchy-
myn:
25 Ni a welsom yn dda, wedi i ni
ymgynnull yn gyttûn, anfon gwŷr
etholedig attoch, gyd â'n hanwylyd
Barnabas a Phaul;
26 Gwŷr a roisant eu heneidiau dros
enw ein Harglwydd ni Iesu Grist.
27 Ni a anfonasom gan hynny Ju-
das a Silas; a hwythau ar air a
fynegant *i chwi* yr un pethau.
28 Canys gwelwyd yn dda gan yr
Yspryd Glân, a chennym ninnau,
na ddodid arnoch faich ychwaneg
na'r pethau angenrheidiol hyn;
29 Bod i chwi ymgadw oddi wrth
yr hyn a aberthwyd i eilunod, a
gwaed, ac oddi wrth y peth a dag-
wyd, ac oddi wrth odineb: oddi
wrth yr hyn bethau os ymgedwch,
da y gwnewch. Byddwch iach.
30 Felly wedi eu gollwng hwynt
ymaith, hwy a ddaethant i Antioch-
ia: ac wedi cynnull y lliaws ynghyd,
hwy a roisant y llythyr.
31 Ac wedi iddynt *ei* ddarllen,
llawenychu a wnaethant am y di-
ddanwch.
32 Judas hefyd a Silas, a hwythau
yn brophwydi, trwy lawer o ymad-
rodd a ddiddanasant y brodyr, ac
a'*u* cadarnhasant.
33 Ac wedi iddynt aros *yno* dros
amser, hwy a ollyngwyd ymaith
mewn heddwch, gan y brodyr, at yr
apostolion.
34 Eithr gwelodd Silas yn dda aros
yno.

35 A Phaul a Barnabas a arhosasant yn Antiochia, gan ddysgu ac efengylu gair yr Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

36 ¶ Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd Paul wrth Barnabas, Dychwelwn, ac ymwelwn â'n brodyr ym mhob dinas y pregethasom air yr Arglwydd ynddynt, *i weled* pa fodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyd â hwynt Ioan, yr hwn a gyfenwid Marc.

38 Ond ni welai Paul yn addas gymmeryd hwnnw gyd â hwynt, yr hwn a dynnasai oddi wrthynt o Pamphylia, ac nid aethai gyd â hwynt i'r gwaith.

39 A bu gymmaint cynnwrf *rhyngddynt*, fel yr ymadawsant oddi wrth eu gilydd; ac y cymmerth Barnabas Marc gyd âg ef, ac y mordwyodd i Cyprus:

40 Eithr Paul a ddewisodd Silas, ac a aeth ymaith, wedi ei orchymyn i ras Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a Cilicia, gan gadarnhâu yr eglwysi.

PENNOD XVI.

1 *Paul, wedi enwaedu ar Timothëus,* 7 *ac wedi ei alw gan yr Yspryd,* 14 *yn troi Lydia:* 16 *yn bwrw allan yspryd dewiniaeth;* 19 *ac am hynny Silas ac yntau yn cael eu fflangellu, a'u carcharu.* 26 *Agoryd drysau y carchar:* 31 *troi ceidwad y carchar,* 37 *a'u gwaredu hwythau.*

YNA y daeth efe i Derbe ac i Lystra. Ac wele, yr oedd yno ryw ddisgybl, a'i enw Timothëus, mab i ryw wraig yr hon oedd Iuddèwes, ac yn credu; a'i dad *oedd* Roegwr:

2 Yr hwn oedd yn cael gair da gan y brodyr oedd yn Lystra, ac *yn* Iconium.

3 Paul a fynnai i hwn fyned allan gyd âg ef; ac *efe* a'i cymmerth ac a'i henwaedodd ef, o achos yr Iuddewon oedd yn y lleoedd hynny: canys hwy a wyddent bawb mai Groegwr oedd ei dad ef.

4 Ac fel yr oeddynt yn ymdaith trwy y dinasoedd, hwy a roisant arnynt gadw y gorchymynion a ordeiniesid gan yr apostolion a'r henuriaid y rhai oedd yn Jerusalem.

5 Ac felly yr eglwysi a gadarnhâwyd yn y ffydd, ac a gynnyddasant mewn rhifedi beunydd.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia, a gwlad Galatia, a gwarafun iddynt gan yr Yspryd Glân bregethu y gair yn Asia;

7 Pan ddaethant i Mysia, hwy a geisiasant fyned i Bithynia: ac ni oddefodd Yspryd yr Iesu iddynt.

8 Ac wedi myned heibio i Mysia, hwy a aethant i waered i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul liw nos: Rhyw wr o Macedonia a safai, ac a ddeisyfai arno, ac a ddywedai, Tyred drosodd i Macedonia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn ebrwydd ni a geisiasom fyned i Macedonia; gan gwbl-gredu alw o'r Arglwydd nyni i efengylu iddynt hwy.

11 Am hynny, wedi myned ymaith o Troas, ni a gyrchasom yn uniawn i Samothracia, a thrannoeth i Neapolis;

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon sydd brif-ddinas o barth o Macedonia, dinas rydd: ac ni a fuom yn aros yn y ddinas honno ddyddiau rai.

13 Ac ar y dydd Sabbath ni a aethom allan o'r ddinas i làn afon, lle y byddid arferol o weddïo; ac ni a eisteddasom, ac a lefarasom wrth y gwragedd a ddaethant ynghyd.

14 ¶ A rhyw wraig a'i henw Lydia, un yn gwerthu porphor, o ddinas y Thyatiriaid, yr hon oedd yn addoli Duw, a wrandawodd; yr hon yr agorodd yr Arglwydd ei chalon, i ddal ar y pethau a leferid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i theulu, hi a ddymunodd *arnom*, gan ddywedyd, Os barnasoch fy mod i yn ffyddlawn i'r Arglwydd, deuwch i mewn i'm tŷ, ac arhoswch *yno*. A hi a'n cymhellodd ni.

16 ¶ A digwyddodd, a ni yn myned i weddïo, i ryw langces, yr hon oedd ganddi yspryd dewiniaeth, gyfarfod â ni; yr hon oedd yn peri llawer o elw i'w meistriaid wrth ddywedyd dewiniaeth.

17 Hon a ddilynodd Paul a ninnau, ac a lefodd, gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weision y Duw

goruchaf, y rhai sydd yn mynegi i
chwi ffordd iachawdwriaeth.
18 A hyn a wnaeth hi dros ddydd-
iau lawer. Eithr Paul yn flin gan-
ddo, a drodd, ac a ddywedodd wrth
yr yspryd, Yr ydwyf yn gorchymyn
i ti, yn enw Iesu Grist, fyned allan
o honi. Ac efe a aeth allan yr awr
honno.
19 ¶ A phan welodd ei meistriaid
hi fyned gobaith eu helw hwynt
ymaith, hwy a ddaliasant Paul a
Silas, ac a'*u* llusgasant *hwy* i'r
farchnadfa, at y llywodraethwyr;
20 Ac a'u dygasant hwy at y swydd-
ogion, ac a ddywedasant, Y mae y
dynion hyn, y rhai ydynt Iuddewon,
yn llwyr-gythryblio ein dinas ni,
21 Ac yn dysgu defodau, y rhai
nid ydyw rydd i ni eu derbyn na'u
gwneuthur, y rhai ydym Rufeinwyr.
22 A'r dyrfa a safodd i fynu yng-
hyd yn eu herbyn hwy; a'r swydd-
ogion, gan rwygo eu dillad, a orchy-
mynasant *eu* curo *hwy* â gwïail.
23 Ac wedi rhoddi gwïalennodiau
lawer iddynt, hwy a'*u* taflasant i
garchar, gan orchymyn i geidwad y
carchar eu cadw hwy yn ddïogel;
24 Yr hwn, wedi derbyn y cyfryw
orchymyn, a'*u* bwriodd hwy i'r
carchar nesaf i mewn, ac a wnaeth
eu traed hwy yn sicr yn y cyffion.
25 ¶ Ac ar hanner nos Paul a Si-
las oedd yn gweddïo, ac yn canu
mawl i Dduw: a'r carcharorion a'u
clywsant hwy.
26 Ac yn ddisymmwth y bu
daear-gryn mawr, hyd oni siglwyd
seiliau y carchar: ac yn ebrwydd
yr holl ddrysau a agorwyd, a rhwym-
au pawb a aethant yn rhyddion.
27 A phan ddeffrôdd ceidwad y
carchar, a chanfod drysau y carchar
yn agored, efe a dynnodd ei gleddyf,
ac a amcanodd ei ladd ei hun; gan
dybied ffoi o'r carcharorion ymaith.
28 Eithr Paul a lefodd â llef uchel,
gan ddywedyd, Na wna i ti dy hun
ddim niwed; canys yr ydym ni yma
oll.
29 Ac wedi galw am oleu, efe a
ruthrodd i mewn, ac yn ddychryn-
edig efe a syrthiodd i lawr ger bron
Paul a Silas,
30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a
ddywedodd, O feistriaid, beth sydd
raid i mi ei wneuthur, fel y bydd-
wyf gadwedig?
31 A hwy a ddywedasant, Cred
yn yr Arglwydd Iesu Grist, a chadw-
edig fyddi, ti a'th deulu.
32 A hwy a draethasant iddo air
yr Arglwydd, ac i bawb oedd yn ei
dŷ ef.
33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr
awr honno o'r nos, ac a olchodd *eu*
briwiau: ac efe a fedyddiwyd, a'r
eiddo oll, yn y man.
34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt
i'w dŷ, efe a osododd fwyd ger eu
bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu
i Dduw, efe a'i holl deulu.
35 A phan aeth hi yn ddydd, y
swyddogion a anfonasant y ceisiaid,
gan ddywedyd, Gollwng ymaith y
dynion hynny.
36 A cheidwad y carchar a fyneg-
odd y geiriau hyn wrth Paul, Y
swyddogion a anfonasant i'ch goll-
wng chwi ymaith: yn awr gan hyn-
ny cerddwch ymaith; ewch mewn
heddwch.
37 Eithr Paul a ddywedodd wrth-
ynt, Wedi iddynt ein curo yn gy-
hoedd heb ein barnu, a ninnau yn
Rhufeinwyr, hwy a'n bwriasant ni i
garchar; ac yn awr a ydynt hwy yn
ein bwrw ni allan yn ddirgel? nid
felly; ond deuant hwy eu hunain,
a dygant ni allan.
38 A'r ceisiaid a fynegasant y geir-
iau hyn i'r swyddogion: a hwy a
ofnasant, pan glywsant mai Rhuf-
einiaid oeddynt.
39 A hwy a ddaethant ac a at-
tolygasant arnynt, ac a'*u* dygasant
allan, ac a ddeisyfasant arnynt fyn-
ed allan o'r ddinas.
40 Ac wedi myned allan o'r
carchar, hwy a aethant i mewn at
Lydia: ac wedi gweled y brodyr,
hwy a'u cysurasant, ac a ymad-
awsant.

PENNOD XVII.

1 *Paul yn pregethu yn Thessalonica,* 4 *lle y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid ef.* 10 *Ei anfon ef i Berea, ac yntau yn pregethu yno;* 13 *ac wedi ei erlid yn Thessalonica,* 15 *yn dyfod i Athen; ac yno yn ymresymmu, ac yn pregethu iddynt hwy y Duw byw, yr hwn nid adwaenent:* 34 *ac wrth hynny bagad yn troi at Grist.*

GWEDI iddynt dramwy trwy
Amphipolis ac Apolonia, hwy
a ddaethant i Thessalonica, lle yr
oedd synagog i'r Iuddewon.
2 A Phaul, yn ol ei arfer, a aeth i
mewn attynt, a thros dri Sabbath a
ymresymmodd â hwynt allan o'r
ysgrythyrau,
3 Gan egluro a dodi ger eu bron-
nau, mai rhaid oedd i Grist ddïodd-
ef, a chyfodi oddi wrth y meirw; ac
mai hwn yw y Crist Iesu, yr hwn
yr wyf fi yn ei bregethu i chwi.
4 A rhai o honynt a gredasant, ac a
ymwasgasant â Phaul a Silas, ac o'r
Groegwyr crefyddol liaws mawr, ac
o'r gwragedd pennaf nid ychydig.
5 ¶ Eithr yr Iuddewon y rhai oedd
heb gredu, gan genfigennu, a gym-
merasant attynt ryw ddynion drwg
o grwydriaid; ac wedi casglu tyrfa,
hwy a wnaethant gyffro yn y ddin-
as, ac a osodasant ar dŷ Jason, ac a
geisiasant eu dwyn hwynt allan at
y bobl.
6 A phan na chawsant hwynt, hwy
a lusgasant Jason, a rhai o'r brodyr,
at bennaethiaid y ddinas, gan lefain,
Y rhai sydd yn aflonyddu y byd, *y
rhai hynny* a ddaethant yma hefyd;
7 Y rhai a dderbyniodd Jason: ac y
mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn
erbyn ordeiniadau Cesar, gan ddy-
wedyd fod brenhin arall, *sef* Iesu.
8 A hwy a gyffroisant y dyrfa, a
llywodraethwyr y ddinas hefyd, wrth
glywed y pethau hyn.
9 Ac wedi iddynt gael sicrwydd
gan Jason a'r lleill, hwy a'u goll-
yngasant hwynt ymaith.
10 ¶ A'r brodyr yn ebrwydd o hyd
nos a anfonasant Paul a Silas i
Berea: y rhai wedi eu dyfod *yno,*
a aethant i synagog yr Iuddewon.
11 Y rhai hyn oedd foneddigeidd-
iach na'r rhai oedd yn Thessalonica,
y rhai a dderbyniasant y gair gyd â
phob parodrwydd meddwl, gan
chwilio beunydd yr ysgrythyrau, a
oedd y pethau hyn felly.
12 Felly llawer o honynt a gredas-
ant, ac o'r Groegesau parchedig, ac
o wŷr, nid ychydig.
13 A phan wybu yr Iuddewon o
Thessalonica fod gair Duw yn ei
bregethu gan Paul yn Berea hefyd,
hwy a ddaethant yno hefyd, gan
gyffrôi y dyrfa.
14 Ac yna yn ebrwydd y brodyr
a anfonasant Paul ymaith, i fyned
megis i'r môr: ond Silas a Thimo-
thëus a arhosasant yno.
15 A chyfarwyddwyr Paul a'i dyg-
asant ef hyd Athen; ac wedi der-
byn gorchymyn at Silas a Timothëus,
ar iddynt ddyfod atto ar ffrwst, hwy
a aethant ymaith.
16 ¶ A thra yr ydoedd Paul yn
aros am danynt yn Athen, ei yspryd
a gynhyrfwyd ynddo, wrth weled y
ddinas wedi ymrôi i eilunod.
17 O herwydd hynny yr ymres-
ymmodd efe yn y synagog â'r Iudd-
ewon, ac â'r rhai crefyddol, ac yn y
farchnad beunydd â'r rhai a gyfar-
fyddent âg ef.
18 A rhai *o'r* philosophyddion o'r
Epicuriaid, ac o'r Stoiciaid, a ym-
ddadleuasant âg ef; a rhai a ddy-
wedasant, Beth a fynnai y siaradwr
hwn ei ddywedyd? a rhai, Tebyg
yw ei fod ef yn mynegi duwiau
dïeithr: am ei fod yn pregethu yr
Iesu, a'r adgyfodiad iddynt.
19 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i
dygasant i Areopagus, gan ddywed-
yd, A allwn ni gael gwybod beth
yw y ddysg newydd hon, a draethir
gennyt?
20 Oblegid yr wyt ti yn dwyn
rhyw bethau dïeithr i'n clustiau ni:
am hynny ni a fynnem wybod beth
a allai y pethau hyn fod.
21 (A'r holl Atheniaid, a'r dïeithr-
iaid y rhai oedd yn ymdeithio yno,
nid oeddynt yn cymmeryd hamdden
i ddim arall, ond i ddywedyd neu i
glywed rhyw newydd.)
22 ¶ Yna y safodd Paul y'nghanol
Areopagus, ac a ddywedodd, *Ha*
wŷr Atheniaid, mi a'ch gwelaf chwi
ym mhob peth yn dra choel-gref-
yddol:
23 Canys wrth ddyfod heibio, ac
edrych ar eich defosiynau, mi a gef-
ais allor yn yr hon yr ysgrifenasid,
I'R DUW NID ADWAENIR. Yr
hwn gan hynny yr ydych chwi heb
ei adnabod yn ei addoli, hwnnw yr
wyf fi yn ei fynegi i chwi.

24 Y Duw a wnaeth y byd, a phob peth sydd ynddo, gan ei fod yn Arglwydd nef a daear, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylaw:
25 Ac nid â dwylaw dynion y gwasanaethir ef, fel pe bai arno eisieu dim; gan ei fod ef yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll.
26 Ac *efe* a wnaeth o un gwaed bob cenedl o ddynion, i breswylio ar holl wyneb y ddaear, ac a bennodd yr amseroedd rhag-osodedig, a therfynau eu preswylfod hwynt;
27 Fel y ceisient yr Arglwydd, os gallent ymbalfalu am dano ef, a'i gael, er nad yw efe yn ddïau neppell oddi wrth bob un o honom:
28 Oblegid ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud, ac yn bod; megis y dywedodd rhai o'ch pöetau chwi eich hunain, Canys ei hiliogaeth ef hefyd ydym ni.
29 Gan ein bod ni gan hynny yn hiliogaeth Duw, ni ddylem ni dybied fod y Duwdod yn debyg i aur, neu arian, neu faen, o gerfiad celfyddyd a dychymmyg dyn.
30 A Duw, wedi esgeuluso amseroedd yr anwybodaeth hon, sydd yr awrhon yn gorchymyn i bob dyn ym mhob man edifarhâu:
31 O herwydd iddo osod diwrnod yn yr hwn y barna efe y byd mewn cyfiawnder, trwy y gwr a ordeiniodd efe; gan roddi ffydd i bawb, o herwydd darfod iddo ei gyfodi ef oddi wrth y meirw.
32 ¶ A phan glywsant sôn am adgyfodiad y meirw, rhai a watwarasant; a rhai a ddywedasant, Ni a'th wrandawn drachefn am y peth hwn.
33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith hwynt.
34 Eithr rhai gwŷr a lynasant wrtho, ac a gredasant: ym mhlith y rhai *yr oedd* Dionysius yr Areopagiad, a gwraig a'i henw Damaris, ac eraill gyd â hwynt.

PENNOD XVIII.

1 Paul yn gweithio â'i ddwylaw, ac yn pregethu yn Corinth i'r Cenhedloedd. 9 Yr Arglwydd yn ei gysuro ef trwy weledigaeth. 12 Achwyn arno ger bron Gàlio y rhaglaw: yntau yn cael ei ollwng ymaith; 18 ac wedi hynny yn tramwy o ddinas i ddinas, ac yn nerthu y disgyblion. 24 Apòlos, wedi ei ddysgu yn fanylach gan Acwila a Phriscila, 28 yn pregethu Crist gyd â nerth mawr.

AR ol y pethau hyn, Paul a ymadawodd âg Athen, ac a ddaeth i Corinth.
2 Ac wedi iddo gael rhyw Iuddew a'i enw Acwila, un o Pontus o genedl, wedi dyfod yn hwyr o'r Ital, a'i wraig Priscìla, (am orchymyn o Claudius i'r Iuddewon oll fyned allan o Rufain,) efe a ddaeth attynt.
3 Ac, o herwydd ei fod o'r un gelfyddyd, efe a arhoes gyd â hwynt, ac a weithiodd; (canys gwneuthurwyr pebyll oeddynt wrth eu celfyddyd.)
4 Ac efe a ymresymmodd yn y synagog bob Sabbath, ac a gynghorodd yr Iuddewon, a'r Groegiaid.
5 A phan ddaeth Silas a Thimothëus o Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr yspryd, ac *efe* a dystiolaethodd i'r Iuddewon, mai Iesu oedd Crist.
6 A hwythau gwedi ymosod yn ei erbyn, a chablu, efe a ysgydwodd *ei* ddillad, ac a ddywedodd wrthynt, *Bydded* eich gwaed chwi ar eich pennau eich hunain; glân *ydwyf* fi: o hyn allan mi a âf at y Cenhedloedd.
7 ¶ Ac wedi myned oddi yno, efe a ddaeth i dŷ un a'i enw Justus, *un* oedd yn addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd â'r synagog.
8 A Chrispus yr arch-synagogydd a gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid, wrth wrandaw, a gredasant, ac a fedyddiwyd.
9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Paul trwy weledigaeth liw nos, Nac ofna; eithr llefara, ac na thaw;
10 Canys yr wyf fi gyd â thi, ac ni esyd neb arnat, i wneuthur niwed i ti: o herwydd y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.
11 Ac efe a arhoes *yno* flwyddyn a chwe mis, yn dysgu gair Duw yn eu plith hwynt.
12 ¶ A phan oedd Gàlio yn rhaglaw yn Achaia, cyfododd yr Iuddewon yn unfryd yn erbyn Paul, ac a'i dygasant ef i'r frawdle,
13 Gan ddywedyd, Y mae hwn yn

annog dynion i addoli Duw yn erbyn y ddeddf.

14 Ac fel yr oedd Paul yn amcanu agoryd ei enau, dywedodd Gàlio wrth yr Iuddewon, Pe buasai gam, neu ddrwg weithred, O Iuddewon, wrth reswm myfi a gyd-ddygaswn â chwi:

15 Eithr os y cwestiwn sydd am ymadrodd, ac enwau, a'r ddeddf sydd yn eich plith chwi, edrychwch eich hunain; canys ni fyddaf fi farnwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd hwynt oddi wrth y frawdle.

17 A'r holl Roegwyr a gymmerasant Sosthenes yr arch-synagogydd, ac a'i curasant o flaen y frawdle. Ac nid oedd Gàlio yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 ¶ Eithr Paul, wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganodd yn iach i'r brodyr, ac a fordwyodd ymaith i Syria, a chyd âg ef Priscìla ac Acwila; gwedi iddo gneifio *ei* ben yn Cenchrea: canys yr oedd arno adduned.

19 Ac efe a ddaeth i Ephesus, ac a'u gadawodd hwynt yno; eithr efe a aeth i'r synagog, ac a ymresymmodd â'r Iuddewon.

20 A phan ddymunasant *arno* aros gyd â hwynt dros amser hŵy, ni chaniattaodd efe:

21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, Y mae yn anghenraid i mi gadw yr wyl sydd yn dyfod yn Jerusalem; ond os myn Duw, mi a ddeuaf yn fy ol attoch chwi drachefn. Ac efe a aeth ymaith o Ephesus.

22 Ac wedi iddo ddyfod i waered i Cesarea, efe a aeth i fynu ac a gyfarchodd yr eglwys, ac a ddaeth i waered i Antiochia.

23 Ac wedi iddo dreulio talm o amser efe a aeth ymaith, gan dramwy trwy wlad Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhâu yr holl ddisgyblion.

24 ¶ Eithr rhyw Iuddew, a'i enw Apòlos, Alexandriad o genedl, gwr ymadroddus, cadarn yn yr ysgrythyrau, a ddaeth i Ephesus.

25 Hwn oedd wedi dechreu dysgu iddo ffordd yr Arglwydd: ac *efe* yn wresog yn yr yspryd, a lefarodd, ac a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, heb ddeall ond bedydd Ioan yn unig.

26 A hwn a ddechreuodd lefaru yn hŷf yn y synagog: a phan glybu Acwila a Phriscìla, hwy a'i cymmerasant ef attynt, ac a agorasant iddo ffordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllysio myned i Achaia, y brodyr, gan annog, a ysgrifenasant at y disgyblion i'w dderbyn ef: yr hwn, wedi ei ddyfod, a gynnorthwyodd lawer ar y rhai a gredasent trwy ras;

28 Canys efe a orchfygodd yr Iuddewon yn egnïol, ar gyhoedd, gan ddangos trwy ysgrythyrau, mai Iesu yw Crist.

PENNOD XIX.

6 *Rhoddi yr Ysbryd Glân trwy ddwylaw Paul.* 9 *Yr Iuddewon yn cablu ei athrawiaeth ef, yr hon a gadarnhêir trwy wyrthiau.* 13 *Y consurwyr Iuddewaidd* 16 *yn cael eu curo gan y cythraul.* 19 *Llosgi y llyfrau consurio.* 24 *Demetrius, o chwant elw, yn codi terfysg mawr yn erbyn Paul:* 35 *ac ysgolhaig y ddinas yn llonyddu y derfysg.*

A DIGWYDDODD, tra fu Apòlos yn Corinth, wedi i Paul dramwy trwy y parthau uchaf, ddyfod o hono ef i Ephesus: ac wedi iddo gael rhyw ddisgyblion,

2 Efe a ddywedodd wrthynt, A dderbyniasoch chwi yr Yspryd Glân er pan gredasoch? A hwy a ddywedasant wrtho, Ni chawsom ni gymmaint a chlywed a oes Yspryd Glân.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba beth gan hynny y bedyddiwyd chwi? Hwythau a ddywedasant, I fedydd Ioan.

4 A dywedodd Paul, Ioan yn ddïau a fedyddiodd â bedydd edifeirwch, gan ddywedyd wrth y bobl am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod ar ei ol ef, sef yng Nghrist Iesu.

5 A phan glywsant hwy *hyn*, hwy a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd Iesu.

6 Ac wedi i Paul ddodi *ei* ddwylaw arnynt, yr Yspryd Glân a ddaeth arnynt; a hwy a draethasant â thafodau, ac a brophwydasant.

7 A'r gwŷr oll oeddynt ynghylch deuddeg.

8 Ac efe a aeth i mewn i'r synagog,

ac a lefarodd yn hŷf dros dri mis,
gan ymresymmu a chynghori y peth-
au *a berthynent* i deyrnas Dduw.
9 Eithr pan oedd rhai wedi caledu,
ac heb gredu, gan ddywedyd yn
ddrwg am y ffordd honno ger bron
y lliaws, efe a dynnodd ymaith oddi
wrthynt, ac a neillduodd y disgybl-
ion; gan ymresymmu beunydd yn
ysgol un Tyrannus.
10 A hyn a fu dros yspaid dwy
flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a
oedd yn trigo yn Asia, yn Iuddewon
a Groegiaid, glywed gair yr Ar-
glwydd Iesu.
11 A gwyrthiau rhagorol a wnaeth
Duw trwy ddwylaw Paul:
12 Hyd oni ddygid at y cleifion,
oddi wrth ei gorph ef, napcynau
neu foledau; a'r clefydau a ym-
adawai â hwynt, a'r ysprydion drwg
a aent allan o honynt.
13 ¶ Yna rhai o'r Iuddewon crwydr-
aidd, *y rhai oedd* gonsurwyr, a gym-
merasant arnynt enwi uwch ben y
rhai oedd ag ysprydion drwg yn-
ddynt, enw yr Arglwydd Iesu, gan
ddywedyd, Yr ydym ni yn eich
tynghedu chwi trwy yr Iesu, yr hwn
y mae Paul yn ei bregethu.
14 Ac yr oedd rhyw saith o feibion
i Scefa, Iuddew *ac* arch-offeiriad, y
rhai oedd yn gwneuthur hyn.
15 A'r yspryd drwg a attebodd ac
a ddywedodd, Yr Iesu yr wyf yn ei
adnabod, a Phaul a adwaen; eithr
pwy ydych chwi?
16 A'r dyn yr hwn yr oedd yr
yspryd drwg ynddo, a ruthrodd ar-
nynt, ac a'u gorchfygodd, ac a fu
drwm yn eu herbyn; hyd oni ffoi-
sant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn
noethion ac yn archolledig.
17 A hyn a fu hysbys gan yr holl
Iuddewon a'r Groegiaid hefyd, y
rhai oedd yn preswylio yn Ephesus;
ac ofn a syrthiodd arnynt oll, ac
enw yr Arglwydd Iesu a fawrygwyd.
18 A llawer o'r rhai a gredasent a
ddaethant, ac a gyffesasant, ac a
fynegasant eu gweithredoedd.
19 Llawer hefyd o'r rhai a fuasai
yn gwneuthur rhodreswaith, a ddyg-
asant eu llyfrau ynghyd, ac a'u
llosgasant y'ngŵydd pawb; a hwy
a fwriasant eu gwerth hwy, ac a'i
cawsant yn ddengmil a deugain o
ddarnau arian.
20 Mor gadarn y cynnyddodd gair
yr Arglwydd, ac y cryfhaodd.
21 ¶ A phan gyflawnwyd y pethau
hyn, arfaethodd Paul yn yr yspryd,
gwedi iddo dramwy trwy Macedonia
ac Achaia, fyned i Jerusalem; gan
ddywedyd, Gwedi i mi fod yno, rhaid
i mi weled Rhufain hefyd.
22 Ac wedi anfon i Macedonia
ddau o'r rhai oedd yn gweini iddo,
sef Timothëus ac Erastus, efe ei
hun a arhosodd dros amser yn Asia.
23 ¶ A bu ar yr amser hwnnw
drallod nid bychan ynghylch y ffordd
honno.
24 Canys rhyw un a'i enw Deme-
trius, gôf arian, yn gwneuthur teml-
au arian i Dïana, oedd yn peri elw
nid bychan i'r crefftwyr;
25 Y rhai a alwodd efe, ynghyd â
gweithwyr y cyfryw bethau hefyd,
ac a ddywedodd, *Ha* wŷr, chwi a
wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn
y mae ein golud ni:
26 Chwi a welwch hefyd ac a
glywch, nid yn unig yn Ephesus,
eithr agos dros Asia oll, ddarfod i'r
Paul yma berswadio a throi llawer
o bobl ymaith, wrth ddywedyd nad
ydyw dduwiau y rhai a wneir â
dwylaw.
27 Ac nid yw yn unig yn enbyd
i ni, ddyfod y rhan hon i ddirmyg;
eithr hefyd bod cyfrif teml y dduw-
ies fawr Dïana yn ddiddym, a bod
hefyd ddistrywio ei mawrhydi hi,
yr hon y mae Asia oll a'r byd yn ei
haddoli.
28 A phan glywsant, hwy a lanwyd
o ddigofaint; ac a lefasant, gan
ddywedyd, Mawr *yw* Dïana yr E-
phesiaid.
29 A llanwyd yr holl ddinas o
gythrwfl: a hwy a ruthrasant yn
unfryd i'r orsedd, gwedi cipio Gaius
ac Aristarchus o Macedonia, cyd-
ymdeithion Paul.
30 A phan oedd Paul yn ewyllysio
myned i mewn i blith y bobl, ni
adawodd y disgyblion iddo.
31 Rhai hefyd o bennaethiaid Asia,
y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrras-

ant atto, i ddeisyf *arno*, nad ymroddai efe i fyned i'r orsedd.

32 A rhai a lefasant un peth, ac eraill beth arall: canys y gynnulleidfa oedd yn gymmysg; a'r rhan fwyaf ni wyddent o herwydd pa beth y daethent ynghyd.

33 A hwy a dynnasant Alexander allan o'r dyrfa, a'r Iuddewon yn ei yrru ef ym mlaen. Ac Alexander a amneidiodd â'i law am osteg, ac a fynnasai ei amddiffyn ei hun wrth y bobl.

34 Eithr pan wybuant mai Iuddew oedd efe, pawb âg un llef a lefasant megis dros ddwy awr, Mawr *yw* Dïana yr Ephesiaid.

35 Ac wedi i ysgolhaig y ddinas lonyddu y bobl, efe a ddywedodd, *Ha* wŷr Ephesiaid, pa ddyn sydd nis gŵyr fod dinas yr Ephesiaid yn addoli y dduwies fawr Dïana, a'r *ddelw* a ddisgynodd oddi wrth Jupiter?

36 A chan fod y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonydd, ac na wneloch ddim mewn byrbwyll.

37 Canys dygasoch yma y gwŷr hyn, y rhai nid ydynt nac yn yspeilwyr temlau, nac yn cablu eich duwies chwi.

38 Od oes gan hynny gan Demetrius a'r crefftwyr sydd gyd âg ef, un hawl yn erbyn neb, y mae cyfraith i'w chael, ac y mae rhaglawiaid: rhodded pawb yn erbyn eu gilydd.

39 Ac os gofynwch ddim am bethau eraill, mewn cynnulleidfa gyfreithlawn y terfynir *hynny*.

40 O herwydd enbyd yw rhag achwyn arnom am y derfysg heddyw; gan nad oes un achos trwy yr hwn y gallom roddi rheswm o'r ymgyrch hwn.

41 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ollyngodd y gynnulleidfa ymaith.

PENNOD XX.

1 *Paul yn myned i Macedonia; 7 yn gwasanaethu swpper yr Arglwydd, ac yn pregethu. 9 Eutychus, wedi cwympo i lawr yn farw, yn cael ei godi i fynu yn fyw. 17 Paul, ym Miletus, yn galw yr henuriaid ynghyd; ac yn mynegi iddynt beth a ddigwyddai iddo: 28 yn gorchymyn praidd Duw iddynt: 29 yn eu rhybuddio hwynt am y gau-athrawon: 36 yn gweddïo gyd â hwynt, ac yn myned ymaith.*

AC ar ol gostegu y cythrwfl, Paul, wedi galw y disgyblion atto, a'*u* cofleidio, a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned dros y parthau hynny, a'u cynghori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dir Groeg.

3 Ac wedi aros dri mis, a gwneuthur o'r Iuddewon gynllwyn iddo, fel yr oedd ar fedr morio i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A chyd-ymdeithiodd âg ef hyd yn Asia, Sopater o Berea; ac o'r Thessaloniaid, Aristarchus a Secundus; a Gaius o Derbe, a Timothëus; ac o'r Asiaid, Tychicus a Trophimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, *ac* a arhosasant am danom yn Troas.

6 A ninnau a fordwyasom ymaith oddi wrth Philippi, ar ol dyddiau y bara croyw, ac a ddaethom attynt hwy i Troas mewn pùm niwrnod; lle yr arhosasom saith niwrnod.

7 Ac ar y *dydd* cyntaf o'r wythnos, wedi i'r disgyblion ddyfod ynghyd i dorri bara, Paul a ymresymmodd â hwynt, ar fedr myned ymaith drannoeth; ac *efe* a barhaodd yn ymadrodd hyd hanner nos.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn y llofft lle yr oeddynt wedi ymgasglu.

9 A rhyw wr ieuangc, a'i enw Eutychus, a eisteddai mewn ffenestr: ac efe a syrthiodd mewn trwmgwsg, tra yr oedd Paul yn ymresymmu yn hir, wedi ei orchfygu gan gwsg, ac a gwympodd i lawr o'r drydedd llofft; ac a gyfodwyd i fynu yn farw.

10 A Phaul a aeth i waered, ac a syrthiodd arno ef, a chan *ei* gofleidio, a ddywedodd, Na chyffrôed arnoch: canys y mae ei enaid ynddo ef.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwytta, ac ymddiddan llawer hyd dorriad y dydd; felly efe a aeth ymaith.

12 A hwy a ddygasant y llangc yn fyw, ac a gysurwyd yn ddirfawr.

13 ¶ Ond nyni a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliasom i Assos; ar fedr oddi yno dderbyn Paul: canys felly yr oedd efe wedi ordeinio, ar fedr myned ei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu efe â ni yn Assos, nyni a'i derbyniasom ef i mewn, ac a ddaethom i Mitylene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod drannoeth gyferbyn â Chïos; a thradwy y tiriasom yn Samos, ac a arhosasom yn Trogylium; a'r ail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegid Paul a roddasai ei fryd ar hwylio heibio i Ephesus, fel na byddai iddo dreulio amser yn Asia. Canys brysio yr oedd, os bai bosibl iddo, i fod yn Jerusalem erbyn dydd y Sulgwyn.

17 ¶ Ac o Miletus efe a anfonodd i Ephesus, ac a alwodd atto henuriaid yr eglwys.

18 A phan ddaethant atto, efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch, er y dydd cyntaf y deuthum i Asia, pa fodd y bûm i gyd â chwi dros yr holl amser;

19 Yn gwasanaethu yr Arglwydd gyd â phob gostyngeiddrwydd, a llawer o ddagrau, a phrofedigaethau, y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gynllwynion yr Iuddewon:

20 Y modd nad atteliais ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegi *i chwi*, a'ch dysgu ar gyhoedd, ac o dŷ i dŷ;

21 Gan dystiolaethu i'r Iuddewon, ac i'r Groegiaid hefyd, yr edifeirwch sydd tu ag at Dduw, a'r ffydd sydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist.

22 Ac yn awr, wele fi yn rhwym yn yr yspryd yn myned i Jerusalem, heb wybod y pethau a ddigwydd i mi yno:

23 Eithr bod yr Yspryd Glân yn tystio i mi ym mhob dinas, gan ddywedyd, fod rhwymau a blinderau yn fy aros.

24 Ond nid wyf fi yn gwneuthur cyfrif o ddim, ac nid gwerthfawr gennyf fy einioes fy hun, os gallaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weinidogaeth a dderbyniais gan yr Arglwydd Iesu, i dystiolaethu efengyl gras Duw.

25 Ac yr awrhon, wele, mi a wn na chewch chwi oll, ym mysg y rhai y bûm i yn tramwy yn pregethu teyrnas Dduw, weled fy wyneb i mwyach.

26 O herwydd paham yr ydwyf yn tystio i chwi y dydd heddyw, fy mod i yn lân oddi wrth waed pawb oll:

27 Canys nid ymatteliais rhag mynegi i chwi holl gynghor Duw.

28 ¶ Edrychwch gan hynny arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd, ar yr hwn y gosododd yr Yspryd Glân chwi yn olygwyr, i fugeilio eglwys Dduw, yr hon a bwrcasodd efe â'i brïod waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw, ar ol fy ymadawiad i, fleiddiau blinion i'ch plith, heb arbed y praidd.

30 Ac o honoch chwi eich hunain y cyfyd gwŷr yn llefaru pethau gŵyrdraws, i dynnu disgyblion ar eu hol.

31 Am hynny gwyliwch, a chofiwch, dros dair blynedd na pheidiais i nos a dydd â rhybuddio pob un *o honoch* â dagrau.

32 Ac yr awrhon, frodyr, yr ydwyf yn eich gorchymyn i Dduw, ac i air ei ras ef, yr hwn a all adeiladu ychwaneg, a rhoddi i chwi etifeddiaeth ym mhlith yr holl rai a sancteiddiwyd.

33 Arian, neu aur, neu wisg neb, ni chwennychais:

34 Ië, chwi a wyddoch eich hunain, ddarfod i'r dwylaw hyn wasanaethu i'm cyfreidiau i, ac i'r rhai oedd gyd â mi.

35 Mi a ddangosais i chwi bob peth, mai wrth lafurio felly y mae yn rhaid cynnorthwyo y gweiniaid; a chofio geiriau yr Arglwydd Iesu, ddywedyd o hono ef, mai Dedwydd yw rhoddi yn hytrach na derbyn.

36 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a roddodd ei liniau i lawr, ac a weddïodd gyd â hwynt oll.

37 Ac wylo yn dost a wnaeth pawb: a *hwy* a syrthiasant ar wddf Paul, ac a'i cusanasant ef;

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair a ddywedasai efe, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i hebryngasant ef i'r llong.

PENNOD XXI.

1 *Paul yn gwrthod ei gynghori i beidio â myned i Jerusalem.* 9 *Merched Phylip yn brophwydesau.* 15 *Paul yn dyfod i Jerusalem,* 27 *lle y daliwyd ef, ac y bu mewn mawr berygl:* 31 *a'r pen-capten yn ei achub ef, ac yn rhoi cennad iddo i lefaru wrth y bobl.*

A DIGWYDDODD, wedi i ni osod allan, ac ymadael â hwynt, ddyfod o honom âg uniawn-gyrch i Coos, a thrannoeth i Rhodes; ac oddi yno i Patara.

2 A phan gawsom long yn hwylio trosodd i Phenice, ni a ddringasom iddi, ac a aethom ymaith.

3 Ac wedi ymddangos o Cyprus i ni, ni a'i gadawsom hi ar y llaw aswy, ac a hwyliasom i Syria, ac a diriasom yn Tyrus: canys yno yr oedd y llong yn dadlwytho y llwyth.

4 Ac wedi i ni gael disgyblion, nyni a arhosasom yno saith niwrnod: y rhai a ddywedasant i Paul, trwy yr Yspryd, nad elai i fynu i Jerusalem.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddiau, ni a ymadawsom, ac a gychwynasom; a phawb, ynghyd â'r gwragedd a'r plant, a'n hebryngasant *ni* hyd allan o'r ddinas: ac wedi i ni ostwng ar ein gliniau ar y traeth, ni a weddïasom.

6 Ac wedi i ni ymgyfarch â'n gilydd, ni a ddringasom i'r llong; a hwythau a ddychwelasant i'w cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylio o Tyrus, ni a ddaethom i Ptolemais: ac wedi *i ni* gyfarch y brodyr, ni a drigasom un diwrnod gyd â hwynt.

8 A thrannoeth, y rhai oedd ynghylch Paul a ymadawsant, ac a ddaethant i Cesarea. Ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Phylip yr efengylwr, (yr hwn oedd *un* o'r saith,) ni a arhosasom gyd âg ef.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merched o forwynion, yn prophwydo.

10 Ac fel yr oeddem yn aros *yno* ddyddiau lawer, daeth i waered o Judea brophwyd a'i enw Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys Paul, a rhwymo ei ddwylaw ef a'i draed, efe a ddywedodd, Hyn a ddywed yr Yspryd Glân; Y gwr bïau y gwregys hwn a rwym yr Iuddewon fel hyn yn Jerusalem, ac a'*i* traddodant i ddwylaw y Cenhedloedd.

12 A phan glywsom y pethau hyn, nyni, a'r rhai oedd o'r fan honno hefyd, a ddeisyfasom nad elai efe i fynu i Jerusalem.

13 Eithr Paul a attebodd, Beth a wnewch chwi yn wylo, ac yn torri fy nghalon i? canys parod wyf fi nid i'm rhwymo yn unig, ond i farw hefyd yn Jerusalem, er mwyn enw yr Arglwydd Iesu.

14 A chan na ellid ei berswadio, ni a beidiasom, gan ddywedyd, Ewyllys yr Arglwydd a wneler.

15 Hefyd, ar ol y dyddiau hynny, ni a gymmerasom ein beichiau, ac a aethom i fynu i Jerusalem.

16 A *rhai* o'r disgyblion o Cesarea a ddaeth gyd â ni, gan ddwyn un Mnason o Cyprus, hen ddisgybl, gyd â'r hwn y llettŷem.

17 Ac wedi ein dyfod i Jerusalem, y brodyr a'n derbyniasant yn llawen.

18 A'r *dydd* nesaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn at Iago; a'r holl henuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwell iddynt, efe a fynegodd iddynt, bob yn un ac un, bob peth a wnaethai Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwy ei weinidogaeth ef.

20 A phan glywsant, hwy a ogoneddasant yr Arglwydd, ac a ddywedasant wrtho, Ti a weli, frawd, pa sawl myrddiwn sydd o'r Iuddewon y rhai a gredasant; ac y maent oll yn dwyn zêl i'r ddeddf.

21 A hwy a glywsant am danat ti, dy fod di yn dysgu yr Iuddewon oll, y rhai sydd ym mysg y Cenhedloedd, i ymwrthod â Moses; ac yn dywedyd, na ddylent hwy enwaedu ar *eu* plant, na rhodio yn ol y defodau.

22 Pa beth gan hynny? nid oes fodd na ddêl y llïaws ynghyd: canys hwy a gânt glywed dy ddyfod di.

23 Gwna gan hynny yr hyn a ddywedwn wrthyt: Y mae gennym ni bedwar gwŷr a chanddynt adduned arnynt:

24 Cymmer y rhai hyn, a glanhâer di gyd â hwynt, a gwna draul arnynt, fel yr eilliont *eu* pennau; ac y gwypo pawb am y pethau a glywsant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy fod di dy hun hefyd yn rhodio, ac yn cadw y ddeddf.

25 Eithr am y Cenhedloedd y rhai

a gredasant, ni a ysgrifenasom, *ac* a
farnasom, na bo iddynt gadw dim o'r
cyfryw beth; eithr iddynt ymgadw
oddi wrth y pethau a aberthwyd i
eilunod, a gwaed, a rhag *peth* tag-
edig, a rhag putteindra.
26 Yna Paul a gymmerth y gwŷr;
a thrannoeth, gwedi iddo ymlanhâu
gyd â hwynt, efe a aeth i mewn i'r
deml; gan hysbysu cyflawni dydd-
iau y glanhâd, hyd oni offrymmid
offrwm dros bob un o honynt.
27 A phan oedd y saith niwrnod
ar ddarfod, yr Iuddewon oeddynt o
Asia, pan welsant ef yn y deml, a
derfysgasant yr holl bobl, ac a
ddodasant ddwylaw arno,
28 Gan lefain, *Ha* wŷr Israeliaid,
cynnorthwywch. Dyma y dyn sydd
yn dysgu pawb ym mhob man yn
erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle
yma: ac ym mhellach, y Groegiaid
hefyd a ddug *efe* i mewn i'r deml,
ac a halogodd y lle sanctaidd hwn.
29 Canys hwy a welsent o'r blaen
Trophimus yr Ephesiad yn y ddinas
gyd âg ef, yr hwn yr oeddynt hwy
yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn
i mewn i'r deml.
30 A chynhyrfwyd y ddinas oll,
a'r bobl a redodd ynghyd: ac wedi
ymaelyd yn Paul, hwy a'i tynnasant
ef allan o'r deml: ac yn ebrwydd
cauwyd y drysau.
31 Ac fel yr oeddynt hwy yn ceisio
ei ladd ef, daeth y gair at ben-capten
y fyddin, fod Jerusalem oll mewn
terfysg.
32 Yr hwn allan o law a gymmer-
odd filwyr, a chanwriaid, ac a red-
odd i waered attynt: hwythau, pan
welsant y pen-capten a'r milwyr, a
beidiasant â churo Paul.
33 Yna y daeth y pen-capten yn
nês, ac a'i daliodd ef, ac a archodd
ei rwymo *ef* â dwy gadwyn; ac a
ymofynodd pwy oedd efe, a pha
beth a wnaethai.
34 Ac amryw rai a lefent amryw
beth yn y dyrfa: ac am nas gallai
wybod hysbysrwydd o herwydd y
cythrwfl, efe a orchymynodd ei
ddwyn ef i'r castell.
35 A phan oedd efe ar y grisiau,
fe a ddigwyddodd gorfod ei ddwyn
ef gan y milwyr, o achos trais y
dyrfa.
36 Canys yr oedd lliaws y bobl yn
canlyn, gan lefain, Ymaith âg ef.
37 A phan oedd Paul ar ei ddwyn
i mewn i'r castell, efe a ddywedodd
wrth y pen-capten, Ai rhydd i mi
ddywedyd peth wrthyt? Ac efe a
ddywedodd, A fedri di Roeg?
38 Onid tydi yw yr Aiphtwr, yr hwn
o flaen y dyddiau hyn a gyfodaist
derfysg, ac a arweiniaist i'r anial-
wch bedair mil o wŷr llofruddiog?
39 A Phaul a ddywedodd, Gwr
ydwyf fi yn wir o Iuddew, *un* o
Tarsus, dinesydd o ddinas nid an-
enwog, o Cilicia; ac yr wyf yn
deisyf arnat ti, dyro gennad i mi i
lefaru wrth y bobl.
40 Ac wedi iddo roi cennad iddo,
Paul a safodd ar y grisiau, ac a am-
neidiodd â llaw ar y bobl. Ac wedi
gwneuthur distawrwydd mawr, efe
a lefarodd wrthynt yn Hebraeg, gan
ddywedyd,

PENNOD XXII.

1 *Paul yn mynegi yn helaeth y modd y troisid ef i'r ffydd,* 17 *ac y galwesid ef i fod yn apostol.* 22 *Y bobl, wrth glywed crybwyll am y Cenhedloedd, yn llefain yn ei erbyn ef:* 24 *yntau yn debyg i gael ei ffangellu;* 25 *ac etto yn diangc, trwy ymhonni o ddinas-fraint Rhufain.*

HA wŷr, frodyr, a thadau, gwran-
dêwch fy amddiffyn wrthych
yr awrhon.
2 (A phan glywsant mai yn He-
braeg yr oedd efe yn llefaru wrth-
ynt, hwy a roisant iddo osteg gwell:
ac efe a ddywedodd,)
3 Gwr wyf fi yn wir o Iuddew, yr
hwn a aned yn Tarsus yn Cilicia,
ac wedi fy meithrin yn y ddinas hon
wrth draed Gamaliel, *ac* wedi fy
athrawiaethu yn ol manylaf gyfraith
y tadau, yn dwyn zêl i Dduw, fel
yr ydych chwithau oll heddyw.
4 A mi a erlidiais y ffordd hon hyd
angau, gan rwymo a dodi y'ngharch-
ar wŷr a gwragedd hefyd.
5 Megis ag y mae yr arch-offeiriad
yn dyst i mi, a'r holl henaduriaeth;
gan y rhai hefyd y derbyniais lyth-
yrau at y brodyr, ac yr euthum i
Damascus, ar fedr dwyn y rhai oedd
yno *hefyd,* yn rhwym i Jerusalem,
i'w cospi.

6 Eithr digwyddodd, a myfi yn
myned, ac yn nesâu at Damascus,
ynghylch hanner dydd, yn ddisymmwth
i fawr oleuni o'r nef ddisgleirio
o'm hamgylch.
7 A mi a syrthiais ar y ddaear, ac a
glywais lais yn dywedyd wrthyf, Saul,
Saul, paham yr wyt yn fy erlid?
8 A minnau a attebais, Pwy wyt
ti, *O* Arglwydd? Yntau a ddywedodd
wrthyf, Myfi yw Iesu o Nazareth,
yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.
9 Hefyd y rhai oedd gyd â myfi a
welsant y goleuni yn ddïau, ac a ofnasant;
ond ni chlywsant hwy lais yr
hwn oedd yn llefaru wrthyf.
10 Ac myfi a ddywedais, Beth a
wnaf, *O* Arglwydd? A'r Arglwydd
a ddywedodd wrthyf, Cyfod, a dos i
Damascus; ac yno y dywedir i ti
bob peth a'r a ordeiniwyd i ti eu
gwneuthur.
11 A phryd nad oeddwn yn gweled
gan ogoniant y goleuni hwnnw, a'r
rhai oedd gyd â mi yn fy nhywys
erbyn fy llaw, myfi a ddeuthum i
Damascus.
12 Ac un Ananïas, gwr defosiynol
yn ol y ddeddf, ac iddo air da gan
yr Iuddewon oll a'r oeddynt yn
preswylio *yno*,
13 A ddaeth attaf, ac a safodd ger
llaw, ac a ddywedodd wrthyf, *Y*
brawd Saul, cymmer dy olwg. Ac mi
a edrychais arno yn yr awr honno.
14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein
tadau ni a'th rag-ordeiniodd di i
wybod ei ewyllys ef, ac i weled y
Cyfiawn hwnnw, ac i glywed llefer-
ydd ei enau ef.
15 Canys ti a fyddi dyst iddo wrth
bob dyn, o'r *pethau* a welaist ac a
glywaist.
16 Ac yr awrhon beth yr wyt ti
yn ei aros? cyfod, bedyddier di, a
golch ymaith dy bechodau, gan alw
ar enw yr Arglwydd.
17 A darfu, wedi i mi ddyfod yn fy
ol i Jerusalem, fel yr oeddwn yn
gweddïo yn y deml, i mi syrthio
mewn llewyg;
18 A'i weled ef yn dywedyd wrthyf,
Brysia, a dos ar frys allan o Jerusalem:
o herwydd ni dderbyniant
dy dystiolaeth am danaf fi.
19 A minnau a ddywedais, *O* Arglwydd,
hwy a wyddant fy mod i yn
carcharu, ac yn baeddu ym mhob
synagog, y rhai a gredent ynot ti:
20 A phan dywalltwyd gwaed
Stephan dy ferthyr di, yr oeddwn i
hefyd yn sefyll ger llaw, ac yn cydsynio
i'w ladd ef, ac yn cadw dillad
y rhai a'i lladdent ef.
21 Ac efe a ddywedodd wrthyf,
Dos ymaith: canys mi a'th anfonaf
ym mhell at y Cenhedloedd.
22 A hwy a'i gwrandawsant ef hyd
y gair hwn; a hwy a godasant eu
llef, ac a ddywedasant, Ymaith â'r
cyfryw un oddi ar y ddaear: canys
nid cymmwys ei fod ef yn fyw.
23 Ac fel yr oeddynt yn llefain,
ac yn bwrw *eu* dillad, ac yn taflu
llwch i'r awyr,
24 Y pen-capten a orchymynodd
ei ddwyn ef i'r castell, gan beri ei
holi ef trwy fflangellau; fel y gallai
wybod am ba achos yr oeddynt yn
llefain arno felly.
25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo
ef â charreiau, dywedodd Paul wrth
y canwriad yr hwn oedd yn sefyll
ger llaw, Ai rhydd i chwi fflangellu
gwr o Rufeiniad, ac heb ei gondemnio
hefyd?
26 A phan glybu y canwriad, efe
a aeth ac a fynegodd i'r pen-capten,
gan ddywedyd, Edrych beth yr wyt
yn ei wneuthur: canys Rhufeiniad
yw y dyn hwn.
27 A'r pen-capten a ddaeth, ac a
ddywedodd wrtho, Dywed i mi, ai
Rhufeiniad wyt ti? Ac efe a ddywedodd,
Ië.
28 A'r pen-capten a attebodd, A
swm mawr y cefais i y ddinas-fraint
hon. Eithr Paul a ddywedodd, A
minnau a anwyd *yn freiniol*.
29 Yn ebrwydd gan hynny yr ymadawodd
oddi wrtho y rhai oedd ar
fedr ei holi: a'r pen-capten hefyd
a ofnodd, pan wybu ei fod ef yn
Rhufeiniad, ac oblegid darfod iddo
ei rwymo ef.
30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllysio
gwybod hysbysrwydd am ba
beth y cyhuddid ef gan yr Iuddewon,
efe a'i gollyngodd ef o'r rhwymau,
ac a archodd i'r arch-offeiriaid

a'u cynghor oll ddyfod *yno;* ac *efe* a ddug Paul i waered, ac a'i gosododd ger eu bron hwy.

PENNOD XXIII.

1 *Paul yn atteb drosto ei hun.* 2 *Ananïas yn gorchymyn ei daro ef.* 7 *Ymryson ym mysg ei gyhuddwyr ef.* 11 *Duw yn ei gysuro ef.* 14 *Yr Iuddewon yn cynllwyn iddo;* 20 *a dangos hynny i'r pen-capten:* 27 *yntau yn ei anfon ef at Ffelix y rhaglaw.*

A PHAUL, yn edrych yn graff ar y cynghor, a ddywedodd, *Ha* wŷr frodyr, mi a wasanaethais Dduw mewn pob cybwybod dda, hyd y dydd heddyw.

2 A'r arch-offeiriad Ananïas a archodd i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymyl, ei daro ef ar ei enau.

3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th dery di, bared wedi ei wŷn-galchu: canys a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ol y ddeddf, a chan droseddu y ddeddf yn peri fy nharo i?

4 A'r sefyllwyr a ddywedasant wrtho, A ddifenwi di arch-offeiriad Duw?

5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, frodyr, mai yr arch-offeiriad oedd efe: canys ysgrifenedig yw, Na ddywed yn ddrwg am bennaeth dy bobl.

6 A phan wybu Paul fod y naill ran o'r Saduceaid, a'r llall o'r Phariseaid, efe a lefodd yn y cynghor, *Ha* wŷr frodyr, Pharisead wyf fi, mab i Pharisead: am obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn fy marnu i.

7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ymryson rhwng y Phariseaid a'r Saduceaid: a rhannwyd y lliaws.

8 Canys y Saduceaid yn wir a ddywedant nad oes nac adgyfodiad, nac angel, nac yspryd: eithr y Phariseaid sydd yn addef pob un o'r ddau.

9 A bu llefain mawr: a'r ysgrifenyddion *o ran* y Phariseaid a godasant i fynu, ac a ymrysonasant, gan ddywedyd, Nid ydym ni yn cael dim drwg yn y dyn hwn: eithr os yspryd a lefarodd wrtho, neu angel, nac ymrysonwn â Duw.

10 Ac wedi cyfodi terfysg mawr, y pen-capten, yn ofni rhag tynnu Paul yn ddrylliau ganddynt, a archodd i'r milwyr fyned i waered, a'i gipio ef o'u plith hwynt, a'i ddwyn i'r castell.

11 Yr ail nos yr Arglwydd a safodd ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cymmer gysur: canys megis y tystiolaethaist am danaf fi yn Jerusalem, felly y mae yn rhaid i ti dystiolaethu yn Rhufain hefyd.

12 A phan aeth hi yn ddydd, rhai o'r Iuddewon, wedi llunio cyfarfod, a'u rhwymasant eu hunain â dïofryd, gan ddywedyd na fwyttâent *ac* nad yfent nes iddynt ladd Paul.

13 Ac yr oedd mwy na deugain o'r rhai a wnaethant y cynghrair hwn.

14 A hwy a ddaethant at yr archoffeiriaid a'r henuriaid, ac a ddywedasant, Ni a'n rhwymasom ein hunain â dïofryd, na archwaethem ddim hyd oni laddem Paul.

15 Yn awr gan hynny hysbyswch gyd â'r cynghor i'r pen-capten, fel y dygo efe ef i waered y fory attoch chwi, fel pe byddech ar fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef: a ninnau, cyn y delo efe yn agos, ydym barod i'w ladd ef.

16 Eithr pan glybu mab chwaer Paul y cynllwyn yma, efe a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd un o'r canwriaid atto, ac a ddywedodd, Dwg y gwr ieuangc hwn at y pen-capten; canys y mae ganddo beth i'w fynegi iddo.

18 Ac efe a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten; ac a ddywedodd, Paul y carcharor a'm galwodd i atto, ac a ddymunodd arnaf ddwyn y gwr ieuangc yma attat ti, yr hwn sydd ganddo beth i'w ddywedyd wrthyt.

19 A'r pen-capten a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a aeth *âg ef* o'r neilldu, ac a ofynodd, Beth yw yr hyn sydd gennyt i'w fynegi i mi?

20 Ac efe a ddywedodd, Yr Iuddewon a gyd-fwriadasant ddeisyf arnat ddwyn Paul i waered y fory i'r cynghor, fel pe baent ar fedr ymofyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna di â hwynt; canys y mae yn cynllwyn iddo fwy na deugeinwr o honynt, y rhai a roisant ddïofryd, na bwytta nac yfed,

nes ei ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod, yn disgwyl am addewid gennyt ti.

22 Y pen-capten gan hynny a ollyngodd y gwr ieuangc ymaith, wedi gorchymyn *iddo* na ddywedai i neb, ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau ganwriad, efe a ddywedodd, Parottôwch ddau cant o filwyr, i fyned hyd yn Cesarea, a deg a thri ugain o wŷr meirch, a deucant o' ffynwewyr, ar y drydedd awr o'r nos;

24 A pharottôwch ysgrubliaid *iddynt* i osod Paul arnynt, i'w ddwyn ef yn ddïogel at Ffelix y rhaglaw.

25 Ac efe a ysgrifenodd lythyr, yn cynnwys yr ystyriaeth yma:

26 Claudius Lysias at yr ardderchoccaf raglaw Ffelix, *yn anfon* annerch.

27 Y gwr hwn a ddaliwyd gan yr Iuddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt; ac a achubais i, gan ddyfod â llu arnynt, gwedi deall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dygais ef i waered i'w cynghor hwynt:

29 Yr hwn y cefais fod yn achwyn arno am arholion o'u cyfraith hwy, heb fod un cŵyn arno yn haeddu angau, neu rwymau.

30 A phan fynegwyd i mi fod yr Iuddewon ar fedr cynllwyn i'r gwr, myfi a'i hanfonais ef allan o law attat ti; ac a rybuddiais y cyhuddwyr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef ger dy fron di. Bydd iach.

31 Yna y milwyr, megis y gorchymynasid iddynt, a gymmerasant Paul, ac a'*i* dygasant o hyd nos i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adael i'r gwŷr meirch fyned gyd âg ef, hwy a ddychwelasant i'r castell:

33 Y rhai, gwedi dyfod i Cesarea, a rhoddi y llythyr at y rhaglaw, a osodasant Paul hefyd ger ei fron ef.

34 Ac wedi i'r rhaglaw ddarllen *y llythyr*, ac ymofyn o ba dalaeth yr oedd efe: a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd;

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwyr hefyd. Ac efe a orchymynodd ei gadw ef yn nadleudy Herod.

PENNOD XXIV.

1 *Paul, wedi ei gyhuddo gan Tertùlus yr areithiwr,* 10 *yn atteb dros ei fuchedd a'i athrawiaeth:* 24 *yn pregethu Crist i'r rhaglaw a'i wraig.* 26 *Y rhaglaw yn gobeithio cael gwobr, eithr yn ofer:* 27 *ac o'r diwedd, wrth fyned allan o'i swydd, yn gadael Paul y'ngharchar.*

AC ar ol pùm niwrnod, y daeth Ananïas yr arch-offeiriad i waered, a'r henuriaid, ac un Tertùlus, areithiwr; y rhai a ymddangosasant ger bron y rhaglaw yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertùlus a ddechreuodd *ei* gyhuddo *ef*, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti heddwch mawr, a bod pethau llwyddiannus i'r genedl hon trwy dy ragwelediad di, yr ydym ni yn gwbl, ac ym mhob man, yn *eu* cydnabod, *O* ardderchoccaf Ffelix, gyd â phob dïolch.

4 Eithr, fel na rwystrwyf di ym mhellach, yr ydwyf yn deisyf arnat, o'th hynawsedd, wrandaw arnom ar fyr eiriau.

5 Oblegid ni a gawsom y gwr hwn yn bla, ac yn cyfodi terfysg ym mysg yr holl Iuddewon trwy y byd, ac yn ben ar sect y Nazareniaid:

6 Yr hwn a amcanodd halogi y deml: yr hwn hefyd a ddaliasom ni, ac a fynnasem ei farnu yn ol ein cyfraith ni.

7 Eithr Lysias y pen-capten a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'*i* dug *ef* allan o'n dwylaw ni,

8 *Ac* a archodd i'w gyhuddwyr ddyfod ger dy fron di: gan yr hwn, wrth ei holi, y gelli dy hun gael gwybodaeth o'r holl bethau am y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.

9 A'r Iuddewon a gydsyniasant hefyd, gan ddywedyd fod y pethau hyn felly.

10 A Phaul a attebodd, wedi i'r rhaglaw amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wybod dy fod di yn farnwr i'r genedl hon er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fwy cysurus yn atteb trosof fy hun,

11 Canys ti a elli wybod nad oes dros ddeuddeg diwrnod er pan ddeuthum i fynu i addoli yn Jerusalem.

12 Ac ni chawsant fi yn y deml yn ymddadleu â neb, nac yn gwneuthur terfysg i'r bobl, nac yn y synagogau, nac yn y ddinas:

13 Ac ni allant brofi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'u plegid.

14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffesu i ti, mai yn ol y ffordd y maent hwy yn ei galw yn heresi, felly yr wyf fi yn addoli Duw fy nhadau; gan gredu yr holl bethau sydd ysgrifenedig yn y ddeddf a'r prophwydi;

15 A chennyf obaith ar Dduw, yr hon y mae y rhai hyn eu hunain yn ei disgwyl, y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnion ac i'r anghyfiawnion.

16 Ac yn hyn yr ydwyf fi fy hun yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwystr tu ag at Dduw a dynion, yn wastadol.

17 Ac ar ol llawer o flynyddoedd, y deuthum i wneuthur elusenau i'm cenedl, ac offrymmau.

18 Ar hynny rhai o'r Iuddewon o Asia a'm cawsant i wedi fy nglanhâu yn y deml, nid gyd â thorf na therfysg.

19 Y rhai a ddylasent fod ger dy fron di, ac achwyn, os oedd ganddynt ddim i'm herbyn.

20 Neu, dyweded y rhai hyn eu hunain, os cawsant ddim camwedd ynof, tra fûm i yn sefyll o flaen y cynghor;

21 Oddi eithr yr un llef hon a lefais pan oeddwn yn sefyll yn eu plith; Am adgyfodiad y meirw y'm bernir heddyw gennych.

22 Pan glybu Ffelix y pethau hyn, efe a'u hoedodd hwynt, gan wybod yn hysbysach y pethau a berthynent i'r ffordd *honno;* ac a ddywedodd, Pan ddêl Lysias y pen-capten i waered, mi a gâf wybod eich matterion chwi yn gwbl.

23 Ac efe a archodd i'r canwriad gadw Paul, a chael *o hono* esmwythdra; ac na lesteiriai neb o'r eiddo ef i'w wasanaethu, nac i ddyfod atto.

24 Ac ar ol talm o ddyddiau, y daeth Ffelix, gyd â'i wraig Drusila, yr hon ydoedd Iuddewes, ac a yrrodd am Paul, ac a'i gwrandawodd ef ynghylch y ffydd yng Nghrist.

25 Ac fel yr oedd efe yn ymresymmu am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd, Ffelix a ddychrynodd, ac a attebodd, Dos ymaith ar hyn o amser; a phan gaffwyf fi amser cyfaddas, mi a alwaf am danat.

26 A chan obeithio hefyd y rhoddid arian iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhydd: o herwydd paham efe a anfonodd am dano yn fynychach, ac a chwedleuodd âg ef.

27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y daeth Porcius Ffestus yn lle Ffelix. A Ffelix, yn ewyllysio gwneuthur cymmwynas i'r Iuddewon, a adawodd Paul yn rhwym.

PENNOD XXV.

2 *Yr Iuddewon yn achwyn ar Paul ger bron Ffestus:* 8 *ac yntau yn atteb drosto ei hun,* 11 *ac yn appelio at Cesar:* 14 *ac wedi hynny Ffestus yn hysbysu ei achos ef i'r brenhin Agrippa,* 23 *a'i ddwyn ef ger bron.* 25 *Ffestus yn ei ddiheuro ef, na wnaethai efe ddim a haeddai farwolaeth.*

FFESTUS gan hynny, wedi dyfod i'r dalaeth, ar ol tri diwrnod a aeth i fynu i Jerusalem o Cesarea.

2 Yna yr ymddangosodd yr arch-offeiriad a phennaethiaid yr Iuddewon ger ei fron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbiliasant âg ef,

3 Gan geisio ffafr yn ei erbyn ef, fel y cyrchai efe ef i Jerusalem, gan wneuthur cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Ffestus a attebodd, y cedwid Paul yn Cesarea, ac yr âi efe ei hun *yno* ar fyrder.

5 Y rhai gan hynny a allant yn eich mysg, eb efe, deuant i waered gyd â *mi,* ac od oes dim drwg yn y gwr hwn, cyhuddant ef.

6 A phryd na thrigasai efe gyd â hwy dros ddeng niwrnod, efe a aeth i waered i Cesarea; a thrannoeth *efe* a eisteddodd yn yr orsedd, ac a archodd ddwyn Paul atto.

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iuddewon a ddaethent o Jerusalem i waered, a safasant o'i amgylch, ac a ddygasant lawer o achwynion trymion yn erbyn Paul, y rhai nis gallent eu profi.

8 Ac yntau yn ei amddiffyn ei hun, Ni phechais i ddim, nac yn erbyn cyfraith yr Iuddewon, nac yn erbyn y deml, nac yn erbyn Cesar.

9 Eithr Ffestus, yn chwennych dangos ffafr i'r Iuddewon, a attebodd Paul, ac a ddywedodd, A fynni di fyned i fynu i Jerusalem, i'th farnu yno ger fy mron i am y pethau hyn?

10 A Phaul a ddywedodd, O flaen gorsedd-faingc Cesar yr wyf fi yn sefyll, lle y mae yn rhaid fy marnu: ni wneuthum i ddim cam â'r Iuddewon, megis y gwyddost ti yn dda.

11 Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, ac *os* gwneuthum ddim yn haeddu angau, nid wyf yn gwrthod marw: eithr onid oes dim o'r pethau y mae y rhai hyn yn fy nghyhuddo, ni ddichon neb fy rhoddi iddynt. Appelio yr wyf at Cesar.

12 Yna Ffestus, wedi ymddiddan â'r cynghor, a attebodd, A appeliaist ti at Cesar? at Cesar y cei di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y brenhin a Bernice a ddaethant i Cesarea i gyfarch Ffestus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o ddyddiau, Ffestus a fynegodd i'r brenhin hanes Paul, gan ddywedyd, Y mae *yma* ryw ŵr wedi ei adael gan Ffelix yngharchar:

15 Ynghylch yr hwn, pan yr oeddwn yn Jerusalem, yr ymddangosodd arch-offeiriaid a henuriaid yr Iuddewon ger bron, gan ddeisyf *cael* barn yn ei erbyn ef.

16 I'r rhai yr attebais, nad oedd arfer y Rhufeinwyr roddi neb rhyw ddyn i'w ddifetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhuddwyr yn ei wyneb, a chael lle i'w amddiffyn ei hun rhag y cŵyn.

17 Wedi eu dyfod hwy yma gan hynny, heb wneuthur dim oed, trannoeth mi a eisteddais ar yr orsedd-faingc, ac a orchymynais ddwyn y gŵr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddug y cyhuddwyr *i fynu* ddim achwyn o'r pethau yr oeddwn i yn tybied:

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef ryw ymofynion ynghylch eu coel-grefydd eu hunain, ac ynghylch un Iesu a fuasai farw, yr hwn a daerai Paul ei fod yn fyw.

20 A myfi, yn anhysbys i ymofyn am hyn, a ddywedais, a fynnai efe fyned i Jerusalem, a'i farnu yno am y pethau hyn.

21 Eithr gwedi i Paul appelio i'w gadw i wybyddiaeth Augustus, mi a erchais ei gadw ef hyd oni allwn ei anfon ef at Cesar.

22 Yna Agrippa a ddywedodd wrth Ffestus, Minnau a ewyllysiwn glywed y dyn. Yntau a ddywedodd, Ti a gei ei glywed ef y fory.

23 Trannoeth gan hynny, wedi dyfod Agrippa a Bernice, â rhwysg fawr, a myned i mewn i'r orsedd, â'r pen-capteniaid, a phendefigion y ddinas, wrth orchymyn Ffestus fe a ddygwyd Paul ger bron.

24 A Ffestus a ddywedodd, *O* frenhin Agrippa, a chwi wŷr oll sydd gyd â ni yn bresennol, chwi a welwch y dyn hwn, oblegid pa un y galwodd holl liaws yr Iuddewon arnaf fi, yn Jerusalem ac yma, gan lefain na ddylai efe fyw yn hŵy.

25 Eithr pan ddeallais na wnaethai efe ddim yn haeddu angau, ac yntau ei hun wedi appelio at Augustus, mi a fernais ei ddanfon ef.

26 Am yr hwn nid oes gennyf ddim sicrwydd i'w ysgrifenu at fy arglwydd. O herwydd paham mi a'i dygais ef ger eich bron chwi, ac yn enwedig ger dy fron di, *O* frenhin Agrippa; fel, wedi ei holi ef, y caffwyf ryw beth i'w ysgrifenu.

27 Canys allan o reswm y gwelaf fi anfon carcharor, heb hysbysu hefyd yr achwynion *a fyddo* yn ei erbyn ef.

PENNOD XXVI.

1 *Paul, yngŵydd Agrippa, yn dangos ei fuchedd o'i febyd;* 12 *ac mor rhyfeddol y troisid ac y galwesid ef i fod yn apostol.* 24 *Ffestus yn taeru ei fod ef wedi ynfydu: yntau ar hynny yn atteb yn llariaidd.* 28 *Agrippa ym mron myned yn Gristion.* 31 *Yr holl gynnulleidfa yn ei farnu ef yn ddieuog.*

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae cennad i ti i ddywedyd drosot dy hunan. Yna Paul a estynodd ei law, ac a'i hamddiffynodd ei hun.

2 Yr ydwyf yn fy nhybied fy hun yn ddedwydd, O frenhin Agrippa, gan fy mod yn cael fy amddiffyn fy

hun ger dy fron di heddyw, am yr
holl bethau yr achwynir arnaf gan
yr Iuddewon:
3 Yn bendifaddeu gan wybod dy
fod di yn gydnabyddus â'r holl
ddefodau a'r holion sydd ym mhlith
yr Iuddewon: o herwydd paham yr
ydwyf yn deisyf arnat fy ngwran-
daw i yn ddïoddefgar.
4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr
hon oedd o'r dechreuad ym mhlith
fy nghenedl yn Jerusalem, a ŵyr yr
Iuddewon oll;
5 Y rhai a'm hadwaenent i o'r
dechreu, (os mynnant dystiolaethu,)
mai yn ol y sect fanylaf o'n cref-
ydd ni y bûm i fyw yn Phari-
sead.
6 Ac yn awr, am obaith yr addewid
a wnaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf
yn sefyll i'm barnu:
7 I'r hon *addewid* y mae ein deu-
ddeg llwyth ni, heb dor yn gwas-
anaethu *Duw* nos a dydd, yn go-
beithio dyfod. Am yr hwn obaith
yr achwynir arnaf, *O* frenhin Agrip-
pa, gan yr Iuddewon.
8 Pa beth? ai anghredadwy y
bernir gennych chwi, y cyfyd Duw
y meirw?
9 Minnau yn wir a dybiais ynof fy
hun, fod yn rhaid *i mi* wneuthur
llawer o bethau yn erbyn enw Iesu
o Nazareth.
10 Yr hyn hefyd a wneuthum yn
Jerusalem: a llawer o'r saint a geu-
ais i mewn carcharau, wedi derbyn
awdurdod gan yr arch-offeiriaid; ac
wrth eu difetha, mi a roddais farn
yn *eu* herbyn.
11 Ac ym mhob synagog yn fynych
mi a'u cospais hwy, ac a'*u* cymhell-
ais i gablu; a chan ynfydu yn fwy
yn eu herbyn, mi a'*u* herlidiais hyd
ddinasoedd dïeithr hefyd.
12 Ac yn hyn, a myfi yn myned i
Damascus âg awdurdod a chennad
oddi wrth yr arch-offeiriaid,
13 Ar hanner dydd, O frenhin, ar
y ffordd, y gwelais oleuni o'r nef,
mwy na disgleirdeb yr haul, yn
disgleirio o'm hamgylch, a'r rhai
oedd yn ymdaith gyd â mi.
14 Ac wedi i ni oll syrthio ar y
ddaear, mi a glywais leferydd yn
llefaru wrthyf, ac yn dywedyd yn
Hebraeg, Saul, Saul, paham yr yd-
wyt yn fy erlid i? Caled *yw* i ti
wingo yn erbyn y symbylau.
15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyt ti,
Arglwydd? Ac efe a ddywedodd,
Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn
ei erlid.
16 Eithr cyfod, a saf ar dy draed:
canys i hyn yr ymddangosais i ti,
i'th osod di yn weinidog ac yn dyst
o'r pethau a welaist, ac o'r pethau
yr ymddangosaf i ti ynddynt;
17 Gan dy wared di oddi wrth y
bobl, a'r Cenhedloedd, at y rhai yr
ydwyf yn dy anfon di yr awrhon,
18 I agoryd eu llygaid, ac i'*w* troi
o dywyllwch i oleuni, ac *o* feddiant
Satan at Dduw; fel y derbyniont
faddeuant pechodau, a chyfran ym
mysg y rhai a sancteiddiwyd, trwy
y ffydd sydd ynof fi.
19 Am ba achos, O frenhin Agrip-
pa, ni bûm anufudd i'r weledigaeth
nefol:
20 Eithr mi a bregethais i'r rhai yn
Damascus yn gyntaf, ac yn Jerusa-
lem, a thros holl wlad Judea, ac i'r
Cenhedloedd; ar iddynt edifarhâu, a
dychwelyd at Dduw, a gwneuthur
gweithredoedd addas i edifeirwch.
21 O achos y pethau hyn yr Iudd-
ewon a'm daliasant i yn y deml, ac
a geisiasant *fy* lladd *i â'u dwylaw
eu hun.*
22 Am hynny, wedi i mi gael help
gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y
dydd hwn, gan dystiolaethu i fychan
a mawr, ac heb ddywedyd dim am-
gen nag a ddywedasai y prophwydi
a Moses y delent i ben;
23 Y dïoddefai Crist, *ac* y byddai
efe yn gyntaf o adgyfodiad y meirw,
ac y dangosai oleuni i'r bobl, ac i'r
Cenhedloedd.
24 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd
y pethau hyn trosto, Ffestus a ddy-
wedodd â llef uchel, Paul, yr wyt ti
yn ynfydu; llawer o ddysg sydd yn
dy yrru di yn ynfyd.
25 Ac efe a ddywedodd, Nid wyf
fi yn ynfydu, *O* ardderchoccaf Ffes-
tus; eithr geiriau gwirionedd a
sobrwydd yr wyf fi yn eu hadrodd.
26 Canys y brenhin a ŵyr oddi

wrth y pethau hyn, wrth yr hwn
yr wyf fi yn llefaru yn hŷf: o herwydd nid wyf yn tybied fod dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo; oblegid nid mewn congl y gwnaed hyn.
27 *O* frenhin Agrippa, A wyt ti
yn credu i'r prophwydi? Mi a wn dy fod yn credu.
28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth
Paul, Yr wyt ti o fewn ychydig i'm hennill i fod yn Gristion.
29 A Phaul a ddywedodd, Mi a
ddymunwn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn unig, ond pawb hefyd a'r sydd yn fy ngwrandaw heddyw, yn gyfryw ag wyf fi, ond y rhwymau hyn.
30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
cyfododd y brenhin, a'r rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt:
31 Ac wedi iddynt fyned o'r neilldu,
hwy a lefarasant wrth eu gilydd, gan ddywedyd, Nid yw y dyn hwn yn gwneuthur dim yn haeddu angau, neu rwymau.
32 Yna y dywedodd Agrippa wrth
Ffestus, Fe allasid gollwng y dyn yma ymaith, oni buasai iddo appelio at Cesar.

PENNOD XXVII.

1 *Paul, wrth forio tu a Rhufain,* 10 *yn rhag-ddywedyd perygl y daith;* 11 *ac heb gael ei goelio:* 14 *hwythau yn cael eu taflu draw ac yma gan y dymmestl:* 41 *y llong yn torri arnynt;* 22, 34, 44 *ac er hynny maent yn dyfod i gyd i dir yn ddiangol.*

A PHAN gyttunwyd forio o honom ymaith i'r Ital, hwy a roisant Paul, a rhyw garcharorion eraill, at ganwriad a'i enw Julius, o fyddin Augustus.
2 Ac wedi dringo i long o Adra-
myttium, ar fedr hwylio i dueddau Asia, ni a aethom allan o'r porthladd; a chyd â ni yr oedd Aristarchus, Macedoniad o Thessalonica.
3 A thrannoeth ni a ddygwyd i
waered i Sidon. A Julius a ymddûg yn garedigol tu ag at Paul, ac a roddes *iddo* gennad i fyned at ei gyfeillion i gael ymgeledd.
4 Ac wedi myned oddi yno, ni a
hwyliasom dan Cyprus, am fod y gwyntoedd yn wrthwynebus.
5 Ac wedi hwylio o honom dros y
môr sydd ger llaw Cilicia a Phamphylia, ni a ddaethom i Myra, *dinas* yn Lycia.
6 Ac yno y canwriad, wedi cael
llong o Alexandria yn hwylio i'r Ital, a'n gosododd ni ynddi.
7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben
lawer o ddyddiau, a dyfod yn brin ar gyfer Cnidus, am na adawai y gwynt i ni, ni a hwyliasom îs law Creta, ar gyfer Salmone.
8 Ac *wedi i ni* yn brin fyned heibio
iddi, ni a ddaethom i ryw le a elwir, Y porthladdoedd prydferth, yr hwn yr oedd dinas Lasea yn agos iddo.
9 Ac wedi i dalm o amser fyned
heibio, a bod morio weithian yn enbyd, o herwydd hefyd ddarfod yr ympryd weithian, Paul a gynghorodd,
10 Gan ddywedyd wrthynt, *Ha*
wŷr, yr wyf yn gweled y bydd yr hynt hon ynghyd â sarhâd a cholled fawr, nid yn unig am y llwyth a'r llong, eithr am ein heinioes ni hefyd.
11 Eithr y canwriad a gredodd i
lywydd ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau a ddywedid gan Paul.
12 A chan fod y porthladd yn ang-
hyfleus i auafu, y rhan fwyaf a roisant gynghor i ymadaw oddi yno hefyd, os gallent ryw fodd gyrhaeddyd hyd Phenice, i auafu *yno;* yr hwn sydd borthladd yn Creta, ar gyfer y dehau-orllewin, a'r gogledd-orllewin.
13 A phan chwythodd y deheu-
wynt yn araf, hwynt-hwy yn tybied cael *eu* meddwl, gan godi *hwyliau,* a foriasant heibio yn agos i Creta.
14 Ond cyn nemmawr cyfododd
yn ei herbyn hi wynt tymhestlog, yr hwn a elwir Euroclydon.
15 A phan gipiwyd y llong, ac heb
allu gwrthwynebu y gwynt, ni a ymroisom, ac a ddygwyd *gyd â'r gwynt.*
16 Ac wedi i ni redeg goris ynys
fechan a elwir Clauda, braidd y gallasom gael y bâd:
17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a
wnaethant gynnorthwyon, gan wregysu y llong oddi dani: a hwy yn ofni rhag syrthio ar sugn-draeth, wedi gostwng yr hwyl, a ddygwyd felly.
18 A ni yn flin iawn arnom gan y

dymmestl, drannoeth hwy a ysgafn-
hasant y llong;
19 A'r trydydd *dydd* bwriasom â'n
dwylaw ein hunain daclau y llong
allan.
20 A phan nad oedd na haul na sêr
yn ymddangos dros lawer o ddydd-
iau, a thymmestl nid bychan yn
pwyso *arnom*, pob gobaith y bydd-
em cadwedig a ddygwyd oddi ar-
nom o hynny allan.
21 Ac wedi bod hir ddirwest, yna y
safodd Paul yn eu canol hwy, ac a
ddywedodd, *Ha* wŷr, chwi a ddyl-
asech wrandaw arnaf fi, a bod heb
ymadaw o Creta, ac ennill y sarhâd
yma a'r golled.
22 Ac yr awrhon yr wyf yn eich
cynghori chwi i fod yn gysurus:
canys ni bydd colled am einioes *un*
o honoch, ond am y llong yn unig.
23 Canys safodd yn fy ymyl y nos
hon angel Duw, yr hwn a'm pïau,
a'r hwn yr wyf yn ei addoli,
24 Gan ddywedyd, Nac ofna, Paul;
rhaid i ti sefyll ger bron Cesar:
ac wele, rhoddes Duw i ti y rhai oll
sydd yn morio gyd â thi.
25 Am hynny, *ha* wŷr, cymmerwch
gysur: canys yr wyf fi yn credu i
Dduw, mai felly y bydd, yn ol y
modd y dywedwyd i mi.
26 Ond mae yn rhaid ein bwrw ni
i ryw ynys.
27 Ac wedi dyfod y bedwaredd nos
ar ddeg, fe a ddigwyddodd, a ni yn
morio yn Adria, ynghylch hanner
nos, dybied o'r morwyr eu bod yn
nesâu i ryw wlad;
28 Ac wedi iddynt blymio, hwy
a'i cawsant yn ugain gwrhyd: ac
wedi myned ychydig pellach, a
phlymio drachefn, hwy a'i cawsant
yn bymtheg gwrhyd.
29 Ac a hwy yn ofni rhag i ni
syrthio ar leoedd geirwon, wedi idd-
ynt fwrw pedair angor allan o'r
llyw, hwy a ddeisyfasant ei myned
hi yn ddydd.
30 Ac fel yr oedd y llongwyr yn
ceisio ffoi allan o'r llong, ac wedi
gollwng y bâd i waered i'r môr, yn
rhith bod ar fedr bwrw angorau o'r
pen blaen i'r llong,
31 Dywedodd Paul wrth y canwr-
iad a'r milwyr, Onid erys y rhai hyn
yn y llong, ni ellwch chwi fod yn
gadwedig.
32 Yna y torrodd y milwyr raffau
y bâd, ac a adawsant iddo syrthio
ymaith.
33 A thra yr ydoedd hi yn dydd-
hâu, Paul a eiriolodd ar bawb gym-
meryd lluniaeth, gan ddywedyd,
Heddyw yw y pedwerydd dydd
ar ddeg yr ydych chwi yn disgwyl,
ac yn aros ar eich cythlwng, heb
gymmeryd dim.
34 O herwydd paham yr ydwyf yn
dymuno arnoch gymmeryd llun-
iaeth; oblegid hyn sydd er iechyd
i chwi: canys blewyn i'r un o hon-
och ni syrth oddi ar ei ben.
35 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
efe a gymmerodd fara, ac a ddïolch-
odd i Dduw yn eu gŵydd hwynt
oll, ac a'*i* torrodd, ac a ddechreu-
odd fwytta.
36 Ac yr oeddynt bawb wedi myn-
ed yn gysurol; a hwy a gymmeras-
ant luniaeth hefyd.
37 Ac yr oeddem yn y llong i gyd,
yn ddau cant ac un ar bymtheg a
thri ugain o eneidiau.
38 Ac wedi eu digoni o luniaeth,
hwy a ysgafnhasant y llong, gan
fwrw y gwenith allan i'r môr.
39 A phan aeth hi yn ddydd, nid
oeddynt yn adnabod y tir: ond
hwy a ganfuant ryw gilfach a glàn
iddi; i'r hon y cynghorasant, os
gallent, wthio y llong iddi.
40 Ac wedi iddynt godi yr angorau,
hwy a ymollyngasant i'r môr, ac a
ollyngasant hefyd yn rhydd rwymau
y llyw, ac a godasant yr hwyl i'r
gwynt, ac a geisiasant y làn.
41 Ac wedi *i ni* syrthio ar le deufor-
gyfarfod, hwy a wthiasant y llong:
a'r pen blaen iddi a lynodd, ac a saf-
odd yn ddïysgog; eithr y pen ol a
ymddattododd gan nerth y tonnau.
42 A chynghor y milwyr oedd, ladd
y carcharorion, rhag i neb o honynt
nofio allan, a dïangc ymaith.
43 Ond y canwriad, yn ewyllysio
cadw Paul, a rwystrodd iddynt *eu*
hamcan; ac a archodd i bawb a'r
a fedrai nofio, ymfwrw yn gyntaf *i'r*
môr, a myned allan i'r tir:

44 Ac i'r lleill, rhai ar ystyllod, ac
eraill ar ryw *ddrylliau* o'r llong.
Ac felly y digwyddodd ddyfod o
bawb i dir yn ddïangol.

PENNOD XXVIII.

1 *Paul, wedi torri y llong arno, yn cael ei dderbyn yn rhywiogaidd gan y barbariaid.* 5 *Y wiber ar ei law ef heb wneuthur iddo niwed:* 8 *ac yntau yn iachâu llawer o glefydau yn yr ynys.* 11 *Hwynt-hwy yn myned ymaith tu a Rhufain.* 17 *Paul yn mynegi i'r Iuddewon achos ei ddyfodiad.* 24 *Wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu:* 30 *ac yntau er hynny yn pregethu yno ddwy flynedd.*

AC wedi iddynt ddïangc, yna y
gwybuant mai Melita y gelwid
yr ynys.
2 A'r barbariaid a ddangosasant i
ni fwyneidd-dra nid bychan: obleg-
id hwy a gynneuasant dân, ac a'*n*
derbyniasant ni oll o herwydd y
gawod gynnrychiol, ac o herwydd
yr oerfel.
3 Ac wedi i Paul gynnull ynghyd
lawer o friw-wŷdd, a'u dodi ar y
tân, gwiber a ddaeth allan o'r gwres,
ac a lynodd wrth ei law ef.
4 A phan welodd y barbariaid y
bwystfil y'nghrôg wrth ei law ef,
hwy a ddywedasant wrth eu gilydd,
Yn sicr llawruddiog yw y dyn hwn,
yr hwn, er ei ddïangc o'r môr, ni
adawodd dïaledd iddo fyw.
5 Ac efe a ysgydwodd y bwyst-
fil i'r tân, ac ni oddefodd ddim
niwed.
6 Ond yr oeddynt hwy yn disgwyl
iddo ef chwyddo, neu syrthio yn
ddisymmwth yn farw. Eithr wedi
iddynt hir-ddisgwyl, a gweled nad
oedd dim niwed yn digwydd iddo,
hwy a newidiasant eu meddwl, ac a
ddywedasant mai duw oedd efe.
7 Ynghylch y man hwnnw yr oedd
tiroedd i bennaeth yr ynys, a'i enw
Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni,
ac a'n llettŷodd dridiau yn garedig.
8 A digwyddodd, fod tad Publius
yn gorwedd yn glaf o gryd a gwaed-
lif: at yr hwn wedi i Paul fyned i
mewn, a gweddïo, efe a ddododd ei
ddwylaw arno ef, ac a'i hiachaodd.
9 Felly wedi gwneuthur hyn, y
lleill hefyd, y rhai oedd a heintiau
arnynt yn yr ynys, a ddaethant atto,
ac a iachâwyd:
10 Y rhai hefyd a'n parchasant ni
â llawer o urddas; a phan oeddym
yn ymadael, hwy a'*n* llwythasant *ni*
â phethau angenrheidiol.
11 Ac wedi tri mis, yr aethom ym-
aith mewn llong o Alexandria, yr
hon a auafasai yn yr ynys; *a*'i har-
wydd hi oedd Castor a Phòlux.
12 Ac wedi ein dyfod i Syracusa,
ni a drigasom *yno* dridiau.
13 Ac oddi yno, wedi myned oddi
amgylch, ni a ddaethom i Rhegium.
Ac ar ol un diwrnod y deheu-wynt
a chwythodd, ac ni a ddaethom yr
ail dydd i Puteoli:
14 Lle y cawsom frodyr, ac y dy-
munwyd arnom aros gyd â hwynt
saith niwrnod: ac felly ni a ddaeth-
om i Rufain.
15 Ac oddi yno, pan glybu y brod-
yr am danom, hwy a ddaethant i'n
cyfarfod ni hyd Appii-fforum, a'r
Tair tafarn: y rhai pan welodd
Paul, efe a ddïolchodd i Dduw, ac
a gymmerodd gysur.
16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y
canwriad a roddes y carcharorion at
ben-capten y llu; eithr cenhadwyd
i Paul aros wrtho ei hun, gyd â mil-
wr oedd yn ei gadw ef.
17 A digwyddodd, ar ol tridiau,
alw o Paul ynghyd y rhai oedd ben-
naf o'r Iuddewon. Ac wedi iddynt
ddyfod ynghyd, efe a ddywedodd
wrthynt, *Ha* wŷr frodyr, er na
wneuthum i ddim yn erbyn y bobl,
na defodau y tadau, etto mi a rodd-
wyd yn garcharor o Jerusalem i
ddwylaw y Rhufeinwyr.
18 Y rhai, wedi darfod fy holi, a
fynnasent *fy* ngollwng ymaith, am
nad oedd dim achos angau ynof.
19 Eithr am fod yr Iuddewon yn
dywedyd yn erbyn *hyn*, mi a yr-
rwyd i appelio at Cesar; nid fel
pettai gennyf beth i achwyn ar fy
nghenedl.
20 Am yr achos hwn gan hynny y
gelwais am danoch chwi, i'*ch* gwel-
ed, ac i ymddiddan â *chwi:* canys
o achos gobaith Israel y'm rhwym-
wyd i â'r gadwyn hon.
21 A hwythau a ddywedasant
wrtho, Ni dderbyniasom ni lythyr-
au o Judea yn dy gylch di, ac ni
fynegodd ac ni lefarodd neb o'r

brodyr a ddaeth oddi yno ddim
drwg am danat ti.
22 Ond yr ydym ni yn deisyf cael
clywed gennyt ti beth yr ydwyt yn
ei synied: oblegid am y sect hon,
y mae yn hysbys i ni fod ym mhob
man yn dywedyd yn ei herbyn.
23 Ac wedi iddynt nodi diwrnod
iddo, llawer a ddaeth atto ef i'w
letty; i'r rhai y tystiolaethodd ac
yr eglurodd efe deyrnas Dduw, gan
gynghori iddynt y pethau am yr
Iesu, allan o gyfraith Moses, a'r
prophwydi, o'r bore hyd yr hwyr.
24 A rhai a gredasant i'r pethau a
ddywedasid, a rhai ni chredasant.
25 Ac a hwy yn anghyttûn â'u
gilydd, hwy a ymadawsant, wedi i
Paul ddywedyd un gair, *mai* da y
llefarodd yr Yspryd Glân trwy Esai-
as y prophwyd wrth ein tadau ni,
26 Gan ddywedyd, Dos at y bobl
yma, a dywed, Yn clywed y clywch,
ac ni ddeallwch; ac yn gweled y
gwelwch, ac ni chanfyddwch:
27 Canys brasâwyd calon y bobl
hyn, a thrwm y clywsant â'u clust-
iau, a'u llygaid a gauasant; rhag
iddynt weled â'*u* llygaid, a chlywed
â'*u* clustiau, a deall â'*r* galon, a dy-
chwelyd, ac i mi eu hiachâu hwynt.
28 Bydded hysbys i chwi gan
hynny, anfon iachawdwriaeth Duw
at y Cenhedloedd; a hwy a wran-
dawant.
29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,
ymadawodd yr Iuddewon, a chan-
ddynt ddadl mawr yn eu plith.
30 A Phaul a arhoes ddwy flyn-
edd gyfan yn ei dŷ ardrethol ei hun,
ac a dderbyniodd bawb a'r oedd yn
dyfod i mewn atto,
31 Gan bregethu teyrnas Dduw,
ac athrawiaethu y pethau am yr
Arglwydd Iesu Grist, gyd â phob
hyfder, yn ddïwahardd.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

RHUFEINIAID.

PENNOD I.

1 *Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid,* 9 *a'i chwant i ddyfod attynt.* 16 *Beth yw ei efengyl ef, a'r cyfiawnder y mae hi yn ei ddangos.* 18 *Bod Duw yn ddigllawn wrth bob math ar bechod.* 21 *Pa beth oedd pechodau y Cenhedloedd.*

PAUL, gwasanaethwr Iesu Grist,
wedi ei alw *i fod* yn apostol,
ac wedi ei neillduo i efengyl Duw,
2 (Yr hon a rag-addawsai efe trwy
ei brophwydi yn yr ysgrythyrau
sanctaidd,)
3 Am ei Fab ef Iesu Grist ein
Harglwydd ni, yr hwn a wnaed o
had Dafydd o ran y cnawd;
4 Ac a eglurwyd yn Fab Duw
mewn gallu, yn ol yspryd sanct-
eiddiad, trwy yr adgyfodiad oddi
wrth y meirw:
5 Trwy yr hwn y derbyniasom ras
ac apostoliaeth, i ufudd-dod ffydd
ym mhlith yr holl genhedloedd, er
mwyn ei enw ef:
6 Ym mysg y rhai yr ydych chwi-
thau yn alwedigion Iesu Grist:
7 At bawb sydd yn Rhufain, yn
anwyl gan Dduw, wedi eu galw *i
fod* yn saint: Gras i chwi a thang-
nefedd oddi wrth Dduw ein Tad ni,
a'r Arglwydd Iesu Grist.
8 Yn gyntaf, yr wyf yn dïolch i'm
Duw trwy Iesu Grist drosoch chwi
oll, oblegid bod eich ffydd chwi yn
gyhoeddus yn yr holl fyd.
9 Canys tyst i mi yw Duw, yr hwn
yr ydwyf yn ei wasanaethu yn fy
yspryd yn efengyl ei Fab ef, fy
mod i yn ddibaid yn gwneuthur
coffa o honoch bob amser yn fy
ngweddïau,
10 Gan ddeisyf a gawn ryw fodd,
ryw amser bellach, rwydd-hynt gyd
âg ewyllys Duw i ddyfod attoch
chwi.
11 Canys yr wyf yn hiraethu am
eich gweled, fel y gallwyf gyfrannu
i chwi ryw ddawn ysprydol, fel y'ch
cadarnhâer:
12 *A* hynny sydd i'm cyd-ymgys-
uro ynoch chwi, trwy ffydd ein gil-
ydd, yr eiddoch chwi a'r eiddof
finnau.
13 Eithr ni fynnwn i chwi fod
heb wybod, frodyr, i mi yn fynych
arfaethu dyfod attoch, (ond fo'm

lluddiwyd i hyd yn hyn,) fel y cawn
ryw ffrwyth ynoch chwi hefyd, megis
ag yn y Cenhedloedd eraill.
14 Dyledwr ydwyf i'r Groegiaid,
ac i'r barbariaid hefyd; i'r doeth-
ion, ac i'r annoethion hefyd.
15 Felly, hyd y mae ynof fi, parod
ydwyf i bregethu yr efengyl i chwi-
thau hefyd y rhai ydych yn Rhufain.
16 Canys nid oes arnaf gywilydd o
efengyl Crist: oblegid gallu Duw
yw hi er iachawdwriaeth i bob un
a'r sydd yn credu; i'r Iuddew yn
gyntaf, a hefyd i'r Groegwr.
17 Canys ynddi hi y datguddir
cyfiawnder Duw o ffydd i ffydd;
megis y mae yn ysgrifenedig, Y cyf-
iawn a fydd byw trwy ffydd.
18 Canys digofaint Duw a ddat-
guddiwyd o'r nef yn erbyn pob an-
nuwioldeb ac anghyfiawnder dynion,
y rhai sydd yn attal y gwirionedd
mewn anghyfiawnder.
19 O herwydd yr hyn a ellir ei
wybod am Dduw, sydd eglur yn-
ddynt hwy: canys Duw a'*i* heglur-
odd iddynt.
20 Canys ei anweledig bethau ef
er creadigaeth y byd, wrth eu hys-
tyried yn y pethau a wnaed, a welir
yn amlwg, *sef* ei dragywyddol allu
ef a'i Dduwdod; hyd onid ydynt
yn ddïesgus:
21 Oblegid a hwy yn adnabod
Duw, nis gogoneddasant ef megis
Duw, ac na buont ddïolchgar iddo;
eithr ofer fuont yn eu rhesymmau, a'u
calon anneallus hwy a dywyllwyd.
22 Pan dybient eu bod yn ddoeth-
ion, hwy a aethant yn ffyliaid;
23 Ac a newidiasant ogoniant yr
anllygredig Dduw i gyffelybiaeth llun
dyn llygredig, ac ehediaid, ac anifeil-
iaid pedwar-carnol, ac ymlusgiaid.
24 O ba herwydd Duw hefyd a'u
rhoddes hwy i fynu, yn nhrachwant-
au eu calonnau, i aflendid, i am-
mherchi eu cyrph eu hun yn eu
plith eu hunain:
25 Y rhai a newidiasant wirionedd
Duw yn gelwydd, ac a addolasant
ac a wasanaethasant y creadur yn
fwy na'r Creawdwr, yr hwn sydd
fendigedig yn dragywyddol. Amen.
26 Oblegid hyn y rhoddes Duw
hwynt i fynu i wŷniau gwarthus:
canys eu gwragedd hwy a newid-
iasant yr arfer anianol i'r hon sydd
yn erbyn anian:
27 Ac yn gyffelyb y gwŷr hefyd,
gan adael yr arfer naturiol o'r wraig,
a ymlosgent yn eu hawydd i'w
gilydd; y gwŷr ynghyd â gwŷr yn
gwneuthur brynti, ac yn derbyn
ynddynt eu hunain y cyfryw dâl
am eu cyfeiliorni ag ydoedd raid.
28 Ac megis nad oedd gymmerad-
wy ganddynt gadw Duw yn *eu* gwyb-
odaeth, Duw a'u rhoddes hwynt i
fynu i feddwl anghymmeradwy, i
wneuthur y pethau nid oedd wedd-
aidd:
29 Wedi eu llenwi â phob anghyf-
iawnder, godineb, anwiredd, cybydd-
dod, drygioni; yn llawn cenfigen,
llofruddiaeth, cynnen, twyll, drwg-
anwydau;
30 Yn hustyngwyr, yn athrodwyr,
yn gas ganddynt Dduw, yn drahaus,
yn feilchion, yn ffrostwyr, yn ddy-
chymmygwyr drygioni, yn anufudd
i rïeni,
31 Yn anneallus, yn dorrwyr am-
mod, yn angharedig, yn anghym-
modlawn, yn annhrugarogion:
32 Y rhai yn gwybod cyfiawnder
Duw, fod y rhai sydd yn gwneuth-
ur y cyfryw bethau yn haeddu
marwolaeth, *ydynt* nid yn unig yn
gwneuthur y pethau hyn, eithr
hefyd yn cyd-ymfoddloni â'r rhai
sydd yn eu gwneuthur hwynt.

PENNOD II.

1 *Na all y rhai sydd yn pechu, er eu bod yn condemnio pechod mewn eraill, mo'u hesgusodi eu hunain;* 6 *ac mai anhaws o lawer iddynt ddïangc rhag barn Duw,* 9 *pa un bynnag fônt ai Iuddewon ai Cenhedloedd.* 14 *Nas gall y Cenhedloedd ddïangc,* 17 *na'r Iuddewon chwaith;* 25 *ac na wna eu henwaediad lesâd iddynt, oni chadwant y ddeddf.*

O HERWYDD paham, dïesgus
wyt ti, O ddyn, pwy bynnag
wyt yn barnu: canys yn yr hyn yr
wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy
gondemnio dy hun: canys ti yr
hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneuth-
ur yr un pethau.
2 Eithr ni a wyddom fod barn
Duw yn ol gwirionedd, yn erbyn y
rhai a wnant gyfryw bethau.
3 Ac a wyt ti yn tybied hyn, O

ddyn, yr hwn wyt yn barnu y rhai
sydd yn gwneuthur y cyfryw bethau,
a thithau yn gwneuthur yr un peth-
au, y dïengi di rhag barn Duw?
4 Neu a wyt ti yn dïystyru golud
ei ddaioni ef, a'i ddïoddefgarwch, a'i
ymaros, heb wybod fod daioni Duw
yn dy dywys di i edifeirwch?
5 Eithr yn ol dy galedrwydd, a'th
galon ddïedifeiriol, wyt yn trysori i
ti dy hun ddigofaint erbyn dydd y
digofaint, a datguddiad cyfiawn
farn Duw,
6 Yr hwn a dâl i bob un yn ol ei
weithredoedd:
7 *Sef* i'r rhai trwy barhâu yn
gwneuthur da, a geisiant ogoniant,
ac anrhydedd, ac anllygredigaeth;
bywyd tragywyddol:
8 Eithr i'r rhai sydd gynhennus, ac
anufudd i'r gwirionedd, eithr yn
ufudd i anghyfiawnder, *y bydd* llid
a digofaint;
9 Trallod ac ing ar bob enaid dyn
sydd yn gwneuthur drwg; yr Iudd-
ew yn gyntaf, a'r Groegwr hefyd:
10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd,
a thangnefedd, i bob un sydd yn
gwneuthur daioni; i'r Iuddew yn
gyntaf, ac i'r Groegwr hefyd.
11 Canys nid oes derbyn wyneb
ger bron Duw.
12 Oblegid cynnifer ag a bechas-
ant yn ddiddeddf, a gyfrgollir hefyd
yn ddiddeddf; a chynnifer ag a
bechasant yn y ddeddf, a fernir
wrth y ddeddf;
13 (Canys nid gwrandawyr y
ddeddf *sydd* gyfiawn ger bron Duw,
ond gwneuthurwyr y ddeddf a gyf-
iawnhêir.
14 Canys pan yw y Cenhedloedd,
y rhai nid yw y ddeddf ganddynt,
wrth naturiaeth yn gwneuthur y
pethau sydd yn y ddeddf, y rhai hyn
heb fod y ddeddf ganddynt, ydynt
ddeddf iddynt eu hunain:
15 Y rhai sydd yn dangos gweith-
red y ddeddf yn ysgrifenedig yn eu
calonnau, a'u cydwybod yn cyd-dyst-
iolaethu, a'*u* meddyliau yn cyhuddo
eu gilydd, neu yn esgusodi;)
16 Yn y dydd y barno Duw ddir-
geloedd dynion, yn ol fy efengyl i,
trwy Iesu Grist.
17 Wele, Iuddew y'th elwir di, ac
yr wyt yn gorphwys yn y ddeddf,
ac yn gorfoleddu yn Nuw;
18 Ac yn gwybod *ei* ewyllys *ef*, ac
yn darbod pethau rhagorol, gan fod
wedi dy addysgu o'r ddeddf;
19 Ac yr wyt yn coelio dy fod yn
dywysog i'r deillion, yn llewyrch i'r
rhai *sydd* mewn tywyllwch,
20 Yn athraw i'r anghall, yn ddysg-
awdwr i'r rhai bach, a chennyt ffurf
y gwybodaeth a'r gwirionedd yn
y ddeddf.
21 Tydi, gan hynny, yr hwn wyt
yn addysgu arall, oni'th ddysgi dy
hun? yr hwn wyt yn pregethu, Na
ladratter, a ladretti di?
22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na
odineber, a odinebi di? yr hwn
wyt yn ffieiddio delwau, a gyssegr-
yspeili di?
23 Yr hwn wyt yn gorfoleddu yn
y ddeddf, trwy dorri y ddeddf a ddï-
anrhydeddi di Dduw?
24 Canys enw Duw o'ch plegid
chwi a geblir ym mhlith y Cenhedl-
oedd, megis y mae yn ysgrifenedig.
25 Canys enwaediad yn wir a wna
lês, os cedwi y ddeddf: eithr os tros-
eddwr y ddeddf ydwyt, aeth dy en-
waediad yn ddïenwaediad.
26 Os y dïenwaediad gan hynny a
geidw gyfiawnderau y ddeddf, oni
chyfrifir ei ddïenwaediad ef yn en-
waediad?
27 Ac oni bydd i'r dïenwaediad yr
hwn sydd o naturiaeth, os ceidw y
ddeddf, dy farnu di, yr hwn wrth y
llythyren a'r enwaediad wyt yn tros-
eddu y ddeddf?
28 Canys nid yr hwn sydd yn yr
amlwg sydd Iuddew; ac nid enwaed-
iad *yw yr hyn* sydd yn yr amlwg
yn y cnawd:
29 Eithr yr hwn sydd yn y dirgel
sydd Iuddew; ac enwaediad y galon
sydd yn yr yspryd, nid yn y llythyr-
en; yr hwn *y mae* ei glod nid o
ddynion, ond o Dduw.

PENNOD III.

1 *Rhagorfraint yr Iuddewon:* 3 *yr hon ni choll-asant:* 9 *er hynny y mae y ddeddf yn eu barnu hwythau hefyd yn euog o bechod:* 20 *gan hynny ni chyfiawnhêir un cnawd trwy y ddeddf:* 28 *eithr pawb, heb wahaniaeth, trwy ffydd yn unig:* 31 *ac etto ni ddiddymwyd y ddeddf.*

PA ragoriaeth gan hynny sydd i'r
Iuddew? neu pa fudd *sydd* o'r
enwaediad?
2 Llawer, ym mhob rhyw fodd: yn
gyntaf, o herwydd darfod ymddiried
iddynt hwy am ymadroddion Duw.
3 Oblegid beth os anghredodd rhai?
a wna eu hanghrediniaeth hwy ffydd
Duw yn ofer?
4 Na atto Duw: eithr bydded Duw
yn eirwir, a phob dyn yn gelwydd-
og; megis yr ysgrifenwyd, Fel y'th
gyfiawnhâer yn dy eiriau, ac y gor-
fyddech pan y'th farner.
5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder
ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa
beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn
yw Duw, yr hwn sydd yn dwyn
arnom ddigofaint? (yn ol dyn yr
wyf yn dywedyd;)
6 Na atto Duw: canys wrth hynny
pa fodd y barna Duw y byd?
7 Canys os bu gwirionedd Duw
trwy fy nghelwydd i yn helaethach
i'w ogoniant ef, paham y'm bernir
innau etto megis pechadur?
8 Ac nid, (megis y'n ceblir, ac
megis y dywed rhai ein bod yn dy-
wedyd,) Gwnawn ddrwg, fel y dêl
daioni? y rhai y mae eu damnedig-
aeth yn gyfiawn.
9 Beth gan hynny? a ydym ni yn
fwy rhagorol? Nac *ydym* ddim:
canys ni a brofasom o'r blaen fod
pawb, yr Iuddewon a'r Groegwyr,
dan bechod;
10 Megis y mae yn ysgrifenedig,
Nid oes neb cyfiawn, nac oes un:
11 Nid oes neb yn deall; nid oes
neb yn ceisio Duw.
12 Gŵyrasant oll, aethant i gyd yn
anfuddiol; nid oes un yn gwneuthur
daioni, nac oes un.
13 Bedd agored *yw* eu ceg; â'u
tafodau y gwnaethant ddichell;
gwenwyn aspiaid *sydd* dan eu gwe-
fusau:
14 Y rhai y mae eu genau yn llawn
melldith a chwerwedd:
15 Buan *yw* eu traed i dywallt
gwaed:
16 Distryw ac aflwydd *sydd* yn eu
ffyrdd:
17 A ffordd tangnefedd ni adnab-
uant:
18 Nid oes ofn Duw ger bron eu
llygaid.
19 Ni a wyddom hefyd am ba
bethau bynnag y mae y ddeddf yn
ei ddywedyd, mai wrth y rhai sydd
dan y ddeddf yn mae hi yn ei ddy-
wedyd: fel y cauer pob genau, ac
y byddo yr holl fyd dan farn
Duw.
20 Am hynny trwy weithredoedd
y ddeddf ni chyfiawnhêir un cnawd
yn ei olwg ef; canys trwy y ddeddf
y mae adnabod pechod.
21 Ac yr awrhon yr eglurwyd cyf-
iawnder Duw heb y ddeddf, wrth
gael tystiolaeth gan y ddeddf a'r
prophwydi;
22 Sef cyfiawnder Duw, *yr hwn
sydd* trwy ffydd Iesu Grist, i bawb
ac ar bawb a gredant: canys nid
oes gwahaniaeth:
23 Oblegid pawb a bechasant, ac
ydynt yn ol am ogoniant Duw;
24 A hwy wedi eu cyfiawnhâu yn
rhad trwy ei ras ef, trwy y prynedig-
aeth sydd yng Nghrist Iesu:
25 Yr hwn a osododd Duw yn
iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i
ddangos ei gyfiawnder ef, trwy
faddeuant y pechodau a wnaethid
o'r blaen, trwy ddïoddefgarwch
Duw;
26 I ddangos ei gyfiawnder ef y
pryd hwn; fel y byddai efe yn gyf-
iawn, ac yn cyfiawnhâu y neb sydd
o ffydd Iesu.
27 Pa le gan hynny *y mae* y gor-
foledd? Efe a gauwyd allan. Trwy
ba ddeddf? ai *deddf* gweithred-
oedd? Nag ê; eithr trwy ddeddf
ffydd.
28 Yr ydym ni gan hynny yn cyf-
rif mai trwy ffydd y cyfiawnhêir dyn,
heb weithredoedd y ddeddf.
29 Ai i'r Iuddewon *y mae efe* yn
Dduw yn unig? onid *yw* i'r Cen-
hedloedd hefyd? Yn wir *y mae efe*
i'r Cenhedloedd hefyd:
30 Gan mai un Duw *sydd*, yr hwn
a gyfiawnhâ yr enwaediad wrth
ffydd, a'r dïenwaediad trwy ffydd.
31 Wrth hynny, a ydym ni yn
gwneuthur y ddeddf yn ddirym
trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr
ydym yn cadarnhâu y ddeddf.

PENNOD IV.

1 *Ffydd Abraham a gyfrifwyd iddo yn gyfiawnder,* 10 *cyn enwaedu arno.* 13 *Trwy ffydd yn unig y derbyniodd efe a'i had yr addewid.* 16 *Abraham yw tad pawb a'r sydd yn credu.* 24 *Ein ffydd ninnau hefyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.*

PA beth gan hynny a ddywedwn
ni ddarfod i Abraham ein tad
ni ei gael, yn ol y cnawd?
2 Canys os Abraham a gyfiawnhâ-
wyd trwy weithredoedd, y mae iddo
orfoledd; eithr nid ger bron Duw.
3 Canys pa beth a ddywed yr ys-
grythyr? Credodd Abraham i Dduw;
a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.
4 Eithr i'r neb sydd yn gweithio, ni
chyfrifir y gwobr o ras, ond o ddyled.
5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio,
ond yn credu yn yr hwn sydd yn
cyfiawnhâu yr annuwiol, ei ffydd ef
a gyfrifir yn gyfiawnder.
6 Megis y mae Dafydd hefyd yn
datgan dedwyddwch y dyn y mae
Duw yn cyfrif cyfiawnder iddo heb
weithredoedd, *gan ddywedyd,*
7 Dedwydd *yw* y rhai y maddeu-
wyd eu hanwireddau, a'r rhai y
cuddiwyd eu pechodau:
8 Dedwydd *yw* y gwr nid yw yr
Arglwydd yn cyfrif pechod iddo.
9 *A ddaeth* y dedwyddwch hwn
gan hynny ar yr enwaediad *yn unig,*
ynte ar y dïenwaediad hefyd? canys
yr ydym yn dywedyd ddarfod cyfrif
ffydd i Abraham yn gyfiawnder.
10 Pa fodd gan hynny y cyfrifwyd
hi? ai pan oedd yn yr enwaediad,
ynte yn y dïenwaediad? Nid yn yr
enwaediad, ond yn y dïenwaediad.
11 Ac efe a gymmerth arwydd yr
enwaediad, yn insel cyfiawnder y
ffydd, yr hon *oedd ganddo* yn y
dïenwaediad: fel y byddai efe yn
dad pawb a gredent, yn y dïenwaed-
iad; fel y cyfrifid cyfiawnder idd-
ynt hwythau hefyd:
12 Ac yn dad yr enwaediad, nid i'r
rhai o'r enwaediad yn unig, ond i'r
sawl hefyd a gerddant lwybrau ffydd
Abraham ein tad ni, yr hon *oedd
ganddo* yn y dïenwaediad.
13 Canys nid trwy y ddeddf *y daeth*
yr addewid i Abraham, neu i'w had,
y byddai efe yn etifedd y byd: eithr
trwy gyfiawnder ffydd.
14 Canys os y rhai sydd o'r ddeddf
yw yr etifeddion, gwnaed ffydd yn
ofer, a'r addewid yn ddirym.
15 Oblegid y mae y ddeddf yn peri
digofaint; canys lle nid oes deddf,
nid *oes* gamwedd.
16 Am hynny o ffydd *y mae,* fel *y
byddai* yn ol gras: fel y byddai yr
addewid yn sicr i'r holl had; nid yn
unig i'r hwn sydd o'r ddeddf, ond
hefyd i'r hwn sydd o ffydd Abraham,
yr hwn yw ein tad ni oll,
17 (Megis y mae yn ysgrifenedig,
Mi a'th wneuthum yn dad llawer o
genhedloedd,) ger bron y neb y
credodd efe iddo, *sef* Duw, yr hwn
sydd yn bywhâu y meirw, ac sydd
yn galw y pethau nid ydynt, fel pe
byddent:
18 Yr hwn yn erbyn gobaith a
gredodd dan obaith, fel y byddai
efe yn dad cenhedloedd lawer; yn
ol yr hyn a ddywedasid, Felly y
bydd dy had di.
19 Ac efe, yn ddïegwan o ffydd, nid
ystyriodd ei gorph ei hun, *yr hwn
oedd* yr awrhon wedi marweidd-
io, ac efe ynghylch càn mlwydd oed,
na marweidd-dra bru Sara.
20 Ac nid ammheuodd efe addewid
Duw trwy anghrediniaeth; eithr efe
a nerthwyd yn y ffydd, gan roddi
gogoniant i Dduw:
21 Ac yn gwbl sicr *ganddo,* am yr
hyn a addawsai efe, ei fod ef yn abl
i'w wneuthur hefyd.
22 Ac am hynny y cyfrifwyd iddo
yn gyfiawnder.
23 Eithr nid ysgrifenwyd hynny er
ei fwyn ef yn unig, ddarfod ei gyfrif
iddo;
24 Ond er ein mwyn ninnau hefyd,
i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn
credu yn yr hwn a gyfododd Iesu
ein Harglwydd ni o feirw:
25 Yr hwn a draddodwyd dros ein
pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyf-
iawnhâu ni.

PENNOD V.

1 *Wedi ein cyfiawnhâu trwy ffydd, y mae i ni dangnefedd rhyngom a Duw,* 2 *a llawenydd yn ein gobaith:* 8 *gan ein cymmodi trwy ei waed ef, a nyni yn elynion iddo,* 10 *y cawn yn hytrach fod yn gadwedig wedi ein cymmodi.* 12 *Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda,* 17 *felly yn hytrach y daw cyfiawnder a bywyd trwy Iesu Grist.* 20 *Lle yr amlhaodd pechod, y rhagor-amlhaodd gras.*

AM hynny, gan ein bod wedi ein
cyfiawnhâu trwy ffydd, y mae
gennym heddwch tu ag at Dduw,
trwy ein Harglwydd Iesu Grist:
2 Trwy yr hwn hefyd y cawsom
ddyfodfa trwy ffydd i'r gras hwn, yn
yr hwn yr ydym yn sefyll, ac yn gor-
foleddu dan obaith gogoniant Duw.
3 Ac nid *felly* yn unig, eithr yr
ydym yn gorfoleddu mewn gor-
thrymderau; gan wybod fod gor-
thrymder yn peri dïoddefgarwch;
4 A dïoddefgarwch, brofiad; a
phrofiad, obaith:
5 A gobaith ni chywilyddia, am fod
cariad Duw wedi ei dywallt yn ein
calonnau ni, trwy yr Yspryd Glân
yr hwn a roddwyd i ni.
6 Canys Crist, pan oeddym ni etto
yn weiniaid, mewn pryd a fu farw
dros yr annuwiol.
7 Oblegid braidd y bydd neb farw
dros un cyfiawn: oblegid dros y da
ysgatfydd fe feiddiai un farw hefyd.
8 Eithr y mae Duw yn canmol ei
gariad tu ag attom; oblegid, a nyni
etto yn bechaduriaid, i Grist farw
trosom ni.
9 Mwy ynte o lawer, a nyni yn awr
wedi ein cyfiawnhâu trwy ei waed
ef, y'n hachubir rhag digofaint
trwyddo ef.
10 Canys os pan oeddym yn elyn-
ion, y'n heddychwyd â Duw trwy
farwolaeth ei Fab ef; mwy o lawer,
wedi ein heddychu, y'n hachubir
trwy ei fywyd ef.
11 Ac nid *hynny* yn unig, eithr
gorfoleddu yr ydym hefyd yn Nuw
trwy ein Harglwydd Iesu Grist,
trwy yr hwn yr awrhon y derbynias-
om y cymmod.
12 Am hynny, megis trwy un dyn
y daeth pechod i'r byd, a marwol-
aeth trwy bechod; ac felly yr aeth
marwolaeth ar bob dyn, yn gym-
maint a phechu o bawb:
13 Canys hyd y ddeddf yr oedd
pechod yn y byd: eithr ni chyfrifir
pechod pryd nad oes deddf.
14 Eithr teyrnasodd marwolaeth o
Adda hyd Moses, ïe, arnynt hwy y
rhai ni phechasant yn ol cyffelyb-
iaeth camwedd Adda, yr hwn yw
ffurf yr un oedd ar ddyfod.
15 Eithr nid megis y camwedd,
felly y mae y dawn hefyd. Canys os
trwy gamwedd un y bu feirw llaw-
er; mwy o lawer yr amlhaodd gras
Duw, a'r dawn trwy ras yr un dyn
Iesu Grist, i laweroedd.
16 Ac nid megis *y bu* trwy un a
bechodd, *y mae* y dawn: canys y
farn a ddaeth o un *camwedd* i gon-
demniad; eithr y dawn *sydd* o
gamweddau lawer i gyfiawnhâd.
17 Canys os trwy gamwedd un y
teyrnasodd marwolaeth trwy un;
mwy o lawer y caiff y rhai sydd yn
derbyn llïosowgrwydd o ras, ac o
ddawn cyfiawnder, deyrnasu mewn
bywyd trwy un, Iesu Grist.
18 Felly gan hynny, megis trwy
gamwedd un *y daeth barn* ar bob
dyn i gondemniad; felly hefyd trwy
gyfiawnder un *y daeth y dawn* ar
bob dyn i gyfiawnhâd bywyd.
19 Oblegid megis trwy anufudd-
dod un dyn y gwnaethpwyd llawer
yn bechaduriaid; felly trwy ufudd-
dod un y gwneir llawer yn gyfiawn.
20 Eithr y ddeddf a ddaeth i mewn
fel yr amlhâi y camwedd: eithr lle
yr amlhaodd y pechod, y rhagor-
amlhaodd gras:
21 Fel megis y teyrnasodd pechod
i farwolaeth, felly hefyd y teyrnasai
gras trwy gyfiawnder i fywyd tragy-
wyddol, trwy Iesu Grist ein Har-
glwydd.

PENNOD VI.

1 *Na ddylem ni fyw mewn pechod,* 2 *a ninnau wedi marw iddo;* 3 *megis y mae ein bedydd ni yn dangos.* 12 *Na theyrnased pechod mwyach,* 18 *gan ddarfod i ni ymrôi i wasanaeth cyfiawnder;* 23 *ac o herwydd mai cyflog pechod yw marwolaeth.*

BETH wrth hynny a ddywedwn
ni? a drigwn ni yn wastad
mewn pechod, fel yr amlhao gras?
2 Na atto Duw. A ninnau wedi
meirw i bechod, pa wedd y byddwn
byw etto ynddo ef?
3 Oni wyddoch chwi, am gynnifer
o honom ag a fedyddiwyd i Grist
Iesu, ein bedyddio ni i'w farwol-
aeth ef?
4 Claddwyd ni gan hynny gyd âg
ef trwy fedydd i farwolaeth: fel
megis ag y cyfodwyd Crist o feirw
trwy ogoniant y Tad, felly y rhod-

iom ninnau hefyd mewn newydd-
deb buchedd.
5 Canys os gwnaed ni yn gyd-blan-
higion i gyffelybiaeth ei farwolaeth
ef, felly y byddwn *i gyffelybiaeth ei*
adgyfodiad *ef.*
6 Gan wybod hyn, ddarfod croes-
hoelio ein hen ddyn ni gyd âg *ef,*
er mwyn dirymmu corph pechod,
fel rhag llaw na wasanaethom
bechod.
7 Canys y mae yr hwn a fu farw,
wedi ei ryddhâu oddi wrth bechod.
8 Ac os buom feirw gyd â Christ,
yr ydym ni yn credu y byddwn byw
hefyd gyd âg ef:
9 Gan wybod nad yw Crist, yr hwn
a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn
marw mwyach; nad arglwyddiaetha
marwolaeth arno mwyach.
10 Canys fel y bu efe farw, efe a fu
farw unwaith i bechod: ac fel y
mae yn byw, byw y mae i Dduw.
11 Felly chwithau hefyd, cyfrifwch
eich hunain yn feirw i bechod: eithr
yn fyw i Dduw, yng Nghrist Iesu
ein Harglwydd.
12 Na theyrnased pechod gan hyn-
ny yn eich corph marwol, i ufudd-
hâu o honoch iddo yn ei chwantau.
13 Ac na roddwch eich aelodau yn
arfau anghyfiawnder i bechod: eithr
rhoddwch eich hunain i Dduw, megis
rhai o feirw yn fyw; a'ch aelodau
yn arfau cyfiawnder i Dduw.
14 Canys nid arglwyddiaetha pech-
od arnoch chwi: oblegid nid yd-
ych chwi dan y ddeddf, eithr dan
ras.
15 Beth wrth hynny? a bechwn ni,
o herwydd nad ydym dan y ddeddf,
eithr dan ras? Na atto Duw.
16 Oni wyddoch chwi, mai i bwy
bynnag yr ydych yn eich rhoddi
eich hunain yn weision i ufuddhâu
iddo, eich bod yn weision i'r hwn yr
ydych yn ufuddhâu iddo; pa un
bynnag ai i bechod i farwolaeth,
ynte i ufudd-dod i gyfiawnder?
17 Ond i Dduw y bo y diolch, eich
bod chwi *gynt* yn weision i bechod;
eithr ufuddhâu o honoch o'r galon
i'r ffurf o athrawiaeth a draddodwyd
i chwi.
18 Ac wedi eich rhyddhâu oddi
wrth bechod, fe a'ch gwnaethpwyd
yn weision i gyfiawnder.
19 Yn ol dull dynol yr ydwyf yn
dywedyd, oblegid gwendid eich
cnawd chwi. Canys megis ag y
rhoddasoch eich aelodau yn weis-
ion i aflendid ac anwiredd, i an-
wiredd; felly yr awrhon rhoddwch
eich aelodau yn weision i gyfiawn-
der, i sancteiddrwydd.
20 Canys pan oeddych yn weision
pechod, rhyddion oeddych oddi wrth
gyfiawnder.
21 Pa ffrwyth gan hynny oedd i
chwi y pryd hwnnw o'r pethau y
mae arnoch yr awrhon gywilydd
o'u plegid? canys diwedd y pethau
hynny *yw* marwolaeth.
22 Ac yr awrhon, wedi eich rhydd-
hâu oddi wrth bechod, a'ch gwneuth-
ur yn weision i Dduw, y mae i chwi
eich ffrwyth yn sancteiddrwydd, a'r
diwedd yn fywyd tragywyddol.
23 Canys cyflog pechod *yw* marw-
olaeth; eithr dawn Duw *yw* bywyd
tragywyddol, trwy Iesu Grist ein
Harglwydd.

PENNOD VII.

1 *Nad oes un ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, ond tra fyddo byw: 4 ond ein bod ni wedi meirw i'r ddeddf. 7 Etto nad yw y ddeddf bechod; 12 eithr sanctaidd, a chyfiawn, a da; 16 fel yr ydwyf fi yn cydnabod, ac yn ddrwg gennyf nas gallaf ei chadw.*

ONI wyddoch chwi, frodyr, (can-
ys wrth y rhai sydd yn gwybod
y ddeddf yr wyf yn dywedyd,) fod y
ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn
tra fyddo efe byw?
2 Canys y wraig y mae iddi wr,
sydd yn rhwym wrth y ddeddf i'r
gwr, tra fyddo efe byw: ond o bydd
marw y gwr, hi a ryddhâwyd oddi
wrth ddeddf y gwr.
3 Ac felly, os a'r gwr yn fyw, y
bydd hi yn eiddo gwr arall, hi a
elwir yn odinebus: eithr os marw
fydd ei gwr hi, y mae hi yn rhydd
oddi wrth y ddeddf; fel nad yw hi
odinebus, er bod yn eiddo gwr arall.
4 Ac felly chwithau, fy mrodyr,
ydych wedi meirw i'r ddeddf trwy
gorph Crist; fel y byddech eiddo un
arall, *sef* eiddo yr hwn a gyfodwyd
o feirw, fel y dygem ffrwyth i Dduw.
5 Canys pan oeddym yn y cnawd,

gwŷniau pechodau, y rhai oedd trwy
y ddeddf, oedd yn gweithio yn ein
haelodau ni, i ddwyn ffrwyth i farw-
olaeth.
6 Eithr yn awr y rhyddhâwyd ni
oddi wrth y ddeddf, wedi ein meirw
i'r peth y'n hattelid; fel y gwasan-
aethem mewn newydd-deb yspryd,
ac nid *yn* hender y llythyren.
7 Beth wrth hynny a ddywedwn
ni? Ai pechod *yw* y ddeddf? Na
atto Duw. Eithr nid adnabûm i
bechod, ond wrth y ddeddf: canys
nid adnabuaswn i drachwant, oni
bai ddywedyd o'r ddeddf, Na thra-
chwanta.
8 Eithr pechod, wedi cymmeryd
achlysur trwy y gorchymyn, a weith-
iodd ynof fi bob trachwant.
9 Canys heb y ddeddf marw *oedd*
pechod. Eithr yr oeddwn i gynt
yn fyw heb y ddeddf: ond pan
ddaeth y gorchymyn, yr adfywiodd
pechod, a minnau a fûm farw.
10 A'r gorchymyn, yr hwn *ydoedd*
i fywyd, hwnnw a gaed i mi i farw-
olaeth.
11 Canys pechod, wedi cymmeryd
achlysur trwy y gorchymyn, a'm
twyllodd i; a thrwy hwnnw a'm
lladdodd.
12 Felly yn wir *y mae* y ddeddf yn
sanctaidd; a'r gorchymyn yn sanct-
aidd, ac yn gyfiawn, ac yn dda.
13 Gan hynny a wnaethpwyd y
peth oedd dda, yn farwolaeth i mi?
Na atto Duw. Eithr pechod, fel
yr ymddangosai yn bechod, gan
weithio marwolaeth ynof fi trwy yr
hyn sydd dda: fel y byddai pechod
trwy y gorchymyn yn dra phechad-
urus.
14 Canys ni a wyddom fod y ddeddf
yn ysprydol: eithr myfi sydd gnawd-
ol, wedi fy ngwerthu dan bechod.
15 Canys yr hyn yr wyf yn ei
wneuthur, nid yw foddlawn gennyf:
canys nid y peth yr wyf yn ei ewyll-
ysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur;
eithr y peth sydd gas gennyf, hyn
yr ydwyf yn ei wneuthur.
16 *Ac* os y peth nid wyf yn ei
ewyllysio, *hynny* yr wyf yn ei
wneuthur, yr wyf fi yn cydsynio â'r
ddeddf mai da *ydyw*.
17 Felly yr awrhon nid myfi sydd
mwy yn gwneuthur hynny, eithr y
pechod yr hwn sydd yn trigo ynof fi.
18 Canys mi a wn nad oes ynof fi
(hynny yw, yn fy nghnawd i,) ddim
da yn trigo: oblegid yr ewyllysio
sydd barod gennyf; eithr cwblhâu
yr hyn sydd dda, nid wyf yn medru
arno.
19 Canys nid wyf yn gwneuthur y
peth da yr wyf yn ei ewyllysio; ond
y drwg yr hwn nid wyf yn ei ewyll-
ysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.
20 Ac os ydwyf fi yn gwneuthur y
peth nid wyf yn ei ewyllysio, nid
myfi mwyach sydd yn ei wneuthur,
ond y pechod sydd yn trigo ynof fi.
21 Yr ydwyf fi gan hynny yn cael
deddf, a mi yn ewyllysio gwneuthur
da, fod drwg yn bresennol gyd â mi.
22 Canys ymhyfrydu yr wyf yng
nghyfraith Duw, yn ol y dyn oddi
mewn:
23 Eithr yr wyf yn gweled deddf
arall yn fy aelodau, yn gwrthryfela
yn erbyn deddf fy meddwl, ac yn fy
nghaethiwo i ddeddf pechod, yr hon
sydd yn fy aelodau.
24 Ys truan o ddyn wyf fi! pwy
a'm gwared i oddi wrth gorph y
farwolaeth hon?
25 Yr wyf fi yn diolch i Dduw,
trwy Iesu Grist ein Harglwydd.
Felly gan hynny, yr wyf fi fy hun â'r
meddwl yn gwasanaethu cyfraith
Duw; ond â'r cnawd, cyfraith pechod.

PENNOD VIII.

1 *Bod y rhai sydd yng Nghrist, ac yn byw yn ol yr Yspryd, yn rhyddion oddi wrth ddamnedigaeth.* 5, 13 *Pa niwed sydd yn digwydd oddi wrth y cnawd;* 6, 14 *a pha lês oddi wrth yr Yspryd,* 17 *ac o fod yn blentyn i Dduw:* 19 *yr hwn y mae pob peth yn hiraethu am ei ogoneddus ymwared:* 29 *yr hwn a rag-ordeiniwyd gan Dduw.* 38 *Na all dim ein gwahanu ni oddi wrth ei gariad ef.*

NID *oes* gan hynny yn awr ddim
damnedigaeth i'r rhai sydd
yng Nghrist Iesu, y rhai sydd yn
rhodio nid yn ol y cnawd, eithr yn
ol yr Yspryd.
2 Canys deddf Yspryd y bywyd yng
Nghrist Iesu a'm rhyddhaodd i oddi
wrth ddeddf pechod a marwolaeth.
3 Canys yr hyn ni allai y ddeddf,
o herwydd ei bod yn wan trwy y
cnawd, Duw a ddanfonodd ei Fab ei

hun y'nghyffelybiaeth cnawd pech-
adurus, ac am bechod a gondemn-
iodd bechod yn y cnawd:
4 Fel y cyflawnid cyfiawnder y
ddeddf ynom ni, y rhai ydym yn
rhodio, nid yn ol y cnawd, eithr yn
ol yr Yspryd.
5 Canys y rhai sydd yn ol y cnawd,
am bethau y cnawd y maent yn
synio: eithr y rhai sydd yn ol yr
Yspryd, am bethau yr Yspryd.
6 Canys syniad y cnawd, marwol-
aeth *yw;* a syniad yr Yspryd, byw-
yd a thangnefedd *yw:*
7 Oblegid syniad y cnawd *sydd*
elyniaeth yn erbyn Duw: canys nid
yw ddarostyngedig i ddeddf Duw;
oblegid nis gall chwaith.
8 A'r rhai sydd yn y cnawd, ni
allant ryngu bodd Duw.
9 Eithr chwychwi nid ydych yn y
cnawd, ond yn yr Yspryd, od yw
Yspryd Duw yn trigo ynoch. Ac
od oes neb heb Yspryd Crist gan-
ddo, nid yw hwnnw yn eiddo ef.
10 Ac os *yw* Crist ynoch, *y mae* y
corph yn farw, o herwydd pechod;
eithr yr Yspryd yn fywyd, o her-
wydd cyfiawnder.
11 Ac os Yspryd yr hwn a gyfododd
Iesu o feirw sydd yn trigo ynoch;
yr hwn a gyfododd Grist o feirw a
fywiocca hefyd eich cyrph marwol
chwi, trwy ei Yspryd yr hwn sydd
yn trigo ynoch.
12 Am hynny, frodyr, dyledwyr
ydym, nid i'r cnawd, i fyw yn ol y
cnawd.
13 Canys os byw yr ydych yn ol y
cnawd, meirw fyddwch: eithr os yd-
ych yn marweiddio gweithredoedd y
corph trwy yr Yspryd, byw fyddwch.
14 Canys y sawl a arweinir gan
Yspryd Duw, y rhai hyn sydd blant
i Dduw.
15 Canys ni dderbyniasoch yspryd
caethiwed drachefn i *beri* ofn; eithr
derbyniasoch Yspryd mabwysiad,
trwy yr hwn yr ydym yn llefain,
Abba, Dad.
16 Y mae yr Yspryd hwn yn cyd-
dystiolaethu â'n hyspryd ni, ein bod
ni yn blant i Dduw:
17 Ac os plant, etifeddion hefyd;
sef etifeddion i Dduw, a chyd-eti-
feddion â Christ: os ydym yn cyd-
ddïoddef *gyd âg ef,* fel y'n cyd-
ogonedder hefyd.
18 Oblegid yr ydwyf yn cyfrif,
nad *yw* dïoddefiadau yr amser pre-
sennol hwn, yn haeddu *eu cyffelybu*
i'r gogoniant a ddatguddir i ni.
19 Canys awydd-fryd y creadur
sydd yn disgwyl am ddatguddiad
meibion Duw.
20 Canys y creadur sydd wedi ei
ddarostwng i oferedd; nid o'i fodd,
eithr oblegid yr hwn a'i darostyng-
odd:
21 Dan obaith y rhyddhêir y
creadur yntau hefyd, o gaethiwed
llygredigaeth, i ryddid gogoniant
plant Duw.
22 Canys ni a wyddom fod pob
creadur yn cyd-ocheneidio, ac yn
cyd-ofidio hyd y pryd hwn.
23 Ac nid yn unig *y creadur,* ond
ninnau hefyd, y rhai sydd gennym
flaen-ffrwyth yr Yspryd; yr ydym
ninnau ein hunain hefyd yn ochen-
eidio ynom ein hunain, gan ddisgwyl
y mabwysiad, *sef* prynedigaeth ein
corph.
24 Canys trwy obaith y'n hiach-
âwyd. Eithr y gobaith a welir, nid
yw obaith: oblegid y peth y mae
un yn ei weled, i ba beth y mae
etto yn ei obeithio?
25 Ond os ydym ni yn gobeithio
yr hyn nid ŷm yn ei weled, yr ydym
trwy amynedd yn disgwyl am dano.
26 A'r un ffunud y mae yr Yspryd
hefyd yn cynnorthwyo ein gwendid
ni. Canys ni wyddom ni beth a
weddïom, megis y dylem: eithr y mae
yr Yspryd ei hun yn erfyn trosom
ni âg ocheneidiau annhraethadwy.
27 A'r hwn sydd yn chwilio y cal-
onnau, a ŵyr beth *yw* meddwl yr
Yspryd; canys y mae efe yn ol
ewyllys Duw yn erfyn dros y saint.
28 Ac ni a wyddom fod pob peth
yn cyd-weithio er daioni i'r rhai
sydd yn caru Duw; *sef* i'r rhai sydd
wedi eu galw yn ol *ei* arfaeth *ef.*
29 Oblegid y rhai a rag-wybu, a
ragluniodd efe hefyd *i fod* yn un
ffurf â delw ei Fab ef; fel y byddai
efe yn gyntaf-anedig ym mhlith
brodyr lawer.

30 A'r rhai a ragluniodd efe, y
rhai hynny hefyd a alwodd efe; a'r
rhai a alwodd efe, y rhai hynny
hefyd a gyfiawnhaodd efe; a'r rhai
a gyfiawnhaodd efe, y rhai hynny
hefyd a ogoneddodd efe.
31 Beth gan hynny a ddywedwn
ni wrth y pethau hyn? Os *yw*
Duw trosom, pwy *a all fod* i'n
herbyn?
32 Yr hwn nid arbedodd ei brïod
Fab, ond a'i traddododd ef trosom
ni oll; pa wedd gyd âg ef hefyd na
ddyry efe i ni bob peth?
33 Pwy a rydd ddim yn erbyn
etholedigion Duw? Duw *yw* yr
hwn sydd yn cyfiawnhâu:
34 Pwy *yw* yr hwn sydd yn damnio?
Crist *yw* yr hwn a fu farw,
ïe, yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd
hefyd; yr hwn hefyd sydd ar ddeheulaw
Duw, yr hwn hefyd sydd yn
erfyn trosom ni.
35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth
gariad Crist? *ai* gorthrymder, neu
ing, neu ymlid, neu newyn, neu
noethni, neu enbydrwydd, neu
gleddyf?
36 Megis y mae yn ysgrifenedig,
Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd
ni ar hyd y dydd; cyfrifwyd ni fel
defaid i'r lladdfa.
37 Eithr yn y pethau hyn oll yr
ydym ni yn fwy na choncwerwyr,
trwy yr hwn a'n carodd ni.
38 Canys y mae yn ddïogel gennyf,
na all nac angau, nac einioes,
nac angelion, na thywysogaethau,
na meddiannau, na phethau presennol,
na phethau i ddyfod,
39 Nac uchder, na dyfnder, nac
un creadur arall, ein gwahanu ni
oddi wrth gariad Duw, yr hwn sydd
yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

PENNOD IX.

1 *Paul yn ddrwg ganddo dros yr Iuddewon.* 7 *Nad oedd holl had Abraham yn blant yr addewid.* 18 *Bod Duw yn trugarhâu wrth y neb y mynno.* 21 *Y gall y crochenydd wneuthur â'i bridd y peth a fynno.* 25 *Darfod rhagfynegi galwedigaeth y Cenhedloedd, a gwrthodiad yr Iuddewon.* 32 *Yr achos paham y croesawodd cyn lleied o'r Iuddewon gyfiawnder ffydd.*

Y GWIRIONEDD yr wyf fi yn
ei ddywedyd yng Nghrist, nid
wyf yn dywedyd celwydd, a'm cydwybod
hefyd yn cyd-dystiolaethu â
mi yn yr Yspryd Glân,
2 Fod i mi dristyd mawr, a gofid
dibaid i'm calon.
3 Canys mi a ddymunwn fy mod
fy hun yn anathema oddi wrth
Grist dros fy mrodyr, *sef* fy nghenedl
yn ol y cnawd:
4 Y rhai sydd Israeliaid; eiddo
y rhai yw y mabwysiad, a'r gogoniant,
a'r cyfammodau, a dodiad y
ddeddf, a'r gwasanaeth, a'r addewidion;
5 Eiddo y rhai *yw* y tadau; ac
o'r rhai *yr hanoedd* Crist yn ol y
cnawd, yr hwn sydd uwchlaw pawb,
yn Dduw bendigedig yn oes oesoedd.
Amen.
6 Eithr nid posibl yw myned gair
Duw yn ddirym: canys nid Israel
yw pawb a'r sydd o Israel.
7 Ac nid *ydynt*, oblegid eu bod yn
had Abraham, i gyd yn blant: eithr,
Yn Isaac y gelwir i ti had.
8 Hynny ydyw, Nid plant y
cnawd, y rhai hynny *sydd* blant i
Dduw; eithr plant yr addewid a
gyfrifir yn had.
9 Canys gair yr addewid *yw* hwn;
Ar yr amser hwn y deuaf, a bydd
mab i Sara.
10 Ac nid *hyn* yn unig; eithr Rebecca
hefyd, wedi iddi feichiogi o
un, *sef* o'n tad Isaac;
11 (Canys cyn geni *y plant* etto,
na gwneuthur o honynt dda na
drwg, fel y byddai i'r arfaeth yn
ol etholedigaeth Duw sefyll, nid o
weithredoedd, eithr o'r hwn sydd
yn galw;)
12 Y dywedwyd wrthi, Yr hynaf a
wasanaetha yr ieuangaf.
13 Megis yr ysgrifenwyd, Jacob a
gerais, eithr Esau a gaseais.
14 Beth gan hynny a ddywedwn
ni? *A oes* anghyfiawnder gyd â
Duw? Na atto Duw.
15 Canys y mae yn dywedyd wrth
Moses, Mi a drugarhâf wrth yr hwn
y trugarhâwyf, ac a dosturiaf wrth
yr hwn y tosturiwyf.
16 Felly gan hynny nid o'r hwn
sydd yn ewyllysio *y mae*, nac o'r
hwn sydd yn rhedeg chwaith; ond o
Dduw, yr hwn sydd yn trugarhâu.

17 Canys y mae yr ysgrythyr yn
dywedyd wrth Pharaoh, I hyn yma
y'th gyfodais di, fel y dangoswn fy
ngallu ynot ti, ac fel y datgenid fy
enw trwy yr holl ddaear.
18 Felly gan hynny y neb y myn-
no y mae efe yn trugarhâu wrtho,
a'r neb y mynno y mae efe yn ei
galedu.
19 Ti a ddywedi gan hynny wrth-
yf, Paham y mae efe etto yn beio?
canys pwy a wrthwynebodd ei
ewyllys ef?
20 Yn hytrach, O ddyn, pwy wyt
ti yr hwn a ddadleui yn erbyn
Duw? a ddywed y peth ffurfiedig
wrth yr hwn a'i ffurfiodd, Paham
y'm gwnaethost fel hyn?
21 Onid oes awdurdod i'r crochen-
ydd ar y priddgist, i wneuthur o'r
un telpyn pridd un llestr i barch,
ac arall i ammharch?
22 *Beth* os Duw, yn ewyllysio
dangos *ei* ddigofaint, a pheri ad-
nabod ei allu, a oddefodd trwy hir-
ymaros lestri digofaint, wedi eu
cymhwyso i golledigaeth:
23 Ac i beri gwybod golud ei ogon-
iant ar lestri trugaredd, y rhai a
rag-barottôdd efe i ogoniant,
24 *Sef* nyni, y rhai a alwodd efe,
nid o'r Iuddewon yn unig, eithr
hefyd o'r Cenhedloedd?
25 Megis hefyd y mae efe yn dy-
wedyd yn Hosea, Mi a alwaf yr hwn
nid yw bobl i mi, yn bobl i mi; a'r
hon nid yw anwyl, yn anwyl.
26 A bydd yn y fangre lle y dy-
wedwyd wrthynt, Nid fy mhobl i
ydych chwi; yno y gelwir hwy yn
feibion i'r Duw byw.
27 Hefyd y mae Esaias yn llefain
am yr Israel, Cyd byddai nifer
meibion Israel fel tywod y môr,
gweddill a achubir.
28 Canys *efe* a orphen ac a gwt-
toga y gwaith mewn cyfiawnder:
oblegid byr waith a wna yr Ar-
glwydd ar y ddaear.
29 Ac megis y dywedodd Esaias
yn y blaen, Oni buasai i Arglwydd
y Sabaoth adael i ni had, megis
Sodoma y buasem, a gwnaethid ni
yn gyffelyb i Gomorrah.
30 Beth gan hynny a ddywedwn
ni? Bod y Cenhedloedd, y rhai nid
oeddynt yn dilyn cyfiawnder, wedi
derbyn cyfiawnder, sef y cyfiawnder
sydd o ffydd:
31 Ac Israel, yr hwn oedd yn dilyn
deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd
ddeddf cyfiawnder.
32 Paham? Am nad *oeddynt yn
ei cheisio* trwy ffydd, ond megis
trwy weithredoedd y ddeddf: can-
ys hwy a dramgwyddasant wrth y
maen tramgwydd;
33 Megis y mae yn ysgrifenedig,
Wele fi yn gosod yn Sïon faen tram-
gwydd, a chraig rhwystr: a phob
un a gredo ynddo, ni chywilyddir.

PENNOD X.

5 Bod yr ysgrythyr lân yn dangos y rhagor sydd rhwng cyfiawnder y gyfraith a'r hwn sydd o ffydd; 11 ac na chywilyddir neb a gredo, pa un bynnag ai Iuddew ai cenedl-ddyn fyddo; 18 ac y derbyn y Cenhedloedd y gair, ac y credant. 19 Nad oedd y pethau hyn anhysbys i'r Iuddewon.

O FRODYR, gwir ewyllys fy
nghalon, a'm gweddi ar Dduw
dros yr Israel, sydd er iachawdwr-
iaeth.
2 Canys yr wyf fi yn dyst iddynt,
fod ganddynt zêl Duw, eithr nid ar
ol gwybodaeth.
3 Canys hwynt-hwy, heb wybod
cyfiawnder Duw, ac yn ceisio gosod
eu cyfiawnder eu hunain, nid ym-
ostyngasant i gyfiawnder Duw.
4 Canys Crist *yw* diwedd y ddeddf,
er cyfiawnder i bob un a'r y sydd
yn credu.
5 Canys y mae Moses yn ysgrifenu
am y cyfiawnder sydd o'r ddeddf,
Mai y dyn a wnel y pethau hynny,
a fydd byw trwyddynt.
6 Eithr y mae y cyfiawnder sydd
o ffydd yn dywedyd fel hyn; Na
ddywed yn dy galon, Pwy a esgyn
i'r nef? (hynny yw, dwyn Crist i
waered *oddi uchod*:)
7 Neu, pwy a ddisgyn i'r dyfnder?
(hynny yw, dwyn Crist drachefn i
fynu oddi wrth y meirw.)
8 Eithr pa beth y mae efe yn ei
ddywedyd? Mae y gair yn agos at-
tat, yn dy enau, ac yn dy galon:
hwn yw gair y ffydd, yr hwn yr yd-
ym ni yn ei bregethu;
9 Mai os cyffesi â'th enau yr Ar-
glwydd Iesu, a chredu yn dy galon i

Dduw ei gyfodi ef o feirw, cadwedig
fyddi.
10 Canys â'r galon y credir i gyf-
iawnder, ac â'r genau y cyffesir i
iachawdwriaeth.
11 Oblegid y mae yr ysgrythyr yn
dywedyd, Pwy bynnag sydd yn
credu ynddo ef, ni chywilyddir.
12 Canys nid oes gwahaniaeth
rhwng Iuddew a Groegwr: oblegid
yr un Arglwydd ar bawb, sydd olud-
og i bawb a'r sydd yn galw arno.
13 Canys pwy bynnag a alwo ar
enw yr Arglwydd, cadwedig fydd.
14 Pa fodd gan hynny y galwant
ar yr hwn ni chredasant ynddo? a
pha fodd y credant yn yr hwn ni
chlywsant am dano? a pha fodd y
clywant, heb bregethwr?
15 A pha fodd y pregethant, onis
danfonir hwynt? megis y mae yn
ysgrifenedig, Mor brydferth yw
traed y rhai sydd yn efengylu tang-
nefedd, y rhai sydd yn efengylu
pethau daionus!
16 Eithr nid ufuddhasant hwy oll
i'r efengyl: canys y mae Esaias yn
dywedyd, *O* Arglwydd, pwy a gred-
odd i'n hymadrodd ni?
17 Am hynny ffydd *sydd* trwy
glywed, a chlywed trwy air Duw.
18 Eithr meddaf, Oni chlywsant
hwy? Yn ddïau i'r holl ddaear yr
aeth eu swn hwy, a'u geiriau hyd
derfynau y byd.
19 Eithr meddaf, Oni wybu Is-
rael? Yn gyntaf, y mae Moses yn
dywedyd, Mi a baraf i chwi wŷn-
fydu trwy *rai* nid *yw* genedl; trwy
genedl anneallus y'ch digiaf chwi.
20 Eithr y mae Esaias yn ymhyf-
hâu, ac yn dywedyd, Cafwyd fi gan
y rhai nid oeddynt yn fy ngheisio;
a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid
oeddynt yn ymofyn am danaf.
21 Ac wrth yr Israel y mae yn
dywedyd, Ar hyd y dydd yr estyn-
ais fy nwylaw at bobl anufudd ac
yn gwrth-ddywedyd.

PENNOD XI.

1 *Na fwriodd Duw ymaith holl Israel;* 7 *ond rhai a ddewiswyd, er darfod caledu y lleill.* 16 *Y mae gobaith y troir hwynt.* 18 *Na ddylai y Cenhedloedd orfoleddu yn eu herbyn hwy;* 26 *oblegid y mae addewid o'u hiachawdwriaeth hwythau.* 33 *Bod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy.*

AM hynny meddaf, A wrthod-
odd Duw ei bobl? Na atto
Duw. Canys yr wyf finnau hefyd
yn Israeliad, o had Abraham, *o*
lwyth Benjamin.
2 Ni wrthododd Duw ei bobl, yr
hwn a adnabu efe o'r blaen. Oni
wyddoch chwi pa beth y mae yr
ysgrythyr yn ei ddywedyd am Elïas?
pa fodd y mae efe yn erfyn ar Dduw
yn erbyn Israel, gan ddywedyd,
3 *O* Arglwydd, hwy a laddasant
dy brophwydi, ac a gloddiasant dy
allorau i lawr; ac myfi a adawyd
yn unig, ac y maent yn ceisio fy
einioes innau.
4 Eithr pa beth y mae atteb Duw
yn ei ddywedyd wrtho? Mi a adew-
ais i mi fy hun saith mil o wŷr, y
rhai ni phlygasant eu gliniau i Baal.
5 Felly gan hynny y pryd hwn
hefyd y mae gweddill yn ol ethol-
edigaeth gras.
6 Ac os o ras, nid o weithredoedd
mwyach: os amgen, nid yw gras yn
ras mwyach. Ac os o weithredoedd,
nid yw o ras mwyach: os amgen, nid
yw gweithred yn weithred mwyach.
7 Beth gan hynny? Ni chafodd
Israel yr hyn y mae yn ei geisio:
eithr yr etholedigaeth a'i cafodd,
a'r lleill a galedwyd;
8 (Megis y mae yn ysgrifenedig,
Rhoddes Duw iddynt ysbryd trwm-
gwsg, llygaid fel na welent, a chlust-
iau fel na chlywent;) hyd y dydd
heddyw.
9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd,
Bydded eu bord hwy yn rhwyd, ac
yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn
daledigaeth iddynt:
10 Tywyller eu llygaid hwy, fel na
welant, a chyd-grymma *di* eu cefn-
au hwy bob amser.
11 Gan hynny meddaf, A dram-
gwyddasant hwy fel y cwympent?
Na atto Duw: eithr trwy eu cwymp
hwy *y daeth* iachawdwriaeth i'r Cen-
hedloedd, i yrru eiddigedd arnynt.
12 O herwydd paham, os *ydyw* eu
cwymp hwy yn olud i'r byd, a'u llei-
hâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd;
pa faint mwy *y bydd* eu cyflawnder
hwy?
13 Canys wrthych chwi y Cen-

hedloedd yr wyf yn dywedyd, yn gymmaint a'm bod i yn apostol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhâu fy swydd;

14 Os gallaf ryw fodd yrru eiddigedd ar fy nghig *a'm gwaed fy hun,* ac achub rhai o honynt.

15 Canys os *yw* eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth *fydd eu* derbyniad *hwy* ond bywyd o feirw?

16 Canys os sanctaidd y blaenffrwyth, *y mae* y clamp toes hefyd *yn sanctaidd:* ac os sanctaidd y gwreiddyn, *y mae* y canghennau *hefyd* felly.

17 Ac os rhai o'r canghennau a dorrwyd ymaith, a thydi yn olewwydden wŷllt a impiwyd i mewn yn eu plith hwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o frasder yr olew-wydden;

18 Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi sydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.

19 Ti a ddywedi gan hynny, Torrwyd y canghennau ymaith, fel yr impid fi i mewn.

20 Da; trwy anghrediniaeth y torrwyd hwynt ymaith, a thithau sydd yn sefyll trwy ffydd. Na fydd uchelfryd, eithr ofna.

21 Canys onid arbedodd Duw y canghennau naturiol, *gwylia* rhag nad arbedo dithau chwaith.

22 Gwel am hynny ddaioni a thoster Duw: *sef* i'r rhai a gwympasant, toster; eithr daioni i ti, os arhosi yn *ei* ddaioni *ef:* os amgen, torrir dithau hefyd ymaith.

23 A hwythau, onid arhosant yn anghrediniaeth, a impir i mewn: canys fe all Duw eu himpio hwy i mewn drachefn.

24 Canys os tydi a dorrwyd ymaith o'r olew-wydden yr hon oedd wŷllt wrth naturiaeth, a'th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olew-wydden; pa faint mwy y caiff y rhai hyn sydd wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holew-wydden eu hun?

25 Canys ni ewyllysiwn, frodyr, eich bod heb wybod y dirgelwch hwn, (fel na byddoch ddoethion yn eich golwg eich hun,) ddyfod dallineb o ran i Israel, hyd oni ddêl cyflawnder y Cenhedloedd i mewn.

26 Ac felly holl Israel a fydd cadwedig; fel y mae yn ysgrifenedig, Y Gwaredwr a ddaw allan o Sïon, ac a dry ymaith annuwioldeb oddi wrth Jacob.

27 A hyn *yw* yr ammod *sydd* iddynt gennyf fi, pan gymmerwyf ymaith eu pechodau hwynt.

28 Felly o ran yr efengyl, gelynion *ydynt* o'ch plegid chwi: eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion *ydynt* oblegid y tadau.

29 Canys dïedifarus *yw* doniau a galwedigaeth Duw.

30 Canys megis y buoch chwithau gynt yn anufudd i Dduw, eithr yr awrhon a gawsoch drugaredd trwy anufudd-dod y rhai hyn;

31 Felly hwythau hefyd yr awrhon a anufuddhasant, fel y caent hwythau drugaredd trwy eich trugaredd chwi.

32 Canys Duw a'u cauodd hwynt oll mewn anufudd-dod, fel y trugarhâi wrth bawb.

33 O ddyfnder golud doethineb a gwybodaeth Duw! mor anchwiliadwy *yw* ei farnau ef! a'i ffyrdd, mor anolrheinadwy *ydynt!*

34 Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd? neu pwy a fu gynghorwr iddo ef?

35 Neu pwy a roddes iddo ef yn gyntaf, ac fe a delir iddo drachefn?

36 Canys o hono ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef, *y mae* pob peth. Iddo ef *y byddo* gogoniant yn dragywydd. Amen.

PENNOD XII.

1 *Y dylai trugareddau Duw ein cynhyrfu ni i ryngu ei fodd ef.* 3 *Na ddylai neb feddwl yn rhy dda o hono ei hun;* 6 *eithr bod yn ddiwyd yn yr alwedigaeth y gosodwyd ef ynddi.* 9 *Cariad, a llawer eraill o rinweddau, a ofynir gennym:* 19 *a dïal yn bendifaddeu a warafunir i ni.*

AM hynny yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er trugareddau Duw, roddi o honoch eich cyrph yn aberth byw, sanctaidd, cymmeradwy gan Dduw; *yr hyn yw* eich rhesymmol wasanaeth chwi.

2 Ac na chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn: eithr ymnewidiwch trwy ad-

newyddiad eich meddwl; fel y profoch beth *yw* daionus, a chymmeradwy, a pherffaith ewyllys Duw.

3 Canys yr wyf yn dywedyd, trwy y gras a roddwyd i mi, wrth bob un a'r sydd yn eich plith, na byddo i neb uchel-synied yn amgen nag y dylid synied; eithr synied i sobrwydd, fel y rhannodd Duw i bob un fesur ffydd.

4 Canys megis y mae gennym aelodau lawer mewn un corph, ac nad oes gan yr holl aelodau yr un swydd:

5 Felly ninnau, *a ni* yn llawer, ydym un corph yng Nghrist, a phob un yn aelodau i'w gilydd.

6 A chan fod *i ni* amryw ddoniau yn ol y gras a roddwyd i ni, pa un bynnag ai prophwydoliaeth, *prophwydwn* yn ol cyssondeb y ffydd;

7 Ai gweinidogaeth; *byddwn dyfal* yn y weinidogaeth; neu yr hwn sydd yn athrawiaethu, yn yr athrawiaeth;

8 Neu yr hwn sydd yn cynghori, yn y cynghor: yr hwn sydd yn cyfrannu, *gwnaed* mewn symlrwydd; yr hwn sydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn sydd yn trugarhâu, mewn llawenydd.

9 *Bydded* cariad yn ddiragrith. Casêwch y drwg, *a* glynwch wrth y da.

10 Mewn cariad brawdol *byddwch* garedig i'ch gilydd; yn rhoddi parch, yn blaenori eich gilydd:

11 Nid yn ddïog mewn diwydrwydd; yn wresog yn yr yspryd; yn gwasanaethu yr Arglwydd:

12 Yn llawen mewn gobaith; yn ddïoddefgar mewn cystudd; yn dyfal-barhâu mewn gweddi:

13 Yn cyfrannu i gyfreidiau y saint; ac yn dilyn llettygarwch.

14 Bendithiwch y rhai sydd yn eich ymlid: bendithiwch, ac na felldithiwch.

15 Byddwch lawen gyd â'r rhai sydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai sydd yn wylo.

16 *Byddwch* yn unfryd â'ch gilydd: heb roi eich meddwl ar uchelbethau; eithr yn gyd-ostyngedig â'r rhai isel-radd. Na fyddwch ddoethion yn eich tyb eich hunain.

17 Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg. Darperwch bethau onest y'ngolwg pob dyn.

18 Os yw bosibl, hyd y mae ynoch chwi, byddwch heddychlawn â phob dyn.

19 Nac ymddïelwch, rai anwyl, ond rhoddwch le i ddigofaint: canys y mae yn ysgrifenedig, I mi y mae dïal; myfi a dalaf, medd yr Arglwydd.

20 Am hynny, os dy elyn a newyna, portha ef; os sycheda, dyro iddo ddïod: canys wrth wneuthur hyn ti a bentyrri farwor tanllyd ar ei ben ef.

21 Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni.

PENNOD XIII.

1 *Ymddarostwng, a llawer o bethau eraill, sydd ddyledus i'r llywodraethwyr.* 8 *Mai cariad yw cyflawnder y ddeddf.* 11 *Bod glythineb, a meddwdod, a gweithredoedd y tywyllwch, yn annhymhoraidd yn amser yr efengyl.*

YMDDAROSTYNGED pob enaid i'r awdurdodau goruchel: canys nid oes awdurdod ond oddi wrth Dduw; a'r awdurdodau y sydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio.

2 Am hynny pwy bynnag sydd yn ymosod yn erbyn yr awdurdod, sydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.

3 Canys tywysogion nid ydynt ofn i weithredoedd da, eithr i'r *rhai* drwg. A fynni di nad ofnech yr awdurdod? gwna yr hyn sydd dda, a thi a gei glod ganddo:

4 Canys gweinidog Duw ydyw efe i ti er daioni. Eithr os gwnei ddrwg, ofna; canys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer: oblegid gweinidog Duw yw efe, dïalydd llid i'r hwn sydd yn gwneuthur drwg.

5 Herwydd paham anghenraid yw ymddarostwng, nid yn unig o herwydd llid, eithr o herwydd cydwybod hefyd.

6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrnged hefyd: oblegid gwasanaethwyr Duw ydynt hwy, yn gwylied ar hyn yma.

7 Telwch gan hynny i bawb eu dyledion: teyrnged, i'r hwn *y mae* teyrnged *yn ddyledus;* toll, i'r hwn

y mae toll; ofn, i'r hwn *y mae* ofn;
parch, i'r hwn *y mae* parch *yn ddyl-
edus.*
8 Na fyddwch yn nyled neb o
ddim, ond o garu bawb eich gilydd:
canys yr hwn sydd yn caru arall, a
gyflawnodd y gyfraith.
9 Canys hyn, Na odineba, Na ladd,
Na ladratta, Na ddwg gam-dystiol-
aeth, Na thrachwanta; ac od *oes*
un gorchymyn arall, y mae wedi ei
gynnwys yn gryno yn yr ymadrodd
hwn, Câr dy gymmydog fel ti dy
hun.
10 Cariad ni wna ddrwg i'w gym-
mydog: am hynny cyflawnder y gyf-
raith *yw* cariad.
11 A hyn, gan wybod yr amser, *ei
bod* hi weithian yn bryd i ni dde-
ffrôi o gysgu: canys yr awrhon *y
mae* ein hiachawdwriaeth ni yn nês
na phan gredasom.
12 Y nos a gerddodd ym mhell, a'r
dydd a nesaodd: am hynny bwriwn
oddi wrthym weithredoedd y tywyll-
wch, a gwisgwn arfau y goleuni.
13 Rhodiwn yn weddus, megis wrth
liw dydd; nid mewn cyfeddach a
meddwdod, nid mewn cyd-orwedd
ac anlladrwydd, nid mewn cynnen
a chenfigen.
14 Eithr gwisgwch am danoch yr
Arglwydd Iesu Grist; ac na wnewch
rag-ddarbod dros y cnawd, er mwyn
cyflawni ei chwantau *ef.*

PENNOD XIV.

3 *Na ddylai dynion na dirmygu na chondemnio eu gilydd, am bethau nid ydynt na da na drwg o honynt eu hunain;* 13 *eithr gochelyd rhoddi achos tramgwydd ynddynt:* 15 *oblegid hynny y mae yr apostol yn ei brofi ei fod yn anghyfreithlawn, trwy lawer o resymmau.*

YR hwn sydd wan yn y ffydd,
derbyniwch attoch, nid i ym-
rafaelion rhesymmau.
2 Canys y mae un yn credu y gall
fwytta pob peth; ac y mae arall, yr
hwn sydd wan, yn bwytta dail.
3 Yr hwn sydd yn bwytta, na ddir-
myged yr hwn nid yw yn bwytta;
a'r hwn nid yw yn bwytta, na farn-
ed ar yr hwn sydd yn bwytta: canys
Duw a'i derbyniodd ef.
4 Pwy wyt ti, yr hwn wyt yn barnu
gwas un arall? I'w arglwydd ei hun
y mae efe yn sefyll, neu yn syrthio:
ac efe a gynhelir; canys fe a all
Duw ei gynnal ef.
5 Y mae un yn barnu diwrnod uwch
law diwrnod; *ac* arall yn barnu pob
diwrnod yn *ogyfuwch.* Bydded pob
un yn sicr yn ei feddwl ei hun.
6 Yr hwn sydd yn ystyried diwrnod,
i'r Arglwydd y mae yn *ei* ystyried; a'r
hwn sydd heb ystyried diwrnod, i'r
Arglwydd y mae heb *ei* ystyried. Yr
hwn sydd yn bwytta, i'r Arglwydd
y mae yn bwytta; canys y mae yn
dïolch i Dduw: a'r hwn sydd heb
fwytta, i'r Arglwydd y mae heb fwyt-
ta; ac y mae yn dïolch i Dduw.
7 Canys nid oes yr un o honom yn
byw iddo ei hun, ac nid yw yr un
yn marw iddo ei hun.
8 Canys pa un bynnag yr ydym ai
byw, i'r Arglwydd yr ydym yn byw;
ai marw, i'r Arglwydd yr ydym yn
marw: am hynny, pa un bynnag yr
ydym ai byw ai marw, eiddo yr Ar-
glwydd ydym.
9 Oblegid er mwyn hyn y bu farw
Crist, ac yr adgyfododd, ac y bu fyw
drachefn hefyd, fel yr arglwydd-
iaethai ar y meirw a'r byw hefyd.
10 Eithr paham yr wyt ti yn barnu
dy frawd? neu paham yr wyt yn
dirmygu dy frawd? canys gosodir ni
oll ger bron gorsedd-faingc Crist.
11 Canys y mae yn ysgrifenedig,
Byw wyf fi, medd yr Arglwydd; pob
glin a blyga i mi, a phob tafod a
gyffesa i Dduw.
12 Felly gan hynny pob un o honom
drosto ei hun a rydd gyfrif i Dduw.
13 Am hynny na farnwn ein gilydd
mwyach: ond bernwch hyn yn hytr-
ach, na bo i neb roddi tramgwydd
i'*w* frawd, neu rwystr.
14 Mi a wn, ac y mae yn sicr gen-
nyf trwy yr Arglwydd Iesu, nad *oes*
dim yn aflan o hono ei hun: ond
i'r hwn sydd yn tybied fod peth yn
aflan, i hwnnw *y mae* yn aflan.
15 Eithr os o achos bwyd y trist-
êir dy frawd, nid wyt ti mwyach yn
rhodio yn ol cariad. Na ddistrywia
ef â'th fwyd, dros yr hwn y bu Crist
farw.
16 Na chabler gan hynny eich
daioni chwi.
17 Canys nid yw teyrnas Dduw

fwyd a dïod; ond cyfiawnder, a
thangnefedd, a llawenydd yn yr
Yspryd Glân.
18 Canys yr hwn sydd yn gwasan-
aethu Crist yn y pethau hyn, sydd
hoff gan Dduw, a chymmeradwy
gan ddynion.
19 Felly gan hynny dilynwn y
pethau a berthynant i heddwch, a'r
pethau a berthynant i adeiladaeth
ein gilydd.
20 O achos bwyd na ddinystria
waith Duw. Pob peth yn wir *sydd*
lân; eithr drwg *yw* i'r dyn sydd yn
bwytta trwy dramgwydd.
21 Da *yw* na fwyttâer cig, ac nad
yfer gwin, na *dim* trwy yr hyn y
tramgwydder, neu y rhwystrer, neu
y gwanhâer dy frawd.
22 A oes ffydd gennyt ti? bydded
hi gyd â thi dy hun ger bron Duw.
Gwŷn ei fyd yr hwn nid yw yn ei
farnu ei hun yn yr hyn y mae yn ei
dybied yn dda.
23 Eithr yr hwn sydd yn petruso,
os bwytty, efe a gondemniwyd, am
nad yw *yn bwytta* o ffydd: a pheth
bynnag nid *yw* o ffydd, pechod yw.

PENNOD XV.

1 *Rhaid i'r cryf gyd-ddwyn â'r gwan.* 2 *Na ddylem ni ryngu ein bodd ein hunain,* 3 *gan na wnaeth Crist hynny;* 7 *ond derbyn bob un ein gilydd megis y derbyniodd Crist ninnau i gyd,* 8 *Iuddewon,* 9 *a Chenhedloedd.* 15 *Paul yn esgusodi ei ysgrifen,* 28 *ac yn addaw ymweled â hwynt,* 30 *ac yn deisyf eu gweddïau.*

ANYNI y rhai ydym gryfion, a
ddylem gynnal gwendid y rhai
gweiniaid, ac nid rhyngu ein bodd
ein hunain.
2 Boddhâed pob un o honom *ei*
gymmydog yn yr hyn sydd dda
iddo er adeiladaeth.
3 Canys Crist nis boddhaodd ef ei
hun; eithr, megis y mae yn ysgrifen-
edig, Gwaradwyddiadau y rhai a'th
waradwyddent di, a syrthiasant ar-
naf fi.
4 Canys pa bethau bynnag a ys-
grifenwyd o'r blaen, er addysg i ni
yr ysgrifenwyd hwynt; fel trwy
amynedd a diddanwch yr ysgryth-
yrau, y gallem gael gobaith.
5 A Duw yr amynedd a'r diddanwch
a roddo i chwi synied yr un peth tu
ag at eich gilydd yn ol Crist Iesu:
6 Fel y galloch yn unfryd, o un
genau, ogoneddu Duw, a Thad ein
Harglwydd Iesu Grist.
7 O herwydd paham derbyniwch
eich gilydd, megis ag y derbyniodd
Crist ninnau i ogoniant Duw.
8 Ac yr wyf yn dywedyd, wneuth-
ur Iesu Grist yn weinidog i'r en-
waediad, er mwyn gwirionedd Duw,
er mwyn cadarnhâu yr addewidion
a wnaethpwyd i'r tadau:
9 Ac fel y byddai i'r Cenhedloedd
ogoneddu Duw am *ei* drugaredd;
fel y mae yn ysgrifenedig, Am hyn
y cyffesaf i ti ym mhlith y Cenhedl-
oedd, ac y canaf i'th enw.
10 A thrachefn y mae yn dywedyd,
Ymlawenhêwch, Genhedloedd, gyd
â'i bobl ef.
11 A thrachefn, Molwch yr Ar-
glwydd, yr holl Genhedloedd; a
chlodforwch ef, yr holl bobloedd.
12 A thrachefn y mae Esaias yn
dywedyd, Fe fydd gwreiddyn Jesse,
a'r hwn a gyfyd i lywodraethu y
Cenhedloedd: ynddo ef y gobeithia
y Cenhedloedd.
13 A Duw y gobaith a'ch cyflawno
o bob llawenydd a thangnefedd gan
gredu, fel y cynnyddoch mewn go-
baith trwy nerth yr Yspryd Glân.
14 Ac yr wyf fi fy hun, fy mrodyr,
yn credu am danoch chwi, eich bod
chwithau yn llawn daioni, wedi eich
cyflawni o bob gwybodaeth, ac yn
abl i rybuddio eich gilydd hefyd.
15 Eithr mi a ysgrifenais yn hyfach
o beth attoch, *O* frodyr, fel un yn
dwyn ar gôf i chwi, trwy y gras a
roddwyd i mi gan Dduw;
16 Fel y byddwn weinidog i Iesu
Grist at y Cenhedloedd, gan weini
i efengyl Duw, fel y byddai offrym-
iad y Cenhedloedd yn gymmeradwy,
wedi ei sancteiddio gan yr Yspryd
Glân.
17 Y mae i mi gan hynny orfoledd
yng Nghrist Iesu, o ran y pethau a
berthyn i Dduw.
18 Canys ni feiddiaf fi ddywedyd
dim o'r pethau ni weithredodd Crist
trwof fi, i *wneuthur* y Cenhedloedd
yn ufudd ar air a gweithred,
19 Trwy nerth arwyddion a rhyf-
eddodau, gan nerth Yspryd Duw;

hyd pan o Jerusalem, ac o amgylch
hyd Ilyricum, y llenwais efengyl
Crist.
20 Ac felly gan ymorchestu i bregethu yr efengyl, nid lle yr enwid
Crist: fel nad adeiladwn ar sail un
arall:
21 Eithr megis y mae yn ysgrifenedig, I'r rhai ni fynegwyd am dano,
hwynt-hwy a'*i* gwelant *ef;* a'r rhai
ni chlywsant, a ddeallant.
22 Am hynny hefyd y'm lluddiwyd
yn fynych i ddyfod attoch chwi.
23 Eithr yr awrhon, gan nad oes
gennyf le mwyach yn y gwledydd
hyn, a hefyd bod arnaf hiraeth er
ys llawer o flynyddoedd am ddyfod
attoch chwi;
24 Pan elwyf i'r Hispaen, myfi a
ddeuaf attoch chwi: canys yr wyf
yn gobeithio, wrth fyned heibio, y
caf eich gweled, a'm hebrwng gennych yno, os byddaf yn gyntaf o ran
wedi fy llenwi o honoch.
25 Ac yr awrhon yr wyf fi yn myned i Jerusalem, i weini i'r saint.
26 Canys rhyngodd bodd i'r rhai o
Macedonia ac Achaia wneuthur
rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r
saint *sydd* yn Jerusalem.
27 Canys rhyngodd bodd iddynt;
a'u dyledwyr hwy ydynt. Oblegid
os cafodd y Cenhedloedd gyfran o'u
pethau ysprydol hwynt, hwythau
hefyd a ddylent weini iddynt hwythau mewn pethau cnawdol.
28 Wedi i mi gan hynny orphen
hyn, a selio iddynt y ffrwyth hwn,
mi a ddeuaf heibioch i'r Hispaen.
29 Ac mi a wn, pan ddelwyf attoch, y deuaf â chyflawnder bendith
efengyl Crist.
30 Eithr yr wyf yn attolwg i chwi,
frodyr, er mwyn ein Harglwydd Iesu
Grist, ac er cariad yr Yspryd, ar
gyd-ymdrech o honoch gyd â myfi
mewn gweddïau drosof fi at Dduw;
31 Fel y'm gwareder oddi wrth y
rhai anufudd yn Judea; ac ar fod fy
ngweinidogaeth, yr hon *sydd gennyf* i Jerusalem, yn gymmeradwy
gan y saint;
32 Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, trwy ewyllys Duw, ac y'm
cyd-lonner gyd â chwi.
33 A Duw yr heddwch *fyddo* gyd
â chwi oll. Amen.

PENNOD XVI.

3 Paul yn ewyllysio i'r brodyr annerch llawer; 17 ac yn eu cynghori hwy i ochelyd y rhai sydd yn peri anghydfod a rhwystrau: 21 ac ar ôl amryw anherchion, yn diweddu gyd â moliant a diolch i Dduw.

YR wyf yn gorchymyn i chwi
Phebe ein chwaer, yr hon
sydd weinidoges i eglwys Cenchrea:
2 Dderbyn o honoch hi yn yr Arglwydd, *megis y mae* yn addas i saint,
a'i chynnorthwyo hi ym mha beth
bynnag y byddo rhaid iddi wrthych:
canys hithau hefyd a fu gymmorth
i lawer, ac i minnau fy hun hefyd.
3 Anherchwch Priscila ac Acwila, fy
nghyd-weithwyr yng Nghrist Iesu;
4 Y rhai dros fy mywyd i a ddodasant eu gyddfau eu hunain i lawr: i'r
rhai nid wyf fi yn unig yn diolch, ond
hefyd holl eglwysydd y Cenhedloedd.
5 *Anherchwch* hefyd yr eglwys
sydd yn eu tŷ hwy. Anherchwch fy
anwyl Epenetus, yr hwn yw blaenffrwyth Achaia yng Nghrist.
6 Anherchwch Mair, yr hon a gymmerodd lawer o boen erom ni.
7 Anherchwch Andronicus a Junia,
fy ngheraint a'm cyd-garcharorion,
y rhai sydd hynod ym mhlith yr
apostolion, y rhai hefyd oeddynt yng
Nghrist o'm blaen i.
8 Anherchwch Amplias, fy anwylyd yn yr Arglwydd.
9 Anherchwch Urbanus, ein cydweithiwr yng Nghrist, a Stachys fy
anwylyd.
10 Anherchwch Apèles, y profedig
yng Nghrist. Anherchwch y rhai
sydd o *dylwyth* Aristobulus.
11 Anherchwch Herodion, fy nghâr.
Anherchwch y rhai sydd o *dylwyth*
Narcissus, y rhai sydd yn yr Arglwydd.
12 Anherchwch Tryphena a Thryphosa, y rhai a gymmerasant boen
yn yr Arglwydd. Anherchwch yr
anwyl Persis, yr hon a gymmerodd
lawer o boen yn yr Arglwydd.
13 Anherchwch Ruffus etholedig
yn yr Arglwydd, a'i fam ef a minnau.
14 Anherchwch Asyncritus, Phleg-

on, Hermas, Patrobas, Mercurius; a'r brodyr *sydd* gyd â hwynt.
15 Anherchwch Philologus, a Julia, Nerëus a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl saint y rhai sydd gyd â hwynt.
16 Anherchwch y naill y llall â chusan sanctaidd. Y mae eglwysi Crist yn eich annerch.
17 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graffu ar y rhai sydd yn peri anghydfod a rhwystrau yn erbyn yr athrawiaeth a ddysgasoch chwi; a chiliwch oddi wrthynt.
18 Canys y rhai sydd gyfryw, nid ydynt yn gwasanaethu ein Harglwydd Iesu Grist, eithr eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd teg a gweniaith, yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.
19 Canys eich ufudd-dod chwi a ddaeth ar led at bawb. Yr wyf fi gan hynny yn llawen o'ch rhan chwi: eithr myfi a ewyllysiwn i chwi fod yn ddoethion tu ag at y peth sydd dda, ac yn wirion tu ag at y peth sydd ddrwg.
20 A Duw y tangnefedd a sathr Satan dan eich traed chwi ar frys. Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi. Amen.
21 Y mae Timothëus fy nghydweithiwr, a Lucius, a Jason, a Sosipater, fy ngheraint, yn eich annerch.
22 Yr wyf fi Tertius, yr hwn a ysgrifenais yr epistol *hwn*, yn eich annerch yn yr Arglwydd.
23 Y mae Gaius fy llettŷwr i, a'r holl eglwys, yn eich annerch. Y mae Erastus, goruchwyliwr y ddinas, yn eich annerch, a'r brawd Cwartus.
24 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *a fyddo* gyd â chwi oll. Amen.
25 I'r hwn a ddichon eich cadarnhâu yn ol fy efengyl i, a phregethiad Iesu Crist, (yn ol datguddiad y dirgelwch, yr hwn ni soniwyd am dano er dechreuad y byd;
26 Ac yr awrhon a eglurwyd, a thrwy ysgrythyrau y prophwydi, yn ol gorchymyn y tragywyddol Dduw, a gyhoeddwyd ym mhlith yr holl genhedloedd, er mwyn ufudd-dod ffydd:)
27 I Dduw *yr* unig ddoeth, *y byddo* gogoniant trwy Iesu Grist yn dragywydd. Amen.

¶ At y Rhufeiniaid yr ysgrifenwyd o Corinth, gyd â Phebe, gweinidoges yr eglwys yn Cenchrea.

EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT Y

CORINTHIAID.

PENNOD I.

Ar ol iddo gyfarch iddynt, a diolch drostynt, 10 *y mae efe yn eu hannog i undeb;* 12 *ac yn beio ar eu hanghyttundeb hwy.* 18 *Bod Duw yn difetha doethineb y doethion,* 21 *trwy ffolineb pregethu;* 26 *ac nad yw efe yn galw y doethion, na'r galluog, na'r boneddigion, ond* 27, 28 *y ffol, a'r gwan, a'r distadl.*

PAUL, wedi ei alw *i fod* yn apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, a'r brawd Sosthenes,
2 At eglwys Dduw yn hon sydd yn Corinth, at y rhai a sancteiddiwyd yng Nghrist Iesu, a alwyd yn saint, gyd â phawb ag sydd yn galw ar enw ein Harglwydd Iesu Grist, ym mhob man, o'r eiddynt hwy a ninnau:
3 Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.
4 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw bob amser drosoch chwi, am y gras Duw a rodded i chwi yng Nghrist Iesu;
5 Am eich bod ym mhob peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, mewn pob ymadrodd, a phob gwybodaeth;
6 Megis y cadarnhâwyd tystiolaeth Crist ynoch:
7 Fel nad ydych yn ol mewn un dawn, yn disgwyl am ddatguddiad ein Harglwydd Iesu Grist:
8 Yr hwn hefyd a'ch cadarnhâ chwi hyd y diwedd, yn ddïargyhoedd, yn nydd ein Harglwydd Iesu Grist.
9 Ffyddlawn *yw* Duw, trwy yr hwn y'ch galwyd i gymdeithas ei Fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni.
10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, trwy enw ein Harglwydd Iesu Grist, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr un peth, ac na byddo ymbleidio yn eich plith; eithr bod o honoch wedi eich cyfan-gyssylltu yn yr un meddwl, ac yn yr un farn.

11 Canys fe ddangoswyd i mi am danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai *sydd o dŷ* Chlöe, fod cynhennau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, bod pob un o honoch yn dywedyd, Yr ydwyf fi yn eiddo Paul; minnau yn eiddo Apòlos; minnau yn eiddo Cephas; minnau yn eiddo Crist.

13 A rannwyd Crist? ai Paul a groeshoeliwyd drosoch? neu ai yn enw Paul y'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn dïolch i Dduw, na fedyddiais i neb o honoch, ond Crispus a Gaius;

15 Fel na ddywedo neb fedyddio o honof fi yn fy enw fy hun.

16 Mi a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas: heb law hynny nis gwn a fedyddiais i neb arall.

17 Canys ni anfonodd Crist fi i fedyddio, ond i efengylu; nid mewn doethineb ymadrodd, fel na wnelid croes Crist yn ofer.

18 Canys yr ymadrodd am y groes, i'r rhai colledig, ynfydrwydd yw; eithr i ni y rhai cadwedig, nerth Duw ydyw.

19 Canys ysgrifenedig yw, Mi a ddifethaf ddoethineb y doethion, a deall y rhai deallus a ddileaf.

20 Pa le *y mae* y doeth? pa le *mae* yr ysgrifenydd? pa le *y mae* ymholydd y byd hwn? oni wnaeth Duw ddoethineb y byd hwn yn ynfydrwydd?

21 Canys o herwydd yn noethineb Duw, nad adnabu y byd trwy ddoethineb mo Dduw, fe welodd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu gadw y rhai sydd yn credu.

22 Oblegid y mae yr Iuddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwyr yn ceisio doethineb:

23 Eithr nyni ydym yn pregethu Crist wedi ei groeshoelio, i'r Iuddewon yn dramgwydd, ac i'r Groegwyr yn ffolineb;

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, Iuddewon a Groegwyr, yn Grist gallu Duw, a doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach na dynion; a gwendid Duw yn gryfach na dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, nad llawer *o rai* doethion yn ol y cnawd, nad llawer *o rai* galluog, nad llawer *o rai* boneddigion, *a alwyd:*

27 Eithr Duw a etholodd ffolbethau y byd, fel y gwaradwyddai y doethion; a gwan-bethau y byd a etholodd Duw, fel y gwaradwyddai y pethau cedyrn;

28 A phethau distadl y byd, a phethau dirmygus, a ddewisodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymai y pethau sydd:

29 Fel na orfoleddai un cnawd ger ei fron ef.

30 Eithr yr ydych chwi o hono ef yng Nghrist Iesu, yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn sancteiddrwydd, ac yn brynedigaeth:

31 Fel, megis ag y mae yn ysgrifenedig, Yr hwn sydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

PENNOD II.

1 Mae yn dangos fod ei bregeth ef, er nad ydoedd yn dwyn gyd â hi odidowgrwydd ymadrodd, 4 neu ddoethineb ddynol: etto yn sefyll mewn 4, 5 nerth Duw; ac yn rhagori cymmaint 6 ar ddoethineb y byd yma, 9 a synwyr dynol, ag nas 14 gall y dyn anianol mo'i deall.

A MYFI, pan ddeuthum attoch, frodyr, a ddeuthum nid yn ol godidowgrwydd ymadrodd neu ddoethineb, gan fynegi i chwi dystiolaeth Duw.

2 Canys ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Grist, a hwnnw wedi ei groeshoelio.

3 A mi a fûm yn eich mysg mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr.

4 A'm hymadrodd a'm pregeth i, ni *bu* mewn geiriau denu o ddoethineb ddynol, ond yn eglurhâd yr Yspryd a nerth:

5 Fel na byddai eich ffydd mewn doethineb dynion, ond mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei llefaru ym mysg rhai perffaith: eithr nid doethineb y byd hwn, na thywysogion y byd hwn, y rhai sydd yn diflannu.

7 Eithr yr ydym ni yn llefaru doethineb Duw mewn dirgelwch, *sef y ddoethineb* guddiedig, yr hon a

rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesoedd
i'n gogoniant ni:
8 Yr hon ni adnabu neb o dywys-
ogion y byd hwn: o herwydd pes
adwaenasent, ni chroeshoeliasent
Arglwydd y gogoniant.
9 Eithr fel y mae yn ysgrifenedig,
Ni welodd llygad, ac ni chlywodd
clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y
pethau a ddarparodd Duw i'r rhai
a'i carant ef.
10 Eithr Duw a'*u* heglurodd i ni
trwy ei Ysbryd: canys yr Ysbryd
sydd yn chwilio pob peth; ïe, dyfn-
ion bethau Duw hefyd.
11 Canys pa ddyn a edwyn bethau
dyn, ond yspryd dyn yr hwn sydd
ynddo ef? felly hefyd, pethau Duw
nid edwyn neb, ond Ysbryd Duw.
12 A nyni a dderbyniasom, nid ys-
pryd y byd, ond yr Ysbryd sydd o
Dduw; fel y gwypom y pethau a
rad-roddwyd i ni gan Dduw.
13 Y rhai yr ydym yn eu llefaru
hefyd, nid â'r geiriau a ddysgir gan
ddoethineb ddynol, ond a ddysgir
gan yr Ysbryd Glân; gan gyd-farnu
pethau ysprydol â phethau ysprydol.
14 Eithr dyn anianol nid yw yn
derbyn y pethau sydd o Ysbryd
Duw: canys ffolineb ydynt ganddo
ef; ac nis gall *eu* gwybod, oblegid
yn ysprydol y bernir hwynt.
15 Ond yr hwn sydd ysprydol, sydd
yn barnu pob peth; eithr efe nis
bernir gan neb.
16 Canys pwy a wybu feddwl yr
Arglwydd, yr hwn a'i cyfarwydda
ef? Ond y mae gennym ni feddwl
Crist.

PENNOD III.

2 *Bod llaeth yn gymmwys i blant.* 3 *Cynnen ac ymbleidio yn arwyddion o feddwl bydol.* 7 *Nad yw yr hwn sydd yn plannu, na'r hwn sydd yn dyfrhâu, ddim.* 9 *Bod y gweinidogion yn gyd-weithwyr i Dduw.* 11 *Crist yw yr unig sylfaen.* 16 *Bod dynion yn demlau Duw, y rhai* 17 *sydd raid eu cadw yn sanctaidd.* 19 *Nad yw doethineb y byd yma ond ffolineb gyd â Duw.*

A MYFI, frodyr, ni allwn lefaru
wrthych megis wrth rai ysprydol,
ond megis rhai cnawdol, megis
wrth rai bach yng Nghrist.
2 Mi a roddais i chwi laeth i'w
yfed, ac nid bwyd: canys hyd yn
hyn nis gallech, ac nis gellwch
chwaith etto yr awrhon, *ei dderbyn.*
3 Canys cnawdol ydych chwi etto:
canys tra *fyddo* yn eich plith chwi
genfigen, a chynnen, ac ymbleidio;
onid ydych yn gnawdol, ac yn rhod-
io yn ddynol?
4 Canys tra dywedo un, Myfi yd-
wyf eiddo Paul; ac arall, Myfi *wyf*
eiddo Apòlos; onid ydych chwi yn
gnawdol?
5 Pwy gan hynny yw Paul, a phwy
Apòlos, ond gweinidogion trwy y
rhai y credasoch chwi, ac fel y rhodd-
es yr Arglwydd i bob un?
6 Myfi a blennais, Apòlos a ddyfr-
haodd; ond Duw a roddes y cyn-
nydd.
7 Felly nid yw yr hwn sydd yn
plannu ddim, na'r hwn sydd yn
dyfrhâu; ond Duw, yr hwn sydd yn
rhoi y cynnydd.
8 Eithr yr hwn sydd yn plannu,
a'r hwn sydd yn dyfrhâu, un ydynt:
a phob un a dderbyn ei brïod wobr
ei hun, yn ol ei lafur ei hun.
9 Canys cyd-weithwyr Duw ydym
ni: llafur-waith Duw, adeiladaeth
Duw, ydych chwi.
10 Yn ol y gras Duw a roddwyd i
mi, megis pen-saer celfydd, myfi a
osodais y sylfaen, ac y mae arall yn
goruwch-adeiladu. Ond edryched
pob un pa wedd y mae yn goruwch-
adeiladu.
11 Canys sylfaen arall nis gall neb
ei osod, heb law yr un a osodwyd,
yr hwn yw Iesu Grist.
12 Eithr os goruwch-adeilada neb
ar y sylfaen hwn, aur, arian, meini
gwerthfawr, coed, gwair, sofl;
13 Gwaith pob dyn a wneir yn am-
lwg: canys y dydd a'i dengys, obleg-
id trwy dân y datguddir ef; a'r tân
a brawf waith pawb, pa fath ydyw.
14 Os gwaith neb a erys, yr hwn a
oruwch-adeiladodd ef, efe a dder-
byn wobr.
15 Os gwaith neb a losgir, efe a
gaiff golled: eithr efe ei hun a fydd
cadwedig; etto felly megis trwy dân.
16 Oni wyddoch chwi mai teml
Duw ydych, a bod Ysbryd Duw yn
trigo ynoch?
17 Os llygra neb deml Duw, Duw

a lygra hwnnw: canys sanctaidd yw teml Duw, yr hon ydych chwi.

18 Na thwylled neb ei hunan. Od oes neb yn eich mysg yn tybied ei fod ei hun yn ddoeth yn y byd hwn, bydded ffol, fel y byddo doeth.

19 Canys doethineb y byd hwn *sydd* ffolineb gyd â Duw: o herwydd ysgrifenedig yw, Y mae efe yn dal y doethion yn eu cyfrwysdra.

20 A thrachefn, Y mae yr Arglwydd yn gwybod meddyliau y doethion, mai ofer ydynt.

21 Am hynny na orfoledded neb mewn dynion: canys pob peth sydd eiddoch chwi:

22 Pa un bynnag ai Paul, ai Apòlos, ai Cephas, ai y byd, ai bywyd, ai angau, ai pethau presennol, ai pethau i ddyfod; y mae pob peth yn eiddoch chwi;

23 A chwithau yn eiddo Crist; a Christ yn eiddo Duw.

PENNOD IV.

1 *Pa gyfrif a ddylid ei wneuthur o weinidogion.* 7 *Nad oes gennym ni ddim a'r nas derbyniasom.* 9 *Bod yr apostolion yn ddrychau i'r byd, i'r angelion, ac i ddynion;* 13 *yn ysgubion ac yn sorod y byd:* 15 *ac er hynny eu bod yn dadau i ni yng Nghrist,* 16 *ac y dylem ni eu dilyn hwy.*

FELLY cyfrifed dyn nyni, megis gweinidogion i Grist, a goruchwylwyr ar ddirgeledigaethau Duw.

2 Am ben hyn, yr ydys yn disgwyl mewn goruchwylwyr, gael un yn ffyddlawn.

3 Eithr gennyf fi bychan iawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan farn dyn: ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hun.

4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun; ond yn hyn ni'm cyfiawnhâwyd: eithr yr Arglwydd yw yr hwn sydd yn fy marnu.

5 Am hynny na fernwch ddim cyn yr amser, hyd oni ddelo yr Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura fwriadau y calonnau: ac yna y bydd y glod i bob un gan Dduw.

6 A'r pethau hyn, frodyr, mewn cyffelybiaeth a fwriais i attaf fy hun ac *at* Apòlos, o'ch achos chwi: fel y gallech ddysgu ynom ni, na synier mwy nag sydd ysgrifenedig, fel na byddoch y naill dros y llall yn ymchwyddo yn erbyn arall.

7 Pwy sydd yn gwneuthur rhagor rhyngot ti *ac arall?* a pha beth sydd gennyt a'r nas derbyniaist? ac os derbyniaist, paham yr wyt ti yn gorfoleddu, megis pe bait heb dderbyn?

8 Yr ydych chwi yr awrhon wedi eich diwallu, yr ydych chwi yr awrhon wedi eich cyfoethogi, chwi a deyrnasasoch hebddom ni: ac och Dduw na baech yn teyrnasu, fel y caem ninnau deyrnasu gyd â chwi.

9 Canys tybied yr wyf ddarfod i Dduw ein dangos ni, yr apostolion diweddaf, fel rhai wedi eu bwrw i angau: oblegid nyni a wnaethpwyd yn ddrych i'r byd, ac i'r angelion, ac i ddynion.

10 *Yr ydym* ni yn ffyliaid er mwyn Crist, a chwithau yn ddoethion yng Nghrist; nyni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion; chwychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 Hyd yr awrhon yr ydym ni yn dwyn newyn a syched, ac yr ydym ni yn noethion, ac yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd;

12 Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylaw ein hunain. Pan y'n difenwir, yr ydym yn bendithio; pan y'n herlidir, yr ydym yn ei ddïoddef;

13 Pan y'n ceblir, yr ydym yn gweddïo: fel ysgubion y byd y gwnaethpwyd ni, *a* sorod pob dim, hyd yn hyn.

14 Nid i'ch gwaradwyddo chwi yr ydwyf yn ysgrifenu y pethau hyn; ond *eich* rhybuddio yr wyf fel fy mhlant anwyl.

15 Canys pe byddai i chwi ddeng mil o athrawon yng Nghrist, er hynny nid *oes i chwi* nemmawr o dadau: canys myfi a'ch cenhedlais chwi yng Nghrist Iesu trwy yr efengyl.

16 Am hynny yr wyf yn attolwg i chwi, byddwch ddilynwyr i mi.

17 Oblegid hyn yr anfonais attoch Timothëus, yr hwn yw fy anwyl fab, a ffyddlawn yn yr Arglwydd; yr hwn a ddwg ar gôf i chwi fy ffyrdd i yng

Nghrist, megis yr wyf ym mhob
man yn athrawiaethu ym mhob
eglwys.
18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo,
fel pe bawn i heb fod ar fedr dyfod
attoch chwi.
19 Eithr mi a ddeuaf attoch ar
fyrder, os yr Arglwydd a'i myn; ac a
fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai
sydd wedi chwyddo, ond *eu* gallu.
20 Canys nid mewn ymadrodd *y
mae* teyrnas Dduw; eithr mewn
gallu.
21 Beth a fynnwch chwi? ai dyfod
o honof fi attoch chwi â gwïalen,
ynte mewn cariad, ac yspryd add-
fwynder?

PENNOD V.

1 *Bod y gwr godinebus* 6 *yn achos o gywilydd idd-ynt, yn hytrach nag o orfoledd.* 7 *Rhaid yw ymlanhâu oddi wrth yr hen lefain.* 10 *Y dylid cilio oddi wrth anfad ddrwg-weithredwyr.*

MAE y gair yn hollol, *fod* yn
eich plith chwi odineb, a
chyfryw odineb ag na enwir un-
waith ym mysg y Cenhedloedd; *sef*
cael o un wraig ei dad.
2 Ac yr ydych chwi wedi ym-
chwyddo, ac ni alarasoch yn hytr-
ach, fel y tynnid o'ch mysg chwi y
neb a wnaeth y weithred hon.
3 Canys myfi yn ddïau, fel absen-
nol yn y corph, etto yn bresennol
yn yr yspryd, a fernais eisoes, fel
pe bawn bresennol, *am* yr hwn a
wnaeth y peth hwn felly,
4 Yn enw ein Harglwydd Iesu
Grist, pan ymgynhulloch ynghyd,
a'm hyspryd innau, gyd â gallu ein
Harglwydd Iesu Grist,
5 Draddodi y cyfryw un i Satan, i
ddinystr y cnawd, fel y byddo yr
yspryd yn gadwedig yn nydd yr
Arglwydd Iesu.
6 Nid da eich gorfoledd chwi. Oni
wyddoch chwi fod ychydig lefain
yn lefeinio yr holl does?
7 Am hynny certhwch allan yr hen
lefain, fel y byddoch does newydd,
megis yr ydych ddilefeinllyd. Can-
ys Crist ein pasc ni a aberthwyd
drosom ni:
8 Am hynny cadwn wyl, nid â hen
lefain, nac â lefain malais a dryg-
ioni; ond â *bara* croyw purdeb a
gwirionedd.
9 Mi a ysgrifenais attoch mewn
llythyr, na chyd-ymgymmysgech â
godinebwyr:
10 Ac nid yn hollol â godinebwyr
y byd hwn, neu â'r cybyddion, neu
â'r cribddeilwyr, neu âg eilun-
addolwyr; oblegid felly rhaid fydd-
ai i chwi fyned allan o'r byd.
11 Ond yn awr mi a ysgrifenais
attoch, na chyd-ymgymmysgech,
os bydd neb a enwir yn frawd yn
odinebwr, neu yn gybydd, neu yn
eilun-addolwr, neu yn ddifenwr, neu
yn feddw, neu yn gribddeiliwr;
gyd â'r cyfryw ddyn na chyd-fwytta
chwaith.
12 Canys beth sydd i mi a farn-
wyf ar y rhai sydd oddi allan? onid
y rhai sydd oddi mewn yr ydych
chwi yn eu barnu?
13 Eithr y rhai sydd oddi allan,
Duw sydd yn eu barnu. Bwriwch
chwithau ymaith y dyn drygionus
hwnnw o'ch plith chwi.

PENNOD VI.

1 *Na ddylai y Corinthiaid flino eu brodyr, trwy fyned i'r gyfraith â hwynt;* 6 *yn enwedig ger bron y rhai digred.* 9 *Na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw.* 15 *Bod ein cyrph ni yn aelodau i Grist,* 19 *ac yn demlau i'r Yspryd Glân:* 16, 17 *ac am hynny na ddylid mo'u halogi.*

A FEIDDIA neb o honoch, a
chanddo fatter yn erbyn arall,
ymgyfreithio o flaen y rhai anghyf-
iawn, ac nid o flaen y saint?
2 Oni wyddoch chwi y barna y
saint y byd? ac os trwoch chwi y
bernir y byd, a ydych chwi yn an-
addas i farnu y pethau lleiaf?
3 Oni wyddoch chwi y barnwn ni
angelion? pa faint mwy y pethau a
berthyn i'r bywyd hwn?
4 Gan hynny, od oes gennych farn-
edigaethau am bethau a berthyn i'r
bywyd hwn, dodwch ar y faingc y
rhai gwaelaf yn yr eglwys.
5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn
dywedyd. Felly, onid oes yn eich
plith gymmaint ag un doeth, yr hwn
a fedro farnu rhwng ei frodyr?
6 Ond bod brawd yn ymgyfreithio
â brawd, a hynny ger bron y rhai
digred?
7 Yr awrhon gan hynny y mae yn
hollol ddiffyg yn eich plith, am eich

bod yn ymgyfreithio â'ch gilydd.
Paham nad ydych yn hytrach yn
dïoddef cam? paham nad ydych yn
hytrach mewn colled?
8 Eithr chwychwi sydd yn
gwneuthur cam, a cholled, a hyn-
ny *i'r* brodyr.
9 Oni wyddoch chwi na chaiff
y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas
Dduw? Na thwyller chwi: ni chaiff
na godinebwyr, nac eilun-addolwyr,
na thorwyr prïodas, na maswedd-
wyr, na gwrryw-gydwyr,
10 Na lladron, na chybyddion, na
meddwon, na difenwyr, na chrib-
ddeilwyr, etifeddu teyrnas Dduw.
11 A hyn fu rai o honoch chwi:
eithr chwi a olchwyd, eithr chwi a
sancteiddiwyd, eithr chwi a gyfiawn-
hâwyd, yn enw yr Arglwydd Iesu, a
thrwy Ysbryd ein Duw ni.
12 Pob peth sydd gyfreithlawn i
mi, ond nid yw pob peth yn llesâu;
pob peth sydd gyfreithlawn i mi,
eithr ni'm dygir i dan awdurdod
gan ddim.
13 Y bwydydd i'r bol, a'r bol i'r
bwydydd: eithr Duw a ddinystria
hwn a hwythau. A'r corph nid *yw*
i odineb, ond i'r Arglwydd; a'r Ar-
glwydd i'r corph.
14 Eithr Duw a gyfododd yr Ar-
glwydd, ac a'n cyfyd ninnau trwy
ei nerth ef.
15 Oni wyddoch chwi fod eich
cyrph yn aelodau i Grist? gan hyn-
ny a gymmeraf fi aelodau Crist, a'u
gwneuthur yn aelodau puttain? Na
atto Duw.
16 Oni wyddoch chwi fod yr hwn
sydd yn cydio â phuttain, yn un
corph? canys y ddau (medd efe)
fyddant un cnawd.
17 Ond yr hwn a gyssylltir â'r Ar-
glwydd, un yspryd yw.
18 Gochelwch odineb. Pob pech-
od a wnelo dyn, oddi allan i'w gorph
y mae; ond yr hwn sydd yn godin-
ebu, sydd yn pechu yn erbyn ei
gorph ei hun.
19 Oni wyddoch chwi fod eich
corph yn deml i'r Yspryd Glân *sydd*
ynoch, yr hwn yr ydych yn ei gael
gan Dduw, ac nad ydych yn eiddoch
eich hunain?
20 Canys er gwerth y prynwyd
chwi: gan hynny gogoneddwch
Dduw yn eich corph, ac yn eich
yspryd, y rhai sydd eiddo Duw.

PENNOD VII.

1 *Y mae efe yn crybwyll am brïodas;* 4 *ac yn dangos mai rhwymedi yw yn erbyn godineb;* 10 *ac na ddylid dattod y cwlwm hwnnw mewn ysgafnder.* 18, 20 *Rhaid i bob dyn fod yn foddlawn i'w alwedigaeth.* 25 *Paham y dylid mawrhâu gwyryfdod:* 35 *ac ar ba achosion y gallwn ni brïodi, neu beidio â phrïodi.*

AC am y pethau yr ysgrifenasoch
attaf: Da i ddyn na chyffyrdd-
ai â gwraig.
2 Ond *rhag* godineb, bydded i
bob gwr ei wraig ei hun, a bydded
i bob gwraig ei gwr ei hun.
3 Rhodded y gwr i'r wraig ddyl-
edus ewyllys da; a'r un wedd y
wraig i'r gwr.
4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei
chorph ei hun, ond i'r gwr; ac yr
un ffunud, nid oes i'r gwr feddiant
ar ei gorph ei hun, ond i'r wraig.
5 Na thwyllwch eich gilydd, oddi
eithr o gydsyniad dros amser, fel y
galloch ymrôi i ympryd a gweddi:
a deuwch drachefn ynghyd, rhag
temtio o Satan chwi o herwydd eich
anlladrwydd.
6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o
ganiattâd, nid o orchymyn.
7 Canys mi a fynnwn fod pob dyn
fel fi fy hun: eithr y mae i bob un
ei ddawn ei hun gan Dduw; i un
fel hyn, ac i arall fel hyn.
8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb
brïodi, a'r gwragedd gweddwon, Da
yw iddynt os arhosant fel finnau.
9 Eithr oni allant ymgadw, prïod-
ant: canys gwell yw prïodi nag
ymlosgi.
10 Ac i'r rhai a brïodwyd yr ydwyf
yn gorchymyn, nid myfi *chwaith,*
ond yr Arglwydd, Nad ymadawo
gwraig oddi wrth *ei* gwr:
11 Ac os ymedy hi, arhôed heb
brïodi, neu, cymmoder hi â'*i* gwr: ac
na ollynged y gwr *ei* wraig ymaith.
12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr
wyf fi, nid yr Arglwydd, Os bydd i
un brawd wraig ddigred, a hithau
yn foddlawn i drigo gyd âg ef, na
ollynged hi ymaith.
13 A'r wraig, yr hon y mae iddi wr

digred, ac yntau yn foddlawn i
drigo gyd â hi, na wrthoded hi ef.
14 Canys y gwr digred a sanct-
eiddir trwy y wraig, a'r wraig ddi-
gred a sancteiddir trwy y gwr: pe
amgen, aflan yn ddïau fyddai eich
plant; eithr yn awr sanctaidd ydynt.
15 Eithr os yr anghredadyn a ym-
edy, ymadawed. Nid yw y brawd
neu y chwaer gaeth yn y cyfryw
bethau: eithr Duw a'n galwodd ni
i heddwch.
16 Canys beth a wyddost ti, wraig,
a gedwi di *dy* wr? a pheth a wydd-
ost tithau, wr, a gedwi di *dy* wraig?
17 Ond megis y darfu i Dduw
rannu i bob un, megis y darfu i'r
Arglwydd alw pob un, felly rhodied.
Ac fel hyn yr wyf yn ordeinio yn yr
eglwysi oll.
18 A alwyd neb wedi ei enwaedu?
nac adgeisied *ddïenwaediad.* A
alwyd neb mewn dïenwaediad? nac
enwaeder arno.
19 Enwaediad nid yw ddim, a
dïenwaediad nid yw ddim, ond cadw
gorchymynion Duw.
20 Pob un yn yr alwedigaeth y
galwyd ef, yn honno arhosed.
21 Ai yn was y'th alwyd? na fydd-
ed gwaeth gennyt; etto os gelli
gael bod yn rhydd, mwynhâ *hynny*
yn hytrach.
22 Canys yr hwn, ac ef yn was, a
alwyd yn yr Arglwydd, gwr rhydd
i'r Arglwydd ydyw: a'r un ffunud
yr hwn, ac efe yn wr rhydd, a alw-
yd, gwas i Grist yw.
23 Er gwerth y'ch prynwyd; na
fyddwch weision dynion.
24 Yn yr hyn y galwyd pob un, frod-
yr, yn hynny arhosed gyd â Duw.
25 Eithr am wyryfon, nid oes gen-
nyf orchymyn yr Arglwydd: ond
barn yr ydwyf yn ei roi, fel un a
gafodd drugaredd gan yr Arglwydd
i fod yn ffyddlawn.
26 Am hynny yr wyf yn tybied mai
da yw hyn, o herwydd yr anghen-
raid presennol, mai da, *meddaf,* i
ddyn fod felly.
27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na
chais dy ollwng yn rhydd. A wyt
ti yn rhydd oddi wrth wraig? na
chais wraig.
28 Ac os prïodi hefyd, ni phech-
aist: ac os prïoda gwyryf, ni phech-
odd. Er hynny y cyfryw rai a gânt
flinder yn y cnawd: eithr yr wyf yn
eich arbed chwi.
29 A hyn yr ydwyf yn ei ddywed-
yd, frodyr, am fod yr amser yn fyr.
Y mae yn ol, fod o'r rhai sydd a
gwragedd iddynt, megis pe byddent
hebddynt;
30 A'r rhai a wylant, megis heb
wylo; a'r rhai a lawenhânt, megis
heb lawenhâu; a'r rhai a brynant,
megis heb feddu.
31 A'r rhai a arferant y byd hwn,
megis heb ei gam-arfer: canys y mae
dull y byd hwn yn myned heibio.
32 Eithr mi a fynnwn i chwi fod
yn ddïofal. Yr hwn sydd heb
brïodi, sydd yn gofalu am bethau
yr Arglwydd, pa wedd y boddlona
yr Arglwydd:
33 Ond y neb a wreiccaodd, sydd
yn gofalu am bethau y byd, pa wedd
y boddlona *ei* wraig.
34 Y mae gwahaniaeth hefyd
rhwng gwraig a gwyryf. Y mae yr
hon sydd heb brïodi, yn gofalu am
y pethau sydd yn perthyn i'r Ar-
glwydd, fel y byddo hi sanctaidd
y'nghorph ac yspryd: ac y mae yr
hon sydd wedi prïodi, yn gofalu am
bethau bydol, pa fodd y rhynga hi
fodd i'*w* gwr.
35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywed-
yd er llesâd i chwi eich hunain; nid
i osod magl i chwi, eithr er mwyn
gweddeidd-dra, a dyfal-lynu wrth
yr Arglwydd yn ddïwahan.
36 Ond os yw neb yn tybied ei fod
yn anweddaidd tu ag at ei wyryf, od
â hi dros flodau *ei* hoedran, a bod
yn rhaid gwneuthur felly; gwnaed
a fynno, nid yw yn pechu: prïodant.
37 Ond yr hwn sydd yn sefyll yn
sicr yn ei galon, ac yn afraid iddo,
ac a meddiant ganddo ar ei ewyllys
ei hun, ac a roddodd ei fryd ar
hynny yn ei galon, ar gadw o hono
ei wyryf; da y mae yn gwneuthur.
38 Ac am hynny, yr hwn sydd
yn *ei* rhoddi yn brïod, sydd yn
gwneuthur yn dda; ond yr hwn
nid yw yn *ei* rhoddi yn brïod, sydd
yn gwneuthur yn well.

39 Y mae gwraig yn rhwym wrth
y gyfraith, tra fyddo byw ei gwr:
ond o bydd marw ei gwr, y mae hi
yn rhydd i brïodi y neb a fynno;
yn unig yn yr Arglwydd.
40 Eithr dedwyddach yw hi os
erys hi felly, yn fy marn i: ac yr
ydwyf finnau yn tybied fod Yspryd
Duw gennyf.

PENNOD VIII.

1 *Bod iddynt ymgadw oddi wrth y bwydydd a offrymmer i eilunod.* 8, 9 *Na ddylem ni gamarferyd ein rhyddid Cristionogaidd, i rwystro ein brodyr:* 11 *eithr ffrwyno ein gwybodaeth â chariad perffaith.*

EITHR am yr hyn a aberthwyd
i eilunod, ni a wyddom fod gan
bawb o honom wybodaeth. Gwybodaeth
sydd yn chwyddo, eithr
cariad sydd yn adeiladu.
2 Eithr os yw neb yn tybied ei fod
yn gwybod dim, ni ŵyr efe etto
ddim fel y dylai wybod.
3 Ond od oes neb yn caru Duw,
hwnnw a adwaenir ganddo ef.
4 Am fwytta gan hynny o'r pethau
a aberthir i eilunod, ni a wyddom
nad *yw* eilun ddim yn y byd, ac
nad *oes* un Duw arall ond un.
5 Canys er bod rhai a elwir yn
dduwiau, pa un bynnag ai yn y nef
ai ar y ddaear, (megis y mae duwiau
lawer, ac arglwyddi lawer,)
6 Eithr i ni *nid oes ond* un Duw,
y Tad, o'r hwn *y mae* pob peth, a
ninnau ynddo ef; ac un Arglwydd
Iesu Grist, trwy yr hwn *y mae* pob
peth, a ninnau trwyddo ef.
7 Ond nid *yw* y wybodaeth *hon*
gan bawb: canys rhai, a chanddynt
gydwybod o'r eilun hyd y pryd hyn,
sydd yn bwytta fel peth a aberthwyd
i eilunod; a'u cydwybod hwy,
a hi yn wan, a halogir.
8 Eithr nid yw bwyd yn ein gwneuthur
ni yn gymmeradwy gan Dduw:
canys nid ydym, os bwyttâwn, yn
helaethach; ac onis bwyttâwn, yn
brinach.
9 Ond edrychwch rhag mewn un
modd i'ch rhyddid hwn fod yn
dramgwydd i'r rhai sydd weiniaid.
10 Canys os gwel neb dydi sydd a
gwybodaeth gennyt, yn eistedd i
fwytta yn nheml yr eilunod, oni
chadarnhêir ei gydwybod ef, ac
yntau yn wan, i fwytta y pethau a
aberthwyd i eilunod;
11 Ac a ddifethir y brawd gwan
trwy dy wybodaeth di, dros yr hwn
y bu Crist farw?
12 A chan bechu felly yn erbyn y
brodyr, a churo eu gwan gydwybod
hwy, yr ydych chwi yn pechu yn
erbyn Crist.
13 O herwydd paham, os yw bwyd
yn rhwystro fy mrawd, ni fwyttâf
fi gig fyth, rhag i mi rwystro fy
mrawd.

PENNOD IX.

1 *Y mae efe yn dangos ei ryddid;* 7 *ac y dylai y gweinidog fyw wrth yr efengyl;* 15 *etto ddarfod iddo ef o'i wirfodd ymgadw,* 18 *rhag eu gyrru hwy mewn traul,* 22 *na bod yn achos o rwystr i neb, mewn pethau cyffredin.* 24 *Bod ein bywyd ni yn debyg i yrfa.*

ONID wyf fi yn apostol? onid
wyf fi yn rhydd? oni welais
i Iesu Grist ein Harglwydd? onid
fy ngwaith i ydych chwi yn yr Arglwydd?
2 Onid wyf yn apostol i eraill,
etto yr wyf i chwi: canys sêl fy
apostoliaeth i ydych chwi yn yr Arglwydd.
3 Fy amddiffyn i, i'r rhai a'm holant,
yw hyn;
4 Onid oes i ni awdurdod i fwytta
ac i yfed?
5 Onid oes i ni awdurdod i arwain
o amgylch wraig *a fyddai* chwaer,
megis ag *y mae* i'r apostolion eraill,
ac i frodyr yr Arglwydd, ac i Cephas?
6 Ai myfi yn unig a Barnabas, nid
oes gennym awdurdod i fod heb
weithio?
7 Pwy sydd un amser yn rhyfela
ar ei draul ei hun? pwy sydd yn
plannu gwinllan, ac nid yw yn
bwytta o'i ffrwyth hi? neu pwy
sydd yn porthi praidd, ac nid yw
yn bwytta o laeth y praidd?
8 Ai yn ol dyn yr wyf fi yn dywedyd
y pethau hyn? neu onid yw y
ddeddf hefyd yn dywedyd hyn?
9 Canys ysgrifenedig yw yn neddf
Moses, Na chau safn yr ŷch sydd
yn dyrnu. Ai dros ychain y mae
Duw yn gofalu?
10 Ynte er ein mwyn ni yn hollol
y mae yn dywedyd? Canys er ein

mwyn ni yr ysgrifenwyd, mai mewn
gobaith y dylai yr arddwr aredig,
a'r dyrnwr mewn gobaith, i fod yn
gyfrannog o'i obaith.
11 Os nyni a hauasom i chwi beth-
au ysprydol, *ai* mawr *yw* os nyni a
fedwn eich pethau cnawdol?
12 Os yw eraill yn gyfrannogion
o'r awdurdod *hon* arnoch, onid *yd-*
ym ni yn hytrach? Eithr nid arfer-
asom ni yr awdurdod hon: ond godd-
ef yr ydym bob peth, fel na roddom
ddim rhwystr i efengyl Crist.
13 Oni wyddoch chwi fod y rhai
sydd yn gwneuthur pethau cyssegr-
edig, yn bwytta o'r cyssegr? a'r
rhai sydd yn gwasanaethu yr allor,
yn gyd-gyfrannogion o'r allor?
14 Felly hefyd yr ordeiniodd yr
Arglwydd, i'r rhai sydd yn pregethu
yr efengyl, fyw wrth yr efengyl.
15 Eithr myfi nid arferais yr un
o'r pethau hyn, ac nid ysgrifenais
y pethau hyn, fel y gwnelid felly
i mi: canys gwell *yw* i mi farw, na
gwneuthur o neb fy ngorfoledd yn
ofer.
16 Canys os pregethaf yr efengyl,
nid oes orfoledd i mi: canys ang-
henraid a osodwyd arnaf; a gwae
fydd i mi, oni phregethaf yr efengyl.
17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd,
y mae i mi wobr: ond os o'm han-
fodd, ymddiriedwyd i mi am y gor-
chwyl.
18 Pa wobr sydd i mi gan hyn-
ny? Bod i mi, pan efengylwyf, osod
efengyl Crist yn rhad, fel na cham-
arferwyf fy awdurdod yn yr efengyl.
19 Canys er fy mod yn rhydd oddi
wrth bawb, mi a'm gwneuthum fy
hun yn was i bawb, fel yr ennillwn
fwy.
20 Ac mi a ymwneuthum i'r Iudd-
ewon megis yn Iuddew, fel yr ennill-
wn yr Iuddewon: i'r rhai dan y
ddeddf, megis dan y ddeddf, fel yr
ennillwn y rhai sydd dan y ddeddf;
21 I'r rhai diddeddf, megis diddeddf,
(a minnau heb fod yn ddiddeddf i
Dduw, ond dan y ddeddf i Grist,) fel
yr ennillwn y rhai diddeddf.
22 Ymwneuthum i'r rhai gweiniaid
megis yn wan, fel yr ennillwn y
gweiniaid: mi a ymwneuthum yn
bob peth i bawb, fel y gallwn yn
hollol gadw rhai.
23 A hyn yr wyf fi yn ei wneuthur
er mwyn yr efengyl, fel y'm gwneler
yn gyd-gyfrannog o honi.
24 Oni wyddoch chwi fod y rhai
sydd yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd
yn rhedeg, ond bod un yn derbyn y
gamp? Felly rhedwch, fel y caffoch
afael.
25 Ac y mae pob un a'r sydd yn
ymdrechu, yn ymgadw ym mhob
peth: a hwynt-hwy yn wir, fel y
derbyniont goron lygredig; eithr
nyni, un anllygredig.
26 Yr wyf fi gan hynny felly yn
rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr
wyf yn ymdrechu, nid fel un yn
curo yr awyr:
27 Ond yr wyf fi yn cospi fy
nghorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth;
rhag i mi mewn un modd, wedi i
mi bregethu i eraill, fod fy hun yn
anghymmeradwy.

PENNOD X.

1 *Bod sacramentau yr Iuddewon* 6 *yn gysgodau i ni,* 7 *a'u cospedigaethau hwy* 11 *yn siamplau i ni.* 14 *Rhaid i ni ochelyd gau-dduwiaeth.* 21 *Na ddylem ni wneuthur bwrdd yr Arglwydd yn fwrdd cythreuliaid:* 24 *ac y dylem, mewn pethau cyffredin, ystyried ein brodyr.*

AC ni fynnwn i chwi fod heb
wybod, frodyr, fod ein tadau
oll dan y cwmmwl, a'u myned oll
trwy y môr;
2 A'u bedyddio *hwy* oll i Moses,
yn y cwmmwl, ac yn y môr;
3 A bwytta o bawb *o honynt* yr un
bwyd ysprydol;
4 Ac yfed o bawb *o honynt* yr un
ddïod ysprydol: canys hwy a yfas-
ant o'r Graig ysprydol a oedd yn
canlyn: a'r Graig oedd Crist.
5 Eithr ni bu Dduw foddlawn i'r
rhan fwyaf o honynt: canys cwymp-
wyd hwynt yn y diffaethwch.
6 A'r pethau hyn a wnaed yn
siamplau i ni, fel na chwennychem
ddrygioni, megis ag y chwennychas-
ant hwy.
7 Ac na fyddwch eilun-addolwyr,
megis rhai o honynt hwy; fel y mae
yn ysgrifenedig, Eisteddodd y bobl
i fwytta ac i yfed, ac a gyfodasant i
chwareu.
8 Ac na odinebwn, fel y godineb-

odd rhai o honynt hwy, ac y syrth-
iodd mewn un dydd dair mil ar
hugain.
9 Ac na themtiwn Grist, megis ag
y temtiodd rhai o honynt hwy, ac
a'u distrywiwyd gan seirph.
10 Ac na rwgnechwch, megis y
grwgnachodd rhai o honynt hwy, ac
a'u distrywiwyd gan y dinystrydd.
11 A'r pethau hyn oll a ddigwydd-
asant yn siamplau iddynt hwy; ac
a ysgrifenwyd yn rhybudd i ninnau,
ar y rhai y daeth terfynau yr oes-
oedd.
12 Am hynny, yr hwn sydd yn
tybied ei fod yn sefyll, edryched na
syrthio.
13 Nid ymaflodd ynoch demtasiwn,
ond un dynol: eithr ffyddlawn *yw*
Duw, yr hwn ni âd eich temtio uwch
law yr hyn a alloch; eithr a wna
ynghyd â'r temtasiwn ddïangfa hef-
yd, fel y galloch *ei* ddwyn.
14 O herwydd paham, fy anwylyd,
ffowch oddi wrth eilun-addoliaeth.
15 Dywedyd yr wyf fel wrth rai
synhwyrol: bernwch chwi beth yr
wyf fi yn ei ddywedyd.
16 Phïol y fendith, yr hon a fendig-
wn, onid cymmun gwaed Crist yd-
yw? y bara yr ydym yn ei dorri,
ond cymmun corph Crist yw?
17 Oblegid nyni yn llawer ydym un
bara, ac un corph: canys yr ydym
ni oll yn gyfrannogion o'r un bara.
18 Edrychwch ar yr Israel yn ol
y cnawd: onid yw y rhai sydd yn
bwytta yr ebyrth, yn gyfrannogion
o'r allor?
19 Beth gan hynny yr ydwyf yn
ei ddywedyd? bod yr eilun yn ddim,
neu yr hyn a aberthwyd i eilun yn
ddim?
20 Ond y pethau y mae y Cenhedl-
oedd yn eu haberthu, i gythreuliaid
y maent yn eu haberthu, ac nid i
Dduw. Ni fynnwn i chwi fod yn
gyfrannogion â'r cythreuliaid.
21 Ni ellwch yfed o phïol yr Ar-
glwydd, a phïol y cythreuliaid: ni
ellwch fod yn gyfrannogion o fwrdd
yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.
22 Ai gyrru yr Arglwydd i eiddig-
edd yr ydym? a ydym ni yn gryfach
nag ef?
23 Pob peth sydd gyfreithlawn i
mi, eithr nid yw pob peth yn llesâu:
pob peth sydd gyfreithlawn i mi,
eithr nid yw pob peth yn adeiladu.
24 Na cheisied neb yr eiddo ei hun;
ond pob un yr eiddo arall.
25 Beth bynnag a werthir yn y
gigfa, bwyttêwch; heb ofyn dim er
mwyn cydwybod:
26 Canys eiddo yr Arglwydd y
ddaear, a'i chyflawnder.
27 Os bydd i neb o'r rhai digred
eich gwahodd, ac os mynnwch fyn-
ed; bwyttêwch beth bynnag a rodd-
er ger eich bron, heb ymofyn dim
er mwyn cydwybod.
28 Eithr os dywed neb wrthych,
Peth wedi ei aberthu i eilunod yw
hwn; na fwyttêwch, er mwyn hwn-
nw yr hwn a'i mynegodd, ac er
mwyn cydwybod: canys eiddo yr
Arglwydd y ddaear, a'i chyflawn-
der.
29 Cydwybod, meddaf, nid yr eidd-
ot ti, ond yr eiddo arall: canys
paham y bernir fy rhyddid i gan
gydwybod un arall?
30 Ac os wyf fi trwy ras yn cym-
meryd cyfran, paham y'm ceblir am
y peth yr wyf yn rhoddi dïolch am
dano?
31 Pa un bynnag gan hynny ai
bwytta ai yfed, ai beth bynnag a
wneloch, gwnewch bob peth er go-
goniant i Dduw.
32 Byddwch ddïachos tramgwydd
i'r Iuddewon ac i'r Cenhedloedd
hefyd, ac i eglwys Dduw:
33 Megis yr ydwyf finnau yn
rhyngu bodd i bawb ym mhob
peth; heb geisio fy llesâd fy hun,
ond *llesâd* llaweroedd, fel y bydd-
ont hwy gadwedig.

PENNOD XI.

1 Y mae efe yn eu ceryddu hwy, 4 am fod eu gwŷr yn y cynnulleidfaoedd sanctaidd yn gweddïo a pheth am eu pennau, 6 a'u gwragedd yn bennoethion: 17 ac o ran eu bod hwy yn gyffredin yn cyfarfod, nid er gwell ond er gwaeth; 21 gan halogi swpper yr Arglwydd â'u gwleddoedd eu hunain. 23 Yn ddiweddaf, y mae efe yn eu galw hwy yn eu hol, at ordinhâd cyntaf y swpper hwnnw.

BYDDWCH ddilynwyr i mi,
megis *yr wyf* finnau i Grist.
2 Yr ydwyf yn eich canmol, frod-
yr, eich bod yn fy nghofio i ym

mhob peth, ac yn dal y traddodiad-
au, fel y traddodais i chwi.
3 Eithr mi a fynnwn i chwi wybod,
mai pen pob gwr yw Crist; a phen
y wraig *yw* y gwr; a phen Crist
yw Duw.
4 Pob gwr yn gweddïo neu yn
prophwydo, a pheth am *ei* ben, sydd
y cywilyddio ei ben.
5 Eithr pob gwraig yn gweddïo
neu yn prophwydo, yn bennoeth,
sydd yn cywilyddio ei phen: canys yr
un yw a phe byddai wedi ei heillio.
6 Canys os y wraig ni wisg *am ei
phen*, cneifier hi hefyd: eithr os
brwnt i wraig ei chneifio, neu ei
heillio, gwisged.
7 Canys gwr yn wir ni ddylai
wisgo *am ei* ben, am ei fod yn
ddelw a gogoniant Duw: a'r wraig
yw gogoniant y gwr.
8 Canys nid yw y gwr o'r wraig;
ond y wraig o'r gwr.
9 Ac ni chrëwyd y gwr er mwyn
y wraig; eithr y wraig er mwyn y
gwr.
10 Am hynny y dylai y wraig fod
ganddi awdurdod ar *ei* phen, o her-
wydd yr angelion.
11 Er hynny nid *yw* na'r gwr heb
y wraig, na'r wraig heb y gwr, yn
yr Arglwydd.
12 Canys yr un wedd ag *y mae*
y wraig o'r gwr, felly *y mae* y gwr
trwy y wraig: a phob peth *sydd* o
Dduw.
13 Bernwch ynoch eich hunain, ai
hardd yw i wraig weddïo Duw yn
bennoeth?
14 Onid yw naturiaeth ei hun yn
eich dysgu chwi, os gwallt-laes a
fydd gwr, mai ammharch yw iddo?
15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-
laes, clod yw iddi: oblegid ei llaes-
wallt a ddodwyd yn orchudd iddi.
16 Od oes neb a fyn fod yn ymrys-
ongar, nid oes gennym ni gyfryw
ddefod, na chan eglwysi Duw.
17 Eithr wrth ddywedyd hyn, nid
ydwyf yn *eich* canmol, eich bod yn
dyfod ynghyd, nid er gwell, ond er
gwaeth.
18 Canys yn gyntaf, pan ddeloch
ynghyd yn yr eglwys, yr ydwyf yn
clywed fod ymrafaelion yn eich
mysg chwi; ac o ran yr wyf fi yn
credu.
19 Canys rhaid yw bod hefyd he-
resiau yn eich mysg, fel y byddo y
rhai cymmeradwy yn eglur yn eich
plith chwi.
20 Pan fyddoch chwi gan hynny yn
dyfod ynghyd i'r un lle, nid bwytta
swpper yr Arglwydd ydyw *hyn*.
21 Canys y mae pob un wrth fwyt-
ta, yn cymmeryd ei swpper ei hun
o'r blaen; ac un sydd a newyn arno,
ac arall sydd yn feddw.
22 Onid oes gennych dai i fwytta
ac i yfed? ai dirmygu yr ydych
chwi eglwys Dduw, a gwaradwyddo
y rhai nid oes ganddynt? Pa beth
a ddywedaf wrthych? a ganmolaf
fi chwi yn hyn? Nid wyf yn *eich*
canmol.
23 Canys myfi a dderbyniais gan
yr Arglwydd yr hyn hefyd a dra-
ddodais i chwi; Bod i'r Arglwydd
Iesu, y nos y bradychwyd ef, gym-
meryd bara:
24 Ac wedi iddo ddïolch, efe a'*i*
torrodd, ac a ddywedodd, Cym-
merwch, bwyttêwch; hwn yw fy
nghorph, yr hwn a dorrir trosoch:
gwnewch hyn er coffa am danaf.
25 Yr un modd *efe a gymmerodd*
y cwppan, wedi swpperu, gan ddy-
wedyd, Y cwppan hwn yw y tes-
tament newydd yn fy ngwaed:
gwnewch hyn, cynnifer gwaith byn-
nag yr yfoch, er coffa am danaf.
26 Canys cynnifer gwaith bynnag
y bwyttaoch y bara hwn, ac yr yf-
och y cwppan hwn, y dangoswch
farwolaeth yr Arglwydd oni ddelo.
27 Am hynny, pwy bynnag a fwyt-
tao y bara hwn, neu a yfo gwppan yr
Arglwydd, yn annheilwng, euog fydd
o gorph a gwaed yr Arglwydd.
28 Eithr holed dyn ef ei hun; ac
felly bwyttâed o'r bara, ac yfed o'r
cwppan.
29 Canys yr hwn sydd yn bwytta
ac yn yfed yn annheilwng, sydd yn
bwytta ac yn yfed barnedigaeth
iddo ei hun, am nad yw yn iawn-
farnu corph yr Arglwydd.
30 Oblegid hyn *y mae* llawer yn
weiniaid ac yn llesg yn eich mysg,
a llawer yn huno.

31 Canys pe iawn-farnem ni ein
hunain, ni'n bernid.
32 Eithr pan y'n bernir, y'n cer-
yddir gan yr Arglwydd, fel na'n
damnier gyd â'r byd.
33 Am hynny, fy mrodyr, pan
ddeloch ynghyd i fwytta, arhoswch
eich gilydd.
34 Eithr os bydd newyn ar neb,
bwyttâed gartref: fel na ddeloch
ynghyd i farnedigaeth. Ond y peth-
au eraill mi a'u trefnaf pan ddelwyf.

PENNOD XII.

1 *Bod amryw ddoniau ysprydol,* 7 *eithr y cwbl er llesâd:* 8 *ac o ran hynny hwy a gyfrennir mewn amryw foddion.* 12 *Megis y mae aelodau y corph naturiol yn gwasanaethu bob un,* 16 *er harddwch i'w gilydd,* 22 *er gwasanaeth,* 26 *a chymmorth i'r un corph;* 27 *felly yr un modd y dylem ni wneuthur y naill er y llall, er mwyn gorphen dirgel gorph Crist.*

EITHR am ysprydol *ddoniau,*
frodyr, ni fynnwn i chwi fod
heb wybod.
2 Chwi a wyddoch mai Cenhedl-
oedd oeddych, yn eich arwain ym-
aith at yr eilunod mudion, fel y'ch
tywysid.
3 Am hynny yr wyf yn hysbysu i
chwi, nad oes neb yn llefaru trwy
Yspryd Duw, yn galw yr Iesu yn
ysgymmunbeth: ac ni all neb ddy-
wedyd yr Arglwydd Iesu, eithr trwy
yr Yspryd Glân.
4 Ac y mae amryw ddoniau, eithr
yr un Yspryd.
5 Ac y mae amryw weinidogaeth-
au, eithr yr un Arglwydd.
6 Ac y mae amryw weithrediadau,
ond yr un yw Duw, yr hwn sydd yn
gweithredu pob peth ym mhawb:
7 Eithr eglurhâd yr Yspryd a
roddir i bob un er llesâd.
8 Canys i un, trwy yr Yspryd, y
rhoddir ymadrodd doethineb; ac i
arall, ymadrodd gwybodaeth, trwy
yr un Yspryd;
9 Ac i arall ffydd, trwy yr un Ys-
pryd; ac i arall ddawn i iachâu,
trwy yr un Yspryd;
10 Ac i arall, wneuthur gwyrth-
iau; ac i arall, brophwydoliaeth;
ac i arall, wahaniaeth ysprydoedd;
ac i arall, *amryw* dafodau; ac i
arall, gyfieithiad tafodau.
11 A'r holl bethau hyn y mae
yr un a'r unrhyw Yspryd yn eu
gweithredu, gan rannu i bob un o'r
neilldu megis y mae yn ewyllysio.
12 Canys fel y mae y corph yn
un, ac iddo aelodau lawer, a holl
aelodau yr un corph, cyd byddont
lawer, ydynt un corph; felly *y mae*
Crist hefyd.
13 O herwydd trwy un Yspryd y
bedyddiwyd ni oll yn un corph, pa
un bynnag ai Iuddewon ai Groeg-
wyr, ai caethion ai rhyddion; ac *ni*
a ddïodwyd oll i un Yspryd.
14 Canys y corph nid yw un ael-
od, eithr llawer.
15 Os dywed y troed, Am nad wyf
law, nid wyf o'r corph; ai am hynny
nid yw efe o'r corph?
16 Ac os dywed y glust, Am nad
wyf lygad, nid wyf o'r corph; ai am
hynny nid yw hi o'r corph?
17 Pe yr holl gorph *fyddai* lygad,
pa le y *byddai* y clywed? pe y
cwbl *fyddai* glywed, pa le *y bydd-
ai* yr arogliad?
18 Eithr yr awrhon Duw a osod-
odd yr aelodau, bob un o honynt
yn y corph, fel yr ewyllysiodd efe.
19 Canys pe baent oll un aelod,
pa le *y byddai* y corph?
20 Ond yr awrhon llawer *yw* yr
aelodau, eithr un corph.
21 Ac ni all y llygad ddywedyd
wrth y llaw, Nid rhaid i mi wrthyt;
na'r pen chwaith wrth y traed, Nid
rhaid i mi wrthych.
22 Eithr yn hytrach o lawer, yr
aelodau o'r corph y rhai a dybir
eu bod yn wannaf, ydynt angen-
rheidiol:
23 A'r rhai a dybiwn ni eu bod
yn ammharchedicaf o'r corph,
ynghylch y rhai hynny y gosodwn
ychwaneg o barch; ac y mae ein
haelodau anhardd yn cael ychwan-
eg o harddwch.
24 Oblegid ein *haelodau* hardd ni
nid rhaid iddynt *wrtho:* eithr Duw
a gyd-dymherodd y corph, gan roddi
parch ychwaneg i'r hyn oedd ddi-
ffygiol:
25 Fel na byddai anghydfod yn y
corph; eithr bod i'r aelodau ofalu
yr un peth dros eu gilydd.
26 A pha un bynnag ai dïoddef a
wna un aelod, y mae yr holl aelodau

yn cyd-ddïoddef; ai anrhydeddu
a wneir un aelod, y mae yr holl
aelodau yn cyd-lawenhâu.
27 Eithr chwychwi ydych gorph
Crist, ac aelodau o ran.
28 A rhai yn wir a osododd Duw yn
yr eglwys; yn gyntaf apostolion, yn
ail prophwydi, yn drydydd athraw-
on, yna gwyrthiau, wedi hynny don-
iau i iachâu, cynnorthwyau, llywodr-
aethau, rhywiogaethau tafodau.
29 Ai apostolion pawb? ai pro-
phwydi pawb? ai athrawon pawb?
ai gwneuthurwyr gwyrthiau pawb?
30 A oes gan bawb ddoniau i iach-
âu? a yw pawb yn llefara â thafod-
au? a yw pawb yn cyfieithu?
31 Eithr deisyfwch y doniau gor-
eu: ac etto yr wyf yn dangos i chwi
ffordd dra rhagorol.

PENNOD XIII.

1 *Nad yw y doniau godidoccaf ddim heb gariad.* 4 *Canmoliaeth cariad perffaith,* 11 *a'i ardderchowgrwydd rhagor gobaith a ffydd.*

PE llefarwn â thafodau dynion ac
angelion, ac heb fod gennyf
gariad, yr wyf *fel* efydd yn seinio,
neu symbal yn tingcian.
2 A phe byddai gennyf brophwyd-
oliaeth, a gwybod o honof y dirgel-
ion oll, a phob gwybodaeth; a phe
bai gennyf yr holl ffydd, fel y gall-
wn symmudo mynyddoedd, ac heb
gennyf gariad, nid wyf fi ddim.
3 A phe porthwn y tlodion â'm
holl ddâ, a phe rhoddwn fy nghorph
i'm llosgi, ac heb gariad gennyf, nid
yw ddim llesâd i mi.
4 Y mae cariad yn hir-ymaros, yn
gymmwynasgar; cariad nid yw yn
cenfigennu; nid yw cariad yn ym-
ffrostio, nid yw yn ymchwyddo,
5 Nid yw yn gwneuthur yn an-
weddaidd, nid yw yn ceisio yr eiddo
ei hun, ni chythruddir, ni feddwl
ddrwg;
6 Nid yw lawen am anghyfiawn-
der, ond cyd-lawenhâu y mae â'r
gwirionedd;
7 Y *mae* yn dïoddef pob dim, yn
credu pob dim, yn gobeithio pob
dim, yn ymaros â phob dim.
8 Cariad byth ni chwymp ymaith:
eithr pa un bynnag ai prophwydol-
iaethau, hwy a ballant; ai tafodau,
hwy a beidiant; ai gwybodaeth, hi
a ddiflanna.
9 Canys o ran y gwyddom, ac o
ran yr ydym yn prophwydo.
10 Eithr pan ddelo yr hyn sydd
berffaith, yna yr hyn sydd o ran a
ddilëir.
11 Pan oeddwn fachgen, fel bach-
gen y llefarwn, fel bachgen y deall-
wn, fel bachgen y meddyliwn: ond
pan euthum yn wr, mi a rois heibio
bethau bachgenaidd.
12 Canys gweled yr ydym yr awr-
hon trwy ddrych, mewn dammeg;
ond yna, wyneb yn wyneb: yn awr
yr adwaen o ran; ond yna yr ad-
nabyddaf megis y'm hadwaenir.
13 Yr awrhon y mae yn aros ffydd,
gobaith, cariad, y tri hyn; a'r mwyaf
o'r rhai hyn *yw* cariad.

PENNOD XIV.

1 *Canmol prophwydoliaeth,* 2, 3, 4 *a'i osod o flaen llefaru â thafodau,* 7 *trwy gyffelybrwydd oddi wrth offer cerdd:* 12 *rhaid yw cyfeirio pob un o'r ddau tu ag at adeiladaeth,* 22 *megis tu ag at eu gwir a'u prïodol bennod:* 26 *iawn-arfer pob un o'r ddau,* 27 *a'u cam-arfer.* 34 *Gwarafun gwragedd i lefaru yn yr eglwys.*

DILYNWCH gariad, a deisyfwch
ddoniau ysprydol; ond yn
hytrach fel y prophwydoch.
2 Canys yr hwn sydd yn llefaru â
thafod *dïeithr,* nid wrth ddynion y
mae yn llefaru, ond wrth Dduw:
canys nid oes neb yn gwrandaw; er
hynny yn yr yspryd y mae efe yn
llefaru dirgeledigaethau.
3 Eithr yr hwn sydd yn prophwydo,
sydd yn llefaru wrth ddynion er
adeiladaeth, a chynghor, a chysur.
4 Yr hwn sydd yn llefaru â thafod
dïeithr, sydd yn ei adeiladu ei hun-
an: eithr yr hwn sydd yn prophwydo,
sydd yn adeiladu yr eglwys.
5 Mi a fynnwn pettych chwi oll
yn llefaru â thafodau *dïeithr;* ond
yn hytrach brophwydo o honoch:
canys mwy *yw* yr hwn sydd yn pro-
phwydo, na'r hwn sydd yn llefaru
â thafodau; oddi eithr iddo *ei* gyf-
ieithu, fel y derbynio yr eglwys
adeiladaeth.
6 *Ac* yr awrhon, frodyr, os deu-
af attoch gan lefaru â thafodau, pa
lesâd a wnaf i chwi, oni lefaraf
wrthych naill ai trwy weledigaeth,

neu trwy wybodaeth, neu trwy
brophwydoliaeth, neu trwy athraw-
iaeth?
7 Hefyd pethau dïenaid wrth roddi
sain, pa un bynnag ai pibell ai telyn,
oni roddant wahaniaeth yn y sain,
pa wedd y gwybyddir y peth a genir
ar y bibell neu ar y delyn?
8 Canys os yr udgorn a rydd sain
anhynod, pwy a ymbarottoa i ryfel?
9 Felly chwithau, oni roddwch â'r
tafod ymadrodd deallus, pa wedd y
gwybyddir y peth a leferir? canys
chwi a fyddwch yn llefaru wrth yr
awyr.
10 Y mae cymmaint, ysgatfydd, o
rywiogaethau lleisiau yn y byd, ac
nid *oes* un o honynt yn aflafar.
11 Am hynny, oni wn i rym y llais,
myfi a fyddaf farbariad i'r hwn sydd
yn llefaru, a'r hwn sydd yn llefaru
a fydd i mi yn farbariad.
12 Felly chwithau, gan eich bod
yn awyddus i *ddoniau* ysprydol,
ceisiwch ragori tu ag at adeiladaeth
yr eglwys.
13 O herwydd paham, yr hwn sydd
yn llefaru â thafod *dïeithr*, gwedd-
ïed ar iddo allu cyfieithu.
14 Canys os gweddïaf â thafod
dïeithr, y mae fy yspryd yn gweddïo,
ond y mae fy neall yn ddiffrwyth.
15 Beth gan hynny? Mi a weddïaf
â'r yspryd, ac a weddïaf â'r deall
hefyd: canaf â'r yspryd, a chanaf
â'r deall hefyd.
16 Canys os bendithi â'r yspryd, pa
wedd y dywed yr hwn sydd yn cyf-
lawni lle yr anghyfarwydd, Amen,
ar dy ddodiad dïolch, gan nas gŵyr
beth yr wyt yn ei ddywedyd?
17 Canys tydi yn ddïau ydwyt yn
dïolch yn dda, ond y llall nid yw yn
cael ei adeiladu.
18 Yr ydwyf yn dïolch i'm Duw,
fy mod i yn llefaru â thafodau yn
fwy na chwi oll:
19 Ond yn yr eglwys gwell gennyf
lefaru pùm gair trwy fy neall, fel y
dysgwyf eraill hefyd, na myrddiwn
o eiriau mewn tafod *dïeithr*.
20 *O* frodyr, na fyddwch fechgyn
mewn deall; eithr mewn drygioni
byddwch blant; ond mewn deall
byddwch berffaith.
21 Yn y ddeddf y mae yn ysgrifen-
edig, Trwy rai estronieithus, a *thrwy*
wefusau estronol, y llefaraf wrth y
bobl hyn; ac ni'm gwrandawant
felly, medd yr Arglwydd.
22 Am hynny tafodau ydynt ar-
wydd, nid i'r rhai sydd yn credu,
ond i'r rhai digred: eithr prophwyd-
oliaeth, nid i'r rhai digred, ond i'r
rhai sydd yn credu.
23 Gan hynny os daw yr eglwys
oll ynghyd i'r un lle, a llefaru o
bawb â thafodau *dïeithr*, a dyfod
o rai annysgedig neu ddigred i
mewn; oni ddywedant eich bod
yn ynfydu?
24 Eithr os prophwyda pawb, a
dyfod o un digred neu annysgedig i
mewn, efe a argyhoeddir gan bawb,
a fernir gan bawb:
25 Ac felly y gwneir dirgelion ei
galon ef yn amlwg; ac felly gan
syrthio ar *ei* wyneb, efe a addola
Dduw, gan ddywedyd fod Duw yn
wir ynoch.
26 Beth gan hynny, frodyr? pan
ddeloch ynghyd, y mae gan bob un
o honoch psalm, y mae *ganddo*
athrawiaeth, y mae *ganddo* dafod-
iaith, y mae *ganddo* ddatguddiad,
y mae *ganddo* gyfieithiad. Gwnel-
er pob peth er adeiladaeth.
27 Os llefara neb â thafod *dïeithr*,
gwneler bob yn ddau, neu o'r mwyaf
bob yn dri, a hynny ar gylch; a
chyfieithed un.
28 Eithr oni bydd cyfieithydd,
tawed yn yr eglwys; eithr llefared
wrtho ei hun, ac wrth Dduw.
29 *A* llefared y prophwydi ddau
neu dri, a barned y lleill.
30 Ac os datguddir *dim* i un arall
a fo yn eistedd yno, tawed y cyntaf.
31 Canys chwi a ellwch oll bro-
phwydo bob yn un, fel y dysgo
pawb, ac y cysurer pawb.
32 Ac y mae ysprydoedd y pro-
phwydi yn ddarostyngedig i'r pro-
phwydi.
33 Canys nid yw Duw *awdur* ang-
hydfod, ond tangnefedd, fel yn holl
eglwysi y saint.
34 Tawed eich gwragedd yn yr
eglwysi: canys ni chaniattâwyd idd-
ynt lefaru; ond bod yn ddarostyng-

edig, megis ag y mae y gyfraith
yn dywedyd.
35 Ac os mynnant ddysgu dim, ymofynant â'u gwŷr gartref: oblegid
anweddaidd yw i wragedd lefaru yn
yr eglwys.
36 Ai oddi wrthych chwi yr aeth
gair Duw allan? neu ai attoch chwi
yn unig y daeth efe?
37 Os ydyw neb yn tybied ei fod
yn brophwyd, neu yn ysprydol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu
hysgrifenu attoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.
38 Eithr od yw neb heb wybod,
bydded heb wybod.
39 Am hynny, frodyr, byddwch
awyddus i brophwydo, ac na waherddwch lefaru â thafodau *dieithr.*
40 Gwneler pob peth yn weddaidd,
ac mewn trefn.

PENNOD XV.

3 *Wrth adgyfodiad Crist,* 12 *y mae efe yn profi y bydd rhaid i ninnau adgyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cnawd.* 21 *Ffrwyth* 35 *a dull yr adgyfodiad;* 51 *ac fel y newidir y rhai a gaffer yn fyw ar y dydd diweddaf.*

HEFYD yr ydwyf yn hysbysu i
chwi, frodyr, yr efengyl a
bregethais i chwi, yr hon hefyd a
dderbyniasoch, ac yn yr hon yr
ydych yn sefyll;
2 Trwy yr hon y'ch cedwir hefyd,
os ydych yn dal yn eich côf â pha
ymadrodd yr efengylais i chwi,
oddi eithr darfod i chwi gredu yn
ofer.
3 Canys mi a draddodais i chwi ar
y cyntaf yr hyn hefyd a dderbyniais, farw o Grist dros ein pechodau
ni, yn ol yr ysgrythyrau;
4 A'i gladdu, a'i gyfodi y trydydd
dydd, yn ol yr ysgrythyrau;
5 A'i weled ef gan Cephas, yna
gan y deuddeg.
6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan
fwy na phùm cant brodyr ar unwaith: o'r rhai y mae y rhan
fwyaf yn aros hyd yr awrhon; eithr
rhai a hunasant.
7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan
Iago; yna gan yr holl apostolion.
8 Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd
ef gennyf finnau hefyd, megis gan
un annhymmig.
9 Canys myfi yw y lleiaf o'r apostolion, yr hwn nid wyf addas i'm
galw yn apostol, am i mi erlid eglwys Dduw.
10 Eithr trwy ras Duw yr ydwyf
yr hyn ydwyf: a'i ras ef, yr hwn *a
roddwyd* i mi, ni bu yn ofer; ond
mi a lafuriais yn helaethach na
hwynt oll: *ac* nid myfi chwaith, ond
gras Duw, yr hwn oedd gyd â mi.
11 Am hynny, pa un bynnag ai
myfi ai hwynt-hwy, felly yr ydym
yn pregethu, ac felly y credasoch
chwi.
12 Ac os pregethir Crist, ei gyfodi
ef o feirw; pa fodd y dywed rhai yn
eich plith chwi, nad oes adgyfodiad
y meirw?
13 Eithr onid oes adgyfodiad y
meirw, ni chyfodwyd Crist chwaith:
14 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer
yn wir yw ein pregeth ni, ac ofer
hefyd *yw* eich ffydd chwithau.
15 Fe a'n ceir hefyd yn gau-dystion
i Dduw; canys ni a dystiasom am
Dduw, ddarfod iddo gyfodi Crist:
yr hwn nis cyfododd efe, os y meirw
ni chyfodir.
16 Canys os y meirw ni chyfodir,
ni chyfodwyd Crist chwaith.
17 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer
yw eich ffydd chwi; yr ydych etto
yn eich pechodau.
18 Yna hefyd y cyfrgollwyd y rhai
a hunasant yng Nghrist.
19 Os yn y byd yma yn unig y
gobeithiwn yng Nghrist, truanaf o'r
holl ddynion ydym ni.
20 Eithr yn awr Crist a gyfodwyd
oddi wrth y meirw, *ac* a wnaed yn
flaen-ffrwyth y rhai a hunasant.
21 Canys gan *fod* marwolaeth
trwy ddyn, trwy ddyn hefyd *y mae*
adgyfodiad y meirw.
22 Oblegid megis yn Adda y mae
pawb yn meirw, felly hefyd yng
Nghrist y bywhêir pawb.
23 Eithr pob un yn ei drefn ei
hun: y blaen-ffrwyth *yw* Crist;
wedi hynny y rhai *ydynt* eiddo
Crist yn ei ddyfodiad ef.
24 Yna *y bydd* y diwedd, wedi y
rhoddo efe y deyrnas i Dduw a'r
Tad: wedi iddo ddilëu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth.
25 Canys rhaid iddo deyrnasu, hyd

oni osodo ei holl elynion dan ei draed.
26 Y gelyn diweddaf a ddinystrir
yw yr angau.
27 Canys efe a ddarostyngodd bob
peth dan ei draed ef. Eithr pan yw
yn dywedyd fod pob peth wedi eu
darostwng, amlwg *yw* mai oddi
eithr yr hwn a ddarostyngodd bob
peth iddo.
28 A phan ddarostynger pob peth
iddo, yna y Mab ei hun hefyd a
ddarostyngir i'r hwn a ddarostyngodd bob peth iddo ef, fel y byddo
Duw oll yn oll.
29 Os amgen, beth a wna y rhai a
fedyddir dros y meirw, os y meirw
ni chyfodir ddim? paham ynte y
bedyddir hwy dros y meirw?
30 A phaham yr ydym ninnau
mewn perygl bob awr?
31 Yr ydwyf beunydd yn marw,
myn eich gorfoledd yr hon sydd
gennyf yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.
32 Os yn ol dull dyn yr ymleddais
âg anifeiliaid yn Ephesus, pa lesâd
sydd i mi, oni chyfodir y meirw?
Bwyttâwn ac yfwn; canys y fory
marw yr ydym.
33 Na thwyller chwi: y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau
da.
34 Deffrôwch yn gyfiawn, ac na
phechwch: canys nid oes gan rai
wybodaeth am Dduw: er cywilydd
i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.
35 Eithr fe a ddywed rhyw un, Pa
fodd y cyfodir y meirw? ac â pha
ryw gorph y deuant?
36 O ynfyd, y peth yr wyt ti yn
ei hau, ni fywhêir oni bydd efe
marw.
37 A'r peth yr wyt yn ei hau, nid
y corph a fydd yr ydwyt yn ei hau,
ond gronyn noeth, ysgatfydd o wenith, neu ryw *rawn* arall.
38 Eithr Duw sydd yn rhoddi iddo
gorph fel y mynnodd efe, ac i bob
hedyn ei gorph ei hun.
39 Nid *yw* pob cnawd unrhyw
gnawd: eithr arall *yw* cnawd dynion, ac arall *yw* cnawd anifeiliaid, a
chnawd arall *sydd* i bysgod, ac
arall i adar.
40 *Y mae* hefyd gyrph nefol, a
chyrph daearol: ond arall *yw* gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai
daearol.
41 Arall *yw* gogoniant yr haul, ac
arall *yw* gogoniant y lloer, ac arall
yw gogoniant y sêr: canys y mae
rhagor rhwng seren a seren mewn
gogoniant.
42 Felly hefyd *y mae* adgyfodiad
y meirw. Efe a heuir mewn llygredigaeth, *ac* a gyfodir mewn anllygredigaeth:
43 Efe a heuir mewn ammharch,
ac a gyfodir mewn gogoniant: efe
a heuir mewn gwendid, *ac* a gyfodir
mewn nerth: efe a heuir yn gorph
anianol, *ac* a gyfodir yn gorph ysprydol.
44 Y mae corph anianol, ac y mae
corph ysprydol.
45 Felly hefyd y mae yn ysgrifenedig, Y dyn cyntaf Adda a wnaed
yn enaid byw, *a*'r Adda diweddaf
yn yspryd yn bywhâu.
46 Eithr nid cyntaf yr ysprydol,
ond yr anianol; ac wedi hynny yr
ysprydol.
47 Y dyn cyntaf o'r ddaear, yn
ddaearol; yr ail dyn, yr Arglwydd
o'r nef.
48 Fel *y mae* y daearol, felly *y mae*
y rhai daearol hefyd; ac fel y mae y
nefol, felly *y mae* y rhai nefol hefyd.
49 Ac megis y dygasom ddelw y
daearol, ni a ddygwn hefyd ddelw y
nefol.
50 Eithr hyn meddaf, *O* frodyr,
na ddichon cig a gwaed etifeddu
teyrnas Dduw; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.
51 Wele, yr wyf yn dywedyd i
chwi ddirgelwch: Ni hunwn ni oll,
eithr ni a newidir oll mewn moment,
ar darawiad llygad, wrth yr udgorn
diweddaf:
52 Canys yr udgorn a gân, a'r
meirw a gyfodir yn anllygredig, a
ninnau a newidir.
53 O herwydd rhaid i'r llygradwy
hwn wisgo anllygredigaeth, ac i'r
marwol hwn wisgo anfarwoldeb.
54 A phan ddarffo i'r llygradwy
hwn wisgo anllygredigaeth, ac i'r
marwol hwn wisgo anfarwoldeb,

yna y bydd yr ymadrodd a ysgrifen-
wyd, Angau a lyngcwyd mewn budd-
ugoliaeth.
55 O angau, pa le *mae* dy golyn?
O uffern, pa le *mae* dy fuddugol-
iaeth?
56 Colyn angau *yw* pechod, a
grym pechod *yw* y gyfraith.
57 Ond i Dduw *y byddo* y diolch,
yr hwn sydd yn rhoddi i ni fuddug-
oliaeth trwy ein Harglwydd Iesu
Grist.
58 Am hynny, fy mrodyr anwyl,
byddwch sicr, a diymmod, *a* hel-
aethion y'ngwaith yr Arglwydd yn
wastadol; a chwi yn gwybod nad
yw eich llafur chwi yn ofer yn yr
Arglwydd.

PENNOD XVI.

1 *Y mae yn eu hannog i borthi angen y brodyr yn Jerusalem: 10 yn canmol Timothëus; 13 ac ar ol rhybuddion caredig, 16 yn diweddu ei epistol âg amryw anherchion.*

HEFYD am y gasgl i'r saint;
megis yr ordeiniais i eglwysi
Galatia, felly gwnewch chwithau.
2 Y *dydd* cyntaf o'r wythnos, pob
un o honoch rhodded heibio yn ei
ymyl, gan drysori, fel y llwyddodd
Duw ef, fel na byddo casgl pan
ddelwyf fi.
3 A phan ddelwyf, pa rai bynnag
a ddangosoch eu bod yn gymmer-
adwy trwy lythyrau, y rhai hynny
a ddanfonaf i ddwyn eich rhodd i
Jerusalem.
4 Ac os bydd y peth yn haeddu i
minnau hefyd fyned, hwy a gânt
fyned gyd â mi.
5 Eithr mi a ddeuaf attoch, gwedi
yr elwyf trwy Macedonia; (canys
trwy Macedonia yr wyf yn myned.)
6 Ac nid hwyrach yr arhosaf gyd
â chwi, neu y gauafaf hefyd, fel y'm
hebryngoch i ba le bynnag yr el-
wyf.
7 Canys nid oes i'm bryd eich
gweled yn awr ar fy hynt; ond yr
wyf yn gobeithio yr arhosaf ennyd
gyd â chwi, os cenhada yr Arglwydd.
8 Eithr mi a arhosaf yn Ephesus
hyd y Sulgwyn.
9 Canys agorwyd i mi ddrws
mawr a grymmus, ac *y mae* gwrth-
wynebwyr lawer.
10 Ac os Timothëus a ddaw,
edrychwch ar ei fod yn ddiofn gyd
â chwi: canys gwaith yr Arglwydd
y mae yn ei weithio, fel finnau.
11 Am hynny na ddiystyred neb
ef: ond hebryngwch ef mewn hedd-
wch, fel y delo attaf fi: canys yr wyf
fi yn ei ddisgwyl ef gyd â'r brodyr.
12 Ac am y brawd Apòlos, mi a
ymbiliais lawer âg ef am ddyfod at-
toch chwi gyd â'r brodyr: eithr er
dim nid oedd ei ewyllys ef i ddyfod
yr awrhon; ond efe a ddaw pan
gaffo amser cyfaddas.
13 Gwyliwch, sefwch yn y ffydd,
ymwrolwch, ymgryfhêwch.
14 Gwneler eich holl bethau chwi
mewn cariad.
15 Ond yr ydwyf yn attolwg i
chwi, frodyr, (chwi a adwaenoch dŷ
Stephanas, mai blaen-ffrwyth Achaia
ydyw, ac iddynt ymosod i weinidog-
aeth y saint,)
16 Fod o honoch chwithau yn ddar-
ostyngedig i'r cyfryw, ac i bob un
sydd yn cyd-weithio, ac yn llafurio.
17 Ac yr ydwyf yn llawen am ddy-
fodiad Stephanas, Ffortunatus, ac
Achaicus: canys eich diffyg chwi
hwy a'i cyflawnasant;
18 Canys hwy a esmwythasant ar
fy yspryd i, a'r eiddoch chwithau:
cydnabyddwch gan hynny y cyfryw
rai.
19 Y mae eglwysi Asia yn eich an-
nerch chwi. Y mae Acwila a Phris-
cila, gyd â'r eglwys sydd yn eu tŷ
hwynt, yn eich annerch chwi yn yr
Arglwydd yn fynych.
20 Y mae y brodyr oll yn eich an-
nerch. Anherchwch eich gilydd â
chusan sancteiddiol.
21 Yr annerch â'm llaw i Paul fy
hun.
22 Od oes neb nid yw yn caru yr
Arglwydd Iesu Grist, bydded Ana-
thema, Maranatha.
23 Gras *ein* Harglwydd Iesu Grist
a fyddo gyd â chwi.
24 Fy serch innau *a fo* gyd â chwi
oll yng Nghrist Iesu. Amen.

¶ Yr *epistol* cyntaf at y Corinthiaid a ysgrifenwyd o Philippi, gyd â Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaïcus, a Thimothëus.

AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

CORINTHIAID.

PENNOD I.

3 Y mae yr apostol yn eu cysuro hwy yn erbyn trallod, trwy y diddanwch a'r ymwared a roisai Duw iddo ef, megis yn ei holl gyfyngderau, 8 felly yn enwedig yn ei berygl diweddar yn Asia: 12 a chan gymmeryd tystiolaeth ei gydwybod ei hun, a'r eiddynt hwythau, am ei ddidwyll ddull yn pregethu anghyfnewidiol wirionedd yr efengyl, 15 y mae yn ei esgusodi ei hun nas daethai attynt; gan iddo wneuthur hynny nid o ysgafnder meddwl, eithr o'i dynerwch tu ag attynt hwy.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, a'r brawd Timothëus, at eglwys Dduw yr hon sydd yn Corinth, gyd â'r holl seintiau y rhai sydd yn holl Achaia:

2 Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Bendigedig *fyddo* Duw, a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, Tad y trugareddau, a Duw pob diddanwch;

4 Yr hwn sydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, fel y gallom ninnau ddiddanu y rhai sydd mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch â'r hwn y'n diddenir ni ein hunain gan Dduw.

5 Oblegid fel y mae dïoddefiadau Crist yn amlhâu ynom ni; felly trwy Grist y mae ein diddanwch ni hefyd yn amlhâu.

6 A pha un bynnag ai ein gorthrymmu yr ydys, er diddanwch a iachawdwriaeth i chwi *y mae*, yr hon a weithir trwy ymaros dan yr un dïoddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dïoddef; ai ein diddanu yr ydys, er diddanwch a iachawdwriaeth i chwi *y mae hynny*.

7 Ac *y mae* ein gobaith yn sicr am danoch; gan i ni wybod, mai megis yr ydych yn gyfrannogion o'r dïoddefiadau, felly *y byddwch* hefyd o'r diddanwch.

8 Canys ni fynnem i chwi fod heb wybod, frodyr, am ein cystudd a ddaeth i ni yn Asia, bwyso arnom yn ddirfawr uwch ben *ein* gallu, hyd onid oeddym yn ammeu cael byw hefyd.

9 Eithr ni a gawsom ynom ein hunain farn angau, fel na byddai i ni ymddiried ynom ein hunain, ond yn Nuw, yr hwn sydd yn cyfodi y meirw:

10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth gyfryw ddirfawr angau, ac sydd yn ein gwaredu; yn yr hwn yr ydym yn gobeithio y gwared *ni* hefyd rhag llaw:

11 A chwithau hefyd yn cydweithio drosom mewn gweddi, fel, am y rhoddiad *a rodded* i ni o herwydd llawer, y rhodder dïolch gan lawer drosom.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn, *sef* tystiolaeth ein cydwybod, mai mewn symlrwydd, a phurdeb duwiol, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy ras Duw, yr ymddygasom yn y byd, ond yn hytrach tu ag attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn ysgrifenu amgen bethau attoch nag yr ydych yn eu darllen, neu yn eu cydnabod, ac yr wyf yn gobeithio a gydnabyddwch hyd y diwedd hefyd;

14 Megis y cydnabuoch ni o ran, mai nyni yw eich gorfoledd chwi, fel chwithau yr eiddom ninnau hefyd yn nydd yr Arglwydd Iesu.

15 Ac yn yr hyder hwn yr oeddwn yn ewyllysio dyfod attoch o'r blaen, fel y caffech ail ras;

16 A myned heb eich llaw chwi i Macedonia, a dyfod drachefn o Macedonia attoch, a chael fy hebrwng gennych i Judea.

17 Gan hynny, pan oeddwn yn bwriadu hyn, a arferais i ysgafnder? neu y pethau yr wyf yn eu bwriadu, ai yn ol y cnawd yr wyf yn eu bwriadu, fel y byddai gyd â mi, ïe, ïe, a nag ê, nag ê?

18 Eithr ffyddlawn *yw* Duw, a'n hymadrodd ni wrthych chwi ni bu ïe, a nag ê.

19 Canys Mab Duw, Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, *sef* gennyf fi, a Silfanus, a Thimothëus, nid ydoedd ïe, a nag ê, eithr ynddo ef ïe ydoedd.

20 Oblegid holl addewidion Duw ynddo ef *ydynt* ïe, ac ynddo ef amen, er gogoniant i Dduw trwom ni.

21 A'r hwn sydd yn ein cadarnhâu
ni gyd â chwi yng Nghrist, ac a'n
henneiniodd ni, *yw* Duw :
22 Yr hwn hefyd a'n seliodd, ac
a roes ernes yr Yspryd yn ein cal-
onnau.
23 Ac yr wyf fi yn galw Duw yn
dyst ar fy enaid, mai er eich arbed
chwi na ddeuthum etto i Corinth.
24 Nid am ein bod yn arglwydd-
iaethu ar eich ffydd chwi, ond yr
ydym yn gyd-weithwyr i'ch llawen-
ydd : oblegid trwy ffydd yr ydych
yn sefyll.

PENNOD II.

1 *Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethai efe attynt, 6 y mae yn erchi iddynt faddeu i'r dyn a ysgymmunasid, a'i gysuro : 10 megis y maddeuasai yntau iddo, ar ei wir edifeirwch : 12 gan ddangos hefyd yr achos paham yr aethai efe o Troas i Macedonia ; 14 a'r llwyddiant a'r ffyniant a roisai Duw i'w bregeth ef ym mhob lle.*

EITHR mi a fernais hyn ynof fy
hunan, na ddelwn drachefn
mewn tristwch attoch.
2 Oblegid os myfi a'ch tristâf chwi,
pwy yw yr hwn a'm llawenhâ i, ond
yr hwn a dristâwyd gennyf fi?
3 Ac mi a ysgrifenais hyn yma
attoch, fel, pan ddelwn, na chawn
dristwch oddi wrth y rhai y dylwn
lawenhâu ; gan hyderu am danoch
oll, fod fy llawenydd i *yn llawen-
ydd* i chwi oll.
4 Canys o orthrymder mawr, a
chyfyngder calon, yr ysgrifenais at-
toch â dagrau lawer ; nid fel y'ch
tristâid chwi, eithr fel y gwybydd-
ech y cariad sydd gennyf yn hel-
aethach tu ag attoch chwi.
5 Ac os gwnaeth neb dristâu, ni
wnaeth efe i mi dristâu, ond o ran ;
rhag i mi bwyso arnoch chwi oll.
6 Digon i'r cyfryw *ddyn* y cerydd
yma, *a ddaeth* oddi wrth laweroedd.
7 Yn gymmaint ag *y dylech*, yn y
gwrthwyneb, yn hytrach faddeu
iddo, a'i ddiddanu ; rhag llyngcu y
cyfryw gan ormod tristwch.
8 Am hynny yr ydwyf yn attolwg
i chwi gadarnhâu *eich* cariad tu ag
atto ef.
9 Canys er mwyn hyn hefyd yr
ysgrifenais, fel y gwybyddwn brawf
o honoch, a ydych ufudd ym mhob
peth.
10 I'r hwn yr ydych yn maddeu
dim iddo, *yr wyf* finnau : canys os
maddeuais ddim, i'r hwn y maddeu-
ais, er eich mwyn chwi *y maddeu-
ais*, y'ngolwg Crist ;
11 Fel na'n siommer gan Satan :
canys nid ydym heb wybod ei ddich-
ellion ef.
12 Eithr gwedi i mi ddyfod i Troas
i *bregethu* efengyl Crist, ac wedi
agoryd i mi ddrws gan yr Arglwydd,
13 Ni chefais lonydd yn fy yspryd,
am na chefais Titus fy mrawd : eithr
gan ganu yn iach iddynt, mi a
euthum ymaith i Macedonia.
14 Ond i Dduw *y byddo* y diolch,
yr hwn yn wastad sydd yn peri i ni
oruchafiaeth yng Nghrist, ac sydd
yn eglurhâu arogledd ei wybodaeth
trwom ni ym mhob lle.
15 Canys pêr-arogl Crist ydym ni
i Dduw, yn y rhai cadwedig, ac yn
y rhai colledig :
16 I'r naill *yr ydym* yn arogl marw-
olaeth i farwolaeth ; ac i'r lleill, yn
arogl bywyd i fywyd : a phwy *sydd*
ddigonol i'r pethau hyn?
17 Canys nid ydym ni, megis llaw-
er, yn gwneuthur masnach o air
Duw : eithr megis o burdeb, eithr
megis o Dduw, y'ngŵydd Duw yr
ydym yn llefaru yng Nghrist.

PENNOD III.

1 *Rhag i'w gau-athrawon hwy roi gwag-orfoledd yn ei erbyn ef, y mae yn dangos fod ffydd a doniau y Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth ef yn ddigon helaeth : 6 ac ar hyn, trwy gyffelybrwydd rhwng gweinidogion y ddeddf a'r efengyl, 12 y mae yn profi fod ei weinidogaeth ef yn rhagori, o gymmaint ag y mae efengyl y bywyd a rhyddid yn fwy gogoneddus na chyfraith damnedigaeth.*

AI dechreu yr ydym drachefn ein
cannmol ein hunain? ai rhaid
i ni, megis i rai, wrth lythyrau can-
moliaeth attoch chwi, neu *rai* can-
moliaeth oddi wrthych chwi?
2 Ein llythyr ni ydych chwi yn
ysgrifenedig yn ein calonnau, *yr
hwn* a ddeallir ac a ddarllenir gan
bob dyn :
3 *Gan fod* yn eglur mai llythyr
Crist *ydych*, wedi ei weini gennym
ni, wedi ei ysgrifenu nid âg ingc,
ond âg Yspryd y Duw byw ; nid
mewn llechau cerrig, eithr mewn
llechau cnawdol y galon.

4 A chyfryw hyder sydd gennym
trwy Grist ar Dduw:
5 Nid o herwydd ein bod yn ddi-
gonol o honom ein hunain i feddwl
dim megis o honom ein hunain;
eithr ein digonedd ni *sydd* o Dduw;
6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn
weinidogion cymmwys y testament
newydd; nid i'r llythyren, ond i'r ys-
pryd: canys y mae y llythyren yn
lladd, ond yr yspryd sydd yn bywhâu.
7 Ac os bu gweinidogaeth angau,
mewn llythyrenau wedi eu har-
graphu ar gerrig, mewn gogon-
iant, fel na allai plant yr Israel
edrych yn graff ar wyneb Moses,
gan ogoniant ei wynebpryd, yr hwn
ogoniant a ddilëwyd;
8 Pa fodd yn hytrach na bydd
gweinidogaeth yr Yspryd mewn
gogoniant?
9 Canys os *bu* gweinidogaeth damn-
edigaeth *yn* ogoniant, mwy o lawer
y mae gweinidogaeth cyfiawnder yn
rhagori mewn gogoniant.
10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr
hyn a ogoneddwyd yn y rhan hon, o
herwydd y gogoniant tra rhagorol.
11 Oblegid os *bu* yr hyn a ddilëid
yn ogoneddus, mwy o lawer *y bydd*
yr hyn sydd yn aros yn ogoneddus.
12 Am hynny gan fod gennym
gyfryw obaith, yr ydym yn arfer
hyfder mawr:
13 Ac nid megis y gosododd Mo-
ses orchudd ar ei wyneb, fel nad
edrychai plant Israel yn graff ar
ddiwedd yr hyn a ddilëid.
14 Eithr dallwyd eu meddyliau
hwynt: canys hyd y dydd heddyw
y mae yr un gorchudd, wrth ddar-
llen yn yr hen destament, yn aros
heb ei ddatguddio; yr hwn yng
Nghrist a ddilëir.
15 Eithr hyd y dydd heddyw, pan
ddarllenir Moses, y mae y gorchudd
ar eu calon hwynt.
16 Ond pan ymchwelo at yr Ar-
glwydd, tynnir ymaith y gorchudd.
17 Eithr yr Arglwydd yw yr Ys-
pryd: a lle *mae* Yspryd yr Ar-
glwydd, yno *y mae* rhyddid.
18 Eithr nyni oll âg wyneb agor-
ed, yn edrych ar ogoniant yr Ar-
glwydd megis mewn drych, a new-
idir i'r unrhyw ddelw, o ogoniant
i ogoniant, megis gan Yspryd yr
Arglwydd.

PENNOD IV.

1 Y mae yn dangos arferu o hono ef bob math ar burdeb a diwydrwydd ffyddlawn wrth bregethu yr efengyl; 7 a bod y blinderau a'r erlid yr oedd efe beunydd yn eu dïoddef o achos yr efengyl, er moliant i allu Duw, 12 a llesâd i'r eglwys, 16 a gogoniant tragywyddol iddo yntau.

AM hynny gan fod i ni y weini-
dogaeth hon, megis y cawsom
drugaredd, nid ydym yn pallu:
2 Eithr *ni* a ymwrthodasom â
chuddiedig bethau cywilydd, heb
rodio mewn cyfrwysdra, na thrin
gair Duw yn dwyllodrus, eithr trwy
eglurhâd y gwirionedd yr ydym yn
ein canmol ein hun wrth bob cyd-
wybod dynion y'ngolwg Duw.
3 Ac os cuddiedig yw ein hefengyl
ni, yn y rhai colledig y mae yn
guddiedig:
4 Yn y rhai y dallodd duw y byd
hwn feddyliau y rhai digred, fel na
thywynnai iddynt lewyrch efengyl
gogoniant Crist, yr hwn yw delw
Duw.
5 Canys nid ydym yn ein pregethu
ein hunain, ond Crist Iesu yr Ar-
glwydd; a ninnau yn weision i chwi
er mwyn Iesu.
6 Canys Duw, yr hwn a orchy-
mynodd i'r goleuni lewyrchu o dy-
wyllwch, *yw* yr hwn a lewyrchodd
yn ein calonnau, i *roddi* goleuni
gwybodaeth gogoniant Duw, yn
wyneb Iesu Grist.
7 Eithr y mae gennym y trysor
hwn mewn llestri pridd, fel y bydd-
ai godidowgrwydd y gallu o Dduw,
ac nid o honom ni.
8 Ym mhob peth *yr ŷm* yn gys-
tuddiol, ond nid mewn ing; *yr yd-
ym* mewn cyfyng-gynghor, ond nid
yn ddïobaith;
9 Yn cael *ein* herlid, ond heb *ein*
llwyr adael; yn cael *ein* bwrw i
lawr, eithr heb *ein* difetha;
10 Gan gylch-arwain yn y corph
bob amser farweiddiad yr Arglwydd
Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd
Iesu yn ein corph ni.
11 Canys yr ydys yn ein rhoddi
ni, y rhai ydym yn fyw, yn wastad
i farwolaeth er mwyn Iesu, fel yr

eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein
marwol gnawd ni.
12 Felly y mae angau yn gweithio
ynom ni, ac einioes ynoch chwithau.
13 *A* chan fod gennym yr un ys-
pryd ffydd, yn ol yr hyn a ysgrifen-
wyd, Credais, am hynny y lleferais;
yr ydym ninnau hefyd yn credu, ac
am hynny yn llefaru;
14 Gan wybod y bydd i'r hwn a
gyfododd yr Arglwydd Iesu, ein
cyfodi ninnau hefyd trwy Iesu, a'*n*
gosod ger bron gyd â chwi.
15 Canys pob peth *sydd* er eich
mwyn chwi, fel y byddo i ras wedi
amlhâu, trwy ddïolchgarwch llaw-
eroedd, ymhelaethu i ogoniant
Duw.
16 O herwydd paham nid ydym yn
pallu; eithr er llygru ein dyn oddi
allan, er hynny y dyn oddi mewn a
adnewyddir o ddydd i ddydd.
17 Canys ein byr ysgafn gystudd
ni sydd yn odidog ragorol yn
gweithredu tragywyddol bwys go-
goniant i ni;
18 Tra na byddom yn edrych ar y
pethau a welir, ond ar y pethau ni
welir: canys y pethau a welir *sydd*
dros amser, ond y pethau ni welir
sydd dragywyddol.

PENNOD V.

1 *Ei fod ef mewn sicr obaith o'r gogoniant tragywyddol,* 9 *a disgwyl am dano, ac am y farn gyffredinol, yn ymegnïo i gadw cydwybod dda;* 12 *nid er mwyn ymffrostio yn hynny,* 14 *eithr megis un wedi derbyn bywyd oddi wrth Grist, yn ceisio byw fel creadur newydd i Grist yn unig,* 18 *a chymmodi eraill â Duw yng Nghrist, trwy weinidogaeth y cymmod.*

CANYS ni a wyddom, os ein
daearol dŷ o'r babell *hon* a
ddattodir, fod i ni adeilad gan
Dduw, *sef* tŷ nid o waith llaw, tra-
gywyddol yn y nefoedd.
2 Canys am hynny yr ydym yn
ocheneidio, gan ddeisyfu cael ein
harwisgo â'n tŷ sydd o'r nef:
3 Os hefyd wedi ein gwisgo, nid
yn noethion y'n ceir.
4 Canys ninnau hefyd y rhai ŷm
yn y babell *hon* ydym yn ochen-
eidio, yn llwythog: yn yr hyn nid
ŷm yn chwennych ein dïosg, ond ein
harwisgo, fel y llyngcer yr hyn sydd
farwol gan fywyd.
5 A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn
yma *yw* Duw, yr hwn hefyd a rodd-
odd i ni ernes yr Yspryd.
6 Am hynny *yr ydym* yn hyderus
bob amser, ac yn gwybod, tra yr yd-
ym yn gartrefol yn y corph, ein bod
oddi cartref oddi wrth yr Arglwydd:
7 Canys wrth ffydd yr ydym yn
rhodio, ac nid wrth olwg.
8 Ond yr ydym yn hŷf, ac yn
gweled yn dda yn hytrach fod oddi
cartref o'r corph, a chartrefu gyd
â'r Arglwydd.
9 Am hynny hefyd yr ydym yn ym-
orchestu, pa un bynnag ai gartref
y byddom, ai oddi cartref, ein bod
yn gymmeradwy ganddo ef.
10 Canys rhaid i ni oll ymddangos
ger bron brawdle Crist; fel y derbyn-
io pob un y pethau *a wnaethpwyd*
yn y corph, yn ol yr hyn a wnaeth,
pa un bynnag ai da ai drwg.
11 A ni gan hynny yn gwybod ofn
yr Arglwydd, yr ydym yn perswadio
dynion; eithr i Dduw y'n gwnaed yn
hysbys; ac yr ydwyf yn gobeithio
ddarfod ein gwneuthur yn hysbys yn
eich cydwybodau chwithau hefyd.
12 Canys nid ydym yn ein canmol
ein hunain drachefn wrthych, ond
yn rhoddi i chwi achlysur gorfoledd
o'n plegid ni, fel y caffoch beth i *at-
teb* yn erbyn y rhai sydd yn gorfol-
eddu yn y golwg, ac nid yn y galon.
13 Canys pa un bynnag ai am-
mhwyllo yr ydym, i Dduw *yr yd-
ym;* ai yn ein pwyll yr ydym, i
chwi *yr ydym.*
14 Canys y mae cariad Crist yn
ein cymmell ni, gan farnu o honom
hyn; os bu un farw dros bawb, yna
meirw oedd pawb:
15 Ac efe a fu farw dros bawb, fel
na byddai i'r rhai byw fyw mwyach
iddynt eu hunain, ond i'r hwn a fu
farw drostynt, ac a gyfodwyd.
16 Am hynny nyni o hyn allan nid
adwaenom neb yn ol y cnawd: ac
os buom hefyd yn adnabod Crist yn
ol y cnawd, etto yn awr nid ydym
yn *ei* adnabod *ef* mwyach.
17 Gan hynny od *oes* neb yng
Nghrist, *y mae efe* yn greadur new-
ydd: yr hen bethau a aethant heib-
io; wele, gwnaethpwyd pob peth
yn newydd.

18 A phob peth *sydd* o Dduw,
yr hwn a'n cymmododd ni âg ef ei
hun trwy Iesu Grist, ac a roddodd
i ni weinidogaeth y cymmod;
19 Sef, bod Duw yng Nghrist yn
cymmodi y byd âg ef ei hun, heb
gyfrif iddynt eu pechodau; ac wedi
gosod ynom ni air y cymmod.
20 Am hynny yr ydym ni yn gen-
hadau dros Grist, megis pe byddai
Duw yn deisyf *arnoch* trwom ni:
yr ydym yn erfyn dros Grist, Cym-
moder chwi â Duw.
21 Canys yr hwn nid adnabu bech-
od, a wnaeth efe yn bechod drosom
ni; fel y'n gwnelid ni yn gyfiawn-
der Duw ynddo ef.

PENNOD VI.

1 *Ddarfod iddo ei ddangos ei hun yn weinidog ffyddlawn i Grist, trwy ei gynghorion,* 3 *a diniweidrwydd ei fuchedd,* 4 *a'i ddïoddefgarwch mewn pob math ar gystudd ac ammharch er mwyn yr efengyl:* 11 *am yr hon y mae efe yn hyfach yn llefaru yn eu plith, am fod ei galon ef yn agored iddynt:* 13 *ac y mae efe yn disgwyl am y cyfryw ewyllysgarwch drachefn oddi wrthynt hwy;* 14 *gan eu hannog i ochelyd cymdeithas ac aflendid eilun-addolwyr, a hwythau yn demlau y Duw byw.*

A NINNAU, gan gyd-weithio,
ydym yn attolwg *i chwi*, na
dderbynioch ras Duw yn ofer.
2 (Canys y mae efe yn dywed-
yd, Mewn amser cymmeradwy y'th-
wrandewais, ac yn nydd iachawd-
wriaeth y'th gynnorthwyais: wele
yn awr yr amser cymmeradwy;
wele yn awr ddydd yr iachawdwr-
iaeth.)
3 Heb roddi dim achos tram-
gwydd mewn dim, fel na feier ar y
weinidogaeth:
4 Eithr gan ein dangos ein hun-
ain ym mhob peth fel gweinidogion
Duw, mewn amynedd mawr, mewn
cystuddiau, mewn anghenion, mewn
cyfyngderau,
5 Mewn gwïalennodiau, mewn
carcharau, mewn terfysgau, mewn
poenau, mewn gwyliadwriaethau,
mewn ymprydiau,
6 Mewn purdeb, mewn gwybod-
aeth, mewn hir-ymaros, mewn tir-
iondeb, yn yr Ysbryd Glân, mewn
cariad diragrith,
7 Y'ngair y gwirionedd, yn nerth
Duw, trwy arfau cyfiawnder ar dde-
hau ac ar aswy,
8 Trwy barch ac ammharch, trwy
anghlod a chlod: megis twyllwyr, ac
er hynny yn eirwir;
9 Megis anadnabyddus, ac *er
hynny* yn adnabyddus; megis yn
meirw, ac wele, byw ydym; megis
wedi ein ceryddu, a heb ein lladd;
10 Megis wedi ein tristâu, ond yn
wastad yn llawen; megis yn dlod-
ion, ond yn cyfoethogi llawer;
megis heb ddim gennym, ond *etto*
yn meddiannu pob peth.
11 Ein genau ni a agorwyd wrth-
ych chwi, O Gorinthiaid, ein calon
ni a ehangwyd.
12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom
ni, eithr cyfyngwyd arnoch yn eich
ymysgaroedd eich hunain.
13 Ond am yr un tâl, (yr ydwyf
yn dywedyd megis wrth *fy* mhlant,)
ehanger chwithau hefyd.
14 Na iauer chwi yn anghym-
harus gyd â'r rhai digred: canys
pa gyfeillach *sydd* rhwng cyf-
iawnder ac anghyfiawnder? a pha
gymmundeb rhwng goleuni a thy-
wyllwch?
15 A pha gyssondeb *sydd* rhwng
Crist a Belial? neu pa ran *sydd* i
gredadyn gyd âg anghredadyn?
16 A pha gydfod *sydd* rhwng teml
Duw ac eilunod? canys teml y Duw
byw ydych chwi; fel y dywedodd
Duw, Mi a breswyliaf ynddynt, ac a
rodiaf yn *eu mysg*, ac a fyddaf yn
Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant
yn bobl i mi.
17 O herwydd paham deuwch all-
an *o'u* canol hwy, ac ymddidolwch,
medd yr Arglwydd, ac na chyffyrdd-
wch â dim aflan; ac mi a'ch der-
byniaf chwi,
18 Ac a fyddaf yn Dad i chwi, a
chwithau a fyddwch yn feibion ac
yn ferched i mi, medd yr Arglwydd
Hollalluog.

PENNOD VII.

1 *Y mae efe ym mhellach yn eu hannog i burdeb buchedd;* 2 *ac i ddwyn y cyfryw ewyllys da tu ag atto ef, ag yr oedd yntau yn ei ddwyn tu ag attynt hwy:* 3 *a rhag iddynt hwy feddwl ei fod ef yn ammeu hynny, y mae yn dangos pa gysur a gymmerodd efe yn ei flinderau, pan fynegodd Titus y tristwch duwiol a weithiasai ei epistol cyntaf ef ynddynt,* 13 *a'u caredigrwydd hwynt, a'u hufudd-dod tu ag at Titus, megis y bostiasai efe o'r blaen am danynt hwy.*

AM hynny gan fod gennym yr
addewidion hyn, anwylyd, ym-
lanhâwn oddi wrth bob halogrwydd
cnawd ac yspryd, gan berffeithio
sancteiddrwydd yn ofn Duw.
2 Derbyniwch ni. Ni wnaethom
gam i neb; ni lygrasom neb; nid
yspeiliasom neb.
3 Nid *i'ch* condemnio yr wyf yn
dywedyd: canys mi a ddywedais o'r
blaen eich bod chwi yn ein calonnau
ni, i farw ac i fyw gyd â *chwi*.
4 *Y mae* hyfder fy ymadrodd yn
fawr wrthych. *Y mae gennyf* orfol-
edd mawr o'ch plegid chwi: yr wyf
yn llawn o ddiddanwch, yn dra-
chyflawn o lawenydd yn ein holl
orthrymder.
5 Canys wedi ein dyfod ni i Ma-
cedonia, ni chafodd ein cnawd ni
ddim llonydd; eithr ym mhob peth
cystuddiedig *fuom*: oddi allan *yr
oedd* ymladdau, oddi fewn ofnau.
6 Eithr Duw, yr hwn sydd yn di-
ddanu y rhai cystuddiedig, a'n di-
ddanodd ni wrth ddyfodiad Titus.
7 Ac nid yn unig wrth ei ddyfod-
iad ef, ond hefyd wrth y diddanwch
â'r hwn y diddanwyd ef ynoch chwi,
pan fynegodd efe i ni eich awydd-
fryd chwi, eich galar chwi, eich zêl
tu ag attaf fi; fel y llawenheais i
yn fwy.
8 Canys er i mi eich tristâu chwi
mewn llythyr, nid yw edifar gennyf,
er bod yn edifar gennyf; canys yr
wyf yn gweled dristâu o'r llythyr
hwnnw chwi, er *nad oedd ond* dros
amser.
9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid
am eich tristâu chwi, ond am eich
tristâu i edifeirwch: canys tristâu a
wnaethoch yn dduwiol, fel na chaech
golled mewn dim oddi wrthym ni.
10 Canys duwiol dristwch sydd yn
gweithio edifeirwch er iachawdwr-
iaeth ni bydd edifeirwch o honi:
eithr tristwch y byd sydd yn gweith-
io angau.
11 Canys wele hyn yma, eich trist-
âu chwi yn dduwiol, pa astudrwydd
ei faint a weithiodd ynoch, ïe, *pa*
amddiffyn, ïe, *pa* sorriant, ïe, *pa*
ofn, ïe, *pa* awydd-fryd, ïe, *pa* zêl,
ïe, *pa* ddïal! Ym mhob peth y
dangosasoch eich bod yn bur yn y
peth hwn.
12 O herwydd paham, er ysgrifenu
o honof attoch, ni *ysgrifenais* o'i
blegid ef a wnaethai y cam, nac
oblegid yr hwn a gawsai gam, ond
er mwyn bod yn eglur i chwi ein
gofal drosoch ger bron Duw.
13 Am hynny nyni a ddiddanwyd
yn eich diddanwch chwi: a mwy o
lawer y buom lawen am lawenydd
Titus, oblegid esmwythâu ar ei ys-
pryd ef gennych chwi oll.
14 Oblegid os bostiais ddim wrtho
ef am danoch, ni'm cywilyddiwyd:
eithr megis y dywedasom wrthych
bob dim mewn gwirionedd, felly
hefyd gwirionedd oedd ein bost ni,
yr hwn *a fu* wrth Titus.
15 Ac y mae ei ymysgaroedd ef yn
helaethach tu ag attoch, wrth gofio
o hono eich ufudd-dod chwi oll, pa
fodd trwy ofn a dychryn y derbyn-
iasoch ef.
16 Am hynny llawen wyf, am fod
i mi hyder arnoch ym mhob dim.

PENNOD VIII.

1 *Y mae yn eu hannog hwynt i gyfrannu yn hel-
aeth i'r saint tlodion yn Jerusalem, trwy siampl
y Macedoniaid,* 7 *trwy ganmol eu parodrwydd
hwy o'r blaen,* 9 *trwy siampl Crist,* 14 *a thrwy y
llesâd ysprydol a ddaw iddynt hwy o hynny:* 16
*gan ddangos iddynt burdeb ac ewyllysgarwch
Titus, ac eraill o'r brodyr, y rhai, ar ei ddeisyfiad,
a'i annog, a'i orchymyn ef, a ddaethent attynt
hwy yn bwrpasol ynghylch y peth hwn.*

YR ydym ni hefyd yn hysbysu i
chwi, frodyr, y gras Duw a
roddwyd yn eglwysi Macedonia;
2 Ddarfod, mewn mawr brofiad
cystudd, i helaethrwydd eu llawen-
ydd hwy a'u dwfn dlodi, ymhelaethu
i gyfoeth eu haelioni hwy.
3 Oblegid yn ol *eu* gallu, yr wyf
fi yn dyst, ac uwch law eu gallu, *yr
oeddynt* yn ewyllysgar o honynt eu
hunain;
4 Gan ddeisyfu arnom trwy lawer
o ymbil, ar dderbyn o honom ni y
rhodd, a chymdeithas gweinidog-
aeth y saint.
5 A *hyn a wnaethant*, nid fel yr
oeddym ni yn gobeithio, ond hwy
a'u rhoddasant eu hunain yn gyntaf
i'r Arglwydd, ac i ninnau trwy
ewyllys Duw.
6 Fel y dymunasom ni ar Titus,

megis y dechreuasai efe o'r blaen,
felly hefyd orphen o hono yn eich
plith chwi y gras hwn hefyd.
7 Eithr fel yr ydych ym mhob
peth yn helaeth, mewn ffydd, a
gair, a gwybodaeth, a phob astud-
rwydd, ac yn eich cariad tu ag attom
ni; *edrychwch* ar fod o honoch yn
y gras hwn hefyd yn ehelaeth.
8 Nid trwy orchymyn yr ydwyf yn
dywedyd, ond oblegid diwydrwydd
rhai eraill, a chan brofi gwirionedd
eich cariad chwi.
9 Canys chwi a adwaenoch ras ein
Harglwydd Iesu Grist, iddo ef, ac
yntau yn gyfoethog, fyned er eich
mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoeth-
ogid chwi trwy ei dlodi ef.
10 Ac yr ydwyf yn rhoddi cynghor
yn hyn: canys hyn sydd dda i chwi,
y rhai a rag-ddechreuasoch, nid yn
unig wneuthur, ond hefyd ewyllysio
er y llynedd.
11 Ac yn awr gorphenwch wneuth-
ur hefyd; fel megis ag *yr oedd* y
parodrwydd i ewyllysio, felly *y
byddo* i gwblhâu hefyd o'r hyn
sydd gennych.
12 Canys os bydd parodrwydd
meddwl o'r blaen, yn ol yr hyn sydd
gan un, *y mae* yn gymmeradwy, nid
yn ol yr hyn nid oes ganddo.
13 Ac nid fel y byddai esmwythdra
i eraill, a chystudd i chwithau;
14 Eithr o gymhwysdra: y pryd
hwn *bydded* eich helaethrwydd
chwi *yn diwallu* eu diffyg hwy, fel
y byddo eu helaethrwydd hwythau
yn diwallu eich diffyg chwithau;
fel y byddo cymhwysdra:
15 Megis y mae yn ysgrifenedig,
Yr hwn *a gasglodd* lawer, nid oedd
ganddo weddill; ac *a gasglodd*
ychydig, nid oedd arno eisieu.
16 Eithr i Dduw *y byddo* y dïolch,
yr hwn a roddodd yr un diwyd-
rwydd trosoch y'nghalon Titus.
17 Oblegid yn wir efe a dderbyn-
iodd y dymuniad; a chan fod yn
fwy diwyd, a aeth attoch o'i wirfodd
ei hun.
18 Ni a anfonasom hefyd gyd âg
ef y brawd, yr hwn *y mae* ei glod
yn yr efengyl trwy yr holl eglwysi;
19 Ac nid *hynny* yn unig, eithr
hefyd a ddewiswyd gan yr eglwysi
i gyd-ymdaith â ni â'r gras hwn, yr
hwn a wasanaethir gennym er go-
goniant i'r Arglwydd ei hun, ac *i am-
lygu* parodrwydd eich meddwl chwi:
20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb
feio arnom yn yr helaethrwydd yma,
yr hwn a wasanaethir gennym:
21 Y rhai ydym yn rhag-ddarpar
pethau onest, nid yn unig y'ngolwg
yr Arglwydd, ond hefyd y'ngolwg
dynion.
22 Ac ni a anfonasom gyd â hwynt
ein brawd, yr hwn a brofasom mewn
llawer o bethau, lawer gwaith, ei
fod ef yn ddyfal, ac yn awr yn ddy-
falach o lawer, am y mawr ymddir-
ied *y sydd gennyf* ynoch.
23 Os *gofynir* am Titus, fy nghyd-
ymmaith *yw*, a chyd-weithydd tu ag
attoch chwi; neu *am* ein brodyr,
cenhadau yr eglwysi *ydynt, a* go-
goniant Crist.
24 Am hynny dangoswch iddynt
hwy hysbysrwydd o'ch cariad, ac
o'n bost ninnau am danoch chwi,
y'ngolwg yr eglwysi.

PENNOD IX.

1 *Y mae yn dangos yr achos paham y danfon-
asai efe Titus a'i frodyr o'r blaen, er ei fod yn
gwybod eu parodrwydd hwy:* 6 *ac y mae yn
eu cynhyrfu i roddi elusen yn helaeth; gan fod
hyn megis math ar hauad had,* 10 *yr hwn a ddwg
iddynt gynnyrch,* 13 *ac a bair aberth mawr o
foliant i Dduw.*

CANYS tu ag at am y weinidog-
aeth i'r saint, afraid yw i mi
ysgrifenu attoch:
2 O herwydd mi a adwaen barod-
rwydd eich meddwl chwi, yr hwn
yr ydwyf yn ei fostio wrth y Mace-
doniaid am danoch chwi, fod Achaia
wedi ymbarottôi er y llynedd; a'r
zêl *a ddaeth* oddi wrthych chwi a
annogodd lawer iawn.
3 A mi a ddanfonais y brodyr, fel
na byddo ein bost ni am danoch
chwi yn ofer yn y rhan hon; fel,
megis y dywedais, y byddoch wedi
ymbarottôi:
4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeu-
ant gyd â mi, a'ch cael chwi yn am-
mharod, bod i ni, (ni ddywedaf,
chwi,) gael cywilydd yn y fost hyder-
us yma.
5 Mi a dybiais gan hynny yn ang-
enrheidiol attolygu i'r brodyr, ar

iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a
rhag-ddarparu eich bendith chwi yr
hon a fynegwyd: fel y byddo par-
od megis bendith, ac nid megis *o*
gybydd-dra.
6 A hyn *yr wyf yn ei ddywedyd*,
Yr hwn sydd yn hau yn brin, a fêd
hefyd yn brin; a'r hwn sydd yn
hau yn helaeth, a fêd hefyd yn hel-
aeth.
7 Pob un megis y mae yn rhag-
arfaethu yn ei galon, *felly rhodded;*
nid yn athrist, neu trwy gymmell:
canys rhoddwr llawen y mae Duw
yn ei garu.
8 Ac *y mae* Duw yn abl i beri i
bob gras fod yn helaeth tu ag attoch
chwi; fel y byddoch chwi ym mhob
peth, bob amser, a chennych bob
digonoldeb yn helaeth i bob gweith-
red dda:
9 (Megis yr ysgrifenwyd, Efe a
wasgarodd; rhoddodd i'r tlodion:
ei gyfiawnder ef sydd yn aros yn
dragywydd.
10 A'r hwn sydd yn rhoddi had i'r
hauwr, rhodded hefyd fara yn ym-
borth, ac amlhâed eich had, a chwan-
eged ffrwyth eich cyfiawnder;)
11 Wedi eich cyfoethogi ym mhob
peth i bob haelioni, yr hwn sydd yn
gweithio trwom ni ddïolch i Dduw.
12 Canys y mae gweinidogaeth y
swydd hon, nid yn unig yn cyflawni
diffygion y saint, ond hefyd yn ym-
helaethu trwy aml roddi dïolch i
Dduw;
13 Gan eu bod, trwy brofiad y
weinidogaeth hon, yn gogoneddu
Duw o herwydd darostyngiad eich
cyffes chwi i efengyl Crist, ac *o her-
wydd* haelioni eich cyfraniad idd-
ynt hwy, ac i bawb;
14 A thrwy eu gweddi hwythau
drosoch chwi, *y rhai ydynt* yn hir-
aethu am danoch chwi, am y rhag-
orol ras Duw *yr hwn sydd* ynoch.
15 Ac i Dduw *y byddo* y dïolch
am ei ddawn annhraethol.

PENNOD X.

1 *Yn erbyn y gau-apostolion, y rhai a ddïystyrent wendid ei bresennoldeb corphorol ef, y mae yn gosod allan y nerth a'r awdurdod ysprydol y gwisgid ef â hwynt yn erbyn pob gwrthwyneb allu; 7 gan eu sicrhâu hwy, y ceir ef, ar ei ddyfodiad, mor nerthol mewn gair, ag ydyw efe yr awrhon yn absennol yn ei ysgrifen; 12 a chan feio ar y gau-athrawon, am ymgyrhaeddyd y tu hwnt i'w mesur, ac ymffrostio yn llafur gwŷr eraill.*

AMYFI Paul wyf fy hun yn at-
tolwg i chwi, er addfwynder a
hynawsedd Crist, yr hwn yn bresen-
nol *wyf* wael yn eich plith, ond yn
absennol ydwyf yn hŷf arnoch.
2 Ac yr ydwyf yn dymuno na
byddwyf yn bresennol yn hŷf â'r
hyder yr wyf yn meddwl bod tu ag
at rai, y sydd yn ein cyfrif ni megis
rhai yn rhodio yn ol y cnawd.
3 Canys er ein bod ni yn rhodio
yn y cnawd, nid ydym yn milwrio
yn ol y cnawd:
4 (Canys arfau ein milwriaeth ni
nid *ydynt* gnawdol, ond nerthol
trwy Dduw i fwrw cestyll i'r llawr;)
5 Gan fwrw dychymmygion i lawr,
a phob uchder a'r sydd yn ymgodi
yn erbyn gwybodaeth Duw, a chan
gaethiwo pob meddwl i ufudd-dod
Crist;
6 Ac yn barod gennym ddïal ar
bob anufudd-dod, pan gyflawner
eich ufudd-dod chwi.
7 Ai edrych yr ydych chwi ar
bethau yn ol y golwg? Os ymddiried
neb ynddo ei hun, ei fod ef yn eiddo
Crist, meddylied hyn drachefn o
hono ei hun, megis ag *y mae* efe yn
eiddo Crist, felly *ein bod* ninnau
hefyd yn eiddo Crist.
8 Oblegid pe bostiwn beth ychwan-
eg hefyd am ein hawdurdod, yr hon
a roddodd yr Arglwydd i ni er adeil-
ad, ac nid er eich dinystr chwi, ni'm
cywilyddid:
9 Fel na thybier fy mod megis yn
eich dychrynu chwi trwy lythyrau.
10 Oblegid y llythyrau yn wir
(meddant) *sydd* drymion a chryfion;
eithr presennoldeb y corph *sydd*
wan, a'r ymadrodd yn ddirmygus.
11 Y cyfryw un meddylied hyn,
mai y fath ydym ni ar air trwy
lythyrau yn absennol, yr un fath
hefyd *a fyddwn* ar weithred yn
bresennol.
12 Canys nid ŷm ni yn beiddio ein
cystadlu, neu ein cyffelybu ein hun-
ain i rai sydd yn eu canmol eu
hunain: eithr hwynt-hwy, gan eu
mesur eu hunain wrthynt eu hun-

ain, a'u cyffelybu eu hunain iddynt
eu hunain, nid ydynt yn deall.
13 Eithr ni fostiwn ni hyd at beth-
au allan o'*n* mesur, ond yn ol mesur
y rheol a rannodd Duw i ni, mes-
ur i gyrhaeddyd hyd attoch chwi
hefyd.
14 Canys nid ydym, megis *rhai*
heb gyrhaeddyd hyd attoch chwi,
yn ymestyn allan tu hwnt i'*n mes-
ur;* canys hyd attoch chwi hefyd y
daethom âg efengyl Crist:
15 Nid gan fostio hyd at bethau
allan o'*n* mesur, yn llafur rhai
eraill; eithr gan obeithio, pan gyn-
nyddo eich ffydd chwi, gael ynoch
chwi ein mawrygu yn ol ein rheol
yn ehelaeth,
16 I bregethu yr efengyl tu hwnt i
chwi; *ac* nid i fostio yn rheol un
arall am bethau parod eisoes.
17 Eithr yr hwn sydd yn ymffrostio,
ymffrostied yn yr Arglwydd.
18 Canys nid yr hwn sydd yn ei
ganmol ei hun, sydd gymmeradwy;
ond yr hwn y mae yr Arglwydd yn
ei ganmol.

PENNOD XI.

1 *O'i eiddigedd dros y Corinthiaid, y rhai oedd yn dangos eu bod yn gwneuthur mwy o gyfrif o'r gau-apostolion nag o hono ef, y mae yn gorfod, yn erbyn ei ewyllys, ei ganmol ei hun,* 5 *trwy ei gystadlu ei hun â'r apostolion pennaf,* 7 *a'i fod yn pregethu yr efengyl yn rhad ac yn ddigost iddynt hwy:* 13 *gan ddangos nad oedd efe ddim gwaeth na'r gweithredwyr twyllodrus hynny mewn un rhagorfraint o'r ddeddf,* 23 *a'i fod yn rhagori arnynt y'ngwasanaeth Crist, ac ym mhob math ar ddïoddefiadau o achos ei weinidogaeth.*

O NA chyd-ddygech â myfi ychyd-
ig yn *fy* ffolineb; eithr hefyd
cyd-ddygwch â myfi.
2 Canys eiddigus wyf trosoch âg
eiddigedd duwiol: canys mi a'ch dy-
weddïais chwi i un gwr, i'*ch* rhoddi
chwi megis morwyn bur i Grist.
3 Ond y mae arnaf ofn, rhag mewn
modd yn y byd, megis y twyllodd y
sarph Efa trwy ei chyfrwysdra, felly
bod eich meddyliau chwi wedi eu
llygru oddi wrth y symlrwydd sydd
yng Nghrist.
4 Canys yn wir os ydyw yr hwn
sydd yn dyfod yn pregethu Iesu
arall yr hwn ni phregethasom ni,
neu *os* ydych yn derbyn yspryd
arall yr hwn nis derbyniasoch, neu
efengyl arall yr hon ni dderbynias-
och, teg y cyd-ddygech *âg ef.*
5 Canys yr ydwyf yn meddwl na
bûm i ddim yn ol i'r apostolion pen-
naf.
6 Ac os *ydwyf* hefyd yn anghyf-
arwydd ar ymadrodd, etto nid *wyf
felly* mewn gwybodaeth; eithr yn
eich plith chwi nyni a eglurhâwyd
yn hollol ym mhob dim.
7 A wneuthum i fai wrth fy ngos-
twng fy hun, fel y dyrchefid chwi,
oblegid pregethu o honof i chwi
efengyl Duw yn rhad?
8 Eglwysi eraill a yspeiliais, gan
gymmeryd cyflog *ganddynt hwy,*
i'ch gwasanaethu chwi.
9 A phan oeddwn yn bresennol
gyd â chwi, ac arnaf eisieu, ni or-
mesais ar neb: canys fy eisieu i a
gyflawnodd y brodyr a ddaethant o
Macedonia: ac ym mhob dim y'm
cedwais fy hun heb bwyso arnoch,
ac mi a ymgadwaf.
10 Fel y mae gwirionedd Crist
ynof, ni argaeir yr ymffrost hwn yn
fy erbyn y'ngwledydd Achaia.
11 Paham? *ai* am nad wyf yn eich
caru chwi? Duw a'i gŵyr.
12 Eithr yr hyn yr wyf yn ei
wneuthur, a wnaf hefyd; fel y tor-
rwyf ymaith achlysur oddi wrth y
rhai sydd yn ewyllysio cael achlys-
ur; fel yn yr hyn y maent yn ym-
ffrostio, y ceir hwynt megis ninnau
hefyd.
13 Canys y cyfryw gau-apostolion
sydd weithwyr twyllodrus, wedi ym-
rithio yn apostolion i Grist.
14 Ac nid rhyfedd: canys y mae
Satan yntau yn ymrithio yn angel
goleuni.
15 Gan hynny nid mawr *yw,* er
ymrithio ei weinidogion ef fel gwein-
idogion cyfiawnder; y rhai y bydd
eu diwedd yn ol eu gweithredoedd.
16 Trachefn meddaf, Na thybied
neb fy mod i yn ffol: os amgen, etto
derbyniwch fi fel ffol, fel y gallwyf
finnau hefyd ymffrostio ychydig.
17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd,
nid ydwyf yn ei ddywedyd yn ol yr
Arglwydd, eithr megis mewn ffol-
ineb, yn hyn o fost hyderus.
18 Gan fod llawer yn ymffrostio

yn ol y cnawd, minnau a ymffrostiaf hefyd.

19 Canys yr ydych yn goddef ffyliaid yn llawen, gan fod *eich hunain* yn synhwyrol.

20 Canys yr ydych yn goddef, os bydd un i'ch caethiwo, os bydd un i'*ch* llwyr-fwytta, os bydd un yn cymmeryd *gennych,* os bydd un yn ymddyrchafu, os bydd un yn eich taro chwi ar *eich* wyneb.

21 Am ammharch yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buasem ni weiniaid: eithr ym mha beth bynnag y mae neb yn hŷf, (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd,) hŷf wyf finnau hefyd.

22 Ai Hebreaid ydynt hwy? felly finnau: ai Israeliaid ydynt hwy? felly finnau: ai had Abraham ydynt hwy? felly finnau.

23 Ai gweinidogion Crist ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffol,) mwy *wyf* fi; mewn blinderau yn helaethach, mewn gwïalennodiau dros fesur, mewn carcharau yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych.

24 Gan yr Iuddewon bùmwaith y derbyniais ddeugain *gwïalennod* ond un.

25 Tair gwaith y'm curwyd â gwïail; unwaith y'm llabyddiwyd; teirgwaith y torrodd llong arnaf; noswaith a diwrnod y bûm yn y dyfnfor;

26 Mewn teithiau yn fynych; ym mheryglon llif-ddyfroedd; ym mheryglon lladron; ym mheryglon gan *fy* nghenedl *fy hun;* ym mheryglon gan y cenhedloedd; ym mheryglon yn y ddinas; ym mheryglon yn yr anialwch; ym mheryglon ar y môr; ym mheryglon ym mhlith brodyr gau:

27 Mewn llafur a lludded; mewn anhunedd yn fynych; mewn newyn a syched; mewn ymprydiau yn fynych; mewn anwyd a noethni.

28 Heb law y pethau *sydd yn digwydd* oddi allan, yr ymosod yr hwn *sydd arnaf* beunydd, y gofal dros yr holl eglwysi.

29 Pwy sydd wan, nad wyf finnau wan? pwy a dramgwyddir, nad wyf finnau yn llosgi?

30 Os rhaid ymffrostio, mi a ymffrostiaf am y pethau sydd yn perthyn i'm gwendid.

31 Duw a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, yr hwn sydd fendigedig yn oes oesoedd, a ŵyr nad wyf yn dywedyd celwydd.

32 Yn Damascus, y llywydd dan Aretas y brenhin a wyliodd ddinas y Damasciaid, gan ewyllysio fy nal i:

33 A thrwy ffenestr mewn basged y'm gollyngwyd ar hyd y mur, ac y dïengais o'i ddwylaw ef.

PENNOD XII.

1 *Er gallu o hono ef orfoleddu yn ei ddatguddiadau rhyfeddol, er mwyn gosod allan ei apostoliaeth,* 9 *etto mae yn well ganddo orfoleddu yn ei wendid:* 11 *gan fwrw bai arnynt hwy am ei yrru ef i wag-fostio fel hyn.* 14 *Mae yn addaw dyfod attynt hwy drachefn er hynny trwy dadol garedigrwydd,* 20 *er ei fod yn ofni y caiff yno lawer o ddrwg-weithredwyr, ac annhrefn cyffredinol.*

YMFFROSTIO yn ddïau nid yw fuddiol i mi: canys myfi a ddeuaf at weledigaethau a datguddiedigaethau yr Arglwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyn yng Nghrist er ys rhagor i bedair blynedd ar ddeg, (pa un ai yn y corph, ni wn; ai allan o'r corph, ni wn i: Duw a ŵyr;) y cyfryw *un* a gipiwyd i fynu hyd y drydedd nef.

3 Ac mi a adwaenwn y cyfryw ddyn, (pa un ai yn y corph, ai allan o'r corph, ni wn i: Duw a ŵyr;)

4 Ei gipio ef i fynu i baradwys, ac iddo glywed geiriau annhraethadwy, y rhai nid yw gyfreithlawn i ddyn eu hadrodd.

5 Am y cyfryw *un* yr ymffrostiaf; eithr am danaf fy hun nid ymffrostiaf, oddi eithr yn fy ngwendid.

6 Canys os ewyllysiaf ymffrostio, ni byddaf ffol; canys mi a ddywedaf y gwir: eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthur cyfrif o honof fi uwch law y mae yn gweled fy mod, neu yn ei glywed gennyf.

7 Ac fel na'm tra-dyrchafer gan odidowgrwydd y datguddiedigaethau, rhoddwyd i mi swmbwl yn y cnawd, cennad Satan, i'm cernodio, fel na'm tra-dyrchefid.

8 Am y peth hwn mi attolygais i'r Arglwydd deirgwaith, ar fod iddo ymadael â mi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf,

Digon i ti fy ngras i: canys fy nerth
i a berffeithir mewn gwendid. Yn
llawen iawn gan hynny yr ymffrost-
iaf fi yn hytrach yn fy ngwendid, fel
y preswylio nerth Crist ynof fi.
10 Am hynny yr wyf yn foddlawn
mewn gwendid, mewn ammharch,
mewn anghenion, mewn erlidiau,
mewn cyfyngderau, er mwyn Crist:
canys pan wyf wan, yna yr wyf
gadarn.
11 Mi a euthum yn ffol wrth ym-
ffrostio; chwychwi a'm gyrrasoch:
canys myfi a ddylaswn gael fy
nghanmol gennych chwi: canys ni
bûm i ddim yn ol i'r apostolion
pennaf, er nad ydwyf fi ddim.
12 Arwyddion apostol yn wir a
weithredwyd yn eich plith chwi,
mewn pob amynedd, mewn ar-
wyddion, a rhyfeddodau, a gweith-
redoedd nerthol.
13 Canys beth yw yr hyn y buoch
chwi yn ol am dano, mwy na'r
eglwysi eraill, oddi eithr am na bûm
i fy hun ormesol arnoch? maddeu-
wch i mi hyn o gam.
14 Wele, y drydedd waith yr wyf
fi yn barod i ddyfod attoch; ac ni
byddaf ormesol arnoch: canys nid
ydwyf yn ceisio yr eiddoch chwi,
ond chwychwi: canys ni ddylai y
plant gasglu trysor i'r rhïeni, ond
y rhïeni i'r plant.
15 A myfi yn ewyllysgar iawn a
dreuliaf, ac a ymdreuliaf, dros eich
eneidiau chwi, er fy mod yn eich
caru yn helaethach, ac yn cael fy
ngharu yn brinnach.
16 Eithr bid, ni phwysais i arnoch:
ond, gan fod yn gyfrwys, mi a'ch
deliais chwi trwy ddichell.
17 A wneuthum i elw o honoch
chwi trwy neb o'r rhai a ddanfonais
attoch?
18 Mi a ddeisyfais ar Titus, a chyd
âg *ef* mi a anfonais frawd. A elwodd
Titus ddim arnoch? onid yn yr un
yspryd y rhodiasom? onid yn yr un
llwybrau?
19 Drachefn, a ydych chwi yn tyb-
ied mai ymesgusodi yr ydym wrth-
ych? ger bron Duw yng Nghrist yr
ydym yn llefaru; a phob peth, an-
wylyd, er adeiladaeth i chwi.
20 Canys ofni yr wyf, rhag, pan
ddelwyf, na'ch caffwyf yn gyfryw rai
ag a fynnwn, a'm cael innau i chwi-
thau yn gyfryw ag nis mynnech: rhag
bod cynhennau, cenfigennau, llidiau,
ymrysonau, goganau, hustyngau, ym-
chwyddiadau, anghydfyddiaethau:
21 Rhag, pan ddelwyf drachefn, fod
i'm Duw fy narostwng yn eich plith,
ac i mi ddwyn galar dros lawer, y
rhai a bechasant eisoes, ac nid edifar-
hasant am yr aflendid, a'r godineb,
a'r anlladrwydd a wnaethant.

PENNOD XIII.

1 Y mae yn bygwth pechaduriaid dïedifeiriol â thoster a gallu ei apostoliaeth. 5 A chan eu cyngh-hori hwynt i brofi eu ffydd, 7 ac i ddiwygio eu beiau cyn ei ddyfod ef, 11 y mae yn diweddu ei epistol, trwy eu hannog hwy yn gyffredinol, a gweddïo.

Y DRYDEDD waith hon yr yd-
wyf yn dyfod attoch. Yng
ngenau dau neu dri o dystion y
bydd safadwy pob gair.
2 Rhag-ddywedais i chwi, ac yr
ydwyf yn rhag-ddywedyd fel *pe
bawn* yn bresennol yr ail waith, ac
yn absennol yr awrhon yr ydwyf yn
ysgrifenu at y rhai a bechasant eis-
oes, ac at y lleill i gyd, os deuaf
drachefn, nad arbedaf:
3 Gan eich bod yn ceisio profiad o
Grist, yr hwn sydd yn llefaru ynof,
yr hwn tu ag attoch chwi nid yw
wan, eithr sydd nerthol ynoch chwi.
4 Canys er ei groeshoelio ef o ran
gwendid, etto byw ydyw trwy nerth
Duw: canys ninnau hefyd ydym
weiniaid ynddo ef, eithr byw fydd-
wn gyd âg ef trwy nerth Duw tu ag
attoch chwi.
5 Profwch chwychwi eich hunain,
a ydych yn y ffydd; holwch eich
hunain. Ai nid ydych yn eich ad-
nabod eich hunain, *sef* bod Iesu
Grist ynoch, oddi eithr i chwi fod
yn anghymmeradwy?
6 Ond yr wyf yn gobeithio y
gwybyddwch nad ydym ni yn ang-
hymmeradwy.
7 Ac yr wyf yn gweddïo ar Dduw
na wneloch chwi ddim drwg; nid
fel yr ymddangosom ni yn gymmer-
adwy, ond fel y gwneloch chwi yr
hyn sydd dda, er bod o honom ni
megis rhai anghymmeradwy.

8 Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y gwirionedd, ond dros y gwirionedd.
9 Canys llawen ydym pan fyddom ni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion: a hyn hefyd yr ydym yn ei ddymuno, *sef* eich perffeithrwydd chwi.
10 Am hynny myfi yn absennol ydwyf yn ysgrifenu y pethau hyn, fel pan fyddwyf bresennol nad arferwyf doster, yn ol yr awdurdod a roddes yr Arglwydd i mi er adeilad, ac nid er dinystr.
11 Bellach, frodyr, byddwch wych. Byddwch berffaith, diddaner chwi, syniwch yr un peth, byddwch heddychol; a Duw y cariad a'r heddwch a fydd gyd â chwi.
12 Anherchwch eich gilydd â chusan sanctaidd. Y mae yr holl saint yn eich annerch chwi.
13 Gras *ein* Harglwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, *a fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a ysgrifenwyd o Philippi ym Macedonia, gyd â Thitus a Luc.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

GALATIAID.

PENNOD I.

6 *Y mae efe yn rhyfeddu iddynt ei adael ef a'r efengyl cyn gynted;* 8 *ac yn melldithio y rhai a bregethant efengyl amgen na'r hon a bregethai efe.* 11 *Nad gan ddynion y dysgodd efe yr efengyl, eithr gan Dduw.* 13 *Ac y mae yn dangos pa beth ydoedd efe cyn ei alw,* 17 *a pha beth a wnaeth efe yn y man wedi ei alw.*

PAUL, apostol, (nid o ddynion, na thrwy ddyn, eithr trwy Iesu Grist, a Duw Dad, yr hwn a'i cyfododd ef o feirw;)
2 A'r brodyr oll y rhai sydd gyd â mi, at eglwysi Galatia:
3 Gras *fyddo* i chwi a heddwch oddi wrth Dduw Dad, a'n Harglwydd Iesu Grist;
4 Yr hwn a'i rhoddes ei hun dros ein pechodau, fel y'n gwaredai ni oddi wrth y byd drwg presennol, yn ol ewyllys Duw a'n Tad ni;
5 I'r hwn *y byddo* gogoniant yn oes oesoedd. Amen.
6 Y mae yn rhyfedd gennyf eich symmud mor fuan oddi wrth yr hwn a'ch galwodd i ras Crist, at efengyl arall:
7 Yr hon nid yw arall; ond bod rhai yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych dattrôi efengyl Crist.
8 Eithr pe byddai i ni, neu i angel o'r nef, efengylu i chwi amgen na'r hyn a efengylasom i chwi, bydded anathema.
9 Megis y rhag-ddywedasom, felly yr ydwyf yr awrhon drachefn yn dywedyd, Os efengyla neb i chwi amgen na'r hyn a dderbyniasoch, bydded anathema.
10 Canys yr awrhon ai peri credu dynion yr wyf, ynte Duw? neu a ydwyf fi yn ceisio rhyngu bodd dynion? canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grist.
11 Eithr yr ydwyf yn hysbysu i chwi, frodyr, *am* yr efengyl a bregethwyd gennyf fi, nad yw hi ddynol.
12 Canys nid gan ddyn y derbyniais i hi, nac y'm dysgwyd; eithr trwy ddatguddiad Iesu Grist.
13 Canys chwi a glywsoch fy ymarweddiad i gynt yn y grefydd Iuddewig, i mi allan o fesur erlid eglwys Dduw, a'i hanrheithio hi;
14 Ac i mi gynnyddu yn y grefydd Iuddewig yn fwy na llawer o'm cyfoedion yn fy nghenedl fy hun, gan fod yn fwy awyddus i draddodiadau fy nhadau.
15 Ond pan welodd Duw yn dda, yr hwn a'm neillduodd i o groth fy mam, ac a'*m* galwodd *i* trwy ei ras,
16 I ddatguddio ei Fab ef ynof fi, fel y pregethwn ef ym mhlith y cenhedloedd; yn y fan nid ymgynghorais â chig a gwaed:
17 Ac nid euthum yn fy ol i Jerusalem at y rhai oedd o'm blaen i yn apostolion; ond mi a euthum i Arabia, a thrachefn y dychwelais i Damascus.

18 Yna ar ol tair blynedd y deuth-
um yn fy ol i Jerusalem i ymweled
â Phetr; ac a arhosais gyd âg ef
bymtheng niwrnod.
19 Eithr *neb* arall o'r apostolion
nis gwelais, ond Iago brawd yr Ar-
glwydd.
20 A'r pethau yr wyf yn eu hys-
grifenu attoch, wele, ger bron Duw,
nad wyf yn dywedyd celwydd.
21 Wedi hynny y deuthum i wled-
ydd Syria a Cilicia;
22 Ac yr oeddwn heb fy adnabod
wrth *fy* wyneb yn eglwysi Judea y
rhai oedd yng Nghrist:
23 Ond yn unig hwy a glywsent,
fod yr hwn oedd gynt yn ein herlid
ni, yr awrhon yn pregethu y ffydd,
yr hon gynt a anrheithiasai.
24 A hwy a ogoneddasant Dduw
ynof fi.

PENNOD II.

1 Y mae yn dangos pa bryd yr aeth efe i fynu i Jerusalem, ac i ba beth; 3 ac nad enwaedasid ar Titus; 11 a gwrthwynebu o hono ef Petr. 14 Paham y mae efe ac eraill, a hwythau yn Iuddewon, yn credu y cânt eu cyfiawnhâu yng Nghrist trwy ffydd, ac nid trwy weithredoedd; 20 ac na bo iddynt hwy, y rhai a gyfiawnhâwyd felly, fyw mewn pechod.

YNA wedi pedair blynedd ar
ddeg yr euthum drachefn i
fynu i Jerusalem gyd â Barnabas,
gan gymmeryd Titus hefyd gyd â
mi.
2 Ac mi a euthum i fynu yn ol
datguddiad, ac a fynegais iddynt yr
efengyl yr hon yr wyf yn ei phreg-
ethu ym mhlith y Cenhedloedd; ond
o'r neilldu i'r rhai cyfrifol, rhag
mewn un modd fy mod yn rhedeg
yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.
3 Eithr Titus, yr hwn oedd gyd â
mi, er ei fod yn Roegwr, ni chym-
hellwyd chwaith i enwaedu arno:
4 A hynny o herwydd y gau-frodyr
a ddygasid i mewn, y rhai a ddaeth-
ant i mewn i yspïo ein rhyddid ni
yr hon sydd gennym yng Nghrist
Iesu, fel y'n caethiwent ni:
5 I ba rai nid ymroisom trwy
ddarostyngiad, na ddo dros awr;
fel yr arhosai gwirionedd yr efengyl
gyd â chwi.
6 A chan y rhai a dybid eu bod yn
rhyw beth, (pa fath *gynt* oeddynt,
nid yw ddim i mi; nid yw Duw yn
derbyn wyneb dyn;) canys y rhai
cyfrifol ni chwanegasant ddim i mi:
7 Eithr yn y gwrthwyneb, pan
welsant ddarfod ymddiried i mi am
efengyl y dïenwaediad, megis am
efengyl yr enwaediad i Petr:
8 (Canys yr hwn oedd yn gweith-
redu yn nerthol yn Petr i apostol-
iaeth yr enwaediad, a nerthol-
weithredodd ynof finnau hefyd tu
ag at y Cenhedloedd:)
9 A phan wybu Iago, a Cephas,
ac Ioan, y rhai a dybid eu bod yn
golofnau, y gras a roddwyd i mi,
hwy a roddasant i mi ac i Barnabas
ddehau-ddwylaw cymdeithas; fel *yr
elem* ni at y Cenhedloedd, a hwy-
thau at yr enwaediad.
10 Yn unig ar fod i ni gofio y tlod-
ion; yr hyn hefyd y bûm i ddiwyd
i'w wneuthur.
11 A phan ddaeth Petr i Antioch-
ia, mi a'i gwrthwynebais yn ei wyn-
eb, am ei fod i'w feio.
12 Oblegid cyn dyfod rhai oddi
wrth Iago, efe a fwyttaodd gyd â'r
Cenhedloedd: ond wedi iddynt ddy-
fod, efe a giliodd, ac a neillduodd
ei hun oddi wrthynt, gan ofni y rhai
oedd o'r enwaediad.
13 A'r Iuddewon eraill hefyd a
gyd-ragrithiasant âg ef; yn gym-
maint ag y dygwyd Barnabas hefyd
i'w rhagrith hwy.
14 Eithr pan welais i nad oeddynt
yn iawn-droedio at wirionedd yr
efengyl, mi a ddywedais wrth Petr
yn *eu* gŵydd *hwy* oll, Os wyt ti, a
thi yn Iuddew, yn byw fel y Cen-
hedloedd, ac nid fel yr Iuddewon,
paham yr wyt ti yn cymmell y Cen-
hedloedd i fyw yn Iuddewaidd?
15 Nyni, *y rhai* wrth naturiaeth
ydym Iuddewon, ac nid o'r Cen-
hedloedd yn bechaduriaid,
16 Yn gwybod nad ydys yn cyf-
iawnhâu dyn trwy weithredoedd y
ddeddf, ond trwy ffydd Iesu Grist,
ninnau hefyd a gredasom yng
Nghrist Iesu, fel y'n cyfiawnhâer
trwy ffydd Crist, ac nid trwy weith-
redoedd y ddeddf: oblegid ni chyf-
iawnhêir un cnawd trwy weithred-
oedd y ddeddf.
17 Ac os, wrth geisio ein cyfiawn-

hâu yng Nghrist, y'n caed ninnau
hefyd yn bechaduriaid, *a ydyw* Crist
am hynny yn weinidog pechod? Na
atto Duw.
18 Canys os wyf fi yn adeiladu
drachefn y pethau a ddistrywiais, yr
wyf yn fy ngwneuthur fy hun yn
droseddwr.
19 Canys yr wyf fi trwy y ddeddf
wedi marw i'r ddeddf, fel y byddwn
fyw i Dduw.
20 Mi a groeshoeliwyd gyd â
Christ: eithr byw ydwyf; etto nid
myfi, ond Crist sydd yn byw ynof
fi: a'r hyn yr ydwyf yr awrhon yn
ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr yd-
wyf trwy ffydd Mab Duw, yr hwn
a'm carodd, ac a'i dodes ei hun
drosof fi.
21 Nid wyf yn dirymmu gras Duw:
canys os o'r ddeddf *y mae* cyfiawn-
der, yna y bu Crist farw yn ofer.

PENNOD III.

1 *Mae efe yn gofyn pa beth a'u cynhyrfodd hwy i ymadael â'r ffydd, ac i lynu wrth y gyfraith.* 6 *Y rhai a gredant a gyfiawnhêir,* 9 *ac a fendithir gyd âg Abraham:* 10 *a hyn y mae efe yn ei ddangos trwy lawer o resymmau.*

O Y Galatiaid ynfyd, pwy a'ch
llygad-dynodd chwi fel nad
ufuddhâech i'r gwirionedd, i ba rai
o flaen eu llygaid y portreiadwyd
Iesu Grist, wedi ei groeshoelio yn
eich plith?
2 Hyn yn unig a ewyllysiaf ei
ddysgu gennych; Ai wrth weithred-
oedd y ddeddf y derbyniasoch yr Ys-
pryd, ynte wrth wrandawiad ffydd?
3 A ydych chwi mor ynfyd? gwedi
i chwi ddechreu yn yr Yspryd, a
berffeithir chwi yr awrhon yn y
cnawd?
4 A ddïoddefasoch gymmaint yn
ofer? os *yw* ofer hefyd.
5 Yr hwn gan hynny sydd yn
trefnu i chwi yr Yspryd, ac yn
gwneuthur gwyrthiau yn eich plith,
ai o weithredoedd y ddeddf, neu o
wrandawiad ffydd *y mae?*
6 Megis y credodd Abraham i
Dduw, ac y cyfrifwyd iddo yn gyf-
iawnder.
7 Gwybyddwch felly mai y rhai
sydd o ffydd, y rhai hynny yw plant
Abraham.
8 A'r ysgrythyr yn rhag-weled mai
trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawn-
hâu y cenhedloedd, a rag-efengyl-
odd i Abraham, *gan ddywedyd,*
Ynot ti y bendithir yr holl gen-
hedloedd.
9 Felly gan hynny, y rhai sydd o
ffydd a fendithir gyd âg Abraham
ffyddlawn.
10 Canys cynnifer ag y sydd o
weithredoedd y ddeddf, dan felldith
y maent: canys ysgrifenwyd, Mell-
digedig *yw* pob un nid yw yn aros
yn yr holl bethau a ysgrifenir yn
llyfr y ddeddf, i'w gwneuthur hwynt.
11 Ac na chyfiawnhêir neb trwy
y ddeddf ger bron Duw, eglur *yw:*
oblegid, Y cyfiawn a fydd byw trwy
ffydd.
12 A'r ddeddf nid yw o ffydd:
eithr, Y dyn a wna y pethau hynny,
a fydd byw ynddynt.
13 Crist a'n llwyr-brynodd oddi wrth
felldith y ddeddf, gan ei wneuthur
yn felldith trosom: canys y mae yn
ysgrifenedig, Melldigedig *yw* pob
un sydd y'nghrôg ar bren:
14 Fel y delai bendith Abraham
ar y Cenhedloedd, trwy Grist Iesu;
fel y derbyniem addewid yr Yspryd
trwy ffydd.
15 Y brodyr, dywedyd yr wyf ar
wedd ddynol; Cyd na byddo ond
ammod dyn, wedi y cadarnhâer, nid
yw neb yn ei ddirymmu neu yn
rhoddi atto.
16 I Abraham y gwnaethpwyd yr
addewidion, ac i'w had ef. Nid yw
yn dywedyd, Ac i'w hadau, megis
am lawer; ond megis am un, Ac
i'th had di, yr hwn yw Crist.
17 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd,
am yr ammod a gadarnhâwyd o'r
blaen gan Dduw yng Nghrist, nad
yw y ddeddf, oedd bedwar cant a
deg ar hugain o flynyddoedd wedi,
yn ei ddirymmu, i wneuthur yr
addewid yn ofer.
18 Canys os o'r ddeddf *y mae* yr
etifeddiaeth, nid *yw* hayach o'r
addewid: ond Duw a'*i* rhad-rodd-
odd i Abraham trwy addewid.
19 Beth gan hynny *yw* y ddeddf?
Oblegid troseddau y rhoddwyd hi
yn ychwaneg, hyd oni ddelai yr had,
i'r hwn y gwnaethid yr addewid; *a*

hi a drefnwyd trwy angelion yn llaw cyfryngwr.

20 A chyfryngwr nid yw i un; ond Duw sydd un.

21 *A ydyw* y ddeddf gan hynny yn erbyn addewidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoisid deddf a allasai fywhâu, yn wir o'r ddeddf y buasai cyfiawnder.

22 Eithr cyd-gauodd yr ysgrythyr bob peth dan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Iesu Grist i'r rhai sydd yn credu.

23 Eithr cyn dyfod ffydd, y'n cadwyd dan y ddeddf, wedi ein cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd i'w datguddio.

24 Y ddeddf gan hynny oedd ein hathraw ni at Grist, fel y'n cyfiawnhâid trwy ffydd.

25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym mwyach dan athraw.

26 Canys chwi oll ydych blant i Dduw trwy ffydd yng Nghrist Iesu.

27 Canys cynnifer o honoch ag a fedyddiwyd yng Nghrist, a wisgasoch Grist.

28 Nid oes nac Iuddew na Groegwr, nid oes na chaeth na rhydd, nid oes na gwrryw na benyw: canys chwi oll un ydych yng Nghrist Iesu.

29 Ac os eiddo Crist *ydych*, yna had Abraham ydych, ac etifeddion yn ol yr addewid.

PENNOD IV.

1 *Ein bod ni dan y ddeddf hyd ddyfodiad Crist, fel y mae yr etifedd dan ei ymgeleddwr nes ei ddyfod i'w oed: 5 eithr darfod i Grist ein rhyddhâu ni oddi wrth y ddeddf: 7 nad ydym ni gan hynny weision iddi mwyach. 14 Y mae efe yn cofio eu hewyllys da hwynt tu ag atto ef, a'r eiddo yntau tu ag attynt hwythau; 22 ac yn dangos mai meibion i Abraham ydym ni, o'r wraig rydd.*

A *HYN* yr wyf yn ei ddywedyd: dros gymmaint o amser ag y mae yr etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwas, er ei fod yn arglwydd ar y cwbl;

2 Eithr y mae efe dan ymgeleddwyr a llywodraethwyr, hyd yr amser a osodwyd gan y tad.

3 Felly ninnau hefyd, pan oeddym fechgyn, oeddym gaethion dan wyddorion y byd:

4 Ond pan ddaeth cyflawnder yr amser, y danfonodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur dan y ddeddf;

5 Fel y prynai y rhai *oedd* dan y ddeddf, fel y derbyniem y mabwysiad.

6 Ac o herwydd eich bod yn feibion, yr anfonodd Duw Yspryd ei Fab i'ch calonnau chwi, yn llefain, Abba, Dad.

7 Felly nid wyt ti mwy yn was, ond yn fab; ac os mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Grist.

8 Eithr y pryd hynny, pan oeddych heb adnabod Duw, chwi a wasanaethasoch y rhai wrth naturiaeth nid ydynt dduwiau.

9 Ac yn awr, a chwi yn adnabod Duw, ond yn hytrach yn adnabyddus gan Dduw, pa fodd yr ydych yn troi drachefn at yr egwyddorion llesg a thlodion, y rhai yr ydych yn chwennych drachefn o newydd eu gwasanaethu?

10 Cadw yr ydych ddiwrnodau, a misoedd, ac amseroedd, a blynyddoedd.

11 Y mae arnaf ofn am danoch, rhag darfod i mi boeni wrthych yn ofer.

12 Byddwch fel fyfi, canys *yr wyf* fi fel chwi, y brodyr, attolwg i chwi: ni wnaethoch i mi ddim cam.

13 A chwi a wyddoch mai trwy wendid y cnawd yr efengylais i chwi y waith gyntaf.

14 A'm profedigaeth, yr hon *oedd* yn fy nghnawd, ni ddïystyrasoch, ac ni ddirmygasoch; eithr chwi a'm derbyniasoch megis angel Duw, megis Crist Iesu.

15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch chwi? canys tystio yr wyf i chwi, pe *buasai* bosibl, y tynnasech eich llygaid, ac a'u rhoisech i mi.

16 A euthum i gan hynny yn elyn i chwi, wrth ddywedyd i chwi y gwir?

17 Y maent yn rhoi mawr-serch arnoch, *ond* nid yn dda; eithr chwennych y maent eich cau chwi allan, fel y rhoddoch fawr-serch arnynt hwy.

18 Eithr da *yw* dwyn mawr-serch mewn peth da yn wastadol, ac nid yn unig tra fyddwyf bresennol gyd â chwi.

19 Fy mhlant bychain, y rhai yr wyf yn eu hesgor drachefn, hyd oni ffurfier Crist ynoch;

20 *Ac* mi a fynnwn pe bawn yn awr gyd â chwi, a newidio fy llais; o herwydd yr wyf yn ammeu o honoch.

21 Dywedwch i mi, y rhai ydych yn chwennych bod dan y ddeddf, onid ydych chwi yn clywed y ddeddf?

22 Canys y mae yn ysgrifenedig, fod i Abraham ddau fab; un o'r wasanaeth-ferch, ac un o'r *wraig* rydd.

23 Eithr yr hwn *oedd* o'r wasanaeth-ferch, a aned yn ol y cnawd; a'r hwn *oedd* o'r *wraig* rydd, trwy yr addewid.

24 Yr hyn bethau ydynt mewn alegori: canys y rhai hyn yw y ddau destament; un yn ddïau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwed, yr hon yw Agar:

25 Canys yr Agar yma yw mynydd Sina yn Arabia, ac y mae yn cyfatteb i'r Jerusalem *sydd* yn awr; ac y mae yn gaeth, *hi* a'i phlant.

26 Eithr y Jerusalem *honno* uchod sydd rydd, yr hon yw ein mam ni oll.

27 Canys ysgrifenedig yw, Llawenhâ, di yr ammhlantadwy, yr hon nid wyt yn eppilio; torr allan a llefa, yr hon nid wyt yn esgor: canys i'r unig y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae iddi wr.

28 A ninnau, frodyr, megis *yr oedd* Isaac, ydym blant yr addewid.

29 Eithr megis y pryd hwnnw, yr hwn a anwyd yn ol y cnawd a erlidiai yr hwn *a anwyd* yn ol yr Yspryd, felly yr awrhon hefyd.

30 Ond beth y mae yr ysgrythyr yn ei ddywedyd? Bwrw allan y wasanaeth-ferch a'i mab: canys ni chaiff mab y wasanaeth-ferch etifeddu gyd â mab y *wraig* rydd.

31 Felly, frodyr, nid plant i'r wasanaeth-ferch ydym, ond i'r *wraig* rydd.

PENNOD V.

1 Y mae yn eu hannog hwy i sefyll yn eu rhyddid, 3 ac nad arferont enwaediad; 13 eithr yn hytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y gyfraith. 19 Y mae yn rhifo gweithredoedd y cnawd, 22 a ffrwythau yr Yspryd; 25 ac yn eu hannog i rodio yn yr Yspryd.

SEFWCH gan hynny yn y rhyddid â'r hwn y rhyddhaodd Crist ni; ac na ddalier chwi drachefn dan iau caethiwed.

2 Wele, myfi Paul wyf yn dywedyd wrthych, Os enwaedir chwi, ni lesâ Crist ddim i chwi.

3 Ac yr wyf yn tystiolaethu drachefn i bob dyn a'r a enwaedir, ei fod ef yn ddyledwr i gadw yr holl ddeddf.

4 Chwi a aethoch yn ddifudd oddi wrth Grist, y rhai ydych yn ymgyfiawnhâu yn y ddeddf: chwi a syrthiasoch ymaith oddi wrth ras.

5 Canys nyni yn yr Yspryd trwy ffydd ydym yn disgwyl gobaith cyfiawnder.

6 Canys yng Nghrist Iesu ni all enwaediad ddim, na dïenwaediad; ond ffydd yn gweithio trwy gariad.

7 Chwi a redasoch yn dda; pwy a'ch rhwystrodd chwi, fel nad ufuddhâech i'r gwirionedd?

8 Y cynghor *hwn* nid *yw* oddi wrth yr hwn sydd yn eich galw chwi.

9 Y mae ychydig lefain yn lefeinio yr holl does.

10 Y mae gennyf fi hyder am danoch yn yr Arglwydd, na syniwch chwi ddim arall: ond y neb sydd yn eich trallodi a ddwg farnedigaeth, pwy bynnag fyddo.

11 A myfi, frodyr, os yr enwaediad etto yr wyf yn ei bregethu, paham y'm herlidir etto? yn wir tynnwyd ymaith dramgwydd y groes.

12 Mi a fynnwn, ïe, pe torrid ymaith y rhai sydd yn aflonyddu arnoch.

13 Canys i ryddid y'ch galwyd chwi, frodyr: yn unig nac *arferwch* y rhyddid yn achlysur i'r cnawd, ond trwy gariad gwasanaethwch eich gilydd.

14 Canys yr holl ddeddf a gyflawnir mewn un gair, *sef* yn hwn; Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

15 Ond os cnoi a thraflyngcu eich gilydd yr ydych, gwyliwch na ddifethir chwi gan eich gilydd.

16 Ac yr wyf yn dywedyd, Rhodiwch yn yr Yspryd, ac na chyflawnwch drachwant y cnawd.

17 Canys y mae y cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Yspryd, a'r Ys-

pryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrthwynebant eu gilydd, fel na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllysioch.
18 Ond os gan yr Yspryd y'ch arweinir, nid ydych dan y ddeddf.
19 Hefyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd; y rhai yw, torr-prïodas, godineb, aflendid, anlladrwydd,
20 Delw-addoliaeth, swyn-gyfaredd, casineb, cynhennau, gwŷnfydau, llid, ymrysonau, ymbleidio, heresiau,
21 Cenfigennau, llofruddiaeth, meddwdod, cyfeddach, a chyffelyb i'r rhai hyn: am y rhai yr wyf fi yn rhag-ddywedyd wrthych, megis ag y rhag-ddywedais, na chaiff y rhai sydd yn gwneuthur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Dduw.
22 Eithr ffrwyth yr Yspryd yw, cariad, llawenydd, tangnefedd, hirymaros, cymmwynasgarwch, daioni, ffydd, addfwynder, dirwest:
23 Yn erbyn y cyfryw nid oes ddeddf.
24 A'r rhai *sydd* yn eiddo Crist, a groeshoeliasant y cnawd, â'i wŷniau a'i chwantau.
25 Os byw yr ydym yn yr Yspryd, rhodiwn hefyd yn yr Yspryd.
26 Na fyddwn wag-ogoneddgar, gan ymannog ein gilydd, gan ymgenfigennu wrth ein gilydd.

PENNOD VI.

1 *Y mae yn eu hannog i ymddwyn yn llariaidd tu ag at frawd a lithrodd; 2 ac i ddwyn bob un faich eu gilydd: 6 i fod yn hael tu ag at eu dysgawdwyr; 9 ac na ddiffygiont yn gwneuthur da. 12 Y mae yn dangos pa beth yw amcan y rhai sydd yn pregethu yr enwaediad. 14 Nad yw efe yn gorfoleddu mewn dim, ond y'nghroes Crist.*

Y BRODYR, os goddiweddir dyn ar ryw fai, chwychwi y rhai ysprydol, adgyweiriwch y cyfryw un mewn yspryd addfwynder; gan dy ystyried dy hun, rhag dy demtio dithau.
2 Dygwch feichiau eich gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Crist.
3 Oblegid os tybia neb ei fod yn rhyw beth, ac yntau heb fod yn ddim, y mae efe yn ei dwyllo ei hun.
4 Eithr profed pob un ei waith ei hun; ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn unig, ac nid mewn arall.
5 Canys pob un a ddwg ei faich ei hun.
6 A chyfranned yr hwn a ddysgwyd yn y gair â'r hwn sydd yn ei ddysgu, ym mhob peth da.
7 Na thwyller chwi: ni watworir Duw: canys beth bynnag a hauo dyn, hynny hefyd a fêd efe.
8 Oblegid yr hwn sydd yn hau i'w gnawd ei hun, o'r cnawd a fêd lygredigaeth: eithr yr hwn sydd yn hau i'r Yspryd, o'r Yspryd a fêd fywyd tragywyddol.
9 Eithr yn gwneuthur daioni na ddïogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn, oni ddiffygiwn.
10 Am hynny tra yr ydym yn cael amser cyfaddas, gwnawn dda i bawb, ond yn enwedig i'r rhai sydd o deulu y ffydd.
11 Gwelwch cyhyd y llythyr a ysgrifenais attoch â'm llaw fy hun.
12 Cynnifer ag sydd yn ewyllysio ymdeccâu yn y cnawd, y rhai hyn sydd yn eich cymmell i'ch enwaedu; yn unig fel nad erlidier hwy oblegid croes Crist.
13 Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu hunain yn cadw y ddeddf; ond ewyllysio y maent enwaedu arnoch chwi, fel y gorfoleddont yn eich cnawd chwi.
14 Eithr na atto Duw i mi ymffrostio ond y'nghroes ein Harglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn y croeshoeliwyd y byd i mi, a minnau i'r byd.
15 Canys yng Nghrist Iesu ni ddichon enwaediad ddim, na dïenwaediad, ond creadur newydd.
16 A chynnifer ag a rodiant yn ol y rheol hon, tangnefedd arnynt a thrugaredd, ac ar Israel Duw.
17 O hyn allan na flined neb fi: canys dwyn yr wyf fi yn fy nghorph nodau yr Arglwydd Iesu.
18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *a fyddo* gyd â'ch yspryd chwi, frodyr. Amen.

¶ At y Galatiaid yr ysgrifenwyd o Rufain.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT YR

EPHESIAID.

PENNOD I.

1 *Ar ol cyfarch yr Ephesiaid,* 3 *a dïolch drostynt,* 4 *y mae efe yn crybwyll am ein hetholedigaeth ni,* 6 *a'n mabwysiad trwy ras,* 11 *yr hyn yw gwir ffynnon iachawdwriaeth dyn :* 13 *ac am na ellir yn hawdd gyrhaeddyd uchder y dirgelwch hwn,* 16 *y mae yn gweddïo ar iddynt ddyfod* 18 *i gyflawn wybodaeth* 20 *a meddiant o hono yng Nghrist.*

PAUL, apostol Iesu Grist trwy
ewyllys Duw, at y saint sydd
yn Ephesus, a'r ffyddloniaid yng
Nghrist Iesu :
2 Gras *fyddo* i chwi, a thangnef-
edd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r
Arglwydd Iesu Grist.
3 Bendigedig *fyddo* Duw a Thad
ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn
a'n bendithiodd ni â phob bendith
ysprydol yn y nefolion *leoedd* yng
Nghrist :
4 Megis yr etholodd efe ni ynddo
ef cyn seiliad y byd, fel y byddem
yn sanctaidd ac yn ddifeius ger ei
fron ef mewn cariad :
5 Wedi iddo ein rhagluniaethu ni i
fabwysiad trwy Iesu Grist iddo ei
hun, yn ol boddlonrwydd ei ewyllys
ef,
6 Er mawl gogoniant ei ras ef,
trwy yr hwn y gwnaeth ni yn gym-
meradwy yn yr Anwylyd :
7 Yn yr hwn y mae i ni brynedig-
aeth trwy ei waed ef, *sef* maddeuant
pechodau, yn ol cyfoeth ei ras ef ;
8 Trwy yr hwn y bu efe helaeth i
ni ym mhob doethineb a deall,
9 Gwedi iddo hysbysu i ni ddir-
gelwch ei ewyllys, yn ol ei foddlon-
rwydd ei hun, yr hon a arfaethasai
efe ynddo ei hun :
10 Fel y'ngoruchwyliaeth cyflawn-
der yr amseroedd, y gallai grynhôi
ynghyd yng Nghrist yr holl bethau
sydd yn y nefoedd, ac ar y ddaear,
ynddo ef :
11 Yn yr hwn y'n dewiswyd hefyd,
wedi ein rhagluniaethu yn ol arfaeth
yr hwn sydd yn gweithio pob peth
wrth gynghor ei ewyllys ei hun :
12 Fel y byddem ni er mawl i'w
ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeith-
iasom yng Nghrist.
13 Yn yr hwn *y gobeithiasoch*
chwithau hefyd, wedi i chwi glywed
gair y gwirionedd, efengyl eich iach-
awdwriaeth : yn yr hwn hefyd, wedi
i chwi gredu, y'ch seliwyd trwy Lân
Yspryd yr addewid ;
14 Yr hwn yw ernes ein hetifedd-
iaeth ni, hyd bryniad y pwrcas, i
fawl ei ogoniant ef.
15 O herwydd hyn minnau hefyd,
wedi clywed eich ffydd yn yr Ar-
glwydd Iesu, a'ch cariad tu ag at yr
holl saint,
16 Nid wyf yn peidio â dïolch
drosoch, gan wneuthur coffa am
danoch yn fy ngweddïau ;
17 Ar i Dduw ein Harglwydd Iesu
Grist, Tad y gogoniant, roddi i chwi
Yspryd doethineb a datguddiad,
trwy ei adnabod ef :
18 Wedi goleuo llygaid eich medd-
yliau ; fel y gwypoch beth yw go-
baith ei alwedigaeth ef, a pheth *yw*
golud gogoniant ei etifeddiaeth ef
yn y saint,
19 A pheth *yw* rhagorol fawredd
ei nerth ef tu ag attom ni y rhai ŷm
yn credu, yn ol gweithrediad nerth
ei gadernid ef ;
20 Yr hon a weithredodd efe yng
Nghrist, pan y cyfododd ef o feirw,
ac a'i gosododd i eistedd ar ei dde-
heulaw ei hun yn y nefolion *leoedd,*
21 Goruwch pob tywysogaeth, ac
awdurdod, a gallu, ac arglwydd-
iaeth, a phob enw a enwir, nid yn
unig yn y byd hwn, ond hefyd yn yr
hwn a ddaw :
22 Ac a ddarostyngodd bob peth
dan ei draed ef, ac a'i rhoddes ef yn
ben uwch law pob peth i'r eglwys,
23 Yr hon yw ei gorph ef, ei gyf-
lawnder ef, yr hwn sydd yn cyflawni
oll yn oll.

PENNOD II.

1 *Trwy gyffelybu yr hyn oeddym ni wrth* 3 *naturiaeth â'r hyn ydym ni* 5 *trwy ras,* 10 *y mae yn dangos ddarfod ein creu ni i weithredoedd da ;* 13 *a chan ein bod ni wedi ein dwyn yn agos trwy Grist, na ddylem ni fyw megis* 11 *Cenhedloedd, ac* 12 *estroniaid gynt ; ond megis* 19 *cyd-ddinasyddion â'r saint, a theulu Duw.*

ACHWITHAU *a fywhaodd efe,*
pan oeddych feirw mewn cam-
weddau a phechodau;
2 Yn y rhai y rhodiasoch gynt yn
ol helynt y byd hwn, yn ol tywysog
llywodraeth yr awyr, yr yspryd sydd
yr awrhon yn gweithio ym mhlant
anufudd-dod;
3 Ym mysg y rhai hefyd y bu ein
hymarweddiad ni oll gynt, yn
chwantau ein cnawd, gan wneuthur
ewyllysiau y cnawd a'r meddyliau;
ac yr oeddym ni wrth naturiaeth yn
blant digofaint, megis eraill.
4 Eithr Duw, yr hwn sydd gyf-
oethog o drugaredd, o herwydd ei
fawr gariad trwy yr hwn y carodd
efe ni,
5 Ië, pan oeddym feirw mewn
camweddau, a'n cyd-fywhaodd ni
gyd â Christ, (trwy ras yr ydych yn
gadwedig;)
6 Ac a'*n* cyd-gyfododd, ac a'*n* go-
sododd i gyd-eistedd yn y nefolion
leoedd yng Nghrist Iesu:
7 Fel y gallai ddangos yn yr oes-
oedd a ddeuai, ragorol olud ei ras
ef, trwy *ei* gymmwynasgarwch i ni
yng Nghrist Iesu.
8 Canys trwy ras yr ydych yn
gadwedig, trwy ffydd; a hynny nid
o honoch eich hunain: rhodd Duw
ydyw:
9 Nid o weithredoedd, fel nad ym-
ffrostiai neb.
10 Canys ei waith ef ydym, wedi
ein creu yng Nghrist Iesu i weith-
redoedd da, y rhai a rag-ddarpar-
odd Duw, fel y rhodiem ni ynddynt.
11 Am hynny cofiwch, a chwi gynt
yn Genhedloedd yn y cnawd, y rhai
a elwid yn ddïenwaediad, gan yr
hyn a elwir enwaediad o waith llaw
yn y cnawd;
12 Eich bod chwi y pryd hwnnw
heb Grist, wedi eich dïeithrio oddi
wrth wladwriaeth Israel, ac yn es-
troniaid oddi wrth ammodau yr
addewid, heb obaith gennych, ac
heb Dduw yn y byd:
13 Eithr yr awrhon yng Nghrist
Iesu, chwychwi, y rhai oeddych gynt
ym mhell, a wnaethpwyd yn agos
trwy waed Crist.
14 Canys efe yw ein tangnefedd ni,
yr hwn a wnaeth y ddau yn un, ac
a ddattododd ganol-fur y gwahan-
iaeth rhyngom ni;
15 Ac a ddirymmodd trwy ei
gnawd ei hun y gelyniaeth, *sef*
deddf y gorchymynion mewn or-
deiniadau, fel y creai y ddau ynddo
ei hun yn un dyn newydd, gan
wneuthur heddwch;
16 Ac fel y cymmodai y ddau â
Duw yn un corph trwy y groes, wedi
lladd y gelyniaeth trwyddi hi.
17 Ac efe a ddaeth, ac a bregeth-
odd dangnefedd i chwi y rhai pell,
ac i'r rhai agos.
18 Oblegid trwyddo ef y mae i ni
ein dau ddyfodfa mewn un Yspryd
at y Tad.
19 Weithian gan hynny nid ydych
chwi mwyach yn ddïeithriaid a dy-
fodiaid, ond yn gyd-ddinasyddion
â'r saint, ac yn deulu Duw;
20 Wedi eich goruwch-adeiladu
ar sail yr apostolion a'r prophwydi,
ac Iesu Grist ei hun yn ben congl-
faen;
21 Yn yr hwn y mae yr holl ad-
eilad wedi ei chymmwys gyd-gys-
sylltu, yn cynnyddu yn deml sanct-
aidd yn yr Arglwydd:
22 Yn yr hwn y'ch cyd-adeilad-
wyd chwithau yn breswylfod i
Dduw trwy yr Yspryd.

PENNOD III.

1 *Darfod hysbysu i Paul, trwy ddatguddiad,*
5 guddiedig ddirgelwch 6 cadwedigaeth y Cen-
hedloedd; 8 ac mai iddo ef y rhoisid y gras i'w
9 bregethu ef. 13 Y mae yn dymuno arnynt
na lwfrhaont oblegid ei flinderau ef; 14 ac yn
gweddïo 19 ar iddynt wybod mawr gariad Duw
tu ag attynt.

ER mwyn hyn, myfi Paul, carch-
aror Iesu Grist trosoch chwi
y Cenhedloedd;
2 Os clywsoch am oruchwyliaeth
gras Duw, yr hon a roddwyd i mi
tu ag attoch chwi:
3 Mai trwy ddatguddiad yr hys-
bysodd efe i mi y dirgelwch, (megis
yr ysgrifenais o'r blaen ar ychydig
eiriau,
4 Wrth yr hyn y gellwch, pan
ddarllenoch, wybod fy neall i yn
nirgelwch Crist,)
5 Yr hwn yn oesoedd eraill nid
eglurwyd i feibion dynion, fel y mae

yr awrhon wedi ei ddatguddio i'w
sanctaidd apostolion a'i brophwydi
trwy yr Yspryd;
6 Y byddai y Cenhedloedd yn
gyd-etifeddion, ac yn gyd-gorph, ac
yn gyd-gyfrannogion o'i addewid ef
yng Nghrist, trwy yr efengyl;
7 I'r hon y'm gwnaed i yn wein-
idog, yn ol rhodd gras Duw yr hwn
a roddwyd i mi, yn ol grymmus
weithrediad ei allu ef.
8 I mi, y llai na'r lleiaf o'r holl
saint, y rhoddwyd y gras hwn, i
efengylu ym mysg y Cenhedloedd
anchwiliadwy olud Crist;
9 Ac i egluro i bawb beth *yw*
cymdeithas y dirgelwch, yr hwn
oedd guddiedig o ddechreuad y byd
yn Nuw, yr hwn a greodd bob peth
trwy Iesu Grist:
10 Fel y byddai yr awrhon yn
hysbys i'r tywysogaethau ac i'r
awdurdodau yn y nefolion *leoedd*,
trwy yr eglwys, fawr amryw ddoeth-
ineb Duw,
11 Yn ol yr arfaeth dragywyddol
yr hon a wnaeth efe yng Nghrist
Iesu ein Harglwydd ni:
12 Yn yr hwn y mae i ni hyfdra,
a dyfodfa mewn hyder, trwy ei
ffydd ef.
13 O herwydd paham yr wyf yn
dymuno na lwfrhaoch oblegid fy
mlinderau i drosoch, yr hyn yw
eich gogoniant chwi.
14 O herwydd hyn yr wyf yn plygu
fy ngliniau at Dad ein Harglwydd
Iesu Grist,
15 O'r hwn yr enwir yr holl deulu
yn y nefoedd ac ar y ddaear,
16 Ar roddi o hono ef i chwi, yn
ol cyfoeth ei ogoniant, fod wedi
ymgadarnhâu mewn nerth, trwy ei
Yspryd ef, yn y dyn oddi mewn;
17 Ar fod Crist yn trigo trwy ffydd
yn eich calonnau chwi;
18 Fel y galloch, wedi eich gwreidd-
io a'ch seilio mewn cariad, amgyffred
gyd â'r holl saint, beth *yw* y lled,
a'r hŷd, a'r dyfnder, a'r uchder;
19 A gwybod cariad Crist, yr hwn
sydd uwch law gwybodaeth, fel y'ch
cyflawner â holl gyflawnder Duw.
20 Ond i'r hwn a ddichon wneuth-
ur yn dra rhagorol, y tu hwnt i bob
peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu
yn eu meddwl, yn ol y nerth sydd
yn gweithredu ynom ni,
21 Iddo ef *y byddo* y gogoniant
yn yr eglwys trwy Grist Iesu, dros
yr holl genhedlaethau, hyd yn oes
oesoedd. Amen.

PENNOD IV.

1 *Y mae yn eu hannog hwynt i undeb; 7 ac yn
dangos bod Duw yn rhoddi amryw 11 ddoniau
i ddynion, er mwyn 13 adeiladaeth ei eglwys, a'i
16 chynnydd yng Nghrist. 17 Y mae yn eu galw
hwynt oddi wrth ammhurdeb y cenhedloedd, 24 i
wisgo y dyn newydd; 25 ac i fwrw ymaith gel-
wydd, 29 ac ymadrodd llygredig.*

DEISYF gan hynny arnoch yr
wyf fi, y carcharor yn yr Ar-
glwydd, ar rodio o honoch yn addas
i'r alwedigaeth y'ch galwyd iddi,
2 Gyd â phob gostyngeiddrwydd
ac addfwynder, ynghyd â hir-
ymaros, gan oddef eich gilydd
mewn cariad;
3 Gan fod yn ddyfal i gadw undeb
yr Yspryd y'nghwlwm tangnefedd.
4 Un corph *sydd*, ac un Yspryd,
megis ag y'ch galwyd yn un go-
baith eich galwedigaeth;
5 Un Arglwydd, un ffydd, un bed-
ydd,
6 Un Duw a Thad oll, yr hwn
sydd goruwch oll, a thrwy oll, ac
ynoch oll.
7 Eithr i bob un o honom y rhoed
gras, yn ol mesur dawn Crist.
8 O herwydd paham y mae efe yn
dywedyd, Pan ddyrchafodd i'r uchel-
der, efe a gaethiwodd gaethiwed, ac
a roddes roddion i ddynion.
9 (Eithr efe a ddyrchafodd, beth
yw ond darfod iddo hefyd ddisgyn
yn gyntaf i barthau isaf y ddaear?
10 Yr hwn a ddisgynodd, yw yr
hwn hefyd a esgynodd goruwch yr
holl nefoedd, fel y cyflawnai bob
peth.)
11 Ac efe a roddes rai yn apostol-
ion, a rhai yn brophwydi, a rhai yn
efengylwyr, a rhai yn fugeiliaid ac
yn athrawon;
12 I berffeithio y saint, i waith y
weinidogaeth, i adeilad corph Crist:
13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll yn
undeb ffydd, a gwybodaeth Mab
Duw, yn wr perffaith, at fesur oed-
ran cyflawnder Crist:
14 Fel na byddom mwyach yn

blantos, yn bwhwmman, ac yn ein
cylch-arwain â phob awel dysgeid-
iaeth, trwy hocced dynion, trwy
gyfrwysdra i gynllwyn i dwyllo:
15 Eithr, gan fod yn gywir mewn
cariad, cynnyddu o honom iddo ef
ym mhob peth, yr hwn yw y pen,
sef Crist:
16 O'r hwn y mae yr holl gorph
wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gys-
sylltu, trwy bob cymmal cynhal-
iaeth, yn ol y nerthol weithrediad
ym mesur pob rhan, yn gwneuthur
cynnydd y corph, i'w adeiladu ei
hun mewn cariad.
17 Hyn gan hynny yr wyf yn ei
ddywedyd, ac yn ei dystiolaethu yn
yr Arglwydd, na rodioch chwi mwy-
ach fel y mae y Cenhedloedd eraill
yn rhodio, yn oferedd eu meddwl,
18 Wedi tywyllu *eu* deall, wedi ym-
ddïeithrio oddi wrth fuchedd Dduw,
trwy yr anwybodaeth sydd ynddynt,
trwy ddallineb eu calon:
19 Y rhai wedi diddarbodi, a ym-
roisant i drythyllwch, i wneuthur
pob aflendid yn unchwant.
20 Eithr chwychwi, nid felly y
dysgasoch Grist;
21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac
os dysgwyd chwi ynddo, megis y
mae y gwirionedd yn yr Iesu:
22 Dodi o honoch heibio, o ran yr
ymarweddiad cyntaf, yr hen ddyn,
yr hwn sydd lygredig yn ol y
chwantau twyllodrus;
23 Ac ymadnewyddu yn yspryd
eich meddwl;
24 A gwisgo y dyn newydd, yr
hwn yn ol Duw a grëwyd mewn cyf-
iawnder a gwir sancteiddrwydd.
25 O herwydd paham, gan fwrw
ymaith gelwydd, dywedwch y gwir
bob un wrth ei gymmydog: oblegid
aelodau ydym i'n gilydd.
26 Digiwch, ac na phechwch: na
fachluded yr haul ar eich digofaint
chwi:
27 Ac na roddwch le i ddiafol.
28 Yr hwn a ladrattaodd, na lad-
ratted mwyach: eithr yn hytrach
cymmered boen, gan weithio â'*i*
ddwylaw yr hyn sydd dda; fel y
byddo ganddo beth i'w gyfrannu i'r
hwn y mae angen arno.
29 Na ddeued un ymadrodd llygr-
edig allan o'ch genau chwi, ond y
cyfryw un ag a fyddo da i adeiladu
yn fuddiol, fel y paro ras i'r gwran-
dawyr.
30 Ac na thristêwch Lân Yspryd
Duw, trwy yr hwn y'ch seliwyd hyd
ddydd prynedigaeth.
31 Tynner ymaith oddi wrthych
bob chwerwedd, a llid, a dig, a llef-
ain, a chabledd, gyd â phob dryg-
ioni:
32 A byddwch gymmwynasgar i'ch
gilydd, yn dosturiol, yn maddeu i'ch
gilydd, megis y maddeuodd Duw er
mwyn Crist i chwithau.

PENNOD V.

2 Ar ol cynghorion cyffredinol i garu eu gilydd, 3 ac i ochelyd godineb, 4 a phob aflendid, 7 ac i beidio â chyttal â'r annuwiol, 15 ac i rodio yn ddïesgeulus, 18 ac i fod yn llawn o'r Yspryd; 22 y mae efe yn dyfod at ddyledion gwahanredol: pa fodd y dylai gwragedd ufuddhâu i'w gwŷr, 25 a gwŷr garu eu gwragedd, 32 megis y mae Crist yn caru ei eglwys.

BYDDWCH gan hynny ddilyn-
wyr Duw, fel plant anwyl;
2 A rhodiwch mewn cariad, megis
y carodd Crist ninnau, ac a'i rhodd-
odd ei hun drosom ni, yn offrwm ac
yn aberth i Dduw o arogl peraidd.
3 Eithr godineb, a phob aflendid,
neu gybydd-dra, na enwer chwaith
yn eich plith, megis y gweddai i
saint;
4 Na serthedd, nac ymadrodd ffol,
na choeg ddigrifwch, pethau nid yd-
ynt weddus: eithr yn hytrach rhoddi
dïolch.
5 Canys yr ydych chwi yn gwybod
hyn, am bob putteiniwr, neu aflan,
neu gybydd, yr hwn sydd ddelw-
addolwr, nad oes iddynt etifedd-
iaeth yn nheyrnas Crist a Duw.
6 Na thwylled neb chwi â geiriau
ofer: canys oblegid y pethau hyn
y mae digofaint Duw yn dyfod ar
blant yr anufudd-dod.
7 Na fyddwch gan hynny gyfran-
nogion â hwynt.
8 Canys yr oeddych chwi gynt yn
dywyllwch, ond yr awrhon goleuni
ydych yn yr Arglwydd: rhodiwch
fel plant y goleuni;
9 (Canys ffrwyth yr Yspryd *sydd*
ym mhob daioni, a chyfiawnder, a
gwirionedd;)

10 Gan brofi beth sydd gymmer-
adwy gan yr Arglwydd.
11 Ac na fydded i chwi gyd-gyfeill-
ach â gweithredoedd anffrwythlawn
y tywyllwch, eithr yn hytrach argy-
hoeddwch hwynt.
12 Canys brwnt yw adrodd y peth-
au a wneir ganddynt hwy yn ddirgel.
13 Eithr pob peth, wedi yr argy-
hoedder, a eglurir gan y goleuni:
canys beth bynnag sydd yn egluro,
goleuni yw.
14 O herwydd paham y mae efe
yn dywedyd, Deffro di yr hwn wyt yn
cysgu, a chyfod oddi wrth y meirw;
a Christ a oleua i ti.
15 Gwelwch gan hynny pa fodd y
rhodioch yn ddïesgeulus, nid fel an-
noethion, ond fel doethion;
16 Gan brynu yr amser, oblegid y
dyddiau sydd ddrwg.
17 Am hynny na fyddwch annoeth-
ion, eithr yn deall beth *yw* ewyllys
yr Arglwydd.
18 Ac na feddwer chwi gan win, yn
yr hyn y mae gormodedd: eithr
llanwer chwi â'r Yspryd;
19 Gan lefaru wrth eich gilydd
mewn psalmau, a hymnau, ac odlau
ysprydol; gan ganu a phyngcio yn
eich calon i'r Arglwydd;
20 Gan ddïolch yn wastad i Dduw
a'r Tad am bob peth, yn enw ein
Harglwydd Iesu Grist;
21 Gan ymddarostwng i'ch gilydd
yn ofn Duw.
22 Y gwragedd, ymostyngwch i'ch
gwŷr prïod, megis i'r Arglwydd.
23 Oblegid y gwr yw pen y wraig,
megis ag *y mae* Crist yn ben i'r
eglwys; ac efe yw Iachawdwr y
corph.
24 Ond fel y mae yr eglwys yn
ddarostyngedig i Grist, felly hefyd
bydded y gwragedd i'w gwŷr prïod
ym mhob peth.
25 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd,
megis ag y carodd Crist yr eglwys,
ac a'i rhoddes ei hun drosti;
26 Fel y sancteiddiai efe hi, a'i
glanhâu â'r olchfa ddwfr trwy y
gair;
27 Fel y gosodai efe hi yn ogon-
eddus iddo ei hun, yn eglwys heb
arni na brycheuyn na chrychni, na
dim o'r cyfryw; ond fel y byddai yn
sanctaidd ac yn ddifeius.
28 Felly y dylai y gwŷr garu eu
gwragedd, megis eu cyrph eu hun-
ain. Yr hwn a garo ei wraig, sydd
yn ei garu ei hun.
29 Canys ni chasaodd neb erioed
ei gnawd ei hun; eithr ei fagu a'i
feithrin y mae, megis ag *y mae* yr
Arglwydd am yr eglwys:
30 Oblegid aelodau ydym o'i gorph
ef, o'i gnawd ef, ac o'i esgyrn ef.
31 Am hynny y gâd dyn ei dad a'i
fam, ac y glŷn wrth ei wraig, a hwy
a fyddant ill dau yn un cnawd.
32 Y dirgelwch hwn sydd fawr:
eithr am Grist ac *am* yr eglwys yr
wyf fi yn dywedyd.
33 Ond chwithau hefyd cymmain
un, felly cared pob un o honoch ei
wraig, fel ef ei hunan; a'r wraig
edryched ar iddi berchi *ei* gwr.

PENNOD VI.

1 *Dyledswydd plant tu ag at eu rhïeni,* 5 *a gweision tu ag at eu harglwyddi.* 10 *Mai milwriaeth yw ein bywyd ni,* 12 *nid yn unig yn erbyn cig a gwaed, eithr hefyd yn erbyn gelynion ysprydol.* 13 *Cyflawn arfogaeth Cristion,* 18 *a'r modd yr arferir hi.* 21 *Canmol Tychicus.*

Y PLANT, ufuddhêwch i'ch
rhïeni yn yr Arglwydd: canys
hyn sydd gyfiawn.
2 Anrhydedda dy dad a'th fam, (yr
hwn yw y gorchymyn cyntaf mewn
addewid;)
3 Fel y byddo yn dda i ti, ac fel y
byddech hir-hoedlog ar y ddaear.
4 A chwithau dadau, na yrrwch
eich plant i ddigio; ond maethwch
hwynt yn addysg ac athrawiaeth yr
Arglwydd.
5 Y gweision, ufuddhêwch i'r *rhai*
sydd arglwyddi *i chwi* yn ol y cnawd,
gyd âg ofn a dychryn, yn symlrwydd
eich calon, megis i Grist;
6 Nid â golwg-wasanaeth, fel bodd-
lonwyr dynion, ond fel gweision
Crist, yn gwneuthur ewyllys Duw
o'r galon;
7 Trwy ewyllys da yn gwneuthur
gwasanaeth megis i'r Arglwydd, ac
nid i ddynion:
8 Gan wybod mai pa ddaioni byn-
nag a wnelo pob un, hynny a dder-
byn *efe* gan yr Arglwydd, pa un
bynnag ai caeth ai rhydd *fyddo.*

9 A chwithau feistriaid, gwnewch yr un pethau tu ag attynt hwy, gan roddi bygwth heibio: gan wybod fod eich Arglwydd chwi a hwythau yn y nefoedd; ac nid oes derbyn wyneb gyd âg ef.

10 Heb law hyn, fy mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac yng nghadernid ei allu ef.

11 Gwisgwch holl arfogaeth Duw, fel y galloch sefyll yn erbyn cynllwynion diafol.

12 Oblegid nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd, ond yn erbyn tywysogaethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol-lywiawdwyr tywyllwch y byd hwn, yn erbyn drygau ysprydol yn y nefolion *leoedd*.

13 Am hynny cymmerwch attoch holl arfogaeth Duw, fel y galloch wrthsefyll yn y dydd drwg; ac wedi gorphen pob peth, sefyll.

14 Sefwch gan hynny, wedi amgylch-wregysu eich lwynau â gwirionedd, a gwisgo dwyfronneg cyfiawnder;

15 A gwisgo am eich traed esgidiau parottoad efengyl tangnefedd:

16 Uwch law pob dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, â'r hon y gellwch ddiffoddi holl biccellau tanllyd y fall.

17 Cymmerwch hefyd helm yr iachawdwriaeth, a chleddyf yr Yspryd, yr hwn yw gair Duw:

18 Gan weddïo bob amser â phob rhyw weddi a deisyfiad yn yr Yspryd, a bod yn wyliadwrus at hyn yma, trwy bob dyfal-bara, a deisyfiad dros yr holl saint;

19 A throsof finnau, fel y rhodder i mi ymadrodd, trwy agoryd fy ngenau yn hŷf, i hysbysu dirgelwch yr efengyl;

20 Dros yr hon yr wyf yn gennad mewn cadwyn: fel y traethwyf yn hŷf am dani, fel y perthyn i mi draethu.

21 Ond fel y gwypoch chwithau hefyd fy helynt, beth yr wyf yn ei wneuthur, Tychicus, y brawd anwyl a'r gweinidog ffyddlawn yn yr Arglwydd, a hysbysa i chwi bob peth:

22 Yr hwn a anfonais attoch er mwyn hyn yma; fel y caech wybod ein helynt ni, ac fel y diddanai efe eich calonnau chwi.

23 Tangnefedd i'r brodyr, a chariad gyd â ffydd, oddi wrth Dduw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

24 Gras *fyddo* gyd â phawb sydd yn caru ein Harglwydd Iesu Grist mewn purdeb. Amen.

¶ At yr Ephesiaid yr ysgrifenwyd o Rufain, gyd â Thychicus.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

PHILIPPIAID.

PENNOD I.

3 *Y mae efe yn tystiolaethu ei ddïolchgarwch i Dduw, a'i serch tu ag attynt hwythau, am ffrwythau eu ffydd hwynt, a'u cymdeithas yn ei ddïoddefiadau ef:* 9 *gan weddïo beunydd, ar iddynt gynnyddu mewn gras.* 12 *Y mae yn dangos pa ddaioni a ddaeth i ffydd Crist trwy ei flinderau ef yn Rhufain;* 21 *ac mor barod ydyw efe i ogoneddu Crist, pa un bynnag ai trwy fywyd ai trwy farwolaeth:* 27 *gan eu hannog hwy i undeb,* 28 *ac i fod yn gryfion mewn erlid.*

PAUL a Thimothëus, gweision Iesu Grist, at yr holl saint yng Nghrist Iesu y rhai sydd yn Philippi, gyd â'r esgobion a'r dïaconiaid:

2 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 I'm Duw yr ydwyf yn dïolch ym mhob coffa am danoch,

4 Bob amser ym mhob deisyfiad o'r eiddof drosoch chwi oll, gan wneuthur fy neisyfiad gyd â llawenydd,

5 Oblegid eich cymdeithas chwi yn yr efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awrhon;

6 Gan fod yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, *ei* orphen hyd ddydd Iesu Grist:

7 Megis y mae yn iawn i mi synied hyn am danoch oll, am eich bod gennyf yn fy nghalon, yn gymmaint a'ch bod chwi oll, yn gystal yn fy rhwymau, ag yn fy amddiffyn a chadarnhâd yr efengyl, yn gyfrannogion â mi o ras.

8 Canys Duw sydd dyst i mi, mor hiraethus wyf am danoch oll yn ymysgaroedd Iesu Grist.

9 A hyn yr wyf yn ei weddïo, ar amlhâu o'ch cariad chwi etto fwy-fwy mewn gwybodaeth a phob synwyr;

10 Fel y profoch y pethau sydd a gwahaniaeth rhyngddynt; fel y byddoch bur a didramgwydd hyd ddydd Crist;

11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai sydd trwy Iesu Grist, er gogoniant a moliant i Dduw.

12 Ac mi a ewyllysiwn i chwi wybod, frodyr, am y pethau *a ddigwyddodd* i mi, ddyfod o honynt yn hytrach er llwyddiant i'r efengyl;

13 Yn gymmaint a bod fy rhwymau i yng Nghrist yn eglur yn yr holl lys, ac ym mhob *lle* arall;

14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Arglwydd fyned yn hyderus wrth fy rhwymau i, a bod yn hyfach o lawer i draethu y gair yn ddïofn.

15 Y mae rhai yn wir yn pregethu Crist trwy genfigen ac ymryson; a rhai hefyd o ewyllys da.

16 Y naill sydd yn pregethu Crist o gynnen, nid yn bur, gan feddwl dwyn mwy o flinder i'm rhwymau i:

17 A'r lleill o gariad, gan wybod mai er amddiffyn yr efengyl y'm gosodwyd.

18 Beth er hynny? etto ym mhob modd, pa un bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwirionedd, yr ydys yn pregethu Crist: ac yn hyn yr ydwyf fi yn llawen, ïe, a llawen fyddaf.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi er iachawdwriaeth, trwy eich gweddi chwi, a chynnorthwy Yspryd Iesu Grist,

20 Yn ol fy awydd-fryd a'*m* gobaith, na'm gwaradwyddir mewn dim, eithr mewn pob hyder, fel bob amser, *felly* yr awrhon hefyd, y mawrygir Crist yn fy ngorph i, pa un bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi *yw* Crist, a marw *sydd* elw.

22 Ac os byw fyddaf yn y cnawd, hyn *yw* ffrwyth fy llafur: a pha beth a ddewisaf, nis gwn.

23 Canys y mae yn gyfyng arnaf o'r ddeu-*tu*, gan fod gennyf chwant i'm dattod, ac i fod gyd â Christ; canys llawer iawn gwell *ydyw*.

24 Eithr aros yn y cnawd *sydd* fwy angenrheidiol o'ch plegid chwi.

25 A chennyf yr hyder hwn, yr wyf yn gwybod yr arhosaf ac y cyd-drigaf gyd â chwi oll, er cynnydd i chwi, a llawenydd y ffydd;

26 Fel y byddo eich gorfoledd chwi yn helaethach yng Nghrist Iesu o'm plegid i, trwy fy nyfodiad i drachefn attoch.

27 Yn unig ymddygwch yn addas i efengyl Crist; fel pa un bynnag *a wnelwyf* ai dyfod a'ch gweled chwi, ai bod yn absennol, y clywyf oddi wrth eich helynt chwi, eich bod yn sefyll yn un yspryd, âg un enaid, gan gyd-ymdrech gyd â ffydd yr efengyl;

28 Ac heb eich dychrynu mewn un dim gan eich gwrthwynebwyr: yr hyn iddynt hwy yn wir sydd arwydd sicr o golledigaeth, ond i chwi o iachawdwriaeth, a hynny gan Dduw.

29 Canys i chwi y rhoddwyd, *bod i chwi*, er Crist, nid yn unig gredu ynddo ef, ond hefyd ddïoddef erddo ef;

30 Gan fod i chwi yr un ymdrin ag a welsoch ynof fi, ac yr awrhon a glywch *ei fod* ynof fi.

PENNOD II.

1 *Y mae yn eu hannog hwynt i undeb, ac i bob gostyngeiddrwydd meddwl, trwy siampl ufudd-dod a dyrchafiad Crist;* 12 *ac i fyned rhagddynt yn ofalus yn ffordd iachawdwriaeth, fel y byddont megis goleuadau i'r byd annuwiol,* 16 *ac yn ddiddanwch iddo yntau, eu hapostol hwynt, yr hwn sydd bellach barod i'w offrymmu i Dduw.* 19 *Y mae yn gobeithio danfon Timothëus attynt, yr hwn y mae efe yn ei ganmol yn fawr;* 25 *ac felly Epaphroditus, yr hwn y mae efe ar fedr ei ddanfon attynt yn ddiattreg.*

OD *oes* gan hynny ddim diddanwch yng Nghrist, od *oes* dim cysur cariad, od *oes* dim cymdeithas

yr Yspryd, od *oes* dim ymysgaroedd
a thosturiaethau,
2 Cyflawnwch fy llawenydd; fel y
byddoch yn meddwl yr un peth, a'r
un cariad gennych, yn gyttûn, yn
synied yr un peth.
3 Na *wneler* dim trwy gynnen neu
wag-ogoniant, eithr mewn gostyng-
eiddrwydd, gan dybied eich gilydd
yn well na chwi eich hunain.
4 Nac edrychwch bob un ar yr
eiddoch eich hunain, eithr pob un
ar yr eiddo eraill hefyd.
5 Canys bydded ynoch y meddwl
yma, yr hwn *oedd* hefyd yng Nghrist
Iesu:
6 Yr hwn, ac efe yn ffurf Duw, ni
thybiodd yn drais fod yn ogyfuwch
â Duw;
7 Eithr efe a'i dibrisiodd ei hun,
gan gymmeryd arno agwedd gwas,
ac a wnaed mewn cyffelybiaeth
dynion:
8 A'i gael mewn dull fel dyn, efe
a'i darostyngodd ei hun, gan fod yn
ufudd hyd angau, ïe, angau y groes.
9 O herwydd paham, Duw a'i tra-
dyrchafodd yntau, ac a roddes iddo
enw yr hwn *sydd* goruwch pob
enw;
10 Fel yn enw Iesu y plygai pob
glin, o'r nefolion, a'r daearolion, a
than-ddaearolion *bethau;*
11 Ac y cyffesai pob tafod *fod*
Iesu Grist yn Arglwydd, er gogon-
iant Duw Dad.
12 Am hynny, fy anwylyd, megis
bob amser yr ufuddhasoch, nid fel
yn fy ngŵydd yn unig, eithr yr
awrhon yn fwy o lawer yn fy absen,
gweithiwch allan eich iachawdwr-
iaeth eich hunain trwy ofn a dy-
chryn.
13 Canys Duw yw yr hwn sydd yn
gweithio ynoch ewyllysio a gweith-
redu o'*i* ewyllys da *ef.*
14 Gwnewch bob dim heb rwg-
nach ac ymddadleu;
15 Fel y byddoch ddïargyhoedd a
diniwed, yn blant difeius i Dduw,
y'nghanol cenhedlaeth ddrygionus
a throfaus, ym mhlith y rhai yr
ydych yn disgleirio megis goleuadau
yn y byd;
16 Yn cynnal gair y bywyd; er
gorfoledd i mi yn nydd Crist, na
redais yn ofer, ac na chymmerais
boen yn ofer.
17 Ië, a phe y'm hoffrymmid ar
aberth a gwasanaeth eich ffydd, lla-
wenhâu yr wyf, a chyd-lawenhâu â
chwi oll.
18 Oblegid yr un *peth* hefyd bydd-
wch chwithau lawen, a chyd-lawen-
hêwch â minnau.
19 Ac yr wyf yn gobeithio yn yr
Arglwydd Iesu, anfon Timothëus ar
fyrder attoch, fel y'm cysurer innau
hefyd, wedi i mi wybod eich helynt
chwi.
20 Canys nid oes gennyf neb o
gyffelyb feddwl, yr hwn a wir-ofala
am y pethau a berthyn i chwi.
21 Canys pawb sydd yn ceisio yr
eiddynt eu hunain, nid yr eiddo
Crist Iesu.
22 Eithr y prawf o hono ef chwi
a'i gwyddoch, mai fel plentyn gyd
â thad, y gwasanaethodd efe gyd â
myfi yn yr efengyl.
23 Hwn gan hynny yr ydwyf yn
gobeithio ei ddanfon, cyn gynted
ag y gwelwyf yr hyn a fydd i mi.
24 Ac y mae gennyf hyder yn yr
Arglwydd y deuaf finnau hefyd ar
fyrder attoch.
25 Eithr mi a dybiais yn angen-
rheidiol ddanfon attoch Epaphro-
ditus, fy mrawd, a'm cyd-weithiwr,
a'm cyd-filwr, ond eich cennad chwi,
a gweinidog i'm cyfreidiau innau.
26 Canys yr oedd efe yn hiraethu
am danoch oll, ac yn athrist iawn,
oblegid i chwi glywed ei fod ef yn
glaf.
27 Canys yn wir efe a fu glaf yn
agos i angau: ond Duw a drugarha-
odd wrtho ef; ac nid wrtho ef yn
unig, ond wrthyf finnau hefyd, rhag
cael o honof dristwch ar dristwch.
28 Yn fwy diwyd gan hynny yr
anfonais i ef, fel gwedi i chwi ei
weled ef drachefn, y byddech chwi
lawen, ac y byddwn innau yn llai fy
nhristwch.
29 Derbyniwch ef gan hynny yn
yr Arglwydd gyd â phob llawenydd;
a'r cyfryw rai gwnewch gyfrif o
honynt:
30 Canys oblegid gwaith Crist y

bu efe yn agos i angau, ac y bu di-
ddarbod am ei einioes, fel y cyf-
lawnai efe eich diffyg chwi o'ch
gwasanaeth tu ag attaf fi.

PENNOD III.

1 *Y mae efe yn eu rhybuddio i ochelyd gau-athrawon yr enwaediad; ac,* 4 *yn dangos fod iddo ef fwy o achos nag iddynt hwy, i hyderu y'nghyfiawnder y ddeddf:* 7 *yr hyn, er hynny, y mae efe yn ei gyfrif yn dom ac yn golled, er mwyn ennill Crist a'i gyfiawnder;* 12 *gan gydnabod ei ammherffeithrwydd ei hun yn hyn.* 15 *Y mae yn eu hannog hwy i fod o'r meddwl hwn,* 17 *ac i'w ddynwared ef;* 18 *ac i ochelyd ffyrdd Cristionogion cnawdol.*

WEITHIAN, fy mrodyr, bydd-
wch lawen yn yr Arglwydd.
Ysgrifenu yr un pethau attoch,
gennyf fi yn wir nid *yw* flin, ac i
chwithau *y mae* yn ddïogel.
2 Gochelwch gwn, gochelwch
ddrwg-weithwyr, gochelwch y cyd-
doriad.
3 Canys yr enwaediad ydym ni, y
rhai ydym yn gwasanaethu Duw yn
yr yspryd, ac yn gorfoleddu yng
Nghrist Iesu, ac nid yn ymddiried
yn y cnawd:
4 *Ac* er bod gennyf *achos i* ym-
ddiried, ïe, yn y cnawd. Os yw neb
arall yn tybied *y gall* ymddiried yn
y cnawd, myfi yn fwy:
5 Wedi enwaedu arnaf yr wythfed
dydd, o genedl Israel, o lwyth Ben-
jamin, yn Hebrëwr o'r Hebreaid;
yn ol y ddeddf, yn Pharisead;
6 Yn ol zêl, yn erlid yr eglwys; yn
ol y cyfiawnder sydd yn y ddeddf,
yn ddïargyhoedd.
7 Eithr y pethau oedd elw i mi, y
rhai hynny a gyfrifais i yn golled er
mwyn Crist.
8 Ië, yn ddïammeu, yr wyf hefyd
yn cyfrif pob peth yn golled o her-
wydd ardderchowgrwydd gwybod-
aeth Crist Iesu fy Arglwydd: er
mwyn yr hwn y'm colledwyd ym
mhob peth, ac yr wyf yn eu cyfrif
yn dom, fel yr ennillwyf Grist,
9 Ac y'm cair ynddo ef heb fy
nghyfiawnder fy hun, yr hwn *sydd*
o'r gyfraith, ond yr hwn sydd trwy
ffydd Crist, *sef* y cyfiawnder sydd o
Dduw trwy ffydd:
10 Fel yr adnabyddwyf ef, a
grym ei adgyfodiad ef, a chym-
deithas ei ddïoddefiadau ef, gan
fod wedi fy nghyd-ffurfio â'i farwol-
aeth ef;
11 Os mewn un modd y gallwn
gyrhaeddyd adgyfodiad y meirw:
12 Nid fel pe bawn wedi ei gyr-
haeddyd eisoes, neu fod eisoes wedi
fy mherffeithio; eithr dilyn yr wyf,
fel y gallwyf ymaflyd *yn y peth* hwn
hefyd yr ymaflwyd ynof gan Grist
Iesu.
13 *Y* brodyr, nid wyf fi yn bwrw
ddarfod i mi gael gafael: ond un
peth, gan anghofio y pethau sydd
o'r tu cefn, ac ymestyn at y pethau
o'r tu blaen,
14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nôd,
am gamp uchel alwedigaeth Duw
yng Nghrist Iesu.
15 Cynnifer gan hynny ag ydym
berffaith, syniwn hyn: ac os ydych
yn synied dim yn amgenach, hyn
hefyd a ddatguddia Duw i chwi.
16 Er hynny, y peth y daethom
atto, cerddwn wrth yr un rheol,
syniwn yr un peth.
17 Byddwch ddilynwyr i mi, frod-
yr, ac edrychwch ar y rhai sydd yn
rhodio felly, megis yr ydym ni yn
siampl i chwi.
18 (Canys y mae llawer yn rhodio,
am y rhai y dywedais i chwi yn fyn-
ych, ac yr ydwyf yr awrhon hefyd
dan wylo yn dywedyd, *mai* gelyn-
ion croes Crist *ydynt;*
19 Diwedd y rhai *yw* distryw, duw
y rhai *yw eu* bol, a'u gogoniant yn
eu cywilydd, y rhai sydd yn synied
pethau daearol.)
20 Canys ein hymarweddiad ni
sydd yn y nefoedd; o'r lle hefyd yr
ydym yn disgwyl yr Iachawdwr, yr
Arglwydd Iesu Grist:
21 Yr hwn a gyfnewidia ein corph
gwael ni, fel y gwneler ef yr un
ffurf a'i gorph gogoneddus ef, yn ol
y nerthol weithrediad trwy yr hwn
y dichon efe, ïe, ddarostwng pob
peth iddo ei hun.

PENNOD IV.

1 *Ar ol rhybuddion neillduol,* 4 *y mae yn myned rhagddo at gynghorion cyffredinol:* 10 *ac yn dangos pa fodd y llawenychodd efe wrth eu haelioni hwy tu ag atto, pan oedd y'ngharchar; nid yn gymmaint am iddynt borthi ei anghenion ef, ag am y gras Duw oedd ynddynt hwy:* 19 *ac felly y mae yn diweddu, gan weddïo, a'u hannerch hwy.*

AM hynny, fy mrodyr anwyl a
hoff, fy llawenydd a'm coron,
felly sefwch yn yr Arglwydd, an-
wylyd.
2 Yr ydwyf yn attolwg i Euodias,
ac yn attolwg i Syntyche, synied yr
un peth yn yr Arglwydd.
3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat
tithau, fy ngwir gymmar, cymmorth
y gwragedd hynny y rhai yn yr
efengyl a gyd-lafuriasant â mi,
ynghyd â Chlement hefyd, a'm cyd-
weithwyr eraill, y rhai *y mae* eu
henwau yn llyfr y bywyd.
4 Llawenhêwch yn yr Arglwydd
yn wastadol: *a* thrachefn meddaf,
Llawenhêwch.
5 Bydded eich arafwch yn hysbys
i bob dyn. *Y mae* yr Arglwydd yn
agos.
6 Na ofelwch am ddim: eithr ym
mhob peth mewn gweddi ac ymbil
gyd â dïolchgarwch, gwneler eich
deisyfiadau chwi yn hysbys ger bron
Duw.
7 A thangnefedd Duw, yr hwn
sydd uwch law pob deall, a geidw
eich calonnau a'ch meddyliau yng
Nghrist Iesu.
8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau
bynnag sydd wir, pa bethau byn-
nag *sydd* onest, pa bethau bynnag
sydd gyfiawn, pa bethau bynnag
sydd bur, pa bethau bynnag *sydd*
hawddgar, pa bethau bynnag *sydd*
ganmoladwy, od *oes* un rhinwedd,
ac od *oes* dim clod, meddyliwch am
y pethau hyn.
9 Y rhai a ddysgasoch, ac a dder-
byniasoch, ac a glywsoch, ac a wel-
soch ynof fi, y pethau hyn gwnewch:
a Duw yr heddwch a fydd gyd â
chwi.
10 Mi a lawenychais hefyd yn yr
Arglwydd yn fawr, oblegid i'ch gof-
al chwi am danaf fi yr awrhon o'r
diwedd adnewyddu; yn yr hyn y
buoch ofalus hefyd, ond eisieu am-
ser cyfaddas oedd arnoch.

3

11 Nid am fy mod yn dywedyd o
herwydd eisieu: canys myfi a ddysg-
ais ym mha gyflwr bynnag y bydd-
wyf, fod yn foddlawn *iddo*.
12 *Ac* mi a fedraf ymostwng, ac a
fedraf ymhelaethu: ym mhob lle
ac ym mhob peth y'm haddysgwyd,
i fod yn llawn ac i fod yn newynog,
i fod mewn helaethrwydd ac i fod
mewn prinder.
13 Yr wyf yn gallu pob peth trwy
Grist, yr hwn sydd yn fy nerthu i.
14 Er hynny, da y gwnaethoch
gyd-gyfrannu â'm gorthrymder i.
15 A chwithau, Philippiaid, hefyd
a wyddoch yn nechreuad yr efengyl,
pan euthum i ymaith o Macedonia,
na chyfrannodd un eglwys â mi o
ran rhoddi a derbyn, ond chwychwi
yn unig.
16 Oblegid yn Thessalonica hefyd
yr anfonasoch i mi unwaith ac eil-
waith wrth fy anghenraid.
17 Nid o herwydd fy mod i yn
ceisio rhodd: eithr yr ydwyf yn
ceisio ffrwyth yn amlhâu erbyn eich
cyfrif chwi.
18 Ond y mae gennyf bob peth,
ac y mae gennyf helaethrwydd:
mi a gyflawnwyd, wedi i mi dder-
byn gan Epaphroditus y pethau *a
ddaethant* oddi wrthych chwi; *sef*
arogl peraidd, aberth cymmeradwy,
boddlawn gan Dduw.
19 A'm Duw i a gyflawna eich
holl raid chwi yn ol ei olud ef mewn
gogoniant, yng Nghrist Iesu.
20 Ond i Dduw a'n Tad ni *y byddo*
gogoniant yn oes oesoedd. Amen.
21 Anherchwch yr holl saint yng
Nghrist Iesu. Y mae y brodyr sydd
gyd â mi yn eich annerch.
22 Y mae y saint oll yn eich an-
nerch chwi, ac yn bennaf y rhai
sydd o deulu Cesar.
23 Gras ein Harglwydd Iesu Grist
fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At y Philippiaid yr ysgrifenwyd o
Rufain, gyd âg Epaphroditus.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y
COLOSSIAID.

PENNOD I.

1 *Ar ol cyfarch iddynt, y mae Paul yn dïolch i Dduw am eu ffydd hwy; 7 ac yn cadarnhâu dysgeidiaeth Epaphras; 9 yn gweddïo ym mhellach ar iddynt gynnyddu mewn gras: 14 yn portreiadu y gwir Grist, 21 ac yn eu hannog hwy i dderbyn Iesu Grist; ac yn canmol ei weinidogaeth ei hun.*

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, a Thimothëus *ein* brawd,
2 At y saint a'r ffyddlawn frodyr yng Nghrist y rhai sydd yn Colossa: Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.
3 Yr ydym yn dïolch i Dduw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, gan weddïo drosoch chwi yn wastadol,
4 Er pan glywsom am eich ffydd yng Nghrist Iesu, ac am y cariad *sydd gennych* tu ag at yr holl saint;
5 Er mwyn y gobaith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen y'ngair gwirionedd yr efengyl;
6 Yr hon sydd wedi dyfod attoch chwi, megis ag *y mae* yn yr holl fyd; ac sydd yn dwyn ffrwyth, megis ag yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch, ac y gwybuoch ras Duw mewn gwirionedd:
7 Megis ag y dysgasoch gan Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn sydd drosoch chwi yn ffyddlawn weinidog i Grist;
8 Yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich cariad chwi yn yr Yspryd.
9 O herwydd hyn ninnau hefyd, er y dydd y clywsom, nid ydym yn peidio â gweddïo drosoch, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei ewyllys ef ym mhob doethineb a deall ysprydol;
10 Fel y rhodioch yn addas i'r Arglwydd i bob rhyngu bodd, gan ddwyn ffrwyth ym mhob gweithred dda, a chynnyddu y'ngwybodaeth am Dduw;
11 Wedi eich nerthu â phob nerth, yn ol ei gadernid gogoneddus ef, i bob dïoddefgarwch a hir-ymaros gyd â llawenydd;
12 Gan ddïolch i'r Tad, yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i *gael* rhan o etifeddiaeth y saint yn y goleuni:
13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'*n* symmudodd i deyrnas ei anwyl Fab:
14 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, *sef* maddeuant pechodau:
15 Yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntaf-anedig pob creadur:
16 Canys trwyddo ef y crëwyd pob dim a'r sydd yn y nefoedd, ac sydd ar y ddaear, yn weledig ac yn anweledig, pa un bynnag ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau; pob dim a grëwyd trwyddo ef, ac erddo ef.
17 Ac y mae efe cyn pob peth, ac ynddo ef y mae pob peth yn cydsefyll.
18 Ac efe yw pen corph yr eglwys: *efe*, yr hwn yw y dechreuad, y cyntaf-anedig oddi wrth y meirw; fel y byddai efe yn blaenori ym mhob peth.
19 Oblegid rhyngodd bodd *i'r Tad* drigo o bob cyflawnder ynddo ef;
20 Ac, wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef, trwyddo ef gymmodi pob peth âg ef ei hun; trwyddo ef, *meddaf*, pa un bynnag ai pethau ar y ddaear, ai pethau yn y nefoedd.
21 A chwithau, y rhai oeddych ddïeithriaid, a gelynion mewn meddwl trwy weithredoedd drwg, yr awrhon hefyd a gymmododd efe,
22 Y'nghorph ei gnawd ef trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno chwi yn sanctaidd, ac yn ddifeius, ac yn ddïargyhoedd, ger ei fron ef:
23 Os ydych yn parhâu yn y ffydd, wedi eich seilio a'ch sicrhâu, ac heb eich symmud oddi wrth obaith yr efengyl, yr hon a glywsoch, *ac* a bregethwyd ym mysg pob creadur a'r sydd dan y nef; i'r hon y'm gwnaethpwyd i Paul yn weinidog:
24 Yr hwn ydwyf yn awr yn lla-

wenychu yn fy nïoddefiadau dros-
och, ac yn cyflawni yr hyn sydd
yn ol o gystuddiau Crist yn fy
nghnawd i, er mwyn ei gorph ef,
yr hwn yw yr eglwys:
25 I'r hon y'm gwnaethpwyd i yn
weinidog, yn ol goruchwyliaeth
Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ag
attoch chwi, i gyflawni gair Duw;
26 *Sef* y dirgelwch oedd guddiedig
er oesoedd ac er cenhedlaethau, ond
yr awrhon a eglurwyd i'w saint ef:
27 I'r rhai yr ewyllysiodd Duw
hysbysu beth yw golud gogoniant y
dirgelwch hwn ym mhlith y Cen-
hedloedd, yr hwn yw Crist ynoch
chwi, gobaith y gogoniant:
28 Yr hwn yr ydym ni yn *ei* breg-
ethu, gan rybuddio pob dyn, a dysgu
pob dyn ym mhob doethineb; fel y
cyflwynom bob dyn yn berffaith yng
Nghrist Iesu:
29 Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn
llafurio, gan ymdrechu yn ol ei
weithrediad ef, yr hwn sydd yn
gweithio ynof fi yn nerthol.

PENNOD II.

1 *Y mae efe etto yn eu hannog i fod yn ddïanwadal yng Nghrist;* 8 *ac i ochelyd philosophyddiaeth a thraddodiadau ofer,* 18 *ac addoli angelion,* 20 *a seremonïau y gyfraith, y rhai sydd wedi terfynu yng Nghrist.*

CANYS mi a ewyllysiwn i chwi
wybod pa faint o ymdrech sydd
arnaf er eich *mwyn* chwi, a'r rhai
yn Laodicea, a chynnifer ag ni wel-
sant fy wyneb i yn y cnawd;
2 Fel y cysurid eu calonnau hwy,
wedi eu cyd-gyssylltu mewn cariad,
ac i bob golud sicrwydd deall, i
gydnabyddiaeth dirgelwch Duw, a'r
Tad, a Christ;
3 Yn yr hwn y mae holl drysorau
doethineb a gwybodaeth yn gudd-
iedig.
4 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd,
fel na thwyllo neb chwi âg ym-
adrodd hygoel.
5 Canys er fy mod i yn absennol
yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd
â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu,
ac yn gweled eich trefn chwi, a
chadernid eich ffydd yng Nghrist.
6 Megis gan hynny y derbyniasoch
Grist Iesu yr Arglwydd, *felly* rhod-
iwch ynddo;
7 Wedi *eich* gwreiddio a'ch adeil-
adu ynddo ef, a'ch cadarnhâu yn y
ffydd, megis y'ch dysgwyd, gan gyn-
nyddu ynddi mewn dïolchgarwch.
8 Edrychwch na bo neb yn eich
anrheithio trwy philosophi a gwag
dwyll, yn ol traddodiad dynion, yn ol
egwyddorion y byd, ac nid yn ol Crist.
9 Oblegid ynddo ef y mae holl
gyflawnder y Duwdod yn preswylio
yn gorphorol.
10 Ac yr ydych chwi wedi eich
cyflawni ynddo ef, yr hwn yw pen
pob tywysogaeth ac awdurdod:
11 Yn yr hwn hefyd y'ch enwaed-
wyd âg enwaediad nid o waith llaw,
trwy ddïosg corph pechodau y
cnawd, yn enwaediad Crist:
12 Wedi eich cyd-gladdu âg ef yn
y bedydd, yn yr hwn hefyd y'ch
cyd-gyfodwyd trwy ffydd gweith-
rediad Duw, yr hwn a'i cyfododd ef
o feirw.
13 A chwithau, pan oeddych yn
feirw mewn camweddau, a dïen-
waediad eich cnawd, a gyd-fyw-
haodd efe gyd âg ef, gan faddeu
i chwi yr holl gamweddau;
14 Gan ddilëu ysgrifen-law yr or-
deiniadau, yr hon oedd i'n herbyn
ni, yr hon oedd y'ngwrthwyneb i
ni, ac a'i cymmerodd hi oddi ar y
ffordd, gan ei hoelio wrth y groes:
15 Gan yspeilio y tywysogaethau
a'r awdurdodau, efe a'u harddang-
osodd hwy ar gyhoedd, gan ym-
orfoleddu arnynt arni hi.
16 Am hynny na farned neb ar-
noch chwi am fwyd, neu am ddïod,
neu o ran dydd gwyl, neu newydd-
loer, neu Sabbathau:
17 Y rhai ydynt gysgod pethau i
ddyfod; ond y corph *sydd* o Grist.
18 Na thwylled neb chwi am eich
gwobr, wrth ei ewyllys, mewn gos-
tyngeiddrwydd, ac addoliad angel-
ion, gan ruthro i bethau nis gwelodd,
wedi ymchwyddo yn ofer gan ei
feddwl cnawdol ei hun;
19 Ac heb gyfattal y Pen, o'r hwn
y mae yr holl gorph, trwy y cym-
malau a'r cyssylltiadau, yn derbyn
lluniaeth, ac wedi ei gyd-gyssylltu,
yn cynnyddu gan gynnydd Duw.
20 Am hynny, os ydych wedi meirw

gyd â Christ oddi wrth egwyddor-
ion y byd, paham yr ydych, megis
pettych yn byw yn y byd, yn ymrôi
i ordeiniadau,
21 (Na chyffwrdd; *ac* na ar-
chwaetha; *ac* na theimla;
22 Y rhai ydynt oll yn llygredig-
aeth wrth eu harfer;) yn ol gorchy-
mynion ac athrawiaethau dynion?
23 Yr hyn bethau sydd ganddynt
rith doethineb mewn ewyllys-gref-
ydd, a gostyngeiddrwydd, a bod heb
arbed y corph, nid mewn bri i ddi-
goni y cnawd.

PENNOD III.

1 *Y mae yn dangos pa le y dylem geisio Crist;* 5
ac yn ein hannog i'n marwolaethu ein hunain, 10
i ddïosg yr hen ddyn, ac i wisgo Crist am danom:
12 *yn ein cynghori i gariad perffaith, a gostyng-*
eiddrwydd, ac amryw rinweddau eraill.

AM hynny os cyd-gyfodasoch gyd
â Christ, ceisiwch y pethau
sydd uchod, lle mae Crist yn eistedd
ar ddeheulaw Duw.
2 Rhoddwch eich serch ar bethau
sydd uchod, nid ar bethau *sydd* ar
y ddaear.
3 Canys meirw ydych, a'ch bywyd
a guddiwyd gyd â Christ yn Nuw.
4 Pan ymddangoso Crist ein byw-
yd ni, yna hefyd yr ymddangoswch
chwithau gyd âg ef mewn gogoniant.
5 Marwhêwch gan hynny eich ael-
odau y rhai sydd ar y ddaear; god-
ineb, aflendid, gwŷn, drygchwant,
a chybydd-dod, yr hon sydd eilun-
addoliaeth:
6 O achos yr hyn bethau y mae
digofaint Duw yn dyfod ar blant yr
anufudd-dod:
7 Yn y rhai hefyd y rhodiasoch
chwithau gynt, pan oeddych yn byw
ynddynt.
8 Ond yr awrhon rhoddwch chwi-
thau ymaith yr holl bethau hyn;
digter, llid, drygioni, cabledd, serth-
edd, allan o'ch genau.
9 Na ddywedwch gelwydd wrth eich
gilydd, gan ddarfod i chwi ddïosg yr
hen ddyn ynghyd â'i weithredoedd;
10 A gwisgo y newydd, yr hwn a
adnewyddir mewn gwybodaeth, yn
ol delw yr hwn a'i creodd ef:
11 Lle nid oes na Groegwr nac
Iuddew, enwaediad na dïenwaediad,
Barbariad *na* Scythiad, caeth *na*
rhydd: ond Crist *sydd* bob peth,
ac ym mhob peth.
12 Am hynny, (megis etholedigion
Duw, sanctaidd ac anwyl,) gwisgwch
am danoch ymysgaroedd trugaredd-
au, cymmwynasgarwch, gostyng-
eiddrwydd, addfwynder, ymaros;
13 Gan gyd-ddwyn â'ch gilydd, a
maddeu i'ch gilydd, os bydd gan
neb gweryl yn erbyn neb: megis ag
y maddeuodd Crist i chwi, felly
gwnewch chwithau.
14 Ac am ben hyn oll, *gwisgwch*
gariad, yr hwn yw rhwymyn per-
ffeithrwydd.
15 A llywodraethed tangnefedd
Duw yn eich calonnau, i'r hwn hef-
yd y'ch galwyd yn un corph; a
byddwch ddïolchgar.
16 Preswylied gair Crist ynoch yn
helaeth ym mhob doethineb; gan
ddysgu a rhybuddio bawb eich gil-
ydd mewn psalmau, a hymnau, ac
odlau ysprydol, gan ganu trwy ras
yn eich calonnau i'r Arglwydd.
17 A pha beth bynnag a wneloch,
ar air neu *ar* weithred, *gwnewch*
bob peth yn enw yr Arglwydd Iesu,
gan ddïolch i Dduw a'r Tad trwy-
ddo ef.
18 *Y* gwragedd, ymostyngwch i'ch
gwŷr prïod, megis y mae yn weddus
yn yr Arglwydd.
19 *Y* gwŷr, cerwch *eich* gwragedd,
ac na fyddwch chwerwon wrthynt.
20 *Y* plant, ufuddhêwch i'*ch* rhïeni
ym mhob peth: canys hyn sydd yn
rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.
21 *Y* tadau, na chyffrôwch eich
plant, fel na ddigalonnont.
22 *Y* gweision, ufuddhêwch ym
mhob peth i'*ch* meistriaid yn ol y
cnawd; nid â llygad-wasanaeth, fel
boddlonwyr dynion, eithr mewn
symlrwydd calon, yn ofni Duw:
23 A pha beth bynnag a wneloch,
gwnewch o'r galon, megis i'r Ar-
glwydd, ac nid i ddynion;
24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd
y derbyniwch daledigaeth yr eti-
feddiaeth: canys yr Arglwydd Crist
yr ydych yn ei wasanaethu.
25 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur
cam, a dderbyn *am* y cam a wnaeth:
ac nid oes derbyn wyneb.

PENNOD IV.

1 *Y mae yn eu hannog i fod yn wresog mewn gweddi; 5 i rodio yn ddoeth tu ag at y rhai ni ddaethant etto i wir wybodaeth am Grist: 10 yn eu hannerch hwy, ac yn ewyllysio iddynt bob rhyw lwyddiant.*

Y MEISTRIAID, gwnewch i'*ch* gweision yr hyn *sydd* gyfiawn ac uniawn; gan wybod fod i chwithau Feistr yn y nefoedd.
2 Parhêwch mewn gweddi, gan wylied ynddi gyd â diolchgarwch;
3 Gan weddïo hefyd drosom ninnau, ar i Dduw agori i ni ddrws ymadrodd, i adrodd dirgelwch Crist, am yr hwn yr ydwyf hefyd mewn rhwymau:
4 Fel yr eglurhâwyf ef, megis y mae yn rhaid i mi *ei* draethu.
5 Rhodiwch mewn doethineb tu ag at y rhai sydd allan, gan brynu yr amser.
6 *Bydded* eich ymadrodd bob amser yn rasol, wedi ei dymheru â halen, fel y gwypoch pa fodd y mae yn rhaid i chwi atteb i bob dyn.
7 Fy holl helynt i a fynega Tychicus i chwi, y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlawn, a'r cyd-was yn yr Arglwydd:
8 Yr hwn a ddanfonais attoch er mwyn hyn, fel y gwybyddai eich helynt chwi, ac y diddanai eich calonnau chwi;
9 Gyd âg Onesimus, y ffyddlawn a'r anwyl frawd, yr hwn sydd o honoch chwi. Hwy a hysbysant i chwi bob peth *a wneir* yma.
10 Y mae Aristarchus, fy nghydgarcharor, yn eich annerch; a Marc, nai Barnabas fab ei chwaer, (am yr hwn y derbyniasoch orchymynion: os daw efe attoch, derbyniwch ef;)
11 A Jesus, yr hwn a elwir Justus, y rhai ydynt o'r enwaediad. Y rhai hyn yn unig *yw fy* nghyd-weithwyr i deyrnas Dduw, y rhai a fuant yn gysur i mi.
12 Y mae Epaphras, yr hwn sydd o honoch, gwas Crist, yn eich annerch, gan ymdrechu yn wastadol drosoch mewn gweddïau, ar i chwi sefyll yn berffaith ac yn gyflawn y'nghwbl o ewyllys Duw.
13 Canys yr ydwyf yn dyst iddo, fod ganddo zêl mawr trosoch chwi, a'r rhai o Laodicea, a'r rhai o Hierapolis.
14 Y mae Luc y physygwr anwyl, a Demas, yn eich annerch.
15 Anherchwch y brodyr *sydd* yn Laodicea, a Nymphas, a'r eglwys *sydd* yn ei dŷ ef.
16 Ac wedi darllen yr epistol *hwn* gyd â chwi, perwch ei ddarllen hefyd yn eglwys y Laodiceaid; a darllen o honoch chwithau yr un o Laodicea.
17 A dywedwch wrth Archippus, Edrych at y weinidogaeth a dderbyniaist yn yr Arglwydd, ar i ti ei chyflawni hi.
18 Yr annerch â'm llaw i Paul *fy hun.* Cofiwch fy rhwymau. Gras *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ At y Colossiaid yr ysgrifenwyd o Rufain, gyd â Thychicus ac Onesimus.

EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT Y

THESSALONIAID.

PENNOD I.

1 *Paul yn dwyn ar ddeall i'r Thessaloniaid, nid yn unig mor feddylgar oedd efe am danynt bob amser, mewn diolchgarwch a gweddi; 5 eithr hefyd gystal yr oedd efe yn tybied am wirionedd a phurdeb eu ffydd hwynt, a'u dychweliad at Dduw.*

PAUL, a Silfanus, a Thimothëus, at eglwys y Thessaloniaid, yn Nuw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist: Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.
2 Yr ydym yn diolch i Dduw yn wastadol drosoch chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein gweddïau,
3 Gan gofio yn ddibaid waith eich ffydd chwi, a llafur *eich* cariad, ac ymaros *eich* gobaith yn ein Harglwydd Iesu Grist, ger bron Duw a'n Tad;
4 Gan wybod, frodyr anwyl, eich etholedigaeth chwi gan Dduw.
5 Oblegid ni bu ein hefengyl ni tu ag attoch mewn gair yn unig,

eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr
Yspryd Glân, ac mewn sicrwydd
mawr; megis y gwyddoch chwi pa
fath rai a fuom ni yn eich plith, er
eich mwyn chwi.
6 A chwi a aethoch yn ddilynwyr
i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn
y gair mewn gorthrymder mawr,
gyd â llawenydd yr Yspryd Glân:
7 Hyd onid aethoch yn siamplau
i'r rhai oll sydd yn credu ym Mace-
donia ac *yn* Achaia.
8 Canys oddi wrthych chwi y sein-
iodd gair yr Arglwydd, nid yn unig
ym Macedonia, ac *yn* Achaia, ond
ym mhob man hefyd eich ffydd chwi
ar Dduw a aeth ar led; fel nad
rhaid i ni ddywedyd dim.
9 Canys y maent hwy yn mynegi
am danom ni, pa ryw ddyfodiad i
mewn a gawsom ni attoch chwi, a
pha fodd y troisoch at Dduw oddi
wrth eilunod, i wasanaethu y bywiol
a'r gwir Dduw;
10 Ac i ddisgwyl am ei Fab ef o'r
nefoedd, yr hwn a gyfododd efe o
feirw, *sef* Iesu, yr hwn a'n gwared-
odd ni oddi wrth y digofaint sydd
ar ddyfod.

PENNOD II.

1 *Pa fodd y daeth ac y pregethwyd yr efengyl i'r Thessaloniaid; a pha fodd y derbyniasant hwythau hi.* 18 *Yr achos paham y bu Paul cyhyd yn absennol oddi wrthynt; a phaham yr ydoedd efe mor chwannog i'w gweled hwynt.*

CANYS chwi eich hunain a wydd-
och, frodyr, ein dyfodiad ni i
mewn attoch, nad ofer fu:
2 Eithr wedi i ni ddïoddef o'r blaen,
a chael ammharch, fel y gwyddoch
chwi, yn Philippi, ni a fuom hŷf
yn ein Duw i lefaru wrthych chwi
efengyl Duw trwy fawr ymdrech.
3 Canys ein cynghor ni nid *oedd*
o hudoliaeth, nac o aflendid, nac
mewn twyll:
4 Eithr megis y'n cyfrifwyd ni gan
Dduw yn addas i ymddiried i ni am
yr efengyl, felly yr ydym yn llefaru;
nid megis yn rhyngu bodd i ddyn-
ion, ond i Dduw, yr hwn sydd yn
profi ein calonnau ni.
5 Oblegid ni fuom ni un amser
mewn ymadrodd gwenieithus, fel y
gwyddoch chwi, nac mewn rhith
cybydd-dod; Duw yn dyst:
6 Nac yn ceisio moliant gan ddyn-
ion, na chennych chwi, na chan
eraill; lle y gallasem bwyso *arnoch,*
fel apostolion Crist.
7 Eithr ni a fuom addfwyn yn
eich mysg chwi, megis mammaeth
yn maethu ei phlant.
8 Felly, gan eich hoffi chwi, ni a
welsom yn dda gyfrannu* â chwi,
nid yn unig efengyl Duw, ond ein
heneidiau ein hunain hefyd, am eich
bod yn anwyl gennym.
9 Canys côf yw gennych, frodyr,
ein llafur a'n lludded ni: canys gan
weithio nos a dydd, fel na phwysem
ar neb o honoch, ni a bregethasom
i chwi efengyl Duw.
10 Tystion *ydych* chwi, a Duw
hefyd, mor sanctaidd, ac mor gyf-
iawn, a dïargyhoedd, yr ymddygas-
om yn eich mysg chwi y rhai ydych
yn credu:
11 Megis y gwyddoch y modd *y*
buom yn eich cynghori, ac yn eich
cysuro, bob un o honoch, fel tad ei
blant ei hun,
12 Ac yn ymbil, ar rodio o honoch
yn deilwng i Dduw, yr hwn a'ch gal-
wodd chwi i'w deyrnas a'i ogoniant.
13 Oblegid hyn yr ydym ninnau
hefyd yn dïolch i Dduw yn ddibaid,
o herwydd i chwi, pan dderbyniasoch
air Duw, yr hwn a glywsoch gennym
ni, *ei* dderbyn *ef* nid *fel* gair dyn,
eithr, fel y mae yn wir, yn air Duw,
yr hwn hefyd sydd yn nerthol-weith-
io ynoch chwi y rhai sydd yn credu.
14 Canys chwychwi, frodyr, a
wnaethpwyd yn ddilynwyr i eglwysi
Duw, y rhai yn Judea sydd yng
Nghrist Iesu; oblegid chwithau a
ddïoddefasoch y pethau hyn gan
eich cyd-genedl, megis hwythau gan
yr Iuddewon:
15 Y rhai a laddasant yr Arglwydd
Iesu, a'u prophwydi eu hunain, ac
a'n herlidiasant ninnau ymaith; ac
ydynt heb ryngu bodd Duw, ac yn
erbyn pob dyn;
16 Gan warafun i ni lefaru wrth
y Cenhedloedd, fel yr iachêid hwy, i
gyflawni eu pechodau hwynt yn
wastadol: canys digofaint *Duw* a
ddaeth arnynt hyd yr eithaf.
17 A ninnau, frodyr, wedi ein

gwneuthur yn amddifaid am danoch dros ennyd awr, y'ngolwg, nid y'nghalon, a fuom fwy astud i weled eich wyneb chwi mewn awydd mawr.
18 Am hynny yr ewyllysiasom ddyfod attoch (myfi Paul, yn ddïau,) unwaith a dwywaith hefyd; eithr Satan a'n lluddiodd ni.
19 Canys beth *yw* ein gobaith ni, neu *ein* llawenydd, neu goron *ein* gorfoledd? onid chwychwi, ger bron ein Harglwydd Iesu Grist yn ei ddyfodiad ef?
20 Canys chwychwi yw ein gogoniant a'*n* llawenydd ni.

PENNOD III.

1 *Paul yn tystiolaethu ei fawr gariad tu ag at y Thessaloniaid, trwy anfon Timothëus attynt i'w cadarnhâu, ac i'w diddanu; trwy lawenychu yn eu gweithredoedd da hwy;* 10 *a thrwy weddïo drostynt, a dymuno cael dyfod yn ddïogel attynt.*

AM hynny, gan na allem ymattal yn hŵy, ni a welsom yn dda ein gadael ni ein hunain yn Athen;
2 Ac a ddanfonasom Timothëus, ein brawd, a gweinidog Duw, a'n cyd-weithiwr yn efengyl Crist, i'ch cadarnhâu chwi, ac i'ch diddanu ynghylch eich ffydd;
3 Fel na chynhyrfid neb yn y gorthrymderau hyn: canys chwychwi eich hunain a wyddoch mai i hyn y'n gosodwyd ni.
4 Canys yn wir pan oeddym gyd â chwi, ni a rag-ddywedasom i chwi y gorthrymmid ni; megis y bu, ac y gwyddoch chwi.
5 O herwydd hyn, minnau, heb allu ymattal yn hŵy, a ddanfonais i *gael* gwybod eich ffydd chwi; rhag darfod i'r temtiwr eich temtio chwi, a myned ein llafur ni yn ofer.
6 Eithr yr awrhon, wedi dyfod Timothëus attom oddi wrthych, a dywedyd i ni newyddion da am eich ffydd chwi a'ch cariad, a bod gennych goffa da am danom ni yn wastadol, gan hiraethu am ein gweled ni, megis *yr ydym* ninnau *am* eich *gweled* chwithau;
7 Am hynny y cawsom gysur, frodyr, am danoch chwi, yn ein holl orthrymder a'n hangenoctid, trwy eich ffydd chwi.
8 Oblegid yr awrhon byw ydym ni, os ydych chwi yn sefyll yn yr Arglwydd.
9 Canys pa ddïolch a allwn *ni* ei ad-dalu i Dduw am danoch chwi, am yr holl lawenydd â'r hwn yr ydym ni yn llawen o'ch achos chwi ger bron ein Duw ni,
10 Gan weddïo mwy na mwy, nos a dydd ar *gael* gweled eich wyneb chwi, a chyflawni diffygion eich ffydd chwi?
11 A Duw ei hun a'n Tad ni, a'n Harglwydd Iesu Grist, a gyfarwyddo ein ffordd ni attoch chwi.
12 A'r Arglwydd a'ch llïosogo, ac a'ch chwanego ym mhob cariad i'ch gilydd, ac i bawb, megis ag *yr ydym* ninnau i chwi:
13 I gadarnhâu eich calonnau chwi yn ddïargyhoedd mewn sancteiddrwydd ger bron Duw a'n Tad, yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist gyd â'i holl saint.

PENNOD IV.

1 *Y mae yn eu hannog i fyned rhagddynt mewn pob math ar dduwioldeb:* 6 *i fyw yn sanctaidd ac yn gyfiawn;* 9 *i garu eu gilydd;* 11 *a thrwy lonyddwch, i wneuthur y pethau a berthyn iddynt eu hunain:* 13 *ac yn ddiweddaf, i dristâu yn gymmedrol dros y meirw.* 15 *A chyd â'r cynghor diweddaf hwn, y mae efe yn cyssylltu dosparth byr o'r adgyfodiad, ac o ail-ddyfodiad Crist i'r farn.*

YM mhellach gan hynny, frodyr, yr ydym yn attolwg i chwi, ac yn deisyf yn yr Arglwydd Iesu, megis y derbyniasoch gennym pa fodd y dylech rodio a boddloni Duw, ar i chwi gynnyddu fwyfwy.
2 Canys chwi a wyddoch pa orchymynion a roddasom i chwi trwy yr Arglwydd Iesu.
3 Canys hyn yw ewyllys Duw, *sef* eich sancteiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb:
4 Ar fedru o bob un o honoch feddiannu ei lestr ei hun mewn sancteiddrwydd a pharch;
5 Nid mewn gwŷn trachwant, megis y Cenhedloedd y rhai nid adwaenant Dduw:
6 Na byddo *i neb* orthrymmu na thwyllo ei frawd mewn dim: canys dïalydd *yw* yr Arglwydd ar y rhai hyn oll, megis y dywedasom i chwi o'r blaen, ac y tystiasom.
7 Canys ni alwodd Duw nyni i aflendid, ond i sancteiddrwydd.

8 Am hynny y neb sydd yn dir-
mygu, nid dyn y mae yn ei ddir-
mygu, ond Duw, yr hwn hefyd a
roddes ei Yspryd Glân ynom ni.
9 Ond am frawdgarwch, nid rhaid
i chwi ysgrifenu o honof attoch:
canys yr ydych chwi eich hunain
wedi eich dysgu gan Dduw i garu
eich gilydd.
10 Oblegid yr ydych yn gwneuth-
ur hyn i bawb o'r brodyr y rhai
sydd trwy holl Macedonia: ond yr
ydym yn attolwg i chwi, frodyr,
gynnyddu o honoch fwyfwy;
11 A rhoddi o honoch eich bryd
ar fod yn llonydd, a gwneuthur eich
gorchwylion eich hunain, a gweithio
â'ch dwylaw eich hunain, (megis y
gorchymynasom i chwi;)
12 Fel y rhodioch yn weddaidd tu
ag at y rhai sydd oddi allan, ac na
byddo arnoch eisieu dim.
13 Ond ni ewyllysiwn, frodyr, i
chwi fod heb wybod am y rhai a
hunasant, na thristaoch, megis er-
aill y rhai nid oes ganddynt obaith.
14 Canys os ydym yn credu farw
Iesu, a'i adgyfodi; felly y rhai a
hunasant yn yr Iesu, a ddwg Duw
hefyd gyd âg ef.
15 Canys hyn yr ydym yn ei ddy-
wedyd wrthych y'ngair yr Arglwydd,
na bydd i ni y rhai byw, y rhai a
adewir hyd ddyfodiad yr Arglwydd,
rag-flaenu y rhai a hunasant.
16 Oblegid yr Arglwydd ei hun a
ddisgyn o'r nef gyd â bloedd, â llef
yr arch-angel, ac âg udgorn Duw:
a'r meirw yng Nghrist a gyfodant
yn gyntaf:
17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai
a adawyd, a gipir i fynu gyd â
hwynt yn y cymmylau, i gyfarfod
â'r Arglwydd yn yr awyr: ac felly
y byddwn yn wastadol gyd â'r Ar-
glwydd.
18 Am hynny diddenwch eich gil-
ydd â'r ymadroddion hyn.

PENNOD V.

1 *Y mae efe yn myned rhagddo, ac yn dangos, fel o'r blaen, ddull dyfodiad Crist i'r farn;* 12 *ac yn rhoddi amryw orchymynion;* 23 *ac felly yn diweddu ei epistol.*

EITHR am yr amserau a'r pryd-
iau, frodyr, nid rhaid i chwi
ysgrifenu o honof attoch.
2 Oblegid chwi a wyddoch eich
hunain yn hysbys, mai felly y daw
dydd yr Arglwydd fel lleidr yn y
nos.
3 Canys pan ddywedant, Tang-
nefedd a diogelwch; yna y mae
dinystr disymmwth yn dyfod ar eu
gwarthaf, megis gwewyr esgor ar un
a fo beichiog; ac ni ddïangant hwy
ddim.
4 Ond chwychwi, frodyr, nid ydych
mewn tywyllwch, fel y goddiweddo
y dydd hwnnw chwi megis lleidr.
5 Chwychwi oll, plant y goleuni
ydych, a phlant y dydd: nid ydym
ni o'r nos, nac o'r tywyllwch.
6 Am hynny na chysgwn, fel rhai
eraill; eithr gwyliwn, a byddwn sobr.
7 Canys y rhai a gysgant, y nos y
cysgant; a'r rhai a feddwant, y nos
y meddwant.
8 Eithr nyni, gan ein bod o'r dydd,
byddwn sobr, wedi ymwisgo â dwy-
fronneg ffydd a chariad, ac â go-
baith iachawdwriaeth yn lle helm.
9 Canys nid appwyntiodd Duw
nyni i ddigofaint, ond i gaffael iach-
awdwriaeth trwy ein Harglwydd
Iesu Grist,
10 Yr hwn a fu farw drosom; fel
pa un bynnag a wnelom ai gwylied
ai cysgu, y byddom fyw gyd âg ef.
11 O herwydd paham cynghorwch
eich gilydd, ac adeiledwch bob un
eich gilydd, megis ag yr ydych yn
gwneuthur.
12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi,
frodyr, adnabod y rhai sydd yn
llafurio yn eich mysg, ac yn eich
llywodraethu chwi yn yr Arglwydd,
ac yn eich rhybuddio;
13 A gwneuthur cyfrif mawr o
honynt mewn cariad, er mwyn eu
gwaith. Byddwch dangnefeddus
yn eich plith eich hunain.
14 Ond yr ydym yn deisyf arnoch,
frodyr, rhybuddiwch y rhai afreol-
us, diddenwch y gwan eu meddwl,
cynheliwch y gweiniaid, byddwch
ymarhous wrth bawb.
15 Gwelwch na thalo neb ddrwg
dros ddrwg i neb: eithr yn wastad-
ol dilynwch yr hyn sydd dda, tu ag
at eich gilydd, a thu ag at bawb.
16 Byddwch lawen yn wastadol.

17 Gweddïwch yn ddibaid.
18 Ym mhob dim dïolchwch: canys hyn *yw* ewyllys Duw yng Nghrist Iesu tu ag attoch chwi.
19 Na ddiffoddwch yr Yspryd.
20 Na ddirmygwch brophwydoliaethau.
21 Profwch bob peth: deliwch yr hyn sydd dda.
22 Ymgedwch rhag pob rhith drygioni.
23 A gwir Dduw y tangnefedd a'ch sancteiddio yn gwbl oll: a chadwer eich yspryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddïargyhoedd yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist.
24 Ffyddlawn *yw* yr hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'*i* gwna.
25 *O* frodyr, gweddïwch drosom.
26 Anherchwch yr holl frodyr â chusan sancteiddiol.
27 Yr ydwyf yn eich tynghedu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn i'r holl frodyr sanctaidd,
28 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ Y cyntaf at y Thessaloniaid a ysgrifenwyd o Athen.

AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT Y

THESSALONIAID.

PENNOD I.

1 *Y mae Paul yn hysbysu iddynt ddüed yr oedd efe yn meddwl am eu ffydd, a'u cariad, a'u hamynedd hwynt:* 11 *a chyd â hynny yn gosod llawer o resymmau ar lawr, i'w cysuro hwy mewn erlid; a'r pennaf o'r rhai hyn a gymmerir oddi wrth gyfiawn farn Duw.*

PAUL, a Silfanus, a Thimotheus, at eglwys y Thessaloniaid, yn Nuw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist:
2 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.
3 Dïolch a ddylem i Dduw yn wastadol drosoch, frodyr, fel y mae yn addas, oblegid bod eich ffydd chwi yn mawr gynnyddu, a chariad pob un o honoch oll tu ag at eich gilydd yn ychwanegu;
4 Hyd onid ydym ni ein hunain yn gorfoleddu ynoch chwi yn eglwysi Duw, o herwydd eich amynedd chwi a'ch ffydd yn eich holl erlidiau a'r gorthrymderau yr ydych yn eu goddef:
5 *Yr hyn sydd* argoel goleu o gyfiawn farn Duw, fel y'ch cyfrifer yn deilwng i deyrnas Dduw, er mwyn yr hon yr ydych hefyd yn goddef.
6 Canys cyfiawn *yw* ger bron Duw, dalu cystudd i'r rhai sydd yn eich cystuddio chwi;
7 Ac i chwithau, y rhai a gystuddir, esmwythdra gyd â ni, yn ymddangosiad yr Arglwydd Iesu o'r nef, gyd â'i angelion nerthol,
8 A thân fflamllyd, gan roddi dïal i'r sawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn ufuddhâu i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist:
9 Y rhai a ddïoddefant yn gospedigaeth, ddinystr tragywyddol oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddi wrth ogoniant ei gadernid ef;
10 Pan ddêl efe i'w ogoneddu yn ei saint, ac i fod yn rhyfeddol yn y rhai oll sydd yn credu, (o herwydd i'n tystiolaeth ni yn eich mysg chwi gael ei chredu,) yn y dydd hwnnw.
11 Am ba achos yr ydym hefyd yn gweddïo yn wastadol drosoch, ar fod i'n Duw ni eich cyfrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth *hon*, a chyflawni holl foddlonrwydd *ei* ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol:
12 Fel y gogonedder enw ein Harglwydd Iesu Grist ynoch chwi, a chwithau ynddo yntau, yn ol gras ein Duw ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

PENNOD II.

1 *Mae yn ewyllysio iddynt barhâu yn ddisigl yn y gwirionedd a dderbyniasant;* 3 *yn dangos y bydd ymadawiad oddi wrth y ffydd,* 8 *ac y datguddir Anghrist, cyn dyfod dydd yr Arglwydd:* 15 *ac yna yn ail-adrodd ei gynghor o'r blaen, ac yn gweddïo drostynt.*

AC yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, er dyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist, a'n cyd-gynhulliad ninnau atto ef,

2 Na'ch sigler yn fuan oddi wrth
eich meddwl, ac na'ch cynhyrfer, na
chan yspryd, na chan air, na chan
lythyr, megis oddi wrthym ni, fel
pe bai dydd Crist yn gyfagos.
3 Na thwylled neb chwi mewn un
modd: oblegid *ni ddaw y dydd
hwnnw* hyd oni ddêl ymadawiad yn
gyntaf, a datguddio y dyn pechod,
mab y golledigaeth;
4 Yr hwn sydd yn gwrthwynebu,
ac yn ymddyrchafu goruwch pob
peth a elwir yn Dduw, neu a addolir;
hyd onid yw efe, megis Duw,
yn eistedd yn nheml Duw, ac yn ei
ddangos ei hun mai Duw ydyw.
5 Onid côf gennych chwi, pan
oeddwn i etto gyd â chwi, ddywedyd
o honof y pethau hyn i chwi?
6 Ac yr awrhon chwi a wyddoch
yr hyn sydd yn attal, fel y datguddier
ef yn ei bryd ei hun.
7 Canys y mae dirgelwch yr anwiredd
yn gweithio eisoes: yn unig
yr hwn sydd yr awrhon yn attal, *a
ettyl* nes ei dynnu ymaith.
8 Ac yna y datguddir yr Anwir
hwnnw, yr hwn a ddifetha yr Arglwydd
âg yspryd ei enau, ac a
ddilea â disgleirdeb ei ddyfodiad:
9 *Sef* yr hwn y mae ei ddyfodiad
yn ol gweithrediad Satan, gyd â
phob nerth, ac arwyddion, a rhyfeddodau
gau,
10 A phob dichell anghyfiawnder
yn y rhai colledig; am na dderbyniasant
gariad y gwirionedd, fel y
byddent gadwedig.
11 Ac am hynny y denfyn Duw
iddynt hwy amryfusedd cadarn, fel
y credont gelwydd;
12 Fel y barner yr holl rai nid
oeddynt yn credu i'r gwirionedd,
ond yn ymfoddloni mewn anghyfiawnder.
13 Eithr nyni a ddylem ddïolch yn
wastad i Dduw drosoch chwi, frodyr
caredig gan yr Arglwydd, oblegid i
Dduw o'r dechreuad eich ethol chwi
i iachawdwriaeth, trwy sancteiddiad
yr Yspryd, a ffydd i'r gwirionedd:
14 I'r hyn y galwodd efe chwi trwy
ein hefengyl ni, i feddiannu gogoniant
ein Harglwydd Iesu Grist.
15 Am hynny, frodyr, sefwch, a
deliwch y traddodiadau a ddysgasoch,
pa un bynnag ai trwy ymadrodd,
ai trwy ein hepistol ni.
16 A'n Harglwydd Iesu Grist ei
hun, a Duw a'n Tad, yr hwn a'n carodd
ni, ac a roddes *i ni* ddiddanwch
tragywyddol, a gobaith da trwy ras,
17 A ddiddano eich calonnau chwi,
ac a'ch sicrhao ym mhob gair a
gweithred dda.

PENNOD III.

1 Y mae yn deisyfu eu gweddïau hwy drosto ei hun: 3 yn tystiolaethu pa hyder oedd ganddo arnynt; 5 yn gweddïo ar Dduw drostynt; 6 ac yn rhoddi amryw orchymynion; yn enwedig i ochelyd seguryd, a chymdeithas rhai drwg; 16 ac yn diweddu trwy weddïo, a'u hannerch hwy.

BELLACH, frodyr, gweddïwch
drosom ni, ar fod i air yr Arglwydd
redeg, a chael gogonedd,
megis gyd â chwithau;
2 Ac ar ein gwared ni oddi wrth
ddynion anhywaith a drygionus:
canys nid *oes* ffydd gan bawb.
3 Eithr ffyddlawn yw yr Arglwydd,
yr hwn a'ch sicrhâ chwi, ac a'*ch*
ceidw rhag drwg.
4 Ac y mae gennym hyder yn yr
Arglwydd am danoch, eich bod yn
gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau
yr ydym yn eu gorchymyn i chwi.
5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich
calonnau chwi at gariad Duw, ac i
ymaros am Grist.
6 Ac yr ydym yn gorchymyn i
chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd
Iesu Grist, dynnu o honoch ymaith
oddi wrth bob brawd a'r sydd yn
rhodio yn afreolus, ac nid yn ol y
traddodiad a dderbyniodd efe gennym
ni.
7 Canys chwi a wyddoch eich
hunain pa fodd y dylech ein dilyn
ni: oblegid ni buom afreolus yn
eich plith chwi;
8 Ac ni fwyttasom fara neb yn
rhad; ond trwy weithio mewn llafur
a lludded, nos a dydd, fel na
phwysem ar neb o honoch chwi:
9 Nid o herwydd nad oes gennym
awdurdod, ond fel y'n rhoddem ein
hunain yn siampl i chwi i'n dilyn.
10 Canys pan oeddym hefyd gyd â
chwi, hyn a orchymynasom i chwi,
Os byddai neb ni fynnai weithio, na
chai fwytta chwaith.

11 Canys yr ydym yn clywed fod
rhai yn rhodio yn eich plith chwi yn
afreolus, heb weithio dim, ond bod
yn rhodresgar.
12 Ond i'r cyfryw gorchymyn yr yd-
ym, a'u hannog trwy ein Harglwydd
Iesu Grist, ar *iddynt* weithio trwy
lonyddwch, a bwytta eu bara eu
hunain.
13 A chwithau, frodyr, na ddiffyg-
iwch yn gwneuthur daioni.
14 Ond od oes neb heb ufuddhâu
i'n gair trwy y llythyr *yma*, hysbys-
wch hwnnw; ac na fydded i chwi
gymdeithas âg ef, megis y cywil-
yddio efe.
15 Er hynny na chymmerwch *ef*
megis gelyn, eithr cynghorwch *ef*
fel brawd.
16 Ac Arglwydd y tangnefedd ei
hun a roddo i chwi dangnefedd
yn wastadol ym mhob modd. Yr
Arglwydd *a fyddo* gyd â chwi
oll.
17 Yr annerch â'm llaw i Paul fy
hun; yr hyn sydd arwydd ym mhob
epistol: fel hyn yr ydwyf yn ys-
grifenu.
18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist
gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Thessaloniaid a ysgrifen-
wyd o Athen.

EPISTOL CYNTAF PAUL YR APOSTOL AT

TIMOTHEUS.

PENNOD I.

1 *Y mae Paul yn dwyn ar gôf i Timothëus y siars a roddasai efe iddo, wrth fyned i Macedonia.* 5 *Iawn arfer a diwedd y gyfraith.* 11 *Ynghylch galw Paul i fod yn apostol.* 20 *Am Hymenëus ac Alexander.*

PAUL, apostol Iesu Grist, yn ol
gorchymyn Duw ein Hiachawd-
wr, a'r Arglwydd Iesu Grist, ein
gobaith;
2 At Timothëus, *fy* mab naturiol
yn y ffydd: Gras, trugaredd, *a* thang-
nefedd, oddi wrth Dduw ein Tad,
a Christ Iesu ein Harglwydd.
3 Megis y deisyfais arnat aros yn
Ephesus, pan euthum i Macedonia,
fel y gellit rybuddio rhai na ddysg-
ont ddim amgen,
4 Ac na ddaliont ar chwedlau, ac
achau anorphen, y rhai sydd yn peri
cwestiynau yn hytrach nag adeilad-
aeth dduwiol, yr hon sydd trwy
ffydd; *gwna felly.*
5 Eithr diwedd y gorchymyn yw
cariad o galon bur, a chydwybod
dda, a ffydd ddiragrith:
6 Oddi wrth yr hyn bethau y gŵyr-
odd rhai, ac y troisant heibio at ofer-
siarad;
7 Gan ewyllysio bod yn athrawon
o'r ddeddf, heb ddeall na pha beth-
au y maent yn eu dywedyd, nac am
ba bethau y maent yn taeru.
8 Eithr nyni a wyddom mai da *yw*
y gyfraith, os arfer dyn hi yn gyf-
reithlawn;
9 Gan wybod hyn, nad i'r cyfiawn
y rhoddwyd y gyfraith, eithr i'r *rhai*
digyfraith ac anufudd, i'r *rhai* an-
nuwiol a phechaduriaid, i'r *rhai* di-
sanctaidd a halogedig, i dad-leiddiaid
a mam-leiddiaid, i leiddiaid dynion,
10 I buteinwyr, i wrryw-gydwyr, i
ladron-dynion, i gelwyddwyr, i an-
udonwyr, ac os *oes* dim arall yn
wrthwyneb i athrawiaeth iachus;
11 Yn ol efengyl gogoniant y ben-
digedig Dduw, am yr hon yr ym-
ddiriedwyd i mi.
12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn
a'm nerthodd i, *sef* Crist Iesu ein
Harglwydd, am iddo *fy* nghyfrif yn
ffyddlawn, gan fy ngosod yn y
weinidogaeth;
13 Yr hwn oeddwn o'r blaen yn
gablwr, ac yn erlidiwr, ac yn dra-
haus: eithr mi a gefais drugaredd,
am i mi yn ddïarwybod *ei* wneuthur
trwy anghrediniaeth.
14 A gras ein Harglwydd ni a
dra-amlhaodd gyd â ffydd a chariad,
yr hwn sydd yng Nghrist Iesu.
15 Gwir *yw* y gair, ac yn haeddu
pob derbyniad, ddyfod Crist Iesu
i'r byd i gadw pechaduriaid; o ba
rai, pennaf ydwyf fi.
16 Eithr o achos hyn y cefais dru-
garedd, fel y dangosai Iesu Grist

ynof fi yn gyntaf bob hir-oddef, er
siampl i'r rhai a gredant rhag llaw
ynddo ef i fywyd tragywyddol.
17 Ac i'r Brenhin tragywyddol,
anfarwol, anweledig, i'r Duw unig
ddoeth, *y byddo* anrhydedd a go-
goniant yn oes oesoedd. Amen.
18 Y gorchymyn hwn yr ydwyf yn
ei roddi i ti, *fy* mab Timothëus, yn
ol y prophwydoliaethau a gerddas-
ant o'r blaen am danat, ar filwrio o
honot ynddynt filwriaeth dda;
19 Gan fod gennyt ffydd, a chyd-
wybod dda; yr hon a wrthododd
rhai, ac a wnaethant long-ddrylliad
am y ffydd:
20 O ba rai y mae Hymenëus ac
Alexander; y rhai a roddais i Sa-
tan, fel y dysgent na chablent.

PENNOD II.

1 *Bod yn iawn gweddïo a dïolch dros bob dyn.* 9 *Pa fodd y dylai gwragedd ymdrwsio;* 12 *nad ydys yn caniattâu iddynt na dysgu, na bod yn ben:* 15 *y byddant hwy gadwedig, er bod ynddynt arwydd o ddigofaint Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os hwy a arhosant yn y ffydd.*

CYNGHORI yr ydwyf am hyn-
ny, ym mlaen pob peth, fod
ymbiliau, gweddïau, deisyfiadau, *a*
thalu dïolch, dros bob dyn;
2 Dros frenhinoedd, a phawb sydd
mewn goruchafiaeth; fel y gallom
ni fyw yn llonydd ac yn heddychol
mewn pob duwioldeb ac onestrwydd.
3 Canys hyn *sydd* dda a chymmer-
adwy ger bron Duw ein Ceidwad;
4 Yr hwn sydd yn ewyllysio bod
pob dyn yn gadwedig, a'u dyfod i
wybodaeth y gwirionedd.
5 Canys un Duw *sydd*, ac un cyf-
ryngwr hefyd rhwng Duw a dynion,
y dyn Crist Iesu;
6 Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn
bridwerth dros bawb, i'w dystiol-
aethu yn yr amseroedd prïod.
7 I'r hyn y'm gosodwyd i yn breg-
ethwr ac yn apostol, (y gwir yr *wyf*
yn ei ddywedyd yng Nghrist, nid
wyf yn dywedyd celwydd;) yn
athraw y Cenhedloedd mewn ffydd
a gwirionedd.
8 Am hynny yr wyf yn ewyllysio
i'r gwŷr weddïo ym mhob man, gan
ddyrchafu dwylaw sanctaidd, heb
na digter na dadl.
9 Yr un modd hefyd, bod i'r
gwragedd eu trefnu eu hunain
mewn dillad gweddus, gyd â gwyl-
der a sobrwydd; nid â gwallt pleth-
edig, neu aur, neu emmau, neu
ddillad gwerthfawr;
10 Ond, (yr hyn sydd yn gweddu
i wragedd a fo yn proffesu duwiol-
deb,) â gweithredoedd da.
11 Dysged gwraig mewn distaw-
rwydd gyd â phob gostyngeidd-
rwydd.
12 Ond nid wyf yn cenhadu i
wraig athrawiaethu, nac ymawdur-
dodi ar y gwr, eithr bod mewn dis-
tawrwydd.
13 Canys Adda a luniwyd yn gyn-
taf, yna Efa.
14 Ac nid Adda a dwyllwyd; eithr
y wraig, wedi ei thwyllo, oedd yn y
camwedd.
15 Etto cadwedig fydd wrth ddwyn
plant, os arhosant hwy mewn ffydd,
a chariad, a sancteiddrwydd, yng-
hyd â sobrwydd.

PENNOD III.

2 *Cynheddfau esgobion, a dïaconiaid, a'u gwragedd:* 14 *a phaham y mae yr apostol yn ysgrifenu y pethau hyn at Timothëus.* 15 *Ynghylch yr eglwys, a'r gwirionedd a ddysgir ynddi.*

GWIR *yw* y gair, Od yw neb
yn chwennych swydd esgob,
gwaith da y mae yn ei chwennych.
2 Rhaid gan hynny i esgob fod yn
ddïargyhoedd, yn wr un wraig, yn
wyliadwrus, yn sobr, yn weddaidd,
yn llettŷgar, yn athrawaidd;
3 Nid yn wingar, nid yn darawydd,
nid yn budr-elwa; eithr yn dirion,
yn anymladdgar, yn ddïariangar;
4 Yn llywodraethu ei dŷ ei hun
yn dda, yn dal ei blant mewn ufudd-
dod ynghyd â phob onestrwydd;
5 (Oblegid oni fedr un lywodr-
aethu ei dŷ ei hun, pa fodd y cym-
mer efe ofal dros eglwys Dduw?)
6 Nid yn newyddian *yn y ffydd*,
rhag iddo ymchwyddo, a syrthio i
ddamnedigaeth diafol.
7 Ac y mae yn rhaid iddo ef hefyd
gael tystiolaeth dda gan y rhai oddi
allan; rhag iddo syrthio i warad-
wydd, ac i fagl diafol.
8 *Rhaid* i'r dïaconiaid yr un ffun-
ud *fod* yn onest; nid yn ddau-
eiriog, nid yn ymrôi i win lawer,
nid yn budr-elwa;

9 Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwybod bur.
10 A phrofer y rhai hynny hefyd yn gyntaf; yna gwasanaethant swydd dïaconiaid, os byddant ddïargyhoedd.
11 *Y mae yn rhaid i'w* gwragedd yr un modd *fod* yn onest, nid yn enllibaidd, yn sobr, yn ffyddlawn ym mhob peth.
12 Bydded y dïaconiaid yn wŷr un wraig, yn llywodraethu eu plant a'u tai eu hunain yn dda.
13 Canys y rhai a wasanaethant swydd dïaconiaid yn dda, ydynt yn ennill iddynt eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd *sydd* yng Nghrist Iesu.
14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu hysgrifenu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder:
15 Ond os tariaf yn hir, fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid *i ti* ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw eglwys y Duw byw, colofn a sylfaen y gwirionedd.
16 Ac yn ddiddadl, mawr yw dirgelwch duwioldeb; Duw a ymddangosodd yn y cnawd, a gyfiawnhâwyd yn yr Yspryd, a welwyd gan angelion, a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i fynu mewn gogoniant.

PENNOD IV.

1 Y mae yn prophwydo ymadawiad oddi wrth y ffydd yn yr amseroedd diweddaf; 6 ar er mwyn na byddai i Timothëus ballu yn ei swydd, y mae yn rhoi iddo amryw gynghorion ynghylch hynny.

AC y mae yr Yspryd yn eglur yn dywedyd yr ymedy rhai yn yr amseroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i ysprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid;
2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, a'u cydwybod eu hunain wedi ei serio â haiarn poeth;
3 Yn gwahardd prïodi, *ac yn erchi* ymattal oddi wrth fwydydd, y rhai a greodd Duw i'w derbyn, trwy roddi dïolch, gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenant y gwirionedd.
4 Oblegid *y mae* pob peth a greodd Duw yn dda, ac nid *oes* dim i'w wrthod, os cymmerir trwy dalu dïolch:
5 Canys y mae wedi ei sancteiddio gan air Duw a gweddi.
6 Os gosodi y pethau hyn o flaen y brodyr, ti a fyddi weinidog da i Iesu Grist, wedi dy fagu y'ngeiriau y ffydd ac athrawiaeth dda, yr hon a ddilynaist.
7 Eithr gâd heibio halogedig a gwrachïaidd chwedlau, ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.
8 Canys i ychydig y mae ymarfer corphorol yn fuddiol: eithr duwioldeb sydd fuddiol i bob peth, a chanddi addewid o'r bywyd *y sydd* yr awrhon, ac o'r hwn a fydd.
9 Gwir *yw* y gair, ac yn haeddu pob derbyniad.
10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwaradwyddo, o herwydd i ni obeithio yn y Duw byw, yr hwn yw Achubydd pob dyn, yn enwedig y ffyddloniaid.
11 Y pethau hyn gorchymyn a dysg.
12 Na ddïystyred neb dy ieuengctid di; eithr bydd yn ensampl i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yspryd, mewn ffydd, mewn purdeb.
13 Hyd oni ddelwyf, glŷn wrth ddarllen, wrth gynghori, wrth athrawiaethu.
14 Nac esgeulusa y dawn sydd ynot, yr hwn a rodded i ti trwy brophwydoliaeth, gyd âg arddodiad dwylaw yr henuriaeth.
15 Myfyria ar y pethau hyn, *ac* yn y pethau hyn aros; fel y byddo dy gynnydd yn eglur i bawb.
16 Gwylia arnat dy hun, ac ar yr athrawiaeth; aros ynddynt: canys os gwnei hyn, ti a'th gedwi dy hun a'r rhai a wrandawant arnat.

PENNOD V.

1 Rheolau i'w dilyn wrth geryddu. 3 Ynghylch gwragedd gweddwon, 17 a henuriaid. 23 Cynghor ynghylch iechyd Timothëus. 24 Bod pechodau rhai yn myned o'r blaen i farn, a'r eiddo eraill yn canlyn.

NA cherydda hynafgwr, eithr cynghora *ef* megis tad; *a*'r rhai ieuaingc, megis brodyr;
2 Yr hen wragedd, megis mammau; y rhai ieuaingc, megis chwïorydd, gyd â phob purdeb.

3 Anrhydedda y gwragedd gweddwon, y rhai sydd wir-weddwon.

4 Eithr o bydd un weddw ag iddi blant neu ŵyrion, dysgant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref, a thalu y pwyth i'w rhïeni: canys hynny sydd dda a chymmeradwy ger bron Duw.

5 Eithr yr hon sydd wir-weddw ac unig, sydd yn gobeithio yn Nuw, ac yn parhâu mewn ymbiliau a gweddïau nos a dydd.

6 Ond yr hon sydd drythyll, a fu farw, er ei bod yn fyw.

7 A gorchymyn y pethau hyn, fel y byddont ddïargyhoedd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod dros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw na'r di-ffydd.

9 Na ddewiser yn weddw *un* a fo dan dri ugein-mlwydd oed, yr hon fu wraig i un gwr,

10 Yn dda ei gair am weithredoedd da; os dygodd hi blant i fynu, os bu lettŷgar, o golchodd hi draed y saint, o chynnorthwyodd hi y rhai cystuddiol, o dilynodd hi bob gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwon ieuaingc: canys pan ddechreuont ymdrythyllu yn erbyn Crist, prïodi a fynnant;

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd y maent yn dysgu *bod* yn segur, gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ; ac nid yn segur yn unig, ond hefyd yn wag-siaradus, ac yn rhodresgar, gan adrodd pethau nid ŷnt gymmwys.

14 Yr wyf yn ewyllysio gan hynny i'r rhai ieuaingc briodi, planta, gwarchod y tŷ, heb roi dim achlysur i'r gwrthwynebwr i ddifenwi.

15 Canys y mae rhai eisoes wedi gŵyro ar ol Satan.

16 Od oes gan wr neu wraig ffyddlawn *wragedd* gweddwon, cynnorthwyant hwynt, ac na phwyser ar yr eglwys; fel y gallo hi ddiwallu y gwir-weddwon.

17 Cyfrifer yr henuriaid sydd yn llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dau-ddyblyg; yn enwedig y rhai sydd yn poeni yn y gair a'r athrawiaeth.

18 Canys y mae yr ysgrythyr yn dywedyd, Na chau safn yr ŷch sydd yn dyrnu yr ŷd: ac, *Y mae* y gweithiwr yn haeddu ei gyflog.

19 Yn erbyn henuriad na dderbyn achwyn, oddi eithr dan ddau neu dri o dystion.

20 Y rhai sydd yn pechu, cerydda y'ngŵydd pawb, fel y byddo ofn ar y lleill.

21 Gorchymyn yr ydwyf ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, a'r etholedig angelion, gadw o honot y pethau hyn heb ragfarn, heb wneuthur dim o gyd-bartïaeth.

22 Na ddod ddwylaw yn ebrwydd ar neb, ac na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy hun yn bur.

23 Nac ŷf ddwfr yn hŵy; eithr arfer ychydig win, er mwyn dy gylla a'th fynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion sydd amlwg o'r blaen, yn rhag-flaenu i farn; eithr rhai sydd yn eu canlyn hefyd.

25 Yr un ffunud hefyd y mae gweithredoedd da yn amlwg o'r blaen; a'r rhai sydd amgenach, nis gellir eu cuddio.

PENNOD VI.

1 *Dyled gweision i'w meistriaid.* 3 *Am ochelyd athrawon newydd.* 6 *Duwioldeb sydd elw mawr:* 10 *a chwant arian ydyw gwreiddyn pob drwg.* 11 *Beth a ddylai Timothëus ei ochelyd, a'i ddilyn:* 17 *am ba beth yr oedd iddo rybuddio y cyfoethogion.* 20 *Am gadw yr athrawiaeth iawn, a gochelyd siaradach ofer.*

CYNNIFER ag sydd wasanaethwyr dan yr iau, tybiant eu meistriaid eu hun yn deilwng o bob anrhydedd; fel na chabler enw Duw, a'*i* athrawiaeth *ef.*

2 A'r rhai sydd a meistriaid ganddynt yn credu, na ddïystyrant *hwynt,* o herwydd eu bod yn frodyr; eithr yn hytrach gwasanaethant *hwynt,* am eu bod yn credu, ac yn anwyl, yn gyfrannogion o'r llesâd. Y pethau hyn dysg a chynghora.

3 Od oes neb yn dysgu yn amgenach, ac heb gyttuno âg iachus eiriau ein Harglwydd Iesu Grist, ac â'r athrawiaeth sydd yn ol duwioldeb;

4 Chwyddo y mae, heb wybod dim, eithr ammhwyllo ynghylch cwestiynau, ac ymryson ynghylch geiriau;

o'r rhai y mae cenfigen, ymryson,
cableddau, drwg-dybiau, yn dyfod.
5 Cyndyn ddadleu dynion llygredig
eu meddwl, heb fod y gwirionedd
ganddynt, yn tybied mai elw yw
duwioldeb: cilia oddi wrth y cyfryw.
6 Ond elw mawr yw duwioldeb
gyd â boddlonrwydd.
7 Canys ni ddygasom ni ddim i'r
byd, *ac* eglur *yw* na allwn ddwyn
dim allan chwaith.
8 Ac o bydd gennym ymborth a
dillad, ymfoddlonwn ar hynny.
9 Ond y rhai *sydd* yn ewyllysio ym-
gyfoethogi, sydd yn syrthio i brofed-
igaeth a magl, a llawer o chwantau
ynfyd a niweidiol, y rhai sydd yn
boddi dynion i ddinystr a cholledig-
aeth.
10 Canys gwreiddyn pob drwg yw
arian-garwch: yr hon, a rhai yn
chwannog iddi, hwy a gyfeiliornas-
ant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwan-
asant eu hunain â llawer o ofidiau.
11 Eithr tydi, gwr Duw, gochel y
pethau hyn; a dilyn gyfiawnder,
duwioldeb, ffydd, cariad, amynedd,
addfwyndra.
12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech
y ffydd; cymmer afael ar y bywyd
tragywyddol; i'r hwn hefyd y'th
alwyd, ac y proffesaist broffes dda
ger bron llawer o dystion.
13 Yr ydwyf yn gorchymyn i ti ger
bron Duw, yr hwn sydd yn bywhâu
pob peth, a *cher bron* Crist Iesu, yr
hwn dan Pontius Pilat a dystiodd
broffes dda;
14 Gadw o honot y gorchymyn
hwn yn ddifeius, yn ddïargyhoedd,
hyd ymddangosiad ein Harglwydd
Iesu Grist:
15 Yr hwn yn ei amserau priod a
ddengys y bendigedig a'r unig Ben-
naeth, Brenhin y brenhinoedd, ac
Arglwydd yr arglwyddi;
16 Yr hwn yn unig sydd ganddo
anfarwoldeb, *sydd* yn trigo yn y
goleuni ni ellir dyfod atto, yr hwn
nis gwelodd un dyn, ac nis dichon
ei weled: i'r hwn *y byddo* anrhyd-
edd a gallu tragywyddol. Amen.
17 Gorchymyn i'r rhai sydd olud-
og yn y byd yma, na byddont uchel-
feddwl, ac na obeithiont mewn gol-
ud anwadal, ond yn y Duw byw, yr
hwn sydd yn helaeth yn rhoddi i ni
bob peth i'w mwynhâu:
18 Ar iddynt wneuthur daioni,
ymgyfoethogi mewn gweithredoedd
da, fod yn hawdd ganddynt roddi *a*
chyfrannu;
19 Yn trysori iddynt eu hunain
sail dda erbyn *yr amser* sydd ar
ddyfod, fel y caffont afael ar y byw-
yd tragywyddol.
20 O Timothëus, cadw yr hyn a
roddwyd i'w gadw attat, gan droi
oddi wrth halogedig ofer-sain, a
gwrthwyneb gwybodaeth, a gam-
enwir *felly*:
21 Yr hon tra yw rhai yn ei phro-
ffesu, hwy a gyfeiliornasant o ran
y ffydd. Gras *fyddo* gyd â thi.
Amen.

¶ Y cyntaf at Timothëus a ysgrifenwyd o Laodicea, yr hon yw prif-ddinas Phrygia Pacatiana.

AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT

TIMOTHEUS.

PENNOD I.

1 *Serch Paul tu ag at Timothëus;* 5 *a'r ffydd ddi-ffuant oedd yn Timothëus, ac yn ei fam, a'i nain:* 6 *ei annog ef i gyffrôi rhoddiad Duw oedd ynddo ef;* 8 *i fod yn ddïanwadal, ac yn ddïoddefgar mewn erlid:* 13 *ac i barhâu yn y wir athrawiaeth a ddysgasai ganddo ef.* 15 *Ynghylch Phygëlus a Hermogenes, a chlod Onesiphorus.*

PAUL, apostol Iesu Grist trwy
ewyllys Duw, yn ol addewid
y bywyd, yr hwn sydd yng Nghrist
Iesu,
2 At Timothëus, *fy* mab anwyl:
Gras, trugaredd, *a* thangnefedd,
oddi wrth Dduw Dad, a Christ Iesu
ein Harglwydd.
3 Y mae gennyf ddïolch i Dduw,
yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu
o'*m* rhïeni â chydwybod bur, mor
ddibaid y mae gennyf goffa am dan-
at ti yn fy ngweddïau nos a dydd;
4 Gan fawr-ewyllysio dy weled,

gan gofio dy ddagrau, fel y'm llanw-
er o lawenydd;
5 Gan alw i'm côf y ffydd ddi-
ffuant sydd ynot ti, yr hon a drigodd
yn gyntaf yn dy nain Loïs, ac yn dy
fam Eunice; a diammeu gennyf *ei*
bod ynot tithau hefyd.
6 O herwydd pa achos yr ydwyf
yn dy goffâu i ail-ennyn dawn Duw,
yr hwn sydd ynot trwy arddodiad
fy nwylaw i.
7 Canys ni roddes Duw i ni ysbryd
ofn; ond *ysbryd* nerth, a chariad,
a phwyll.
8 Am hynny na fydded arnat gy-
wilydd o dystiolaeth ein Harglwydd,
nac o honof finnau ei garcharor
ef: eithr cyd-oddef di gystudd â'r
efengyl, yn ol nerth Duw;
9 Yr hwn a'n hachubodd ni, ac
a'n galwodd â galwedigaeth sanct-
aidd, nid yn ol ein gweithredoedd
ni, ond yn ol ei arfaeth ei hun a'i
ras, yr hwn a roddwyd i ni yng
Nghrist Iesu, cyn dechreu y byd,
10 Eithr a eglurwyd yr awrhon
trwy ymddangosiad ein Hiachawd-
wr Iesu Grist, yr hwn a ddiddym-
modd angau, ac a ddug fywyd ac
anllygredigaeth i oleuni trwy yr
efengyl:
11 I'r hon y'm gosodwyd i yn
bregethwr, ac yn apostol, ac yn
athraw y Cenhedloedd.
12 Am ba achos yr ydwyf hefyd yn
dïoddef y pethau hyn: ond nid oes
arnaf gywilydd: canys mi a wn i bwy
y credais; ac y mae yn ddïammeu
gennyf ei fod ef yn abl i gadw yr hyn
a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.
13 Bydded gennyt ffurf yr ymad-
roddion iachus, y rhai a glywaist
gennyf fi, yn y ffydd a'r cariad *sydd*
yng Nghrist Iesu.
14 Y peth da a rodded i'w gadw
attat, cadw trwy yr Ysbryd Glân,
yr hwn sydd yn preswylio ynom.
15 Ti a wyddost hyn, ddarfod i'r
rhai oll sydd yn Asia droi oddi
wrthyf fi; o'r sawl y mae Phygèlus
a Hermogenes.
16 Rhodded yr Arglwydd drugar-
edd i dŷ Onesiphorus; canys efe a'm
llonnodd i yn fynych, ac nid oedd
gywilydd ganddo fy nghadwyn i:
17 Eithr pan oedd yn Rhufain, *efe*
a'm ceisiodd yn ddiwyd iawn, ac
a'*m* cafodd.
18 Rhodded yr Arglwydd iddo
gael trugaredd gan yr Arglwydd yn
y dydd hwnnw: a maint a wnaeth
efe o wasanaeth yn Ephesus, goreu
y gwyddost ti.

PENNOD II.

1 *Ei annog ef i ddianwadalwch, ac i barhâu, ac i wneuthur rhan gweinidog ffyddlawn yr Arglwydd, gan gyfrannu gair Duw yn iawn, a gochelyd siaradach ofer.* 17 *Am Hymenëus a Philetus.* 19 *Bod sylfaen yr Arglwydd yn sicr.* 22 *Y mae yn dysgu iddo beth sydd i'w ochelyd, ac i'w ddilyn; a pha fodd y gweddai i weinidog yr Arglwydd ymddwyn.*

TYDI gan hynny, fy mab, ym-
nertha yn y gras sydd yng
Nghrist Iesu.
2 A'r pethau a glywaist gennyf
trwy lawer o dystion, traddoda y
rhai hynny i ddynion ffyddlawn, y
rhai a fyddant gymmwys i ddysgu
eraill hefyd.
3 Tydi gan hynny goddef gystudd,
megis milwr da i Iesu Grist.
4 Nid yw neb a'r sydd yn milwrio,
yn ymrwystro â negeseuau y bywyd
hwn; fel y rhyngo fodd i'r hwn a'i
dewisodd yn filwr.
5 Ac od ymdrech neb hefyd, ni
choronir ef, onid ymdrech yn gyf-
reithlawn.
6 Y llafurwr sydd yn llafurio,
sydd raid iddo yn gyntaf dderbyn
y ffrwythau.
7 Ystyria yr hyn yr ydwyf yn ei
ddywedyd; a'r Arglwydd a roddo i
ti ddeall ym mhob peth.
8 Cofia gyfodi Iesu Grist o had
Dafydd, o feirw, yn ol fy efengyl i:
9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef
cystudd hyd rwymau, fel drwg-
weithredwr; eithr gair Duw nis
rhwymir.
10 Am hynny yr ydwyf yn goddef
pob peth er mwyn yr etholedigion,
fel y gallont hwythau gael yr iach-
awdwriaeth sydd yng Nghrist Iesu,
gyd â gogoniant tragywyddol.
11 Gwir *yw* y gair: Canys os buom
feirw gyd âg ef, byw fyddwn hefyd
gyd âg *ef:*
12 Os dïoddefwn, ni a deyrnaswn
gyd âg *ef:* os gwadwn *ef*, yntau
hefyd a'n gwad ninnau:

13 Os ŷm ni heb gredu, *etto* y
mae efe yn aros yn ffyddlawn: nis
gall efe ei wadu ei hun.
14 Dwg y pethau hyn ar gôf, gan
orchymyn ger bron yr Arglwydd,
na byddo iddynt ymryson ynghylch
geiriau, *yr hyn* nid yw fuddiol i
ddim, *ond* i ddadymchwelyd y
gwrandawyr.
15 Bydd ddyfal i'th osod dy hun
yn brofedig gan Dduw, yn weithiwr
difefl, yn iawn-gyfrannu gair y gwir-
ionedd.
16 Ond halogedig ofer-sain, go-
chel: canys cynnyddu a wnant i
fwy o annuwioldeb.
17 A'u hymadrodd hwy a ysa fel
cancr: ac o'r cyfryw rai y mae Hy-
menëus a Philetus;
18 Y rhai o ran y gwirionedd a gyf-
eiliornasant, gan ddywedyd ddar-
fod yr adgyfodiad eisoes; ac y
maent yn dadymchwelyd ffydd rhai.
19 Eithr y mae cadarn sail Duw yn
sefyll, a chanddo y sêl hon; Yr Ar-
glwydd a edwyn y rhai sydd eiddo
ef. A, Phob un sydd yn enwi enw
Crist, ymadawed oddi wrth anghyf-
iawnder.
20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes
yn unig lestri o aur ac o arian, ond
hefyd o bren ac o bridd; a rhai i
barch, a rhai i ammharch.
21 Pwy bynnag gan hynny a'i
glanhao ei hun oddi wrth y pethau
hyn, efe a fydd yn llestr i barch,
wedi ei sancteiddio, ac yn gym-
mwys i'r Arglwydd, wedi ei ddar-
paru i bob gweithred dda.
22 Ond chwantau ieuengctid, ffo
oddi wrthynt: a dilyn gyfiawnder,
ffydd, cariad, tangnefedd, gyd â'r
rhai sydd yn galw ar yr Arglwydd
o galon bur.
23 Eithr gochel ynfyd ac annysg-
edig gwestiynau, gan wybod eu bod
yn magu ymrysonau.
24 Ac ni ddylai gwas yr Arglwydd
ymryson; ond bod yn dirion wrth
bawb, yn athrawus, yn ddïoddefgar,
25 Mewn addfwynder yn dysgu y
rhai gwrthwynebus; *i edrych* a
roddo Duw iddynt hwy ryw amser
edifeirwch i gydnabod y gwirionedd;
26 A bod iddynt ddyfod i'r iawn
allan o fagl diafol, y rhai a ddelid
ganddo wrth ei ewyllys ef.

PENNOD III.

1 Y mae yn ei rybuddio ef am amseroedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelynion y gwirionedd: 10 yn ei osod ei hun yn siampl iddo; 16 ac yn canmol yr ysgrythyr lân.

GWYBYDD hyn hefyd, y daw
amseroedd enbyd yn y dyddiau
diweddaf.
2 Canys bydd dynion a'u serch
arnynt eu hunain, yn ariangar, yn
ymffrostwyr, yn feilchion, yn gabl-
wyr, yn anufuddion i rïeni, yn an-
nïolchgar, yn annuwiol,
3 Yn angharedig, yn torri cyfam-
mod, yn enllibaidd, yn anghymhes-
ur, yn anfwyn, yn ddiserch i'r rhai da,
4 Yn fradwyr, yn waed-wŷllt, yn
chwyddedig, yn caru melus-chwant
yn fwy nag yn caru Duw;
5 A chanddynt rith duwioldeb,
eithr wedi gwadu ei grym hi: a'r
rhai hyn gochel di.
6 Canys o'r rhai hyn y mae y rhai
sydd yn ymlusgo i deiau, ac yn
dwyn yn gaeth wrageddos llwythog
o bechodau, wedi eu harwain gan
amryw chwantau,
7 Yn dysgu bob amser, ac heb
allu dyfod un amser i wybodaeth y
gwirionedd.
8 Eithr megis y safodd Jannes a
Jambres yn erbyn Moses, felly y
mae y rhai hyn hefyd yn sefyll yn
erbyn y gwirionedd; dynion o fedd-
wl llygredig, yn anghymmeradwy o
ran y ffydd.
9 Eithr nid ânt rhagddynt ym
mhellach: canys eu hynfydrwydd
fydd amlwg i bawb, megis y bu yr
eiddynt hwythau.
10 Eithr ti a lwyr-adwaenost fy
nysgeidiaeth, *fy* muchedd, *fy* ar-
faeth, ffydd, hir-ymaros, cariad, am-
ynedd,
11 *Yr* erlidiau, y dïoddefiadau, y
rhai a ddigwyddasant i mi yn Anti-
ochia, yn Iconium, yn Lystra; pa
erlidiau a ddïoddefais: eithr oddi
wrthynt oll y'm gwaredodd yr Ar-
glwydd.
12 Ië, a phawb a'r sydd yn ewyll-
ysio byw yn dduwiol yng Nghrist
Iesu a erlidir.
13 Eithr drwg-ddynion a thwyll-

wyr a ânt rhagddynt waethwaeth,
gan dwyllo, a chael eu twyllo.
14 Eithr aros di yn y pethau a
ddysgaist, ac a ymddiriedwyd i ti
am danynt, gan wybod gan bwy y
dysgaist;
15 Ac i ti er yn fachgen wybod yr
ysgrythyr lân, yr hon sydd abl i'th
wneuthur di yn ddoeth i iachawd-
wriaeth trwy y ffydd sydd yng
Nghrist Iesu.
16 Yr holl ysgrythyr *sydd* wedi ei
rhoddi gan ysprydoliaeth Duw, ac
sydd fuddiol i athrawiaethu, i ar-
gyhoeddi, i geryddu, i hyfforddi
mewn cyfiawnder:
17 Fel y byddo dyn Duw yn ber-
ffaith, wedi ei berffeithio i bob
gweithred dda.

PENNOD IV.

1 Y mae yn ei annog i fod yn ofalus ac yn ddiwyd i gwblhâu ei swydd: 6 yn ei rybuddio nesed oedd ei farwolaeth ef: 9 yn ewyllysio iddo ddyfod atto ef ar fyrder: 14 yn ei rybuddio ef i ochelyd Alexander y gôf: 16 yn dangos iddo beth a ddigwyddasai iddo wrth ei atteb cyntaf: 19 ac ar ol hynny y mae yn dibennu.

YR ydwyf fi gan hynny yn gor-
chymyn ger bron Duw, a'r Ar-
glwydd Iesu Grist, yr hwn a farna
y byw a'r meirw yn ei ymddangos-
iad a'i deyrnas;
2 Pregetha y gair; bydd daer mewn
amser, allan o amser; argyhoedda,
cerydda, annog gyd â phob hir-
ymaros ac athrawiaeth.
3 Canys daw yr amser pryd na
ddïoddefont athrawiaeth iachus;
eithr yn ol eu chwantau eu hunain
y pentyrrant iddynt eu hunain
athrawon, gan fod eu clustiau yn
merwino;
4 Ac oddi wrth y gwirionedd y
troant ymaith *eu* clustiau, ac at
chwedlau y troant.
5 Eithr gwylia di ym mhob peth,
dïoddef adfyd, gwna waith efengyl-
wr, cyflawna dy weinidogaeth.
6 Canys myfi yr awrhon a aberth-
ir, ac amser fy ymddattodiad i a
nesaodd.
7 Mi a ymdrechais ymdrech dêg,
mi a orphenais fy ngyrfa, mi a ged-
wais y ffydd.
8 O hyn allan rhoddwyd coron
cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a
rydd yr Arglwydd, y Barnwr cyf-
iawn, i mi yn y dydd hwnnw: ac
nid yn unig i mi, ond hefyd i bawb
a garant ei ymddangosiad ef.
9 Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn
ebrwydd:
10 Canys Demas a'm gadawodd,
gan garu y byd presennol, ac a aeth
ymaith i Thessalonica; Crescens i
Galatia, Titus i Dalmatia.
11 Luc yn unig sydd gyd â mi. Cym-
mer Marc, a dwg gyd â thi: canys
buddiol yw efe i mi i'r weinidogaeth.
12 Tychicus hefyd a ddanfonais i
Ephesus.
13 Y cochl a adewais i yn Troas
gyd â Carpus, pan ddelych, dwg
gyd â thi, a'r llyfrau, yn enwedig y
memrwn.
14 Alexander y gôf copr a wnaeth
i mi ddrygau lawer: taled yr Ar-
glwydd iddo yn ol ei weithredoedd:
15 Yr hwn hefyd gochel dithau;
canys efe a safodd yn ddirfawr yn
erbyn ein hymadroddion ni.
16 Yn fy atteb cyntaf ni safodd
neb gyd â mi, eithr pawb a'm gad-
awsant: *mi a archaf ar Dduw*
nas cyfrifer iddynt.
17 Eithr yr Arglwydd a safodd gyd
â mi, ac a'm nerthodd; fel trwof
fi y byddai y pregethiad yn llawn
hysbys, ac y clywai yr holl Genhedl-
oedd: ac mi a waredwyd o enau y
llew.
18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag
pob gweithred ddrwg, ac a'*m* ceidw
i'w deyrnas nefol: i'r hwn *y byddo*
gogoniant yn oes oesoedd. Amen.
19 Annerch Prisca ac Acwila, a
theulu Onesiphorus.
20 Erastus a arhosodd yn Corinth:
ond Trophimus a adewais ym Mile-
tus yn glaf.
21 Bydd ddyfal i ddyfod cyn y
gauaf. Y mae Eubulus yn dy
annerch, a Phudens, a Linus, a
Chlaudia, a'r brodyr oll.
22 Yr Arglwydd Iesu Grist *fyddo*
gyd â'th yspryd di. Gras *fyddo*
gyd â chwi. Amen.

¶ Yr ail *epistol* at Timothëus, yr esgob cyntaf a ddewiswyd ar eglwys yr Ephesiaid, a ysgrifenwyd o Rufain, pan ddygwyd Paul yr ail waith ger bron Cesar Nero.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT

TITUS.

PENNOD I.

5 I ba beth y gadawyd Titus yn Creta. 6 Pa gynheddfau a ddylai fod mewn esgob. 11 Rhaid yw cau safnau y rhai a ddysgant y pethau ni ddylent: 12 a pha fath wŷr ydynt.

PAUL, gwas Duw, ac apostol Iesu Grist, yn ol ffydd etholedigion Duw, ac adnabyddiaeth y gwirionedd, yr hon *sydd* yn ol duwioldeb;

2 I obaith bywyd tragywyddol, yr hon a addawodd y digelwyddog Dduw cyn dechreu y byd;

3 Eithr mewn amseroedd prïodol efe a eglurhaodd ei air trwy bregethu, am yr hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ol gorchymyn Duw ein Hiachawdwr;

4 At Titus, *fy* mab naturiol yn ol y ffydd gyffredinol: Gras, trugaredd, *a* thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist ein Hiachawdwr ni.

5 Er mwyn hyn y'th adewais yn Creta, fel yr iawn drefnit y pethau sydd yn ol, ac y gosodit henuriaid ym mhob dinas, megis yr ordeiniais i ti:

6 Os yw neb yn ddïargyhoedd, yn wr un wraig, a chanddo blant ffyddlawn, heb gael y gair o fod yn afradlon, neu yn anufudd:

7 Canys rhaid i esgob fod yn ddïargyhoedd, fel goruchwyliwr Duw; nid yn gyndyn, nid yn ddigllawn, nid yn wingar, nid yn darawydd, nid yn budr-elwa;

8 Eithr yn llettŷgar, yn caru daioni, yn sobr, yn gyfiawn, yn sanctaidd, yn dymherus;

9 Yn dal yn lew y gair ffyddlawn yn ol yr addysg, fel y gallo gynghori yn yr athrawiaeth iachus, ac argyhoeddi y rhai sydd yn gwrth-ddywedyd.

10 Canys y mae llawer yn anufudd, yn ofer-siaradus, ac yn dwyllwyr meddyliau, yn enwedig y rhai o'r enwaediad:

11 Y rhai y mae yn rhaid cau eu safnau, y rhai sydd yn dymchwelyd tai cyfaïn, gan athrawiaethu y pethau ni ddylid, er mwyn budr-elw.

12 Un o honynt hwy eu hunain, un o'u prophwydi hwy eu hunain, a ddywedodd, Y Cretiaid *sydd* bob amser yn gelwyddog, drwg fwystfilod, boliau gorddïog.

13 Y dystïolaeth hon sydd wir. Am ba achos argyhoedda hwy yn llym, fel y byddont iach yn y ffydd;

14 Heb ddal ar chwedlau Iuddewaidd, a gorchymynion dynion, yn troi oddi wrth y gwirionedd.

15 Pur yn ddïau *yw* pob peth i'r rhai pur: eithr i'r rhai halogedig a'r di-ffydd, nid pur dim; eithr halogedig yw hyd yn nod eu meddwl a'u cydwybod hwy.

16 Y maent yn proffesu yr adwaenant Dduw; eithr ar weithredoedd *ei* wadu y maent, gan fod yn ffiaidd, ac yn anufudd, ac at bob gweithred dda yn anghymmeradwy.

PENNOD II.

1 Y mae yn hyfforddi Titus yn ei athrawiaeth, ac yn ei fuchedd. 9 Rhan gweision, a phob math ar Gristionogion.

EITHR llefara di y pethau a weddo i athrawiaeth iachus:

2 Bod o'r hynafgwŷr yn sobr, yn onest, yn gymhesur, yn iach yn y ffydd, y'nghariad, mewn amynedd:

3 *Bod* o'r hynaf-wragedd yr un ffunud mewn ymddygiad fel y gweddai i sancteiddrwydd; nid yn enllibaidd, nid wedi ymrôi i win lawer, yn rhoi athrawiaeth o ddaioni:

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuaingc yn bwyllog, i garu eu gwŷr, i garu eu plant,

5 Yn sobr, yn bur, yn gwarchod gartref, yn dda, yn ddarostyngedig i'w gwŷr prïod, fel na chabler gair Duw.

6 Y gwŷr ieuaingc yr un ffunud cynghora i fod yn sobr:

7 Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn ensampl i weithred-

oedd da: *a dangos*, mewn athraw-
iaeth, anllygredigaeth, gweddeidd-
dra, purdeb,
8 Ymadrodd iachus, yr hwn ni all-
er beio arno; fel y byddo i'r hwn
sydd yn y gwrthwyneb gywilyddio,
heb ganddo ddim drwg i'w ddy-
wedyd am danoch chwi.
9 *Cynghora* weision i fod yn ddar-
ostyngedig i'w meistriaid eu hun, *ac*
i ryngu bodd *iddynt* ym mhob peth;
nid yn gwrth-ddywedyd;
10 Nid yn darn-guddio, ond yn
dangos pob ffyddlondeb da; fel
yr harddont athrawiaeth Duw ein
Hiachawdwr ym mhob peth.
11 Canys ymddangosodd gras Duw,
yr hwn sydd yn dwyn iachawdwr-
iaeth i bob dyn;
12 Gan ein dysgu ni i wadu an-
nuwioldeb a chwantau bydol, a byw
yn sobr, ac yn gyfiawn, ac yn dduw-
iol, yn y byd sydd yr awrhon;
13 Gan ddisgwyl am y gobaith
gwynfydedig, ac ymddangosiad go-
goniant y Duw mawr, a'n Hiach-
awdwr Iesu Grist;
14 Yr hwn a'i rhoddes ei hun dros-
om, i'n prynu ni oddi wrth bob an-
wiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun
yn bobl brïodol, awyddus i weith-
redoedd da.
15 Y pethau hyn llefara a chyng-
hora, ac argyhoedda gyd â phob
awdurdod. Na ddïystyred neb di.

PENNOD III.

1 *Y mae Paul yn hyfforddi Titus pa bethau a ddysg, a pha bethau ni ddysg efe iddynt.* 10 *Am ochelyd heretic cyndyn.* 12 *Y mae yn dangos iddo i ba fan, a pha bryd, y deuai atto ef: ac felly y mae yn dibennu.*

DWG ar gôf iddynt fod yn ddar-
ostyngedig i'r tywysogaethau
a'r awdurdodau, fod yn ufudd, fod
yn barod i bob gweithred dda,
2 Bod heb gablu neb, yn anym-
laddgar, yn dirion, gan ddangos
pob addfwynder tu ag at bob dyn.
3 Canys yr oeddym ninnau hefyd
gynt yn annoethion, yn anufudd, yn
cyfeiliorni, yn gwasanaethu chwant-
au ac amryw feluswedd, gan fyw
mewn drygioni a chenfigen, yn
ddigasog, yn casâu ein gilydd.
4 Eithr pan ymddangosodd daioni
a chariad Duw ein Hachubwr tu
ag at ddyn,
5 Nid o weithredoedd cyfiawnder
y rhai a wnaethom ni, eithr yn ol ei
drugaredd yr achubodd efe nyni,
trwy olchiad yr adenedigaeth, ac
adnewyddiad yr Yspryd Glân;
6 Yr hwn a dywalltodd efe arnom
ni yn helaeth, trwy Iesu Grist ein
Hiachawdwr:
7 Fel, gwedi ein cyfiawnhâu trwy
ei ras ef, y'n gwneid yn etifeddion
yn ol gobaith bywyd tragywyddol.
8 Gwir *yw* y gair, ac am y pethau
hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn daer,
fel y byddo i'r sawl a gredasant i
Dduw ofalu ar flaenori mewn gweith-
redoedd da. Y pethau hyn sydd
dda a buddiol i ddynion.
9 Eithr gochel gwestiynau ffol, ac
achau, a chynhennau, ac ymrysonau
ynghylch y ddeddf: canys anfudd-
iol ydynt ac ofer.
10 Gochel y dyn a fyddo heretic,
wedi un ac ail rybudd:
11 Gan wybod fod y cyfryw un
wedi ei ŵyrdroi, ac yn pechu, gan
fod yn ei ddamnio ei hunan.
12 Pan ddanfonwyf Artemas at-
tat, neu Tychicus, bydd ddyfal i
ddyfod attaf i Nicopolis: canys yno
yr arfaethais auafu.
13 Hebrwng Zenas y cyfreithiwr,
ac Apòlos, yn ddiwyd; fel na byddo
arnynt eisieu dim.
14 A dysged yr eiddom ninnau
flaenori mewn gweithredoedd da
i angenrheidiau, fel na byddont
yn ddiffrwyth.
15 Y mae yr holl rai sydd gyd â mi
yn dy annerch. Annerch y rhai sydd
yn ein caru ni yn y ffydd. Gras
fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr esgob cyntaf a ddewiswyd ar eglwys y Cretiaid, yr ysgrifenwyd o Nicopolis ym Macedonia.

EPISTOL SANT PAUL AT

PHILEMON.

4 Y mae yn wych ganddo glywed am ffydd a chariad Philemon; 9 ac yn dymuno arno faddeu i'w was Onesimus, 12 a'i gymmeryd ef adref yn garedig drachefn.

PAUL, carcharor Crist Iesu, a'r brawd Timothëus, at Philemon ein hanwylyd, a'n cyd-weithiwr,

2 Ac at Apphia *ein* hanwylyd, ac at Archippus ein cyd-filwr, ac at yr eglwys sydd yn dy dŷ di:

3 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 Yr wyf yn dïolch i'm Duw, gan wneuthur coffa am danat yn wastadol yn fy ngweddïau,

5 Wrth glywed dy gariad, a'r ffydd sydd gennyt tu ag at yr Arglwydd Iesu, a thu ag at yr holl saint;

6 Fel y gwneler cyfranniad dy ffydd di yn nerthol, trwy adnabod pob peth daionus a'r sydd ynoch chwi yng Nghrist Iesu.

7 Canys y mae gennym lawer o lawenydd a diddanwch yn dy gariad di, herwydd bod ymysgaroedd y saint wedi eu llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd paham, er bod gennyf hyfdra lawer yng Nghrist, i orchymyn i ti y peth sydd weddus;

9 Etto o ran cariad yr ydwyf yn hytrach yn attolwg, er fy mod yn gyfryw un a Phaul yr hynafgwr, ac yr awrhon hefyd yn garcharor Iesu Grist.

10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros fy mab Onesimus, yr hwn a genhedlais i yn fy rhwymau:

11 Yr hwn gynt *a fu* i ti yn anfuddiol, ond yr awrhon yn fuddiol i ti ac i minnau hefyd;

12 Yr hwn a ddanfonais drachefn: a derbyn dithau ef, yr hwn yw fy ymysgaroedd i:

13 Yr hwn yr oeddwn i yn ewyllysio ei ddal gyd â mi, fel drosot ti y gwasanaethai efe fi yn rhwymau yr efengyl.

14 Eithr heb dy feddwl di ni ewyllysiais wneuthur dim; fel na byddai dy ddaioni di megis o anghenraid, ond o fodd.

15 Canys ysgatfydd er mwyn hyn yr ymadawodd dros amser, fel y derbynit ef yn dragywydd;

16 Nid fel gwas bellach, eithr uwch law gwas, yn frawd anwyl, yn enwedig i mi; eithr pa faint mwy i ti, yn y cnawd ac yn yr Arglwydd hefyd?

17 Os wyt ti gan hynny yn fy nghymmeryd i yn gydymmaith, derbyn ef fel myfi.

18 Ac os gwnaeth efe ddim cam â thi, neu *os* yw yn *dy* ddyled, cyfrif hynny arnaf fi;

19 Myfi Paul a'*i* hysgrifenais â'm llaw fy hun, myfi a'i talaf: fel na ddywedwyf wrthyt, dy fod yn fy nyled i ym mhellach am danat dy hun hefyd.

20 Ië, frawd, gâd i mi dy fwynhâu di yn yr Arglwydd: llonna fy ymysgaroedd i yn yr Arglwydd.

21 Gan hyderu ar dy ufudd-dod yr ysgrifenais attat, gan wybod y gwnei, ïe, fwy nag yr wyf yn ei ddywedyd.

22 Heb law hyn hefyd, parottoa i mi letty: canys yr ydwyf yn gobeithio trwy eich gweddïau chwi y rhoddir fi i chwi.

23 Y mae yn dy annerch, Epaphras, fy nghyd-garcharor yng Nghrist Iesu;

24 Marc, Aristarchus, Demas, Luc, fy nghyd-weithwyr.

25 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â'ch yspryd chwi. Amen.

¶ At Philemon yr ysgrifenwyd o Rufain, gyd â'r gwas Onesimus.

EPISTOL PAUL YR APOSTOL AT YR

HEBREAID.

PENNOD I.

1 Duw yn y dyddiau diweddaf a lefarodd wrthym ni trwy ei Fab ei hun; 4 yr hwn, o ran ei berson a'i swydd, sydd yn rhagori ar yr angelion. 14 Swydd yr angelion.

DUW, wedi iddo lefaru lawer gwaith a llawer modd gynt wrth y tadau trwy y prophwydi, yn y dyddiau diweddaf hyn a lefarodd wrthym ni yn *ei* Fab;

2 Yr hwn a wnaeth efe yn etifedd pob peth, trwy yr hwn hefyd y gwnaeth efe y bydoedd:

3 Yr hwn, *ac* efe yn ddisgleirdeb *ei* ogoniant *ef*, ac yn wir lun ei berson ef, ac yn cynnal pob peth trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwyddo ef ei hun, a eisteddodd ar ddeheulaw y Mawredd yn y goruwch-leoedd;

4 Wedi *ei* wneuthur o hynny yn well na'r angelion, o gymmaint ag yr etifeddodd efe enw mwy rhagorol na hwynt-hwy.

5 Canys wrth bwy o'r angelion y dywedodd efe un amser, Fy mab ydwyt ti; myfi heddyw a'th genhedlais di? A thrachefn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dad, ac efe a fydd i mi yn Fab?

6 A thrachefn, pan yw yn dwyn y Cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd, Ac addoled holl angelion Duw ef.

7 Ac am yr angelion y mae yn dywedyd, Yr hwn sydd yn gwneuthur ei angelion yn ysprydion, a'i weinidogion yn fflam dân.

8 Ond wrth y Mab, Dy orseddfaingc di, O Dduw, *sydd* yn oes oesoedd: teyrn-wïalen uniondeb *yw* teyrn-wïalen dy deyrnas di.

9 Ti a geraist gyfiawnder, ac a gaseaist anwiredd: am hynny y'th enneiniodd Duw, *sef* dy Dduw di, âg olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion.

10 Ac, Tydi yn y dechreuad, Arglwydd, a sylfaenaist y ddaear; a gwaith dy ddwylaw di yw y nefoedd:

11 Hwynt-hwy a ddarfyddant; ond tydi sydd yn parhâu; a hwynthwy oll fel dilledyn a heneiddiant;

12 Ac megis gwisg y plygi di hwynt, a hwy a newidir: ond tydi yr un ydwyt, a'th flynyddoedd ni phallant.

13 Ond wrth ba un o'r angelion y dywedodd efe un amser, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed?

14 Onid ysprydion gwasanaethgar ydynt hwy oll, wedi eu danfon i wasanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu iachawdwriaeth?

PENNOD II.

1 Y dylem ni fod yn ufudd i Grist Iesu; 5 gan fod yn wiw ganddo ef gymmeryd ein naturiaeth ni arno, 14 fel yr oedd yn anghenraid.

AM hynny y mae yn rhaid i ni ddal yn well ar y pethau a glywsom, rhag un amser i ni *eu* gollwng *hwy* i golli.

2 Canys os bu gadarn y gair a lefarwyd trwy angelion, ac os derbyniodd pob trosedd ac anufudd-dod gyfiawn daledigaeth;

3 Pa fodd y dïangwn ni, os esgeuluswn iachawdwriaeth gymmaint, yr hon, wedi dechreu ei thraethu trwy yr Arglwydd, a sicrhâwyd i ni gan y rhai a'*i* clywsant *ef*:

4 *A* Duw hefyd yn cyd-dystiolaethu, trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a doniau yr Yspryd Glân, yn ol ei ewyllys ei hun?

5 Canys nid i'r angelion y darostyngodd efe y byd a ddaw, am yr hwn yr ydym yn llefaru.

6 Eithr un mewn rhyw fan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Pa beth yw dyn, i ti i feddwl am dano? neu fab dyn, i ti i ymweled âg ef?

7 Ti a'i gwnaethost ef ychydig îs na'r angelion; â gogoniant ac anrhydedd y coronaist ti ef, ac a'i gosodaist ef ar weithredoedd dy ddwylaw:

8 Ti a ddarostyngaist bob peth dan ei draed ef. Canys wrth ddarostwng pob peth iddo, ni adawodd efe

ddim heb ddarostwng iddo. Ond yr
awrhon nid ydym ni etto yn gweled
pob peth wedi eu darostwng iddo.
9 Eithr yr ydym ni yn gweled Iesu,
yr hwn a wnaed ychydig yn is na'r
angelion, o herwydd dïoddef marwol-
aeth, wedi ei goroni â gogoniant ac
anrhydedd: fel trwy ras Duw y
profai efe farwolaeth dros bob dyn.
10 Canys gweddus oedd iddo ef, o
herwydd yr hwn *y mae* pob peth, a
thrwy yr hwn *y mae* pob peth, wedi
iddo ddwyn meibion lawer i ogon-
iant, berffeithio Tywysog eu hiach-
awdwriaeth hwy trwy ddïoddefiadau.
11 Canys yr hwn sydd yn sanct-
eiddio, a'r rhai a sancteiddir, o'r un
y maent oll. Am ba achos nid yw
gywilyddus ganddo eu galw hwy yn
frodyr;
12 Gan ddywedyd, Myfi a fynegaf
dy enw di i'm brodyr; y'nghanol
yr eglwys y'th folaf di.
13 A thrachefn, Myfi a fyddaf yn
ymddiried ynddo. A thrachefn,
Wele fi a'r plant a roddes Duw i mi.
14 Oblegid hynny, gan fod y plant
yn gyfrannogion o gig a gwaed, yntau
hefyd yr un modd a fu gyfrannog o'r
un *pethau;* fel trwy farwolaeth y
dinystriai efe yr hwn oedd a nerth
marwolaeth ganddo, hynny yw,
diafol;
15 Ac y gwaredai hwynt, y rhai
trwy ofn marwolaeth oeddynt dros
eu holl fywyd dan gaethiwed.
16 Canys ni chymmerodd efe *nat-
uriaeth* angelion; eithr had Abra-
ham a gymmerodd efe.
17 Am ba achos y dylai efe ym
mhob peth fod yn gyffelyb i'w frod-
yr; fel y byddai drugarog ac Arch-
offeiriad ffyddlawn, mewn pethau
yn perthyn i Dduw, i wneuthur
cymmod dros bechodau y bobl.
18 Canys yn gymmaint a dïoddef o
hono ef, gan gael ei demtio, efe a ddi-
chon gynnorthwyo y rhai a demtir.

PENNOD III.

1 *Bod Crist yn rhagori ar Moses: 7 am hynny oni chredwn ni iddo ef, yr ydym yn haeddu ychwaneg gospedigaeth na'r Israeliaid gwrthnysig.*

O HERWYDD paham, frodyr
sanctaidd, cyfrannogion o'r
galwedigaeth nefol, ystyriwch Apos-
tol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni,
Crist Iesu;
2 Yr hwn sydd ffyddlawn i'r hwn
a'i hordeiniodd ef, megis ag *y bu*
Moses yn ei holl dŷ ef.
3 Canys fe a gyfrifwyd hwn yn
haeddu mwy gogoniant na Moses, o
gymmaint ag y mae yr hwn a adeil-
adodd y tŷ yn cael mwy o barch
na'r tŷ.
4 Canys pob tŷ a adeiledir gan
ryw un; ond yr hwn a adeiladodd
bob peth *yw* Duw.
5 A Moses yn wir *a fu* ffyddlawn
yn ei holl dŷ megis gwas, er tystiol-
aeth i'r pethau oedd i'w llefaru;
6 Eithr Crist, megis Mab ar ei dŷ
ei hun: tŷ yr hwn ydym ni, os nyni
a geidw *ein* hyder a gorfoledd *ein*
gobaith yn sicr hyd y diwedd.
7 Am hynny, megis y mae yr Ys-
pryd Glân yn dywedyd, Heddyw,
os gwrandêwch ar ei leferydd ef,
8 Na chaledwch eich calonnau,
megis yn y cyffroad, yn nydd y
profedigaeth yn y diffaethwch:
9 Lle y temtiodd eich tadau fyfi,
y profasant fi, ac y gwelsant fy
ngweithredoedd ddeugain mlynedd.
10 Am hynny y digiais wrth y
genhedlaeth honno, ac y dywedais,
Y maent bob amser yn cyfeiliorni
yn *eu* calonnau; ac ni adnabuant
fy ffyrdd i:
11 Fel y tyngais yn fy llid, na chaent
ddyfod i mewn i'm gorphwysfa.
12 Edrychwch, frodyr, na byddo
un amser yn neb o honoch galon
ddrwg anghrediniaeth, gan ymadaw
oddi wrth Dduw byw.
13 Eithr cynghorwch eich gilydd
bob dydd tra y gelwir hi Heddyw;
fel na chaleder neb o honoch trwy
dwyll pechod.
14 Canys fe a'n gwnaed ni yn gyfran-
nogion o Grist, os daliwn ddechreu-
ad ein hyder yn sicr hyd y diwedd;
15 Tra y dywedir, Heddyw, os
gwrandêwch ar ei leferydd ef, na
chaledwch eich calonnau, megis yn
y cyffroad.
16 Canys rhai, wedi gwrandaw, a'*i*
digiasant *ef:* ond nid pawb a'r a
ddaethant o'r Aipht trwy Moses.
17 Ond wrth bwy y digiodd efe

ddeugain mlynedd? onid wrth y rhai
a bechasent, y rhai y syrthiodd eu
cyrph yn y diffaethwch?
18 Ac wrth bwy y tyngodd efe,
na chaent hwy fyned i mewn i'w
orphwysfa ef? onid wrth y rhai ni
chredasant?
19 Ac yr ydym ni yn gweled na
allent hwy fyned i mewn o herwydd
anghrediniaeth.

PENNOD IV.

1 *Trwy ffydd y mae cael gorphwysfa y Cristionogion.* 12 *Gallu gair Duw.* 14 *Trwy ein Harch-offeiriad Iesu, Mab Duw, yr hwn oedd heb bechod, ond nid heb ei wendid,* 16 *y mae i ni gyrchu yn hyf at orsedd-faingc y gras.*

OFNWN gan hynny, gan fod
addewid wedi ei adael *i ni* i
fyned i mewn i'w orphwysfa ef,
rhag bod neb o honoch yn debyg i
fod yn ol.
2 Canys i ninnau y pregethwyd yr
efengyl, megis ag iddynt hwythau:
eithr y gair a glybuwyd ni bu fudd-
iol iddynt hwy, am nad oedd wedi
ei gyd-dymheru â ffydd yn y rhai
a'*i* clywsant.
3 Canys yr ydym ni, y rhai a
gredasom, yn myned i mewn i'r
orphwysfa, megis y dywedodd efe,
Fel y tyngais yn fy llid, Os ânt i
mewn i'm gorphwysfa i: er bod y
gweithredoedd wedi eu gwneuthur
er seiliad y byd.
4 Canys efe a ddywedodd mewn
man am y seithfed *dydd* fel hyn; A
gorphwysodd Duw y seithfed dydd
oddi wrth ei holl weithredoedd.
5 Ac yma drachefn, Os ânt i mewn
i'm gorphwysfa i.
6 Gan hynny, gan fod hyn wedi
ei adael, fod rhai yn myned i mewn
iddi, ac nad aeth y rhai y pregeth-
wyd yn gyntaf iddynt i mewn, o
herwydd anghrediniaeth;
7 Trachefn, y mae efe yn pennu
rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn
Dafydd, Heddyw, ar ol cymmaint o
amser; megis y dywedir, Heddyw,
os gwrandêwch ar ei leferydd ef, na
chaledwch eich calonnau.
8 Canys pe dygasai Jesus hwynt i
orphwysfa, ni soniasai efe ar ol
hynny am ddiwrnod arall.
9 Y mae gan hynny orphwysfa
etto yn ol i bobl Dduw.
10 Canys yr hwn a aeth i mewn
i'w orphwysfa ef, hwnnw hefyd a
orphwysodd oddi wrth ei weithred-
oedd ei hun, megis *y gwnaeth* Duw
oddi wrth yr eiddo yntau.
11 Byddwn ddyfal gan hynny i
fyned i mewn i'r orphwysfa honno,
fel na syrthio neb yn ol yr un
siampl o anghrediniaeth.
12 Canys bywiol *yw* gair Duw, a
nerthol, a llymmach nag un cleddyf
dau-finiog, ac yn cyrhaeddyd trwodd
hyd wahaniad yr enaid a'r yspryd,
a'r cymmalau a'r mêr; ac yn barnu
meddyliau a bwriadau y galon.
13 Ac nid oes greadur anamlwg
yn ei olwg ef: eithr pob peth *sydd*
yn noeth ac yn agored i'w lygaid
ef am yr hwn yr ydym yn sôn.
14 Gan fod wrth hynny i ni Arch-
offeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r
nefoedd, Iesu Mab Duw, glynwn yn
ein proffes.
15 Canys nid oes i ni Arch-offeir-
iad heb fedru cyd-ddïoddef gyd â'n
gwendid ni; ond wedi ei demtio ym
mhob peth yr un ffunud a ninnau,
etto heb bechod.
16 Am hynny awn yn hyderus at
orsedd-faingc y gras, fel y derbyn-
iom drugaredd, ac y caffom ras yn
gymmorth cyfamserol.

PENNOD V.

1 *Awdurdod a braint offeiriadaeth ein Hachubwr.* 11 *Y mae efe yn beio arnynt, am eu bod mor esgeulus ac mor ddïwybod yn y pethau hynny.*

CANYS pob arch-offeiriad wedi
ei gymmeryd o blith dynion,
a osodir dros ddynion yn y pethau
sydd tu ag at Dduw, fel yr offrym-
mo roddïon ac aberthau dros bech-
odau:
2 Yr hwn a ddichon dosturio wrth
y rhai sydd mewn anwybodaeth ac
amryfusedd; am ei fod yntau hefyd
wedi ei amgylchu â gwendid.
3 Ac o achos hyn y dylai, megis
dros y bobl, felly hefyd drosto ei
hun, offrymmu dros bechodau.
4 Ac nid yw neb yn cymmeryd yr
anrhydedd hwn iddo ei hun, ond
yr hwn a alwyd gan Dduw, megis
Aaron.
5 Felly Crist hefyd nis gogonedd-
odd ei hun i fod yn Arch-offeiriad;

ond yr hwn a ddywedodd wrtho,
Tydi yw fy Mab; myfi heddyw a'th
genhedlais di.
6 Megis y mae yn dywedyd mewn
lle arall, Offeiriad *wyt* ti yn dragy-
wydd yn ol urdd Melchisedec.
7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd,
gwedi iddo, trwy lefain cryf a
dagrau, offrwm gweddïau ac erfyn-
iau at yr hwn oedd abl i'w achub
ef oddi wrth farwolaeth, a chael ei
wrandaw yn yr hyn a ofnodd;
8 Er ei fod yn Fab, a ddysgodd
ufudd-dod trwy y pethau a ddïodd-
efodd:
9 Ac wedi ei berffeithio, efe a
wnaethpwyd yn Awdur iachawdwr-
iaeth dragywyddol i'r rhai oll a
ufuddhânt iddo;
10 Wedi ei gyfenwi gan Dduw
yn Arch-offeiriad yn ol urdd Mel-
chisedec.
11 Am yr hwn y mae i ni lawer i'w
dywedyd, ac anhawdd eu traethu, o
achos eich bod chwi yn hwyr-drwm
eich clustiau.
12 Canys lle dylech fod yn athraw-
on o ran amser, y mae arnoch
drachefn eisieu dysgu i chwi beth
ydyw egwyddorion dechreuad ym-
adroddion Duw: ac yr ydych yn
rhaid *i chwi* wrth laeth, ac nid
bwyd cryf.
13 Canys pob un a'r sydd yn ym-
arfer â llaeth, *sydd* anghynnefin â
gair cyfiawnder; canys maban yw.
14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r
rhai perffaith, y rhai o herwydd
cynnefindra y mae ganddynt syn-
wyr wedi ymarfer i ddosparthu drwg
a da.

PENNOD VI.

1 *Y mae yn eu cynghori hwy na chilient oddi wrth y ffydd;* 11 *ond bod yn ddïanwadal,* 12 *yn ddiwyd, ac yn ddïoddefgar i ddisgwyl wrth Dduw,* 13 *am fod Duw yn sicr yn ei addewid.*

AM hynny, gan roddi heibio yr
ymadrodd sydd yn dechreu
rhai yng Nghrist, awn rhagom at
berffeithrwydd; heb osod i lawr
drachefn sail i edifeirwch oddi wrth
weithredoedd meirwon, ac i ffydd
tu ag at Dduw,
2 I athrawiaeth bedyddiadau, ac
arddodiad dwylaw, ac adgyfodiad
y meirw, a'r farn dragywyddol.
3 A hyn a wnawn, os caniattâ Duw.
4 Canys ammhosibl *yw* i'r rhai a
oleuwyd unwaith, ac a brofasant y
rhodd nefol, ac a wnaethpwyd yn
gyfrannogion o'r Yspryd Glân,
5 Ac a brofasant ddaionus air
Duw, a nerthoedd y byd a ddaw,
6 Ac a syrthiant ymaith, ymad-
newyddu drachefn i edifeirwch;
gan eu bod yn ail groeshoelio idd-
ynt eu hunain Fab Duw, ac yn *ei*
osod yn watwar.
7 Canys y ddaear, yr hon sydd yn
yfed y gwlaw sydd yn mynych-ddy-
fod arni, ac yn dwyn llysiau cym-
mwys i'r rhai y llafurir hi ganddynt,
sydd yn derbyn bendith gan Dduw:
8 Eithr yr hon sydd yn dwyn
drain a mïeri, *sydd* anghymmer-
adwy, ac agos i felldith; diwedd yr
hon *yw*, ei llosgi.
9 Eithr yr ydym ni yn coelio am
danoch chwi, anwylyd, bethau gwell,
a *phethau* y'nglŷn wrth iachawdwr-
iaeth, er ein bod yn dywedyd fel hyn.
10 Canys nid *yw* Duw yn anghyf-
iawn, fel yr anghofio eich gwaith, a'r
llafurus gariad, yr hwn a ddangosas-
och tu ag at ei enw ef, y rhai a wein-
iasoch i'r saint, ac ydych yn gweini.
11 Ac yr ydym yn chwennych fod
i bob un o honoch ddangos yr un
diwydrwydd, er mwyn llawn-sicr-
wydd gobaith hyd y diwedd:
12 Fel na byddoch fusgrell, eithr
yn ddilynwyr i'r rhai trwy ffydd
ac amynedd sydd yn etifeddu yr
addewidion.
13 Canys Duw, wrth wneuthur
addewid i Abraham, oblegid na all-
ai dyngu i neb *oedd* fwy, a dyngodd
iddo ei hun,
14 Gan ddywedyd, Yn ddïau gan
fendithio y'th fendithiaf, a chan
amlhâu y'th amlhâf.
15 Ac felly, wedi iddo hir-ymaros,
efe a gafodd yr addewid.
16 Canys dynion yn wir sydd yn
tyngu i un a fo mwy: a llw er
sicrwydd *sydd* derfyn iddynt ar
bob ymryson.
17 Yn yr hyn Duw, yn ewyllysio
yn helaethach ddangos i etifeddion
yr addewid ddïanwadalwch ei gyng-
hor, a gyfryngodd trwy lw:

18 Fel trwy ddau beth dïanwadal,
yn y rhai *yr oedd* yn ammhosibl i
Dduw fod yn gelwyddog, y gallem
ni gael cysur cryf, y rhai a ffoisom
i gymmeryd gafael yn y gobaith a
osodwyd o'n blaen:
19 Yr hwn sydd gennym ni megis
angor yr enaid, yn ddïogel ac yn
sicr, ac yn myned i mewn hyd at yr
hyn sydd o'r tu fewn i'r llèn;
20 I'r man yr aeth y rhag-flaenor
drosom ni, *sef* Iesu, yr hwn a wnaeth-
pwyd yn Arch-offeiriad yn dragy-
wyddol yn ol urdd Melchisedec.

PENNOD VII.

1 *Crist Iesu sydd Offeiriad yn ol urdd Melchisedec;*
11 *ac felly yn rhagori llawer ar yr offeiriaid oedd yn ol urdd Aaron.*

CANYS y Melchisedec hwn,
brenhin Salem, offeiriad y Duw
Goruchaf, yr hwn a gyfarfu âg Abra-
ham wrth ddychwelyd o ladd y bren-
hinoedd, ac a'i bendithiodd ef;
2 I'r hwn hefyd y cyfrannodd
Abraham ddegwm o bob peth:
yr hwn yn gyntaf, o'i gyfieithu, *yw*,
Brenhin cyfiawnder, ac wedi hyn-
ny hefyd, Brenhin Salem, yr hyn
yw, Brenhin heddwch;
3 Heb dad, heb fam, heb achau,
heb fod iddo na dechreu dyddiau,
na diwedd einioes; eithr wedi ei
wneuthur yn gyffelyb i Fab Duw,
sydd yn aros yn Offeiriad yn dra-
gywydd.
4 Edrychwch faint *oedd* hwn, i'r
hwn hefyd y rhoddodd Abraham y
patriarch ddegwm o'r anrhaith.
5 A'r rhai yn wir *sydd* o feibion
Lefi yn derbyn swydd yr offeiriad-
aeth, y mae ganddynt orchymyn i
gymmeryd degwm gan y bobl yn ol
y gyfraith, sef gan eu brodyr, er eu
bod wedi dyfod o lwynau Abraham:
6 Eithr yr hwn nid oedd ei achau
o honynt hwy, a gymmerodd ddeg-
wm gan Abraham, ac a fendithiodd
yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.
7 Ac yn ddiddadl, yr hwn *sydd*
leiaf a fendithir gan ei well.
8 Ac yma y mae dynion y rhai sydd
yn meirw yn cymmeryd degymmau:
eithr yno, yr hwn y tystiolaethwyd
am dano ei fod ef yn fyw.
9 Ac, fel y dywedwyf felly, yn Abra-
ham y talodd Lefi hefyd ddegwm, yr
hwn oedd yn cymmeryd degymmau.
10 Oblegid yr ydoedd efe etto yn
lwynau ei dad, pan gyfarfu Melchi-
sedec âg ef.
11 Os ydoedd gan hynny ber-
ffeithrwydd trwy offeiriadaeth Lefi,
(oblegid dan honno y rhoddwyd y
gyfraith i'r bobl,) pa raid *oedd*
mwyach godi Offeiriad arall yn ol
urdd Melchisedec, ac nas gelwid ef
yn ol urdd Aaron?
12 Canys wedi newidio yr offeir-
iadaeth, anghenraid yw bod cyf-
newid ar y gyfraith hefyd.
13 Oblegid am yr hwn y dywedir
y pethau hyn, efe a berthyn i lwyth
arall, o'r hwn nid oedd neb yn
gwasanaethu yr allor.
14 Canys hysbys *yw*, mai o Juda
y cododd ein Harglwydd ni; am yr
hwn lwyth ni ddywedodd Moses
ddim tu ag at offeiriadaeth.
15 Ac y mae yn eglurach o lawer
etto; od oes yn ol cyffelybrwydd
Melchisedec Offeiriad arall yn codi,
16 Yr hwn a wnaed, nid yn ol cyf-
raith gorchymyn cnawdol, eithr yn
ol nerth bywyd annherfynol.
17 Canys tystiolaethu y mae, Off-
eiriad *wyt* ti yn dragywydd yn ol
urdd Melchisedec.
18 Canys yn ddïau y mae dirym-
miad i'r gorchymyn sydd yn myned
o'r blaen, o herwydd ei lesgedd a'i
afles.
19 Oblegid ni pherffeithiodd y gyf-
raith ddim, namyn dwyn gobaith
gwell i mewn *a berffeithiodd;* trwy
yr hwn yr ydym yn nesâu at Dduw.
20 Ac yn gymmaint nad heb lw *y
gwnaethpwyd ef yn Offeiriad:*
21 (Canys y rhai hynny yn wir
ydynt wedi eu gwneuthur yn offeir-
iaid heb lw: ond hwn trwy lw, gan
yr hwn a ddywedodd wrtho, Tyng-
odd yr Arglwydd, ac ni bydd edifar
ganddo, Ti *sydd* Offeiriad yn dra-
gywydd yn ol urdd Melchisedec:)
22 Ar destament gwell o hynny y
gwnaethpwyd Iesu yn Fachnïydd.
23 A'r rhai hynny yn wir, llawer
sydd wedi eu gwneuthur yn offeir-
iaid, o herwydd lluddio iddynt gan
farwolaeth barhâu:

24 Ond hwn, am ei fod ef yn aros
yn dragywydd, sydd ag offeiriad-
aeth dragywyddol ganddo.
25 Am hynny efe a ddichon hefyd
yn gwbl iachâu y rhai trwyddo ef
sydd yn dyfod at Dduw, gan ei fod
ef yn bŷw bob amser i eiriol dros-
tynt hwy.
26 Canys y cyfryw Arch-offeiriad
sanctaidd, diddrwg, dihalog, didol-
edig oddi wrth bechaduriaid, ac
wedi ei wneuthur yn uwch na'r nef-
oedd, oedd weddus i ni;
27 Yr hwn nid yw raid iddo beu-
nydd, megis i'r offeiriaid hynny, off-
rymmu aberthau yn gyntaf dros
ei bechodau ei hun, ac yna dros
yr eiddo y bobl: canys hynny a
wnaeth efe unwaith, pan offrym-
modd efe ef ei hun.
28 Canys y gyfraith sydd yn
gwneuthur dynion a gwendid yn-
ddynt, yn arch-offeiriaid; eithr gair
y llw, yr hwn a fu wedi y gyfraith,
sydd yn gwneuthur y Mab, yr hwn
a berffeithiwyd yn dragywydd.

PENNOD VIII.

1 *Offeiriadaeth Aaron a ddiflannodd, pan ddaeth Crist yr Offeiriad tragywyddol: 7 a'r ammod a wnaed â'r tadau dros amser, a roddes le i gyfammod tragywyddol yr efengyl.*

A PHEN ar y pethau a ddywed-
wyd *yw hyn:* Y mae gennym
y fath Arch-offeiriad, yr hwn a eis-
teddodd ar ddeheulaw gorsedd-
faingc y Mawredd yn y nefoedd;
2 Yn Weinidog y gyssegrfa, a'r
gwir dabernacl, yr hwn a osododd
yr Arglwydd, ac nid dyn.
3 Canys pob arch-offeiriad a osodir
i offrymmu rhoddion ac aberthau:
o herwydd paham rhaid *oedd* bod
gan hwn hefyd yr hyn a offrymmai.
4 Canys yn wir pe bai efe ar y
ddaear, ni byddai yn offeiriad
chwaith; gan fod offeiriaid y rhai
sydd yn offrymmu rhoddion yn ol y
ddeddf:
5 Y rhai sydd yn gwasanaethu i
siampl a chysgod y pethau nefol,
megis y rhybuddiwyd Moses gan
Dduw, pan oedd efe ar fedr gorphen
y babell: canys, Gwel, medd efe, ar
wneuthur o honot bob peth yn ol y
portreiad a ddangoswyd i ti yn y
mynydd.
6 Ond yn awr efe a gafodd weini-
dogaeth mwy rhagorol, o gymmaint
ag y mae yn Gyfryngwr cyfammod
gwell, yr hwn sydd wedi ei osod ar
addewidion gwell.
7 Oblegid yn wir pe buasai y cyn-
taf hwnnw yn ddifeius, ni cheisiasid
lle i'r ail.
8 Canys yn beio arnynt hwy y dy-
wed *efe*, Wele, y mae y dyddiau yn
dyfod, medd yr Arglwydd, ac mi a
wnaf â thŷ Israel ac â thŷ Juda
gyfammod newydd:
9 Nid fel y cyfammod a wneuth-
um â'u tadau hwynt, yn y dydd yr
ymaflais yn eu llaw hwynt i'w dwyn
hwy o dir yr Aipht: oblegid ni thrig-
asant hwy yn fy nghyfammod i,
minnau a'u hesgeulusais hwythau,
medd yr Arglwydd.
10 Oblegid hwn *yw* y cyfammod
a ammodaf fi â thŷ Israel ar ol y
dyddiau hynny, medd yr Arglwydd;
Myfi a ddodaf fy nghyfreithiau yn
eu meddwl, ac yn eu calonnau yr
ysgrifenaf hwynt: a mi a fyddaf
iddynt hwy yn Dduw, a hwythau a
fyddant i minnau yn bobl:
11 Ac ni ddysgant bob un ei gym-
mydog, a phob un ei frawd, gan
ddywedyd, Adnebydd yr Arglwydd:
oblegid hwynt-hwy oll a'm hadnab-
yddant i, o'r lleiaf o honynt hyd y
mwyaf o honynt.
12 Canys trugarog fyddaf wrth eu
hanghyfiawnderau, a'u pechodau
hwynt a'u hanwireddau ni chofiaf
ddim o honynt mwyach.
13 Wrth ddywedyd, *Cyfammod*
newydd, efe a farnodd y cyntaf yn
hen. Eithr yr hwn a aeth yn hen ac
yn oedrannus, *sydd* agos i ddiflannu.

PENNOD IX.

1 *Y mae yn dangos dull seremoniau ac aberthau gwaedlyd y gyfraith; 11 a'u bod yn llai eu teilyngdod a'u perffeithrwydd nag aberth Crist a'i waed.*

AM hynny yn wir yr ydoedd hefyd
i'r tabernacl cyntaf ddefodau
gwasanaeth Duw, a chyssegr bydol.
2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei
wneuthur; y cyntaf, yn yr hwn *yr
oedd* y canhwyllbren, a'r bwrdd, a'r
bara gosod; yr hwn *dabernacl* a
elwid, Y cyssegr.
3 Ac yn ol yr ail lèn, *yr oedd* y

babell, yr hon a elwid, Y cyssegr
sancteiddiolaf;
4 Yr hwn yr oedd y thusser aur
ynddo, ac arch y cyfammod wedi ei
goreuro o amgylch; yn yr hon *yr*
oedd y crochan aur a'r manna yn-
ddo, a gwïalen Aaron yr hon a flag-
urasai, a llechau y cyfammod;
5 Ac uwch ei phen cerubiaid y
gogoniant yn cysgodi y drugaredd-
fa: am y rhai ni ellir yn awr ddy-
wedyd bob yn rhan.
6 A'r pethau hyn wedi eu trefnu
felly, i'r tabernacl cyntaf yn ddïau
yr âi bob amser yr offeiriaid, y rhai
oedd yn cyflawni gwasanaeth *Duw:*
7 Ac i'r ail, unwaith bob blwyddyn
yr âi yr arch-offeiriad yn unig; nid
heb waed, yr hwn a offrymmai efe
drosto ei hun, a *thros* anwybodaeth
y bobl.
8 A'r Yspryd Glân yn hysbysu
hyn, nad oedd y ffordd i'r cyssegr
sancteiddiolaf yn agored etto, tra
fyddai y tabernacl cyntaf yn sefyll:
9 Yr hwn *ydoedd* gyffelybiaeth
dros yr amser presennol, yn yr hwn
yr offrymmid rhoddion ac aberthau,
y rhai ni allent o ran cydwybod
berffeithio yr addolydd;
10 *Y rhai oedd yn sefyll* yn unig ar
fwydydd, a dïodydd, ac amryw olch-
iadau, a defodau cnawdol, wedi eu
gosod *arnynt* hyd amser y diwygiad.
11 Eithr Crist, wedi dyfod yn
Arch-offeiriad y daionus bethau a
fyddent, trwy dabernacl mwy a
pherffeithiach, nid o waith llaw,
hynny yw, nid o'r adeiladaeth yma;
12 Nid chwaith trwy waed geifr a
lloi, eithr trwy ei waed ei hun, a
aeth unwaith i mewn i'r cyssegr,
gan gael *i ni* dragywyddol ryddhâd.
13 Oblegid os ydyw gwaed teirw a
geifr, a lludw anner wedi ei daen-
ellu ar y rhai a halogwyd, yn sanct-
eiddio i bureiddiad y cnawd;
14 Pa faint mwy y bydd i waed
Crist, yr hwn trwy yr Yspryd tragy-
wyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn
ddifai i Dduw, buro eich cydwybod
chwi oddi wrth weithredoedd meirw-
on, i wasanaethu y Duw byw?
15 Ac am hynny y mae efe yn
Gyfryngwr y cyfammod newydd,
megis trwy fod marwolaeth yn ym-
wared oddi wrth y troseddau oedd
dan y cyfammod cyntaf, y cai y rhai
a alwyd dderbyn addewid yr eti-
feddiaeth dragywyddol.
16 Oblegid lle *byddo* testament,
rhaid *yw* digwyddo marwolaeth y
testamentwr.
17 Canys wedi marw dynion *y mae*
testament mewn grym: oblegid nid
oes etto nerth ynddo tra fyddo y
testamentwr yn fyw.
18 O ba achos ni chyssegrwyd y
cyntaf heb waed.
19 Canys wedi i Moses adrodd yr
holl orchymyn yn ol y gyfraith wrth
yr holl bobl, efe a gymmerodd waed
lloi a geifr, gyd â dwfr, a gwlan
porphor, ac isop, ac a'*i* taenellodd
ar y llyfr a'r bobl oll,
20 Gan ddywedyd, Hwn yw gwaed
y testament a orchymynodd Duw i
chwi.
21 Y tabernacl hefyd a holl lestri
y gwasanaeth a daenellodd efe â
gwaed yr un modd.
22 A chan mwyaf trwy waed y pur-
ir pob peth wrth y gyfraith; ac heb
ollwng gwaed nid oes maddeuant.
23 Rhaid *oedd* gan hynny i bor-
treiadau y pethau sydd yn y nef-
oedd gael eu puro â'r pethau hyn;
a'r pethau nefol eu hunain âg ab-
erthau gwell na'r rhai hyn.
24 Canys nid i'r cyssegr o waith
llaw, portreiad y gwir *gyssegr*, yr
aeth Crist i mewn; ond i'r nef ei
hun, i ymddangos yn awr ger bron
Duw trosom ni:
25 Nac fel yr offrymmai efe ei hun
yn fynych, megis y mae yr arch-
offeiriad yn myned i mewn i'r cys-
segr bob blwyddyn, â gwaed arall:
26 (Oblegid yna rhaid fuasai iddo
yn fynych ddïoddef er dechreuad y
byd;) eithr yr awrhon unwaith yn
niwedd y byd yr ymddangosodd
efe, i ddilëu pechod trwy ei aberthu
ei hun.
27 Ac megis y gosodwyd i ddyn-
ion farw unwaith, ac wedi hynny
bod barn:
28 Felly Crist hefyd, wedi ei
offrymmu unwaith i ddwyn ymaith
bechodau llawer, a ymddengys yr ail

waith, heb bechod, i'r rhai sydd yn
ei ddisgwyl, er iachawdwriaeth.

PENNOD X.

1 *Gwendid aberthau y gyfraith.* 10 *Aberth corph Crist a offrymmwyd unwaith,* 14 *sydd byth yn tynnu ymaith bechodau.* 19 *Cynghor i lynu yn lew yn y ffydd trwy amynedd a diolch.*

OBLEGID y gyfraith, yr hon sydd
ganddi gysgod daionus bethau
i ddyfod, *ac* nid gwir ddelw y peth-
au, nis gall trwy yr aberthau hynny,
y rhai y maent bob blwyddyn yn
eu hoffrymmu yn wastadol, byth
berffeithio y rhai a ddêl atti.
2 Oblegid yna hwy a beidiasent
â'u hoffrymmu, am na buasai gyd-
wybod pechod mwy gan y rhai a add-
olasent, wedi eu glanhâu unwaith.
3 Eithr yn *yr aberthau* hynny *y mae*
adgoffa pechodau bob blwyddyn.
4 Canys ammhosibl *yw* i waed teirw
a geifr dynnu ymaith bechodau.
5 O herwydd paham y mae efe,
wrth ddyfod i'r byd, yn dywedyd,
Aberth ac offrwm nis mynnaist,
eithr corph a gymhwysaist i mi:
6 Offrymmau poeth, a thros bech-
od, ni buost foddlawn iddynt.
7 Yna y dywedais, Wele fi yn
dyfod, (y mae yn ysgrifenedig yn
nechreu y llyfr am danaf,) i wneuth-
ur dy ewyllys di, O Dduw.
8 Wedi iddo ddywedyd uchod,
Aberth ac offrwm, ac offrymmau
poeth, a thros bechod, nis mynnaist,
ac nid ymfoddlonaist *ynddynt;* y
rhai yn ol y gyfraith a offrymmir;
9 Yna y dywedodd, Wele fi yn
dyfod i wneuthur dy ewyllys di, O
Dduw. Y mae yn tynnu ymaith y
cyntaf, fel y gosodai yr ail.
10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym
ni wedi ein sancteiddio, trwy offrym-
miad corph Iesu Grist unwaith.
11 Ac y mae pob offeiriad yn sefyll
beunydd yn gwasanaethu, ac yn off-
rymmu yn fynych yr un aberthau,
y rhai ni allant fyth ddilëu pech-
odau:
12 Eithr hwn, wedi offrymmu un ab-
erth dros bechodau, yn dragywydd
a eisteddodd ar ddeheulaw Duw;
13 O hyn allan yn disgwyl hyd
oni osoder ei elynion ef yn droed-
faingc i'w draed ef.
14 Canys âg un offrwm y perffeith-
iodd efe yn dragywyddol y rhai sydd
wedi eu sancteiddio.
15 *Ac* y mae yr Ysbryd Glân hef-
yd yn tystiolaethu i ni: canys wedi
iddo ddywedyd o'r blaen,
16 Dyma y cyfammod yr hwn a
ammodaf fi â hwynt ar ol y dyddiau
hynny, medd yr Arglwydd; Myfi a
osodaf fy nghyfreithiau yn eu cal-
onnau, ac a'u hysgrifenaf yn eu
meddyliau;
17 A'u pechodau a'u hanwireddau
ni chofiaf mwyach.
18 A lle *y mae* maddeuant am y
rhai hyn, nid *oes* mwyach offrwm
dros bechod.
19 Am hynny, frodyr, gan fod i ni
ryddid i fyned i mewn i'r cyssegr
trwy waed Iesu,
20 Ar hyd ffordd newydd a byw-
iol, yr hon a gyssegrodd efe i ni,
trwy y llèn, sef ei gnawd ef;
21 A *bod i ni* Offeiriad mawr ar
dŷ Dduw;
22 Nesâwn â chalon gywir, mewn
llawn hyder ffydd, wedi glanhâu
ein calonnau oddi wrth gydwybod
ddrwg, a golchi ein corph â dwfr glân.
23 Daliwn gyffes ein gobaith yn
ddisigl; (canys ffyddlawn *yw* yr
hwn a addawodd;)
24 A chyd-ystyriwn bawb ein gil-
ydd, i ymannog i gariad a gweith-
redoedd da:
25 Heb esgeuluso ein cyd-gynhull-
iad ein hunain, megis *y mae* arfer
rhai; ond annog *bawb ein gilydd:*
a hynny yn fwy, o gymmaint a'ch
bod yn gweled y dydd yn nesâu.
26 Canys os o'n gwirfodd y pech-
wn, ar ol derbyn gwybodaeth y
gwirionedd, nid oes aberth dros
bechodau wedi ei adael mwyach;
27 Eithr rhyw ddisgwyl ofnadwy
am farnedigaeth, ac angerdd tân,
yr hwn a ddifa y gwrthwynebwyr.
28 Yr un a ddirmygai gyfraith
Moses, a fyddai farw heb drugar-
edd, dan ddau neu dri o dystion:
29 Pa faint mwy cospedigaeth,
dybygwch chwi, y bernir haeddu
o'r hwn a fathrodd Fab Duw, ac a
farnodd yn aflan waed y cyfammod,
trwy yr hwn y sancteiddiwyd ef, ac
a ddifenwodd Ysbryd y gras?

30 Canys nyni a adwaenom y neb
a ddywedodd, Myfi *biau* dïal, myfi a
dalaf, medd yr Arglwydd. A thra-
chefn, Yr Arglwydd a farna ei bobl.
31 Peth ofnadwy *yw* syrthio yn
nwylaw y Duw byw.
32 Ond gelwch i'ch côf y dyddiau
o'r blaen, yn y rhai, wedi eich gol-
euo, y dïoddefasoch ymdrech mawr
o helbulon:
33 Wedi eich gwneuthur weithiau
yn wawd, trwy waradwyddiadau a
chystuddiau; ac weithiau yn bod yn
gyfrannogion â'r rhai a drinid felly.
34 Canys chwi a gyd-ddïoddefas-
och â'm rhwymau i hefyd, ac a gym-
merasoch eich yspeilio am y pethau
oedd gennych yn llawen; gan wybod
fod gennych i chwi eich hunain olud
gwell yn y nefoedd, ac un parhaus.
35 Am hynny na fwriwch ymaith
eich hyder, yr hwn sydd iddo fawr
wobr.
36 Canys rhaid i chwi wrth am-
ynedd; fel, wedi i chwi wneuthur
ewyllys Duw, y derbynioch yr
addewid.
37 Oblegid ychydig bachigyn etto,
a'r hwn sydd yn dyfod a ddaw, ac
nid oeda.
38 A'r cyfiawn a fydd byw trwy
ffydd: eithr o thyn *neb* yn ol, nid
yw fy enaid yn ymfoddloni ynddo.
39 Eithr nid ydym ni o'r rhai sydd
yn tynnu yn ol i golledigaeth; nam-
yn o ffydd, i gadwedigaeth yr enaid.

PENNOD XI.

1 *Beth ydyw ffydd.* 6 *Heb ffydd ni allwn ni ryngu bodd Duw.* 7 *Ei ffrwythau rhagorol hi yn yr hen dadau gynt.*

FFYDD yn wir yw sail y pethau
yr ydys yn eu gobeithio, a sicr-
wydd y pethau nid ydys yn eu
gweled.
2 Oblegid trwyddi hi y cafodd yr
henuriaid air da.
3 Wrth ffydd yr ydym yn deall
wneuthur y bydoedd trwy air Duw,
yn gymmaint nad o bethau gwel-
edig y gwnaed y pethau a welir.
4 Trwy ffydd yr offrymmodd Abel
i Dduw aberth rhagorach na Chain;
trwy yr hon y cafodd efe dystiol-
aeth ei fod yn gyfiawn, gan i Dduw
ddwyn tystiolaeth i'w roddion ef: a
thrwyddi hi y mae efe, wedi marw,
yn llefaru etto.
5 Trwy ffydd y symmudwyd En-
och, fel na welai farwolaeth; ac ni
chaed ef, am ddarfod i Dduw ei
symmud ef: canys cyn ei symmud,
efe a gawsai dystiolaeth, ddarfod
iddo ryngu bodd Duw.
6 Eithr heb ffydd ammhosibl *yw*
rhyngu *ei* fodd *ef:* oblegid rhaid
yw i'r neb sydd yn dyfod at Dduw,
gredu ei fod ef, a'i fod yn obrwywr
i'r rhai sydd yn ei geisio ef.
7 Trwy ffydd, Nöe, wedi ei ry-
buddio gan Dduw am y pethau nis
gwelsid etto, gyd â pharchedig ofn
a ddarparodd arch i achub ei dŷ:
trwy yr hon y condemniodd *efe* y
byd, ac a wnaethpwyd yn etifedd y
cyfiawnder sydd o ffydd.
8 Trwy ffydd, Abraham, pan ei
galwyd, a ufuddhaodd, gan fyned
i'r man yr oedd efe i'w dderbyn yn
etifeddiaeth; ac a aeth allan, heb
wybod i ba le yr oedd yn myned.
9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe
yn nhir yr addewid, megis *mewn*
tir dïeithr, gan drigo mewn lluestai
gyd âg Isaac a Jacob, cyd-etifedd-
ion o'r un addewid:
10 Canys disgwyl yr ydoedd am
ddinas ag iddi sylfeini, saer ac adeil-
adydd yr hon *yw* Duw.
11 Trwy ffydd, Sara, hithau yn am-
mhlantadwy, a dderbyniodd nerth i
ymddŵyn had; ac wedi amser oed-
ran, a esgorodd; oblegid ffyddlawn
y barnodd hi yr hwn a addawsai.
12 O herwydd paham hefyd y cen-
hedlwyd o un, a hwnnw yn gystal a
marw, *cynnifer* a sêr y nef mewn
llïaws, ac megis y tywod ar làn y
môr, *y sydd* yn aneirif.
13 Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn
oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr
o bell eu gweled hwynt, a chredu, a
chyfarch, a chyfaddef mai dïeithriaid
a phererinion oeddynt ar y ddaear.
14 Canys y mae y rhai sydd yn dy-
wedyd y cyfryw bethau, yn dangos
yn eglur eu bod yn ceisio gwlad.
15 Ac yn wir, pe buasent yn medd-
wl am *y wlad* honno, o'r hon y
daethent allan, hwy a allasent gael
amser i ddychwelyd:

16 Eithr yn awr *gwlad* well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw, *un* nefol: o achos paham nid cywilydd gan Dduw ei alw yn Dduw iddynt hwy: oblegid efe a barottôdd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymmodd Abraham Isaac, pan ei profwyd: a'i unig-anedig *fab* a offrymmodd *efe,* yr hwn a dderbyniasai yr addewidion:

18 Wrth yr hwn y dywedasid, Yn Isaac y gelwir i ti had:

19 Gan gyfrif bod Duw yn abl i'*w* gyfodi *ef* o feirw; o ba le y cawsai efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth.

20 Trwy ffydd y bendithiodd Isaac Jacob ac Esau am bethau a fyddent.

21 Trwy ffydd, Jacob, wrth farw, a fendithiodd bob un o feibion Joseph; ac a addolodd *a'i bwys* ar ben ei ffon.

22 Trwy ffydd, Joseph, wrth farw, a goffaodd am ymadawiad plant Israel; ac a roddodd orchymyn am ei esgyrn.

23 Trwy ffydd, Moses, pan anwyd, a guddiwyd dri mis gan ei rïeni, o achos eu bod yn *ei* weled yn fachgen tlws: ac nid ofnasant orchymyn y brenhin.

24 Trwy ffydd, Moses, wedi myned yn fawr, a wrthododd ei alw yn fab merch Pharaoh;

25 Gan ddewis yn hytrach oddef adfyd gyd â phobl Dduw, na chael mwyniant pechod dros amser;

26 Gan farnu yn fwy golud ddirmyg Crist, na thrysorau yr Aipht: canys edrych yr oedd efe ar daledigaeth y gobrwy.

27 Trwy ffydd y gadawodd efe yr Aipht, heb ofni llid y brenhin: canys efe a ymwrolodd fel *un* yn gweled yr anweledig.

28 Trwy ffydd y gwnaeth efe y pasc, a gollyngiad y gwaed, rhag i'r hwn ydoedd yn dinystrio y rhai cyntaf-anedig gyffwrdd â hwynt.

29 Trwy ffydd yr aethant trwy y môr coch, megis ar hyd *tir* sych: yr hyn pan brofodd yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant.

30 Trwy ffydd y syrthiodd caerau Jericho, wedi eu hamgylchu dros saith niwrnod.

31 Trwy ffydd ni ddifethwyd Rahab y buttain gyd â'r rhai ni chredent, pan dderbyniodd hi yr yspïwyr yn heddychol.

32 A pheth mwy a ddywedaf? canys yr amser a ballai i mi i fynegi am Gedeon, *am* Barac, ac *am* Samson, ac *am* Jephthae, *am* Dafydd hefyd, a Samuel, a'r prophwydi;

33 Y rhai trwy ffydd a oresgynasant deyrnasoedd, a wnaethant gyfiawnder, a gawsant addewidion, a gauasant safnau llewod,

34 A ddiffoddasant angerdd y tân, a ddïangasant rhag min y cleddyf, a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel, a yrrasant fyddinoedd yr estroniaid i gilio.

35 Gwragedd a dderbyniodd eu meirw trwy adgyfodiad: ac eraill a ddirdynnwyd, heb dderbyn ymwared; fel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell.

36 Ac eraill a gawsant brofedigaeth trwy watwar a fflangellau, ïe, trwy rwymau hefyd a charchar:

37 Hwynt-hwy a labyddiwyd, a dorrwyd â llif, a demtiwyd, a laddwyd yn feirw â'r cleddyf; a grwydrasant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr; yn ddiddym, yn gystuddiol, yn ddrwg eu cyflwr;

38 (Y rhai nid oedd y byd yn deilwng o honynt,) yn crwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau ac ogofeydd y ddaear.

39 A'r rhai hyn oll, wedi cael tystiolaeth trwy ffydd, ni dderbyniasant yr addewid:

40 Gan fod Duw yn rhag-weled rhyw *beth* gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwynt hebom ninnau.

PENNOD XII.

1 *Cynghor i ffydd ddïanwadal, amynedd, a duwioldeb.* 22 *Canmol y testament newydd rhagor yr hen.*

OBLEGID hynny ninnau hefyd, gan fod cymmaint cwmmwl o dystion wedi ei osod o'n hamgylch, gan roi heibio bob pwys, a'r pechod sydd barod i'*n* hamgylchu, trwy amynedd rhedwn yr yrfa a osodwyd o'n blaen ni;

2 Gan edrych ar Iesu, Pen-tywysog a Pherffeithydd *ein* ffydd *ni;* yr hwn, yn lle y llawenydd a osodwyd iddo, a

ddïoddefodd y groes, gan ddïystyru
gwaradwydd, ac a eisteddodd ar
ddeheulaw gorsedd-faingc Duw.
3 Ystyriwch am hynny yr hwn a
ddïoddefodd gyfryw ddywedyd yn
ei erbyn gan bechaduriaid; fel na
flinoch, ac nad ymollyngoch yn
eich eneidiau.
4 Ni wrthwynebasoch etto hyd at
waed, gan ymdrech yn erbyn pechod.
5 A chwi a ollyngasoch dros gôf y
cynghor, yr hwn sydd yn dywedyd
wrthych megis wrth blant, Fy mab,
na ddirmyga gerydd yr Arglwydd,
ac nac ymollwng pan y'th argy-
hoedder ganddo:
6 Canys y neb y mae yr Arglwydd
yn ei garu, y mae yn ei geryddu; ac
yn fflangellu pob mab a dderbynio.
7 Os goddefwch gerydd, y mae
Duw yn ymddwyn tu ag attoch
megis tu ag at feibion: canys pa
fab sydd, yr hwn nid yw ei dad yn
ei geryddu?
8 Eithr os heb gerydd yr ydych, o'r
hwn y mae pawb yn gyfrannog; yna
bastardiaid ydych, ac nid meibion.
9 Heb law hynny, ni a gawsom
dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac
a'*u* parchasom *hwy*: onid mwy o
lawer y byddwn ddarostyngedig i
Dad yr ysprydoedd, a byw?
10 Canys hwynt-hwy yn wir dros
ychydig ddyddiau a'*n* ceryddent fel
y gwelent hwy yn dda; eithr hwn
er llesâd i ni, fel y byddem gyfran-
nogion o'i sancteiddrwydd ef.
11 Etto ni welir un cerydd dros yr
amser presennol yn hyfryd, eithr yn
anhyfryd: ond gwedi hynny y mae
yn rhoi heddychol ffrwyth cyfiawn-
der i'r rhai sydd wedi eu cynnefino
âg ef.
12 O herwydd paham cyfodwch i
fynu y dwylaw a laesasant, a'r glin-
iau a ymollyngasant.
13 A gwnewch lwybrau uniawn i'ch
traed; fel na thröer y cloff allan o'r
ffordd, ond yr iachâer efe yn hytrach.
14 Dilynwch heddwch â phawb,
a sancteiddrwydd, heb yr hwn ni
chaiff neb weled yr Arglwydd:
15 Gan edrych yn ddyfal na *bo* neb
yn pallu oddi wrth ras Duw; rhag
bod un gwreiddyn chwerwedd yn
tyfu i fynu, *ac* yn peri blinder, a
thrwy hwnnw llygru llawer;
16 Na *bo* un putteiniwr, neu halog-
edig, megis Esau, yr hwn am un saig
o fwyd a werthodd ei enedigaeth-
fraint.
17 Canys chwi a wyddoch ddarfod
wedi hynny hefyd ei wrthod ef, pan
oedd efe yn ewyllysio etifeddu y fen-
dith: oblegid ni chafodd efe le i
edifeirwch, er iddo trwy ddagrau ei
thaer-geisio hi.
18 Canys ni ddaethoch chwi at y
mynydd teimladwy sydd yn llosgi
gan dân, a chwmmwl, a thywyll-
wch, a thymmestl,
19 A sain udgorn, a llef geiriau;
yr hon pwy bynnag a'*i* clywsant, a
ddeisyfasant na chwanegid yr ym-
adrodd wrthynt:
20 (Oblegid ni allent hwy oddef yr
hyn a orchymynasid; Ac os bwyst-
fil a gyffyrddai â'r mynydd, efe a
labyddir, neu a wenir â phiccell.
21 Ac mor ofnadwy oedd y golwg,
ag y dywedodd Moses, Yr ydwyf
yn ofni ac yn crynu.)
22 Eithr chwi a ddaethoch i fyn-
ydd Sïon, ac i ddinas y Duw byw,
y Jerusalem nefol, ac at fyrddiwn
o angelion,
23 I gymmanfa a chynnulleidfa y
rhai cyntaf-anedig, y rhai a ysgrif-
enwyd yn y nefoedd, ac at Dduw,
Barnwr pawb, ac at ysprydoedd y
cyfiawn y rhai a berffeithiwyd,
24 Ac at Iesu, Cyfryngwr y tes-
tament newydd, a gwaed y taenell-
iad, yr hwn sydd yn dywedyd peth-
au gwell na'r *eiddo* Abel.
25 Edrychwch na wrthodoch yr
hwn sydd yn llefaru. Oblegid oni
ddïangodd y rhai a wrthodasant yr
hwn oedd yn llefaru ar y ddaear,
mwy o lawer *nis dïangwn* ni, y
rhai ydym yn troi ymaith oddi wrth
yr hwn sydd *yn llefaru* o'r nef:
26 Llef yr hwn y pryd hwnnw a
ysgydwodd y ddaear: ac yn awr a
addawodd, gan ddywedyd, Etto un-
waith yr wyf yn cynhyrfu nid yn
unig y ddaear, ond y nef hefyd.
27 A'r Etto unwaith hynny, sydd
yn hysbysu symmudiad y pethau a
ysgydwir, megis pethau wedi eu

gwneuthur, fel yr arhoso y pethau
nid ysgydwir.
28 O herwydd paham, gan ein bod
ni yn derbyn teyrnas ddisigl, bydd-
ed gennym ras, trwy yr hwn y gwas-
anaethom Dduw wrth ei fodd, gyd
â gwylder a pharchedig ofn:
29 Oblegid ein Duw ni *sydd* dân
ysol.

PENNOD XIII.

1 *Amryw gynghorion; megis i garu ein gilydd:* 4 *i fyw yn onest:* 5 *i ochelyd cybydd-dra:* 7 *i berchi pregethwyr Duw:* 9 *i ochel athrawon dïeithr:* 10 *i gyfaddef Crist:* 16 *i roi elusen:* 17 *i ufuddhâu i swyddogion:* 18 *i weddïo dros yr apostol.* 20 *Y diwedd.*

PARHAED brawdgarwch.
2 Nac anghofiwch lettygar-
wch: canys wrth hynny y llettŷodd
rhai angelion yn ddïarwybod.
3 Cofiwch y rhai sydd yn rhwym,
fel pettech yn rhwym gyd â hwynt;
y rhai cystuddiol, megis yn bod
eich hunain hefyd yn y corph.
4 Anrhydeddus *yw* prïodas ym
mhawb, a'r gwely dihalogedig: eithr
putteinwyr a godinebwyr a farna
Duw.
5 *Bydded eich* ymarweddiad yn
ddïariangar; gan fod yn foddlawn
i'r hyn sydd gennych: canys efe a
ddywedodd, Ni'th roddaf di i fynu,
ac ni'th lwyr-adawaf chwaith:
6 Fel y gallom ddywedyd yn hŷf,
Yr Arglwydd *sydd* gymmorth i mi,
ac nid ofnaf beth a wnel dyn i mi.
7 Meddyliwch am eich blaenoriaid,
y rhai a draethasant i chwi air Duw:
ffydd y rhai dilynwch, gan ystyried
diwedd eu hymarweddiad hwynt.
8 Iesu Grist, ddoe a heddyw yr un,
ac yn dragywydd.
9 Na'ch arweinier oddi amgylch
âg athrawiaethau amryw a dïeithr:
canys da *yw* bod y galon wedi ei
chryfhâu â gras, nid â bwydydd, yn
y rhai ni chafodd y sawl a rodiasant
ynddynt fudd.
10 Y mae gennym ni allor, o'r hon
nid oes awdurdod i'r rhai sydd yn
gwasanaethu y tabernacl i fwytta.
11 Canys cyrph yr anifeiliaid hyn-
ny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr
arch-offeiriad i'r cyssegr dros bech-
od, a losgir y tu allan i'r gwersyll.
12 O herwydd paham Iesu hefyd, fel
y sancteiddiai y bobl trwy ei waed ei
hun, a ddïoddefodd y tu allan i'r porth.
13 Am hynny awn atto ef o'r tu
allan i'r gwersyll, gan ddwyn ei
waradwydd ef.
14 Canys nid oes i ni yma ddinas
barhaus, eithr un i ddyfod yr ŷm ni
yn ei disgwyl.
15 Trwyddo ef gan hynny offrym-
mwn aberth moliant yn wastadol i
Dduw, yr hyn yw ffrwyth *ein* gwe-
fusau yn cyffesu i'w enw ef.
16 Ond gwneuthur daioni, a chyf-
rannu, nac anghofiwch: canys â chyf-
ryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.
17 Ufuddhêwch i'ch blaenoriaid, ac
ymddarostyngwch: oblegid y maent
hwy yn gwylio dros eich eneidiau
chwi, megis rhai a fydd rhaid iddynt
roddi cyfrif; fel y gallont wneuthur
hynny yn llawen, ac nid yn drist:
canys difudd i chwi *yw* hynny.
18 Gweddïwch drosom ni: canys
yr ydym yn credu fod gennym gyd-
wybod dda, gan ewyllysio byw yn
onest ym mhob peth.
19 Ond yr ydwyf yn helaethach
yn dymuno gwneuthur o honoch
hyn, i gael fy rhoddi i chwi dra-
chefn yn gynt.
20 A Duw yr heddwch, yr hwn a
ddug drachefn oddi wrth y meirw
ein Harglwydd Iesu, Bugail mawr
y defaid, trwy waed y cyfammod
tragywyddol,
21 A'ch perffeithio ym mhob
gweithred dda, i wneuthur ei ewyll-
ys ef; gan weithio ynoch yr hyn sydd
gymmeradwy yn ei olwg ef, trwy
Iesu Grist: i'r hwn *y byddo* y go-
goniant yn oes oesoedd. Amen.
22 Ac yr ydwyf yn attolwg i chwi,
frodyr, goddefwch air y cynghor:
oblegid ar fyr eiriau yr ysgrifenais
attoch.
23 Gwybyddwch ollwng *ein* brawd
Timothëus yn rhydd; gyd â'r hwn, os
daw efe ar fyrder, yr ymwelaf â chwi.
24 Anherchwch eich holl flaenor-
iaid, a'r holl saint. Y mae y rhai o'r
Ital yn eich annerch.
25 Gras *fyddo* gyd â chwi oll.
Amen.

¶ At yr Hebreaid yr ysgrifenwyd o'r Ital, gyd â Thimothëus.

EPISTOL CYFFREDINOL

IAGO YR APOSTOL.

PENNOD I.

2 Cyngkor i lawenychu mewn blinder: 5 i ofyn doethineb gan Dduw: 13 na fwrier y bai arno ef o ran ein gwendid na'n pechodau ni: 22 i wrandaw ac i fyfyrio ar air Duw; ac i wneuthur ar ei ol: 26 os amgen, fe all rhai ymddangos yn grefyddol oddi allan, ond ni allant fod felly mewn gwirionedd.

IAGO, gwasanaethwr Duw a'r Arglwydd Iesu Grist, at y deuddeg llwyth sydd ar wasgar, annerch.
2 Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan syrthioch mewn amryw brofedigaethau;
3 Gan wybod fod profiad eich ffydd chwi yn gweithredu amynedd.
4 Ond caffed amynedd *ei* pherffaith waith; fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddiffygio mewn dim.
5 O bydd ar neb o honoch eisieu doethineb, gofyned gan Dduw, yr hwn sydd yn rhoi yn haelionus i bawb, ac heb ddannod; a hi a roddir iddo ef.
6 Eithr gofyned mewn ffydd, heb ammeu dim: canys yr hwn sydd yn ammeu, sydd gyffelyb i dòn y môr, a chwelir ac a deflir gan y gwynt.
7 Canys na feddylied y dyn hwnnw y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.
8 Gwr dau-ddyblyg ei feddwl *sydd* anwastad yn ei holl ffyrdd.
9 Y brawd o radd isel, llawenyched yn ei oruchafiaeth:
10 A'r cyfoethog, yn ei ddarostyngiad: canys megis blodeuyn y glas-welltyn y diflanna efe.
11 Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwywodd y glas-welltyn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei bryd ef a gollodd: felly hefyd y diflanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.
12 Gwyn ei fyd y gwr sydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.
13 Na ddyweded neb, pan demtier ef, Gan Dduw y'm temtir: canys Duw nis gellir ei demtio â drygau, ac nid yw efe yn temtio neb.
14 Canys yna y temtir pob un, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwant ei hun.
15 Yna chwant, wedi ymddŵyn, a esgor ar bechod: pechod hefyd, pan orphener, a esgor ar farwolaeth.
16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeiliornwch.
17 Pob rhoddiad daionus, a phob rhodd berffaith, oddi uchod y mae, yn disgyn oddi wrth Dad y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chysgod tröedigaeth.
18 O'i wir ewyllys yr ynnillodd efe nyni trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.
19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pob dyn esgud i wrandaw, dïog i lefaru, dïog i ddigofaint:
20 Canys digofaint gwr nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw.
21 O herwydd paham rhoddwch heibio bob budreddi, a helaethrwydd malais; a thrwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau.
22 A byddwch wneuthurwyr y gair, ac nid gwrandawyr yn unig, gan eich twyllo eich hunain.
23 Oblegid os yw neb yn wrandâwr y gair, ac heb fod yn wneuthurwr, y mae hwn yn debyg i wr yn edrych ei wynebpryd naturiol mewn drych:
24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.
25 Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyfraith rhyddid, ac a barhao *ynddi*, hwn, heb fod yn wrandâwr anghofus, ond gwneuthurwr y weithred, *efe* a fydd dedwydd yn ei weithred.
26 Os yw neb yn eich mysg yn cymmeryd arno fod yn grefyddol, heb attal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun, ofer *yw* crefydd hwn.
27 Crefydd bur a dihalogedig ger bron Duw a'r Tad, yw hyn; Ymweled â'r amddifaid a'r gwragedd gweddwon yn eu hadfyd, *a*'i gadw ei hun yn ddifrycheulyd oddi wrth y byd.

PENNOD II.

1 *Nad gweddol i Gristionogion ddïystyru eu brodyr tlodion,* 13 *ond bod yn gariadus ac yn drugarogion.* 14 *Na ddylid ymffrostio o ffydd lle ni byddo gweithredoedd da:* 17 *nad yw y ffydd honno ond ffydd farw,* 19 *a ffydd y cythreuliaid;* 21 *ac nid ffydd Abraham,* 25 *a Rahab.*

FY mrodyr, na fydded gennych
ffydd ein Harglwydd ni Iesu
Grist, *sef Arglwydd* y gogoniant,
gyd â derbyn wyneb.
2 Oblegid os daw i mewn i'ch cyn-
nulleidfa chwi wr â modrwy aur,
mewn dillad gwychion, a dyfod hef-
yd *un* tlawd mewn dillad gwael;
3 Ac edrych o honoch ar yr hwn
sydd yn gwisgo y dillad gwychion,
a dywedyd wrtho, Eistedd di yma
mewn lle da; a dywedyd wrth y
tlawd, Saf di yna, neu eistedd yma
îs law fy ystol-droed i:
4 Onid ydych chwi dueddol yn-
och eich hunain? ac *onid* aethoch
yn farnwyr meddyliau drwg?
5 Gwrandêwch, fy mrodyr anwyl;
Oni ddewisodd Duw dlodion y byd
hwn yn gyfoethogion mewn ffydd,
ac yn etifeddion y deyrnas yr hon
a addawodd efe i'r rhai sydd yn ei
garu ef?
6 Eithr chwithau a ammharchasoch
y tlawd. Onid yw y cyfoethogion
yn eich gorthrymmu chwi, ac yn
eich tynnu ger bron brawdleoedd?
7 Onid ydynt hwy yn cablu yr
enw rhagorol, yr hwn a elwir ar-
noch chwi?
8 Os cyflawni yr ydych y gyfraith
frenhinol yn ol yr ysgrythyr, Câr dy
gymmydog fel ti dy hun; da yr
ydych yn gwneuthur:
9 Eithr os derbyn wyneb yr yd-
ych, yr ydych yn gwneuthur pech-
od, ac yn cael eich argyhoeddi gan
y gyfraith megis troseddwyr.
10 Canys pwy bynnag a gadwo y
gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn un
pwngc, y mae efe yn euog o'r cwbl.
11 Canys y neb a ddywedodd, Na
odineba, a ddywedodd hefyd, Na
ladd. Ac os ti ni odinebi, etto a leddi,
yr wyt ti yn troseddu y gyfraith.
12 Felly dywedwch, ac felly
gwnewch, megis rhai a fernir wrth
gyfraith rhyddid.
13 Canys barn ddidrugaredd fydd
i'r hwn ni wnaeth drugaredd; ac
y mae trugaredd yn gorfoleddu yn
erbyn barn.
14 Pa fudd *yw*, fy mrodyr, o dywed
neb fod ganddo ffydd, ac heb fod
ganddo weithredoedd? a ddichon
ffydd ei gadw ef?
15 Eithr os bydd brawd neu
chwaer yn noeth, ac mewn eisieu
beunyddiol ymborth,
16 A dywedyd o un o honoch
wrthynt, Ewch mewn heddwch, ym-
dwymnwch, ac ymddigonwch; etto
heb roddi iddynt angenrheidiau y
corph; pa lês *fydd?*
17 Felly ffydd hefyd, oni bydd
ganddi weithredoedd, marw ydyw,
a hi yn unig.
18 Eithr rhyw un a ddywed, Tydi
ffydd sydd gennyt, minnau gweith-
redoedd sydd gennyf: dangos i mi
dy ffydd di heb dy weithredoedd, a
minnau wrth fy ngweithredoedd i
a ddangosaf i ti fy ffydd innau.
19 Credu yr wyt ti mai un Duw
sydd; da yr wyt ti yn gwneuth-
ur: y mae y cythreuliaid hefyd yn
credu, ac yn crynu.
20 Eithr a fynni di wybod, O ddyn
ofer, am ffydd heb weithredoedd,
mai marw yw?
21 Abraham ein tad ni, onid o
weithredoedd y cyfiawnhâwyd ef,
pan offrymmodd efe Isaac ei fab ar
yr allor?
22 Ti a weli fod ffydd yn cyd-
weithio â'i weithredoedd ef, a thrwy
weithredoedd fod ffydd wedi ei
pherffeithio.
23 A chyflawnwyd yr ysgrythyr yr
hon sydd yn dywedyd, Credodd
Abraham i Dduw, a chyfrifwyd iddo
yn gyfiawnder: a Chyfaill Duw y
galwyd ef.
24 Chwi a welwch gan hynny mai
o weithredoedd y cyfiawnhëir dyn,
ac nid o ffydd yn unig.
25 Yr un ffunud hefyd, Rahab
y buttain, onid o weithredoedd y
cyfiawnhâwyd hi, pan dderbyniodd
hi y cenhadau, a'u danfon ymaith
ffordd arall?
26 Canys megis y mae y corph heb
yr ysbryd yn farw, felly hefyd ffydd
heb weithredoedd, marw yw.

PENNOD III.

1 *Na ddylem ni fod yn brysur i feio ar eraill;* 5
ond yn hytrach ffrwyno y tafod; yr hwn, er nad
ydyw ond aelod bychan, etto y mae efe yn achos
llawer o ddaioni, ac o ddrygioni. 13 *Y rhai*
sydd wir-synhwyrol, y maent yn ffynion, yn hedd-
ychlawn, heb genfigennu, ac heb ymryson.

NA fyddwch feistriaid lawer, fy
mrodyr; gan wybod y der-
byniwn ni farnedigaeth fwy.
2 Canys mewn llawer o bethau yr
ydym ni bawb yn llithro. Od oes
neb heb lithro ar air, gwr perffaith
yw hwnnw, yn gallu ffrwyno yr holl
gorph hefyd.
3 Wele, yr ydym ni yn rhoddi
ffrwynau ym mhennau y meirch, i'w
gwneuthur yn ufudd i ni; ac yr yd-
ym yn troi eu holl gorph hwy oddi
amgylch.
4 Wele, y llongau hefyd, er eu
maint, ac er eu gyrru gan wyntoedd
creulawn, a droir oddi amgylch â
llyw bychan, lle y mynno y llyw-
ydd.
5 Felly hefyd y tafod, aelod bychan
yw, ac yn ffrostio pethau mawrion.
Wele, faint o ddefnydd y mae ych-
ydig dân yn ei ennyn!
6 A'r tafod, tân *ydyw,* byd o ang-
hyfiawnder. Felly y mae y tafod
wedi ei osod ym mhlith ein haelod-
au ni, fel y mae yn halogi yr holl
gorph, ac yn gosod troell naturiaeth
yn fflam; ac wedi ei wneuthur yn
fflam gan uffern.
7 Canys holl natur gwŷllt-filod, ac
adar, ac ymlusgiaid, a'r pethau yn
y môr, a ddofir ac a ddofwyd gan
natur ddynol:
8 Eithr y tafod ni ddichon un dyn
ei ddofi; drwg anllywodraethus *yd-*
yw, yn llawn gwenwyn marwol.
9 Ag ef yr ydym yn bendithio Duw
a'r Tad; âg ef hefyd yr ydym yn
melldithio dynion, a wnaethpwyd
ar lun Duw.
10 O'r un genau y mae yn dyfod
allan fendith a melldith. Fy mrod-
yr, ni ddylai y pethau hyn fod felly.
11 A ydyw ffynnon o'r un llygad
yn rhoi *dwfr* melus a chwerw?
12 A ddichon y pren ffigys, fy
mrodyr, ddwyn olifaid? neu win-
wydden, ffigys? felly ni *ddichon* un
ffynnon roddi dwfr hallt a chroyw.
13 Pwy *sydd* wr doeth a deallus
yn eich plith? dangosed, trwy ymar-
weddiad da, ei weithredoedd mewn
mwyneidd-dra doethineb.
14 Eithr od oes gennych genfigen
chwerw ac ymryson yn eich calon,
na fyddwch ffrostwyr a chelwyddog
yn erbyn y gwirionedd.
15 Nid yw y doethineb hwn yn
disgyn oddi uchod; ond daearol,
anianol, cythreulig *yw.*
16 Canys lle *mae* cenfigen ac ym-
ryson, yno *y mae* terfysg, a phob
gweithred ddrwg.
17 Eithr y ddoethineb sydd oddi
uchod, yn gyntaf pur ydyw, wedi
hynny heddychlawn, boneddigaidd,
hawdd ei thrin, llawn trugaredd a
ffrwythau da, diduedd, a diragrith.
18 A ffrwyth cyfiawnder a heuir
mewn heddwch i'r rhai sydd yn
gwneuthur heddwch.

PENNOD IV.

1 *Rhaid i ni ymryson yn erbyn trachwant,* 4 *ac*
anghymmedrolder, 5 *a balchder,* 11 *ac enllib, a*
barnu ar eraill; 13 *ac na roddom ormod hyder*
ar lwyddiant bydol, nac ar einioes dyn; ond rhoi
y cwbl ar Dduw.

OBA le *y mae* rhyfeloedd ac
ymladdau yn eich plith chwi?
onid oddi wrth hyn, *sef* eich melus-
chwantau y rhai sydd yn rhyfela yn
eich aelodau?
2 Chwennychu yr ydych, ac nid
ydych yn cael; cenfigennu yr yd-
ych ac eiddigeddu, ac nid ydych yn
gallu cyrhaeddyd: ymladd a rhyfela
yr ydych, ond nid ydych yn cael,
am nad ydych yn gofyn.
3 Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn
derbyn, o herwydd eich bod yn gof-
yn ar gam, fel y galloch eu treulio
ar eich melus-chwantau.
4 Chwi odinebwyr a godineb-
wragedd, oni wyddoch chwi fod
cyfeillach y byd yn elyniaeth i
Dduw? pwy bynnag gan hynny a
ewyllysio fod yn gyfaill i'r byd, y
mae yn elyn i Dduw.
5 A ydych chwi yn tybied fod yr
ysgrythyr yn dywedyd yn ofer, At
genfigen y mae chwant yr yspryd a
gartrefa ynom ni?
6 Eithr rhoddi gras mwy y mae: o
herwydd paham y mae yn dywed-
yd, Y mae Duw yn gwrthwynebu y

beilchion, ond yn rhoddi gras i'r
rhai gostyngedig.
7 Ymddarostyngwch gan hynny i
Dduw. Gwrthwynebwch ddiafol, ac
efe a ffy oddi wrthych.
8 Nesêwch at Dduw, ac efe a nesâ
attoch chwi. Glanhêwch *eich* dwy-
law, chwi bechaduriaid; a phurwch
eich calonnau, chwi â'r meddwl
dau-ddyblyg.
9 Ymofidiwch, a galerwch, ac wyl-
wch: tröer eich chwerthin chwi yn
alar, a'*ch* llawenydd yn dristwch.
10 Ymddarostyngwch ger bron yr
Arglwydd, ac efe a'ch dyrchafa chwi.
11 Na ddywedwch yn erbyn eich
gilydd, frodyr. Y neb sydd yn dy-
wedyd yn erbyn *ei* frawd, ac yn
barnu *ei* frawd, y mae efe yn dywed-
yd yn erbyn y gyfraith, ac yn barnu
y gyfraith: ac od wyt ti yn barnu
y gyfraith, nid wyt ti wneuthurwr y
gyfraith, eithr barnwr.
12 Un gosodwr cyfraith sydd, yr
hwn a ddichon gadw a cholli. Pwy
wyt ti yr hwn wyt yn barnu arall?
13 Iddo yn awr, y rhai ydych yn
dywedyd, Heddyw neu y fory ni a
awn i gyfryw ddinas, ac a arhoswn
yno flwyddyn, ac a farchnattâwn,
ac a ennillwn:
14 Y rhai ni wyddoch beth *a fydd*
y fory. Canys beth *ydyw* eich ein-
ioes chwi? Canys tarth ydyw, yr
hwn sydd dros ychydig yn ymddang-
os, ac wedi hynny yn diflannu.
15 Lle *y dylech* ddywedyd, Os yr
Arglwydd a'i myn, *ac os* byddwn
byw, ni a wnawn hyn, neu hynny.
16 Eithr yn awr gorfoleddu yr
ydych yn eich ymffrost: pob cyf-
ryw orfoledd, drwg ydyw.
17 Am hynny i'r neb a fedr wneuth-
ur daioni, ac nid yw yn ei wneuth-
ur, pechod ydyw iddo.

PENNOD V.

1 *Rhaid i gyfoethogion drygionus ofni dïaledd Duw.* 7 *Ni a ddylem fod yn ddïoddefgar mewn adfyd, yn ol esampl y prophwydi, a Job;* 12 *a gochelyd tyngu;* 13 *a gweddïo mewn adfyd, a chanu mewn hawddfyd;* 16 *a chyfaddef ein beiau i'n gilydd, a gweddïo dros ein gilydd;* 19 *a dwyn i'r iawn y brawd a fyddo yn myned ar gyfeiliorn.*

IDDO yn awr, chwi gyfoethogion,
wylwch ac udwch am eich trueni
sydd yn dyfod arnoch.
2 Eich cyfoeth a bydrodd, a'ch
gwisgoedd a fwyttâwyd gan bryfed.
3 Eich aur a'ch arian a rydodd; a'u
rhwd hwynt a fydd yn dystiolaeth yn
eich erbyn chwi, ac a fwytty eich
cnawd chwi fel tân. Chwi a gasgl-
asoch drysor yn y dyddiau diweddaf.
4 Wele, y mae cyflog y gweithwyr
a fedasant eich meusydd chwi, yr
hwn a gam-attaliwyd gennych, yn
llefain: a llefain y rhai a fedasant a
ddaeth i mewn i glustiau Arglwydd
y lluoedd.
5 Moethus fuoch ar y ddaear, a
thrythyll; meithrin eich calonnau
a wnaethoch, megis mewn dydd
lladdedigaeth.
6 Condemniasoch *a* lladdasoch y
cyfiawn; *ac* yntau heb sefyll i'ch
erbyn.
7 Byddwch gan hynny yn ymar-
hous, frodyr, hyd ddyfodiad yr Ar-
glwydd. Wele, y mae y llafurwr yn
disgwyl am werthfawr ffrwyth y
ddaear, yn dda ei amynedd am
dano, nes iddo dderbyn y gwlaw
cynnar a diweddar.
8 Byddwch chwithau hefyd dda
eich amynedd; cadarnhêwch eich
calonnau: oblegid dyfodiad yr Ar-
glwydd a nesaodd.
9 Na rwgnechwch yn erbyn eich
gilydd, frodyr, fel na'ch condemn-
ier: wele, y mae y Barnwr yn sefyll
wrth y drws.
10 Cymmerwch, fy mrodyr, y pro-
phwydi, y rhai a lefarasant yn enw
yr Arglwydd, yn siampl o ddïoddef
blinder, ac o hir-ymaros.
11 Wele, dedwydd yr ydym yn gad-
ael y rhai sydd ddïoddefus. Chwi
a glywsoch am amynedd Job, ac
a welsoch ddiwedd yr Arglwydd:
oblegid tosturiol iawn yw yr Ar-
glwydd, a thrugarog.
12 Eithr o flaen pob peth, fy mrod-
yr, na thyngwch, nac i'r nef, nac i'r
ddaear, nac un llw arall: eithr bydd-
ed eich ïe chwi yn ïe, a'*ch* nag ê yn
nag ê; fel na syrthioch i farnedigaeth.
13 A oes neb yn eich plith mewn
adfyd? gweddïed. A oes neb yn
esmwyth arno? caned psalmau.
14 A oes neb yn eich plith yn
glaf? galwed atto henuriaid yr

eglwys; a gweddïant hwy drosto,
gan ei enneinio ef âg olew yn enw
yr Arglwydd:
15 A gweddi y ffydd a iachâ y
claf, a'r Arglwydd a'i cyfyd ef i
fynu; ac os bydd wedi gwneuthur
pechodau, hwy a faddeuir iddo.
16 Cyffeswch *eich* camweddau
bawb i'ch gilydd, a gweddïwch dros
eich gilydd, fel y'ch iachâer. Llawer
a ddichon taer weddi y cyfiawn.
17 Elïas oedd ddyn yn rhaid
iddo ddïoddef fel ninnau, ac mewn
gweddi efe a weddïodd na byddai
wlaw: ac ni bu gwlaw ar y ddaear
dair blynedd a chwe mis.
18 Ac efe a weddïodd drachefn;
a'r nef a roddes wlaw, a'r ddaear a
ddug ei ffrwyth.
19 *Fy* mrodyr, od aeth neb o hon-
och ar gyfeiliorn oddi wrth y gwir-
ionedd, a throi o ryw un ef;
20 Gwybydded, y bydd i'r hwn a
drodd bechadur oddi wrth gyfeil-
iorni ei ffordd, gadw enaid rhag ang-
au, a chuddio llïaws o bechodau.

EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL

PETR YR APOSTOL.

PENNOD I.

1 Y mae efe yn bendithio Duw am ei amryw rad ysprydol: 10 gan ddangos nad ydyw yr iachawdwriaeth yng Nghrist beth newydd, eithr peth a brophwydwyd am dano er ys talm. 13 Cynghor i fyw yn dduwiol, gan eu bod hwy wedi eu geni o newydd trwy air Duw.

PETR, apostol Iesu Grist, at y
dïeithriaid sydd ar wasgar ar
hyd Pontus, Galatia, Cappadocia,
Asia, a Bithynia,
2 Etholedigion yn ol rhag-wybod-
aeth Duw Dad, trwy sancteiddiad
yr Yspryd, i ufudd-dod a thaenell-
iad gwaed Iesu Grist: Gras i chwi
a heddwch a amlhâer.
3 Bendigedig *fyddo* Duw a Thad
ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn yn
ol ei fawr drugaredd a'n hadgenhedl-
odd ni i obaith bywiol, trwy adgy-
fodiad Iesu Grist oddi wrth y meirw,
4 I etifeddiaeth anllygredig, a di-
halogedig, a diddiflanedig, ac yng
nghadw yn y nefoedd i chwi,
5 Y rhai trwy allu Duw ydych
gadwedig trwy ffydd i iachawdwr-
iaeth, parod i'w datguddio yn yr
amser diweddaf.
6 Yn yr hyn yr ydych yn mawr-
lawenhâu, er eich bod ychydig yr
awrhon, os rhaid yw, mewn trist-
wch, trwy amryw brofedigaethau:
7 Fel y caffer profiad eich ffydd
chwi, yr hwn sydd werthfawrusach
na'r aur colladwy, cyd profer ef trwy
dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogon-
iant, yn ymddangosiad Iesu Grist:
8 Yr hwn, er nas gwelsoch, yr ydych
yn ei garu; yn yr hwn, heb fod yr
awrhon yn *ei* weled, ond yn credu, yr
ydych yn mawr-lawenhâu â llawen-
ydd annhraethadwy a gogoneddus:
9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd,
sef iachawdwriaeth *eich* eneidiau.
10 Am yr hon iachawdwriaeth yr
ymofynodd, ac y manwl-chwiliodd y
prophwydi, y rhai a brophwydasant
am y gras *a ddeuai* i chwi:
11 Gan chwilio pa bryd, neu pa
ryw amser, yr oedd Yspryd Crist, yr
hwn oedd ynddynt, yn ei hysbysu,
pan oedd efe yn rhag-dystiolaethu
dïoddefaint Crist, a'r gogoniant ar
ol hynny.
12 I'r rhai y datguddiwyd, nad
iddynt hwy eu hunain, ond i ni, yr
oeddynt yn gweini *yn* y pethau a
fynegwyd yn awr i chwi, gan y rhai
a efengylasant i chwi trwy yr Ys-
pryd Glân, yr hwn a ddanfonwyd
o'r nef; ar yr hyn bethau y mae yr
angelion yn chwennychu edrych.
13 O herwydd paham, gan wreg-
ysu lwynau eich meddwl, *a* bod yn
sobr, gobeithiwch yn berffaith am
y gras a ddygir i chwi yn natgudd-
iad Iesu Grist;
14 Fel plant ufudd-dod, heb gyd-
ymagweddu â'r trachwantau o'r
blaen yn eich anwybodaeth:
15 Eithr megis y mae y neb a'ch
galwodd chwi yn sanctaidd, bydd-
wch chwithau hefyd sanctaidd ym
mhob ymarweddiad:
16 Oblegid y mae yn ysgrifenedig,

Byddwch sanctaidd; canys sanct-
aidd ydwyf fi.
17 Ac os ydych yn galw ar y Tad,
yr hwn sydd heb dderbyn wyneb
yn barnu yn ol gweithred pob un,
ymddygwch mewn ofn dros amser
eich ymdeithiad:
18 Gan wybod nad â phethau
llygredig, *megis* arian neu aur, y'ch
prynwyd oddi wrth eich ofer ymar-
weddiad, *yr hwn a gawsoch* trwy
draddodiad y tadau;
19 Eithr â gwerthfawr waed Crist,
megis oen difeius a difrycheulyd:
20 Yr hwn yn wir a rag-ordeiniwyd
cyn sylfaenu y byd, eithr a eglurwyd
yn yr amseroedd diweddaf er eich
mwyn chwi,
21 Y rhai ydych trwyddo ef yn
credu yn Nuw, yr hwn a'i cyfododd
ef oddi wrth y meirw, ac a roddodd
iddo ef ogoniant, fel y byddai eich
ffydd chwi a'ch gobaith yn Nuw.
22 Gwedi puro eich eneidiau, gan
ufuddhâu i'r gwirionedd trwy yr
Yspryd, i frawdgarwch diragrith,
cerwch eich gilydd o galon bur yn
helaeth:
23 Wedi eich ail-eni, nid o had
llygredig, eithr anllygredig, trwy
air Duw, *yr hwn sydd* yn byw ac
yn parhâu yn dragywydd.
24 Canys pob cnawd fel glas-wellt-
yn *yw*, a holl ogoniant dyn fel blodeu-
yn y glas-welltyn. Gwywodd y glas-
welltyn, a'i flodeuyn a syrthiodd:
25 Eithr gair yr Arglwydd sydd
yn aros yn dragywydd. A hwn yw
y gair a bregethwyd i chwi.

PENNOD II.

1 *Y mae yn eu cynghori na wnelont ddim yn erbyn cariad: 4 ac yn dangos mai Crist ydyw y sylfaen yr adeiladwyd hwynt arno: 11 ac yn dymuno arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol; 13 a bod yn ufudd i swyddogion. 18 Y mae yn dysgu i weision ufuddhâu i'w meistriaid, 20 a bod yn ddïoddefgar, wrth esampl Crist, er eu bod yn cael cam.*

WEDI rhoi heibio gan hynny
bob drygioni, a phob twyll,
a rhagrith, a chenfigen, a phob go-
gan-air,
2 Fel rhai bychain newydd-eni,
chwennychwch ddidwyll laeth y
gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef:
3 Os profasoch *fod* yr Arglwydd
yn dirion.
4 At yr hwn *yr ydych* yn dyfod,
megis at faen bywiol, a wrthodwyd
gan ddynion, eithr etholedig gan
Dduw, *a* gwerthfawr.
5 A chwithau, megis meini byw-
iol, ydych wedi eich adeiladu yn
dŷ ysprydol, yn offeiriadaeth sanct-
aidd, i offrymmu aberthau ysprydol,
cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu
Grist.
6 O herwydd paham y cynhwysir
yn yr ysgrythyr, Wele, yr wyf yn
gosod yn Sïon ben-congl-faen, ethol-
edig, *a* gwerthfawr: a'r hwn a gred
ynddo, nis gwaradwyddir.
7 I chwi gan hynny, y rhai ydych
yn credu, *y mae* yn urddas: eithr
i'r anufuddion, y maen a wrthododd
yr adeiladwyr, hwnnw a wnaed yn
ben y gongl,
8 Ac yn faen tramgwydd, ac yn
graig rhwystr, *i'r rhai* sydd yn
tramgwyddo wrth y gair, gan fod
yn anufudd; i'r hwn beth yr or-
deiniwyd hwynt hefyd.
9 Eithr chwychwi *ydych* rywogaeth
etholedig, brenhinol offeiriadaeth,
cenedl sanctaidd, pobl brïodol *i
Dduw;* fel y mynegoch rinweddau
yr hwn a'ch galwodd allan o dy-
wyllwch i'w ryfeddol oleuni ef:
10 Y rhai gynt nid *oeddych* bobl,
ond yn awr *ydych* bobl i Dduw: y
rhai ni chawsech drugaredd, ond
yr awrhon a gawsoch drugaredd.
11 Anwylyd, yr wyf yn attolwg *i
chwi,* megis dïeithriaid a phererin-
ion, ymgedwch oddi wrth chwantau
cnawdol, y rhai sydd yn rhyfela yn
erbyn yr enaid;
12 Gan fod a'ch ymarweddiad yn
onest ym mysg y Cenhedloedd: fel,
lle maent yn eich goganu megis drwg-
weithredwyr, y gallont, o herwydd
eich gweithredoedd da a welant, o-
goneddu Duw yn nydd yr ymweliad.
13 Ymddarostyngwch oblegid hyn
i bob dynol ordinhâd, o herwydd
yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r
brenhin, megis goruchaf;
14 Ai i'r llywiawdwyr, megis
trwyddo ef wedi eu danfon er dïal
ar y drwg-weithredwyr, a mawl i'r
gweithredwyr da.
15 Canys felly y mae ewyllys Duw,

fod i chwi trwy wneuthur daioni
ostegu anwybodaeth dynion ffolion:
16 Megis yn rhyddion, ac nid a
rhyddid gennych megis cochl mal-
ais, eithr fel gwasanaethwyr Duw.
17 Perchwch bawb. Cerwch y
brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. An-
rhydeddwch y brenhin.
18 *Y* gweision, *byddwch* ddaros-
tyngedig gyd â phob ofn i'*ch* meistr-
iaid; nid yn unig i'r *rhai* da a
chyweithas, eithr i'r *rhai* anghy-
weithas hefyd.
19 Canys hyn *sydd* rasol, os yw
neb o herwydd cydwybod i Dduw yn
dwyn tristwch, gan ddïoddef ar gam.
20 Oblegid pa glod *yw*, os, pan
bechoch, a chael eich cernodio, y
byddwch dda eich amynedd? eithr
os, a chwi yn gwneuthur yn dda,
ac yn dïoddef, y byddwch dda eich
amynedd, hyn *sydd* rasol ger bron
Duw.
21 Canys i hyn y'ch galwyd hefyd:
oblegid Crist yntau a ddïoddefodd
drosom ni, gan adael i ni esampl,
fel y canlynech ei ôl ef:
22 Yr hwn ni wnaeth bechod, ac
ni chaed twyll yn ei enau:
23 Yr hwn, pan ddifenwyd, ni ddif-
enwodd drachefn; pan ddïoddefodd,
ni fygythiodd; eithr rhoddodd ar y
neb sydd yn barnu yn gyfiawn:
24 Yr hwn ei hun a ddug ein
pechodau ni yn ei gorph ar y pren;
fel, gwedi ein marw i bechodau, y
byddem byw i gyfiawnder: trwy
gleisiau yr hwn yr iachâwyd chwi.
25 Canys yr oeddych megis defaid
yn myned ar gyfeiliorn; eithr yn
awr chwi a ddychwelwyd at Fugail
ac Esgob eich eneidiau.

PENNOD III.

1 *Y mae yn dysgu i wŷr a gwragedd eu dyled i'w gilydd:* 8 *yn annog pawb i undeb a chariad;* 14 *ac i ddïoddef erlid;* 19 *ac yn adrodd daioni Duw i'r hen fyd gynt.*

YR un ffunud, *bydded* y gwrag-
edd ostyngedig i'w gwŷr prïod;
fel, od oes rhai heb gredu i'r gair, y
galler trwy ymarweddiad y gwrag-
edd, eu hennill hwy heb y gair,
2 Wrth edrych ar eich ymarwedd-
iad diwair chwi ynghyd âg ofn.
3 Trwsiad y rhai bydded nid yr
un oddi allan, o blethiad gwallt, ac
amgylch-osodiad aur, neu wisgad
dillad;
4 Eithr *bydded* cuddiedig ddyn y
galon, mewn anllygredigaeth ys-
pryd addfwyn a llonydd, yr hwn
sydd ger bron Duw yn werthfawr.
5 Canys felly gynt yr oedd y gwrag-
edd sanctaidd hefyd, y rhai oedd
yn gobeithio yn Nuw, yn ymdrwsio,
gan fod yn ddarostyngedig i'w gwŷr
prïod;
6 Megis yr ufuddhaodd Sara i
Abraham, gan ei alw ef yn ar-
glwydd: merched yr hon ydych
chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn
dda, ac heb ofni dim dychryn.
7 Y gwŷr, yr un ffunud, cyd-gyf-
anneddwch â hwynt yn ol gwybod-
aeth, gan roddi parch i'r wraig
megis i'r llestr gwannaf, fel rhai
sydd gyd-etifeddion gras y bywyd;
rhag rhwystro eich gweddïau.
8 Am ben hyn, *byddwch* oll yn
unfryd, yn cyd-oddef â'ch gilydd, yn
caru fel brodyr, yn drugarogion, yn
fwynaidd:
9 Nid yn talu drwg am ddrwg,
neu sèn am sèn: eithr, y'ngwrth-
wyneb, yn bendithio; gan wybod
mai i hyn y'ch galwyd, fel yr eti-
feddoch fendith.
10 Canys y neb a ewyllysio hoffi
bywyd, a gweled dyddiau da, attal-
ied ei dafod oddi wrth ddrwg, a'i
wefusau rhag adrodd twyll:
11 Gocheled y drwg, a gwnaed y
da; ceisied heddwch, a dilyned ef.
12 Canys *y mae* llygaid yr Ar-
glwydd ar y rhai cyfiawn, a'i glustiau
ef tu ag at eu gweddi hwynt: eithr
y mae wyneb yr Arglwydd yn erbyn
y rhai sydd yn gwneuthur drwg.
13 A phwy a'ch dryga chwi, os
byddwch yn dilyn yr hyn sydd dda?
14 Eithr o bydd i chwi hefyd ddï-
oddef o herwydd cyfiawnder, ded-
wydd *ydych:* ond nac ofnwch rhag
eu hofn hwynt, ac na'ch cynhyrfer;
15 Eithr sancteiddiwch yr Ar-
glwydd Dduw yn eich calonnau: a
byddwch barod bob amser i atteb i
bob un a ofyno i chwi reswm am y
gobaith sydd ynoch, gyd âg add-
fwynder ac ofn:
16 A chennych gydwybod dda; fel

yn yr hyn y maent yn eich goganu
megis drwg-weithredwyr, y cywil-
yddio y rhai sydd yn beio ar eich
ymarweddiad da chwi yng Nghrist.
17 Canys gwell *ydyw*, os ewyllys
Duw a'i myn, i chwi ddïoddef yn
gwneuthur daioni, nag yn gwneuth-
ur drygioni.
18 Oblegid Crist hefyd unwaith a
ddïoddefodd dros bechodau, y Cyf-
iawn dros yr anghyfiawn, fel y dygai
ni at Dduw, wedi ei farwolaethu yn y
cnawd, eithr ei fywhâu yn yr Yspryd:
19 Trwy yr hwn yr aeth efe hefyd
ac a bregethodd i'r ysprydion yng
ngharchar;
20 Y rhai a fu gynt anufudd, pan
unwaith yr oedd hir-amynedd Duw
yn aros yn nyddiau Noë, tra y dar-
perid yr arch, yn yr hon ychydig, sef
wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr.
21 Cyffelybiaeth cyfattebol i'r hwn
sydd yr awrhon yn ein hachub nin-
nau, *sef* bedydd, (nid bwrw ymaith
fudreddi y cnawd, eithr ymatteb
cydwybod dda tu ag at Dduw;)
trwy adgyfodiad Iesu Grist:
22 Yr hwn sydd ar ddeheulaw
Duw, wedi myned i'r nef; *a'r* angel-
ion, a'r awdurdodau, a'r galluoedd,
wedi eu darostwng iddo.

PENNOD IV.

1 Y mae yn eu hannog hwy i beidio â phechu, trwy esampl Crist, a thrwy ystyried fod diwedd pob peth yn pwyso yn agos. 12 Y mae yn eu cysuro yn erbyn erlid.

AM hynny gan ddïoddef o Grist
drosom ni yn y cnawd, chwi-
thau hefyd byddwch wedi eich arf-
ogi â'r un meddwl: oblegid yr hwn
a ddïoddefodd yn y cnawd, a beid-
iodd â phechod;
2 Fel na byddo mwyach fyw i
chwantau dynion, ond i ewyllys
Duw, dros yr amser sydd yn ol yn
y cnawd.
3 Canys digon i ni yr amser a aeth
heibio o'r einioes i weithredu ewyll-
ys y Cenhedloedd, gan rodio mewn
trythyllwch, trachwantau, meddw-
dod, cyfeddach, dïotta, a ffiaidd
eilun-addoliad:
4 Yn yr hyn y maent yn ddïeithr
yn *eich* cablu *chwi*, am nad ydych
yn cyd-redeg gyd â hwynt i'r un-
rhyw ormod rhysedd:
5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn
sydd barod i farnu y byw a'r meirw.
6 Canys er mwyn hynny yr efeng-
ylwyd i'r meirw hefyd; fel y bernid
hwy yn ol dynion yn y cnawd, ac y
byddent fyw yn ol Duw yn yr ys-
pryd.
7 Eithr diwedd pob peth a nes-
aodd: am hynny byddwch sobr, a
gwyliadwrus i weddïau.
8 Eithr o flaen pob peth, bydded
gennych gariad helaeth tu ag at
eich gilydd: canys cariad a guddia
liaws o bechodau.
9 Byddwch lettygar y naill i'r
llall, heb rwgnach.
10 Pob un, megis y derbyniodd rodd,
cyfrennwch â'ch gilydd, fel daionus
oruchwylwyr amryw ras Duw.
11 Os llefaru a wna neb, *llefared*
megis geiriau Duw; os gweini y mae
neb, *gwnaed* megis o'r gallu y mae
Duw yn ei roddi: fel ym mhob
peth y gogonedder Duw trwy Iesu
Grist; i'r hwn y byddo y gogoniant
a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.
12 Anwylyd, na fydded ddïeithr
gennych am y profiad tanllyd sydd
ynoch, yr hwn a wneir er profedig-
aeth i chwi, fel pe bai beth dïeithr
yn digwydd i chwi:
13 Eithr llawenhêwch, yn gym-
maint a'ch bod yn gyfrannogion o
ddïoddefiadau Crist; fel, pan ddat-
guddier ei ogoniant ef, y byddoch
yn llawen ac yn gorfoleddu.
14 Os difenwir chwi er mwyn enw
Crist, gwyn *eich* byd; oblegid y
mae Yspryd y gogoniant, ac *Yspryd*
Duw yn gorphwys arnoch: ar eu
rhan hwynt yn wir efe a geblir, ond
ar eich rhan chwi efe a ogoneddir.
15 Eithr na ddïoddefed neb o hon-
och fel llofrudd, neu leidr, neu
ddrwg-weithredwr, neu fel un yn
ymyrraeth â matterion rhai eraill:
16 Eithr os fel Cristion, na fydded
gywilydd ganddo; ond gogonedded
Dduw yn hyn o ran.
17 Canys *daeth* yr amser i dde-
chreu o'r farn o dŷ Dduw: ac os
dechreu hi yn gyntaf arnom ni,
beth *fydd* diwedd y rhai nid ydynt
yn credu i efengyl Duw?
18 Ac os braidd y mae y cyfiawn

yn gadwedig, pa le yr ymddengys
yr annuwiol a'r pechadur?
19 Am hynny y rhai hefyd sydd yn
dïoddef yn ol ewyllys Duw, gor-
chymynant eu heneidiau *iddo ef*,
megis i Greawdwr ffyddlawn, gan
wneuthur yn dda.

PENNOD V.

1 Y mae yn annog yr henuriaid i borthi defaid Crist; 5 a'r ieuaingc i ufuddhâu: 8 a phawb i wylied, ac i fod yn sobr, ac yn ddïanwadal yn y ffydd; 9 ac i wrthwynebu y cythraul, y gwrthwynebwr creulawn.

YR henuriaid sydd yn eich plith,
attolwg iddynt yr ydwyf fi, yr
hwn wyf gyd-henuriad, a thyst o
ddïoddefiadau Crist, yr hwn hefyd
wyf gyfrannog o'r gogoniant a ddat-
guddir:
2 Porthwch braidd Duw, yr hwn
sydd yn eich plith, gan fwrw golwg
arnynt; nid trwy gymmell, eithr
yn ewyllysgar; nid er mwyn budr-
elw, eithr o barodrwydd meddwl;
3 Nid fel rhai yn tra-arglwydd-
iaethu ar etifeddiaeth *Duw*, ond
gan fod yn esamplau i'r praidd.
4 A phan ymddangoso y Pen-
bugail, chwi a gewch dderbyn an-
niflannedig goron y gogoniant.
5 Yr un ffunud yr ieuaingc, bydd-
wch ostyngedig i'r henuriaid. A
byddwch bawb yn ostyngedig i'ch
gilydd, ac ymdrwsiwch oddi fewn â
gostyngeiddrwydd: oblegid y mae
Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ac
yn rhoddi gras i'r rhai gostyngedig.
6 Ymddarostyngwch gan hynny
dan alluog law Duw, fel y'ch dyrch-
afo mewn amser cyfaddas:
7 Gan fwrw eich holl ofal arno ef;
canys y mae efe yn gofalu drosoch
chwi.
8 Byddwch sobr, gwyliwch: obleg-
id y mae eich gwrthwynebwr diafol,
megis llew rhuadwy, yn rhodio oddi
amgylch, gan geisio y neb a allo ei
lyngcu.
9 Yr hwn gwrthwynebwch yn gad-
arn yn y ffydd; gan wybod fod yn
cyflawni yr un blinderau yn eich
brodyr y rhai sydd yn y byd.
10 A Duw pob gras, yr hwn a'ch
galwodd chwi i'w dragywyddol ogon-
iant trwy Grist Iesu, wedi i chwi
ddïoddef ychydig, a'ch perffeithio
chwi, a'*ch* cadarnhao, a'*ch* cryfhao,
a'*ch* sefydlo.
11 Iddo ef *y byddo y* gogòniant a'*r*
gallu yn oes oesoedd. Amen.
12 Gyd â Silfanus, brawd ffydd-
lawn i chwi, fel yr wyf yn tybied, yr
ysgrifenais ar ychydig eiriau, gan
gynghori, a thystiolaethu mai gwir
ras Duw yw yr hwn yr ydych yn
sefyll ynddo.
13 Y mae yr *eglwys sydd* yn Ba-
bilon, yn gyd-etholedig *â chwi*, yn
eich annerch; a Marc, fy mab i.
14 Anherchwch eich gilydd â chus-
an cariad. Tangnefedd i chwi oll
y rhai ydych yng Nghrist Iesu.
Amen.

AIL EPISTOL CYFFREDINOL

PETR YR APOSTOL.

PENNOD I.

1 Y mae efe yn eu cadarnhâu mewn gobaith o gynnydd gras Duw; 5 ac yn eu hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn sicr trwy ffydd a gweithredoedd. 12 Y mae yn ofalus i ddwyn hynny ar gôf iddynt, gan wybod fod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio hwy i fod yn ddïanwadal yn ffydd Crist, gwir Fab Duw, trwy dystiolaeth yr apostolion a welsant ei ogoniant ef, a thrwy dystiolaeth y Tad, a'r prophwydi.

SIMON Petr, gwasanaethwr ac
apostol Iesu Grist, at y rhai a
gawsant gyffelyb werthfawr ffydd a
ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw
ni, a'n Hachubwr Iesu Grist:
2 Gras i chwi a thangnefedd a
amlhâer, trwy adnabod Duw, a Iesu
ein Harglwydd ni,
3 Megis y rhoddes ei dduwiol allu
ef i ni bob peth *a berthyn* i fywyd
a duwioldeb, trwy ei adnabod ef yr
hwn a'n galwodd ni i ogoniant a
rhinwedd:
4 Trwy yr hyn y rhoddwyd i ni
addewidion mawr iawn a gwerth-
fawr; fel trwy y rhai hyn y bydd-
ech gyfrannogion o'r duwiol anian,
wedi dïangc oddi wrth y llygredig-
aeth sydd yn y byd trwy drachwant.
5 A hyn yma hefyd, gan roddi

cwbl ddiwydrwydd, chwanegwch at
eich ffydd, rinwedd; ac at rinwedd,
wybodaeth;
6 Ac at wybodaeth, gymmedrol-
der; ac at gymmedrolder, amynedd;
ac at amynedd, dduwioldeb;
7 Ac at dduwioldeb, garedigrwydd
brawdol; ac at garedigrwydd brawd-
ol, gariad.
8 Canys os yw y pethau hyn gen-
nych, ac yn aml hwynt, y maent yn
peri na *byddoch* na segur, na di-
ffrwyth y'ngwybodaeth ein Har-
glwydd Iesu Grist.
9 Oblegid yr hwn nid yw y rhâi
hyn ganddo, dall ydyw, heb weled
ym mhell, wedi gollwng dros gôf
ei lanhâu oddi wrth ei bechodau
gynt.
10 O herwydd paham yn hytrach,
frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur
eich galwedigaeth a'ch etholedig-
aeth yn sicr: canys, tra fyddoch yn
gwneuthur y pethau hyn, ni lithr-
wch chwi ddim byth:
11 Canys felly yn helaeth y trefn-
ir i chwi fynediad i mewn i dragy-
wyddol deyrnas ein Harglwydd a'n
Hachubwr Iesu Grist.
12 O herwydd paham nid esgeul-
usaf eich coffâu bob amser am y
pethau hyn, er eich bod yn eu gwyb-
od, ac wedi eich sicrhâu yn y gwir-
ionedd presennol.
13 Eithr yr ydwyf yn tybied *fod* yn
iawn, tra fyddwyf yn y tabernacl
hwn, eich cyffrôi chwi, trwy ddwyn
ar gôf *i chwi;*
14 Gan wybod y bydd i mi ar frys
roddi fy nhabernacl *hwn* heibio,
megis ag yr hysbysodd ein Har-
glwydd Iesu Grist i mi.
15 Ac mi a wnaf fy ngoreu hef-
yd ar allu o honoch bob amser, ar
ol fy ymadawiad i, wneuthur coffa
am y pethau hyn.
16 Canys nid gan ddilyn chwedlau
cyfrwys, yr hysbysasom i chwi nerth
a dyfodiad ein Harglwydd Iesu
Grist, eithr wedi gweled ei fawredd
ef â'n llygaid.
17 Canys efe a dderbyniodd gan
Dduw Dad barch a gogoniant, pan
ddaeth y cyfryw lef atto oddi wrth
y mawr-ragorol Ogoniant, Hwn yw
fy anwyl Fab i, yn yr hwn y'm
boddlonwyd.
18 A'r llef yma, yr hon a ddaeth
o'r nef, a glywsom ni, pan oeddym
gyd âg ef yn y mynydd sanctaidd.
19 Ac y mae gennym air sicrach
y prophwydi; yr hwn da y gwnewch
fod yn dal arno, megis ar ganwyll
yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd
oni wawrio y dydd, ac oni chodo y
seren ddydd yn eich calonnau chwi:
20 Gan wybod hyn yn gyntaf, nad
oes un brophwydoliaeth o'r ysgryth-
yr o ddehongliad prïod.
21 Canys nid trwy ewyllys dyn y
daeth gynt brophwydoliaeth; eithr
dynion sanctaidd Duw a lefarasant
megis y cynhyrfwyd *hwy* gan yr
Yspryd Glân.

PENNOD II.

1 *Y mae yn prophwydo am athrawon ffeilsion; ac yn dangos eu hanwiredd a'u dïaledd hwy a'u dilynwyr: 7 oddi wrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, fel y gwaredwyd Lot o Sodom. 10 Y mae yn dangos yn helaethach gynheddfau y twyllwyr hynny, fel y galler eu hadnabod yn haws, a'u gochelyd.*

EITHR bu gau-brophwydi hefyd
ym mhlith y bobl, megis ag y
bydd gau-athrawon yn eich plith
chwithau; y rhai yn ddirgel a
ddygant i mewn heresiau dinystr-
iol, a chan wadu yr Arglwydd yr
hwn a'u prynodd hwynt, ydynt yn
tynnu arnynt eu hunain ddinystr
buan.
2 A llawer a ganlynant eu distryw
hwynt, o herwydd y rhai y ceblir
ffordd y gwirionedd.
3 Ac mewn cybydd-dod, trwy
chwedlau gwneuthur, y gwnant
farsiandïaeth o honoch; barnedig-
aeth y rhai er ys talm nid yw seg-
ur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn
hepian.
4 Canys onid arbedodd Duw yr
angelion a bechasent, eithr *eu* taflu
hwynt i uffern, a'*u* rhoddi i gadwyn-
au tywyllwch, i'w cadw i farnedig-
aeth;
5 Ac onid arbedodd efe yr hen fyd,
eithr Nöe, pregethwr cyfiawnder, a
gadwodd efe ar ei wythfed, pan
ddug efe y diluw ar fyd y rhai
anwir;
6 A chan droi dinasoedd Sodom
a Gomorrah yn lludw, a'u damniodd

hwy â dymchweliad, gan *eu* gosod
yn esampl i'r rhai a fyddent yn an-
nuwiol;
7 Ac a waredodd Lot gyfiawn, yr
hwn oedd mewn gofid trwy anniw-
air ymarweddiad yr anwiriaid:
8 (Canys y cyfiawn hwnnw yn
trigo yn eu mysg hwynt, yn gweled
ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei
enaid cyfiawn o ddydd i ddydd trwy
eu hanghyfreithlawn weithredoedd
hwynt :)
9 Yr Arglwydd a fedr wared y
rhai duwiol rhag profedigaeth, a
chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y
farn i'w poeni:
10 Ac yn bennaf y rhai sydd yn
rhodio ar ol y cnawd mewn chwant
aflendid, ac yn dïystyru llywodr-
aeth. Rhyfygus *ydynt*, cyndyn;
nid ydynt yn arswydo cablu urddas:
11 Lle nid yw yr angelion, y rhai
sydd fwy mewn gallu a nerth, yn
rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn
hwynt ger bron yr Arglwydd.
12 Eithr y rhai hyn, megis anifeil-
iaid anrhesymmol anianol, y rhai a
wnaed i'w dal ac i'w difetha, a
gablant y pethau ni wyddant oddi
wrthynt, ac a ddifethir yn eu llygr-
edigaeth eu hunain;
13 Ac a dderbyniant gyflog ang-
hyfiawnder, a hwy yn cyfrif moeth-
au beunydd yn hyfrydwch. Brychau
a meflau *ydynt*, yn ymddigrifo yn
eu twyll eu hunain, gan wledda
gyd â chwi;
14 A llygaid ganddynt yn llawn
godineb, ac heb fedru peidio â
phechod; yn llithio eneidiau an-
wadal: a chanddynt galon wedi
ymgynnefino â chybydd-dra; plant
y felldith:
15 Wedi gadael y ffordd uniawn,
hwy a aethant ar gyfeiliorn, gan gan-
lyn ffordd Balaam *mab* Bosor, yr
hwn a garodd wobr anghyfiawnder;
16 Ond efe a gafodd gerydd am ei
gamwedd: asen fud arferol â'r iau,
gan ddywedyd â llef ddynol, a wa-
harddodd ynfydrwydd y prophwyd.
17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau
diddwfr, cymmylau a yrrid gan
dymmestl; i'r rhai y mae niwl ty-
wyllwch y'nghadw yn dragywydd.
18 Canys gan ddywedyd chwydd-
edig *eiriau* gorwagedd, y maent
hwy, trwy chwantau y cnawd, *a*
thrythyllwch, yn llithio y rhai a
ddïangasai yn gwbl oddi wrth y
rhai sydd yn byw ar gyfeiliorn.
19 Gan addaw rhyddid iddynt, a
hwythau eu hunain yn wasanaeth-
wyr llygredigaeth: canys gan bwy
bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw
hefyd yr aeth efe yn gaeth.
20 Canys os, wedi iddynt ddïangc
oddi wrth halogedigaeth y byd,
trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd
a'r Achubwr Iesu Grist, y rhwystrir
hwy drachefn â'r pethau hyn, a'u
gorchfygu; aeth diwedd y rhai
hynny yn waeth na'u dechreuad.
21 Canys gwell fuasai iddynt fod
heb adnabod ffordd cyfiawnder, nag,
wedi *ei* hadnabod, troi oddi wrth y
gorchymyn sanctaidd yr hwn a dra-
ddodwyd iddynt.
22 Eithr digwyddodd iddynt yn
ol y wir ddïareb, Y ci a ymchwel-
odd at ei chwydiad ei hun; a'r
hwch wedi ei golchi, i'w hymdreiglfa
yn y dom.

PENNOD III.

1 *Y mae yn eu sicrhâu hwy am ddyfodiad Crist i'r
farn, yn erbyn y gwatwarwyr a ymresymmai yn
y gwrthwyneb;* 8 *gan rybuddio y rhai duwiol i
brysuro eu hedifeirwch, o ran hir-amynedd Duw.*
10 *Y mae yn dangos pa fodd y dinystrir y byd:*
11 *ac yn eu hannog i sancteiddrwydd buchedd,
trwy ddisgwyl hynny:* 15 *a hefyd i feddwl, mai er
mwyn eu hiachawdwriaeth hwynt y mae Duw yn
ddïoddefgar, megis yr ysgrifenodd Paul attynt.*

YR ail epistol hwn, anwylyd, yr
ydwyf yn awr yn ei ysgrifenu
attoch; yn yr hwn yr ydwyf yn
cyffrôi eich meddwl puraidd, trwy
ddwyn ar gôf *i chwi*:
2 Fel y byddo cofus gennych y
geiriau a rag-ddywedwyd gan y
prophwydi sanctaidd, a'n gorchy-
myn ninnau, apostolion yr Arglwydd
a'r Iachawdwr:
3 Gan wybod hyn yn gyntaf, y
daw yn y dyddiau diweddaf wat-
warwyr, yn rhodio yn ol eu chwant-
au eu hunain,
4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae
addewid ei ddyfodiad ef? canys er
pan hunodd y tadau, y mae pob
peth yn parhâu fel *yr oeddynt* o
ddechreuad y creadigaeth.

5 Canys y mae hyn yn ddïarwybod
iddynt o'u gwirfodd, mai trwy air
Duw yr oedd y nefoedd er ys talm,
a'r ddaear yn cyd-sefyll o'r dwfr a
thrwy y dwfr.
6 O herwydd paham y byd a oedd
y pryd hwnnw, wedi ei orchuddio â
dwfr, a ddifethwyd.
7 Eithr y nefoedd a'r ddaear *sydd*
yr awrhon, ydynt trwy yr un gair
wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn
dydd y farn, a distryw yr anwir
ddynion.
8 Eithr yr un peth hwn na fydded
yn ddïarwybod i chwi, anwylyd, *fod*
un dydd gyd â'r Arglwydd megis
mil o flynyddoedd, a mil o flynydd-
oedd megis un dydd.
9 Nid ydyw yr Arglwydd yn oedi
ei addewid, fel y mae rhai yn cyfrif
oed; ond hir-ymarhous yw efe tu
ag attom ni, heb ewyllysio bod neb
yn golledig, ond dyfod o bawb i
edifeirwch.
10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw
megis lleidr y nos; yn yr hwn y
nefoedd a ânt heibio gyd â thwrf,
a'r defnyddiau gan wir wres a dodd-
ant, a'r ddaear a'r gwaith *a fyddo*
ynddi a losgir.
11 A chan fod yn rhaid i hyn i
gyd ymollwng, pa ryw fath ddynion
a ddylech chwi fod mewn sanctaidd
ymarweddiad a duwioldeb,
12 Yn disgwyl ac yn brysio at
ddyfodiad dydd Duw, yn yr hwn
y nefoedd gan losgi a ymollyngant,
a'r defnyddiau gan wir wres a dodd-
ant?
13 Eithr nefoedd newydd, a daear
newydd, yr ydym ni, yn ol ei add-
ewid ef, yn eu disgwyl, yn y rhai y
mae cyfiawnder yn cartrefu.
14 O herwydd paham, anwylyd,
gan eich bod yn disgwyl y pethau
hyn, gwnewch eich goreu ar eich
cael ganddo ef mewn tangnefedd,
yn ddifrycheulyd ac yn ddïargy-
hoedd.
15 A chyfrifwch hir-amynedd ein
Harglwydd yn iachawdwriaeth;
megis ag yr ysgrifenodd ein hanwyl
frawd Paul attoch chwi, yn ol y
doethineb a rodded iddo ef;
16 Megis yn *ei* holl epistolau hef-
yd, yn llefaru ynddynt am y pethau
hyn: yn y rhai y mae rhyw beth-
au anhawdd eu deall, y rhai y mae
yr annysgedig a'r anwastad yn eu
gŵyrdroi, megis yr ysgrythyrau er-
aill, i'w dinystr eu hunain.
17 Chwychwi gan hynny, anwylyd,
a chwi yn gwybod *y pethau hyn* o'r
blaen, ymgedwch rhag eich arwain
ymaith trwy amryfusedd yr annuw-
iol, a chwympo o honoch oddi wrth
eich sicrwydd eich hun.
18 Eithr cynnyddwch mewn gras
a gwybodaeth ein Harglwydd a'n
Hiachawdwr Iesu Grist. Iddo ef *y
byddo* gogoniant yr awrhon ac yn
dragywyddol. Amen.

EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL

IOAN YR APOSTOL.

PENNOD I.

1 *Y mae efe yn gosod allan berson Crist, yn yr hwn y mae i ni fywyd tragywyddol, trwy gymdeithas â Duw.* 5 *Rhaid i ni ymrôi i sancteiddrwydd buchedd, i dystiolaethu gwirionedd y gymdeithas honno, a'n ffydd: a hefyd i'n sicrhâu ein hunain o faddeuant pechodau, trwy farwolaeth Crist.*

YR hyn oedd o'r dechreuad, yr
hyn a glywsom, yr hyn a wel-
som â'n llygaid, yr hyn a edrychas-
om arno ac a deimlodd ein dwylaw
am Air y bywyd;
2 (Canys y bywyd a eglurhâwyd,
ac ni a welsom, ac ydym yn tystiol-
aethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd
tragywyddol, yr hwn oedd gyd â'r
Tad, ac a eglurhâwyd i ni;)
3 Yr hyn a welsom ac a glywsom
yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y
caffoch chwithau hefyd gymdeithas
gyd â ni: a'n cymdeithas ni yn wir
sydd gyd â'r Tad, a chyd â'i Fab ef
Iesu Grist.
4 A'r pethau hyn yr ydym yn eu
hysgrifenu attoch, fel y byddo eich
llawenydd yn gyflawn.

5 A hon yw y gennadwri a glyw-
som ganddo ef, ac yr ydym yn ei
hadrodd i chwi; Mai goleuni yw
Duw, ac nad oes ynddo ddim ty-
wyllwch.
6 Os dywedwn fod i ni gymdeith-
as âg ef, a rhodio yn y tywyllwch,
celwyddog ydym, ac nid ydym yn
gwneuthur y gwirionedd:
7 Eithr os rhodiwn yn y goleuni,
megis y mae efe yn y goleuni, y mae
i ni gymdeithas â'n gilydd, a gwaed
Iesu Grist ei Fab ef, sydd yn ein
glanhâu ni oddi wrth bob pechod.
8 Os dywedwn nad oes ynom bech-
od, yr ydym yn ein twyllo ein hun-
ain, a'r gwirionedd nid yw ynom.
9 Os cyfaddefwn ein pechodau,
ffyddlawn yw efe a chyfiawn, fel y
maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n
glanhao oddi wrth bob anghyfiawn-
der.
10 Os dywedwn na phechasom, yr
ydym yn ei wneuthur ef yn gel-
wyddog, a'i air ef nid yw ynom.

PENNOD II.

1 Y mae yn eu cysuro hwy yn erbyn pechodau o wendid. 3 Adnabod Duw yn iawn, yw cadw ei orchymynion ef, 9 a charu ein brodyr, 15 ac na roddom ein serch ar y byd. 18 Rhaid i ni ochelyd twyllwyr; 20 y rhai y mae y duwiol yn ddiogel oddi wrth eu twyll, trwy barhâu yn y ffydd, ac mewn sancteiddrwydd buchedd.

FY mhlant bychain, y pethau hyn
yr wyf yn eu hysgrifenu attoch,
fel na phechoch. Ac o phecha neb,
y mae i ni Eiriolwr gyd â'r Tad,
Iesu Grist y Cyfiawn:
2 Ac efe yw yr iawn dros ein
pechodau ni: ac nid dros yr eidd-
om ni yn unig, eithr dros *bechodau*
yr holl fyd.
3 Ac wrth hyn y gwyddom yr ad-
waenom ef, os cadwn ni ei orchy-
mynion ef.
4 Yr hwn sydd yn dywedyd, Mi
a'i hadwaen ef, ac heb gadw ei or-
chymynion ef, celwyddog yw, a'r
gwirionedd nid yw ynddo.
5 Eithr yr hwn a gadwo ei air ef,
yn wir yn hwn y mae cariad Duw
yn berffaith: wrth hyn y gwyddom
ein bod ynddo ef.
6 Yr hwn a ddywed ei fod yn aros
ynddo ef, a ddylai yntau felly rodio,
megis ag y rhodiodd ef.
7 Y brodyr, nid gorchymyn newydd
yr wyf yn ei ysgrifenu attoch, eithr
gorchymyn hen yr hwn oedd gen-
nych o'r dechreuad. Yr hen or-
chymyn yw y gair a glywsoch o'r
dechreuad.
8 Trachefn, gorchymyn newydd
yr wyf yn ei ysgrifenu attoch, yr
hyn sydd wir ynddo ef, ac ynoch
chwithau: oblegid y tywyllwch a
aeth heibio, a'r gwir oleuni sydd yr
awrhon yn tywynnu.
9 Yr hwn a ddywed ei fod yn y
goleuni, ac a gasao ei frawd, yn y
tywyllwch y mae hyd y pryd hwn.
10 Yr hwn sydd yn caru ei frawd,
sydd yn aros yn y goleuni, ac nid
oes rhwystr ynddo.
11 Eithr yr hwn sydd yn casâu ei
frawd, yn y tywyllwch y mae, ac yn
y tywyllwch y mae yn rhodio; ac ni
ŵyr i ba le y mae yn myned, oblegid
y mae y tywyllwch wedi dallu ei
lygaid ef.
12 Ysgrifenu yr wyf attoch chwi,
blant bychain, oblegid maddeu i
chwi eich pechodau er mwyn ei
enw ef.
13 Ysgrifenu yr wyf attoch chwi,
dadau, am adnabod o honoch yr hwn
sydd o'r dechreuad. Ysgrifenu yr
wyf attoch chwi, wŷr ieuaingc, am
orchfygu o honoch yr un drwg. Ys-
grifenu yr wyf attoch chwi, rai bych-
ain, am i chwi adnabod y Tad.
14 Ysgrifenais attoch chwi, dadau,
am adnabod o honoch yr hwn sydd
o'r dechreuad. Ysgrifenais attoch
chwi, wŷr ieuaingc, am eich bod yn
gryfion, a bod gair Duw yn aros
ynoch, a gorchfygu o honoch yr un
drwg.
15 Na cherwch y byd, na'r pethau
sydd yn y byd. O châr neb y byd,
nid yw cariad y Tad ynddo ef.
16 Canys pob peth a'r sydd yn y
byd, *megis* chwant y cnawd, a chwant
y llygaid, a balchder y bywyd, nid
yw o'r Tad, eithr o'r byd y mae.
17 A'r byd sydd yn myned heibio,
a'i chwant hefyd: ond yr hwn sydd
yn gwneuthur ewyllys Duw, sydd
yn aros yn dragywydd.
18 *O* blant bychain, yr awr ddiw-
eddaf ydyw: ac megis y clywsoch

y daw anghrist, yr awrhon hefyd y mae anghristiau lawer; wrth yr hyn y gwyddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.

19 Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buasent o honom ni, hwy a arhosasent gyd â ni: eithr *hyn a fu*, fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni.

20 Eithr y mae gennych chwi enneiniad oddi wrth y Sanctaidd hwnnw, a chwi a wyddoch bob peth.

21 Ni ysgrifenais attoch oblegid na wyddech y gwirionedd, eithr oblegid eich bod yn ei wybod, ac nad oes un celwydd o'r gwirionedd.

22 Pwy yw y celwyddog, ond yr hwn sydd yn gwadu nad Iesu yw y Crist? Efe yw yr anghrist, yr hwn sydd yn gwadu y Tad a'r Mab.

23 Pob un a'r sydd yn gwadu y Mab, nid oes ganddo y Tad chwaith: [*ond*] *yr hwn sydd yn cyffesu y Mab, y mae y Tad ganddo hefyd.*

24 Arhosed gan hynny ynoch chwi yr hyn a glywsoch o'r dechreuad. Od erys ynoch yr hyn a glywsoch o'r dechreuad, chwithau hefyd a gewch aros yn y Mab ac yn y Tad.

25 A hon yw yr addewid a addawodd efe i ni, *sef* bywyd tragywyddol.

26 Y pethau hyn a ysgrifenais attoch ynghylch y rhai sydd yn eich hudo.

27 Ond y mae yr enneiniad a dderbyniasoch ganddo ef, yn aros ynoch chwi, ac nid oes arnoch eisieu dysgu o neb chwi: eithr fel y mae yr un enneiniad yn eich dysgu chwi am bob peth, a gwir yw, ac nid yw gelwydd; ac megis y'ch dysgodd chwi, yr arhoswch ynddo.

28 Ac yr awrhon, blant bychain, arhoswch ynddo; fel, pan ymddangoso efe, y byddo hyder gennym, ac na chywilyddiom ger ei fron ef yn ei ddyfodiad.

29 Os gwyddoch ei fod ef yn gyfiawn, chwi a wyddoch fod pob un a'r sydd yn gwneuthur cyfiawnder, wedi ei eni o hono ef.

PENNOD III.

1 *Y mae yn dangos rhagorol gariad Duw tu ag attom ni, yn ein gwneuthur yn blant iddo ei hun;* 3 *ac am hynny y byddai raid i ninnau fod yn ufudd i gadw ei orchymynion,* 11 *a charu bawb ein gilydd fel brodyr.*

GWELWCH pa fath gariad a roes y Tad arnom, fel y'n gelwid yn feibion i Dduw: oblegid hyn nid edwyn y byd chwi, oblegid nad adnabu efe ef.

2 Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom, pan ymddangoso efe, y byddwn gyffelyb iddo; oblegid ni a gawn ei weled ef megis ag y mae.

3 Ac y mae pob un sydd ganddo y gobaith hwn ynddo ef, yn ei buro ei hun, megis y mae yntau yn bur.

4 Pob un a'r sydd yn gwneuthur pechod, sydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: oblegid anghyfraith yw pechod.

5 A chwi a wyddoch ymddangos o hono ef, fel y dileai ein pechodau ni: ac ynddo ef nid oes pechod.

6 Pob un a'r sydd yn aros ynddo ef, nid yw yn pechu: pob un a'r sydd yn pechu, nis gwelodd ef, ac nis adnabu ef.

7 O blant bychain, na thwylled neb chwi: yr hwn sydd yn gwneuthur cyfiawnder, sydd gyfiawn, megis y mae yntau yn gyfiawn.

8 Yr hwn sydd yn gwneuthur pechod, o ddiafol y mae; canys y mae diafol yn pechu o'r dechreuad. I hyn yr ymddangosodd Mab Duw, fel y dattodai weithredoedd diafol.

9 Pob un a aned o Dduw, nid yw yn gwneuthur pechod; oblegid y mae ei had ef yn aros ynddo ef: ac ni all efe bechu, am ei eni ef o Dduw.

10 Yn hyn y mae yn amlwg plant Duw, a phlant diafol: Pob un a'r sydd heb wneuthur cyfiawnder, nid yw o Dduw, na'r hwn nid yw yn caru ei frawd.

11 Oblegid hon yw y gennadwri a glywsoch o'r dechreuad; bod i ni garu ein gilydd.

12 Nid fel Cain, *yr hwn* oedd o'r drwg, ac a laddodd ei frawd. A phaham y lladdodd ef? Oblegid bod

ei weithredoedd ef yn ddrwg, a'r
eiddo ei frawd yn dda.
13 Na ryfeddwch, fy mrodyr, os
yw y byd yn eich casâu chwi.
14 Nyni a wyddom ddarfod ein
symmud ni o farwolaeth i fywyd,
oblegid ein bod yn caru y brodyr.
Yr hwn nid yw yn caru *ei* frawd, y
mae yn aros ym marwolaeth.
15 Pob un a'r sydd yn casâu ei
frawd, lleiddiad dyn yw: a chwi a
wyddoch nad oes i un lleiddiad dyn
fywyd tragywyddol yn aros ynddo.
16 Yn hyn yr adnabuom gariad
Duw, oblegid dodi o hono ef ei
einioes drosom ni: a ninnau a
ddylem ddodi *ein* heinioes dros y
brodyr.
17 Eithr yr hwn sydd ganddo ddâ
y byd hwn, ac a welo ei frawd
mewn eisieu, ac a gauo ei dosturi
oddi wrtho, pa fodd y mae cariad
Duw yn aros ynddo ef?
18 Fy mhlant bychain, na charwn
ar air, nac ar dafod *yn unig*, eithr
mewn gweithred a gwirionedd.
19 Ac wrth hyn y gwyddom ein
bod o'r gwirionedd, ac y sicrhâwn
ein calonnau ger ei fron ef.
20 Oblegid os ein calon a'n con-
demnia, mwy yw Duw na'n calon,
ac efe a ŵyr bob peth.
21 Anwylyd, os ein calon ni'n
condemnia, y mae gennym hyder
ar Dduw.
22 A pha beth bynnag a ofynom,
yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef;
oblegid ein bod yn cadw ei orchy-
mynion ef, ac yn gwneuthur y
pethau sydd yn rhyngu bodd yn ei
olwg ef.
23 A hwn yw ei orchymyn ef;
Gredu o honom yn enw ei Fab ef
Iesu Grist, a charu ein gilydd, me-
gis y rhoes efe orchymyn i ni.
24 A'r hwn sydd yn cadw ei orchy-
mynion ef, sydd yn trigo ynddo ef,
ac yntau ynddo yntau. Ac wrth hyn
y gwyddom ei fod ef yn aros ynom,
sef o'r Yspryd a roddes efe i ni.

PENNOD IV.

1 *Y mae yn eu rhybuddio hwynt na wnaent goel ar bob athraw sydd yn ymffrostio o'r Yspryd, eithr eu profi hwy yn hytrach trwy reolau y ffydd gatholig.* 7 *Ac y mae trwy amryw resymmau yn eu hannog i gariad brawdol.*

ANWYLYD, na chredwch bob ys-
pryd, eithr profwch yr yspryd-
ion ai o Dduw y maent: oblegid
y mae gau-brophwydi lawer wedi
myned allan i'r byd.
2 Wrth hyn adnabyddwch Yspryd
Duw: Pob yspryd a'r sydd yn cy-
ffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd,
o Dduw y mae.
3 A phob yspryd a'r nid yw yn
cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y
cnawd, nid yw o Dduw: eithr hwn
yw *yspryd* anghrist, yr hwn y clyw-
soch ei fod yn dyfod, a'r awrhon y
mae *efe* yn y byd eisoes.
4 Chwychwi ydych o Dduw, blant
bychain, ac a'u gorchfygasoch hwy:
oblegid mwy yw yr hwn sydd yn-
och chwi na'r hwn sydd yn y byd.
5 Hwynt-hwy, o'r byd y maent:
am hynny y llefarant am y byd, a'r
byd a wrendy arnynt.
6 Nyni o Dduw yr ydym. Yr hwn
sydd yn adnabod Duw, sydd yn ein
gwrandaw ni: yr hwn nid yw o
Dduw, nid yw yn ein gwrandaw ni.
Wrth hyn yr adwaenom yspryd y
gwirionedd, ac yspryd y cyfeiliorni.
7 Anwylyd, carwn ein gilydd:
oblegid cariad, o Dduw y mae; a
phob un a'r sydd yn caru, o Dduw
y ganwyd ef, ac y mae efe yn ad-
nabod Duw.
8 Yr hwn nid yw yn caru, nid
adnabu Dduw: oblegid Duw, cariad
yw.
9 Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw
tu ag attom ni, oblegid danfon o
Dduw ei unig-anedig Fab i'r byd,
fel y byddem fyw trwyddo ef.
10 Yn hyn y mae cariad; nid am
i ni garu Duw, ond am iddo ef ein
caru ni, ac anfon ei Fab *i fod* yn
iawn dros ein pechodau.
11 Anwylyd, os felly y carodd
Duw ni, ninnau hefyd a ddylem
garu ein gilydd.
12 Ni welodd neb Dduw erioed.
Os carwn ni ein gilydd, y mae Duw
yn trigo ynom, ac y mae ei gariad
ef yn berffaith ynom.
13 Wrth hyn y gwyddom ein bod
yn trigo ynddo ef, ac yntau ynom
ninnau, am ddarfod iddo roddi i ni
o'i Yspryd.

14 A ninnau a welsom, ac ydym
yn tystiolaethu, ddarfod i'r Tad
ddanfon y Mab *i fod* yn Iachawd-
wr i'r byd.
15 Pwy bynnag a gyffeso fod Iesu
yn Fab Duw, y mae Duw yn aros
ynddo ef, ac yntau yn Nuw.
16 A nyni a adnabuom ac a gred-
asom y cariad sydd gan Dduw tu
ag attom ni. Duw, cariad yw: a'r
hwn sydd yn aros mewn cariad,
sydd yn aros yn Nuw, a Duw yn-
ddo yntau.
17 Yn hyn y perffeithiwyd ein
cariad ni, fel y caffom hyder ddydd
y farn: oblegid megis ag y mae
efe, yr ydym ninnau hefyd yn y
byd hwn.
18 Nid oes ofn mewn cariad; eithr
y mae perffaith gariad yn bwrw all-
an ofn: oblegid y mae i ofn boen-
edigaeth. *A*'r hwn sydd yn ofni,
ni pherffeithiwyd mewn cariad.
19 Yr ydym ni yn ei garu ef, am
iddo ef yn gyntaf ein caru ni.
20 Os dywed neb, Yr wyf yn caru
Duw, ac efe yn casâu ei frawd, cel-
wyddog yw: canys yr hwn nid yw
yn caru ei frawd yr hwn a welodd,
pa fodd y gall efe garu Duw yr
hwn nis gwelodd?
21 A'r gorchymyn hwn sydd gen-
nym oddi wrtho ef; Bod i'r hwn
sydd yn caru Duw, garu ei frawd
hefyd.

PENNOD V.

1 *Y neb sydd yn caru Duw sydd yn caru ei blant ef hefyd, ac yn cadw ei orchymynion ef,* 3 *y rhai sydd ysgafn, ac nid trymion, i'r ffyddloniaid.* 9 *Y mae Iesu yn Fab Duw, ac yn abl i'n hachub ni;* 14 *ac i wrandaw ein gweddïau, y rhai yr ydym yn eu gwneuthur drosom ein hunain, a thros eraill.*

POB un a'r sydd yn credu mai
Iesu yw y Crist, o Dduw y
ganed ef: a phob un a'r sydd yn
caru yr hwn a genhedlodd, sydd yn
caru hefyd yr hwn a genhedlwyd
o hono.
2 Yn hyn y gwyddom ein bod yn
caru plant Duw, pan fyddom yn
caru Duw, ac yn cadw ei orchy-
mynion ef.
3 Canys hyn yw cariad Duw; bod
i ni gadw ei orchymynion: a'i orchy-
mynion ef nid ydynt drymion.
4 Oblegid beth bynnag a aned o
Dduw, y mae yn gorchfygu y byd:
a hon yw yr oruchafiaeth sydd yn
gorchfygu y byd, *sef* ein ffydd ni.
5 Pwy yw yr hwn sydd yn gorch-
fygu y byd, ond yr hwn sydd yn
credu mai Iesu yw Mab Duw?
6 Dyma yr hwn a ddaeth trwy
ddwfr a gwaed, *sef* Iesu Grist; nid
trwy ddwfr yn unig, ond trwy ddwfr
a gwaed. A'r Yspryd yw yr hwn
sydd yn tystiolaethu, oblegid yr
Yspryd sydd wirionedd.
7 Oblegid y mae tri yn tystiol-
aethu yn y nef; y Tad, y Gair, a'r
Yspryd Glân: a'r tri hyn un ydynt.
8 Ac y mae tri yn tystiolaethu ar
y ddaear; yr yspryd, y dwfr, a'r
gwaed: a'r tri hyn, yn un y maent
yn cyttuno.
9 Os tystiolaeth dynion yr ydym
yn ei derbyn, y mae tystiolaeth
Duw yn fwy: canys hyn yw tystiol-
aeth Duw, yr hon a dystiolaethodd
efe am ei Fab.
10 Yr hwn sydd yn credu ym Mab
Duw, sydd ganddo y dystiolaeth
ynddo ei hun: yr hwn nid yw yn
credu yn Nuw, a'i gwnaeth ef yn
gelwyddog, oblegid na chredodd y
dystiolaeth a dystiolaethodd Duw
am ei Fab.
11 A hon yw y dystiolaeth; roddi
o Dduw i ni fywyd tragywyddol: a'r
bywyd hwn sydd yn ei Fab ef.
12 Yr hwn y mae y Mab ganddo,
y mae y bywyd ganddo; *a*'r hwn
nid yw ganddo Fab Duw, nid oes
ganddo fywyd.
13 Y pethau hyn a ysgrifenais at-
toch chwi, y rhai ydych yn credu yn
enw Mab Duw; fel y gwypoch fod
i chwi fywyd tragywyddol, ac fel y
credoch yn enw Mab Duw.
14 A hyn yw yr hyfder sydd gen-
nym tu ag atto ef; ei fod ef yn ein
gwrandaw ni, os gofynwn ddim yn
ol ei ewyllys ef.
15 Ac os gwyddom ei fod ef yn
ein gwrandaw ni, pa *beth* bynnag a
ddeisyfom, ni a wyddom ein bod yn
cael y deisyfiadau a ddeisyfasom
ganddo.
16 Os gwel neb ei frawd yn pechu
pechod nid *yw* i farwolaeth, efe a
ddeisyf, ac efe a rydd iddo fywyd,

i'r rhai sydd yn pechu nid i farwolaeth. Y mae pechod i farwolaeth: nid am hwnnw yr wyf yn dywedyd ar ddeisyf o hono.

17 Pob anghyfiawnder, pechod yw: ac y mae pechod nid *yw* i farwolaeth.

18 Ni a wyddom nad yw y neb a aned o Dduw, yn pechu; eithr y mae yr hwn a aned o Dduw, yn ei gadw ei hun, a'r drwg hwnnw nid yw yn cyffwrdd âg ef.

19 Ni a wyddom ein bod o Dduw, ac y mae yr holl fyd yn gorwedd mewn drygioni.

20 Ac a wyddom ddyfod Mab Duw, ac efe a roes i ni feddwl, fel yr adnabyddom yr hwn sydd gywir; ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, *sef* yn ei Fab ef Iesu Grist. Hwn yw y gwir Dduw, a'r bywyd tragywyddol.

21 *Y* plant bychain, ymgedwch oddi wrth eilunod. Amen.

AIL EPISTOL CYFFREDINOL

IOAN YR APOSTOL.

1 Y mae efe yn annog rhyw arglwyddes urddasol a'i phlant i barhâu mewn cariad a ffydd Crist, 8 rhag iddynt golli gwobr eu proffes o'r blaen: 10 ac na byddai iddynt a wnelent â'r twyllwyr nid oeddynt yn dysgu gwir athrawiaeth Crist Iesu.

YR henuriad at yr etholedig arglwyddes a'i phlant, y rhai yr wyf fi yn eu caru yn y gwirionedd; ac nid myfi yn unig, ond pawb hefyd a adnabuant y gwirionedd;

2 Er mwyn y gwirionedd, yr hwn sydd yn aros ynom ni, ac a fydd gyd â ni yn dragywydd.

3 Bydded gyd â chwi ras, trugaredd, *a* thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, ac oddi wrth yr Arglwydd Iesu Grist, Mab y Tad, mewn gwirionedd a chariad.

4 Bu lawen iawn gennyf i mi gael o'th blant di *rai* yn rhodio mewn gwirionedd, fel y derbyniasom orchymyn gan y Tad.

5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg i ti, arglwyddes, nid fel *un* yn ysgrifenu gorchymyn newydd i ti, eithr yr hwn oedd gennym o'r dechreuad, garu o honom ein gilydd.

6 A hyn yw y cariad; bod i ni rodio yn ol ei orchymynion ef. Hwn yw y gorchymyn; Megis y clywsoch o'r dechreuad, fod i chwi rodio ynddo.

7 Oblegid y mae twyllwyr lawer wedi dyfod i mewn i'r byd, y rhai nid ydynt yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd. Hwn yw y twyllwr a'r anghrist.

8 Edrychwch arnoch eich hunain, fel na chollom y pethau a wnaethom, ond bod i ni dderbyn llawn wobr.

9 Pob un a'r sydd yn troseddu, ac heb aros yn nysgeidiaeth Crist, nid yw Duw ganddo ef. Yr hwn sydd yn aros yn nysgeidiaeth Crist, hwnnw y mae y Tad a'r Mab ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod attoch, ac heb ddwyn y ddysgeidiaeth hon, na dderbyniwch ef i dŷ, ac na ddywedwch, Duw yn rhwydd, wrtho:

11 Canys yr hwn sydd yn dywedyd wrtho, Duw yn rhwydd, sydd gyfrannog o'i weithredoedd drwg ef.

12 Er bod gennyf lawer o bethau i'w hysgrifenu attoch, nid oeddwn yn ewyllysio *ysgrifenu* â phapur ac ingc: eithr gobeithio yr ydwyf ddyfod attoch, a llefaru wyneb yn wyneb, fel y byddo ein llawenydd yn gyflawn.

13 Y mae plant dy chwaer etholedig yn dy annerch. Amen.

TRYDYDD EPISTOL CYFFREDINOL
IOAN YR APOSTOL.

1 Y mae efe yn cannol Gaius am ei ddaioni, 5 ac am groesawu pregethwyr. 9 Y mae yn achwyn rhag angharedigrwydd ac uchder Diotrephes, 11 yr hwn ni ddylid dilyn ei ddrwg esampl. 12 Y mae yn rhoi canmoliaeth mawr i Demetrius.

YR henuriad at yr anwyl Gaius, yr hwn yr wyf yn ei garu mewn gwirionedd.

2 *Yr* anwylyd, yr ydwyf yn bennaf dim yn dymuno dy fod yn llwyddo ac yn iach, fel y mae dy enaid yn llwyddo.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thystiolaethu am dy wirionedd di, megis ag yr ydwyt yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenydd na hyn nid oes gennyf, sef cael clywed bod fy mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 *Yr* anwylyd, yr ydwyt yn gwneuthur yn ffyddlawn yr hyn yr ydwyt yn ei wneuthur tu ag at y brodyr, a thu ag at ddïeithriaid;

6 Y rhai a dystiolaethasant am dy gariad di ger bron yr eglwys: y rhai os hebryngi fel y gweddai i Dduw, da y gwnei.

7 Canys er mwyn ei enw yr aethant allan, heb gymmeryd dim gan y Cenhedloedd.

8 Ni a ddylem gan hynny dderbyn y cyfryw rai, fel y byddom gyd-gynnorthwywyr i'r gwirionedd.

9 Mi a ysgrifenais at yr eglwys: eithr Diotrephes, yr hwn sydd yn chwennych y blaen yn eu plith hwy, ni dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deuaf, mi a ddygaf ar gôf ei weithredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wag-siarad i'n herbyn â geiriau drygionus: ac heb fod yn foddlawn ar hynny, nid yw efe ei hun yn derbyn y brodyr; a'r rhai sydd yn ewyllysio, y mae yn eu gwahardd, ac yn *eu* bwrw allan o'r eglwys.

11 Anwylyd, na ddilyn yr hyn sydd ddrwg, ond yr hyn sydd dda. Yr hwn sydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn sydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Dduw.

12 Y mae i Demetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau *hefyd ein hunain* ydym yn tystiolaethu; a chwi a wyddoch fod ein tystiolaeth ni yn wir.

13 Yr oedd gennyf lawer o bethau i'w hysgrifenu, ond nid wyf yn chwennych ysgrifenu âg ingc a phin attat ti:

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy weled ar fyrder, ac ni a ymddiddanwn wyneb yn wyneb.

15 Tangnefedd i ti. Y mae y cyfeillion i'th annerch. Annerch y cyfeillion wrth eu henwau.

EPISTOL CYFFREDINOL
JUDAS YR APOSTOL.

Y mae yn eu hannog i broffesu ffydd Crist yn ddïanwadal: 4 bod gau-athrawon wedi ymlusgo i mewn i'w hudo hwynt; a bod dïaledd creulawn wedi ei ddarparu i'w hathrawiaeth a'u cynheddfau melldigedig hwynt: 20 ond bod y rhai duwiol, trwy gynnorthwy yr Yspryd Glân, a thrwy weddïo ar Dduw, yn abl i barhâu, ac i gynnyddu mewn gras, ac i'w cadw eu hunain, ac i achub eraill rhag maglau y twyllwyr hynny.

JUDAS, gwasanaethwr Iesu Grist, a brawd Iago, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Dad, ac a gadwyd yn Iesu Grist, *ac* a alwyd:

2 Trugaredd i chwi, a thangnefedd, a chariad, a lïosoger.

3 Anwylyd, pan roddais bob diwydrwydd ar ysgrifenu attoch am yr iachawdwriaeth gyffredinol, angenraid oedd i mi ysgrifenu attoch, gan eich annog i ymdrech ymmhlaid y ffydd, yr hon a rodded unwaith i'r saint.

4 Canys y mae rhyw ddynion wedi ymlusgo i mewn, y rhai a rag-or-

deiniwyd er ys talm i'r farnedigaeth
hon; annuwiolion, yn troi gras ein
Duw ni i drythyllwch, ac yn gwadu
yr unig Arglwydd Dduw, a'n Har-
glwydd Iesu Grist.
5 Ewyllysio gan hynny yr ydwyf
eich coffâu chwi, gan eich bod un-
waith yn gwybod hyn; i'r Arglwydd,
wedi iddo waredu y bobl o dir yr
Aipht, ddistrywio eilwaith y rhai ni
chredasant.
6 Yr angelion hefyd, y rhai ni chad-
wasant eu dechreuad, eithr a adaw-
sant eu trigfa eu hun, a gadwodd efe
mewn cadwynau tragywyddol dan
dywyllwch, i farn y dydd mawr.
7 Megis y mae Sodom a Gomor-
rah, a'r dinasoedd o'u hamgylch
mewn cyffelyb fodd a hwynt, wedi
putteinio, a myned ar ol cnawd ar-
all, wedi eu gosod yn esampl, gan
ddïoddef dïaledd tân tragywyddol.
8 Yr un ffunud hefyd y mae y
breuddwydwyr hyn yn halogi y
cnawd, yn dïystyru llywodraeth, ac
yn cablu y rhai sydd mewn awd-
urdod.
9 Eithr Michael yr arch-angel, pan
oedd efe, wrth ymddadleu â diafol,
yn ymresymmu ynghylch corph
Moses, ni feiddiodd ddwyn barn
gablaidd arno, eithr *efe* a ddywed-
odd, Cerydded yr Arglwydd dydi.
10 Eithr y rhai hyn sydd yn cablu
y pethau nis gwyddant: a pha
bethau bynnag y maent yn anianol,
fel anifeiliaid direswm, yn *eu* gwyb-
od, yn y rhai hynny ymlygru y maent.
11 Gwae hwynt-hwy! oblegid hwy
a gerddasant yn ffordd Cain, ac a'u
collwyd trwy dwyll gwobr Balaam,
ac a'u difethwyd y'ngwrth-ddywed-
iad Core.
12 Y rhai hyn sydd frychau yn
eich cariad-wleddoedd chwi, yn cyd-
wledda â chwi, yn ddïofn yn eu
pesgi eu hunain: cymmylau di-
ddwfr *ydynt*, a gylch-arweinir gan
wyntoedd; prennau diflannedig,
heb ffrwyth, dwywaith yn feirw,
wedi eu diwreiddio;
13 Tonnau cynddeiriog y môr, yn
ewynnu allan eu cywilydd eu hun-
ain; sêr gwibiog, i'r rhai y cadwyd
niwl y tywyllwch yn dragywydd.
14 Ac Enoch hefyd, y seithfed o
Adda, a brophwydodd am y rhai
hyn, gan ddywedyd, Wele, y mae
yr Arglwydd yn dyfod gyd â myrdd-
iwn o'i saint,
15 I wneuthur barn yn erbyn
pawb, ac i lwyr-argyhoeddi yr holl
rai annuwiol o honynt am holl
weithredoedd eu hannuwioldeb, y
rhai a wnaethant hwy yn annuwiol,
ac am yr holl *eiriau* caledion, y rhai
a lefarodd pechaduriaid annuwiol
yn ei erbyn ef.
16 Y rhai hyn sydd rwgnachwyr,
tuchanwyr, yn cerdded yn ol eu
chwantau eu hunain; ac y mae eu
genau yn llefaru *geiriau* chwydd-
edig, yn mawrygu wynebau dynion
er mwyn budd.
17 Eithr chwi, *O* rai anwyl, cof-
iwch y geiriau a rag-ddywedwyd gan
apostolion ein Harglwydd Iesu
Grist;
18 Ddywedyd o honynt i chwi, y
bydd yn yr amser diweddaf watwar-
wyr, yn cerdded yn ol eu chwantau
annuwiol eu hunain.
19 Y rhai hyn yw y rhai sydd yn
eu didoli eu hunain, yn anianol, heb
fod yr Yspryd ganddynt.
20 Eithr chwychwi, anwylyd, gan
eich adeiladu eich hunain ar eich
sancteiddiaf ffydd, a gweddïo yn yr
Yspryd Glân,
21 Ymgedwch y'ngghariad Duw, gan
ddisgwyl trugaredd ein Harglwydd
Iesu Grist i fywyd tragywyddol.
22 A thrugarhêwch wrth rai, gan
wneuthur rhagor:
23 Eithr rhai cedwch trwy ofn,
gan *eu* cipio *hwy* allan o'r tân; gan
gasâu hyd yn nod y wisg a halog-
wyd gan y cnawd.
24 Eithr i'r hwn a ddichon eich
cadw chwi yn ddigwymp, a'*ch* gosod
ger bron ei ogoniant ef yn ddifeius
mewn gorfoledd,
25 I'r unig ddoeth Dduw, ein
Hiachawdwr ni, *y byddo* gogoniant
a mawredd, gallu ac awdurdod, yr
awrhon ac yn dragywydd. Amen.

DATGUDDIAD
SANT IOAN Y DIFINYDD.

PENNOD I.

4 Ioan yn ysgrifenu ei Ddatguddiad at saith eglwys Asia, y rhai a arwyddoccêir wrth y saith ganhwyllbren aur. 7 Dyfodiad Crist: 14 ei allu gogoneddus, a'i ardderchowgrwydd ef.

DATGUDDIAD Iesu Grist, yr
hwn a roddes Duw iddo ef, i
ddangos i'w wasanaethwyr y peth-
au sydd raid eu dyfod i ben ar fyr-
der; a chan ddanfon trwy ei angel,
efe a'*i* hysbysodd i'w wasanaethwr
Ioan:
2 Yr hwn a dystiolaethodd air Duw,
a thystiolaeth Iesu Grist, a'r holl
bethau a welodd.
3 Dedwydd *yw* yr hwn sydd yn
darllen, a'r rhai sydd yn gwrandaw
geiriau y brophwydoliaeth hon, ac
yn cadw y pethau sydd yn ysgrifen-
edig ynddi: canys *y mae* yr amser
yn agos.
4 IOAN at y saith eglwys sydd
yn Asia: Gras *fyddo* i chwi,
a thangnefedd, oddi wrth yr hwn
sydd, a'r hwn a fu, a'r hwn sydd ar
ddyfod; ac oddi wrth y saith Ys-
pryd sydd ger bron ei orsedd-faingc
ef;
5 Ac oddi wrth Iesu Grist, *yr hwn
yw* y Tyst ffyddlawn, y Cyntaf-aned-
ig o'r meirw, a Thywysog brenhin-
oedd y ddaear. Iddo ef yr hwn a'n
carodd ni, ac a'n golchodd ni oddi
wrth ein pechodau yn ei waed ei hun,
6 Ac a'n gwnaeth ni yn frenhin-
oedd ac yn offeiriaid i Dduw a'i
Dad ef; iddo ef *y byddo* y gogon-
iant a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.
7 Wele, y mae efe yn dyfod gyd â'r
cymmylau; a phob llygad a'i gwel
ef, ïe, y rhai a'i gwanasant ef: a
holl lwythau y ddaear a alarant o'i
blegid ef. Felly, Amen.
8 Mi yw Alpha ac Omega, y de-
chreu a'r diwedd, medd yr Arglwydd,
yr hwn sydd, a'r hwn oedd, a'r hwn
sydd i ddyfod, yr Hollalluog.
9 Myfi Ioan, yr hwn *wyf* hefyd
eich brawd, a'ch cydymmaith mewn
cystudd, ac yn nheyrnas ac amyn-
edd Iesu Grist, oeddwn yn yr ynys
a elwir Patmos, am air Duw, ac am
dystiolaeth Iesu Grist.
10 Yr oeddwn i yn yr yspryd ar
ddydd yr Arglwydd; ac a glywais
o'r tu ol i mi lef fawr fel *llais* ud-
gorn,
11 Yn dywedyd, Mi yw Alpha ac
Omega, y cyntaf a'r diweddaf: a'r
hyn yr wyt yn ei weled, ysgrifena
mewn llyfr, a danfon i'r saith eglwys
y rhai sydd yn Asia; i Ephesus, ac
i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thy-
atira, ac i Sardis, a Philadelphia, a
Laodicea.
12 Ac mi a droais i weled y llef a
lefarai wrthyf. Ac wedi i mi droi,
mi a welais saith ganhwyllbren aur;
13 Ac y'nghanol y saith ganhwyll-
bren, *un* tebyg i Fab y dyn, wedi
ymwisgo â gwisg laes hyd ei draed,
ac wedi ymwregysu ynghylch ei
fronnau â gwregys aur.
14 Ei ben ef a'*i* wallt *oedd* wŷnion
fel gwlan, cyn wŷnned a'r eira; a'i
lygaid fel fflam dân;
15 A'i draed yn debyg i bres coeth,
megis yn llosgi mewn ffwrn; a'i
lais fel swn llawer o ddyfroedd.
16 Ac *yr oedd* ganddo yn ei law
ddehau saith seren: ac o'i enau yr
oedd cleddau llym dau-finiog yn
dyfod allan: a'i wynebpryd fel yr
haul yn disgleirio yn ei nerth.
17 A phan welais ef, mi a syrthiais
wrth ei draed ef fel marw. Ac efe
a osododd ei law ddehau arnaf fi,
gan ddywedyd wrthyf, Nac ofna;
myfi yw y cyntaf a'r diweddaf:
18 A'r hwn *wyf* fyw, ac a fûm
farw; ac wele, byw ydwyf yn oes
oesoedd, Amen; ac y mae gennyf
agoriadau uffern a marwolaeth.
19 Ysgrifena y pethau a welaist,
a'r pethau sydd, a'r pethau a fydd
ar ol hyn;
20 Dirgelwch y saith seren a wel-
aist yn fy llaw ddehau, a'r saith
ganhwyllbren aur. Y saith seren,
angelion y saith eglwys ydynt: a'r
saith ganhwyllbren a welaist, y saith
eglwys ydynt.

PENNOD II.

Pa beth a orchymynir ei ysgrifenu at angelion, hynny yw, gweinidogion, eglwysi 1 Ephesus, 8 Smyrna, 12 Pergamus, 18 Thyatira; a pha beth sydd ganmoladwy neu ddiffygiol ynddynt.

AT angel yr eglwys sydd yn Ephesus, ysgrifena; Y pethau hyn y mae yr hwn sydd yn dal y saith seren yn ei law ddehau, yr hwn sydd yn rhodio y'nghanol y saith ganhwyllbren aur, yn eu dywedyd;
2 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lafur, a'th amynedd, ac na elli oddef y rhai drwg: a phrofi o honot y rhai sydd yn dywedyd eu bod yn apostolion, ac nid ydynt; a chael o honot hwynt yn gelwyddog:
3 A thi a oddefaist, ac y mae amynedd gennyt, ac a gymmeraist boen er mwyn fy enw i, ac ni ddiffygiaist.
4 Eithr y mae gennyf *beth* yn dy erbyn, am i ti ymadael â'th gariad cyntaf.
5 Cofia gan hynny o ba le y syrthiaist, ac edifarhâ, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac onid ê, yr wyf fi yn dyfod attat ti ar frys, ac mi a symmudaf dy ganhwyllbren di allan o'i le, oni edifarhêi di.
6 Ond hyn sydd gennyt ti, dy fod di yn casâu gweithredoedd y Nicolaiaid, y rhai yr wyf fi hefyd yn eu casâu.
7 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed pa beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; I'r hwn sydd yn gorchfygu, y rhoddaf iddo fwytta o bren y bywyd, yr hwn sydd y'nghanol paradwys Duw.
8 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Smyrna, ysgrifena; Y pethau hyn y mae y cyntaf a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac sydd fyw, yn eu dywedyd;
9 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gystudd, a'th dlodi, (eithr cyfoethog wyt,) ac *mi a adwaen* gabledd y rhai sydd yn dywedyd eu bod yn Iuddewon, ac nid ydynt ond synagog Satan.
10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwyt i'w dïoddef. Wele, y cythraul a fwrw rai o honoch chwi i garchar, fel y'ch profer; a chwi a gewch gystudd ddeng niwrnod. Bydd ffyddlawn hyd angau, ac mi a roddaf i ti goron y bywyd.
11 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; Yr hwn sydd yn gorchfygu, ni chaiff ddim niwed gan yr ail farwolaeth.
12 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Pergamus, ysgrifena; Y pethau hyn y mae yr hwn sydd ganddo y cleddyf llym dau-finiog, yn eu dywedyd;
13 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a pha le yr wyt yn trigo; *sef* lle *mae* gorsedd-faingc Satan: ac yr wyt yn dal fy enw i, ac ni wedaist fy ffydd i, ie, yn y dyddiau *y bu* Antipas yn ferthyr ffyddlawn i mi, yr hwn a laddwyd yn eich plith chwi, lle y mae Satan yn trigo.
14 Eithr y mae gennyf ychydig bethau yn dy erbyn di, oblegid bod gennyt yno *rai* yn dal athrawiaeth Balaam, yr hwn a ddysgodd i Balac fwrw rhwystr ger bron meibion Israel, i fwytta pethau wedi eu haberthu i eilunod, ac i odinebu.
15 Felly y mae gennyt tithau hefyd *rai* yn dal athrawiaeth y Nicolaiaid, yr hyn beth yr wyf fi yn ei gasâu.
16 Edifarhâ: ac os amgen, yr wyf fi yn dyfod attat ar frys, ac a ryfelaf yn eu herbyn hwynt â chleddyf fy ngenau.
17 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; I'r hwn sydd yn gorchfygu, y rhoddaf iddo fwytta o'r manna cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wèn, ac ar y garreg enw newydd wedi ei ysgrifenu, yr hwn nid edwyn neb, ond yr hwn sydd yn *ei* dderbyn.
18 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Thyatira, ysgrifena; Y pethau hyn y mae Mab Duw yn eu dywedyd, yr hwn sydd a'i lygaid fel fflam dân, a'i draed yn debyg i bres coeth;
19 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gariad, a'th wasanaeth, a'th ffydd, a'th amynedd di, a'th weith-

redoedd; a *bod* y rhai diweddaf yn
fwy na'r rhai cyntaf.
20 Eithr y mae gennyf ychydig
bethau yn dy erbyn, oblegid dy fod
yn gadael i'r wraig honno Jezebel,
yr hon sydd yn ei galw ei hun yn
brophwydes, ddysgu a thwyllo fy
ngwasanaethwyr i odinedu, ac i
fwytta pethau wedi eu haberthu i
eilunod.
21 Ac mi a roddais iddi amser i
edifarhâu am ei godineb; ac nid
edifarhaodd hi.
22 Wele, yr wyf fi yn ei bwrw hi
ar wely, a'r rhai sydd yn godinebu
gyd â hi, i gystudd mawr, onid
edifarhânt am eu gweithredoedd.
23 A'i phlant hi a laddaf â marw-
olaeth: a'r holl eglwysi a gânt wyb-
od mai myfi yw yr hwn sydd yn
chwilio yr arennau a'r calonnau: ac
mi a roddaf i bob un o honoch yn
ol eich gweithredoedd.
24 Eithr wrthych chwi yr wyf yn
dywedyd, ac wrth y lleill yn Thy-
atira, y sawl nid oes ganddynt y
ddysgeidiaeth hon, a'r rhai ni ad-
nabuant ddyfnderau Satan, fel y dy-
wedant; Ni fwriaf arnoch faich arall.
25 Eithr yr hyn sydd gennych,
deliwch hyd oni ddelwyf.
26 A'r hwn sydd yn gorchfygu, ac
yn cadw fy ngweithredoedd hyd y
diwedd, mi a roddaf iddo awdurdod
ar y cenhedloedd:
27 Ac *efe* a'u bugeilia hwy â gwï-
alen haiarn; fel llestri pridd y dryll-
ir hwynt: fel y derbyniais innau gan
fy nhad.
28 Ac mi a roddaf iddo y seren
fore.
29 Yr hwn sydd ganddo glust,
gwrandawed beth y mae yr Ysbryd
yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

PENNOD III.

2 *Argyhoeddi angel eglwys Sardis,* 3 *a'i annog i edifarhâu; a'i fygwth oni edifarhâi.* 8 *Angel eglwys Philadelphia* 10 *yn cael ei ganmol am ei ddiwydrwydd a'i amynedd.* 14 *Angel Laodicea yn cael ei geryddu am nad yw na brwd nac oer;* 19 *a'i rybuddio i fod yn fwy ei zêl.* 20 *Crist yn sefyll wrth y drws, ac yn curo.*

AC at angel yr eglwys sydd yn
Sardis, ysgrifena; Y pethau
hyn y mae yr hwn sydd a saith Ys-
pryd Duw a'r saith seren ganddo,
yn eu dywedyd; Mi a adwaen dy
weithredoedd di, oblegid y mae gen-
nyt enw dy fod yn fyw, a marw yd-
wyt.
2 Bydd wyliadwrus, a sicrhâ y
pethau sydd yn ol, y rhai sydd bar-
od i farw: canys ni chefais dy weith-
redoedd yn gyflawn ger bron Duw.
3 Cofia gan hynny pa fodd y der-
byniaist ac y clywaist, a chadw, ac
edifarhâ. Os tydi gan hynny ni
wyli, mi a ddeuaf arnat ti fel lleidr,
ac ni chei di wybod pa awr y deuaf
attat.
4 Eithr y mae gennyf ychydig
enwau, ïe, yn Sardis, y rhai ni hal-
ogasant eu dillad; a hwy a rodiant
gyd â mi mewn *dillad* gwỳnion:
oblegid teilwng ydynt.
5 Yr hwn sydd yn gorchfygu, hwn-
nw a wisgir mewn dillad gwỳnion;
ac ni ddileaf ei enw ef allan o lyfr y
bywyd, ond mi a gyffesaf ei enw ef
ger bron fy Nhad, a cher bron ei
angelion ef.
6 Yr hwn sydd ganddo glust,
gwrandawed beth y mae yr Yspryd
yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.
7 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd
yn Philadelphia, ysgrifena; Y peth-
au hyn y mae y Sanctaidd, y Cy-
wir, yn eu dywedyd, yr hwn sydd
ganddo agoriad Dafydd, yr hwn
sydd yn agoryd, ac nid yw neb yn
cau; ac yn cau, ac nid yw neb yn
agoryd;
8 Mi a adwaen dy weithredoedd:
wele, rhoddais ger dy fron ddrws
agored, ac ni ddichon neb ei gau:
canys y mae gennyt ychydig nerth,
a thi a gedwaist fy ngair, ac ni
wedaist fy enw.
9 Wele, mi a wnaf iddynt hwy o
synagog Satan, y rhai sydd yn dy-
wedyd eu bod yn Iuddewon, ac nid
ydynt, ond dywedyd celwydd y
maent; wele, *meddaf,* gwnaf iddynt
ddyfod ac addoli o flaen dy draed,
a gwybod fy mod i yn dy garu di.
10 O achos cadw o honot air fy
amynedd i, minnau a'th gadwaf di
oddi wrth awr y brofedigaeth, yr
hon a ddaw ar yr holl fyd, i brofi y
rhai sydd yn trigo ar y ddaear.
11 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys;

dal yr hyn sydd gennyt, fel na
ddygo neb dy goron di.
12 Yr hwn sydd yn gorchfygu, mi
a'i gwnaf ef yn golofn yn nheml fy
Nuw i, ac allan nid â efe mwyach:
ac mi a ysgrifenaf arno ef enw fy
Nuw i, ac enw dinas fy Nuw i, *yr
hon ydyw* Jerusalem newydd, yr
hon sydd yn disgyn o'r nef oddi
wrth fy Nuw i: ac *mi a ysgrifen-
af arno ef* fy enw newydd i.
13 Yr hwn sydd ganddo glust,
gwrandawed beth y mae yr Ysbryd
yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.
14 ¶ Ac at angel eglwys y Laodi-
ceaid, ysgrifena; Y pethau hyn y
mae Amen yn eu dywedyd, y Tyst
ffyddlawn a chywir, dechreuad cre-
adigaeth Duw;
15 Mi a adwaen dy weithredoedd
di, nad ydwyt nac oer na brwd: mi
a fynnwn pe bait oer neu frwd.
16 Felly, am dy fod yn glaiar, ac
nid yn oer nac yn frwd, mi a'th
chwydaf di allan o'm genau:
17 Oblegid dy fod yn dywedyd,
Goludog wyf, ac mi a gyfoethogais,
ac nid oes arnaf eisieu dim; ac ni
wyddost dy fod yn druan, ac yn
resynol, ac yn dlawd, ac yn ddall,
ac yn noeth.
18 Yr wyf yn dy gynghori i brynu
gennyf fi aur wedi ei buro trwy
dân, fel y'th gyfoethoger: a dillad
gwỳnion, fel y'th wisger, ac *fel* nad
ymddangoso gwarth dy noethder
di; ira hefyd dy lygaid âg eli llyg-
aid, fel y gwelech.
19 Yr wyf fi yn argyhoeddi, ac yn
ceryddu y sawl yr wyf yn eu caru:
am hynny bydded gennyt zêl, ac
edifarhâ.
20 Wele, yr wyf yn sefyll wrth y
drws, ac yn curo: os clyw neb fy
llais i, ac agoryd y drws, mi a ddeuaf
i mewn atto ef, ac a swpperaf gyd
âg ef, ac yntau gyd â minnau.
21 Yr hwn sydd yn gorchfygu,
rhoddaf iddo ef eistedd gyd â mi ar
fy ngorsedd-faingc, megis y gorch-
fygais innau, ac yr eisteddais gyd
â'm Tad ar ei orsedd-faingc ef.
22 Yr hwn sydd ganddo glust,
gwrandawed beth y mae yr Ysbryd
yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

PENNOD IV.

2 Ioan yn gweled gorsedd-faingc Duw yn y nef: 4 y pedwar henuriad ar hugain: 6 y pedwar anifail yn llawn llygaid ym mlaen ac yn ol: 10 yr henuriaid yn bwrw i lawr eu coronau, ac yn addoli yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

AR ol y pethau hyn yr edrychais;
ac wele ddrws wedi ei agor-
yd yn y nef: a'r llais cyntaf a glyw-
ais *oedd* fel *llais* udgorn yn ymddi-
ddan â mi, gan ddywedyd, Dring
i fynu yma, a mi a ddangosaf i ti y
pethau sydd raid eu bod ar ol hyn.
2 Ac yn y man yr oeddwn yn yr
yspryd: ac wele, yr oedd gorsedd-
faingc wedi ei gosod yn y nef, ac *un*
yn eistedd ar yr orsedd-faingc.
3 A'r hwn oedd yn eistedd oedd
yn debyg yr olwg arno i faen jaspis
a sardin: ac *yr oedd* enfys o am-
gylch yr orsedd-faingc, yn debyg
yr olwg arno i smaragdus.
4 Ac ynghylch yr orsedd-faingc *yr
oedd* pedair gorsedd-faingc ar hug-
ain: ac ar y gorsedd-feingciau y
gwelais bedwar henuriad ar hugain
yn eistedd, wedi eu gwisgo mewn
dillad gwỳnion; ac yr oedd gan-
ddynt ar eu pennau goronau aur.
5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r
orsedd-faingc fellt, a tharanau, a
lleisiau: ac *yr oedd* saith o lampau
tân yn llosgi ger bron yr orsedd-
faingc, y rhai yw saith Yspryd Duw.
6 Ac o flaen yr orsedd-faingc *yr
ydoedd* môr o wydr, yn debyg i
grystal: ac y'nghanol yr orsedd-
faingc, ac ynghylch yr orsedd-faingc,
yr oedd pedwar anifail yn llawn o
lygaid o'r tu blaen ac o'r tu ol.
7 A'r anifail cyntaf *oedd* debyg i
lew, a'r ail anifail yn debyg i lo, a'r
trydydd anifail oedd ganddo wyneb
fel dyn, a'r pedwerydd anifail *oedd*
debyg i eryr yn ehedeg.
8 A'r pedwar anifail oedd gan-
ddynt, bob un o honynt, chwech o
adenydd o'*u* hamgylch; ac *yr oedd-
ynt* oddi fewn yn llawn llygaid: ac
nid oeddynt yn gorphwys ddydd a
nos, gan ddywedyd, Sanct, Sanct,
Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog,
yr hwn oedd, a'r hwn sydd, a'r hwn
sydd i ddyfod.
9 A phan fyddo yr anifeiliaid yn
rhoddi gogoniant, ac anrhydedd, a

dïolch, i'r hwn oedd yn eistedd ar yr
orsedd-faingc, yr hwn sydd yn byw
yn oes oesoedd,
10 Y mae y pedwar henuriad ar
hugain yn syrthio ger bron yr hwn
oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc,
ac yn addoli yr hwn sydd yn byw
yn oes oesoedd, ac yn bwrw eu cor-
onau ger bron yr orsedd-faingc,
gan ddywedyd,
11 Teilwng wyt, O Arglwydd, i
dderbyn gogoniant, ac anrhydedd,
a gallu: canys ti a greaist bob
peth, ac o herwydd dy ewyllys di y
maent, ac y crëwyd hwynt.

PENNOD V.

1 *Y llyfr wedi ei selio â saith sêl;* 9 *yr hwn yr oedd yr Oen a laddesid yn unig yn deilwng i'w agoryd.* 12 *Yr henuriaid o ran hynny yn ei foliannu ef,* 9 *ac yn cyfaddef mai efe a'u prynasai hwy â'i waed.*

AC mi a welais yn neheulaw yr
hwn oedd yn eistedd ar yr or-
sedd-faingc, lyfr wedi ei ysgrifenu
oddi fewn ac oddi allan, wedi ei
selio â saith sêl.
2 Ac mi a welais angel cryf yn
cyhoeddi â llef uchel, Pwy sydd
deilwng i agoryd y llyfr, ac i ddat-
tod ei seliau ef?
3 Ac nid oedd neb yn y nef, nac yn
y ddaear, na than y ddaear, yn gallu
agoryd y llyfr, nac edrych arno.
4 Ac mi a wylais lawer, o achos
na chaed neb yn deilwng i agoryd
ac i ddarllen y llyfr, nac i edrych
arno.
5 Ac un o'r henuriaid a ddywedodd
wrthyf, Nac wyla: wele, y Llew yr
hwn sydd o lwyth Juda, Gwreiddyn
Dafydd, a orchfygodd i agoryd y
llyfr, ac i ddattod ei saith sêl ef.
6 Ac mi a edrychais; ac wele, yng
nghanol yr orsedd-faingc a'r pedwar
anifail, ac y'nghanol yr henuriaid,
yr oedd Oen yn sefyll megis wedi
ei ladd, a chanddo saith gorn, a
saith lygad, y rhai ydyw saith
Yspryd Duw, wedi eu danfon allan
i'r holl ddaear.
7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth
y llyfr o ddeheulaw yr hwn oedd yn
eistedd ar yr orsedd-faingc.
8 A phan gymmerth efe y llyfr, y
pedwar anifail a'r pedwar henuriad
ar hugain a syrthiasant ger bron yr
Oen; a chan bob un o honynt yr
oedd telynau, a phïalau aur yn
llawn o arogl-darth, y rhai ydyw
gweddïau y saint.
9 A hwy a ganasant ganiad new-
ydd, gan ddywedyd, Teilwng wyt
ti i gymmeryd y llyfr, ac i agoryd
ei seliau ef: oblegid ti a laddwyd,
ac a'n prynaist ni i Dduw trwy dy
waed, allan o bob llwyth, ac iaith, a
phobl, a chenedl;
10 Ac a'n gwnaethost ni i'n Duw
ni, yn frenhinoedd, ac yn offeiriaid:
ac ni a deyrnaswn ar y ddaear.
11 Ac mi a edrychais, ac a glywais
lais angelion lawer ynghylch yr or-
sedd-faingc, a'r anifeiliaid, a'r hen-
uriaid: a'u rhifedi hwynt oedd
fyrddiynau o fyrddiynau, a miloedd
o filoedd;
12 Yn dywedyd â llef uchel, Teil-
wng yw yr Oen, yr hwn a laddwyd, i
dderbyn gallu, a chyfoeth, a doeth-
ineb, a chadernid, ac anrhydedd, a
gogoniant, a bendith.
13 A phob creadur a'r sydd yn y
nef, ac ar y ddaear, a than y ddaear,
a'r pethau sydd yn y môr, ac oll a'r
sydd ynddynt, a glywais i yn dy-
wedyd, I'r hwn sydd yn eistedd
ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen, *y
byddo* y fendith, a'r anrhydedd, a'r
gogoniant, a'r gallu, yn oes oesoedd.
14 A'r pedwar anifail a ddywedas-
ant, Amen. A'r pedwar henuriad
ar hugain a syrthiasant i lawr, ac a
addolasant yr hwn sydd yn byw yn
oes oesoedd.

PENNOD VI.

1 *Agoryd y seliau, y naill ar ol y llall; a pha beth a ddigwyddodd ar hynny: yr hyn sydd yn cynnwys prophwydoliaeth hyd ddiwedd y byd.*

AC mi a welais pan agorodd yr
Oen un o'r seliau, ac mi a
glywais un o'r pedwar anifail yn
dywedyd, fel trwst taran, Tyred, a
gwel.
2 Ac mi a welais; ac wele farch
gwyn: a'r hwn oedd yn eistedd
arno, a bwa ganddo; a rhoddwyd
iddo goron: ac efe a aeth allan yn
gorchfygu, ac i orchfygu.
3 A phan agorodd efe yr ail sêl, mi
a glywais yr ail anifail yn dywedyd,
Tyred, a gwel.

4 Ac fe aeth allan farch arall, *un* coch: a'r hwn oedd yn eistedd arno, y rhoddwyd iddo gymmeryd heddwch oddi ar y ddaear, fel y lladdent eu gilydd: a rhoddwyd iddo ef gleddyf mawr.

5 A phan agorodd efe y drydedd sêl, mi a glywais y trydydd anifail yn dywedyd, Tyred, a gwel. Ac mi a welais: ac wele farch du: a'r hwn oedd yn eistedd arno, a chlorian ganddo yn ei law.

6 Ac mi a glywais lais y'nghanol y pedwar anifail, yn dywedyd, Mesur o wenith er ceiniog, a thri mesur o haidd er ceiniog; a'r olew a'r gwin, na wna niwed iddynt.

7 A phan agorodd efe y bedwaredd sêl, mi a glywais lais y pedwerydd anifail yn dywedyd, Tyred, a gwel.

8 Ac mi a edrychais; ac wele farch gwelw-las: ac enw yr hwn oedd yn eistedd arno oedd Marwolaeth; ac yr oedd Uffern yn canlyn gyd âg ef. A rhoddwyd iddynt awdurdod ar y bedwaredd ran o'r ddaear, i ladd â chleddyf, ac â newyn, ac â marwolaeth, ac â bwystfilod y ddaear.

9 A phan agorodd efe y bummed sêl, mi a welais dan yr allor eneidiau y rhai a laddesid am air Duw, ac am y dystiolaeth oedd ganddynt.

10 A hwy a lefasant â llef uchel, gan ddywedyd, Pa hyd, Arglwydd, sanctaidd a chywir, nad ydwyt yn barnu ac yn dïal ein gwaed ni ar y rhai sydd yn trigo ar y ddaear?

11 A gynau gwŷnion a roed i bob un o honynt; a dywedwyd wrthynt, ar iddynt orphwys etto ychydig amser, hyd oni chyflawnid *rhif* eu cyd-weision a'u brodyr, y rhai oedd i gael eu lladd, megis ag *y cawsent* hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agorodd efe y chweched sêl; ac wele, bu daear-gryn mawr; a'r haul a aeth yn ddu fel sachlen flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed;

13 A sêr y nef a syrthiasant ar y ddaear, fel y mae y ffigysbren yn bwrw ei ffigys gleision, pan ei hysgydwer gan wynt mawr.

14 A'r nef a aeth heibio fel llyfr wedi ei blygu ynghyd; a phob mynydd ac ynys a symmudwyd allan o'u lleoedd.

15 A brenhinoedd y ddaear, a'r gwŷr mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capteniaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth, a phob gwr rhydd, a ymguddiasant yn yr ogofeydd, ac y'nghreigiau y mynyddoedd;

16 Ac a ddywedasant wrth y mynyddoedd a'r creigiau, Syrthiwch arnom ni, a chuddiwch ni o ŵydd yr hwn sydd yn eistedd ar yr orseddfaingc, ac oddi wrth lid yr Oen;

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigter ef; a phwy a ddichon sefyll?

PENNOD VII.

3 *Angel yn selio gwasanaethwyr Duw yn eu talcennau.* 4 *Nifer y rhai a seliwyd: o lwythau Israel rhifedi hysbysol:* 9 *o bob cenhedloedd eraill tyrfa aneirif, y rhai sydd yn sefyll ger bron yr orsedd-faingc, a gynau gwŷnion am danynt, ac a phalmwydd yn eu dwylaw.* 14 *Bod eu gynau wedi eu golchi y'ngwaed yr Oen.*

AC ar ol y pethau hyn, mi a welais bedwar angel yn sefyll ar bedair congl y ddaear, yn dal pedwar gwynt y ddaear, fel na chwythai y gwynt ar y ddaear, nac ar y môr, nac ar un pren.

2 Ac mi a welais angel arall yn dyfod i fynu oddi wrth godiad haul, a sêl y Duw byw ganddo. Ac efe a lefodd â llef uchel ar y pedwar angel, i'r rhai y rhoddasid *gallu* i ddrygu y ddaear a'r môr,

3 Gan ddywedyd, Na ddrygwch y ddaear, na'r môr, na'r prennau, nes darfod i ni selio gwasanaethwyr ein Duw ni yn eu talcennau.

4 Ac mi a glywais nifer y rhai a seliwyd: *yr oedd* wedi eu selio gant a phedair a deugain o filoedd o holl lwythau meibion Israel.

5 O lwyth Juda *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Reuben *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Gad *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio.

6 O lwyth Aser *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Nephthali *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Manasses *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio.

7 O lwyth Simeon *yr oedd* deu-

ddeng mil wedi eu selio. O lwyth
Lefi *yr oedd* deuddeng mil wedi eu
selio. O lwyth Issachar *yr oedd*
deuddeng mil wedi eu selio.
8 O lwyth Zabulon *yr oedd* deu-
ddeng mil wedi eu selio. O lwyth
Joseph *yr oedd* deuddeng mil wedi
eu selio. O lwyth Benjamin *yr
oedd* deuddeng mil wedi eu selio.
9 Wedi hyn mi a edrychais; ac
wele dyrfa fawr, yr hon ni allai neb
ei rhifo, o bob cenedl, a llwythau,
a phobloedd, ac ieithoedd, yn sefyll
ger bron yr orsedd-faingc, a cher
bron yr Oen, wedi eu gwisgo mewn
gynau gwŷnion, a phalmwydd yn
eu dwylaw;
10 Ac yn llefain â llef uchel, gan
ddywedyd, Iachawdwriaeth i'n Duw
ni, yr hwn sydd yn eistedd ar yr or-
sedd-faingc, ac i'r Oen.
11 A'r holl angelion a safasant o
amgylch yr orsedd-faingc, a'r henur-
iaid, a'r pedwar anifail, ac a syrth-
iasant ger bron yr orsedd-faingc ar eu
hwynebau, ac a addolasant Dduw,
12 Gan ddywedyd, Amen: Y fen-
dith, a'r gogoniant, a'r doethineb,
a'r dïolch, a'r anrhydedd, a'r gallu,
a'r nerth, *a fyddo* i'n Duw ni yn
oes oesoedd. Amen.
13 Ac un o'r henuriaid a attebodd,
gan ddywedyd wrthyf, Pwy ydyw
y rhai hyn sydd wedi eu gwisgo
mewn gynau gwŷnion? ac o ba le y
daethant?
14 Ac mi a ddywedais wrtho ef,
Arglwydd, ti a wyddost. Ac efe a
ddywedodd wrthyf, Y rhai hyn yw
y rhai a ddaethant allan o'r cystudd
mawr, ac a olchasant eu gynau, ac
a'u cannasant hwy y'ngwaed yr Oen.
15 O herwydd hynny y maent ger
bron gorsedd-faingc Duw, ac yn ei
wasanaethu ef ddydd a nos yn ei
deml: a'r hwn sydd yn eistedd ar
yr orsedd-faingc a drig yn eu plith
hwynt.
16 Ni fydd arnynt na newyn mwy-
ach, na syched mwyach; ac ni ddis-
gyn arnynt na'r haul, na dim gwres.
17 Oblegid yr Oen, yr hwn sydd
y'nghanol yr orsedd-faingc, a'u bu-
geilia hwynt, ac a'u harwain hwynt
at ffynhonnau bywiol o ddyfroedd:
a Duw a sych ymaith bob deigr
oddi wrth eu llygaid hwynt.

PENNOD VIII.

1 Wrth agoryd y seithfed sêl, 2 y rhoddwyd saith o udgyrn i saith o angelion. 6 Pedwar o honynt yn udganu d'u hudgyrn; a phläau mawr yn canlyn. 3 Angel arall yn rhoddi arogl-darth at weddïau y saint ar yr allor aur.

A PHAN agorodd efe y seithfed
sêl, yr ydoedd gosteg yn y nef
megis dros hanner awr.
2 Ac mi a welais y saith angel y
rhai oedd yn sefyll ger bron Duw:
a rhoddwyd iddynt saith o udgyrn.
3 Ac angel arall a ddaeth, ac a
safodd ger bron yr allor, a thusser
aur ganddo: a rhoddwyd iddo
arogl-darth lawer, fel yr offrymmai
ef gyd â gweddïau yr holl saint ar
yr allor aur, yr hon oedd ger bron
yr orsedd-faingc.
4 Ac fe aeth mwg yr arogl-darth
gyd â gweddïau y saint, o law yr
angel i fynu ger bron Duw.
5 A'r angel a gymmerth y thusser,
ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac
a'i bwriodd i'r ddaear: a bu lleisiau,
a tharanau, a mellt, a daear-gryn.
6 A'r saith angel, y rhai oedd a'r
saith udgorn ganddynt, a ymbarot-
toisant i udganu.
7 A'r angel cyntaf a udganodd;
a bu cenllysg a thân wedi eu cym-
mysgu â gwaed, a hwy a fwriwyd i'r
ddaear: a thraian y prennau a losg-
wyd, a'r holl laswellt a losgwyd.
8 A'r ail angel a udganodd; a
megis mynydd mawr yn llosgi gan
dân a fwriwyd i'r môr: a thraian y
môr a aeth yn waed;
9 A bu farw traian y creaduriaid
y rhai oedd yn y môr, ac a byw yn-
ddynt; a thraian y llongau a ddin-
ystriwyd.
10 A'r trydydd angel a udganodd;
a syrthiodd o'r nef seren fawr yn
llosgi fel lamp, a hi a syrthiodd ar
draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau
y dyfroedd;
11 Ac enw y seren a elwir Werm-
od: ac aeth traian y dyfroedd yn
wermod; a llawer o ddynion a fu-
ant feirw gan y dyfroedd, oblegid
eu myned yn chwerwon.
12 A'r pedwerydd angel a udgan-
odd; a tharawyd traian yr haul, a

thraian y lleuad, a thraian y sêr;
fel y tywyllwyd eu traian hwynt, ac
ni lewyrchodd y dydd ei draian, a'r
nos yr un ffunud.
13 Ac mi a edrychais, ac a glyw-
ais angel yn ehedeg y'nghanol y
nef, gan ddywedyd â llef uchel,
Gwae, gwae, gwae, i'r rhai sydd yn
trigo ar y ddaear, rhag lleisiau er-
aill udgorn y tri angel, y rhai sydd
etto i udganu!

PENNOD IX.

1 *Seren yn syrthio o'r nef, wrth udganu o'r pummed angel, i'r hwn y rhoddwyd agoriad y pwll heb waelod: 2 yntau yn agoryd y pwll, a locustiaid fel ysgorpionau yn dyfod allan. 12 Y mae y wae gyntaf wedi myned heibio. 13 Y chweched udgorn yn canu: 14 a gollwng pedwar angel yn rhydd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.*

A'R pummed angel a udganodd;
ac mi a welais seren yn syrthio
o'r nef i'r ddaear: a rhoddwyd iddo
ef agoriad y pydew heb waelod.
2 Ac efe a agorodd y pydew heb
waelod; a chododd mwg o'r pyd-
ew, fel mwg ffwrn fawr: a thy-
wyllwyd yr haul a'r awyr gan fwg
y pydew.
3 Ac o'r mwg y daeth allan locust-
iaid ar y ddaear; a rhoddwyd awd-
urdod iddynt, fel y mae gan ysgorp-
ionau y ddaear awdurdod.
4 A dywedwyd wrthynt, na wnaent
niwed i laswellt y ddaear, nac i
ddim gwyrddlas, nac i un pren;
ond yn unig i'r dynion oedd heb
sêl Duw yn eu talcennau.
5 A rhoddwyd iddynt na laddent
hwynt, ond bod iddynt eu blino
hwy bùm mis: ac *y byddai* eu
gofid hwy fel gofid oddi wrth ys-
gorpion, pan ddarfyddai iddi frathu
dyn.
6 Ac yn y dyddiau hynny y cais
dynion farwolaeth, ac nis cânt; ac
a chwennychant farw, a marwol-
aeth a gilia oddi wrthynt.
7 A dull y locustiaid *oedd* debyg i
feirch wedi eu parottôi i ryfel; ac
yr oedd ar eu pennau megis coron-
au yn debyg i aur, a'u hwynebau
fel wynebau dynion.
8 A gwallt oedd ganddynt fel
gwallt gwragedd, a'u dannedd oedd
fel *dannedd* llewod.
9 Ac yr oedd ganddynt lurigau fel
llurigau haiarn; a llais eu haden-
ydd *oedd* fel llais cerbydau llawer o
feirch yn rhedeg i ryfel.
10 Ac yr oedd ganddynt gynffon-
nau tebyg i ysgorpionau, ac yr oedd
colynnau yn eu cynffonnau hwy:
a'u gallu *oedd* i ddrygu dynion
bùm mis.
11 Ac yr oedd ganddynt frenhin
arnynt, *sef* angel y pydew diwaelod:
a'i enw ef yn Hebraeg *ydyw* Abà-
don, ac yn Roeg y mae iddo enw
Apòlyon.
12 Un wae a aeth heibio; wele, y
mae yn dyfod etto ddwy wae ar ol hyn.
13 A'r chweched angel a udgan-
odd; ac mi a glywais lef allan o
bedwar corn yr allor aur, yr hon
sydd ger bron Duw,
14 Yn dywedyd wrth y chweched
angel, yr hwn oedd a'r udgorn
ganddo, Gollwng yn rhydd y ped-
war angel sydd yn rhwym yn yr
afon fawr Euphrates.
15 A gollyngwyd y pedwar angel,
y rhai oedd wedi eu parottôi erbyn
awr, a diwrnod, a mis, a blwyddyn,
fel y lladdent y traian o'r dynion.
16 A rhifedi y llu o wŷr meirch
oedd ddwy fyrddiwn o fyrddiynau:
ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.
17 Ac fel hyn y gwelais i y meirch
yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn
eistedd arnynt, a chanddynt lurigau
tanllyd, ac o *liw* hyacinth a brwm-
stan: a phennau y meirch *oedd* fel
pennau llewod; ac yr oedd yn myn-
ed allan o'u safnau, dân, a mwg, a
brwmstan.
18 Gan y tri hyn y llâs traian y
dynion, gan y tân, a chan y mwg, a
chan y brwmstan, oedd yn dyfod
allan o'u safnau hwynt.
19 Canys eu gallu hwy sydd yn eu
safn, ac yn eu cynffonnau: canys y
cynffonnau *oedd* debyg i seirph, a
phennau ganddynt; ac â'r rhai
hynny y maent yn drygu.
20 A'r dynion eraill, y rhai ni ladd-
wyd gan y pläau hyn, nid edifar-
hasant oddi wrth weithredoedd eu
dwylaw eu hun, fel nad addolent
gythreuliaid, a delwau aur, ac ar-
ian, a phres, a main, a phrennau, y
rhai ni allant na gweled, na chlyw-
ed, na rhodio:

21 Ac nid edifarhasant oddi wrth
eu llofruddiaeth, nac oddi wrth eu
cyfareddion, nac oddi wrth eu god-
ineb, nac oddi wrth eu lladrad.

PENNOD X.

1 *Angel cryf cadarn yn ymddangos, a llyfr agored yn ei law:* 6 *ac yn tyngu i'r hwn sydd yn byw yn dragywydd, na bydd amser mwy.* 8 *Gorchymyn i Ioan gymmeryd y llyfr, a'i fwytta.*

AC mi a welais angel cryf arall yn
disgyn o'r nef, wedi ei wisgo â
chwmmwl: ac enfys *oedd* ar ei ben,
a'i wyneb *ydoedd* fel yr haul, a'i
draed fel colofnau o dân:
2 Ac yr oedd ganddo yn ei law lyfr
bychan wedi ei agoryd. Ac efe a
osododd ei droed dehau ar y môr,
a'*i* aswy ar y tir;
3 Ac a lefodd â llef uchel, fel y
rhua llew: ac wedi iddo lefain, y
saith daran a lefarasant eu llefau
hwythau.
4 Ac wedi darfod i'r saith daran
lefaru eu llefau, yr oeddwn ar fedr
ysgrifenu: ac mi a glywais lef o'r
nef yn dywedyd wrthyf, Selia y
pethau a lefarodd y saith daran, ac
na ysgrifena hwynt.
5 A'r angel yr hwn a welais yn
sefyll ar y môr, ac ar y tir, a god-
odd ei law i'r nef,
6 Ac a dyngodd i'r hwn sydd yn
byw yn oes oesoedd, yr hwn a gre-
odd y nef a'r pethau sydd ynddi,
a'r ddaear a'r pethau sydd ynddi,
a'r môr a'r pethau sydd ynddo, na
byddai amser mwyach:
7 Ond yn nyddiau llef y seithfed
angel, pan ddechreuo efe udganu,
gorphenir dirgelwch Duw, fel y
mynegodd efe i'w wasanaethwyr y
prophwydi.
8 A'r llef a glywais o'r nef, a lef-
arodd drachefn wrthyf, ac a ddy-
wedodd, Dos, cymmer y llyfr bychan
sydd wedi ei agoryd yn llaw yr
angel yr hwn sydd yn sefyll ar y
môr ac ar y tir.
9 Ac mi a euthum at yr angel,
gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y
llyfr bychan. Ac efe a ddywedodd
wrthyf, Cymmer, a bwytta ef yn
llwyr: ac efe a chwerwa dy fol di,
eithr yn dy enau y bydd yn felus
fel mêl.
10 Ac mi a gymmerais y llyfr
bychan o law yr angel, ac a'i
bwytteais ef; ac yr oedd efe yn fy
ngenau megis mêl yn felus: ac wedi
i mi ei fwytta ef, fy mol a aeth
yn chwerw.
11 Ac efe a ddywedodd wrthyf,
Rhaid i ti drachefn brophwydo i
bobloedd, a chenhedloedd, ac ieith-
oedd, a brenhinoedd lawer.

PENNOD XI.

3 *Y ddau dyst yn prophwydo.* 6 *Bod ganddynt awdurdod i gau y nef rhag iddi wlawio:* 7 *yr ymladd y bwystfil yn eu herbyn, ac y lladd hwynt:* 8 *hwythau yn gorwedd heb eu claddu,* 11 *ac ar ol tridiau a hanner yn adgyfodi.* 14 *Yr ail wae yn myned heibio.* 15 *Y seithfed udgorn yn canu.*

A RHODDWYD i mi gorsen
debyg i wïalen. A'r angel a
safodd, gan ddywedyd, Cyfod, a
mesura deml Dduw, a'r allor, a'r
rhai sydd yn addoli ynddi.
2 Ond y cyntedd sydd o'r tu allan
i'r deml, bwrw allan, ac na fesura
ef; oblegid *efe* a roddwyd i'r Cen-
hedloedd; a'r ddinas sanctaidd a
fathrant hwy ddeufis a deugain.
3 Ac mi a roddaf *allu* i'm dau dyst,
a hwy a brophwydant fil a deucant
a thri ugain o ddyddiau, wedi ym-
wisgo â sachlïan.
4 Y rhai hyn yw y ddwy olew-
wydden, a'r ddau ganhwyllbren sydd
yn sefyll ger bron Duw y ddaear.
5 Ac os ewyllysia neb wneuthur
niwed iddynt, y mae tân yn myned
allan o'u genau hwy, ac yn difetha
eu gelynion: ac os ewyllysia neb
eu drygu hwynt, fel hyn y mae yn
rhaid ei ladd ef.
6 Y mae gan y rhai hyn awdurdod
i gau y nef, fel na wlawio hi yn nydd-
iau eu prophwydoliaeth hwynt: ac
awdurdod sydd ganddynt ar y dyfr-
oedd, i'w troi hwynt yn waed, ac i
daro y ddaear â phob pla, cyn
fynyched ag y mynnont.
7 A phan ddarfyddo iddynt or-
phen eu tystiolaeth, y bwystfil, yr
hwn sydd yn dyfod allan o'r pwll
diwaelod, a ryfela â hwynt, ac
a'u gorchfyga hwynt, ac a'u lladd
hwynt.
8 A'u cyrph hwynt *a orwedd* ar
heolydd y ddinas fawr, yr hon yn
ysprydol a elwir Sodom a'r Aipht;

lle hefyd y croeshoeliwyd ein Harglwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r ieithoedd, a'r cenhedloedd, a welant eu cyrph hwynt dridiau a hanner, ac ni oddefant roi eu cyrph hwy mewn beddau.

10 A'r rhai sydd yn trigo ar y ddaear a lawenychant o'u plegid, ac a ymhyfrydant, ac a anfonant roddion i'w gilydd; oblegid y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaear.

11 Ac ar ol tridiau a hanner, Yspryd bywyd oddi wrth Dduw a aeth i mewn iddynt hwy, a hwy a safasant ar eu traed; ac ofn mawr a syrthiodd ar y rhai a'u gwelodd hwynt.

12 A hwy a glywsant lef uchel o'r nef yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fynu yma. A hwy a aethant i fynu i'r nef mewn cwmmwl; a'u gelynion a edrychasant arnynt.

13 Ac yn yr awr honno y bu daeargryn mawr, a degfed ran y ddinas a syrthiodd; a lladdwyd yn y ddaeargryn saith mil o wŷr: a'r lleill a ddychrynasant, ac a roddasant ogoniant i Dduw y nef.

14 Yr ail wae a aeth heibio; wele, y mae y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r seithfed angel a udganodd; a bu llefau uchel yn y nef, yn dywedyd, Aeth teyrnasoedd y byd *yn eiddo* ein Harglwydd ni, a'i Grist ef; ac efe a deyrnasa yn oes oesoedd.

16 A'r pedwar henuriad ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn eistedd ar eu gorsedd-feingciau, a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

17 Gan ddywedyd, Yr ydym yn diolch i ti, O Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn wyt yn dyfod; oblegid ti a gymmeraist dy allu mawr, ac a deyrnesaist.

18 A'r cenhedloedd a ddigiasant; a daeth dy ddig di, a'r amser i farnu y meirw, ac i roi gwobr i'th wasanaethwyr y prophwydi, ac i'r saint, ac i'r rhai sydd yn ofni dy enw, fychain a mawrion; ac i ddifetha y rhai sydd yn difetha y ddaear.

19 Ac agorwyd teml Dduw yn y nef; a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei deml ef: a bu mellt, a llefau, a tharanau, a daear-gryn, a chenllysg mawr.

PENNOD XII.

1 Gwraig wedi ei gwisgo â'r haul yn trafaelu ar ei thymp i esgor. 4 Y ddraig goch fawr yn sefyll o'i blaen hi i ddifa ei phlentyn hi. 6 Wedi iddi esgor, y mae hi yn cilio i'r diffaethwch. 7 Michael a'i angelion yn ymladd â'r ddraig, ac yn myned yn drech na hi. 13 Y ddraig, wedi ei thaflu i'r ddaear, yn erlid y wraig.

A RHYFEDDOD mawr a welwyd yn y nef; gwraig wedi ei gwisgo â'r haul, a'r lleuad dan ei thraed, ac ar ei phen goron o ddeuddeg seren:

2 A hi yn feichiog, a lefodd, gan fod mewn gwewyr, a gofid i esgor.

3 A gwelwyd rhyfeddod arall yn y nef; ac wele ddraig goch fawr, a saith ben iddi, a deg corn; ac ar ei phennau saith goron.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draian sêr y nef, ac a'u bwriodd hwynt i'r ddaear. A'r ddraig a safodd ger bron y wraig yr hon ydoedd yn barod i esgor, i ddifa ei phlentyn hi pan esgorai hi arno.

5 A hi a esgorodd ar fab gwrryw, yr hwn oedd i fugeilio yr holl genhedloedd â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gymmerwyd i fynu at Dduw, ac *at* ei orsedd-faingc ef.

6 A'r wraig a ffodd i'r diffaethwch, lle mae ganddi le wedi ei barottôi gan Dduw, fel y porthent hi yno fil a deucant *a* thri ugain o ddyddiau.

7 A bu rhyfel yn y nef: Michael a'i angelion a ryfelasant yn erbyn y ddraig, a'r ddraig a ryfelodd a'i hangelion hithau,

8 Ac ni orfuant; a'u lle hwynt nis cafwyd mwyach yn y nef.

9 A bwriwyd allan y ddraig fawr, yr hen sarph, yr hon a elwir Diafol a Satan, yr hwn sydd yn twyllo yr holl fyd: efe a fwriwyd allan i'r ddaear, a'i angelion a fwriwyd allan gyd âg ef.

10 Ac mi a glywais lef uchel yn dywedyd yn y nef, Yr awrhon y daeth iachawdwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Grist ef: canys cyhuddwr ein brodyr ni

a fwriwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn
eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw
ni ddydd a nos.
11 A hwy a'i gorchfygasant ef trwy
waed yr Oen, a thrwy air eu tyst-
iolaeth hwynt; ac ni charasant eu
heinioes hyd angau.
12 O herwydd hyn llawenhêwch,
y nefoedd, a'r rhai ydych yn trigo
ynddynt. Gwae y rhai sydd yn
trigo ar y ddaear, a'r môr! canys y
diafol a ddisgynodd attoch chwi, a
chanddo lid mawr, o herwydd ei
fod yn gwybod nad oes iddo ond
ychydig amser.
13 A phan welodd y ddraig ei
bwrw i'r ddaear, hi a erlidiodd y
wraig a esgorasai ar y mab.
14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o
adenydd eryr mawr, fel yr ehedai
hi i'r diffaethwch, i'w lle ei hun; lle
yr ydys yn ei maethu hi yno dros
amser, ac amseroedd, a hanner am-
ser, oddi wrth wyneb y sarph.
15 A'r sarph a fwriodd allan o'i
safn, ar ol y wraig, ddwfr megis
afon, fel y gwnai ei dwyn hi ymaith
gyd â'r afon.
16 A'r ddaear a gynnorthwyodd y
wraig; a'r ddaear a agorodd ei gen-
au, ac a lyngcodd yr afon, yr hon a
fwriodd y ddraig allan o'i safn.
17 A llidiodd y ddraig wrth y
wraig, ac a aeth i wneuthur rhyfel
â'r lleill o'i had hi, y rhai sydd yn
cadw gorchymynion Duw, ac sydd a
thystiolaeth Iesu Grist ganddynt.

PENNOD XIII.

1 *Bwystfil yn cyfodi allan o'r môr, a saith ben ganddo, a deg corn: i'r hwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu.* 11 *Bwystfil arall yn dyfod i fynu allan o'r ddaear;* 14 *ac yn peri gwneuthur delw y bwystfil cyntaf;* 15 *ac yn peri i ddynion ei addoli ef,* 16 *a derbyn ei nôd ef.*

AC mi a sefais ar dywod y môr:
ac a welais fwystfil yn codi o'r
môr, a chanddo saith ben, a deg
corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac
ar ei bennau enw cabledd.
2 A'r bwystfil a welais i oedd debyg
i lewpard, a'i draed fel *traed* arth,
a'i safn fel safn llew: a'r ddraig a
roddodd iddo ef ei gallu, a'i gor-
sedd-faingc, ac awdurdod mawr.
3 Ac mi a welais un o'i bennau ef
megis wedi ei ladd yn farw; a'i friw
marwol ef a iachâwyd: a'r holl ddae-
ar a ryfeddodd ar ol y bwystfil.
4 A hwy a addolasant y ddraig, yr
hon a roes allu i'r bwystfil: ac a
addolasant y bwystfil, gan ddywed-
yd, Pwy *sydd* debyg i'r bwystfil?
pwy a ddichon ryfela âg ef?
5 A rhoddwyd iddo ef enau yn
llefaru pethau mawrion, a chabl-
edd; a rhoddwyd iddo awdurdod i
weithio ddau fis *a* deugain.
6 Ac efe a agorodd ei enau mewn
cabledd yn erbyn Duw, i gablu ei
enw ef, a'i dabernacl, a'r rhai sydd
yn trigo yn y nef.
7 A rhoddwyd iddo wneuthur rhy-
fel â'r saint, a'u gorchfygu hwynt:
a rhoddwyd iddo awdurdod ar bob
llwyth, ac iaith, a chenedl.
8 A holl drigolion y ddaear a'i
haddolant ef, y rhai nid yw eu hen-
wau yn ysgrifenedig yn llyfr bywyd
yr Oen *yr hwn* a laddwyd er de-
chreuad y byd.
9 Od oes gan neb glust, gwran-
dawed.
10 Os yw neb yn tywys i gaeth-
iwed, efe a â i gaethiwed: os yw
neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw
ei ladd yntau â chleddyf. Dyma
amynedd a ffydd y saint.
11 Ac mi a welais fwystfil arall yn
codi o'r ddaear; ac yr oedd ganddo
ddau gorn tebyg i oen, a llefaru yr
oedd fel draig.
12 A holl allu y bwystfil cyntaf y
mae efe yn ei wneuthur ger ei fron
ef, ac yn peri i'r ddaear ac i'r rhai
sydd yn trigo ynddi addoli y bwyst-
fil cyntaf, yr hwn yr iachâwyd ei
glwyf marwol.
13 Ac y mae efe yn gwneuthur
rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw
yn peri i dân ddisgyn o'r nef i'r
ddaear, y'ngolwg dynion;
14 Ac y mae *efe* yn twyllo y rhai
sydd yn trigo ar y ddaear, trwy y
rhyfeddodau y rhai a roddwyd iddo
ef eu gwneuthur ger bron y bwyst-
fil; gan ddywedyd wrth drigolion
y ddaear, am iddynt wneuthur delw
i'r bwystfil yr hwn a gafodd friw
gan gleddyf, ac a fu fyw.
15 A chaniattâwyd iddo ef roddi
anadl i ddelw y bwystfil, fel y

llefarai delw y bwystfil hefyd, ac y parai gael o'r sawl nid addolent ddelw y bwystfil, eu lladd.

16 Ac y mae yn peri i bawb, fychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, dderbyn nôd ar eu llaw ddehau, neu ar eu talcennau:

17 Ac na allai neb na phrynu na gwerthu, ond yr hwn a fyddai ganddo nôd, neu enw y bwystfil, neu rifedi ei enw ef.

18 Yma y mae doethineb. Yr hwn sydd ganddo ddeall, bwried rifedi y bwystfil: canys rhifedi dyn ydyw; a'i rifedi ef yw, Chwe chant a thri ugain *a* chwech.

PENNOD XIV.

1 *Tra yr oedd yr Oen yn sefyll ar fynydd Sïon gyd â'i fintai,* 6 *angel yn pregethu yr efengyl.* 8 *Cwymp Babilon.* 15 *Cynhauaf y byd, a dodiad y crymman i mewn.* 20 *Gwin-gynhauaf, a gwin-wryf digofaint Duw.*

AC mi a edrychais, ac wele Oen yn sefyll ar fynydd Sïon, a chyd âg ef bedair mil *a* saith-ugeinmil, a chanddynt enw ei Dad ef yn ysgrifenedig yn eu talcennau.

2 Ac mi a glywais lef o'r nef, fel llef dyfroedd lawer, ac fel llef taran fawr: ac mi a glywais lef telynorion yn canu ar eu telynau:

3 A hwy a ganasant megis caniad newydd ger bron yr orsedd-faingc, a cher bron y pedwar anifail, a'r henuriaid: ac ni allodd neb ddysgu y gân, ond y pedair mil *a'r* saith-ugeinmil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaear.

4 Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd â gwragedd; canys gwyryfon ydynt. Y rhai hyn yw y rhai sydd yn dilyn yr Oen pa le bynnag yr elo. Y rhai hyn a brynwyd oddi wrth ddynion, yn flaen-ffrwyth i Dduw ac i'r Oen.

5 Ac yn eu genau ni chaed twyll: canys difai ydynt ger bron gorseddfaingc Duw.

6 Ac mi a welais angel arall yn ehedeg y'nghanol y nef, a'r efengyl dragywyddol ganddo, i efengylu i'r rhai sydd yn trigo ar y ddaear, ac i bob cenedl, a llwyth, ac iaith, a phobl;

7 Gan ddywedyd â llef uchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant; oblegid daeth awr ei farn ef: ac addolwch yr hwn a wnaeth y nef, a'r ddaear, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.

8 Ac angel arall a ddilynodd, gan ddywedyd, Syrthiodd, syrthiodd Babilon, y ddinas fawr honno; oblegid hi a ddïododd yr holl genhedloedd â gwin llid ei godineb.

9 A'r trydydd angel a'u dilynodd hwynt, gan ddywedyd â llef uchel, Os addola neb y bwystfil a'i ddelw ef, a derbyn *ei* nôd *ef* yn ei dalcen, neu yn ei law,

10 Hwnnw *hefyd* a ŷf o win digofaint Duw, yr hwn yn ddigymmysg a dywalltwyd yn phïol ei lid ef; ac efe a boenir mewn tân a brwmstan y'ngolwg yr angelion sanctaidd, ac y'ngolwg yr Oen:

11 A mwg eu poenedigaeth hwy sydd yn myned i fynu yn oes oesoedd: ac nid ydynt hwy yn cael gorphwysdra ddydd na nos, y rhai sydd yn addoli y bwystfil a'i ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nôd ei enw ef.

12 Yma y mae amynedd y saint: yma *y mae* y rhai sydd yn cadw gorchymynion Duw, a ffydd Iesu.

13 Ac mi a glywais lef o'r nef, yn dywedyd wrthyf, Ysgrifena, Gwŷn eu byd y meirw y rhai sydd yn marw yn yr Arglwydd, o hyn allan, medd yr Yspryd, fel y gorphwysont oddi wrth eu llafur; a'u gweithredoedd sydd yn eu canlyn hwynt.

14 Ac mi a edrychais, ac wele gwmmwl gwŷn, ac ar y cwmmwl *un* yn eistedd tebyg i Fab y dyn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law grymman llym.

15 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml, gan lefain â llef uchel wrth yr hwn oedd yn eistedd ar y cwmmwl, Bwrw dy grymman i mewn, a meda: canys daeth yr amser i ti i fedi; oblegid addfedodd cynhauaf y ddaear.

16 A'r hwn oedd yn eistedd ar y cwmmwl a fwriodd ei grymman ar y ddaear; a'r ddaear a fedwyd.

17 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml sydd yn y nef, a chanddo yntau hefyd grymman llym.

18 Ac angel arall a ddaeth allan
oddi wrth yr allor, yr hwn oedd a
gallu ganddo ar y tân: ac a lefodd
â bloedd uchel ar yr hwn oedd a'r
crymman llym ganddo, gan ddy-
wedyd, Bwrw i mewn dy grymman
llym, a chasgl ganghennau gwin-
wydden y ddaear; oblegid addfed-
odd ei grawn hi.
19 A'r angel a fwriodd ei grymman
ar y ddaear, ac a gasglodd winwydd-
en y ddaear, ac a'*i* bwriodd i ger-
wyn fawr digofaint Duw.
20 A'r gerwyn a sathrwyd o'r tu
allan i'r ddinas; a gwaed a ddaeth
allan o'r gerwyn, hyd at ffrwynau y
meirch, ar hyd mil *a* chwe chant o
ystadau.

PENNOD XV.

1 *Y saith angel â'r saith bla diweddaf.* 3 *Caniad y rhai a orchfygant y bwystfil.* 7 *Y saith phïol yn llawn o ddigofaint Duw.*

AC mi a welais arwydd arall yn
y nef, mawr a rhyfeddol; saith
angel a chanddynt y saith bla diw-
eddaf: oblegid ynddynt hwy y cyf-
lawnwyd llid Duw.
2 Ac mi a welais megis môr o
wydr wedi ei gymmysgu â thân;
a'r rhai oedd yn cael y maes ar y
bwystfil, ac ar ei ddelw ef, ac ar ei
nôd ef, *ac* ar rifedi ei enw ef, yn
sefyll ar y môr gwydr, a thelynau
Duw ganddynt.
3 A chanu y maent gân Moses
gwasanaethwr Duw, a chân yr Oen;
gan ddywedyd, Mawr a rhyfedd *yw*
dy weithredoedd, *O* Arglwydd Dduw
Hollalluog; cyfiawn a chywir *yw* dy
ffyrdd di, Brenhin y saint.
4 Pwy ni'th ofna di, O Arglwydd,
ac *ni* ogonedda dy enw? oblegid
tydi yn unig *wyt* sanctaidd: obleg-
id yr holl genhedloedd a ddeuant
ac a addolant ger dy fron di; obleg-
id dy farnau di a eglurwyd.
5 Ac ar ol hyn mi a edrychais, ac
wele, yr ydoedd teml pabell y dyst-
iolaeth yn y nef yn agored:
6 A daeth y saith angel, y rhai yr
oedd y saith bla ganddynt, allan o'r
deml, wedi eu gwisgo mewn llïan
pur a disglaer, a gwregysu eu dwy-
fronnau â gwregysau aur.
7 Ac un o'r pedwar anifail a rodd-
odd i'r saith angel saith phïol aur,
yn llawn o ddigofaint Duw, yr hwn
sydd yn byw yn oes oesoedd.
8 A llanwyd y deml o fwg oddi
wrth ogoniant Duw, ac oddi wrth ei
nerth ef: ac ni allai neb fyned i
mewn i'r deml, nes darfod cyflawni
saith bla y saith angel.

PENNOD XVI.

1 *Yr angelion yn tywallt allan eu phïoleidiau digofaint.* 2 *Y pläau yn canlyn ar hyn.* 15 *Crist yn dyfod fel lleidr. Gwŷn eu byd y rhai a wyliant.*

AC mi a glywais lef uchel allan
o'r deml, yn dywedyd wrth y
saith angel, Ewch ymaith, a thy-
welltwch phïolau digofaint Duw ar
y ddaear.
2 A'r cyntaf a aeth, ac a dywallt-
odd ei phïol ar y ddaear; a bu
cornwyd drwg a blin ar y dynion
oedd a nôd y bwystfil arnynt, a'r
rhai a addolasent ei ddelw ef.
3 A'r ail angel a dywalltodd ei
phïol ar y môr; ac efe a aeth fel
gwaed dyn marw: a phob enaid
byw a fu farw yn y môr.
4 A'r trydydd angel a dywalltodd
ei phïol ar yr afonydd ac *ar y* ffyn-
honnau dyfroedd; a hwy a aethant
yn waed.
5 Ac mi a glywais angel y dyfroedd
yn dywedyd, Cyfiawn, O Arglwydd,
ydwyt ti, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit,
a'r hwn a fyddi; oblegid barnu o
honot y pethau hyn.
6 Oblegid gwaed saint a phro-
phwydi a dywalltasant hwy, a gwaed
a roddaist iddynt i'w yfed; canys y
maent yn ei haeddu.
7 Ac mi a glywais un arall allan
o'r allor yn dywedyd, Ië, Arglwydd
Dduw Hollalluog, cywir a chyfiawn
yw dy farnau di.
8 A'r pedwerydd angel a dywallt-
odd ei phïol ar yr haul; a gallu a
roed iddo i boethi dynion â thân.
9 A phoethwyd y dynion â gwres
mawr; a hwy a gablasant enw Duw,
yr hwn sydd ag awdurdod ganddo
ar y pläau hyn: ac nid edifarhasant,
i roi gogoniant iddo ef.
10 A'r pummed angel a dywallt-
odd ei phïol ar orsedd-faingc y bwyst-
fil; a'i deyrnas ef a aeth yn dywyll:
a hwy a gnoisant eu tafodau gan ofid,

11 Ac a gablasant Dduw y nef, o herwydd eu poenau, ac o herwydd eu cornwydydd; ac nid edifarhasant oddi wrth eu gweithredoedd.

12 A'r chweched angel a dywalltodd ei phïol ar yr afon fawr Euphrates; a sychodd ei dwfr hi, fel y parottôid ffordd brenhinoedd y dwyrain.

13 Ac mi a welais dri yspryd aflan tebyg i lyffaint *yn dyfod* allan o safn y ddraig, ac allan o safn y bwystfil, ac allan o enau y gau-brophwyd.

14 Canys ysprydion cythreuliaid, yn gwneuthur gwyrthiau, ydynt, y rhai sydd yn myned allan at frenhinoedd y ddaear, a'r holl fyd, i'w casglu hwy i ryfel y dydd hwnnw, *dydd* mawr Duw Hollalluog.

15 Wele, yr wyf fi yn dyfod fel lleidr. Gwyn ei fyd yr hwn sydd yn gwylio, ac yn cadw ei ddillad, fel na rodio yn noeth, ac iddynt weled ei anharddwch ef.

16 Ac efe a'u casglodd hwynt ynghyd i le a elwir yn Hebraeg, Armagèdon.

17 A'r seithfed angel a dywalltodd ei phïol i'r awyr; a daeth llef uchel allan o deml y nef, oddi wrth yr orsedd-faingc, yn dywedyd, Darfu.

18 Ac yr oedd lleisiau, a tharanau, a mellt; ac yr oedd daear-gryn mawr, y fath ni bu er pan yw dynion ar y ddaear, cymmaint daeargryn, *ac* mor fawr.

19 A gwnaethpwyd y ddinas fawr yn dair rhan, a dinasoedd y cenhedloedd a syrthiasant: a Babilon fawr a ddaeth mewn côf ger bron Duw, i roddi iddi gwppan gwin digofaint ei lid ef.

20 A phob ynys a ffodd ymaith, ac ni chafwyd y mynyddoedd.

21 A chenllysg mawr, fel talentau, a syrthiasant o'r nef ar ddynion: a dynion a gablasant Dduw am bla y cenllysg; oblegid mawr iawn ydoedd eu pla hwynt.

PENNOD XVII.

3, 4 *Gwraig wedi ei gwisgo â phorphor ac ysgarlad, a chwppan aur yn ei llaw, yn eistedd ar y bwystfil;* 5 *yr hon yw Babilon fawr, mam pob ffieidddra.* 9 *Dehongliad y saith ben,* 12 *a'r deg corn.* 14 *Goruchafiaeth yr Oen.* 16 *Cospedigaeth y buttain.*

A DAETH un o'r saith angel oedd a'r saith phïol ganddynt, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd wrthyf, Tyred, mi a ddangosaf i ti farnedigaeth y buttain fawr sydd yn eistedd ar ddyfroedd lawer;

2 Gyd â'r hon y putteiniodd brenhinoedd y ddaear, ac y meddwyd y rhai sydd yn trigo ar y ddaear gan win ei phutteindra hi.

3 Ac efe a'm dygodd i i'r diffaethwch yn yr yspryd: ac mi a welais wraig yn eistedd ar fwystfil o liw ysgarlad, yn llawn o enwau cabledd, a saith ben iddo, a deg corn.

4 A'r wraig oedd wedi ei dilladu â phorphor ac ysgarlad, ac wedi ei gwychu âg aur, ac â main gwerthfawr, a pherlau, a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffieidddra ac aflendid ei phutteindra.

5 Ac ar ei thalcen *yr oedd* enw wedi ei ysgrifenu, DIRGELWCH, BABILON FAWR, MAM PUTTEINIAID A FFIEIDD-DRA Y DDAEAR.

6 Ac mi a welais y wraig yn feddw gan waed y saint, a chan waed merthyron Iesu: a phan ei gwelais, mi a ryfeddais â rhyfeddod mawr.

7 A'r angel a ddywedodd wrthyf, Paham y rhyfeddaist? myfi a ddywedaf i ti ddirgelwch y wraig, a'r bwystfil sydd yn ei dwyn hi, yr hwn sydd a'r saith ben ganddo, a'r deg corn.

8 Y bwystfil a welaist, a fu, ac nid yw: a bydd iddo ddyfod i fynu o'r pydew heb waelod, a myned i ddistryw: a rhyfeddu a wna y rhai sydd yn trigo ar y ddaear, y rhai ni ysgrifenwyd eu henwau yn llyfr y bywyd er seiliad y byd, pan welont y bwystfil, yr hwn a fu, ac nid yw, er ei fod.

9 Dyma y meddwl sydd a doethineb ganddo. Y saith ben, saith fynydd ydynt, lle mae y wraig yn eistedd arnynt.

10 Ac y mae saith frenhin: pump a gwympasant, ac un sydd, *a'r* llall ni ddaeth etto; a phan ddêl, rhaid iddo aros ychydig.

11 A'r bwystfil, yr hwn oedd, ac nid ydyw, yntau yw yr wythfed, ac

o'r saith y mae, ac i ddistryw y mae
yn myned.
12 A'r deg corn a welaist, deg bren-
hin ydynt, y rhai ni dderbyniasant
frenhiniaeth etto; eithr awdurdod
fel brenhinoedd, un awr, y maent
yn ei dderbyn gyd â'r bwystfil.
13 Yr un meddwl sydd i'r rhai
hyn, a *hwy* a roddant eu nerth a'u
hawdurdod i'r bwystfil.
14 Y rhai hyn a ryfelant â'r
Oen, a'r Oen a'u gorchfyga hwynt:
oblegid Arglwydd arglwyddi ydyw,
a Brenhin brenhinoedd; a'r rhai
sydd gyd âg ef, *sydd* alwedig, ac
etholedig, a ffyddlawn.
15 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Y
dyfroedd a welaist, lle mae y but-
tain yn eistedd, pobloedd a thorf-
eydd ydynt, a chenhedloedd ac
ieithoedd.
16 A'r deg corn a welaist ar y
bwystfil, y rhai hyn a gasânt y but-
tain, ac a'i gwnant hi yn unig ac yn
noeth, a'i chnawd hi a fwyttânt
hwy, ac a'i llosgant hi â thân.
17 Canys Duw a roddodd yn eu
calonnau hwynt wneuthur ei ewyll-
ys ef, a gwneuthur yr un ewyllys, a
rhoddi eu teyrnas i'r bwystfil, hyd
oni chyflawner geiriau Duw.
18 A'r wraig a welaist, yw y ddin-
as fawr, sydd yn teyrnasu ar fren-
hinoedd y ddaear.

PENNOD XVIII.

2 *Cwymp Babilon:* 4 *gorchymyn pobl Dduw i gilio allan o honi:* 9 *brenhinoedd y ddaear,* 11 *gyd â'r marsiandwyr, a'r llongwyr, yn ddrwg ganddynt drosti.* 20 *Y saint yn llawenychu o achos barn Duw arni hi.*

AC ar ol y pethau hyn mi a wel-
ais angel arall yn dyfod i
waered o'r nef, ag awdurdod mawr
ganddo; a'r ddaear a oleuwyd gan
ei ogoniant ef.
2 Ac efe a lefodd yn groch â llef
uchel, gan ddywedyd, Syrthiodd,
syrthiodd Babilon fawr honno, ac
aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn
gadwriaeth pob yspryd aflan, ac
yn gadwriaeth pob aderyn aflan ac
atgas.
3 Oblegid yr holl genhedloedd a
yfasant o win digofaint ei godineb
hi, a brenhinoedd y ddaear a but-
teiniasant gyd â hi, a marchnat-
tâwyr y ddaear a gyfoethogwyd gan
amlder ei moethau hi.
4 Ac mi a glywais lef arall o'r nef
yn dywedyd, Deuwch allan o honi
hi, fy mhobl i, fel na byddoch gyd-
gyfrannogion o'i phechodau hi, ac
na dderbynioch o'i phläau hi.
5 Oblegid ei phechodau hi a gyr-
haeddasant hyd y nef, a Duw a
gofiodd ei hanwireddau hi.
6 Telwch iddi fel y talodd hithau i
chwi, a dyblwch iddi y dau cym-
maint yn ol ei gweithredoedd: yn
y cwppan a lanwodd hi, llenwch
iddi yn ddau-ddyblyg.
7 Cymmaint ag yr ymogoneddodd
hi, ac y bu mewn moethau, y cym-
maint arall rhoddwch iddi o ofid a
galar: oblegid y mae hi yn dywed-
yd yn ei chalon, Yr wyf yn eistedd
yn frenhines, a gweddw nid ydwyf,
a galar nis gwelaf ddim.
8 Am hynny yn un dydd y daw ei
phläau hi, *sef* marwolaeth, a galar,
a newyn; a hi a lwyr-losgir â than:
oblegid cryf *yw* yr Arglwydd Dduw,
yr hwn sydd yn ei barnu hi.
9 Ac wylo am dani, a galaru drosti,
a wna brenhinoedd y ddaear, y rhai
a butteiniasant ac a fuant fyw yn
foethus gyd â hi, pan welont fwg
ei llosgiad hi,
10 Gan sefyll o hirbell, gan ofn ei
gofid hi, a dywedyd, Gwae, gwae,
y ddinas fawr honno, Babilon, y
ddinas gadarn! oblegid mewn un
awr y daeth dy farn di.
11 A marchnattâwyr y ddaear a
wylant ac a alarant drosti; oblegid
nid oes neb mwyach yn prynu eu
marsiandïaeth hwynt:
12 Marsiandïaeth o aur, ac arian,
a meini gwerthfawr, a pherlau, a
llïan main, a phorphor, a sidan, ac
ysgarlad, a phob coed thynon, a
phob llestr o ifori, a phob llestr o
goed gwerthfawr iawn, ac o bres,
ac o haiarn, ac o faen marmor,
13 A sinamon, a phêr-aroglau, ac
ennaint, a thus, a gwin, ac olew, a
pheilliaid, a gwenith, ac ysgrubliaid,
a defaid, a meirch, a cherbydau, a
chaeth-weision, ac eneidiau dynion.
14 A'r aeron a chwennychodd dy
enaid a aethant ymaith oddi wrthyt,

a phob peth danteithiol a gwych a
aethant ymaith oddi wrthyt; ac ni
chei hwynt ddim mwyach.
15 Marchnattâwyr y pethau hyn,
y rhai a gyfoethogwyd ganddi, a
safant o hirbell oddi wrthi, gan ofn
ei gofid hi, gan wylo a galaru,
16 A dywedyd, Gwae, gwae, y ddin-
as fawr honno, yr hon oedd wedi
ei gwisgo â llïan main, a phorphor,
ac ysgarlad, ac wedi ei gwychu
âg aur, a meini gwerthfawr, a
pherlau!
17 Oblegid mewn un awr yr an-
rheithiwyd cymmaint cyfoeth. A
phob llong-lywydd, a phob cwm-
peini mewn llongau, a llongwyr, a
chynnifer ag y sydd a'u gwaith ar
y môr, a safasant o hirbell,
18 Ac a lefasant, pan welsant fwg
ei llosgiad hi, gan ddywedyd, Pa
ddinas debyg i'r ddinas fawr honno!
19 A hwy a fwriasant lwch ar eu
pennau, ac a lefasant, gan wylo a
galaru, *a* dywedyd, Gwae, gwae, y
ddinas fawr honno, yn yr hon y
cyfoethogodd yr holl rai oedd gan-
ddynt longau ar yr môr, trwy ei
chost hi! oblegid mewn un awr yr
anrheithiwyd *hi.*
20 Llawenhâ o'i phlegid hi, y nef,
a *chwi*, apostolion sanctaidd a phro-
phwydi; oblegid dïalodd Duw arni
drosoch chwi.
21 Ac angel cadarn a gododd faen
megis maen melin mawr, ac a'i bwr-
iodd i'r môr, gan ddywedyd, Fel hyn
gyd â rhuthr y teflir Babilon, y ddin-
as fawr, ac ni cheir hi mwyach.
22 A llais telynorion, a cherddor-
ion, a phibyddion, ac udganwyr, ni
chlywir ynot mwyach; ac un crefft-
wr, o ba grefft bynnag *y bo*, ni cheir
ynot mwyach; a thrwst maen melin
ni chlywir ynot mwyach;
23 A llewyrch canwyll ni welir
ynot mwyach; a llais prïodas-fab a
phrïodas-ferch ni chlywir ynot mwy-
ach: oblegid dy farchnattâwyr di
oedd wŷr mawr y ddaear; oblegid
trwy dy swyn-gyfaredd di y twyll-
wyd yr holl genhedloedd.
24 Ac ynddi y caed gwaed pro-
phwydi a saint, a phawb a'r a ladd-
wyd ar y ddaear.

PENNOD XIX.

1 Clodfori Duw yn y nefoedd am farnu y buttain fawr, a dïal gwaed ei saint. 7 Prïodas yr Oen. 10 Yr angel heb fynnu ei addoli. 17 Galw yr ehediaid i'r lladdfa fawr.

AC ar ol y pethau hyn mi a glyw-
ais megis llef uchel gan dyrfa
fawr yn y nef, yn dywedyd, Aleluia;
Iachawdwriaeth, a gogoniant, ac an-
rhydedd, a gallu, i'r Arglwydd ein
Duw ni:
2 Oblegid cywir a chyfiawn *yw* ei
farnau ef: oblegid efe a farnodd y
buttain fawr, yr hon a lygrodd y
ddaear â'i phutteindra, ac a ddïal-
odd waed ei weision ar ei llaw hi.
3 Ac eilwaith y dywedasant, Ale-
luia. A'i mwg hi a gododd yn oes
oesoedd.
4 A syrthiodd y pedwar henuriad
ar hugain a'r pedwar anifail i lawr,
ac a addolasant Dduw, yr hwn oedd
yn eistedd ar yr orsedd-faingc; gan
ddywedyd, Amen; Aleluia.
5 A llef a ddaeth allan o'r orsedd-
faingc, yn dywedyd, Moliennwch
ein Duw ni, ei holl weision ef, a'r
rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a
mawrion hefyd.
6 Ac mi a glywais megis llef tyrfa
fawr, ac megis llef dyfroedd lawer,
ac megis llef taranau cryfion, yn dy-
wedyd, Aleluia: oblegid teyrnasodd
yr Arglwydd Dduw Hollalluog.
7 Llawenychwn, a gorfoleddwn, a
rhoddwn ogoniant iddo ef: oblegid
daeth prïodas yr Oen, a'i wraig ef
a'i parottôdd ei hun.
8 A chaniattâwyd iddi gael ei
gwisgo â llïan main glân a disglaer:
canys y llïan main ydyw cyfiawnder
y saint.
9 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Ys-
grifena, Bendigedig *yw* y rhai a el-
wir i swpper neithior yr Oen. Ac
efe a ddywedodd wrthyf, Gwir eiriau
Duw yw y rhai hyn.
10 Ac mi a syrthiais wrth ei draed
ef, i'w addoli ef. Ac efe a ddywed-
odd wrthyf, Gwel na *wnelych hyn:*
cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frod-
yr y rhai sydd ganddynt dystiol-
aeth Iesu. Addola Dduw: canys
tystiolaeth Iesu ydyw yspryd y bro-
phwydoliaeth.
11 Ac mi a welais y nef yn agored,

ac wele farch gwŷn; a'r hwn oedd
yn eistedd arno a elwid Ffyddlawn
a Chywir, ac mewn cyfiawnder y
mae efe yn barnu ac yn rhyfela.
12 A'i lygaid *oedd* fel fflam dân,
ac ar ei ben yr oedd coronau la-
wer: ac yr oedd ganddo enw yn ys-
grifenedig, yr hwn ni wyddai neb
ond efe ei hun:
13 Ac *yr oedd* wedi ei wisgo â
gwisg wedi ei throchi mewn gwaed:
a gelwir ei enw ef, Gair Duw.
14 A'r lluoedd oedd yn y nef a'i
canlynasant ef ar feirch gwŷnion,
wedi eu gwisgo â llïan main, gwŷn,
a glân.
15 Ac allan o'i enau ef yr oedd yn
dyfod gleddyf llym, i daro y cen-
hedloedd âg ef: ac efe a'u bugeilia
hwynt â gwïalen haiarn: ac efe sydd
yn sathru cerwyn win digofaint a
llid Duw Hollalluog.
16 Ac y mae ganddo ar ei wisg,
ac ar ei forddwyd, enw wedi ei ys-
grifenu, BRENHIN BRENHIN-
OEDD, AC ARGLWYDD AR-
GLWYDDI.
17 Ac mi a welais angel yn sefyll
yn yr haul; ac efe a lefodd â llef
uchel, gan ddywedyd wrth yr holl
adar oedd yn ehedeg trwy ganol y
nef, Deuwch ac ymgesglwch yng-
hyd i swpper y Duw mawr;
18 Fel y bwyttaoch gig brenhin-
oedd, a chig pen-capteniaid, a chig
y cedyrn, a chig meirch, a'r rhai
sydd yn eistedd arnynt, a chig holl
ryddion a chaethion, a bychain a
mawrion.
19 Ac mi a welais y bwystfil, a
brenhinoedd y ddaear, a'u lluoedd,
wedi ymgynnull ynghyd i wneuthur
rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eis-
tedd ar y march, ac yn erbyn ei lu
ef.
20 A daliwyd y bwystfil, a chyd
âg ef y gau-brophwyd, yr hwn a
wnaeth wyrthiau ger ei fron ef,
trwy y rhai y twyllodd efe y rhai a
dderbyniasent nôd y bwystfil, a'r
rhai a addolasent ei ddelw ef. Yn
fyw y bwriwyd hwy ill dau i'r llyn
tân yn llosgi â brwmstan.
21 A'r lleill a laddwyd â chleddyf
yr hwn oedd yn eistedd ar y march,
yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau
ef: a'r holl adar a gawsant eu
gwala o'u cig hwynt.

PENNOD XX.

2 *Rhwymo Satan dros fil o flynyddoedd.* 5 *Yr adgyfodiad cyntaf:* 6 *mai gwŷn eu byd y rhai sydd iddynt gyfran ynddo.* 7 *Gollwng Satan ym rhydd drachefn.* 8 *Gog a Magog.* 10 *Bwrw diafol i'r pwll o dân a brwmstan.* 12 *Yr adgyfodiad diweddaf cyffredinol.*

AC mi a welais angel yn disgyn
o'r nef, a chanddo agoriad y
pydew diwaelod, a chadwyn fawr yn
ei law.
2 Ac efe a ddaliodd y ddraig,
yr hen sarph, yr hon yw Diafol a
Satan, ac a'i rhwymodd ef *dros*
fil o flynyddoedd,
3 Ac a'i bwriodd ef i'r pydew di-
waelod, ac a gauodd arno, ac a sel-
iodd arno ef, fel na thwyllai efe y
cenhedloedd mwyach, nes cyflawni
y mil o flynyddoedd: ac ar ol hyn-
ny rhaid yw ei ollwng ef yn rhydd
dros ychydig amser.
4 Ac mi a welais orsedd-feingciau,
a hwy a eisteddasant arnynt, a barn
a roed iddynt hwy: ac *mi a welais*
eneidiau y rhai a dorrwyd eu pen-
nau am dystiolaeth Iesu, ac am air
Duw, a'r rhai ni addolasent y bwyst-
fil na'i ddelw ef, ac ni dderbynias-
ent ei nôd ef ar eu talcennau, neu
ar eu dwylaw; a hwy a fuant fyw
ac a deyrnasasant gyd â Christ fil o
flynyddoedd.
5 Eithr y lleill o'r meirw ni fuant
fyw drachefn, nes cyflawni y mil
blynyddoedd. Dyma yr adgyfod-
iad cyntaf.
6 Gwŷnfydedig a sanctaidd *yw* yr
hwn sydd a rhan iddo yn yr adgy-
fodiad cyntaf: y rhai hyn nid oes
i'r ail farwolaeth awdurdod arnynt,
eithr hwy a fyddant offeiriaid i
Dduw ac i Grist, ac a deyrnasant
gyd âg ef fil o flynyddoedd.
7 A phan gyflawner y mil blyn-
yddoedd, gollyngir Satan allan o'i
garchar;
8 Ac efe a â allan i dwyllo y cen-
hedloedd sydd ym mhedair congl y
ddaear, Gog a Magog, i'w casglu
hwy ynghyd i ryfel; rhif y rhai
sydd fel tywod y môr.
9 A hwy a aethant i fynu ar led y

ddaear, ac a amgylchasant wersyll y
saint, a'r ddinas anwyl: a thân a
ddaeth oddi wrth Dduw i waered
o'r nef, ac a'u hysodd hwynt.
10 A diafol, yr hwn oedd yn eu
twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o
dân a brwmstan, lle *y mae* y bwyst-
fil a'r gau-brophwyd; a hwy a boen-
ir ddydd a nos, yn oes oesoedd.
11 Ac mi a welais orsedd-faingc
wèn fawr, a'r hwn oedd yn eistedd
arni, oddi wrth wyneb yr hwn y
ffodd y ddaear a'r nef; a lle ni
chafwyd iddynt.
12 Ac mi a welais y meirw, fychain
a mawrion, yn sefyll ger bron Duw;
a'r llyfrau a agorwyd: a llyfr arall a
agorwyd, yr hwn yw *llyfr* y bywyd:
a barnwyd y meirw wrth y pethau
oedd wedi eu hysgrifenu yn y llyfr-
au, yn ol eu gweithredoedd.
13 A rhoddodd y môr i fynu y
meirw oedd ynddo; a marwolaeth
ac uffern a roddasant i fynu y meirw
oedd ynddynt hwythau: a hwy a
farnwyd bob un yn ol eu gweithred-
oedd.
14 A marwolaeth ac uffern a fwr-
iwyd i'r llyn o dân. Hon yw yr ail
farwolaeth.
15 A phwy bynnag ni chafwyd
wedi ei ysgrifenu yn llyfr y bywyd,
bwriwyd ef i'r llyn o dân.

PENNOD XXI.

1 *Nef newydd, a daear newydd.* 10 *Jerusalem nefol, a'i chyflawn bortreiad.* 23 *Nid rhaid iddi wrth haul: gogoniant Duw yw ei goleuni hi.* 24 *Brenhinoedd y ddaear yn dwyn eu cyfoeth iddi hi.*

AC mi a welais nef newydd, a
daear newydd: canys y nef
gyntaf a'r ddaear gyntaf a aeth
heibio; a'r môr nid oedd mwyach.
2 A myfi Ioan a welais y ddinas
sanctaidd, Jerusalem newydd, yn
dyfod oddi wrth Dduw i waered o'r
nef, wedi ei pharottôi fel prïodas-
ferch wedi ei thrwsio i'w gwr.
3 Ac mi a glywais lef uchel allan
o'r nef, yn dywedyd, Wele, *y mae*
pabell Duw gyd â dynion, ac efe a
drig gyd â hwynt, a hwy a fyddant
bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd
gyd â hwynt, *ac a fydd* yn Dduw
iddynt.
4 Ac fe sych Duw ymaith bob
deigr oddi wrth eu llygaid hwynt;
a marwolaeth ni bydd mwyach, na
thristwch, na llefain, na phoen ni
bydd mwyach: oblegid y pethau
cyntaf a aeth heibio.
5 A dywedodd yr hwn oedd yn
eistedd ar yr orsedd-faingc, Wele,
yr wyf yn gwneuthur pob peth yn
newydd. Ac efe a ddywedodd wrth-
yf, Ysgrifena: canys y mae y geir-
iau hyn yn gywir ac yn ffyddlawn.
6 Ac efe a ddywedodd wrthyf,
Darfu. Myfi yw Alpha ac Omega, y
dechreu a'r diwedd. I'r hwn sydd
sychedig y rhoddaf o ffynnon dwfr
y bywyd yn rhad.
7 Yr hwn sydd yn gorchfygu a
etifedda bob peth: ac mi a fyddaf
iddo ef yn Dduw, ac yntau a fydd i
minnau yn fab.
8 Ond i'r rhai ofnog, a'r digred,
a'r ffiaidd, a'r llofruddion, a'r put-
teinwyr, a'r swyn-gyfareddwyr, a'r
eilun-addolwyr, a'r holl gelwyddwyr,
y bydd eu rhan yn y llyn sydd yn
llosgi â thân a brwmstan: yr hwn
yw yr ail farwolaeth.
9 A daeth attaf un o'r saith angel
yr oedd y saith phïol ganddynt yn
llawn o'r saith bla diweddaf, ac a
ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd,
Tyred, mi a ddangosaf i ti y brïodas-
ferch, gwraig yr Oen.
10 Ac efe a'm dug i ymaith yn yr
yspryd i fynydd mawr ac uchel, ac
a ddangosodd i mi y ddinas fawr,
Jerusalem sanctaidd, yn disgyn
allan o'r nef oddi wrth Dduw,
11 A gogoniant Duw ganddi: a'i
goleu hi *oedd* debyg i faen o'r
gwerthfawroccaf, megis maen jas-
pis, yn loyw fel grisial;
12 Ac iddi fur mawr ac uchel, *ac*
iddi ddeuddeg porth, ac wrth y
pyrth ddeuddeg angel, ac enwau
wedi eu hysgrifenu arnynt, y rhai
yw *enwau* deuddeg llwyth plant
Israel.
13 O du y dwyrain, tri phorth; o
du y gogledd, tri phorth; o du y
dehau, tri phorth; o du y gorllewin,
tri phorth.
14 Ac *yr oedd* mur y ddinas a
deuddeg sylfaen iddo, ac ynddynt
enwau deuddeg apostol yr Oen.
15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â

mi, oedd a chorsen aur ganddo, i fesuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mur.
16 A'r ddinas sydd wedi ei gosod yn bedeirongl, a'i hŷd sydd gymmaint a'i lled. Ac efe a fesurodd y ddinas â'r gorsen, yn ddeuddeng mil o ystadau. A'i hŷd, a'i lled, a'i huchder, sydd yn ogymmaint.
17 Ac efe a fesurodd ei mur hi yn gant *a* phedwar cufydd *a* deugain, wrth fesur dyn, hynny yw, eiddo yr angel.
18 Ac adeilad ei mur hi oedd o faen jaspis; a'r ddinas *oedd* aur pur, yn debyg i wydr gloyw.
19 A seiliau mur y ddinas *oedd* wedi eu harddu â phob rhyw faen gwerthfawr. Y sail cyntaf *oedd* faen jaspis; yr ail, saphir; y trydydd, chalcedon; y pedwerydd, smaragdus;
20 Y pummed, sardonyx; y chweched, sardius; y seithfed, chrysolithus; yr wythfed, beryl; y nawfed, topazion; y degfed, chrysoprasus; yr unfed ar ddeg, hyacinthus; y deuddegfed, amethystus.
21 A'r deuddeg porth, deuddeg perl *oeddynt;* a phob un o'r pyrth oedd o un perl: a heol y ddinas *oedd* aur pur, fel gwydr gloyw.
22 A theml ni welais ynddi: canys yr Arglwydd Dduw Hollalluog, a'r Oen, yw ei theml hi.
23 A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, na'r lleuad, i oleuo ynddi: canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi *ydyw* yr Oen.
24 A chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi: ac y mae brenhinoedd y ddaear yn dwyn eu gogoniant a'u hanrhydedd iddi hi.
25 A'i phyrth hi ni cheuir ddim y dydd: canys ni bydd nos yno.
26 A hwy a ddygant ogoniant ac anrhydedd y cenhedloedd iddi hi.
27 Ac nid â i mewn iddi ddim aflan, nac yn gwneuthur ffieidd-dra, na chelwydd: ond y rhai sydd wedi eu hysgrifenu yn llyfr bywyd yr Oen.

PENNOD XXII.

1 *Afon dwfr y bywyd.* 2 *Pren y bywyd.* 5 *Duw sydd oleuni i'w ddinas ei hun.* 9 *Yr angel heb fynnu ei addoli.* 18 *Ni ellir rhoddi dim at air Duw, na thynnu dim oddi wrtho.*

AC efe a ddangosodd i mi afon bur o ddwfr y bywyd, disglaer fel grisial, yn dyfod allan o orseddfaingc Duw a'r Oen.
2 Y'nghanol ei heol hi, ac o ddau tu yr afon, *yr oedd* pren y bywyd, yn dwyn deuddeg *rhyw* ffrwyth, bob mis yn rhoddi ei ffrwyth: a dail y pren *oedd* i iachâu y cenhedloedd:
3 A phob melldith ni bydd mwyach: ond gorsedd-faingc Duw a'r Oen a fydd ynddi hi; a'i weision ef a'i gwasanaethant ef,
4 A hwy a gânt weled ei wyneb ef; a'i enw ef *a fydd* yn eu talcennau hwynt.
5 Ac ni bydd nos yno: ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, na goleuni haul; oblegid y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt: a hwy a deyrnasant yn oes oesoedd.
6 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Y geiriau hyn *sydd* ffyddlawn a chywir: ac Arglwydd Dduw y prophwydi sanctaidd a ddanfonodd ei angel i ddangos i'w wasanaethwyr y pethau sydd raid iddynt fod ar frys.
7 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys: gwŷn ei fyd yr hwn sydd yn cadw geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn.
8 A myfi Ioan a welais y pethau hyn, ac a'*u* clywais. A phan ddarfu i mi glywed a gweled, mi a syrthiais i lawr i addoli ger bron traed yr angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.
9 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Gwel na *wnelych:* canys cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr y prophwydi, ac i'r rhai sydd yn cadw geiriau y llyfr hwn. Addola Dduw.
10 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Na selia eiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn: oblegid y mae yr amser yn agos.
11 Yr hwn sydd anghyfiawn, bydded anghyfiawn etto; a'r hwn sydd frwnt, bydded frwnt etto; a'r hwn sydd gyfiawn, bydded gyfiawn etto; a'r hwn sydd sanctaidd, bydded sanctaidd etto.
12 Ac wele, yr wyf yn dyfod ar frys; a'm gwobr *sydd* gyd â mi, i roddi i bob un fel y byddo ei waith ef.
13 Myfi yw Alpha ac Omega, y

dechreu a'r diwedd, y cyntaf a'r
diweddaf.
14 Gwŷn eu byd y rhai sydd yn
gwneuthur ei orchymynion ef, fel y
byddo iddynt fraint ym mhren y
bywyd, ac y gallont fyned i mewn
trwy y pyrth i'r ddinas.
15 Oddi allan *y mae* y cwn, a'r
swyn-gyfareddwyr, a'r putteinwyr,
a'r llofruddion, a'r eilun-addolwyr,
a phob un a'r sydd yn caru ac yn
gwneuthur celwydd.
16 Myfi Iesu a ddanfonais fy angel
i dystiolaethu i chwi y pethau hyn
yn yr eglwysi. Myfi yw Gwreiddyn
a Hiliogaeth Dafydd, *a'r* Seren fore
eglur.
17 Ac y mae yr Yspryd a'r brïodas-
ferch yn dywedyd, Tyred. A'r hwn
sydd yn clywed, dyweded, Tyred.
A'r hwn sydd a syched arno, deued.
A'r hwn sydd yn ewyllysio, cym-
mered ddwfr y bywyd yn rhad.
18 Canys yr wyf fi yn tystiolaethu
i bob un sydd yn clywed geiriau
prophwydoliaeth y llyfr hwn, Os
rhydd neb *ddim* at y pethau hyn,
Duw a rydd atto ef y pläau sydd
wedi eu hysgrifenu yn y llyfr hwn;
19 Ac o thyn neb ymaith *ddim*
oddi wrth eiriau llyfr y brophwyd-
oliaeth hon, Duw a dŷn ymaith ei
ran ef allan o lyfr y bywyd, ac allan
o'r ddinas sanctaidd, ac *oddi wrth*
y pethau sydd wedi eu hysgrifenu
yn y llyfr hwn.
20 Yr hwn sydd yn tystiolaethu y
pethau hyn, sydd yn dywedyd, Yn
wir, yr wyf yn dyfod ar frys. Amen.
Yn wir, tyred, Arglwydd Iesu.
21 Gras ein Harglwydd ni Iesu
Grist *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

DIWEDD.

I'R UNIG DDUW Y BYDDO Y GOGONIANT.
